

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2562
ISSN 1906-506X (Print), ISSN 2697-4975 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานและทฤษฎีทางวิชาการสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์ ตลอดจนสาขาที่เกี่ยวข้อง
2. เป็นแหล่งข้อมูลในการเสนอผลงาน บทความ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัย และข้อมูลท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลในการค้นคว้าประกอบการศึกษาในระดับต่างๆ

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย เป็นวารสารวิชาการด้านการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ตลอดจนสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีกำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ (มกราคม-เมษายน, พฤษภาคม-สิงหาคม และกันยายน-ธันวาคม)

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ยินดีรับพิจารณาบทความวิชาการ บทความ วิจัย บทความปริทัศน์ บทความวิจารณ์หนังสือ รายงานการสัมมนาด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง เพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยส่งต้นฉบับมาที่กองบรรณาธิการ (โปรดดูรายละเอียดการเสนอบทความท้ายเล่ม) เพื่อให้คณะกรรมการกลั่นกรองหรือผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review-Double-blind) จำนวน 2 ท่าน ในสาขาที่เกี่ยวข้องพิจารณา

เจ้าของ

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131

โทรศัพท์ 038-102369 ต่อ 105 หรือ 038-390243

ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

Homepage: <http://polsci-law.buu.ac.th/journal/>

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สัมฤทธิ์ ชสสมศักดิ์
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร. เอกวิทย์ มณีธร
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชีระ กุลสวัสดิ์
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. อนุสรณ์ ลีมนานี
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย ขาวะประภา
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร. เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร. ดำรงค์ วัฒนา
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร. จิระประภา อัครบวร
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร. อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร. ชีระวัฒน์ จันทิก
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยตรี ดร. ณัฐกริช เปาอินทร์

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชีระ กุลสวัสดิ์

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร. โชติศา ขาวสนิท

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร. อรรัมภา ไวยมุข

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ภารดี ปลื้มโกศล

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์เอกพล ทรงประโคน

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Prof.Dr.Macro Brunazzo

Jean Monet Chair in European Studies University of Trento

ผู้ประสานงานกองบรรณาธิการ

นางสาวธารทิพย์ ภาวะวิภาต

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Journal of Politics, Administration and Law
Faculty of Political Science and Law,
Burapha University

Objectives

1. To promote and disseminate academic works and viewpoints relating to political science, Public administration, law and related fields.
2. To be a source of scholarly discussion, research publication, and practical viewpoints from local issues in Thailand and worldwide
3. To be a repository of research literature and information for every education level.

Journal of Politics, Administration and Law has a particular interest in the link between political science, public administration theory and practice, law and a wide range of relevant themes. The journal also provides a professional forum for reporting on new experiences, new thinking and new ways of working among students, scholars, practitioners, policy shapers and socio-political activists. The journal is published three issues a year (January-April, May-August and September-December)

The Editorial Board welcomes the submission of research articles, review and seminar reports from the field of political science, public administration, law and related fields for publication from both academic and professional authors. Manuscript in English is also welcome. The manuscript must be sent to the Editorial Board and the author should consult notes for contributors appeared at the back cover of each issue. All manuscripts submitted will be subject to rigorous double-blind reviewing.

Editorial Advisor

Asst.Prof.Dr.Samrit Yossomsakdi
Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Editorial in Chief

Assoc.Prof.Acting Sub Lt.Dr.Ekkawit Maneethorn
Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Executive Editor

Asst.Prof.Dr. Teera Kulsawat
Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Editorial Board

Prof.Emeritus Dr.Anusorn Limmanee
Faculty of Political Science, ChulalongKorn University

Prof.Dr.Supachai Yavapapas
Faculty of Political Science, ChulalongKorn University

Prof.Dr.Kriengkrai Charoenthanavat
Faculty of Law, ChulalongKorn University

Assoc.Prof.Dr.Damrong Wathana
Faculty of Political Science, Chaula LongKorn University

Assoc.Prof.Dr. Jiraprapha Akaraborworn
National Institute of Development Administration

Assoc.Prof.Dr. AttakritPatchimnan
Faculty of Political Science, Thammasat University

Assoc.Prof.Dr. Thirawat Chuntuk
Faculty of Management Science, Silpakorn University

Asst.Prof.Second Lt.Dr.Nuttakrit Powintara
Graduate School of Public Administration, National Institute of Development
Administration (NIDA)

Asst.Prof.Dr.Teera Kulsawat

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Dr.Shotisa Cousnit

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Dr.Awnrumpa Waiyamuk

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Miss Paradee Plumkason

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Mr. Ekapon Songprakhon

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Prof.Dr.Macro Brunazzo

Jean Monet Chair in European Studies University of Trento

Coordinator

Miss Tharntip Pawawipat

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กำหนดเวลาตีพิมพ์: ปีละ 3 ฉบับ (มกราคม-เมษายน, พฤษภาคม-สิงหาคม และกันยายน-ธันวาคม)

การติดต่อ: รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง
จังหวัดชลบุรี 20131
โทรศัพท์ 038-390243 หรือ 038-102369 ต่อ 105 , 115
ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal
E-mail: polscilawjournal@gmail.com
Homepage: <http://polsci-law.buu.ac.th/journal/>

อนึ่ง บทความทุกเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารฯ จะได้รับการอ่านและการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ กองบรรณาธิการ ขอสงวนลิขสิทธิ์ ในการบรรณาธิการ และลำดับการตีพิมพ์ก่อน - หลัง ทั้งนี้ ถ้อยคำ ข้อเขียน ข้อคิดเห็นและข้อสรุปในบทความย่อและบทความทุกเรื่องถือเป็นผลงานวิชาการของผู้เขียน โดยกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

กรรมการกลั่นกรอง (Peer Review)
วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

รองศาสตราจารย์ ดร.รวิภา ธรรมโชติ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รองศาสตราจารย์ ดร. ประสพชัย พสุนนท์

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ จันทิก

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยากร หวังมหาพร

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ประทีป ทับอวดตานนท์

ศาลแพ่ง

รองศาสตราจารย์พรชัย สุนทรพันธุ์

มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

รองศาสตราจารย์ ดร. ณภัทร สรอรรถ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี รามัญ

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรี ไชยพินิจ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วงพัทตร์ ภูพันธ์ศรี

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.ไวพจน์ กุลาชัย

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระ กุลสวัสดิ์

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนรรตน์ อนันตนาธร

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขมมารี รักษ์ชูชีพ

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรทิพย์ อมราภิบาล

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรมน สาทรรักษ์

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชนี แดงอ่อน

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

พันตำรวจเอก ดร. ศิริพล กุศลศิลป์วุฒิ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ดร.สุภาณี นวกุล

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ดร.อาภรณ์ คุระเอียด

นักวิชาการอิสระ

ดร. ประวิทย์ ทองไชย

นักวิชาการอิสระ

ดร. กัญญา โพธิ์พันธุ์

บริษัท วอลเลเนียร์ วิลเฮล์มเซ่น โซลูชั่นส์ จำกัด

นักวิชาการอิสระ

ดร. ศิริกุล ชัยโรจน์วงศ์

บริษัท โพลโค ไทยน็อคซ์ จำกัด (มหาชน)

นักวิชาการอิสระ

ดร. จิตภา พรยิ่ง

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

บรรณาธิการแถลง

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม พ.ศ. 2562) ได้จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา รวมถึงผู้สนใจทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ตลอดจนสาขาที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยบทความวิจัย และบทความวิชาการ จำนวน 30 เรื่อง ซึ่งมีความหลากหลายในองค์ความรู้ ในฉบับนี้ขอนำเสนอ บทความแรก เรื่อง สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นหลักคิดและความเป็นจริงทางสังคม: กรณีศึกษาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก โดย อาจารย์พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และดร.ชัยณรงค์ เครือนวน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตของแนวคิดสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อความสำเร็จ และปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา ผลการศึกษาพบว่า พลวัตของแนวคิดสิทธิชุมชน สามารถแบ่งเป็น 4 ช่วงความคิด คือ สิทธิชุมชนก่อนการสถาปนารัฐชาติ สิทธิชุมชนยุคสถาปนารัฐชาติ สิทธิชุมชนยุคการพัฒนา และสิทธิชุมชนที่ถูกรับรองโดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ส่วนเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อความสำเร็จ ประกอบด้วยเงื่อนไขสำคัญ เช่น ความสามารถออกแบบสถาบันทางสังคมของชุมชน ความสามารถสร้างกติกาสังคมและบังคับใช้กติกากับผู้ใช้ประโยชน์ในชุมชน ความสามารถสร้างกระชับ และขยายเครือข่าย เป็นต้น สำหรับสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ประกอบด้วย ผู้ใช้ประโยชน์ภายนอกไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกาของชุมชน ข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ของชุมชน โครงสร้างอำนาจการจัดการทรัพยากรที่รัฐมีบทบาทเหนือกว่าชุมชน ความแตกต่างของกระบวนทัศน์การจัดการทรัพยากรระหว่างรัฐกับชุมชน การขาดกฎหมายลำดับรองที่รับรองการใช้สิทธิชุมชน ประสิทธิภาพของกระบวนการสอดส่อง ดูแล รวมทั้งความไม่เข้มแข็งและยั่งยืนของสถาบันทางสังคมที่ถูกจัดตั้งโดยชุมชน

บทความที่ 2 เรื่อง ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน ภายใต้โครงการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก: กรณีศึกษา จังหวัดระยอง โดย นางสาวปริญญ์ จันทเดม, ดร. ภัสนันท์ พ่วงเลื่อน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันทนาธร และรองศาสตราจารย์ ดร.จิระ ประทีป การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีพ และ 3) เสนอยุทธศาสตร์การดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้านภายใต้โครงการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก กรณีศึกษาจังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า ทู่นที่ส่งผลในเชิงบวก คือ ทู่นมนุษย์ ได้แก่ ทักษะการอ่านสัญญาธรรมชาติด การประดิษฐ์เครื่องมือ สุขภาพที่แข็งแรง ทู่นสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ทู่นการเงิน ได้แก่

อาหารทะเลราคาสูง ทุนสถาบัน ได้แก่ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานของภาครัฐและภาคอุตสาหกรรม ส่วนทุนที่ส่งผลกระทบในเชิงลบ คือ ทุนมนุษย์ ได้แก่ การขาดความตระหนักเรื่องสุขภาพ การขาดความภูมิใจในอาชีพของตนเอง ทุนการเงิน ได้แก่ การไม่สามารถคาดการณ์รายรับได้ ทุนกายภาพ ได้แก่ การมีพื้นที่สำหรับการประมงอย่างจำกัด เครื่องมือถูกทำลายจากปัจจัยภายนอก ทุนสังคม ได้แก่ ชาวประมงทำร้ายกันเอง เกิดการแย่งชิงทรัพยากร และทุนธรรมชาติ ได้แก่ สภาพอากาศที่ไม่แน่นอน ภัยธรรมชาติ สัตว์น้ำน้อยลง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ทุนมนุษย์ ทุนสังคม และทุนการเงิน เป็นทุนที่ให้ทั้งคุณและโทษขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมในเรื่องของนโยบาย เศรษฐกิจ ค่านิยมของสังคม ฯลฯ เช่นเดียวกับ ทุนธรรมชาติ จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอ 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ขับเคลื่อนการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้านให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและทันต่อการเปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลอย่างมีธรรมาภิบาลและมีประสิทธิภาพ และยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการคุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลอย่างยั่งยืน

บทความที่ 3 เรื่อง ประชาธิปไตยและการใช้จ่ายรัฐบาล: กรณีศึกษาประเทศไทย โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตตะวัน ชนะกุล งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพรวมระดับประชาธิปไตยและงบประมาณการใช้จ่ายรัฐบาลของประเทศไทย รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างงบประมาณการใช้จ่ายรัฐบาลและค่าระดับประชาธิปไตยดังกล่าว การศึกษาใช้ข้อมูลรายปีของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2523-2561 เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อแรก ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ 2 ตัวขึ้นไป ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Least Square Method) ผลการศึกษาโดยใช้แบบจำลองทางสถิติ พบว่า การใช้จ่ายรัฐบาลของประเทศไทยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ กล่าวคือ เมื่อประเทศมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงขึ้น การใช้จ่ายของรัฐบาลก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และภาษีมีผลทำให้การใช้จ่ายของรัฐบาลเพิ่มขึ้น

บทความที่ 4 เรื่อง ธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล: บทบาทของหน่วยงานกลางในการส่งเสริมการเป็นรัฐบาลแบบเปิดในประเทศไทย โดย นายชนดล ทองประกอบ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (สปร.) ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางด้านการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลส่งเสริมการเป็นรัฐบาลแบบเปิดและเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการศึกษารัฐบาลแบบเปิด การวิจัยเรื่องนี้ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

ประกอบด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า สพร. มีบทบาทในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลส่งเสริมการเป็นรัฐบาลแบบเปิด อาทิ การเปิดเผยข้อมูลผ่านเว็บไซต์ แอปพลิเคชันบนมือถือ ผู้บริการเอนกประสงค์ภาครัฐ และเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยเป็นไปตามหลักสามองค์ประกอบสำคัญของรัฐบาลแบบเปิด ได้แก่ ด้านการสนับสนุนข้อมูลสาธารณะ ด้านการเข้าถึงข้อมูลแบบเสรี และด้านความผูกพันแบบเปิด อย่างไรก็ตาม สพร. กำลังเผชิญปัญหาและข้อจำกัดในการส่งเสริมรัฐบาลแบบเปิดหลายด้าน อาทิ ความไม่ชัดเจนของนโยบายและแนวทางปฏิบัติ การขาดระบบแลกเปลี่ยนข้อมูล ปัญหาข้อมูลคุณภาพต่ำ การหวงข้อมูลและความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการวางแผนแก้ไขปัญหา โดยมีเป้าหมายไปสู่การเป็นรัฐบาลแบบเปิดที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการยกระดับความโปร่งใสในการบริหารงานภาครัฐในยุคดิจิทัล

บทความที่ 5 เรื่อง แนวทางการยกระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย
โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์ งานวิจัยนี้ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อกำหนดตัวชี้วัดระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาประเทศไทย (2) เพื่อทราบถึงระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยเมื่อพิจารณาตามตัวแปรชี้วัดที่กำหนดในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ (3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการยกระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศ ข้อค้นพบจากการวิจัยนี้คือ ตัวชี้วัดความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จำแนกออกได้เป็น 2 มิติคือ มิติกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และมิติของคุณภาพของความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ โดยผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอิทธิพล พบว่า ตัวชี้วัดภายในมิติกระบวนการสามารถอธิบายความผันแปรเชิงบวกในมิติคุณภาพได้มากถึงร้อยละ 94.9 และมีค่าผลกระทบของเส้นทางอิทธิพลขนาดใหญ่ ($f^2 = 1.471$) เมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทยภายใต้กรอบตัวชี้วัดทั้ง 2 มิติ พบว่า การขับเคลื่อนรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยใช้ระยะเวลาค่อนข้างมากซึ่งส่งผลให้คุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นอย่างล่าช้า การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยอุดมไปด้วยนโยบาย การส่งเสริมและสนับสนุนเฉพาะจุด เช่น การพัฒนาบุคลากร การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น แต่ยังไม่ปรากฏการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในมิติอื่นๆ ที่ครอบคลุมและต่อเนื่องทั้งระบบอย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้คือ ภาครัฐควรดำเนินการยกระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ด้วยการมุ่งเน้นกลไกในการขับเคลื่อนรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่ครอบคลุมในด้านต่างๆ ประกอบไปด้วย หนึ่ง นโยบายการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สอง โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สาม การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สี่ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

องค์การของภาครัฐ ห้า ประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยทั่วไปของภาครัฐ และหก ความปลอดภัยทางไซเบอร์ การพัฒนาเหล่านี้จะช่วยให้การยกระดับการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นได้อย่างก้าวกระโดด

บทความที่ 6 เรื่อง โครงการประเมินประสิทธิภาพสถานีตำรวจและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของตำรวจประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาภาศิริ สุวรรณานนท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย มหาคิตะ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการประเมินความเชื่อมั่นของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและการให้บริการประชาชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในและนอกสถานี ความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน ความพึงพอใจของประชาชนต่อการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครตำรวจชุมชน ความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการมีคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการตำรวจและความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจของตำรวจ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงประมาณโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยกำหนด กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 17,355 คน ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อมั่นของผู้เสียหายต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 71.49 ความเชื่อมั่นของผู้ต้องหาต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 59.87 ความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 46.98 ความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชนในการให้บริการบนสถานีตำรวจและนอกสถานีตำรวจในการรับบริการจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80.93 ความพึงพอใจของประชาชนต่อการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัยมีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 79.02 การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครตำรวจชุมชนมีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 67.23 ความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการมีคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการตำรวจมีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 71.30 และความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจและจุดสกัดของตำรวจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 73.05

บทความที่ 7 เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดย อาจารย์ พรณอร พัฒนการคำ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (ตามรูปแบบสมการโครงสร้าง) ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ สรุปได้ว่า ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยได้รับอิทธิพลทางตรงมาจากคุณภาพชีวิตการทำงาน ในระดับปานกลาง และความพึงพอใจในการ

ทำงานในระดับต่ำ ขณะเดียวกันได้รับอิทธิพลทางอ้อมมาจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับต่ำ บรรยากาศขององค์กรในระดับปานกลาง โดยส่งผ่านปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน และ/หรือ ได้รับอิทธิพลทางอ้อมมาจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในระดับต่ำ บรรยากาศขององค์กร ในระดับปานกลาง และความพึงพอใจในการทำงาน ในระดับต่ำ โดยส่งผ่านปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงาน ของพนักงาน และพบว่า ปัจจัยดังกล่าวสามารถทำนายความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานได้ ร้อยละ 51.50 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ 3) แนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาความผูกพันต่อ องค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยอย่างเร่งด่วน มีอยู่ 27 ประเด็นสำคัญ (5 แนวทาง) คือ ปัจจัยด้าน บรรยากาศองค์กร (1 แนวทาง) และปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (4 แนวทาง)

บทความที่ 8 เรื่อง นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวน
ชาวต่างชาติและชาวไทย ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก โดย อาจารย์สมคิด
เพชรประเสริฐ, พันตำรวจเอก ดร.นภดล วงษ์น้อย, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขมมาрі รักษาชีพ และ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วงศ์พัทธ์ ภูพันธ์ศรี การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษานวัตกรรมและการ เปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวนชาวต่างชาติและชาวไทยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวใน ภาคตะวันออก 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ของนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวนชาวต่างชาติและชาวไทยต่อ การพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก และ 4) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่างๆ ของนวัตกรรมและ การเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวนชาวต่างชาติและชาวไทยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ในภาคตะวันออก ผลการวิจัย พบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหญิง มีอายุต่ำกว่า 31 ปี มีสถานภาพโสด มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีรายได้ไม่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทต่อเดือน 2) โดยรวมนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกอยู่ ในระดับมาก โดยด้านการเสริมสร้างพลังแก่ชุมชนหรือประชาชนมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ด้านความครบถ้วน ด้านการทำให้กระบวนการดีขึ้น และด้านการ ใช้ภาคเอกชนและผู้อาสาหรือองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐส่งมอบ โปรแกรมเพื่อบรรลุเป้าหมายสาธารณะ ตามลำดับ 3) โดยรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกอยู่ในระดับมาก โดยด้าน ภาพลักษณ์มีคะแนนสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านโครงสร้างพื้นฐานการ ท่องเที่ยวและด้านความสามารถในการแข่งขัน ด้านกลไกการบริหารจัดการบูรณาการ ด้านการเพิ่ม รายได้ของการท่องเที่ยว ด้านข้อมูลเชิงลึกเพื่อการวิเคราะห์ ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และด้านบุคลากรการท่องเที่ยว ตามลำดับ และ 4) นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของ นักท่องเที่ยวนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก โดยด้านการใช้ภาคเอกชนและ ผู้อาสาหรือองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐส่งมอบ โปรแกรมเพื่อบรรลุเป้าหมายสาธารณะมีอิทธิพลสูงที่สุด

รองลงมาคือ การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ความครบถ้วน การทำให้กระบวนการดีขึ้น และการเสริมสร้างพลังแก่ชุมชนหรือประชาชน ตามลำดับ

บทความที่ 9 เรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน โดย นายกิจอุดม เลือเจริญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชยา ภักดีจิตต์ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน 2) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน และ 3) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่า โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ภูมิทัศน์ในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน มีอัตลักษณ์ที่สวยงาม มีสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ มีคุณค่า ที่ยังคงอยู่คู่กับวิถีชีวิตของคนจังหวัดน่าน และมีศิลปวัฒนธรรม ประเพณีเก่าแก่ที่สืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีต การศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน อยู่ในระดับมาก (ด้านศักยภาพในการดึงดูดใจ $\bar{x} = 4.266$, ด้านการรองรับ $\bar{x} = 4.248$, ศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม $\bar{x} = 4.365$) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน มีดังนี้ 1) กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน 2) การดำเนินการยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการทำงานร่วมกันจากทุกฝ่าย 3) แนวทางในการจัดการภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ใน การพัฒนาพื้นที่ ในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน 4) แนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 5) แนวทางในการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรม และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่และสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้ความรู้และเข้าใจศิลปวัฒนธรรม ประเพณี โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 6) แนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมในพื้นที่ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 7) แนวทางในการรักษาความปลอดภัย อำนวยความสะดวกเรื่องสาธารณูปโภคในพื้นที่เขตเมืองเก่าจังหวัดน่านให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว

บทความที่ 10 เรื่อง ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารไทยอิสลาม โดย ดร.ปกรณ ปรีชาภรณ์ และดร.อาภรณ์ ชูระเอียด การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย 2) เปรียบเทียบระดับขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย จากการศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย 1) พนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยที่ปฏิบัติงานที่สำนักงานใหญ่เคยมี

ประสิทธิภาพการทำงานจากสถาบันการเงินอื่น จำนวน 162 คน จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 282 คน เมื่อแยกตามศาสนาพบว่าส่วนใหญ่เป็นคนพุทธจำนวน 112 คน เป็นมุสลิมจำนวน 50 คน ส่วนพนักงานที่ไม่มีประสบการณ์มีจำนวน 120 คน เป็นมุสลิม 104 คน เป็นพุทธ 16 คน 2) ภาพพจน์ของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยจากการรับรู้ของพนักงานพบว่า พนักงานจำนวน 282 คน รับรู้ภาพพจน์ที่ดีจำนวน 142 คน ที่เหลือ 140 คน รับรู้ภาพพจน์ที่ไม่ดี จากผลการศึกษาและข้อมูลดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการดำเนินธุรกิจของธนาคาร ลูกค้าจะไม่ใช้บริการกับธนาคารที่มีภาพพจน์ไม่ดีและไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม 3) ด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($=3.41$, $S.D.=0.747$) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องท่านมีโอกาสดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของธนาคารเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($=2.84$, $S.D.=0.544$) (4) ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($=3.21$, $S.D.=0.583$) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องเงินเดือนที่ท่านได้รับเมื่อเทียบกับธนาคารอื่นมีความเหมาะสมเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($=2.52$, $S.D.=0.494$) เมื่อพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 282 คน พบว่าเคยผ่านงานจากสถาบันการเงินอื่นมาแล้วจำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 57.44 ซึ่งคนเหล่านี้นำเงินเดือนของสถาบันการเงินอื่นมาเปรียบเทียบกับเงินเดือนในปัจจุบัน 4) ด้านความรู้สึกรับผิดชอบ ค่าเฉลี่ยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความรู้สึกรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($=4.10$, $S.D.=0.480$) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องท่านมีความรู้ความสามารถที่จะแก้ไขปัญหาในงานที่ได้รับมอบหมายได้เป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($=3.85$, $S.D.=0.584$) 5) ด้านความรู้สึกประสบความสำเร็จ ค่าเฉลี่ยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความรู้สึกประสบความสำเร็จ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($=3.46$, $S.D.=0.524$) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องท่านได้รับการสนับสนุนให้ดูงานและศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์เป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($=3.03$, $S.D.=0.550$) 6) ด้านความพึงพอใจในลักษณะงาน ค่าเฉลี่ยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความพึงพอใจในลักษณะงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($=3.39$, $S.D.=0.537$) เมื่อพิจารณา รายประเด็นคำถามเรื่องถ้าท่านมีโอกาที่จะเลือกอาชีพใหม่อีกสักครั้งหนึ่งท่านยังคงเลือกอาชีพธนาคารเป็นขวัญกำลังใจใน

การทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($=2.81$, $S.D.=0.626$) รองลงมาคือเรื่องท่านมีความพอใจต่อระบบการสื่อสารและการติดต่อที่ธนาคารให้บริการแก่พนักงาน ($=3.23$, $S.D.=0.667$) 7) ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน ค่าเฉลี่ยขงผู้กำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องบุคลากรทุกคนมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานเป็นขงผู้กำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้ น้อยกว่าประเด็นอื่น ($=3.28$, $S.D.=0.580$) จากข้อมูลงานวิจัยพบว่า พนักงานขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษางานวิจัยเรื่องการรับรู้วัฒนธรรมการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ที่พบว่าวัฒนธรรมการทำงานของพนักงานเป็นแบบเฉื่อยชา ไม่นิยมการทำงานแบบแข่งขัน ไม่มีการติดตามเป้าหมายการทำงาน

บทควมที่ 11 เรื่อง ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร โดย นางสาวศิริพร นาพันธ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ราชนทร์ นพณัฐวร และรองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร วิทยอุดม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษพบว่า 1) การเปรียบเทียบประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระยะเวลาการปฏิบัติงานในองค์กร มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ยกเว้น สถานภาพ ระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่าง รูปแบบภาวะผู้นำกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร พบว่า ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสำเร็จ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบสั่งการมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำในทุกด้านและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทควมที่ 12 เรื่อง อิทธิพลของการรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานที่อยู่ในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงระหว่างความฉลาดทางอารมณ์สู่ประสิทธิผลของทีม บริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด โดย นายวุฒิพงษ์ วงศ์ดำทำ และดร.ธัญนันท์ บุญอยู่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ การรับรู้ภาวะผู้นำ ความพึงพอใจในงาน และประสิทธิผลของทีม (2) เพื่อศึกษาอิทธิพลตัวแปรคั่นกลางของการรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานในฐานะที่เป็นปัจจัยถ่ายทอดอิทธิพลของความฉลาดทางอารมณ์สู่ประสิทธิผลของทีมบริษัท

เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด ผลการวิจัย พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ การรับรู้ภาวะผู้นำ ความพึงพอใจในงาน และประสิทธิผลของทีมบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยสัมประสิทธิ์ความถดถอยอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของทีม พบว่า (1) ความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้ภาวะผู้นำ ความพึงพอใจในงาน และประสิทธิผลของทีม มีค่าเท่ากับ 0.777, 0.365 และ 0.372 ตามลำดับ (2) การรับรู้ภาวะผู้นำมีอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจในงานและประสิทธิผลของทีม มีค่าเท่ากับ 0.439 และ 0.274 ตามลำดับ (3) ความพึงพอใจในงานมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของทีม มีค่าเท่ากับ 0.209 และ (4) การรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิผลเช่นกัน

บทความที่ 13 เรื่อง ภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย โดย นายชนินทร์ จักรภพโยธิน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ค้นหาภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศ จำแนกตามขนาดขององค์กร ได้แก่ องค์กรขนาดเล็ก องค์กรขนาดกลาง และองค์กรขนาดใหญ่ ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรแต่ละขนาด มีความรูปแบบภาวะผู้นำที่แตกต่างกัน โดยองค์กรขนาดใหญ่ ภาวะผู้นำเป็นแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) องค์กรขนาดกลาง ภาวะผู้นำเป็นแบบมุ่งเน้นความสัมพันธ์ (Consideration Leadership) และองค์กรขนาดเล็ก ภาวะผู้นำเป็นแบบประชาธิปไตย (Democratic Leadership) โดยมีข้อเสนอแนะ คือ องค์กรจะสร้างผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับองค์กรแล้ว จำเป็นจะต้องสร้างรูปแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับกับองค์กรตนเอง โดยพิจารณาถึงประเภทขององค์กร โครงสร้างองค์กร วิสัยทัศน์ และพันธกิจขององค์กร รวมวัฒนธรรมและบุคลากรองค์กร

บทความที่ 14 เรื่อง การบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี โดย นางสาวชลธิชา เดชทองคำ และดร.สัมพันธ์ พลภักดิ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี และ 3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ ได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน มาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยของการศึกษารั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่สำคัญคือ เทศบาลในจังหวัดปทุมธานีให้ความสำคัญกับการ

บริหารจัดการการให้บริการเครื่องดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ไม่มากเท่าที่ควร รวมทั้งให้บริการเครื่องดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ที่ครอบคลุมและทั่วถึงไม่เพียงพอ 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่สำคัญคือ เทศบาลในจังหวัดปทุมธานีควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องดับเพลิงแบบเคลื่อนที่แก่ประชาชน พร้อมทั้งให้บริการอย่างครอบคลุม ทั่วถึง และเท่าเทียมกันเพิ่มมากขึ้น และ 3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการประสบความสำเร็จที่สำคัญ คือ การที่รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการสนับสนุนการให้บริการเครื่องดับเพลิง รวมทั้งให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างพอเพียง

บทความที่ 15 เรื่อง การศึกษาหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย
โดย นายชัยวุฒิ เชมะรังสี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารสหกรณ์ตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้ 1. การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย พบว่า สหกรณ์มีกำหนดวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ มีโครงสร้างการบริหารงานและการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบอย่างชัดเจน จัดสวัสดิการให้กับสมาชิกอย่างเหมาะสม มีระบบการควบคุมภายในและตรวจสอบ มีระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เปิดเผยและเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารแก่สมาชิก กรรมการ เจ้าหน้าที่สหกรณ์ และผู้มีส่วนได้เสียอย่างทั่วถึง รับฟังข้อคิดเห็นของสมาชิก พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารงานและติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานของสหกรณ์ มีการพัฒนาคุณภาพกรรมการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ ภูมิหาย ระเบียบ ข้อบังคับ นอกจากนี้ยังมีเรื่องหลักความเสมอภาคในการให้บริการและการทำงาน รวมทั้งการจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศมีความมั่นคง ปลอดภัย และสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่สหกรณ์บางส่วนยังขาดการพัฒนาและเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเป็นรูปธรรม 2. แนวทางการพัฒนาการบริหารสหกรณ์ตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ควรมีการกำหนดแนวทางการพัฒนา ดังนี้ 2.1 พัฒนาระบบการบริหารจัดการและเสริมสร้างธรรมาภิบาลอย่างเป็นรูปธรรม 2.2 กำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบาย หรือมาตรการที่ชัดเจนในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ตามหลักธรรมาภิบาล 2.3 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัย เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2.4 พัฒนาระบบด้านการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงที่ดีและเหมาะสม 2.5 ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลและนโยบายการกำกับดูแลกิจการของสหกรณ์ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย พบว่า สหกรณ์จะต้องเพิ่มบทบาทและขีดความสามารถเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับสหกรณ์ และเป็นที่ยอมรับแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการนำแนวทางการบริหาร

สหกรณ์ตามหลักธรรมาภิบาล หรือการกำกับดูแลกิจการของสหกรณ์ที่ดี มาปรับใช้ในการประกอบธุรกิจของสหกรณ์ รวมทั้งพัฒนาและเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสหกรณ์ ออมทรัพย์อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

บทความที่ 16 เรื่อง วิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 โดย ดร.สุภชัย เหมือนโพธิ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและสังเคราะห์ถึงองค์ความรู้ สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 2) จัดทำรูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 และ 3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาธุรกิจชุมชน ถอดบทเรียนและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 ผลการวิจัยพบว่า 1) ลำไยและทุเรียนเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย เพื่อการบริโภคและส่งออก บางครั้งมีผลผลิตมากทำให้ผลผลิตล้นตลาด จึงต้องการแปรรูป เพื่อทำเป็นผลิตภัณฑ์ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ แต่ผู้ประกอบการยังขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ 2) ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 โดยใช้รูปแบบ PCND Model และมีการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำให้กลุ่มเกษตรกรเกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ การนำทุเรียน และลำไยมาแปรรูปเป็น Longan Stuffed with Durian Freeze Dried ผ่านกรรมวิธีฟรีซดราย ทำให้รสชาติอร่อย พร้อมคงคุณค่าทางโภชนาการ นำไปทดสอบตลาด จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคมีแนวโน้มในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 และ 3) จากการถอดบทเรียนและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 พบว่า การพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมตั้งแต่ผู้ประกอบการ ผู้ขาย และลูกค้า ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการผู้บริโภคได้ สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์มากขึ้น

บทความที่ 17 เรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาพประชาชน 4 ภาคของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดย นายชยันต สมนิยาม และ ดร.สัมพันธ์ พลภักดิ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาพประชาชน 4 ภาค 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกิน 3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ และ 4) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาพประชาชน 4 ภาค ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัญหาที่สำคัญ คือ สภาพ

ปัญหาด้านมิถุนัมกันในตัวที่ดี 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่สำคัญ คือ ควรเพิ่มจำนวนบุคลากรให้เพียงพอแก่ภารกิจ 3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้การพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาพประชาชน 4 ภาคตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ คือ ควรที่จะต้องมีวัสดุ อุปกรณ์ที่ทันสมัยมากกว่าที่เป็นอยู่ใช้ในสำนักงาน และ 4) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพ ด้านการแก้ไขปัญหาคูคามทางเพศที่ผิดกฎหมายของรัฐบาล คือ สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน ควรจะมีอำนาจในการดำเนินการตามกฎหมายการบุกรุกที่ดินของรัฐที่ชัดเจน และ ควรที่จะมีการประสานงานและแก้ไขปัญหาร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

บทความที่ 18 เรื่อง ภัยร้ายในพื้นที่สาธารณะ: หนทางในการแก้ไขปัญหาคูคามทางเพศกับการตกเป็นเหยื่อของผู้หญิง บนรถโดยสารประจำทางในกรุงเทพมหานคร โดย นายวรภัทร พึ่งพงศ์ ปัจจุบันปัญหาคูคามทางเพศ (Sexual Harassment) เป็นปัญหาที่กำลังลุกลามไปอย่างรวดเร็วในทั่วโลก โดยสังเกตได้จากปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวทางสังคม เมื่อปี พ.ศ. 2561 ที่เกิดปรากฏการณ์ Me Too จากการเชิญชวนของ อะลิซซา มิลาน นักแสดงหญิงของประเทศสหรัฐอเมริกา ให้เผยแพร่วลีนี้ที่เป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์ให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความแพร่หลายของปัญหาทางเพศ โดยวลีดังกล่าวเป็นแรงบันดาลใจมาจากผู้เป็นเจ้าของวลีนี้ อย่าง ทารานา เบิร์ก นักกิจกรรมสังคมและนักจัดการชุมชน ที่ผลักดันการสร้างพลังด้วยการรับรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้หญิงผิวสีที่มีประสบการณ์ถูกทารุณทางเพศ ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมครั้งสำคัญที่สร้างปรากฏการณ์ให้สังคมทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย บทความชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นศึกษาองค์ประกอบของปัญหาคูคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะทั้งสภาพปัญหา รูปแบบลักษณะของการคุกคาม ตลอดจนวิธีการแก้ไขปัญหาคูคามทางเพศในประเทศไทย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารประเภทงานบทความวิจัย และงานบทความวิชาการของต่างประเทศมาเป็นกรณีศึกษาทั้งหมด 6 ประเทศ เปรียบเทียบกับของไทยที่ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มประชากร 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ใช้บริการรถโดยสารประจำทางที่เป็นเพศหญิงและเคยตกเป็นเหยื่อการคุกคามทางเพศบนรถฯ จำนวน 13 คน และกลุ่มที่ 2 ตัวแทนเจ้าหน้าที่และผู้บริหารขององค์การภาครัฐกับองค์การพัฒนาเอกชน (NGO) จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) สาเหตุของปัญหาคูคามทางเพศที่ปรากฏบนรถโดยสารประจำทางเกิดจากผลพวงของมายาคติชายเป็นใหญ่ที่ฝังรากลึกอยู่ในวัฒนธรรมค่านิยมของสังคมไทย 2) ลักษณะการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะในสังคมไทยมักปรากฏในรูปแบบการคุกคามทางเพศด้วยวิธีการสัมผัส เช่น การแตะอวัยวะ การนำอวัยวะเพศชายดูใกล้ เป็นต้น 3) มุมมองผู้ใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะที่เป็นเพศหญิงต่อปัญหาคูคามทางเพศ จะมีการลดทอนคุณค่าในความเป็นเพศสภาพของตนว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ ไร้ค่าต่ำกว่าเพศชาย และระบบ

ขนส่งสาธารณะเป็นพื้นที่สาธารณะที่เสี่ยงสูงต่อการเกิดอาชญากรรม เพราะมีความแออัดจากผู้ที่ใช้บริการเป็นจำนวนมาก 4) วิธีการแก้ไขปัญหขององค์การภาครัฐ และ/ หรือ องค์การพัฒนาเอกชน (NGO) ทั้งในปัจจุบันและอนาคต จะต้องมีการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้บริการรู้สึกถึงความปลอดภัย และต้องมีการให้ความสำคัญกับสภาพปัญหาอย่างจริงจัง พร้อมเปิดโอกาสสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาคส่วนต่างๆ ในการช่วยขจัดปัญหานี้ให้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษานี้คือ เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จะสะท้อนให้เห็นพัฒนาการของการแก้ไขปัญหาการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทางของไทย ที่สามารถนำไปพัฒนาเพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัญหานี้ต่อไปได้ในอนาคต

บทความที่ 19 เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชีในความร่วมมือ 5 สถาบัน โดย นางสาวมณีนรัตน์ ข่ายพิลาป และ ดร.เนตรดาว ชัยเขต การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ในความร่วมมือ 5 สถาบัน ผลการศึกษาพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี คือ ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบ โดยมีค่าน้ำหนักเท่ากับ .709 และปัจจัยด้านการควบคุมภายใน มีค่าน้ำหนักเท่ากับ .590 ในขณะที่ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงาน มีอิทธิพลทางตรงในเชิงลบ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ -.312 และเมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกต่อปัจจัยด้านการควบคุมภายใน คือ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงาน มีค่าน้ำหนักมากที่สุดคือ .003 ในขณะที่ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบ มีอิทธิพลทางตรงในเชิงลบ ค่าน้ำหนักเท่ากับ -.1931

บทความที่ 20 เรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (Enterprise Resource Planning : ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน โดย นางสาววิไลภรณ์ แสงสุวรรณ และดร.ภริดา ชัยรัตน์ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน 2. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน 3. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล 4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนจากผู้บริหารกับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนจากผู้บริหารและคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร

(ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับการทดสอบสมมติฐาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างสังกัดหน่วยงาน ประสบการณ์ทำงานในระบบ ERP ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อ คุณ ภาพ การ ใช้ งาน ระบบ การ วาง แผน ทรัพยากร องค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน แตกต่างกัน ในขณะที่การสนับสนุนจากผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทความที่ 21 เรื่อง แนวทางการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี โดย นายภูษิสต์ ศรีเจริญ, ดร.ชัยวุฒิ จันมา และดร.อนันต์ ชรรณชาลัย

มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยแวดล้อมขององค์กรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการ 2. เพื่อศึกษาปัจจัยแวดล้อมขององค์กรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการอยู่ร่วมกัน และ 3. เพื่อศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรโดยรวมสามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวมได้ร้อยละ 34.7 (Adjusted R² = .347) โดยมีปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ และด้านทัศนคติ ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านนโยบายและกฎระเบียบส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักของผลกระทบของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวม พบว่า ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบมีน้ำหนักมากที่สุด (Beta = .248) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวม 2) ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรโดยรวมสามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอยู่ร่วมกันโดยรวมได้ร้อยละ 42.4 (Adjusted R² = .424) โดยมีปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านนโยบายและกฎระเบียบ และด้านทัศนคติ ส่งผลต่อพฤติกรรมอยู่ร่วมกันโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านหน้าที่ความรับผิดชอบส่งผลต่อพฤติกรรมอยู่ร่วมกันโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) แนวทางการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีประกอบด้วย (1) มาตรการเชิงรุก (2) มาตรการเชิงรับ (3) มาตรการเชิงป้องกัน และ (4) มาตรการการมีส่วนร่วมในการการสร้างเสริมสุขภาวะทั้ง 4 ส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ

บทความที่ 22 เรื่อง รูปแบบการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย นางสาวณปภา จิรมงคลเลิศ และรองศาสตราจารย์ ดร.บรรพต วิรุณราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและการกิจของศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ในการพัฒนารูปแบบการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรแบ่งเป็น 4 พันธกิจหลัก คือ 1. กิจกรรมต้นน้ำ คือ ต้นฉบับหนังสือตำรา ได้แก่ 1) ด้านการแสวงหาอาจารย์หรือนักวิชาการ ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับมีมาตรฐานตามหลักวิชาการ 2) ด้านการเขียนหนังสือตำรา ต้นฉบับ และ 3) ด้านการสร้างคุณค่าให้กับหนังสือตำรา ตรงตามความต้องการของผู้อ่าน 2. กิจกรรมกลางน้ำ คือ ผลผลิตหนังสือตำรา ได้แก่ 1) ด้านวิธีการนำข้อมูลต้นฉบับมาจัดพิมพ์ ออกแบบปก เนื้อใน การใช้กระดาษ ความสวยงาม 2) ด้านกระบวนการจัดพิมพ์ต้องทันสมัย ถูกต้อง รวดเร็ว เคลือบปก เข้าเล่มเรียบร้อย และ 3) ด้านรูปเล่มมีสีสันสวยงามดึงดูดความสนใจ น่าอ่าน ทำให้เกิดมูลค่าในตัวหนังสือตำรา 3. กิจกรรมปลายน้ำ คือ จำหน่ายหนังสือตำรา ได้แก่ 1) ด้านหนังสือ ตำรา มีความถูกต้อง เรียบร้อย ตรงรูปแบบ 2) ด้านคลังสินค้า สถานที่จัดจำหน่ายสวยงาม ทำเลที่ตั้ง ควรเป็นมหาวิทยาลัยบูรพา และ 3) ด้านการบริการก่อน-ระหว่าง-หลังการขาย ที่มีประสิทธิภาพ พนักงานมีจิตใจในการให้บริการ 4. ประเด็นอื่นๆ การบริหารจัดการศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรเป็นแบบเครือข่าย โดยการส่งตัวแทนจากทุกสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นคณะกรรมการบริหาร (บอร์ดบริหาร) เป็นผู้กำหนดนโยบายในการบริหารจัดการทั้งกิจกรรมต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ 2) ด้านการลงทุนร่วมกัน โดยส่วนงานใดมีงบประมาณมากลงทุนมาก ส่วนงานใดมีงบประมาณน้อยลงทุนน้อย ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบหุ้นเช่นเดียวกับสหกรณ์ออมทรัพย์ และ 3) ด้านการแบ่งผลประโยชน์ ให้เป็นไปตามการลงทุนในสัดส่วนที่เท่ากับงบประมาณการลงทุน แต่ต้องเป็นองค์การที่ไม่หวังผลกำไรสูงสุด

บทความที่ 23 เรื่อง การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ โดย นางสาวปวีณา สปิไลเลอร์, รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ จันทิก และรองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ โดยใช้เทคนิคการวิจัยเอกสาร และการวิเคราะห์เนื้อหาแนวโน้มคุณลักษณะ ตอนที่ 2 การพัฒนาองค์ประกอบเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ ผลการวิจัยพบว่า เกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์มี 8 มาตรฐาน

18 ตัวบ่งชี้ (3AIECoST) ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านทักษะทางวิชาการ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ 2) สมรรถนะด้านความรับผิดชอบ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ 3) สมรรถนะด้านความมีศีลธรรมจรรยา จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ 4) สมรรถนะด้านความใส่ใจ จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ 5) สมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ 6) สมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีม จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ 7) สมรรถนะด้านการประสานงาน จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ และ 8) สมรรถนะด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง จำนวน 2 ตัวบ่งชี้

บทความที่ 24 เรื่อง นวัตกรรมจัดการ โดย ดร.นัยนา รัตนสุวรรณชาติ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขมมาวี รัชชชีพ และรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี บทความทางวิชาการนี้ได้กล่าวถึงนวัตกรรมมีความหมายหลายอย่าง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ (Quinn, 1992) นวัตกรรมคือการสร้างหรือการประดิษฐ์ โดยใช้ทรัพยากร คือ คน เวลา เงิน ในการประดิษฐ์สินค้าใหม่ บริการใหม่ แนวความคิดใหม่, นวัตกรรมคือสิ่งที่หล่อหลอมและการเรียนรู้ ให้ความสนใจไปยังการดึงเอาแนวคิดตัวสินค้าและบริการมาพัฒนาใหม่, นวัตกรรมคือการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างที่มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย ในขณะที่บางสิ่งบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคน, นวัตกรรมคือกระบวนการ เป็นกระบวนการของกิจกรรมที่นำไปสู่การผลิตซึ่งเป็นขั้นตอนของแต่ละกิจกรรม, นวัตกรรมคือบริบท (ระดับภูมิภาค ประเทศ) เป็นระดับของกระบวนการนอกเหนือจากระดับของบุคคล ระดับขององค์กรแล้ว ยังเป็นเรื่องของสถาบันเครือข่ายทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

บทความที่ 25 เรื่อง กฎหมาย Extreme Pornography: การควบคุมสื่อโป๊รุนแรงใน
ประเทศอังกฤษ โดย อาจารย์จอมพล พิทักษ์สันตโยธิน โศกนาฏกรรมการเสียชีวิตของ Jane Longhurst จากการถูกหุ่นอนัลดอลขณะมีเพศสัมพันธ์ นำมาซึ่งการรณรงค์ของภาคประชาชนเพื่อต่อต้านสื่อโป๊ที่นำเสนอภาพความรุนแรงในกิจกรรมทางเพศในประเทศอังกฤษ และในที่สุดการรณรงค์นี้ก็ได้รับผลสำเร็จจนนำไปสู่การที่รัฐสภาของสหราชอาณาจักรพิจารณาและการผ่าน Section 63 of the Criminal Justice and Immigration Act 2008 (หรือที่รู้จักกันในนาม “กฎหมาย extreme pornography”) โดยสาระสำคัญของกฎหมายนี้วางหลักเกณฑ์ห้ามการครอบครองสื่อโป๊ที่นำเสนอพฤติกรรมความรุนแรงในบริบทเพื่อกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ (extreme pornography) กฎหมายมีความเข้มงวดมาก แม้การมีไว้ซึ่ง extreme pornography เพื่อการรับชมส่วนตัวก็ถือเป็นความผิดอาญา สหราชอาณาจักร ถือเป็นประเทศแรกในยุโรปและในโลกตะวันตกที่มีการออกกฎหมายห้ามการครอบครองสื่อโป๊ผู้ใหญ่ (adult pornography) ประเด็นสำคัญที่บทความนี้มุ่งจะเสนอคือ การออกกฎหมาย extreme pornography ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการในการควบคุมสื่อโป๊จากแนวคิดเรื่องศีลธรรมไปเป็นแนวคิดเรื่องการป้องกันอันตรายที่จะเกิดกับร่างกายและชีวิต

ของผู้แสดง บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะชี้ให้เห็นถึงที่มา และอธิบายด้วยบทกฎหมายที่มีความ สลับซับซ้อน รวมไปถึงวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เพื่อชี้ให้เห็นจุดเด่นและจุดด้อยซึ่งเป็นที่โต้แย้งกันของ กฎหมายนี้

บทความที่ 26 เรื่อง กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา โดย นางสาวชญาณิศ ภาชีรัตน์ และศาสตราจารย์ ดร.สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ มีวัตถุประสงค์ ในการจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยใช้ วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การมีส่วนร่วม ออกแบบ และการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น การวิจัยพบว่า ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สามารถใช้วิธีการระงับข้อพิพาทที่จะทำให้คดีอาญาลดลงไปได้ซึ่งจะส่งผลทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ ศาลลดลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และ เสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยที่รูปแบบการระงับข้อพิพาทสามารถทำได้ในทุก ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมและต้องมีกฎหมายรองรับตามกฎหมายต้นแบบที่จัดทำขึ้น โดยมี โครงสร้างกฎหมายประกอบด้วย การไกล่เกลี่ย การชะลอฟ้อง การสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์ ต่อสาธารณะ การเจรจาต่อรอง นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 การวิจัยเสนอแนะให้มีการนำเอาผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์โดยการปรับปรุงแก้ไข พระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ด้วยการนำกฎหมายต้นแบบจากการวิจัยไปใช้ ข้อเสนอแนะเรื่องที่วิจัยต่อไปคือ “กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางแพ่ง”

บทความที่ 27 เรื่อง กฎหมายว่าด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของสภาอุดมศึกษาของรัฐตาม หลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล โดย นายณรงค์ พลมาตร และศาสตราจารย์ ดร.สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของ สภาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล โดยมีวิธีวิทยาการวิจัยเป็น วิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การมีส่วนร่วมออกแบบ ร่วมออกแบบ และการรับฟังความคิดเห็น ข้อค้นพบของการวิจัยคือการใช้อำนาจหน้าที่ของ สภาสถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล โดยมีกฎหมายต้นแบบเพื่อ การปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 ที่มีโครงสร้างกฎหมายประกอบด้วย การได้มาซึ่งกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา อำนาจและหน้าที่ หลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล การตรวจสอบการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษา และความรับผิดชอบ ของสภาสถาบันอุดมศึกษา ข้อเสนอแนะของการวิจัย คือ การนำกฎหมายต้นแบบของการวิจัยเพื่อการ ปรับปรุงแก้ไขเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 เพื่อให้ สภาสถาบันอุดมศึกษาใช้อำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้มี

มาตรฐานการศึกษา ข้อเสนอแนะเรื่องที่จะวิจัยต่อ คือ กฎหมายว่าด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารสถาบันอุดมศึกษาตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล

บทความที่ 28 เรื่อง กรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT
โดย นางสาวอนิตยา มาบัว และศาสตราจารย์ ดร.สุณีย์ มัลลิกะมาสย์ มีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT เพื่อเป็นประเด็นการเจรจาตกลงระหว่างกลุ่ม CLMVT ในการจัดทำเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลางกลุ่ม CLMVT โดยมีวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการใช้สื่อ E-mail และการรับฟังความคิดเห็น ข้อค้นพบของการวิจัย คือ การจะคุ้มครองผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT ให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันจะต้องมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลาง ซึ่งการวิจัยได้จัดทำเป็นกรอบกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ในลักษณะเป็น soft law ที่ไม่มีสภาพบังคับตามกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อกำหนดเป็นประเด็นนำไปสู่การเจรจาระหว่างกลุ่ม CLMVT เพื่อการจัดทำเป็นกฎหมายกลางโดยมีสาระสำคัญของกรอบกฎหมายประกอบด้วย สิทธิผู้บริโภคจากการบริโภคสินค้าและบริการในด้านต่าง ๆ คือ ความปลอดภัย การเลือกสินค้าและบริการ การรับทราบข้อมูลข่าวสาร การเรียกร้อง ร้องเรียน ฟ้องร้อง เรียกค่าเสียหาย การเลือกวิธีการระงับข้อพิพาท การร้องขอในการรับฟังและระงับข้อพิพาท และการได้รับการเยียวยาเบื้องต้นจากกองทุนคุ้มครองผู้บริโภค และการวิจัยเสนอแนะให้นำกรอบกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในกลุ่ม CLMVT ไปใช้เป็นกรอบเจรจาในการจัดทำกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลาง ข้อเสนอแนะหัวข้อวิจัยต่อไป คือ “การจัดทำกฎหมายกลางว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT”

บทความที่ 29 เรื่อง ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดย รองศาสตราจารย์กรกฎ ทองชะโงก และดร.นันทพล กาญจนวัฒน์ การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพการณ์แห่งปัญหาและผลกระทบของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำตามกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย และรูปแบบโครงสร้างการบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบว่าด้วยการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเจาะจง การมีส่วนร่วมออกแบบและการรับฟังความคิดเห็น ข้อค้นพบของการวิจัย คือ สาเหตุของปัญหาและอุปสรรคในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มี 3 ด้าน คือ ด้านองค์กรดำเนินงาน มีหลายหน่วยงานดำเนินการโดยไม่มีการประสานความร่วมมือกัน และไม่มียุทธศาสตร์การปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมดำเนินการด้วย ด้านการจัดการที่ขาดประสิทธิภาพทำให้เป็นปัญหาความไม่เหมาะสมในการใช้ที่ดินในลุ่มน้ำ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำ การควบคุมมลพิษด้านสภาพบังคับตามกฎหมายที่ไม่มีประสิทธิภาพในเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย และค่าชดเชยความ

เสียหาย และการวิจัยเสนอแนะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นตามแนวทางของข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากข้อค้นพบของการวิจัยเพื่อนำไปใช้ และข้อเสนอแนะประเด็นวิจัยต่อไป คือ การศึกษาวิจัยข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อกำหนดให้เป็นเขตพื้นที่ความมั่นคงด้านอาหารในลุ่มน้ำ

บทความที่ 30 เรื่อง แนวคิดนิติเศรษฐศาสตร์ในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งและพาณิชย์
โดย อาจารย์ถวิล วงศ์ใหญ่ บทความวิชาการนี้ผู้เขียนเสนอแนวคิดในพัฒนากฎหมายที่พิจารณาจากประสิทธิภาพของกฎหมาย โดยการศึกษาหลักกฎหมายเฉพาะกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่เป็นกระบวนการอันนำตัวบทกฎหมายให้สามารถบังคับใช้ได้จริงตามเจตนารมณ์และถ้อยคำที่ได้บัญญัติไว้ในสิทธิทางแพ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีแนวคิดในทางอำนาวยุติธรรม เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ไม่เอนเอียงต่อฝ่ายใด อย่างไรก็ตามเพื่อพิจารณาถึงความต้องการพื้นฐานของประชาชนในปัจจุบันนั้น กฎหมายไม่ได้เป็นเรื่องความยุติธรรมเท่านั้นอีกแล้ว ซึ่งความต้องการพื้นฐานของประชาชนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือเรื่อง ปากท้อง การมีรายได้ รายจ่ายที่เหมาะสม โอกาสและการสูญเสียโอกาส อันคือเรื่องเศรษฐกิจที่ความรู้ทางกฎหมายไม่สามารถกำหนดได้ทั้งหมด เมื่อพิจารณาความหมายของเศรษฐศาสตร์ ซึ่งหมายถึง วิชาการใช้หรือการจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ให้ได้ประโยชน์สูงสุด โดยหลักเศรษฐศาสตร์มีภารกิจมุ่งไปในด้านการให้คุณค่ากับมิติด้าน“ประสิทธิภาพ” เป็นสำคัญ เพราะหากกฎหมายไม่มีประสิทธิภาพจะกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในเชิงมหภาคด้วย เช่น การว่างงาน, ปัญหาระดับราคาสินค้า, เงินเฟ้อ, เงินฝืด ซึ่งรวมถึงยังจะเกิดปัญหาที่เกิดทางอ้อมอีกด้วย เช่น ปัญหาอาชญากรรมในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ผู้เขียนจึงได้ศึกษาและเสนอหลักกฎหมายประยุกต์กับหลักเศรษฐศาสตร์ อันสามารถจะช่วยเหลือสนับสนุนกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเรียกว่า นิติเศรษฐศาสตร์ หรือเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ว่าด้วยกฎหมาย เป็นศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาประเด็นสำคัญทางกฎหมาย ทฤษฎีกฎหมาย การตีความกฎหมาย การออกแบบกฎหมาย การประเมินคุณค่า โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้กฎหมายมีประสิทธิภาพและมีความสอดคล้องกับหลักนิติเศรษฐศาสตร์ ดังนี้ 1. ผู้เขียนเสนอให้เมื่อการพิจารณาในการบัญญัติกฎหมายหรือการแก้ไขกฎหมาย ต้องให้มี นักเศรษฐศาสตร์ หรือ ผู้เชี่ยวชาญทางนิติเศรษฐศาสตร์เป็นผู้ร่วมให้ความเห็นและพิจารณากฎหมายด้วย 2. ผู้เขียนเสนอให้มีการนำเสนอความรู้นิติเศรษฐศาสตร์ มาส่งเสริมโดยนำมาจัดการเรียนการสอน การอบรม และอภิปรายให้กับนักศึกษากฎหมายนักกฎหมาย รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ไม่ว่าจะเป็น ศาล อัยการคดีแพ่ง ทนายความ เจ้าพนักงานบังคับคดี เป็นต้น 3. ผู้เขียนเสนอให้มีการนำหลักนิติเศรษฐศาสตร์มาพิจารณาและใช้กฎหมายวิธีการพิจารณาคดีแพ่งมีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ โดยมีการการวัดและประเมินกระบวนการ

ตามหลักนิติเศรษฐศาสตร์ และการใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น เทคโนโลยี, Big Data เพื่อให้การใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น⁴. ผู้เขียนเสนอให้มีการนำหลักนิติเศรษฐศาสตร์มาเป็นแนวคิดในการบัญญัติกฎหมาย และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายวิธีการพิจารณาคดีแพ่ง ให้เป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ เช่น การบัญญัติกฎหมายที่กำหนดหน้าที่เพื่อป้องกันเหตุพิพาทเพื่อมิให้เกิดความเสียหายที่มากกว่าภายหลังการพิพาท หรือ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในเรื่องโทษหรือผลร้ายต่อผู้ฝ่าฝืนให้เหมาะสมที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งจึงไม่ใช่แค่เพียงการอำนวยความสะดวกยุติธรรมไม่เอนเอียงเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงการเยียวยาการแก้ปัญหาทางแพ่งและพาณิชย์ที่เกิดขึ้นคู่ควบคู่กันที่เกี่ยวข้อง ค่าใช้จ่ายของรัฐ รวมถึงปัญหาเศรษฐกิจโดยรวมอีกด้วย อันจะทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพาณิชย์มีประสิทธิภาพ

ขอบพระคุณอย่างสูง

รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทที่ 1

39

สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นหลักคิดและความเป็นจริงทางสังคม:
กรณีศึกษาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

Community Rights and Natural Resources Management in Locality, Concepts and Social Reality:

A Case Study Eastern Seaboard Area

พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (Pimprapai Snitwong Na Ayudhya)

ชัยณรงค์ เครือนวน (Chainarong Krueanuan)

บทที่ 2

65

ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน ภายใต้โครงการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเล
ตะวันออก: กรณีศึกษา จังหวัดระยอง

Livelihood Strategies of Local Fishermen Under Eastern Seaboard Development Program :

A Case Study of Rayong Province

ปรียานุช จันทเดิม (Preeyanut Chanthadoem)

ภัสนันท์ พ่วงเถื่อน (Passanan Phuangthuean)

อนูรัตน์ อนันตนาธร (Anurat Anantanatorn)

จิระ ประทีป (Chira Prateep)

บทที่ 3

85

ประชาธิปไตยและการใช้จ่ายรัฐบาล: กรณีศึกษาประเทศไทย

Democracy and Government Spending: Case of Thailand

ชิตตะวัน ชนะกุล (Chittawan Chanagul)

บทที่ 4

107

ธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล: บทบาทของหน่วยงานกลางในการส่งเสริมการเป็นรัฐบาลแบบเปิดในประเทศไทย

Good Governance in Digital Era: The Role of Central Agency in Promoting Open Government in Thailand

ธนดล ทองประกอบ (Thanadol Thongprakob)

บทที่ 5

127

แนวทางการยกระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย

Approaches to the Development of Electronic Government for Thailand

ณัฐกริช เปาอินทร์ (Nuttakrit Powintara)

บทที่ 6

159

โครงการประเมินประสิทธิภาพสถานีตำรวจและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของตำรวจประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

The Evaluation on the Effectiveness of Police Stations and the People Confidence on Police Operation in the Year 2017

อาภาศิริ สุวรรณานนท์ (Apasiri Suwannanon)

ชาติชาย มหาคีตะ (Chatchai Mahakeeta)

บทที่ 7

183

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Factors Affecting the Organizational Loyalty of University Staff Members in Higher Education
Institute of Nakonsawan Rajabhat University

พรรณอร พัฒนการคำ (Phan-on Phatthanakankha)

บทที่ 8

205

นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและชาวไทยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก

Innovation and Change From View Point of Foreign and Thai Tourist Toward Tourism Development in Eastern Region

สมคิด เพชรประเสริฐ (Somkid Petchprasert)

นภดล วงษ์น้อม (Nopadol Wongnom)

เขมมาวีร์ รัชชูชีพ (Khemaree Rugchoochip)

วงพัทตร์ ภูพันธ์ศรี (Vongphak Poopunsri)

บทที่ 9

223

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน

Approach for Cultural Tourism Development of Old Town Site in NAN Province

กิจอุดม เสือเจริญ (Kitudom Sueacharoen)

รัชชา ภัคดีจิตต์ (Rachaya Pakdeejit)

บทที่ 10

251

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารไทยอิสลาม

Morale to the performance of employees Islamic Bank of Thailand

ปกรณ์ ปรีชาภรณ์ (Pakorn Prechaporn)

อาภรณ์ คุระเอียด (Arphorn Kuraeiad)

บทที่ 11

279

ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม
กรุงเทพมหานคร

Leadership Influencing on Effectiveness of Personnel's Performance of Nongkham District
Office, Bangkok

ศิริพร นาทันtri (Siriporn Natantri)

ราชนนทร์ นพณัฐวงศ์ (Rachen Nophanatwongsakorn)

วิเชียร วิทย์อุดม (Wichian Witthayaudom)

บทที่ 12

299

อิทธิพลของการรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานที่อยู่ในฐานะตัวแปรต้นกลางที่เชื่อมโยง
ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์สู่ประสิทธิผลของทีมบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด

The Effect of Leadership Perception and Job Satisfaction as Mediators Between Emotional
Intelligence and Team Effectiveness, S.P. Marketing Supply Company Limited

วุฒิพงษ์ วงศ์คำทำ (Woottipong Wongtatam)

ธัญนันท์ บุญอยู่ (Thanyanan Boonyoo)

บทที่ 13

315

ภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย

Leadership of Non-profit Organizations Regarding Sexually-diverse Groups in Thailand

ชนินทร์ จักรภพโยธิน (Chanin Chakkrapopyodhin)

บทที่ 14

331

การบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัด
ปทุมธานี

Service Administration of Mobile Fire Extinguishers of Municipalities in Pathum Thani Province

ชลธิชา เดชทองคำ (Chonticha Dachthongkum)

สัมพันธ์ พลภักดิ์ (Sampan Polpak)

บทที่ 15

353

การศึกษาหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

The Study of the Good Governance of Savings and Credit Cooperatives in Thailand

ชัยวุฒิ เขมะรังสี (Chaiwut Kamarungsee)

บทที่ 16

379

วิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0

Research and develop the model of community business development by using modern marketing thinking base 3.0

ศุภชัย เหมือนโพธิ์ (Suppachai Murnpho)

บทที่ 17

397

**การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาค
ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม**

Optimization of Administration of Land Management to Farmer of People's Council 4 Regions of the Agricultural Land Reform Office

ชยัน สมนิยาม (Chayun Somniyam)

สัมพันธ์ พลภักดิ์ (Sampan Polpak)

บทที่ 18

411

**ภัยร้ายในพื้นที่สาธารณะ:หนทางการแก้ไขปัญหาการคุกคามทางเพศกับการตกเป็นเหยื่อ
ของผู้หญิงบนรถโดยสารประจำทางในกรุงเทพมหานคร**

The Danger on Public Spaces: The Way to Fix Sexual Harassment in The Victimization of Women on a Bus in Bangkok Metropolitan

วรภัทร พึ่งพงศ์ (Worapat Phuengpong)

บทที่ 19

437

ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี
ในความร่วมมือ 5 สถาบัน

Factors Influencing Work Effectiveness Enhancement Through Financial and Accounting
Information System: Cases of 5 Institution

มนิรัตน์ ข่ายพิลาป (Maneerat Khaipilap)

เนตรดาว ชัยเขต (Netdao Chaiyakhet)

บทที่ 20

465

ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (Enterprise
Resource Planning : ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

Opinion about Quality of Use Enterprise Resource Planning (ERP) A Case Study : Kasetsart
University, Bangkhen Campus

วิไลภรณ์ แสงสุวรรณ (Wilaiporn Sangsuwan)

กิริดา ชัยรัตน์ (Pirada Chairatana)

บทที่ 21

483

แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี

Guidelines for the development of Healthy Organization Industrial in Pathumthani Province

ภูชิตส์ ศรีเจริญ (Phuchit Sricharoen)

ชัยวุฒิ จันมา (Chaiwut Chanma)

อนันต์ ธรรมชาลัย (Anan Thamchalai)

บทที่ 22

497

รูปแบบการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก

A Model for the Establishment of a Book Center for Higher Education Institutions in the Eastern
Region Network

ณปภา จิรมงคลเลิศ (Napapha Jiramongkollert)

บรรพต วิรุณราช (Banpot Wiroonrath)

บทที่ 23

519

การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสายงานเลขานุการทางการแพทย์

Development of Personnel Competency Assessment Standard Criteria for Medical Secretary

ปวีณา สปีลเลอร์ (Pawina Spiller)

ธีระวัฒน์ จันทิก (Thirawat Chantuk)

พิทักษ์ สิริวงศ์ (Phitak Siriwong)

บทที่ 24

543

นวัตกรรมจัดการ

Innovation Management

นัยนา รัตนสุวรรณชาติ (Naiyana Ratanasuwanachart)

เขมมาวี รัชชูชีพ (Khemaree Rudchoochip)

ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี (Sirapatsorn Wongthongdee)

บทที่ 25

555

กฎหมาย Extreme Pornography : การควบคุมสื่อโป๊รุนแรงในประเทศอังกฤษ

Extreme Pornography Law : The Regulation of Violent Pornography in England

จอมพล พิทักษ์สันตโยธิน (Jompon Pitaksantayothin)

บทที่ 26

577

กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

Model Law on Dispute Resolution in Criminal Justice Procedure

ชญาณิศ ภาชีรัตน์ (Chayanid Pacheeratana)

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (Sune Mallikamarl)

บทที่ 27

601

กฎหมายว่าด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของสภาอุดมศึกษาของรัฐตามหลักนิติธรรมและ
หลักธรรมาภิบาล

The Model Law on The Execution of Authority of The National Higher Education Council on
The Principle of The Rule of Law And Good Governance

ณรงค์ พลมาตร (Narong polmart)

สุนีย์ มัลลิกะมาส (Sunee Mallikamarl)

บทที่ 28

629

กรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT

Framework Law for the Protection of the Consumer Rights of CLMVT Group

อานิตยา มาบัว (Anittaya Mabua)

สุนีย์ มัลลิกะมาส (Sunee Mallikamarl)

บทที่ 29

643

ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

Local Regulation Model for the Management of Songkhla Lake Basin

กรกฎ ทองชะโชค (korakod Tongkachok)

นันทพล กาญจนวัฒน์ (Nuntapol Karnjanawat)

บทที่ 30

663

แนวคิดนิติเศรษฐศาสตร์ในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งและพาณิชย์

The concept of law and economics in civil and commercial proceedings

คณิน วงศ์ใหญ่ (Kanin Wongyai)

สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น
หลักคิดและความเป็นจริงทางสังคม: กรณีศึกษาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก*
Community Rights and Natural Resources Management in Locality,
Concepts and Social Reality: A Case Study Eastern Seaboard Area

พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (Pimprapai Snitwong Na Ayudhya)¹

ชัยณรงค์ เครือนวน (Chainarong Krueanuan)²

¹อาจารย์ประจำภาควิชานิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Lecturer, Department of Law Faculty of Political Science and Law, Burapha University

²ดร. อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Lecturer, Dr. Department of Political Science Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Received: 14 June 2019

Revised: 21 July 2019

Accepted: 8 August 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา พลวัตรของแนวคิดสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อความสำเร็จ และปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา ผลการศึกษาพบว่า พลวัตรของแนวคิดสิทธิชุมชน สามารถแบ่งเป็น 4 ช่วงความคิด คือ สิทธิชุมชนก่อนการสถาปนารัฐชาติ สิทธิชุมชนยุคสถาปนารัฐชาติ สิทธิชุมชนยุคการพัฒนา และสิทธิชุมชนที่ถูกรับรองโดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ส่วนเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อความสำเร็จ ประกอบด้วยเงื่อนไขสำคัญ เช่น ความสามารถออกแบบสถาบันทางสังคมของชุมชน ความสามารถสร้างกติกาและบังคับใช้กติกา

* บทความนี้ปรับปรุงจากงานวิจัยเรื่อง “สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น หลักคิดและความเป็นจริงทางสังคม: กรณีศึกษาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก” ได้รับการอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้ของคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา

กับผู้ใช้ประโยชน์ในชุมชน ความสามารถสร้าง กระชับ และขยายเครือข่าย เป็นต้น สำหรับสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ประกอบด้วย ผู้ใช้ประโยชน์ภายนอกไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกาของชุมชน ข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ของชุมชน โครงสร้างอำนาจการจัดการทรัพยากรที่รัฐมีบทบาทเหนือกว่าชุมชน ความแตกต่างของกระบวนทัศน์การจัดการทรัพยากรระหว่างรัฐกับชุมชน การขาดกฎหมายลำดับรองที่รับรองการใช้สิทธิชุมชน ประสิทธิภาพของกระบวนการสอดคล้อง คู่มือ รวมทั้งความไม่เข้มแข็งและยั่งยืนของสถาบันทางสังคมที่ถูกจัดตั้งโดยชุมชน

คำสำคัญ: สิทธิชุมชน, การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

Abstract

This research aims to study the dynamics of concept of community rights in natural resource management, structural conditions affecting success, problems, obstacles, and cases study on limitations of coastal resource management in communities. The research found that the dynamics of concept of community rights can be divided into 4 periods; community rights before the establishment of the national state, community rights in the era of the national state, community rights in the development era and community rights that are guaranteed by the provisions of the Constitution. In the structural condition aspect, the research has found that the important conditions that affect success are the ability to design a social institution of the community, the ability to create rules and enforce rules with community users' ability to build, tighten and expand networks. Problems, obstacles and limitations which prevent successful coastal resource management consists of lack of compliance with the rules by external users, community rules and community knowledge limit the power of resource management in which the state plays a greater role than the community, differences in the state resource management paradigm, the lack of a secondary law that guarantees the use of community rights, the efficiency of the surveillance process, including the strength and sustainability of social institutions established by the community

Keywords: Community rights, Natural resource Management

บทนำ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทยที่ผ่านมา กล่าวได้ว่ารัฐและกลไกรัฐเป็นผู้มีบทบาทนำ ผ่านการกำหนดกฎ กติกา เชิงควบคุมและสั่งการ (Command and Control) จากส่วนกลาง เพื่อสร้างแนวปฏิบัติให้แต่ละท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้กฎ กติกาที่ถูกกำหนดขึ้น จึงมีลักษณะบังคับให้เกิด จากส่วนกลาง กระทั่งละเลยความหลากหลาย (Diversity) และบริบททางสังคม การเมือง วัฒนธรรม ซึ่งดำรงอยู่ในแต่ละท้องถิ่น เป็นผลให้กติกาในการจัดการทรัพยากรไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง เนื่องจากไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและจารีตประเพณี (พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และชัยณรงค์ เครือนวน, 2561)

สถานการณ์และสภาพปัญหาเช่นนี้ ทำให้ช่วงทศวรรษ 2530 เกิดปฏิบัติการทางสังคมเพื่อเรียกร้องให้รัฐคืนสิทธิและกระจายอำนาจจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้แก่ชุมชน ซึ่งผลจากปฏิบัติการกลายเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้ “สิทธิชุมชน” ถูกบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยเฉพาะการรับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในการมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการ บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลังจากนั้นหลักสิทธิชุมชนก็ถูกขยายให้เกิดความชัดเจนและมีผลในทางปฏิบัติมากขึ้น ดังกรณีของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่กำหนดว่าชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม สามารถมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ระบุว่าบุคคลหรือชุมชนย่อมมีสิทธิจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะมีบทบัญญัติ เกี่ยวกับการใช้สิทธิชุมชนเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่ในภาคปฏิบัติ กลับพบว่า กลไกรัฐยังคงให้การรับรองสิทธิชุมชนแบบจำกัด เนื่องจากไม่มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นผลให้รัฐยังคงสิทธิและมีอำนาจต่อไป ประกอบกับการขาดกฎหมายลำดับรอง ที่รองรับการใช้สิทธิชุมชน ทำให้เกิดความคลุมเครือในการตีความขอบเขตการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะการพิจารณาว่าชุมชนสามารถใช้ จัดการ รักษาทรัพยากรได้มากน้อยเพียงใด เช่นเดียวกับคำพิพากษาของศาลที่ยังตัดสินคดีเกี่ยวกับสิทธิชุมชนตามลายลักษณ์อักษร และวินิจฉัยปัญหาด้านเทคนิคโดยไม่คำนึงถึงเนื้อหาของสิทธิชุมชน นอกจากนี้สิทธิชุมชนที่ปรากฏในรูปของประเพณีจารีต ความเชื่อ ก็ไม่ได้รับการยอมรับและรับรองจากรัฐ (สมชาย ปรีชาศิลป์กุล และคณะ, 2557, หน้า 143; บุญชู ณ ป้อมเพ็ชร, 2555, หน้า 77)

แม้จะเผชิญกับเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่เปรียบเสมือนข้อจำกัด แต่ที่ผ่านมามีชุมชนหรือเครือข่ายชุมชนหลายแห่ง ซึ่งประสบความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรโดยอาศัยพลังของชุมชน องค์กรชุมชนในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ต่อไปนี้

(1) ชุมชนบ้านเปรี๊น ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด ที่ประชาชนในชุมชน สร้างเครือข่ายเพื่อสอดคล้อง ดูแล ไม่ให้มีการบุกรุกหรือทำลายป่าชายเลน ขณะเดียวกันก็พยายาม สร้างข้อตกลงร่วม ที่เปรียบเสมือนข้อผูกมัดให้ประชาชนในชุมชนจะต้องปฏิบัติตาม ทั้งการระบุผู้ที่สามารถใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน การระบุดีกาในการจับสัตว์น้ำ และการใช้ประโยชน์จาก ดินไม้ในป่าชายเลน

(2) ชุมชนในตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมงสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ที่สามารถใช้พลัง ภายในชุมชนเพื่อจัดการทรัพยากรร่วม (Common Pool Resources) ผ่านการกำหนดกติกา การใช้ ประโยชน์จากทรัพยากร เช่น การระบุกลุ่มคนที่สามารถใช้ประโยชน์ การสร้างเงื่อนไขการใช้ ประโยชน์ การกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ใช้ทรัพยากรที่ฝ่าฝืนหรือละเมิดกติกา เป็นต้น

(3) เครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำประแส อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ซึ่งเกิดขึ้นจากการรวมตัว ของชุมชน ที่มีฐานทรัพยากรร่วมกัน กระทั่งเกิดปฏิบัติการร่วม (Collective Action) เพื่อจัดการ ทรัพยากรชายฝั่ง ไม่ว่าจะเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรท้องถิ่น การกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ ประโยชน์จากทรัพยากร เช่น การกำหนดกติกาการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนหรือจับสัตว์น้ำ เป็นต้น

ตัวอย่างปฏิบัติการที่สะท้อนการใช้สิทธิชุมชนเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ชุมชนหลายแห่ง สามารถใช้สิทธิความเป็นชุมชน สถาปนา กฎ กติกา เพื่อจัดวาง ความสัมพันธ์ทางอำนาจและสร้างข้อตกลงร่วมเพื่อจัดการทรัพยากรภายในท้องถิ่น แม้จะเผชิญกับ ข้อจำกัดทางกฎหมายและเงื่อนไขทางสังคม ประเด็นดังกล่าวเป็นเหตุให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา ว่า พลวัตของแนวคิดสิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทยเป็นอย่างไร และเมื่อนำแนวคิดสิทธิชุมชนไปปฏิบัติจะมีเงื่อนไขเชิง โครงสร้างอะไรบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จ รวมทั้งที่ผ่านมาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายใต้หลักการสิทธิชุมชนเผชิญกับปัญหาหรือ อุปสรรครูปแบบใดบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตของแนวคิดสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นใน ประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา

3. เพื่อสังเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยในลักษณะกรณีศึกษา (Case Study) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารายละเอียดของปรากฏการณ์ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง การเลือกกรณีศึกษาใช้การเลือกตัวอย่างเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการเลือกตัวอย่างให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยชุมชนที่ใช้เป็นกรณีศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ชุมชนบ้านเป็ดใน ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด ชุมชนในตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมงสิงห์ จังหวัดจันทบุรี และเครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำประแส อำเภอแกลง จังหวัดระยอง การวิจัยครั้งนี้จะวิเคราะห์พลวัตแนวคิดสิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรของประเทศไทยในแต่ช่วงเวลา หลังจากนั้นจะวิเคราะห์เงื่อนไขเชิงโครงสร้างทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่มีผลต่อความสำเร็จ ท้ายที่สุดจะสังเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด ที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา สำหรับจุดเริ่มต้นการวิเคราะห์พลวัตของสิทธิชุมชน จะเริ่มศึกษาตั้งแต่ก่อนการปฏิรูปการปกครองประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ส่วนการวิเคราะห์เงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อความสำเร็จ และสภาพปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง จะใช้สถานการณ์ที่ดำรงอยู่ของแต่ละชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นการศึกษา

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดในการศึกษา

การทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์และปฏิบัติการทางสังคมครั้งนี้ จะทำความเข้าใจผ่านมโนทัศน์สิทธิชุมชน (Community Right) ในฐานะเป็นอำนาจของชุมชน ซึ่งถูกใช้เพื่อจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสถาบันภายนอกและระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ โดยอำนาจหรือความสามารถของชุมชน เกิดขึ้นจากระบบจารีต ประเพณี ที่ถูกยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น หรือการสถาปนากฎ กติการูปแบบใดรูปแบบหนึ่งขึ้นมา เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติแก่บุคคลที่เป็นสมาชิกของชุมชนหนึ่งๆ ทั้งนี้กรอบคิดการศึกษา เชื่อว่า สิทธิชุมชนเปรียบเสมือนอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการจัดการตนเอง (Self-governance) ขณะเดียวกันในอดีตสังคมก็ยอมรับการดำรง

อยู่ของชุมชน ซึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิส่วนรวม (Collective Rights) ก่อนที่อำนาจของชุมชนจะถูกถ่ายโอนไปยังรัฐบาลกลาง หลังการสถาปนารัฐชาติ (Nation State) (คณะกรรมการปฏิรูป, 2555, หน้า 32-33) ดังนั้น การก่อกำเนิดรัฐชาติจึงทำให้รัฐกลายเป็นผู้ทรงสิทธิเหนือดินแดน เพราะเป็นผู้ทรงอำนาจอธิปไตย ปรากฏการณ์เช่นนี้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญ ที่ส่งผลให้สถานะของชุมชนหรือสิทธิชุมชนเริ่มตกต่ำลง เนื่องจากชุมชนต่างๆ ไม่ได้มีการจัดตั้งอำนาจการปกครองของตน กระทั่งถูกลดความสำคัญและจำกัดบทบาทการจัดการตนเองลง (กิตติศักดิ์ ปรกิต, 2550, หน้า 13, 55)

วิธีวิทยาและการดำเนินการวิจัย

แนวทางการวิจัยครั้งนี้ อาศัยวิธีการแสวงหาความรู้แนวสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ซึ่งเป็นการสลายพรมแดนระหว่างสาขาวิชาต่างๆ เนื่องจากปัญหาหรือสถานการณ์ที่ดำรงอยู่ในสังคมมีความซับซ้อน ทำให้การศึกษาสังคมโดยใช้ศาสตร์หรือสาขาวิชาเดียวมีข้อจำกัด ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องสร้างความหลากหลายทางกระบวนทัศน์ (Paradigms) เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม ส่วนวิธีวิทยาในการวิเคราะห์ข้อมูล (Methodological Approach) จะใช้วิธีวิทยาการวิเคราะห์โครงสร้างและผู้กระทำการ (Structure and Agency) ภายใต้หลักทวิภาษวิธี (Dialectic) ที่เน้นการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำการทางสังคม (Agency) และพลังของโครงสร้างทางสังคม (Structure) ในกระบวนการเปลี่ยนแปลง (พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และชัยณรงค์ เครือนวน, 2561, หน้า 405) สำหรับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล อาศัยการศึกษาเอกสารและตัวบท การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

ผลการศึกษา

1. ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง พลวัตรของแนวคิดสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นในประเทศไทย คณะผู้วิจัยสามารถแบ่งแนวคิดและปฏิบัติการสิทธิชุมชนที่ก่อตัวขึ้นในสังคมไทย ออกเป็น 4 ช่วงความคิด ดังต่อไปนี้

(ก) สิทธิชุมชนก่อนการสถาปนารัฐชาติ ความคิดเรื่องสิทธิชุมชนในยุคนี้ ถูกนิยามว่าเป็นสิทธิที่ดำรงอยู่พร้อมกับความเป็นชุมชน โดยสิทธิชุมชนเปรียบเสมือนอำนาจของชุมชน ซึ่งถูกใช้เพื่อจัดความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรท้องถิ่น กล่าวได้ว่า สิทธิชุมชนก่อนการสถาปนารัฐชาติ ถือเป็นสิทธิอิสระที่รัฐให้การรับรองและส่งเสริมโดยไม่เข้าไปแทรกแซง ดังนั้นชุมชนจึงสามารถพัฒนากฎเกณฑ์ ประเพณี ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้

ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่นได้โดยรัฐให้การยอมรับ สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะรัฐไทยเน้นการควบคุมการผลิตมากกว่าควบคุมการใช้ทรัพยากร ขณะเดียวกันรัฐและกลไกรัฐก็ไม่ได้รู้กล้าหรือเข้าควบคุมชุมชน เป็นผลให้ชุมชนมีอิสระและสามารถปฏิบัติการตามกรอบจารีตประเพณีดั้งเดิมของชุมชนได้ ประกอบกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและชุมชนที่ไม่ได้เกิดขึ้นโดยตรงหรือเป็นไปอย่างแน่นแฟ้น เนื่องจากเป็นความสัมพันธ์โดยอ้อมผ่านผู้นำท้องถิ่น (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ, 2536 อ้างถึงใน ยศ สันตสมบัติ, 2543, หน้า 109-110; เสน่ห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ, 2536, หน้า 73, 75-79; อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544, หน้า 237-238)

(ข) **สิทธิชุมชนยุคสถาปนารัฐชาติ** รัฐชาติถือเป็นรัฐสมัยใหม่ (Modern State) ซึ่งเข้าแทนที่รูปแบบจารีตนิยม (Traditional State) โดยการสถาปนารัฐสมัยชาติเกิดขึ้นควบคู่กับการนำระบบสิทธิตามแนวคิดกฎหมายตะวันตกมาใช้ในสังคมไทย กระทั่งกลายเป็นเงื่อนไขให้เกิดการรวมอำนาจจัดการทรัพยากรเข้าสู่ส่วนกลาง ผ่านการตรากฎหมายให้สิทธิแก่รัฐบาลกลางเข้าควบคุมทรัพยากร พร้อมกับการสร้างกลไกรัฐและระบบราชการ เพื่อทำหน้าที่สอดส่อง ตรวจสอบ ควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในแต่ละท้องถิ่น กล่าวได้ว่า การบริหารจัดการและควบคุมทรัพยากรธรรมชาติของรัฐบาลกลางเป็นไปอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการเมืองช่วงกลางทศวรรษ 2470 ดังจะเห็นได้จาก หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีการออกแบบกลไกรัฐอีกหลายรูปแบบ เพื่อรองรับการขยายอำนาจของรัฐ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความพยายามรวมศูนย์อำนาจและการอ้างสิทธิของรัฐเหนือทรัพยากร แต่ความเป็นจริงทางสังคม ในช่วงเวลานั้น พบว่า การขยายอำนาจของรัฐบาลกลางเพื่อควบคุมทรัพยากรมิได้กระทำการอย่างเต็มที่ และไม่ได้ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ตรงกันข้ามกลับเป็นการดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไปด้วยเหตุนี้รัฐบาลกลางและศาล ยังคงยอมรับสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากรอยู่บ้าง ทำให้ไม่ได้มีการปิดกั้นหรือกีดกันสิทธิของชุมชนอย่างสิ้นเชิง (เอน่ห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ, 2536, หน้า 84-85, 87, 103; สุภาวดี แก้วประดับ, 2546, หน้า 59-73; พิมรดา มณีอินทร์, 2558, หน้า 56-57)

(ค) **สิทธิชุมชนยุคการพัฒนา** การจัดการทรัพยากรธรรมชาติยุคนี้ อยู่ภายใต้ฐานคิดที่ว่า การจัดการโดยรัฐบาลกลางเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเติบโตทางเศรษฐกิจได้ ผลจากฐานคิดดังกล่าวก่อให้เกิดการตรากฎหมาย ซึ่งให้อำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติแก่รัฐบาลกลางมากขึ้น ควบคู่กับการจัดตั้งกระทรวง กรม กอง หรือคณะกรรมการหลากหลายรูปแบบ เพื่อควบคุมและบังคับใช้กฎหมายในการคุ้มครอง ปกป้อง ทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบก ทางน้ำ ชายฝั่ง และนอกชายฝั่ง จนเกิดการกดทับ (Subjugations) กีดกัน (Exclusions) และปฏิเสธสิทธิตามจารีตประเพณี ดังนั้นสิทธิชุมชนจึง

กลายเป็นสิทธิตามความเข้าใจของชุมชนแต่ไม่ได้เป็นสิทธิตามกฎหมาย ภายใต้การผูกขาดการจัดการทรัพยากรของรัฐบาลกลาง ก็มีความพยายามใช้เทคโนโลยีทางอำนาจ (Technology of Power) เพื่อสร้างความชอบธรรม (Legitimacy) ดังกรณีการสร้างและปฏิบัติทางวาทกรรม (Discursive Patrice) “การมีส่วนร่วม” ผ่านการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนและชุมชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการทรัพยากร ปฏิบัติการเหล่านี้มีคตินึง แม้จะทำให้รัฐรักษาอำนาจนำ (Hegemony) เอาไว้ได้ แต่ก็กลายเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่ความขัดแย้งและการละเมิดสิทธิชุมชน กระทั่งช่วงทศวรรษ 2530 เกิดการเรียกร้องให้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm) โดยเฉพาะการเพิ่มบทบาทและอำนาจแก่ชุมชน ในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น (นิตยา โพธิ์นอก, 2557, หน้า 72-81; สมชาย ปรีชาศิลปกุล, 2557, หน้า ก-3; บุญชู ณ ป้อมเพ็ชร, 2555, หน้า 78-79)

(ง) **สิทธิชุมชนที่ถูกรับรองโดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ** ความพยายามเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shifts) ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีสิทธิจัดการทรัพยากรท้องถิ่น เริ่มก่อตัวขึ้นภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หลังจากนั้นก็ปรากฏให้เห็นทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ตามลำดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540** มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่รวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมไว้ จนนำไปสู่การรับรองตัวตนทางกฎหมาย (Legal Entity) ของชุมชน ในฐานะเป็นหมู่คณะที่แยกออกมาจากบุคคลธรรมดา ที่รวมกันเป็นชุมชนและเป็นผู้ทรงสิทธิตามรัฐธรรมนูญ (กิตติศักดิ์ ปรีกดี, 2550, หน้า 123-128 อ้างถึงใน ชรรค์เพชร ชายทวีป, 2552, หน้า 93-94) แม้รัฐธรรมนูญฯ จะพยายามเปลี่ยนฐานคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่ภาคปฏิบัติกลับไม่สามารถขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากความไม่ชัดเจนของนิยาม “ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” ประกอบกับการบัญญัติข้อความที่ว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ดังนั้น เมื่อไม่มีการบัญญัติกฎหมายมารองรับสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมก็ไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ (สมชาย ปรีชาศิลปกุล และคณะ, 2557, หน้า 15; ชรรค์เพชร ชายทวีป, 2552, หน้า 95)

(2) **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550** ภายใต้ข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญฯ ฉบับนี้ จึงกำหนดมาตรการที่ส่งเสริมให้เกิดการใช้สิทธิของประชาชนและชุมชน เช่น การตัดคำว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ออก หรือมีการกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิฟ้องศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิ เสรีภาพ ตามที่กฎหมายรับรอง หรือการกำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

แห่งชาติ พ้องศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองแทนประชาชนได้ รวมทั้งมีการเพิ่มเติมคำว่า “ชุมชน” และ “ชุมชนท้องถิ่น” ทำให้เกิดการคุ้มครองสิทธิของชุมชนมากขึ้น กล่าวคือ ไม่จำเป็นต้องเป็นชุมชนที่รวมตัวกันเป็นเวลานาน จนถือว่าเป็น “ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” นอกจากนี้ ยังมีการรับรองการใช้สิทธิทางศาล เพื่อกำหนดให้รัฐต้องปฏิบัติตามสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การทำให้ศาลสามารถพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ (ชุมชน) ได้ยืดหยุ่นมากขึ้น เป็นต้น (สมชาย ปรีชาศิลป์กุล และคณะ, 2557, หน้า 17; บุญชู ณ ป้อมเพ็ชร, 2555, หน้า 90)

(3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการบัญญัติหลักการเกี่ยวกับสิทธิชุมชนไว้ใน หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เช่น มาตรา 43 ที่ระบุว่า บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน ตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ หรือหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ดังมาตรา 57 ที่ระบุว่ารัฐต้องอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นต้น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560, หน้า 12, 15)

นอกจากนี้ยังมีการตรา “ร่างพระราชบัญญัติสิทธิชุมชน พ.ศ....” เพื่อเป็นกฎหมายกลางในการสร้างความเข้มแข็งของบุคคลและชุมชน ตลอดจนกำหนดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชน อนุรักษ์ ฟื้นฟูหรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ หรือทำให้เกิดการจัดการ การบำรุงรักษาและการจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งทำให้สิทธิของบุคคลและชุมชนอื่นๆ ที่รัฐธรรมนูญรับรองให้เกิดผลในทางปฏิบัติ (คณะกรรมการพิจารณาเสนอกฎหมายที่ต้องจัดทำใหม่เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศ, 2561) และระยะเวลาต่อมา ก็มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ในฐานะกลไกส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกับรัฐบาลจัดการป่าชุมชน ผ่านการจัดตั้ง “คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน” ซึ่งมีอำนาจหน้าที่สำคัญ เช่น การดูแล รักษา ฟื้นฟูป่าชุมชน การไต่ถามหรือประนีประนอม เมื่อเกิดความขัดแย้งในการจัดการป่าชุมชน การดูแลให้สมาชิกป่าชุมชนปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน และออกข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน รวมทั้งกำหนดให้มี “สมาชิกป่าชุมชน” เพื่อทำหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าชุมชน เป็นต้น (พระราชบัญญัติป่าชุมชน, 2562, หน้า 86-88)

2. ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่สอง เงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา เงื่อนไขเชิงโครงสร้างในที่นี้ มิติหนึ่งเปรียบเสมือนกลไกที่เปิดโอกาสให้เกิดปฏิบัติการทางสังคมลักษณะใดลักษณะหนึ่ง และอีกมิติหนึ่งเปรียบเสมือนผลผลิตจากปฏิบัติการทางสังคม ด้วยเหตุนี้เงื่อนไขเชิงโครงสร้างจึงมีใช้สิ่งที่ยุคนึงตายตัว แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้จากการเคลื่อนไหวของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในสังคม ซึ่งผลการศึกษาสามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

(ก) เงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนบ้านเปรี๊น ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด ได้แก่

(1) การมีผู้นำทางอุดมการณ์ ในฐานะผู้ปลุกกระดมและมีบทบาทนำ ที่ก่อให้เกิดปฏิบัติการทางสังคมหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวสังคมคัดค้านการบุกรุก ทำลายป่าชายเลนของกลุ่มทุนและผู้มีอิทธิพล ผ่านการสร้างเครือข่ายแนวราบ (Horizontal Relationship) กับประชาชนในชุมชน เพื่อร้องเรียนต่อกลไกรัฐและชุมชนประท้วง จนนำไปสู่การตรวจสอบข้อเท็จจริง ส่งผลให้กลุ่มทุนต้องยุติการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดในเขตป่าชายเลน รวมทั้งการเป็นผู้มีบทบาทนำในการฟื้นฟู อนุรักษ์ พัฒนา ภายหลังจากการขับไล่กลุ่มทุนออกจากป่าชายเลน (อภิญา คุณาพรธรรม, 2551, หน้า 109-113; พรทิพย์ หาผล, 2544, หน้า 112-115)

(2) ความสามารถในการออกแบบสถาบันทางสังคมเพื่อจัดการทรัพยากรชายฝั่ง โดยเฉพาะการจัดตั้ง “กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปรี๊น” ในฐานะเป็นสถาบันหลักของชุมชน ซึ่งทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพยากร ตั้งแต่การกำหนดกฎ กติกา การใช้ประโยชน์จากต้นไม้ในป่าชายเลน การจับสัตว์น้ำ หรือการกำหนดบทลงโทษผู้ใช้ทรัพยากรภายในและนอกที่ละเมิดกติกาของชุมชน นอกจากนี้สถาบันดังกล่าว ยังเป็นกลไกประสาน และสร้างเครือข่ายกับองค์กรของรัฐหรือเอกชนที่ทำหน้าที่ฟื้นฟู อนุรักษ์ พัฒนา ป่าชายเลน ทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศ (กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปรี๊น, 2561, หน้า 12-14; อำพร แพทย์ศาสตร์, 5 พฤษภาคม 2562, สัมภาษณ์)

(3) ความสามารถในการสร้างและขยายเครือข่ายภายนอกชุมชน เงื่อนไขเชิงโครงสร้างมิตินี้ เกิดขึ้นจากความคิดที่ว่า การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยอาศัยองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และพลังของประชาชนในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง อาจไม่ใช่หนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จหรือสร้างความยั่งยืนของทรัพยากรระยะยาว เนื่องจากขอบเขตของทรัพยากรที่กว้างขวาง ประกอบกับความสลับซับซ้อนของระบบนิเวศ ความไม่ชัดเจนของกฎหมายและการไม่มีกฎหมายรองรับการใช้อำนาจของชุมชน ภายได้ข้อจำกัดเช่นนี้ ทำให้ชุมชนพยายามสร้างและขยายเครือข่ายกับองค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมหลากหลายรูปแบบ เช่น ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน

แห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (RECOFTC) สำนักงาน ป่าไม้จังหวัด สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) หรือการร่วมกับกลุ่มองค์กรอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่อื่นของจังหวัดตราด จัดตั้งเป็นเครือข่ายประชาชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตราด (ค.อ.ต.) เพื่อใช้องค์กรเหล่านี้เป็นกลไกเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) และศักยภาพในการจัดการทรัพยากรของชุมชน เป็นต้น (พรทิพย์ หาผล, 2544, หน้า 82-83, 147-150; อภิษฎา คุณาพรธรรม, 2551, หน้า 122-123, 131-146)

(4) ความสามารถในการจัดตั้งกลุ่มและองค์กรภายในชุมชนเพื่อสนับสนุนการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ตัวอย่างขององค์กรที่ถูกจัดตั้งขึ้น เช่น กองทุนเพื่อการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านเปร็ดใน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนปฏิบัติการอนุรักษ์ พัฒนาป่าชายเลน หรือกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านเปร็ดใน ซึ่งถูกใช้เป็นกลไกกำกับ ควบคุมพฤติกรรมของผู้ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน ดังกรณีที่มีการละเมิดกติกาจะถูกตัดสิทธิการกู้เงินจากกลุ่มสัจจะฯ หรือกลุ่มในมิติอื่นๆ ที่ไม่มีบทบาทโดยตรงในการจัดการป่าชายเลน แต่ก็เป็กลไกสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ พัฒนาป่าชายเลนให้บรรลุเป้าหมาย เป็นต้น (อำพร แพทย์ศาสตร์, 5 พฤษภาคม 2562, สัมภาษณ์; มาโนช ผึ้งรัง, 9 พฤษภาคม 2562, สัมภาษณ์)

(5) ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนพลังจากภายในที่ทำให้ปฏิบัติการทางสังคม ทั้งการขับเคลื่อนกลุ่มทุน การฟื้นฟู อนุรักษ์ พัฒนาทรัพยากรชายฝั่งประสบความสำเร็จ สาเหตุที่ปฏิบัติการต่างๆ ยังคงได้รับความร่วมมือจากประชาชน เพราะชุมชนสามารถรักษาทุนทางสังคม (Social Capital) ในฐานะเครื่องมือเชื่อมโยงบุคคลให้เป็นเครือข่ายทางสังคม (Social Network) เช่นเดียวกับความสามารถรักษาทุนทางวัฒนธรรม (Culture Capital) ซึ่งเปรียบเสมือนความเชื่อหรือค่านิยมร่วมของสมาชิกในชุมชน ประกอบกับการที่วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของประชาชนท้องถิ่น เชื่อมโยงหรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่ง ทำให้ความมั่นคงของทรัพยากรกลายเป็นหลักประกันความมั่นคงในการดำเนินชีวิต

(ข) เงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน ในตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมงสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ได้แก่

(1) ความสามารถในการสร้างสถาบันทางสังคมเพื่อจัดการทรัพยากรชายฝั่ง สถาบันทางสังคมที่ถูกจัดตั้งในชุมชนแห่งนี้ ประกอบด้วย สถาบันที่ไม่เป็นทางการ เช่น การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อดูแล เฝ้าระวัง การใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน หรือการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์พิทักษ์สิ่งแวดล้อม (ตำบลบางสระเก้า) เพื่อป้องกันการทำลายทรัพยากร

ชายฝั่งจากเรืออวนรุน เป็นต้น และสถาบันที่เป็นทางการ เช่น การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล บางสระแก้ว ในฐานะกลไกของชุมชนที่จัดการทรัพยากรชายฝั่ง ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น (ชมล สกฤตอินทร์, 2555, หน้า 115-116; นรวรรณ ใจชื่น, 2549, หน้า 40-41; ปาลิตา ไชยเสนา, 12 เมษายน 2562, สัมภาษณ์)

(2) ความสามารถในการสร้างและใช้ประโยชน์จากเครือข่ายภายนอกชุมชน กระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนในตำบลบางสระแก้ว ได้มีการสร้างเครือข่ายกับกลุ่มหรือองค์กรภายนอกชุมชนเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อใช้ประโยชน์จากองค์กรเหล่านั้น เช่น การเรียนรู้ประสบการณ์จัดการทรัพยากรจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดองค์ความรู้และวิธีการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น หรือขอรับการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากรและองค์ความรู้ เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน นอกจากนี้เครือข่ายยังเป็นกลไกสนับสนุนให้ชุมชนเกิดอำนาจต่อรองกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ เป็นต้น

(3) ความสามารถในการปลูกจิตสำนึก (Consciousness) และสร้างจิตวิญญาณร่วม (Spirituality) เพื่อจัดการทรัพยากรชายฝั่ง จิตสำนึกและจิตวิญญาณร่วมเปรียบเสมือนแรงผลักดัน (Push Factors) ที่ก่อให้เกิดปฏิบัติการทางสังคมลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ความสามารถปลูกจิตสำนึกและสร้างจิตวิญญาณ เกิดขึ้นจากเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ หนึ่ง สถานการณ์ที่ประชาชนได้รับผลกระทบจากปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมร่วมกัน สอง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร เปรียบเสมือนหลักประกันในการดำเนินชีวิตและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสามารถที่ชุมชนมีผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในฐานะกลุ่มคนที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการตระหนักถึงปัญหาด้านทรัพยากร รวมทั้งชี้ให้เห็นข้อจำกัดของการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ผ่านการบังคับใช้กฎหมายจากส่วนกลาง (นรวรรณ ใจชื่น และรังสี ทองอ่อน, 2548, หน้า 18-19)

(4) ความสามารถจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน โดยเฉพาะการผสมผสานระหว่างองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้จากชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการจัดการทรัพยากร ผ่านการเรียนรู้ในลักษณะลองผิดลองถูก กระทั่งได้แนวทางจัดการทรัพยากรชายฝั่งที่สอดคล้องกับภูมินิเวศและภูมิสังคม นอกจากนี้ ชุมชนยังพยายามถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนแก่บุคคลทั่วไป ดังกรณีการจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” รวมถึงเปิดหลักสูตร “บ้านปลาธนาคารปู” (ชมล สกฤตอินทร์, 2555, หน้า 118-127; สติชัย แสนเสนาะ, 12 เมษายน 2562, สัมภาษณ์)

(5) ความสามารถสร้างกติกาในฐานะที่เป็นข้อตกลงร่วมและบังคับใช้กติกากับประชาชน ในชุมชน กล่าวได้ว่า กระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนในตำบลบางสระแก้ว เครือข่ายผู้นำชุมชนได้ร่วมกันออกแบบกติกา เพื่อกำกับ ควบคุม พฤติกรรมของผู้ใช้

ประโยชน์จากทรัพยากร เช่น การกำหนดกติกาการใช้ประโยชน์ป่าชายเลน ที่มีการสร้างความชัดเจน (Boundaries) ว่าใครบ้างสามารถใช้ประโยชน์ได้ การสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง การสร้างเงื่อนไข (Conditions) เข้าใช้ประโยชน์ การระบุบุคคลซึ่งมีหน้าที่หลักในการสอดส่อง ตรวจสอบ (Monitoring) หรือการกำหนดบทลงโทษ ผู้ใช้ประโยชน์ที่ฝ่าฝืนกติกาของชุมชนแบบค่อยเป็นค่อยไป (Graduated Sanctions) รวมทั้งสร้างกลไกจัดการความขัดแย้ง (Conflict Resolution Mechanisms) โดยการกำหนดให้มีคนกลางเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อยุติความขัดแย้ง เป็นต้น (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ, 2556, หน้า 129-130; สถิตย์ แสนเสนา และสมชาย ทองอ่อน, 12 เมษายน 2562, สัมภาษณ์)

(6) การที่ชุมชนสามารถรักษาทุนทางสังคม (Social Capital) และทุนทางวัฒนธรรม (Culture Capital) ทุนทั้งสองประเภทเปรียบเสมือนปัจจัยส่งเสริมให้การใช้หลักสิทธิชุมชน เพื่อจัดการทรัพยากรชายฝั่งประสบความสำเร็จ เนื่องจากทุนทางสังคมถือเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นเหตุให้ชุมชนเกิดพลังอำนาจ ขณะเดียวกันก็เป็นแรงกดดันทางสังคม ที่ทำให้ประชาชนต้องเคารพและปฏิบัติตามกติกา ส่วนการดำรงอยู่ของทุนทางวัฒนธรรม มีผลต่อหลักการจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับความสอดคล้อง (Congruence) และความสมดุล (Balance) ระหว่างความยั่งยืนของทรัพยากรและความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ด้วยเหตุนี้แนวทางจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ภายใต้อำนาจสิทธิชุมชนจึงเป็นการจัดการที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ เพื่อกีดกันหรือแบ่งแยก (Division) ประชาชนออกจากทรัพยากร ตรงกันข้ามกลับเป็นความพยายามกำหนดขอบเขต (Boundary) และรูปแบบการใช้ประโยชน์ให้เหมาะสม (สมชาย ทองอ่อน, 12 เมษายน 2562, สัมภาษณ์)

(ค) เงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของเครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำประแส อำเภอกะเลง จังหวัดระยอง ได้แก่

(1) การเผชิญปัญหาหรือสถานการณ์ร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน โดยเฉพาะการให้สัมปทานตัดไม้และการบุกรุกป่าชายเลนเพื่อทำนาเกลือ รวมถึงปัญหาจากการเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ปัญหาที่ดำรงอยู่เช่นนี้ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของประชาชนลุ่มน้ำประแส เนื่องจากมีการประกอบอาชีพที่สัมพันธ์กับระบบนิเวศชายฝั่ง ดังนั้น ความสมดุลและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร จึงกลายเป็นหลักประกันที่จะสร้างความอยู่รอดและความมั่นคงในการดำรงชีพ เงื่อนไขดังกล่าวเป็นสาเหตุให้เกิดการรวมตัวของประชาชนกลุ่มหนึ่งในตำบลปากน้ำประแส เพื่อดำเนินการบุกรุกป่าชายเลนและการปล่อยน้ำเสียของโรงงาน

อุตสาหกรรม รวมทั้งการฟื้นฟูระบบนิเวศของป่าชายเลน ในเวลาต่อมาปฏิบัติการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง เริ่มได้รับความสนใจ จากประชาชนกลุ่มอื่นๆ ในอำเภอแกลง กระทั่งก่อเกิดเป็น “เครือข่ายลุ่มน้ำ ประแส” (ชโลม วงศ์ทิม และลำออย รัตนวิจิตร, 3 เมษายน 2562, สัมภาษณ์)

(2) ความสามารถกระชับและขยายเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ทั้งการสร้างเครือข่ายกับกลไกรัฐ รวมถึงองค์กรที่ทำหน้าที่อนุรักษ์ฟื้นฟู ทรัพยากรชายฝั่ง ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค และประเทศ ปฏิบัติการมีดินเปรียบเสมือนกลไกที่ช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจแก่เครือข่ายชุมชนฯ เนื่องจากการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน ไม่มีกฎหมายรองรับหรือมอบอำนาจอย่างเป็นทางการ ดังนั้น การสร้างเครือข่ายกับกลไกรัฐ จึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มศักยภาพของเครือข่ายชุมชนฯ ขณะที่การรวมตัวเป็นเครือข่าย และสามารถระดมองค์กรหลากหลายรูปแบบเป็นสมาชิก มีผลต่อการสร้างอำนาจต่อรองของเครือข่ายชุมชนฯ รวมทั้งทำให้กฎ กติกา หรือมาตรการทางสังคม ที่ถูกนำมาใช้เพื่อจัดการทรัพยากรมีสภาพบังคับ เพราะประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ยอมรับและปฏิบัติตาม ส่วนคนกลุ่มน้อยที่ไม่ปฏิบัติตามย่อมถูกพลังทางสังคม กดดันหรือกีดกันไม่ให้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากร (ชโลม วงศ์ทิม และลำออย รัตนวิจิตร, 3 เมษายน 2562, สัมภาษณ์)

(3) ความสามารถที่จะรักษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง เช่น ภูมิปัญญาฟื้นฟูป่า ที่มีการแบ่งป่าออกเป็น 3 ระดับ (ป่าชั้นนอก ป่าชั้นกลาง ป่าชั้นใน) 5 ประเภท (ป่าชายหาด ป่าชายเลน ป่าชายกลาง ป่าชายบน ป่าพรุ) โดยป่าแต่ละระดับมีต้นไม้ที่เติบโตแตกต่างกัน ดังนั้นหลักการปลูกป่าของเครือข่ายชุมชนฯ จึงให้ความสำคัญกับความสอดคล้องระหว่างระดับและประเภทของป่า เป็นต้น (กุลวดี แก่นสันติสุขมงคล และคณะ, 2555, หน้า 6/64 – 6/66) ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงประสบการณ์ในชีวิตประจำวันเข้ากับสถานการณ์ที่ดำรงอยู่ ด้วยเหตุนี้การใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นการจัดการทรัพยากรผ่านกระบวนการเรียนรู้ ที่ให้ความสำคัญกับสภาพความเป็นจริง แตกต่างจากวิธีการจัดการทรัพยากรของรัฐ ซึ่งอยู่ภายใต้หลักวิทยาศาสตร์และพยายามสร้างแนวทางจัดการทรัพยากรแบบหนึ่งเดียว กระทั่งมองข้ามความหลากหลายของปัญหา

(4) ความสามารถในการออกแบบสถาบันทางสังคมเพื่อจัดการทรัพยากรชายฝั่ง เงื่อนไขมีดังนี้ปรากฏให้เห็น 3 รูปแบบ คือ หนึ่ง การจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายลุ่มน้ำประแส ในฐานะจักรกลหลักที่ทำหน้าที่เฝ้าระวัง ดูแล และประสานงานเพื่อจัดการทรัพยากร สอง การออกแบบกติกาของเครือข่ายชุมชนฯ เช่น การระบุผู้มีสิทธิใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่ง การวางแนวทางจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ที่เน้นหลักความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ควบคู่กับความอยู่รอดและดำรงอยู่ของประชาชนในชุมชน หรือการกำหนดบทลงโทษผู้ละเมิดกฎ กติกา เป็นต้น สาม การแบ่งหน้าที่และวางบทบาทจัดทรัพยากรชายฝั่งแก่ภาคีเครือข่าย เพื่อสร้าง

กระบวนการมีส่วนร่วม (ชโลม วงศ์ทิม และสำออย รัตนวิจิตร, 3 เมษายน 2562, สัมภาษณ์; กุลวดี แก่นสันติสุขมงคล และคณะ, 2555, หน้า 6/64 – 6/69)

(5) การดำรงอยู่ของความเป็นชุมชน ภายใต้บริบทกลุ่มน้ำประแส การดำรงอยู่ของความเป็นชุมชนไม่ได้ยึดโยงอยู่กับมิติพื้นที่ ตรงกันข้ามกลับเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งความเป็นชุมชนมิได้นี้ ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรของชุมชน เนื่องจากทรัพยากรชายฝั่งเปรียบเสมือนทรัพยากรร่วม ที่ไม่มีกลุ่ม องค์กร หรือชุมชนใดเป็นเจ้าของชัดเจน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยความสัมพันธ์ทางสังคมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับทรัพยากรชายฝั่ง เข้ามามีบทบาทเฝ้าระวัง กำกับ ติดตาม การใช้ประโยชน์ทรัพยากร

3. ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่สาม การสังเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

แม้ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา จะประสบความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรระดับหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าชุมชนเหล่านี้ จะไม่เผชิญกับปัญหาในกระบวนการดังกล่าว จากการสังเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ พบปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

(ก) สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ที่เกิดขึ้นกับชุมชน บ้านเป็ดโคกใน ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด ได้แก่

(1) โครงสร้างอำนาจในการจัดการทรัพยากรที่รัฐและกลไกรัฐมีบทบาทเหนือกว่าชุมชน แม้ที่ผ่านมาชุมชนจะสามารถกำหนดกติกา หรือสร้างข้อตกลงร่วม เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งได้ ขณะที่กลไกรัฐก็เปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรหลากหลายรูปแบบ แต่ปฏิบัติการทั้งหมด กลับเกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างอำนาจที่รัฐและกลไกรัฐมีบทบาทเหนือกว่าชุมชน เนื่องจากรัฐมีกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร และมีสถาบันที่เป็นทางการรองรับการใช้อำนาจ สถานการณ์ดังกล่าวแม้จะไม่นำไปสู่การกีดกัน ชุมชนออกจากกระบวนการจัดการทรัพยากร แต่ส่งผลโดยตรงต่อความเป็นอิสระ (Autonomy) และเกิดการลดทอน (Reduce) พลังอำนาจของชุมชนหลายมิติ เช่น กฎ กติกาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันและไม่ขัดแย้งกับแนวทางของรัฐ หรือผู้ใช้ทรัพยากรมีแนวโน้มยอมรับแนวทางของรัฐมากกว่าชุมชน เพราะเชื่อว่ารัฐเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Experts) ในการจัดการทรัพยากร นอกจากนี้ ชุมชนยังมีขอบเขตการใช้อำนาจจำกัดและเชื่อมโยงกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม แต่อำนาจของรัฐ กลับไม่ผูกติดหรือยึดโยงกับมิติพื้นที่ ดังนั้นกฎหมาย

ในฐานะเครื่องมือจัดการทรัพยากรของรัฐ จึงมีสภาพบังคับเหนือพื้นที่และบริบททางสังคม เป็นต้น (อำพร แพทย์ศาสตร์, 5 พฤษภาคม 2562, สัมภาษณ์; มาโนช พึ่งรัง, 9 พฤษภาคม 2562, สัมภาษณ์)

(2) ข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการทรัพยากร แม้การจัดการทรัพยากร โดยชุมชน จะมีจุดเด่นด้านความสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชนท้องถิ่น ประกอบกับเป็นหลักการที่ใช้ปัญหาและความเป็นจริงซึ่งชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง แต่การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน (เพียงสถาบันเดียว) ไม่อาจเป็นหลักประกันว่า จะนำไปสู่การสร้าง ความยั่งยืนระยะยาว เนื่องจากองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เริ่มมีพลวัตรไม่ทันกับปัญหาด้าน สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นควบคู่กับการที่ชุมชนขาดองค์ความรู้ ภายใต้อาณัติวิทยาศาสตร์ ในฐานะองค์ความรู้สมัยใหม่ที่ผ่านการพิสูจน์ และถูกนำมาใช้เพื่อจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติจนเกิดผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์ กระทั่งได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่มี ศักยภาพ สามารถรับมือกับปัญหาหรือความเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ในอนาคต (อำพร แพทย์ศาสตร์, 6 พฤษภาคม 2562, สัมภาษณ์)

(3) การขาดความสามารถในการจัดการกับผู้ใช้อประโยชน์ภายนอกที่ละเมิดกติกา ของชุมชน สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะกติกาและมาตรการลงโทษทางสังคม ไม่สามารถสร้างแรง กดดันต่อการดำเนินชีวิตของผู้ใช้อประโยชน์ภายนอก เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ไม่มีผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจ หรือความสัมพันธ์ทางสังคมเชื่อมโยงกับชุมชน ประกอบกับชุมชนไม่มีอำนาจทางการเมือง ในการปรับ จับกุม หรือควบคุมผู้ละเมิดกติกา ดังนั้น สิ่งที่ชุมชนกระทำได้จึงเป็นเพียงการตักเตือน การผลักดันบุคคลเหล่านี้ออกจากทรัพยากร หรือประสานให้เจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการ ขณะเดียวกันชุมชนก็ขาดศักยภาพสอดคล้อง ตรวจสอบ การใช้อำนาจทรัพยากร เพราะข้อจำกัด ด้านความพร้อมของบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และการสนับสนุนจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง (อำพร แพทย์ศาสตร์, 5 พฤษภาคม 2562, สัมภาษณ์; มาโนช พึ่งรัง, 9 พฤษภาคม 2562, สัมภาษณ์)

(ข) สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ที่เกิดขึ้นกับ ชุมชน ในตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ได้แก่

(1) การขาดกฎหมาย (ลำดับรอง) ที่รับรองการใช้สิทธิชุมชนในการจัดการ ทรัพยากร ข้อจำกัดมิคินี้ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของท้องถิ่น 2 รูปแบบ คือ (สถิติย์ แสนแสนะ, ปาลิตา ไชยเสนา และสมชาย ทองอ่อน, 12 เมษายน 2562, สัมภาษณ์)

หนึ่ง ศักยภาพและกระบวนการจัดการทรัพยากร แม้ชุมชนจะสามารถใช้ศักยภาพ ที่มีอยู่จัดการทรัพยากรชายฝั่งในท้องถิ่นได้ แต่ศักยภาพเช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากกฎหมายให้อำนาจ แก่ชุมชน ตรงกันข้ามกลับเกิดจากจิตสำนึกและจิตวิญญาณร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ขณะเดียวกันการไม่มีกฎหมายรับรอง แม้จะทำให้ชุมชนกำหนดแนวทางจัดการทรัพยากรอย่างเป็น

อิสระ โดยอาศัยภูมิปัญญา องค์ความรู้ และจารีตประเพณีของท้องถิ่น แต่ในระยะยาวอาจเผชิญกับปัญหา เนื่องจากไม่มีหลักประกันว่าชุมชนจะสามารถอ้างสิทธิลักษณะนี้ได้ตลอดไป ด้วยเหตุนี้การอ้างอิงหลักจารีตประเพณี จึงไม่มีผลผูกมัดให้ทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

สอง การลงโทษผู้ละเมิดกติกา ทั้งผู้ละเมิดกติกาของชุมชนหรือกติกาของรัฐ ในส่วนของการลงโทษผู้ละเมิดกติกาของชุมชน เนื่องจากชุมชนไม่มีสถานะทางกฎหมายและไม่มี การตรากฎหมายที่ให้อำนาจโดยตรงแก่ชุมชน เป็นผลให้กติกาเชื่อมโยงกับระบอบจารีต ประเพณี และการดำรงอยู่ของความเป็นชุมชน กล่าวคือ หากชุมชนยังคงมีแรงยึดเหนี่ยวภายในสูง กติกาย่อม มีอิทธิพลต่อการกำกับ ควบคุม ทั้งนี้เพราะหากประชาชนในชุมชนไม่ปฏิบัติตาม ก็จะได้รับ บทลงโทษทางสังคมตามมา ตรงกันข้ามหาก แรงยึดเหนี่ยวในชุมชนคลายตัว ประชาชนเริ่มมีวิถี ชีวิตแบบปัจเจกบุคคล ย่อมส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเริ่มถดถอยลง กติกาของชุมชนจึงมี สภาพบังคับลดลงตามไปด้วย ส่วนการละเมิดกติกาของรัฐ การดำเนินการส่วนใหญ่อยู่ในรูปการ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อเพิ่มความเข้มข้นในการตรวจตรา หรือบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะการลงโทษผู้กระทำความผิด

(2) ผู้ใช้ประโยชน์ภายนอกไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกาในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ของชุมชนเนื่องจากทรัพยากรชายฝั่งมีลักษณะเป็นทรัพยากรร่วม ที่ขอบเขตของทรัพยากรมีขนาดใหญ่ ชุมชนไม่สามารถกีดกัน (Non-excludable) หรือห้ามใช้ประโยชน์ ดังนั้นสิ่งที่ชุมชนทำได้ คือ การออกแบบหลักการและวางแบบกติกา เพื่อสร้างข้อตกลงร่วมในการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากร แม้กติกาหรือข้อตกลงร่วมจะได้รับความร่วมมือจากผู้ใช้ประโยชน์ภายในชุมชน แต่ไม่ สามารถกำกับหรือควบคุมพฤติกรรมผู้ใช้ประโยชน์ภายนอกชุมชนได้ เพราะกติกาไม่ถูกเผยแพร่ใน วงกว้างทำให้การรับรู้จำกัด ขณะเดียวกันกติกาก็ไม่มีสภาพบังคับหรือบทลงโทษที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการเผชิญเหตุการณ์ละเมิดกติกา ประกอบกับผู้ใช้ประโยชน์ภายนอกไม่มีผลประโยชน์ หรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงกับชุมชนในฐานะผู้ออกกติกา ดังนั้น ข้อตกลงจึงไม่ผูกมัด กลุ่มคนเหล่านี้ เช่นเดียวกับมาตรการลงโทษทางสังคม ก็ไม่ส่งผลกระทบหรือสร้างแรงกดดันต่อ การดำเนินชีวิตของผู้ใช้ประโยชน์ภายนอก (สถิตย์ แสนเสนาะ, ปาลิตา ไชยเสนา และสมชาย ทองอ่อน, 12 เมษายน 2562, สัมภาษณ์)

(3) ประสิทธิภาพในการสอดส่อง ดูแล การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งใน ท้องถิ่น แม้ชุมชนจะพยายามสร้างกลไกเพื่อสอดส่อง ดูแล การใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่ง แต่ในทางปฏิบัติ กลับไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากขอบเขตของ ทรัพยากรที่กว้าง ประกอบข้อจำกัดด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เงื่อนไขการประกอบอาชีพทำให้ผู้ใช้

ประโยชน์ภายในชุมชน ไม่สามารถเข้าร่วมจัดการทรัพยากรได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ชุมชนยังขาด การสร้างแรงจูงใจให้ผู้ใช่ประโยชน์ภายในเข้าร่วมกระบวนการสอดคล้อง ดูแล ทรัพยากรอย่าง ต่อเนื่อง และบางสถานการณ์ปฏิบัติการของชุมชน ก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากกลไกรัฐอย่างที่ควร จะเป็นทั้งการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นหรือการบังคับใช้กฎหมายกับผู้ละเมิดกติกาที่ยังไม่ เข้มงวด โดยเฉพาะกลุ่มคนที่กระทำความผิดซ้ำ (สถิติ แสนเสนาะ, ปาลิตา ไชยเสนาและสมชาย ทองอ่อน, 12 เมษายน 2562, สัมภาษณ์)

(4) องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรของชุมชนไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่ เริ่มมี ความสลับซับซ้อนมากขึ้น สถานการณ์ปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้ว่าสภาพปัญหาด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เริ่มมีความสลับซับซ้อน เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติรูปแบบใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากสิ่งที่ชุมชน เคยสัมผัสในอดีต (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ, 2556, หน้า 90-94) ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรบนฐานความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ประชาชนยึดถือและปฏิบัติสืบ ทอดกันมา เพราะแนวทางดังกล่าวเริ่มไม่มีประสิทธิภาพ เมื่อเปรียบเทียบกับอดีต ด้วยเหตุนี้ภายใต้ ความเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การอาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมเพื่อจัดการทรัพยากร เพียงมิติเดียว อาจกลายเป็นข้อจำกัดในระยะยาว เพราะพลวัตรขององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรับตัวไม่ทันกับสถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว

(ค) สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ที่เกิดขึ้นกับ เครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำประแส อำเภอกเลาง จังหวัดระยอง ประกอบด้วย

(1) กติกาในการจัดการทรัพยากรขาดสภาพบังคับกับบุคคลนอกเครือข่ายชุมชนฯ ปัญหาลักษณะนี้ เกิดขึ้นจากความไม่รู้กติกา หรือการที่บุคคลนอกเครือข่ายชุมชนฯ ไม่มีความ ผูกพันและสำนึกความเป็นชุมชน รวมทั้งเครือข่ายชุมชนฯ ขาดประสิทธิภาพสอดคล้อง ดูแล และ กำกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร กล่าวได้ว่า การไม่สามารถบังคับใช้กติกาและไม่สามารถ ป้องกัน เฝ้าระวังการแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรของบุคคลภายนอก ไม่เพียงจะส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์และความยั่งยืนของทรัพยากรเท่านั้น ตรงกันข้ามในระยะยาวอาจส่งผล กระทบต่อการตัดสินใจหรือความยินยอมที่สมาชิกชุมชนดั้งเดิมจะปฏิบัติตามข้อตกลงหรือกติกา เพราะสมาชิกมีแรงจูงใจในการปฏิบัติตามกติกาน้อยลง เนื่องจากเกิดความคิดที่ว่า แม้เครือข่าย ชุมชนฯ จะช่วยกันปกป้อง ดูแลทรัพยากร แต่กลับไม่สามารถกีดกัน ควบคุมผู้ใช้ประโยชน์ภายนอก ได้ เป็นเหตุให้บุคคลเหล่านี้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งได้อย่างเต็มที่ และเป็นการใช้ ประโยชน์ในอัตราที่มากกว่าสมาชิกเครือข่ายชุมชนฯ ทั้งที่ไม่มีส่วนร่วมจัดการทรัพยากร (ชโลม

วงศ์ทิม, ลำออย รัตนวิจิตร และเอกชัย เนตรมณี, 3 เมษายน 2562, สัมภาษณ์; ชล บุญนาค, 2555, หน้า 68-69)

(2) ความแตกต่างของกระบวนทัศน์ในการจัดการทรัพยากรระหว่างรัฐและเครือข่ายชุมชนฯ กล่าวคือ กระบวนทัศน์ของรัฐใช้หลักนิติศาสตร์เป็นจักรกลเพื่อปฏิบัติการทางสังคม ทำให้แนวทางการจัดการทรัพยากรของรัฐ เน้นการบังคับใช้กฎหมายเชิงสั่งการและควบคุม โดยเฉพาะการให้อำนาจแก่กลไกรัฐรูปแบบต่างๆ เพื่อป้องกัน เฝ้าระวัง และลงโทษผู้ละเมิดกฎหมาย ส่วนกระบวนทัศน์ของเครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำประแสอยู่บนหลักรัฐศาสตร์ ซึ่งให้น้ำหนักไปที่ความอยู่รอด ความจำเป็น และความสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชน มากกว่าการบังคับใช้กติกาย่างเข้มงวด ทั้งนี้หากมีการลงโทษจะเริ่มต้นจากมาตรการเบาไปหาหนัก ความแตกต่างของกระบวนทัศน์ดังกล่าว แม้ไม่ได้นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐและเครือข่ายชุมชนฯ แต่กลับเป็นข้อจำกัดหนึ่งที่ทำให้เครือข่ายชุมชนฯ ไม่สามารถบริหารจัดการทรัพยากรตามเจตนารมณ์ของตนเองได้ เนื่องจากรัฐมีอำนาจที่ชอบธรรม มีตัวตนและสถานภาพทางกฎหมาย ดังนั้น บางสถานการณ์จึงเกิดการกดทับทางอำนาจ (Subjugation) โดยอำนาจรัฐอยู่เหนือและกำกับอำนาจของชุมชน เป็นเหตุให้แนวทางการจัดการทรัพยากรของชุมชนถูกรองรับ (Dominant) จากกระบวนทัศน์ของรัฐ ซึ่งมีผลต่อความเป็นอิสระของชุมชน (ลำออย รัตนวิจิตร, 3 เมษายน 2562, สัมภาษณ์)

(3) ความไม่เข้มแข็งและยั่งยืนของสถาบันทางสังคมที่ถูกจัดตั้งโดยเครือข่ายชุมชนฯ กล่าวได้ว่า สถาบันทางสังคมที่เครือข่ายชุมชนฯ ร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดการทรัพยากร มีความสัมพันธ์โดยตรงกับผู้นำสถาบันฯ ดังนั้น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงผู้นำ ศักยภาพหรือแรงยึดเหนี่ยวของสถาบันก็เริ่มคลายตัว บุคคลที่เป็นสมาชิกก็เริ่มปฏิบัติตามกติกาน้อยลง เนื่องจากแรงจูงใจหนึ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมของสมาชิก ก็คือ การยอมรับบทบาทและความเชื่อมั่นที่มีต่อผู้นำ (ผู้อาวุโส) ด้วยเหตุนี้ความเป็นสถาบันและพลังอำนาจของสถาบันที่ถูกจัดตั้งโดยเครือข่ายชุมชนฯ จึงผันแปรไปตามความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ทั้งนี้หากเปรียบเทียบกับความเป็นสถาบันของรัฐ จะพบว่า ถูกทำให้เป็นปึกแผ่น โดยการกำหนดโครงสร้างที่เป็นทางการ หรือการมีสถานะที่ถูกรับรองโดยกฎหมาย และมีอำนาจที่ไม่ขัดติดกับตัวบุคคล ตรงกันข้ามกลับเป็นอำนาจซึ่งเกิดขึ้นจากความเป็นสถาบันความแตกต่างเช่นนี้ส่งผลให้พลังอำนาจในการจัดการทรัพยากรภายใต้หลักสิทธิชุมชน แปรเปลี่ยนตามเงื่อนไขทางสังคมแต่ละช่วงเวลา กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความเป็นสถาบันของรัฐ (มีอำนาจ) อยู่เหนือพื้นที่และเวลา (Space and Time) แต่ความเป็นสถาบันของชุมชน

(กฎ กติกาที่ถูกกำหนดขึ้นโดยชุมชน) อยู่ภายใต้เงื่อนไขพื้นที่และเวลา (ชโลม วงศ์ทิม และเอกชัย เนตรมณี, 3 เมษายน 2562, สัมภาษณ์)

อภิปรายผลการศึกษา

หากนำข้อค้นพบจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งเป็นกรณีศึกษา ไปเปรียบเทียบกับมโนทัศน์สิทธิชุมชน ทำให้เห็นว่าชุมชนยังสามารถอ้างอิงหลักสิทธิชุมชน เพื่อกำหนดกติกา หรือสร้างข้อตกลงร่วม เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นได้ ซึ่งนัยยะของสิทธิชุมชน เปรียบเสมือนอำนาจที่ชุมชนมีเหนือปัจเจกบุคคลที่เป็นสมาชิกของชุมชนนั้นๆ ด้วยเหตุนี้กติกาหรือข้อตกลงร่วมที่ถูกกำหนดขึ้นโดยชุมชน จึงมีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของสมาชิกชุมชนกลุ่มต่างๆ โดยปฏิบัติการภายใต้หลักสิทธิชุมชนครั้งนี้ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะช่วงชิงอำนาจนาจากรัฐ ตรงกันข้ามกลับเป็นการใช้สิทธิของชุมชน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐ และสร้างความมั่นคงในการดำรงชีพ เพราะประชาชนในท้องถิ่นมีวิถีชีวิตเชื่อมโยงกับความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ดังนั้น หลักสิทธิชุมชนที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่ความคิดในลักษณะคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) และไม่ใช่ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) เพื่อลดทอนบทบาทของรัฐ หรือทำให้ชุมชนมีอำนาจนาในกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

กล่าวได้ว่า การที่ชุมชนสามารถจัดวางความสัมพันธ์ทางอำนาจและสร้างข้อตกลงร่วม สำหรับใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติภายใต้หลักสิทธิชุมชนได้นั้น เป็นผลจากเงื่อนไขเชิงโครงสร้างและบริบท ทางสังคมที่ดำรงอยู่ในแต่ละชุมชน เช่น ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า หากวิถีชีวิตของประชาชนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรโดยตรง จะทำให้ปฏิบัติการทางสังคมภายใต้หลักสิทธิชุมชนได้รับความร่วมมือจากบุคคลกลุ่มต่างๆ เนื่องจากความมั่นคงของทรัพยากร เปรียบเสมือนหลักประกันในการดำเนินชีวิต หรือหากชุมชนสามารถรักษาความสัมพันธ์ทางสังคม และธำรงความเป็นชุมชนเอาไว้ได้ จะมีผลต่อการยอมรับ การเคารพข้อตกลงร่วม และจะทำให้มาตรการทางสังคมที่ถูกนำมาใช้เพื่อกำกับ ควบคุม พฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

แม้ว่าชุมชนหลายแห่งจะประสบความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่ไม่ได้หมายความว่า การจัดการทรัพยากรไม่เผชิญกับปัญหาใดๆ ตรงกันข้ามชุมชนยังคงมีข้อจำกัดหลากหลายรูปแบบ เช่น ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ ชี้ให้เห็นว่า แรงยึดเหนี่ยวภายในชุมชนมีแนวโน้มที่จะคลายตัว ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวมีผลต่อการเคารพและปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมที่ถูกกำหนดขึ้น หรือการที่ชุมชนไม่สามารถกำกับ ควบคุมผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรภายนอกได้

ประกอบกับขอบเขตของทรัพยากรที่กว้างทำให้ชุมชนไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะสอดคล้อง ดูแล นอกจากนี้ยังไม่มีกฎหมายลำดับรองที่ให้อำนาจหรือรับรองการใช้สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร เป็นต้น

จากข้อค้นพบการวิจัยข้างต้น ยืนยันว่าชุมชนควรมีสิทธิที่จะจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับทรัพยากร ขณะเดียวกันก็มีอำนาจผ่านระบอบจารีต ประเพณี ในการกำกับ ควบคุม พฤติกรรมผู้ใช้ประโยชน์ภายใน นอกจากนี้กระบวนการทัศน์ของชุมชนยังมุ่งเน้นไปที่ ความสอดคล้องระหว่างความยั่งยืนของทรัพยากรกับความมั่นคงในการดำรงชีวิต ดังนั้น จึงไม่ต้องการแบ่งแยกหรือกีดกันประชาชนท้องถิ่นออกจากทรัพยากร ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผลต่อการยอมรับและปฏิบัติตามจากผู้ใช้อำนาจภายในชุมชน อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า หากชุมชนมีสิทธิจัดการทรัพยากรท้องถิ่นแล้วจะประสบความสำเร็จเสมอไป เนื่องจากความสลับซับซ้อนของปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับพลังอำนาจจัดการทรัพยากรของชุมชนผันแปรไปตามบริบทและเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ที่ดำรงอยู่ในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น จึงไม่สามารถยืนยันได้ว่าการใช้สิทธิชุมชนเพื่อจัดการทรัพยากรท้องถิ่น เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการจัดการทรัพยากรโดยรัฐ ข้อเสนอเช่นนี้ไม่ได้มีนัยยะที่ต้องการให้รัฐและกลไกรัฐ เป็นผู้มีอำนาจนำในกระบวนการดังกล่าว เพราะกระบวนการทัศน์ที่รัฐนำมาใช้จัดการทรัพยากรก็มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น กฎหมายหรือกติกาที่ถูกกำหนดขึ้นจากส่วนกลางไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งมีผลต่อการยอมรับและปฏิบัติตามกติกาเหล่านั้น บางสถานการณ์กลายเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่ความขัดแย้ง ระหว่างผู้ใช้ทรัพยากรกลุ่มต่างๆ หรือช่องว่างทางกฎหมายที่ก่อให้เกิดการเอื้อประโยชน์แก่บุคคลบางกลุ่ม และปิดกั้นการใช้ประโยชน์ของบุคคลบางกลุ่ม เป็นต้น

ภายใต้ข้อจำกัดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐและชุมชน กระบวนทัศน์ที่ควรถูกนำมาใช้เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างความยั่งยืน (Sustainability) ของทรัพยากร และความอยู่รอด (Survivals) ของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น ก็คือ การบริหารจัดการร่วม (Co-management Paradigm) ข้อเสนอเช่นนี้เกิดขึ้นจากฐานคิดที่ว่า ความเป็นจริงทางสังคมไม่สามารถปฏิเสธหรือกีดกันบทบาทของรัฐและชุมชนได้ ขณะเดียวกันก็ไม่ควรปล่อยให้สถาบันใดสถาบันหนึ่ง มีอำนาจนำในการตัดสินใจเพียงฝ่ายเดียว ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องปรับความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างรัฐและชุมชนใหม่ เพื่อให้สถาบันทั้งสองสามารถใช้อำนาจร่วมกัน (Shared Power) และแบ่งปันความรับผิดชอบ (Shared Responsibility) ในการจัดการทรัพยากร โดยการบริหารจัดการร่วม ถือเป็นกระบวนทัศน์ซึ่งแตกต่างจากการมีส่วนร่วม เพราะการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นจากบริบทความสัมพันธ์

ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังประสบการณ์การจัดการทรัพยากรในอดีต ที่รัฐ มีอำนาจเหนือกว่า ชุมชน และพยายามเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือประชาชนเข้าร่วมกระบวนการซึ่งถูกกำหนดโดยรัฐ แต่กระบวนการตัดสินใจบริหารจัดการร่วม กลับมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความเป็นหุ้นส่วน (Partnerships) และต้องการยกระดับสถานะของชุมชนให้เท่าเทียมกับกลไกรัฐ รวมทั้งต้องการสร้างระบบอำนาจแบบหลายศูนย์ (Polycentric System) เพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจ โดยการกำหนดให้ ศูนย์กลางอำนาจแต่ละศูนย์ มีสิทธิที่เป็นอิสระ และมีอำนาจตัดสินใจจัดการทรัพยากรภายใต้กรอบ หรือกติกาชุดเดียวกัน

สำหรับเงื่อนไขจำเป็น (Necessary Conditions) ที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการร่วม ก็คือ รัฐต้องยอมรับและรับรองสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการทำให้สิทธิ ภายใต้ระบอบจารีตประเพณีของท้องถิ่น กลายเป็นสิทธิที่ชอบธรรมตามกฎหมาย ควบคู่กับการตรา กฎหมายรองรับสิทธิชุมชนในการอนุรักษ์ คุ้มครอง ปันพูน และจัดให้มีการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น เป็นทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ชายฝั่ง เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถใช้สิทธิอันชอบธรรมตามกฎหมาย จัดการทรัพยากรร่วมกับกลไกรัฐในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ ต้องปฏิรูปโครงสร้าง อำนาจการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นสองนัยยะ คือ หนึ่ง การกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีอำนาจจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อ ประโยชน์ของคนในท้องถิ่น และสอง การรับรองหรือขยายบทบาทของชุมชนในกระบวนการ จัดการทรัพยากรท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายที่ได้จากการศึกษาวิจัย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เป็นนัยยะเชิงนโยบาย เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณา ดังต่อไปนี้

1. การประกาศใช้พระราชบัญญัติสิทธิชุมชน ในฐานะที่เป็นกฎหมายกลางเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองการใช้สิทธิของชุมชนจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ ของรัฐธรรมนูญ
2. การแก้ไข ปรับปรุง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้ สิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับส่วนราชการ เป็นต้น
3. การออกแบบกลไกเพื่อรองรับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในรูปแบบการบริหาร จัดการร่วม ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน

4. การเสริมสร้างองค์ความรู้หรือนวัตกรรมสมัยใหม่ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ให้แก่ชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น

รายการอ้างอิง

- กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปร็ดโน. (2561). *แผนจัดการป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่งบ้านเปร็ดโน หมู่ที่ 2 ตำบลห้วยน้ำ อำเภอมือเมือง จังหวัดตราด*. ม.ป.ท.
- กิตติศักดิ์ ปรกติ.(2550). *สิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- กุลวดี แก่นสันติสุขมงคล. (2555). *กลไกการขับเคลื่อนการปรับตัวของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ: กรณีศึกษาเปรียบเทียบเครือข่ายลุ่มน้ำปะเหลียน จังหวัดตรัง และเครือข่ายลุ่มน้ำ ประแส จังหวัดระยอง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ขรรค์เพชร ชายทวีป. (2552). *ผู้ทรงสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขากฎหมายมหาชน, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะกรรมการปฏิรูป. (2555). *ข้อเสนอการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ*. นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูป.
- คณะอนุกรรมการพิจารณาเสนอกฎหมายที่ต้องจัดทำใหม่เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูป ประเทศ. (2561). *ร่างพระราชบัญญัติสิทธิชุมชน พ.ศ..... วันที่ค้นข้อมูล 23 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก www.thailawreform.go.th/th/wp-content/uploads/2018/.../สิทธิชุมชน29062561.pdf*
- ชล บุญนาค (2555). *การสำรวจองค์ความรู้เรื่องแนวคิดว่าด้วยการจัดการทรัพยากรร่วม : ประสบการณ์จากต่างประเทศและแนวคิดในประเทศไทย*. โครงการการสำรวจองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย โดยคณะทำงานเครือข่ายวิชาการเพื่อการปฏิรูป คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป.
- ชลธิชา ต๊ะทองด้วง. (2557). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำโดยรัฐในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชโลม วงศ์ทิม. (2562, 3 เมษายน). *อดีตผู้นำเครือข่ายลุ่มน้ำประแส จังหวัดระยอง*. สัมภาษณ์.

- ชมล สกุดอินทร์. (2555). *จิตสำนึกชุมชนในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านแฉวนา ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาชุมชน, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นรวรรณ ใจชื่น. (2549). *หนีนกให้มิเกิน: การจัดการความรู้แก้ไขปัญหาความยากจน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- นรวรรณ ใจชื่น และรังษิ ทองอ่อน. (2548). *ฝันสื่อ...สายใยทางสังคม “คนบางสระเก้า”*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- นิตยา โพธิ์นอก. (2557). *สิทธิชุมชนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญชู ณ ป้อมเพ็ชร. (2555). *สิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญไทย*. วารสารนิติสังคมศาสตร์, 5(2), 77-93.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ. (2556). *เศรษฐกิจสีเขียวของชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ: กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันออก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ปาลิดา ไชยเสนา. (2562, 12 เมษายน). *สมาชิกกลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อมตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี*. สัมภาษณ์.
- พรทิพย์ หาผล. (2544). *ความสามารถของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านเปร็ดใน ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และชัยณรงค์ เครือนวน. (2561). *ผลกระทบจากการบังคับใช้มาตรการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุมที่มีต่อชาวประมงพื้นบ้าน กรณีศึกษาอ่าวตราด จังหวัดตราด*. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 10(2), 399-421.
- พิมพ์รดา มณีอินทร์. (2558). *สิทธิชุมชนในการจัดการป่าชุมชน: ศึกษากรณีป่าชุมชนบ้านโนนตูมถาวร อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขากฎหมายมหาชน, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มานิช ผึ้งรัง. (2562, 9 พฤษภาคม). *ผู้ใหญ่บ้านและประธานคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปร็ดใน ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด*. สัมภาษณ์.

- ยศ สันตสมบัติ. (2543). รัฐ ชุมชน และนโยบายการจัดการทรัพยากร: บทสำรวจองค์ความรู้. ใน *พลวัตรของชุมชนในการจัดการทรัพยากร กระบวนทัศน์และนโยบาย* (อานันท์ กาญจนพันธุ์: บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก.
- พระราชบัญญัติป่าชุมชน. (2562, 29 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 136 ตอนที่ 71 ก.
- สถิตย์ แสนเสนาะ. (2562, 12 เมษายน). ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 และแกนนำกลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อมตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี. สัมภาษณ์.
- สมชาย ตองอ่อน. (2562, 12 เมษายน). นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี. สัมภาษณ์.
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล และคณะ. (2557). *การศึกษาพัฒนาการการรองรับและคุ้มครองสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.).
- ลำออย รัตนวิจิตร. (2562, 3 เมษายน). รองประธานเครือข่ายลุ่มน้ำประแส จังหวัดระยอง. สัมภาษณ์.
- สุภาวดี แก้วประดับ. (2546). *สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: จากจารีตปฏิบัติสู่การปฏิรูปการเมืองไทย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา การปกครอง, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสน่ห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ. (บรรณาธิการ). (2536). *ป่าชุมชนในประเทศไทย: แนวทางการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อภิษฐา คุณาพรธรรม. (2551). *การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายองค์กรชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปรี๊ตใน จังหวัดตราด*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา), บัณฑิต วิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). *มติชุมชน: วิถีคิดท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อำพร แพทย์ศาสตร์. (2562, 5 พฤษภาคม). อดีตประธานคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลน บ้านเปรี๊ตใน ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด. สัมภาษณ์.
- เอกชัย เนตรมณี. (2562, 3 เมษายน). หัวหน้างานส่งเสริมการท่องเที่ยว เทศบาลตำบลปากน้ำประแส จังหวัดระยอง. สัมภาษณ์.

ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน ภายใต้โครงการพัฒนาบริเวณ
ชายฝั่งทะเลตะวันออก: กรณีศึกษา จังหวัดระยอง

**Livelihood Strategies of Local Fishermen under Eastern Seaboard
Development Program: A Case Study of Rayong Province**

ปรียานุช จันทเดิม (Preeyanut Chanthadoem)¹

ภัสรินทร์ พ่วงเถื่อน (Passanan Phuangthuean)²

อนูรัตน์ อนันตนาทร (Anurat Anantanatorm)³

จิระ ประทีป (Chira Prateep)⁴

¹นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรเพื่อความมั่นคง

Student, Master of Political Science Program in Security Resource Management

^{2,3}ดร., อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Dr., Department of Public Administration, Faculty of political Science and law,

Burapha University

⁴รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Assoc.Prof.Dr., School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

E-mail: rayong_aaa@hotmail.com

Received: 21 October 2018

Revised: 12 January 2019

Accepted: 3 April 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีพ และ 3) เสนอยุทธศาสตร์การดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้านภายใต้โครงการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก กรณีศึกษาจังหวัดระยอง โดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ที่เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 320 ราย และแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 ราย

ลักษณะข้อมูลของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ชาวประมงพื้นบ้านในเขตพื้นที่จังหวัดระยอง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 72.2 โดยมีอายุเฉลี่ยระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.1 และมีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 72.5 ส่วนในเรื่องของการศึกษานั้น ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 63.4 และอาศัยอยู่ร่วมกันครัวเรือนละ 4 – 5 คน คิดเป็นร้อยละ 44.1 พบว่า ชาวประมงพื้นบ้านได้รับการสืบทอดอาชีพจากบรรพบุรุษมา 1 – 2 รุ่น คิดเป็นร้อยละ 46.3 และมีรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท ในระยะเวลา 1 ปี

การทำประมงพื้นบ้านต้องอาศัย “ทุน” ในการดำรงชีพ ผลการศึกษาพบว่า ทุนที่ส่งผลในเชิงบวก คือ ทุนมนุษย์ ได้แก่ ทักษะการอ่านสัญญาณธรรมชาติ การประดิษฐ์เครื่องมือ สุขภาพที่แข็งแรง ทุนสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ทุนการเงิน ได้แก่ อาหารทะเลราคาสูง ทุนสถาบัน ได้แก่ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานของภาครัฐและภาคอุตสาหกรรม ส่วนทุนที่ส่งผลกระทบในเชิงลบ คือ ทุนมนุษย์ ได้แก่ การขาดความตระหนักเรื่องสุขภาพ การขาดความภูมิใจในอาชีพของตนเอง ทุนการเงิน ได้แก่ การไม่สามารถคาดการณ์รายรับได้ ทุนกายภาพ ได้แก่ การมีพื้นที่สำหรับทำการประมงอย่างจำกัด เครื่องมือถูกทำลายจากปัจจัยภายนอก ทุนสังคม ได้แก่ ชาวประมงทำร้ายกันเอง เกิดการแย่งชิงทรัพยากร และทุนธรรมชาติ ได้แก่ สภาพอากาศที่ไม่แน่นอน ภัยธรรมชาติ สัตว์น้ำน้อยลง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ทุนมนุษย์ ทุนสังคม และทุนการเงิน เป็นทุนที่ให้ทั้งคุณและโทษ ขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมในเรื่องของนโยบาย เศรษฐกิจ ค่านิยมของสังคม ฯลฯ เช่นเดียวกับทุนธรรมชาติ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอ 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ขับเคลื่อนการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้านให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและทันต่อการเปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลอย่างมีธรรมาภิบาลและมีประสิทธิภาพ และยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการคุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์การดำรงชีพ, ชาวประมงพื้นบ้าน, โครงการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก จังหวัดระยอง

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the living conditions of folk fishermen, 2) to analyze the factors affecting the livelihoods, and 3) to propose strategies for livelihoods of folk fishermen under the Development Projects of Eastern Seaboard, case study in Rayong.

CHAPTER 2

This study is the combining research which collected questionnaire data from 320 sampling groups and semi-structured interview from 10 key informants.

Data characteristics of sample population folk fishermen in Rayong, most of fishery occupations are male. The average age is between 41-50 years, accounted for 29.1%, and marital status accounted for 72.5%. In terms of education, most of them were educated at the elementary level, accounted for 63.4%. And there are 4 or 5 persons lived in the household, accounted for 44.1%. Folk fishermen inherit from their ancestors from 1 to 2 generations, accounted for 46.3%. Income after deducting expenses between 50,001 - 100,000 baths in one year.

Folk fishing requires "capital" for livelihood. Positive impacts are on human capital include natural reading skills, tooling, and good healthy. Social capital is a strong grouping. Financial capital is high-priced seafood. Institutional capital is the assistance from government sectors and the industrial sectors. The capital contributions in negatively impacts is on human capital include lack of health awareness, and lack of self-esteem. Financial capital is the ability to predict revenues. Physical capital includes limited space for folk fisheries. Tools are destroyed by external factors. Social capital is the fishermen attack assault others, and the resource hijack. And natural capital is including unstable weather, natural disasters and less of aquatic animals. It can be seen that human capital, social capital, and financial capital are the capital that provides both benefits and penalties. It depends on the context of economic policy, social values, as well as natural capital.

From the results of this research, researcher has proposed 3 strategies, includes Strategy 1: encourages of livelihood folk fishermen to be environmental friendly and timely to change. Strategy 2: develops the marine resources management with good governance and efficiency. And Strategy 3: promotes the protection and restoration of sustainable marine resources.

Keywords: Livelihood Strategies, Local Fishermen, Eastern Seaboard Development Program of Rayong Province

บทนำ

การพัฒนาเริ่มเข้ามามีบทบาทในหลายประเทศช่วงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เพราะประเทศต่าง ๆ ได้รับเอกราช จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก โดยการพัฒนาถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงสังคม (social change) โดยมุ่งเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ทักษะคิของประชาชน รวมถึงการดำรงชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นตามแบบประเทศตะวันตก

ยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศไทยที่ผ่านมามีได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญของธนาคารโลกที่เน้นการพัฒนาเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติรับผิดชอบในการกำหนดแผนและนโยบายอันเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงเกิดเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกของประเทศไทยขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2504 ในช่วงเริ่มแผนพัฒนาฯ ที่ 1 - 3 นั้น ได้ใช้ทรัพยากรของประเทศไทยไปอย่างมหาศาลกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคม การชลประทาน และการไฟฟ้า ฯลฯ ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ที่ 4 และ 5 ได้เริ่มสำรวจแหล่งพลังงานใหม่ในอ่าวไทยและทะเลฝั่งภาคตะวันออก ต่อมาในรัฐบาลของ “พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์” จึงเกิดโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก หรือ Eastern Seaboard Development Program (ESB) ขึ้นอย่างเป็นทางการ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี และจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์กลางความเจริญและแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมหลักของประเทศ

การพัฒนาส่งผลให้เศรษฐกิจเกิดการขยายตัวอย่างต่อเนื่องกว่า 5 ทศวรรษ จนภาคตะวันออกเป็นภูมิภาคที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นของประเทศ รวมทั้ง สังคม โครงสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเช่นกัน เพราะเดิมภาคตะวันออกเป็นภูมิภาคเล็กๆ ของประเทศไทยที่ไม่ได้มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมและประมงขนาดเล็กเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและสร้างรายได้เสริมในการดำรงชีพแบบพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

สิ่งที่เกิดขึ้นตามความเจริญของภาคอุตสาหกรรมมา ก็คือ ผลกระทบด้านมลพิษ ทั้งทางน้ำ ทางอากาศ และทางพื้นดิน จึงต้องมีการกำหนดมาตรการควบคุมสถานะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษและความเสื่อมโทรมของดินจากการขยายตัวของอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานและการอนุรักษ์พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเล อันเป็นแหล่งประมงของประเทศ ดังข้อมูลจากสถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2557 แสดงให้เห็นว่า ปริมาณสัตว์น้ำเค็มและน้ำจืดที่จับได้ ปี 2548-2557 ลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปี เป็นต้น

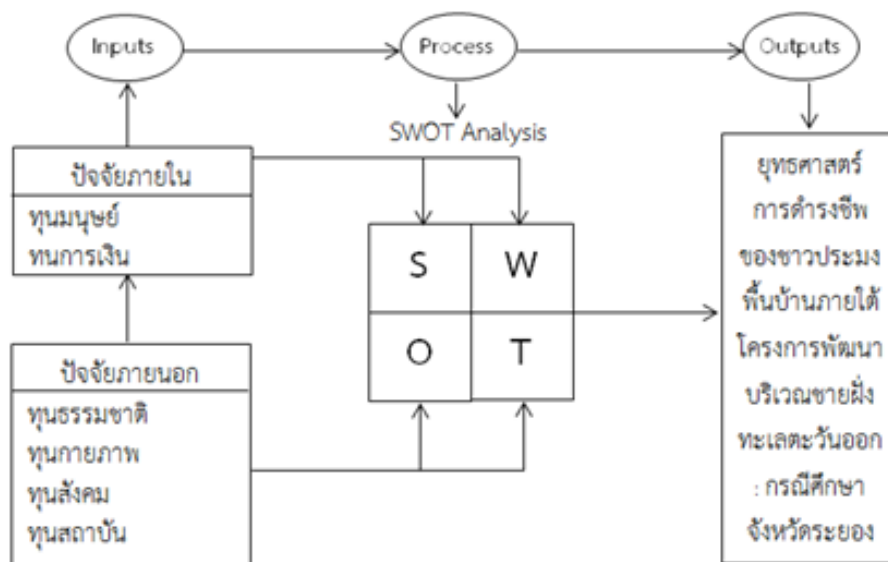
อาชีพประมงพื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดระยอง เป็นอาชีพดั้งเดิมที่มีประวัติศาสตร์คู่กับทะเลตะวันออกมายาวนาน และแฝงไปด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้านอันทรงคุณค่าที่สืบทอดกันมานับหลายชั่วอายุคน มีการประดิษฐ์เครื่องมือการจับสัตว์น้ำหลากหลายชนิดด้วยตนเอง ซึ่งเครื่องมือเหล่านั้นถูกพัฒนาและปรับเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ภัยธรรมชาติ เศรษฐกิจ กฎหมาย รัฐบาล เทคโนโลยี และอุตสาหกรรมที่เข้ามาในพื้นที่ทำการประมง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านของชาวระยองนั้นต้องปรับตัวเพื่ออยู่กับความไม่แน่นอนตลอดเวลาเพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยจึงสนใจ วิธีในการดำรงชีพของ “ชาวประมงพื้นบ้าน” จังหวัดระยอง เนื่องจากจังหวัดระยองขึ้นชื่อว่าเป็นจังหวัดที่เดินสามขา ได้แก่ การท่องเที่ยว การเกษตร/ประมง และภาคอุตสาหกรรม ดังนั้น การทำประมงซึ่งเป็นอาชีพของท้องถิ่นมาแต่โบราณ ต้องมีการปรับตัวอย่างไรเพื่อความอยู่รอด และต้องพัฒนาตนเองอย่างไรเพื่อความยั่งยืนของสัมมาชีพนี้สืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้านภายใต้โครงการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก กรณีศึกษาจังหวัดระยอง
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้านภายใต้โครงการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก กรณีศึกษาจังหวัดระยอง
3. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้านภายใต้โครงการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก กรณีศึกษาจังหวัดระยอง

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม (แนวคิดทฤษฎี)

การศึกษา ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้านภายใต้โครงการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก กรณีศึกษาจังหวัดระยอง ครั้งนี้ จะใช้ทฤษฎีและแนวคิดหลักทางวิชาการเป็นตัวช่วยในการขับเคลื่อนกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การตั้งตัวแปรหลักในการศึกษาปัญหาจนถึงการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development Theory)

เป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมจากนักวิชาการถึง 3 ยุคด้วยกัน (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2550) ได้แก่

ยุคแรก ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2: คาร์ล มาร์กซ์ (Marx) เป็นนักคิดที่มีชื่อเสียงและเขาเชื่อว่าทุนนิยมเป็นขั้นที่ทำให้เกิดการขยายผลผลิตและรายได้ การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีและแรงงาน ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้า แต่การพัฒนาเทคโนโลยีที่มุ่งประหยัดแรงงาน จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างนายทุนและแรงงานจนนำไปสู่การล่มสลายของทุนนิยม โดยการปฏิวัติระหว่างชนชั้นซึ่งนำไปสู่การจัดระเบียบเป็นระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมในที่สุด และโครงสร้างทางสังคมจะเป็นปัจจัยกำหนดลักษณะการแจกแจงผลผลิตระหว่างกลุ่มบุคคลต่างๆ ในสังคมที่จะมุ่งส่งเสริมประโยชน์แก่ปัจเจกบุคคลและมุ่ง เอารัดเอาเปรียบบุคคลที่อ่อนแอกว่า ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

ยุคที่สอง หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงทศวรรษ 1960: ซิง แฮร์รอด โดมาร์ (Harrod-Domar) เป็นหนึ่งในนักคิดที่มีชื่อเสียงในยุคนี้ กล่าวว่า การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับอัตรา การออมของประเทศ และอัตราส่วนของทุนต่อผลผลิต (capital – output ratio) ซึ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะมีเสถียรภาพภายใต้เงื่อนไข 3 ประการ คือ การลงทุนเท่ากับการออม การจ้างงาน เต็มที่ และ มีการใช้ปัจจัยทุนเต็มที่

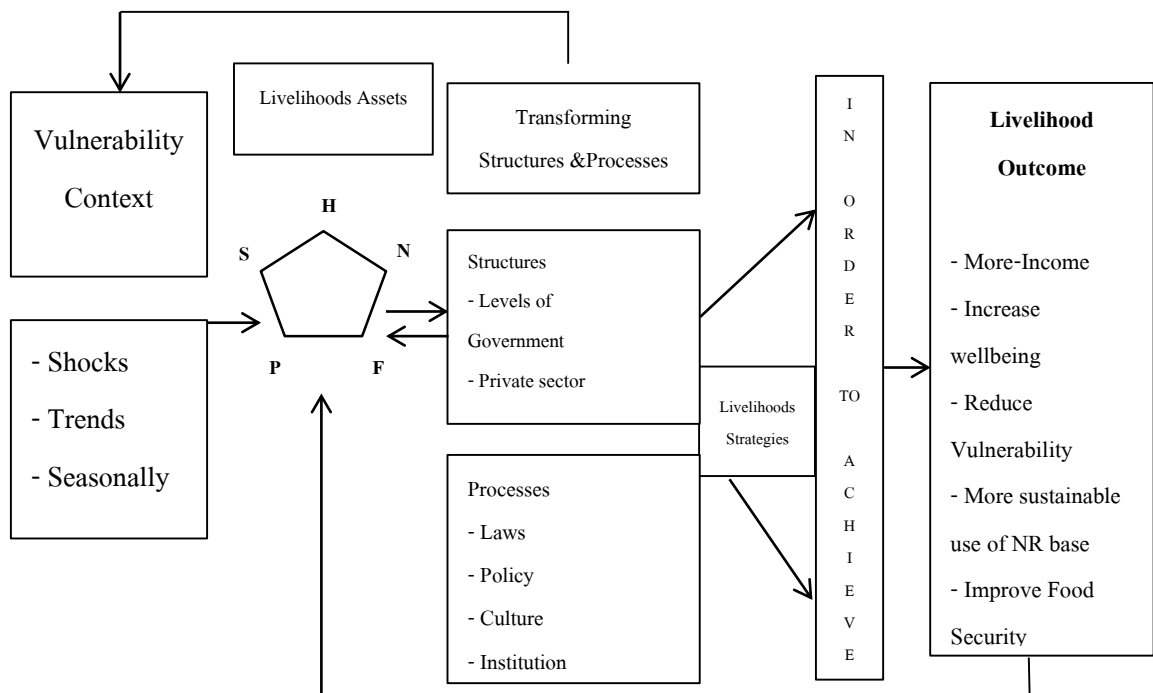
ยุคที่สาม ทศวรรษ 1970 ถึง ปัจจุบัน: รอสโตว์ (Rostow) ได้เสนอแนวคิดขั้นตอนการพัฒนา ประกอบด้วย ขั้นลำดับดั้งเดิม > ขั้นตอนที่ระบบเศรษฐกิจจะทะยานขึ้น > ขั้นทะยานขึ้น > ขั้นผลัดดันไปสู่ความเจริญเติบโตแบบเต็มที่ > ขั้นที่มีการบริโภคขนาดใหญ่

ผู้วิจัยเห็นว่าพัฒนาการของประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ นับตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนถึงปัจจุบัน โดยแผนพัฒนาฯ ของประเทศไทยค่อนข้างสอดคล้องกับที่ Rostow เสนอแนวคิดขั้นตอนการพัฒนา ดังแผนพัฒนาฯ ที่จัดทำขึ้น โดยการปรับปรุงข้อด้อยจากแผนเดิมและเพิ่มการพัฒนาบางสิ่งเข้าไปเพียงเล็กน้อยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน แต่สำหรับ ประเทศกำลังพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศยากที่จะแยกขั้นตอนตามที่ Rostow เสนอไว้เพราะมีปรากฏการณ์หลายขั้นตอนรวมอยู่ด้วยกัน เช่น บางส่วนของระบบเศรษฐกิจอาจเป็นแบบสังคมโบราณ ในขณะที่ส่วนอื่นมีลักษณะก่อนการทะยานขึ้นและในส่วนอื่น ๆ อาจจะได้ทะยานขึ้นเรียบร้อยแล้วดังตัวอย่างในเมืองใหญ่ ๆ ที่มีความเจริญก้าวหน้ามากกว่าชนบท ดังนั้นในระยะเวลาหนึ่ง ๆ สภาพการณ์ของทั้ง 5 ขั้นตอนของ Rostow อาจเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันในแต่ละส่วนของระบบเศรษฐกิจก็เป็นได้ โดยที่แต่ละขั้นตอนมิได้สูญสิ้นไปก่อนที่จะเกิดขั้นตอนใหม่ขึ้น สภาพของระบบเศรษฐกิจบางส่วนยังล้าหลังอยู่ในขณะที่ส่วนอื่นเจริญก้าวหน้าทันสมัย ซึ่งทำให้สังคมเกิดช่องว่างที่แตกต่างกันมากก็ได้

ขั้นตอนแรกคือ แต่งตั้งคณะกรรมการ/ คณะทำงาน > จัดทำกรอบแนวคิด > รับฟังความคิดเห็น (โดยการทบทวนบริบทและสภาพปัญหาด้วยหลักการ SWOT Analysis) > กำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม งบประมาณ แล้วนำมาประชุมกับคณะกรรมการ/ คณะทำงาน เพื่อร่างแผนยุทธศาสตร์ > ส่งแผนยุทธศาสตร์ที่สมบูรณ์ให้หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ > ติดตามและประเมินผลต่อไป

ผู้วิจัยได้นำกระบวนการข้างต้นเพื่อให้ได้มาซึ่งยุทธศาสตร์ที่นำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการศึกษา เช่น ขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นจะถูกนำมาใช้เป็นกระบวนการหลักในการประมวลผลข้อมูลดิบจากการสัมภาษณ์ด้วยหลักการ SWOT Analysis ให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะนำมาทำการเปรียบเทียบเพื่อให้ได้ข้อเสนอทางยุทธศาสตร์สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ต่อไป

2. แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework) แสดงถึงการประกอบอาชีพหนึ่ง ๆ ซึ่งต้องมีความเกี่ยวข้องกับทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้น ทั้งสองปัจจัยจึงเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของชาวประมงพื้นบ้านด้วยอย่างแน่นอน ดังภาพกรอบการทำงานของการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ดังนี้

[การดำรงชีพอย่างยั่งยืน: H = ทุนมนุษย์ (Human Capital), N = ทุนธรรมชาติ (Natural Capital), F = ทุนการเงิน (Financial Capital), P = ทุนกายภาพ (Physical Capital), S = ทุนสังคม (Social Capital)] ที่มา: Department for International Development (DFID, 1999, pp. 10-26)

ภาพที่ 2 กรอบการทำงานของการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood Framework)

ผู้วิจัยเห็นว่า แนวความคิดนี้แสดงถึงความอ่อนแอและความไม่แน่นอนในบริบทของการประกอบอาชีพหนึ่งได้อย่างชัดเจน เช่นเดียวกับอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นอาชีพที่ขึ้นอยู่กับความไม่แน่นอนในหลายมิติทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ได้ทบทวนนำเอาส่วนที่เป็นทุน/ ทรัพยากรในการดำรงชีพ (H = Human Capital, N = Natural Capital, F = Financial Capital, P = Physical Capital, S = Social Capital) มาปรับใช้เป็นตัวแปรหลักของการศึกษานี้ โดยเพิ่มทุนสถาบัน (Institution Capital) อีกหนึ่งตัวแปร เนื่องจากในปัจจุบันชาวประมงพื้นบ้าน

ต้องสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อร่วมกันฟื้นฟู ปกป้อง และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลให้คงอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ (บัญชา สมบูรณ์สุข และคณะ, 2553)

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้านภายใต้โครงการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก กรณีศึกษา: จังหวัดระยอง เป็นการศึกษาเชิงผสมระหว่างการศึกษาระดับปริมาณและการศึกษาเชิงคุณภาพ ดังนี้

การศึกษาเชิงปริมาณ ครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งมีจำนวน 320 ราย จากนั้นใช้เทคนิคการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนตามพื้นที่การศึกษาทั้งหมด 3 อำเภอที่มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลของจังหวัดระยอง ได้แก่ อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านฉาง และอำเภอแกลง โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาประมวลผลตามเป้าหมายของการศึกษาวิจัยด้วยสถิติความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การศึกษาเชิงคุณภาพ ครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 10 คน ได้แก่ ชาวประมงพื้นบ้านจำนวน 6 คน ผู้นำชุมชน 2 คน เจ้าหน้าที่รัฐ 1 คน และนักวิชาการ 1 คน โดยเริ่มศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เช่น ตำรา เอกสาร บทความ ทฤษฎีหลักการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ด้วยวิธีการสร้างคำถามในการสัมภาษณ์จากเอกสารงานวิจัย เพื่อกำหนดขอบเขตและเนื้อหา จะได้มีความชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลในภาคสนาม (Field Data) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อเปิดเผยสิ่งจูงใจ ความเชื่อ ทัศนคติของผู้ตอบ โดยเตรียมคำถามถึงโครงสร้างลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยการกำหนดคำถามออกเป็นประเด็นให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับเรื่องที่ทำวิจัย และการสัมภาษณ์แต่ละรายจะทำการสัมภาษณ์จนกว่าจะไม่พบข้อสงสัยหรือไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้น ที่เรียกว่า ข้อมูลอิ่มตัว (Data Saturation) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อ่านทบทวนทำความเข้าใจ เขียนบรรยายสิ่งที่ค้นพบอย่างละเอียดพร้อมทั้งยกตัวอย่างคำพูดประกอบคำหลักสำคัญที่ได้ จากนั้นนำข้อมูลมาเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อให้ได้มาซึ่งยุทธศาสตร์ที่นำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการศึกษา เช่น ขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นจะถูกนำมาใช้เป็นกระบวนการหลักในการประมวลผลข้อมูลดิบจากการสัมภาษณ์ด้วยหลักการ SWOT Analysis ให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะนำมาทำการเปรียบเทียบเพื่อให้ได้ความชัดเจนของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและข้อเสนอทางยุทธศาสตร์สำหรับการศึกษาในครั้งนี้

ผลการวิจัย

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ในเรื่องสภาพการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน พบว่า ชาวประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เพราะการทำประมงต้องใช้ร่างกายที่แข็งแรง มาจากแรงงานผู้ชาย และลักษณะการประกอบอาชีพยังเป็นรูปแบบครอบครัว คือ มีหัวหน้าครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชายเป็นคนออกทำการประมง ส่วนผู้หญิงจะเป็นผู้สนับสนุน ดูแลเรื่องงานบ้าน อาหาร ลูก และเป็นคนขายของที่สามีหามาได้จากทะเล โดยชาวประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จากการศึกษาไม่ค่อยพบเด็กรุ่นใหม่ (อายุ 18 - 25 ปี) หรือกลุ่มอายุวัยทำงาน (อายุ 25 - 35 ปี) ที่ทำอาชีพประมงพื้นบ้าน เพราะพ่อแม่ส่งบุตรหลานเข้าระบบการศึกษาเกือบทั้งหมด ส่วนกลุ่มวัยทำงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการตามโรงแรมหรือห้างโมเดิร์นเทรด คนที่ยังคงประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านอยู่จึงเป็นคนวัยกลางคนที่มีการศึกษาค่อนข้างน้อยที่ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถม 4 และได้รับการสืบทอดอาชีพนี้มาจากรุ่นปู่ย่าตายาย ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการศึกษาในเชิงปริมาณที่พบว่า ชาวประมงพื้นบ้านที่เรียนจบในระดับอนุปริญญา/ ปวส. และปริญญาตรีขึ้นไป มีเพียงแค่ร้อยละ 0.9 เท่านั้น เนื่องจากคนที่มีโอกาสเรียนจบในระดับอนุปริญญา/ ปวส. และปริญญาตรีขึ้นไปจะไปทำงานในสายงานอื่นที่ไม่ต้องใช้แรงงานหนักเหมือนการทำประมง

ชาวประมงพื้นบ้านมีครอบครัวที่ค่อนข้างอบอุ่น ใช้ชีวิตคู่กันสามิภรรยาซึ่งมีทั้งจดทะเบียนสมรสและทั้งไม่ได้จดทะเบียนสมรส ข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มประมงพื้นบ้านไม่ค่อยมีปัญหาการหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ และอาศัยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ระหว่าง 4 - 5 คน มีลักษณะการอยู่อาศัยแบบเครือญาติเหมือนสังคมในสมัยโบราณ โดยมีการสืบทอดการทำประมงพื้นบ้านอยู่ระหว่าง 1 - 2 รุ่น จากพี่น้องด้วยกันเองหรือรุ่นพ่อแม่ แต่ไม่ค่อยมีที่สืบทอดมาจากรุ่นปู่ย่าตายายมากนัก จะมีส่วนที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนไม่เกินร้อยละ 10 เท่านั้น และส่วนใหญ่การทำประมงพื้นบ้านมีรายได้หลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้วจะอยู่ประมาณระหว่าง 50,001 - 100,000 บาทต่อปี ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันว่ามีความฟุ่มเฟือยหรือมีการเก็บออมมากน้อยเพียงใด แต่โดยภาพรวมไม่ค่อยมีการขาดทุนเกิดขึ้นหากไม่เกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงมาก อีกทั้งมีบางครัวเรือนที่รู้จักการเก็บหอมรอมริบ มีทักษะการใช้เครื่องมือให้ตรงตามแต่ละฤดูกาล สร้างรายได้เสริมจากการทำประมงรูปแบบอื่นจนสามารถสร้างฐานะได้ในระดับที่ร่ำรวยก็มี

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ในเรื่องปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน พบว่า

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดระยอง ด้วยหลัก SWOT Analysis พบว่า

ปัจจัยที่มีผลกระทบในเชิงบวก (จุดแข็ง: Strength = S) จากภายในต่อการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน ได้แก่ 1) ทุนมนุษย์ (Human capitals) ซึ่งรายละเอียดเป็นเรื่องขององค์ความรู้ทักษะเฉพาะทางของอาชีพ การสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำต่าง ๆ และในเรื่องของสุขภาพชาวประมงมีร่างกายที่ค่อนข้างแข็งแรงมาก และ 2) ทุนสังคม (Social capitals) คือ ชาวประมงพื้นบ้านมีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งมาก เพื่อให้ความช่วยเหลือกันภายในกลุ่มและต่อต้าน/ ต่อรองกับปัจจัยต่าง ๆ ที่จะมาส่งผลกระทบในเชิงลบกับการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน

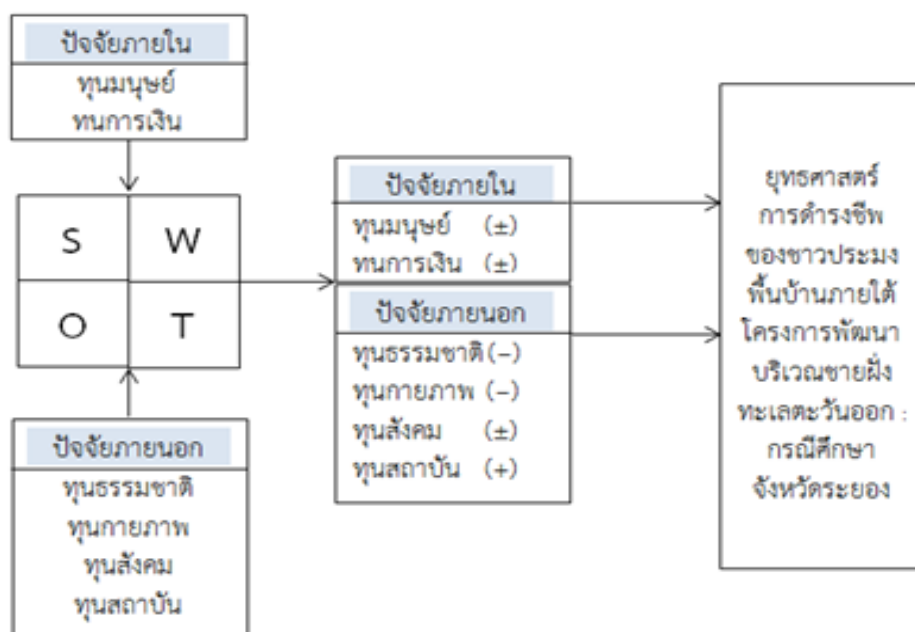
ปัจจัยที่มีผลกระทบในเชิงลบ (จุดอ่อน: Weakness = W) จากภายในต่อการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน ได้แก่ 1) ทุนมนุษย์ (Human capitals) ซึ่งชาวประมงขาดความตระหนักในการดูแลสุขภาพของตนเอง อีกทั้งไม่มีความสามารถในการเข้าถึงสถานพยาบาลที่มีคุณภาพในระดับสูง ส่วนใหญ่มักนิยมซื้อยาทานเองเมื่อมีอาการเจ็บป่วยหรือไปโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ที่มีเครื่องมือทางการแพทย์ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ขณะที่ชาวประมงพื้นบ้านไม่ค่อยได้รับรู้ข่าวสาร กฎระเบียบ กฎหมาย และนโยบายต่างๆ จากภาครัฐเท่าที่ควร สุดท้ายสิ่งสำคัญที่สุด คือ ชาวประมงพื้นบ้านไม่ได้ปลูกจิตสำนึกความรักในอาชีพประมงให้แก่รุ่นลูก ซึ่งอาจเป็นสาเหตุการสูญสิ้นของอาชีพนี้ในอนาคต 2) ทุนการเงิน (Financial capitals) รายได้ของชาวประมงไม่สามารถคาดการณ์ได้ เพราะมีรายได้แบบวันต่อวัน เป็นเหตุให้หมดเงินไปกับค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย อาทิ เหล้า บุหรี่ และหวยใต้ดิน จนเป็นหนี้สินได้ 3) ทุนกายภาพ (Physical capitals) ขอบเขตการทำประมงพื้นบ้านมีระยะห่างจากฝั่งเพียง 3 ไมล์ทะเลหรือ 5.5 กิโลเมตร ซึ่งปัจจุบันบริเวณชายฝั่งมีสัตว์น้ำอาศัยอยู่น้อยเต็มที และ 4) ทุนสังคม (Social capitals) ชาวประมงทำร้ายกันเอง จากการ ลักขโมย จำสญลักษณ์ของเครื่องมือตนเองไม่ได้ และในบางพื้นที่มีความอิจฉาริษยากันเอง เช่น เรือที่จับปลาหมึกไม่สามารถจับปูรวมด้วยได้ แต่ในบางพื้นที่พบว่า กลุ่มชาวประมงที่จับปูได้ถือว่าและร้องเรียนต่อกรมประมงว่ามีเรือจับสัตว์น้ำผิดประเภทที่ไต่จับได้ตามอาญาบัตร

ปัจจัยที่มีผลกระทบในเชิงบวก (โอกาส: Opportunities = O) จากภายนอกต่อการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน ได้แก่ 1) ทุนการเงิน (Financial capitals) อาหารทะเลมีราคาสูง เพราะเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค จะเห็นได้ว่าถึงแม้ความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเลจะลดน้อยลง

แต่ปัจจัยเรื่องราคาถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวประมงมีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัวได้ และมีบ้างในบางครั้งสามารถจับสัตว์ทะเลมาขายสร้างรายได้ถึงวันละ 1-5 หมื่นบาท ซึ่งถือว่าเป็นรายได้จำนวนมากสำหรับชาวประมง และ 2) ทุนสถาบัน (institutional capitals) หน่วยงานภาครัฐให้ความช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉินแก่ชาวประมง เช่น กรณีเรือจม องค์การสะพานปลาจะให้ความช่วยเหลือเป็นเงินจำนวน 5,000 บาททันที และเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ประสานระหว่างชาวประมงกับภาคอุตสาหกรรม ทั้งเรื่องขอความช่วยเหลือเมื่อเดือดร้อน เรื่องการฟื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ขณะที่ภาคอุตสาหกรรม/ ภาคเอกชนก็ให้ความสำคัญกับเรื่อง Corporate Social Responsibility จึงส่งผลให้ชาวประมงได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการฟื้นฟูและการอนุรักษ์ เป็นต้น

ปัจจัยที่มีผลกระทบในเชิงลบ (ข้อจำกัด: Threats = T) จากภายนอกต่อการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน ได้แก่ 1) ทุนธรรมชาติ (Natural capitals) ที่ชาวประมงต้องเผชิญกับสภาพอากาศที่ไม่แน่นอนตลอดเวลา อีกทั้งปัจจุบันภัยธรรมชาติมีความรุนแรงมากขึ้นและไม่เป็นไปตามฤดูกาล ทรัพยากรชายฝั่งถูกทำลายจากนโยบายกระตุ้นการท่องเที่ยวของจังหวัดระยองและโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมของภาครัฐ ส่งผลให้น้ำทะเลเค็มสารเคมีปนเปื้อน พื้นที่ชายฝั่งมีจำนวนสัตว์น้ำลดลงอย่างเห็นได้ชัด ชาวประมงจึงต้องออกไปหาสัตว์น้ำไกลชายฝั่งมากขึ้น และ 2) ทุนกายภาพ (Physical capitals) เครื่องมือของชาวประมงพื้นบ้านสูญหาย/เสียหาย จากการทำลายของเครื่องมือขนาดใหญ่และภัยธรรมชาติ ส่งผลให้ต้องซ่อมแซมหรือทำเครื่องมือขึ้นมาใหม่ เป็นสาเหตุส่วนหนึ่งของการก่อหนี้สินสำหรับชาวประมง นอกจากนี้สิ่งที่น่ากังวลอย่างยิ่งก็คือ ชาวประมงบางส่วนใช้เครื่องมือผิดกฎหมาย เช่น อวนตาถี่ ที่อาจเป็นเหตุให้สัตว์ทะเลสูญพันธุ์ได้ในอนาคต

ดังภาพสรุปผลการศึกษาเมื่อปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ด้วยหลักการ SWOT Analysis แล้ว ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ภาพที่ 3 สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

จากภาพที่ 3 แสดงข้อมูลว่าทุกทุนล้วนส่งผลกระทบต่อการค้าของชาวประมงพื้นบ้านทั้งสิ้น โดยทุนที่เป็นปัจจัยภายในส่งผลกระทบต่อการค้าของชาวประมงพื้นบ้านทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งแตกต่างกับทุนที่เป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการค้าของชาวประมงพื้นบ้านไปในทางลบมากกว่าทางบวก ซึ่งมีเพียงทุนสถาบันและทุนสังคมเท่านั้นที่ส่งผลกระทบในทางบวก ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยภายในส่งผลกระทบต่อการค้าของชาวประมงพื้นบ้านทั้งในเชิงบวกและเชิงลบในสัดส่วนที่เท่ากัน เนื่องจากชาวประมงพื้นบ้านสามารถควบคุมปัจจัยภายในได้จากการหาวิถีในการปรับตัวเพื่อเรียนรู้และรับมือกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ขณะที่ปัจจัยภายนอกยากที่จะควบคุมได้ จึงทำได้เพียงเตรียมตัวตั้งรับกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นให้ดีที่สุดเท่านั้น

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ในเรื่องยุทธศาสตร์การค้าของชาวประมงพื้นบ้าน พบว่า

ผู้วิจัยเห็นว่าสิ่งสำคัญในการดำรงอยู่ของอาชีพประมงพื้นบ้านได้อย่างยั่งยืนคือ ชาวประมงพื้นบ้านต้องเป็นผู้ที่ใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ในรูปแบบการพึ่งพาอาศัยกันและต้องมีการพัฒนาตนเองในด้านอื่น เพื่อให้มีองค์ความรู้รอบด้านเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างทันต่อเวลา โดยผู้วิจัยขอเสนอยุทธศาสตร์ 3 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การขับเคลื่อนการค้าของชาวประมงพื้นบ้าน ให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยดำเนินงานผ่าน 2 กลยุทธ์หลัก คือ 1.1) กลยุทธ์การ

พัฒนาการทำประมงพื้นบ้านเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบร่วมสมัย ประกอบด้วย 6 โครงการ ดังนี้ โครงการที่ 1 ปลูกจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อมและสร้างคุณค่าในอาชีพประมงพื้นบ้าน โครงการที่ 2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลของชาวประมงพื้นบ้าน โครงการที่ 3 อนุรักษ์การใช้เครื่องมือทำประมงที่ถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งชาวประมงด้วยกันเองช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีการใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมาย โครงการที่ 4 ส่งเสริมการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีเพื่อประชาสัมพันธ์วิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน โครงการที่ 5 ส่งเสริมการศึกษานวัตกรรมการยืดอายุและเพิ่มคุณค่าให้อาหารทะเล และโครงการที่ 6 บูรณาการการประมงพื้นบ้านกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการท่องเที่ยววิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน และ 1.2) กลยุทธ์การยกระดับความเข้มแข็งของชาวประมงพื้นบ้าน ประกอบด้วย 3 โครงการ ดังนี้ โครงการที่ 1 จัดตั้งกลุ่มในรูปแบบที่เป็นทางการ คือการเป็นนิติบุคคลอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โครงการที่ 2 จัดรูปแบบโครงสร้างของแต่ละกลุ่ม โดยการระบุตำแหน่ง อำนาจ และบทบาทอย่างชัดเจนว่าใครมีหน้าที่ทำอะไร และโครงการที่ 3 ส่งเสริมการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศให้กับชาวประมงพื้นบ้านอย่างทั่วถึง เพื่อใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการรับรู้ข่าวสารและความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ได้อย่างทันทั่วถึง เช่น สถานการณ์บ้านเมือง กฎหมาย เศรษฐกิจ นโยบายภาครัฐ แนวโน้มของภาคอุตสาหกรรม ข่าวยุทธอากาศ เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลอย่างมีธรรมาภิบาลและมีประสิทธิภาพ โดยดำเนินการผ่าน 2 กลยุทธ์หลัก คือ 2.1) กลยุทธ์การพัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลของหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย 4 โครงการ ดังนี้ โครงการที่ 1 พัฒนาระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับชาวประมงพื้นบ้านและทรัพยากรทางทะเลให้เป็นปัจจุบันเสมอ โครงการที่ 2 ปรับปรุงกฎ ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประมงพื้นบ้านให้มีความทันสมัยและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โครงการที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพน้ำ อากาศ และดิน ในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมอย่างสม่ำเสมอ และโครงการที่ 4 ควบคุมการบำบัดของเสียของโรงงานอุตสาหกรรมให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลก่อนปล่อยลงสู่ทะเล และ 2.2) กลยุทธ์การพัฒนาเครือข่าย ประกอบด้วย 3 โครงการ ดังนี้ โครงการที่ 1 สร้างกลุ่มเครือข่ายทางสังคมระหว่างผู้ประกอบการอาชีพประมงด้วยกันเองในรูปแบบการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ โครงการที่ 2 สร้างกลุ่มเครือข่ายทางสังคมระหว่างชาวประมงพื้นบ้าน หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชน/ภาคอุตสาหกรรม ในรูปแบบการทำกิจกรรมร่วมกันหรือที่เรียกว่า “ประชารัฐ” และโครงการที่ 3 ภาครัฐจัดตั้งศูนย์กระจายข่าวสารสำหรับชาวประมงพื้นบ้านในรูปแบบ Page หรือ Group Line เพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างชาวประมงพื้นบ้านที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลกัน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการคุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลอย่างยั่งยืน
 โดยดำเนินการผ่าน 2 กลยุทธ์หลัก คือ 3.1) กลยุทธ์การเพิ่มศักยภาพในการคุ้มครองทรัพยากรทางทะเล ประกอบด้วย 3 โครงการ ดังนี้ โครงการที่ 1 สร้างกฎของกลุ่มให้ชาวประมงพื้นบ้านหลีกเลี่ยงการทำประมงบริเวณชายฝั่งทะเลที่เป็นเขตเพาะพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็ก เช่น เขตไข่แดง เป็นต้น โครงการที่ 2 รมรงค์ป้องกันการทำประมงและการท่องเที่ยวในบริเวณที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เช่น แนวปะการังธรรมชาติ แนวปะการังเทียม หินเทียม บ้านปลา เป็นต้น และโครงการที่ 3 สร้างค่านิยมในการรักษาและดูแลสัตว์ทะเลหายาก เช่น เต่าทะเล ปลาฉลามวาฬ เป็นต้น และ 3.2) กลยุทธ์ส่งเสริมการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเล ประกอบด้วย 2 โครงการ ดังนี้ โครงการที่ 1 ส่งเสริมการเพิ่มที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เช่น การสร้างปะการังเทียม การสร้างบ้านปลา การทำซั้งเชือก เป็นต้น และโครงการที่ 2 ส่งเสริมการขยายพันธุ์สัตว์น้ำทุกชนิด เช่น ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เพาะพันธุ์ไข่ปลาหมึก หนาครปูไข่ เป็นต้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าหลักการพัฒนาของประเทศไทยเน้นไปที่ตัวโครงสร้างและพื้นที่ที่สำคัญ สืบเนื่องจากภาพรวมนับตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนถึงปัจจุบัน ก่อนข้างมีความสอดคล้องกับแนวความคิดที่ Rostow เสนอแนวคิดขั้นตอนการพัฒนาดังแผนพัฒนาฯ ที่จัดทำขึ้นโดยการปรับปรุงข้อดีจากแผนเดิมและเพิ่มการพัฒนาบางสิ่งเข้าไปเพียงเล็กน้อยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ดังแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ที่ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจเกิดการขยายตัวอย่างต่อเนื่องกว่า 5 ทศวรรษ จนภาคตะวันออกเป็นภูมิภาคที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นของประเทศ รวมทั้ง สังคมโครงสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเช่นกัน เพราะเดิมภาคตะวันออกเป็นภูมิภาคเล็ก ๆ ของประเทศไทยที่ไม่ได้มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมและประมงขนาดเล็กเพื่อการบริโภคในครัวเรือน และสร้างรายได้เสริมในการดำรงชีพแบบพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

แต่เมื่อพิจารณาถลกลงไปในเรื่องของอาชีพของคนพื้นถิ่นถึงระดับการพัฒนาไปพร้อมกับนโยบายของภาครัฐตามผลการศึกษา ยุทธศาสตร์การดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้าน ภายใต้โครงการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก : กรณีศึกษา จังหวัดระยอง ในครั้งนี้ พบว่า ในระบบเศรษฐกิจของจังหวัดระยอง ณ เวลานั้น ไม่สามารถแยกขั้นตอนตามที่ Rostow เสนอไว้ได้ เพราะมีปรากฏการณ์หลายขั้นตอนอยู่ด้วยกัน เช่น ขณะที่พื้นที่ในเขตอุตสาหกรรมบริเวณอำเภอบ้านฉาง

และอำเภอเมืองมีความเจริญก้าวหน้า ทันสมัย และระบบเศรษฐกิจทะยานขึ้นไปเรียบร้อยแล้ว แต่บางส่วนของระบบเศรษฐกิจยังเป็นสังคมแบบดั้งเดิม มีความล้าหลังเนื่องจากอยู่ห่างไกลจากเขตพัฒนาอุตสาหกรรม โดยยังมีการประกอบอาชีพพื้นถิ่น ทำการประมงขนาดเล็ก และในส่วนอื่นๆ อาจจะกำลังทะยานขึ้น ดังนั้น ในระยะเวลาหนึ่งๆ สภาพการณ์ทั้ง 5 ขั้นตอนของ Rostow ได้เกิดขึ้นพร้อมๆ กันในแต่ละส่วนของระบบเศรษฐกิจ โดยที่แต่ละขั้นตอนมิได้สูญสิ้นไปก่อนที่จะเกิดขึ้นตอนใหม่ขึ้น จึงทำให้สังคมเกิดช่องว่างที่แตกต่างกันมาก ส่งผลให้ต้องมีการปรับตัวเข้าหากันระหว่างความดั้งเดิมกับความเจริญที่เกิดขึ้นในบางพื้นที่ที่ส่งผลโดยรวมต่อการดำรงชีพของประชาชนในพื้นที่จังหวัดระยอง

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการอภิปรายในส่วน of “ทุน” ที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้านในเขตพื้นที่จังหวัดระยอง ซึ่งประกอบด้วย ทุนมนุษย์ (Human Capital), ทุนการเงิน (Financial Capital), ทุนธรรมชาติ (Natural Capital), ทุนกายภาพ (Physical Capital), ทุนสังคม (Social Capital) และทุนสถาบัน (Institution Capital) ดังที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับอาชีพประมงพื้นบ้านซึ่งเป็นอาชีพที่อยู่ในภาคการเกษตร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำมาทำการอภิปรายผลในครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในภาคการเกษตรเช่นเดียวกัน

ผลการศึกษาในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการดำรงอยู่ของอาชีพชาวนาไทยที่จังหวัดลพบุรี ในทุกทุน คือ ทุนมนุษย์, ทุนการเงิน, ทุนธรรมชาติ, ทุนกายภาพ, ทุนสังคม, และทุนสถาบัน ในเรื่องของการย้ายถิ่นของลูกหลานชาวนาไปเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม, การเกิดขึ้นของหนี้สินเพื่อนำเงินไปลงทุนในการประกอบอาชีพ, การต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติที่มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก, ด้านนวัตกรรมทางการเกษตรที่ปัจจุบันมีเครื่องทุ่นแรงในการทำนาเพื่อความสะดวกและความรวดเร็วมากขึ้น, เรื่องของวิถีการดำเนินชีวิตที่กลายเป็นการผลิตเชิงพาณิชย์ไปแล้ว, รวมถึงภาครัฐมีนโยบายเพื่อดูแลและสนับสนุนชาวนาอยู่เสมอ (สุพัตรา โอทาศรี, 2554)

และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการปรับตัววิถีในการดำรงชีพของชาวประมงมุสลิมขนาดเล็กในภาวะขาดแคลนทรัพยากรที่ชุมชนชายทะเล ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในด้านทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรการเงิน และทรัพยากรธรรมชาติ เรื่องของการที่อาชีพประมงของชาวมุสลิมยังคงให้ความสำคัญกับแรงงานในครัวเรือนเป็นอย่างมาก, มีการออมเงินเพื่อใช้ในการลงทุนหรือการใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน, และเป็นอาชีพที่ต้องใช้ทรัพยากรร่วมกัน แต่ไม่สอดคล้องกับทุนในด้านทรัพยากรกายภาพและทรัพยากรสังคม ในเรื่องของชาวประมงมุสลิมมีการเปลี่ยนแปลงทุนที่ดินให้กลายเป็นทุนการเงินกันค่อนข้างมาก, และบริบทสังคมของพวกเขายังคงมีความเอื้ออาทรและความผูกพันกันอยู่มาก (เชษฐา มุหะหมัด, 2554) เป็นต้น

สรุปผลได้ว่า ผลการวิจัยในครั้งนี้ที่อภิปรายเกี่ยวกับทุนเป็นหลัก ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ (Human Capital), ทุนการเงิน (Financial Capital), ทุนธรรมชาติ (Natural Capital), ทุนกายภาพ (Physical Capital), ทุนสังคม (Social Capital) และทุนสถาบัน (Institution Capital) ซึ่งผลการศึกษาส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษาในครั้งนี้

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทราบถึงแนวทางการปรับตัว ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านภายใต้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ด้านทุนมนุษย์ ชาวประมงพื้นบ้านควรหันกลับมาตระหนักและตรวจตราร่างกายเพื่อป้องกันและรักษาให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงอยู่เสมอ และควรพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เดิมและการเพิ่มเติมองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเอง เช่น เทคโนโลยี การติดตามข่าวสารอย่างรอบด้าน เป็นต้น ฉะนั้นชาวประมงพื้นบ้านไม่ควรให้ความสำคัญเพียงการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ แต่ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองเป็นสำคัญด้วย เพราะการพัฒนาตนเองถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งจากภายในที่สามารถพัฒนาได้ไม่มีวันสิ้นสุด

2) ด้านทุนการเงิน อาชีพประมงพื้นบ้านถือเป็นอาชีพที่มีโอกาสในการสร้างรายได้ในระดับที่สูง แต่ทั้งนี้ ชาวประมงพื้นบ้านควรศึกษาเรื่องการบริหารจัดการการเงิน การลงทุน การวางแผนทางการเงิน และการออมเงิน ที่เป็นระบบอย่างจริงจัง เพื่อสร้างความมั่นคงในด้านการเงินให้เกิดขึ้นให้ได้สำหรับอาชีพประมงที่ได้ถูกตีตราเรื่องการเงินมาโดยตลอดว่าเป็นอาชีพที่ไม่สามารถคาดการณ์รายรับได้จึงเป็นอาชีพที่ไม่ค่อยมีความมั่นคงเท่าที่ควร ทั้งที่แท้จริงแล้ว ผู้วิจัยกลับเห็นว่าถ้าชาวประมงพื้นบ้านมีความรู้เรื่องการบริหารจัดการทางการเงินมากพอ อาชีพนี้จะสามารถสร้างความมั่นคงทางการเงินได้ดีจนสามารถสร้างฐานะที่ร่ำรวยได้เลย

3) ด้านทุนธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นทรัพยากรหลักสำหรับการทำประมงพื้นบ้าน แต่จากอดีตจนถึงปัจจุบันความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว จากทั้งภาคอุตสาหกรรม ภาคการท่องเที่ยว และภาคการประมงเอง ดังนั้น การแก้ปัญหา ผู้วิจัยจึงเห็นว่าต้องเป็นการร่วมมือกันในทุกภาคส่วนเพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม ซึ่งปัจจุบันถือว่ามาถูกทางแล้วที่มีการนำหลัก “ประชารัฐ” มาใช้เพื่อสร้างความร่วมมือกันและหน่วยงานภาครัฐควรสร้างกระบวนการเรียนรู้สู่เยาวชนและทุกคนเพื่อเพิ่มความยั่งยืน

4) ด้านทุนกายภาพ ถึงแม้ทรัพยากรทางทะเลจะไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนในอดีต แต่ยังคงสามารถทำประมงพื้นบ้านต่อไปได้ในอนาคต ทั้งนี้ ถ้ามีการควบคุมการใช้เครื่องมือการจับสัตว์น้ำได้อย่างจริงจังทั้งในภาคการประมงพาณิชย์และภาคการประมงพื้นบ้านให้ใช้เครื่องมืออย่าง

ถูกต้องตามกฎหมายและทำการประมงอยู่ในพื้นที่ทำการประมงแต่ละประเภทตามที่กฎหมายกำหนด รวมถึงหน่วยงานที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางทะเลร่วมกัน ให้มีการปล่อยสิ่งปฏิกูลหรือของเสียลงสู่ทะเลในค่าที่อยู่ในระดับมาตรฐานสากล

5) ด้านทุนสังคม สภาพสังคมในครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างน่าเป็นห่วง เพราะมีความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ทั้งด้านการบริโภควัตถุดิบ การเข้าสู่การเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อการสืบทอดอาชีพประมงพื้นบ้านในอนาคต ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ครัวเรือนประมงพื้นบ้านควรใช้ความเข้มแข็งของกลุ่มผสานกับความเป็นสังคมเมืองที่กำลังคืบคลานเข้ามาให้เป็นประโยชน์ โดยการดึงลูกหลานกลับมาในภาคการประมงพื้นบ้านในรูปแบบประยุกต์ เช่น การทำธุรกิจอาหารทะเลสด แช่แข็ง หรือแปรรูป การการท่องเที่ยวเชิงศึกษาวิถีชุมชน เป็นต้น ซึ่งควรนำเด็กรุ่นใหม่ที่มีความคิดสร้างสรรค์เข้าร่วมสร้างความเป็นเอกลักษณ์นิยมในอาชีพประมงพื้นบ้าน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอาชีพประมงพื้นบ้าน โดยที่ครอบครัวของพวกเขายังคงอยู่ด้วยกันตามวิถีชีวิตเดิม

6) ด้านทุนสถาบัน หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครัวเรือนชาวประมงพื้นบ้านได้มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น หรืออาจจะเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ในรูปแบบของการจัดการอบรม การสัมมนา การศึกษาดูงาน เพื่อช่วยให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถปรับตัวอยู่กับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างราบรื่น อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาดูแล รักษา และปกป้องทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลอย่างเข้มงวด ทั้งพื้นที่ที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์อยู่และพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายไปมากแล้ว โดยมีนโยบายหรือมาตรการระยะยาว และดำเนินการลงโทษต่อผู้ที่กระทำผิดกฎหมายประมงอย่างจริงจัง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

สำหรับการขยายผลไปสู่การดำเนินการวิจัยครั้งต่อไปเพื่อศึกษาเพิ่มเติมหรือต่อยอดนั้น ควรมีแนวทางในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1) ควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพของชาวประมงพื้นบ้านในด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีการปรับใช้เทคโนโลยีเข้ากับภาคประมงพื้นบ้านเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับสินค้าประมงไปสู่ตลาดสากล

2) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิงในการประมงพื้นบ้าน อาจจะเป็นเรื่องของการบริหารจัดการการเงินในครัวเรือน การแปรรูปอาหาร การตลาด และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงานของกลุ่มในฐานะภรรยาของชาวประมงพื้นบ้าน

3) ควรมีการวิจัยในลักษณะเชิงปฏิบัติ (Action Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความเฉพาะเจาะจง ในการนำยุทธศาสตร์จากผลงานวิจัยนี้ไปสู่การทดลองปฏิบัติจริง ถ้าผลการศึกษา

ออกมาในเชิงบวก อาจพัฒนาเป็นในลักษณะของโครงการนำร่อง เพื่อให้เกิดผลในเชิงรูปธรรมที่จะนำไปสู่การทำประมงพื้นบ้านที่มีประสิทธิภาพในอนาคต

รายการอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2552). “ความเป็นมาของประมงทะเลไทย” แผนแม่บทการจัดการประมงไทย (พ.ศ.2552-2561). วันที่ค้นข้อมูล 3 พฤศจิกายน 2559, เข้าถึงได้จาก www.platalay.com/about/about01.php
- เชษฐา มุหะหมัด (2554). การปรับยุทธวิธีในการดำรงชีพของชาวประมงมุสลิมขนาดเล็กในภาวะขาดแคลนทรัพยากร: กรณีศึกษาชุมชนชายทะเล ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปัญญา สมบูรณ์ และคณะ (2553). การเปรียบเทียบการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางระหว่างครัวเรือนที่ผลิตยางแผ่นดิบและครัวเรือนที่ผลิตน้ำยางสด: กรณีศึกษาในตำบลนาหมอนบุญ อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. คณะทรัพยากรธรรมชาติ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2550). ผลกระทบจากกองทุนหมู่บ้านในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองต่อประชาชนในประเทศไทย. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สุพัตรา โอทาศรี. (2554). การดำรงอยู่ของอาชีพชาวนาไทย : กรณีศึกษาชาวนาจังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี (2539). สรุปสาระสำคัญและผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524). วันที่ค้นข้อมูล 4 เมษายน 2560, เข้าถึงได้จาก www.ryt9.com/s/nesd/173493
- สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดระยอง. (2558). ชมรมประมงเรือเล็กจังหวัดระยอง. วันที่ค้นข้อมูล 3 มกราคม 2560, เข้าถึงได้จาก www.sawasdee.bu.ac.th/env/boats.htm
- สำนักงานประมงจังหวัดระยอง. (2559). ข้อมูลจำนวนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดระยอง. ระยอง: สำนักงานประมงจังหวัดระยอง..
- Department for International Development. (1999). *Sustainable livelihoods guidance Sheets*. London: DFID.

ประชาธิปไตยและการใช้จ่ายรัฐบาล: กรณีศึกษาประเทศไทย
Democracy and Government Spending: Case of Thailand

ชิตะวัน ชนะกุล (Chittawan Chanagul)
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Faculty of Economics, Kasetsart University
E-mail: fecocwc@ku.ac.th

Received: 26 December 2018

Revised: 20 March 2019

Accepted: 2 April 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพรวมระดับประชาธิปไตยและงบประมาณการใช้จ่ายรัฐบาลของประเทศไทย รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างงบประมาณการใช้จ่ายรัฐบาลและค่าระดับประชาธิปไตยดังกล่าว

การศึกษาใช้ข้อมูลรายปีของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2523-2561 เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อแรก ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ 2 ตัวขึ้นไป ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Least Square Method)

ผลการศึกษาโดยใช้แบบจำลองทางสถิติ พบว่า การใช้จ่ายรัฐบาลของประเทศไทยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ กล่าวคือ เมื่อประเทศมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงขึ้น การใช้จ่ายของรัฐบาลก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า ผลกระทบทั้งหมดรวมภายในประเทศ และภายในมีผลทำให้การใช้จ่ายของรัฐบาลเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: การใช้จ่ายรัฐบาล, ประชาธิปไตย

Abstract

This research seeks to pursue whether or not level of democracy lead to high government spending in Thailand. The statistics used in this study are derived from National Statistics Bureau of Thailand and the Budget Bureau of Thailand between 1980-2016. To achieve the objectives, the descriptive statistics is provided and followed by the regression analysis. The results drawn from this study suggest that democracy correlates with government spending. In other words, as a nation's democracy level increases, the government spending tends to increase as well. Similarly, GDP and level of tax collection is shown to have a positive impact on the government spending.

Keywords: Government Spending, Democracy

บทนำ

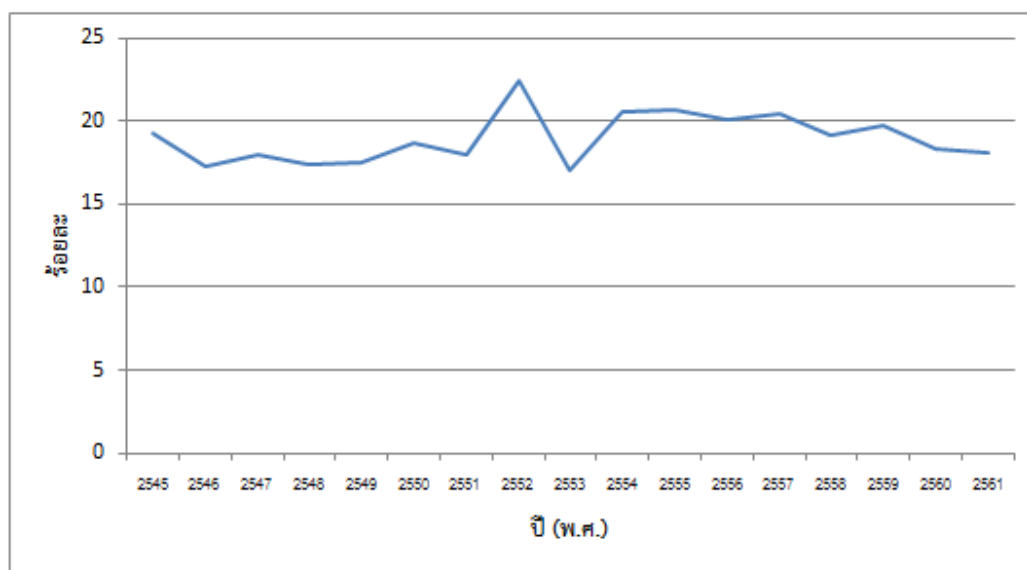
สถาบันการเมืองโดยเฉพาะระบอบการปกครอง มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่ดี เนื่องจากระบอบการปกครองเป็นตัวกำหนดผู้บริหารประเทศ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการวางแผนการใช้นโยบาย ส่งผลต่อทิศทางการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ ในขณะที่ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการบริหารประเทศที่ให้ประชาชนในประเทศมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กล่าวคือ เป็นระบบที่ประชาชนเป็นผู้กำหนดผู้บริหารประเทศผ่านการเลือกตั้ง ระบอบการปกครองแบบเผด็จการ เป็นการบริหารประเทศโดยผู้นำที่มีได้มาจากความเห็นชอบของประชาชน

โดยหลักแล้วการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะทำให้เกิดการใช้นโยบายทางเศรษฐกิจที่ดี เนื่องจากระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของตน ครอบคลุมที่ไม่ขัดต่อกฎหมายของประเทศ รวมถึงให้ความสำคัญกับกรรมสิทธิในทรัพย์สินของเอกชน ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีนี้ เชื่อกันว่า จักนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างใดก็ได้ มีนักเศรษฐศาสตร์จำนวนไม่น้อยเชื่อว่า ระบอบการปกครองแบบเผด็จการเป็นระบอบการปกครองที่ผู้บริหารประเทศสามารถตัดสินใจในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่ส่งผลดีต่อประเทศ เนื่องจากการที่ผู้นำมีอำนาจการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด ทำให้สามารถออกนโยบายที่ไม่เอื้อต่อกลุ่มผลประโยชน์ใดๆ ซึ่งการที่กลุ่มผลประโยชน์มีอำนาจต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะถือเป็นข้อบกพร่องที่สำคัญของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีผลกระทบอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในการออกนโยบายสาธารณะที่ดี

มาตรการการใช้จ่ายของรัฐบาลเป็นเครื่องมือทางการคลังที่สำคัญของรัฐบาลในการบริหารประเทศเพื่อให้บรรลุหน้าที่ของรัฐบาล (Musgrave, 1990) ซึ่งประกอบไปด้วย การจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ (Allocation function) การกระจายรายได้และความมั่งคั่งของสังคม (Redistribution function) และการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Stabilization function) ซึ่งในทางทฤษฎีเชื่อว่าการที่รัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศผ่านกลไกการเลือกตั้ง จักทำให้รัฐบาลมีแนวโน้มที่จะจัดสรรงบประมาณการใช้จ่ายไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศพึงพอใจ ดังนั้น ประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย รัฐบาลมักมีการใช้จ่ายรัฐบาลในด้านสวัสดิการสังคมประเภทต่างๆ อาทิ การศึกษา การสาธารณสุข ในระดับที่สูง

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า มีความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับผลของระดับความเป็นประชาธิปไตยต่อการใช้จ่ายของรัฐบาล งานวิจัยบางฉบับได้ข้อสรุปว่าระดับประชาธิปไตยที่สูงจะทำให้เกิดการใช้จ่ายของรัฐบาลในระดับที่สูง ทั้งในเรื่องความปลอดภัยและสวัสดิการด้านต่างๆ ของประชาชน เช่น Brown and Hunter (1999) Avelino (2001) Jensen and Skaaning (2014) Karyani et al. (2015) Ha (2016) รวมถึงการใช้จ่ายด้านป้องกันประเทศ ในขณะที่งานวิจัยอีกหลายฉบับมีผลการศึกษาที่บ่งชี้ในทิศทางตรงกันข้าม อาทิ Elbadawi and Keefer (2014) Brauner (2014)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองหลายครั้ง โดยมีผู้บริหารประเทศที่มาจากกลไกการเลือกตั้ง และโดยวิธีที่มีได้มาจากกลไกการเลือกตั้ง จึงนับเป็นประเทศที่มีบริบททางการเมืองและทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับงบประมาณการใช้จ่ายของรัฐบาลและระดับประชาธิปไตยของประเทศ เมื่อพิจารณาข้อมูลงบประมาณการใช้จ่ายของรัฐบาลประเทศไทยในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา แสดงดังภาพที่ 1 พบว่า มีแนวโน้มที่ไม่แน่นอน โดยพบว่าในปี พ.ศ. 2546 มีสัดส่วนงบประมาณรัฐบาลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศอยู่ที่ร้อยละ 17.24 และเมื่อเวลาเกือบสิบห้าปีผ่านไปงบประมาณรายจ่ายของรัฐบาลประเทศไทยต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศก็ยังมีค่าใกล้เคียงกัน โดยมีค่าเท่ากับร้อยละ 18.10 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ในขณะที่ พ.ศ. 2552 และ 2554-2557 สัดส่วนดังกล่าวเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่ามากกว่าร้อยละ 20 ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยงบประมาณรายจ่ายรัฐบาลในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา มีค่าเท่ากับร้อยละ 19 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

ที่มา: Budget Bureau (2018)

ภาพที่ 1 งบประมาณรายจ่ายรวมของรัฐบาลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)

งานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการใช้จ่ายของรัฐบาลและระดับประชาธิปไตย: กรณีศึกษาประเทศไทย ยื่อนำมาซึ่งข้อสรุปที่ชัดเจนในประเด็นดังกล่าวของประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจ รวมถึงบริบททางการเมืองของประเทศแตกต่างจากประเทศอื่น โดยในงานวิจัยชิ้นนี้จะการศึกษาถึงงบประมาณของรัฐบาลรวม สำหรับค่าระดับประชาธิปไตยที่ใช้ในงานวิจัย คือ Freedom House Index ซึ่งถูกจัดทำโดยองค์กรพัฒนาเอกชนของสหรัฐอเมริกาชื่อว่า Freedom House และเพื่อให้มั่นใจว่าผลการศึกษาที่ได้มีความเที่ยงตรง และสามารถเชื่อถือได้ ผู้วิจัยใช้ Polity Index ซึ่งเป็นค่าระดับประชาธิปไตยที่บ่งชี้ลักษณะระบอบการเมืองของประเทศต่างๆ นับจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยดัชนีทั้งสองตัวนี้เป็นดัชนีประชาธิปไตยซึ่งได้ถูกนำมาใช้ในงานวิจัยอย่างแพร่หลาย ซึ่งให้น้ำหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศ โดยประเทศที่มีการเลือกตั้งจะมีค่าความเป็นประชาธิปไตยสูง ซึ่งดัชนีทั้งสองนี้สามารถนำมาใช้พิจารณาความเป็นประชาธิปไตยของประเทศเพื่อใช้เทียบกับการใช้จ่ายของรัฐบาลในแต่ละช่วงปีว่ามีการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินในส่วนของการจ่ายไปในทิศทางใดบ้าง เพื่อที่ในที่สุดแล้วจะนำมาซึ่งข้อสรุปเกี่ยวกับระบอบการปกครองและงบประมาณการใช้จ่ายของรัฐบาล อันจะก่อให้เกิดสวัสดิการทางสังคมแก่ประชาชนในประเทศสูงสุดที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพรวมงบประมาณการใช้จ่ายของรัฐบาลและระดับประชาธิปไตยในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้จ่ายของรัฐบาลและระดับประชาธิปไตยในประเทศไทย

ทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยและการใช้จ่ายรัฐบาล

Pluempert and Martin (2003) ได้พัฒนาแบบจำลองรูปแบบทางเศรษฐกิจการเมืองที่คาดการณ์ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นเส้นตรงระหว่างระดับประชาธิปไตยและการใช้จ่ายของรัฐบาล ซึ่งแบบจำลองดังกล่าวได้นำมาอ้างอิงอย่างแพร่หลายในการศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง แบบจำลองเริ่มต้นด้วยสมมติฐานว่าในประเทศมีประชาชนสองกลุ่ม ได้แก่ “กลุ่มประชาชนทั่วไป” ได้แก่ ตัวแปร V และ “กลุ่มชนชั้นสูง” ได้แก่ ตัวแปร E ซึ่งประชากรรวมทั้งหมด คือ P กล่าวคือ $P = V + E$ โดย $V = P - E$ สมาชิกแต่ละคนของกลุ่มชนชั้นสูงจะแสดงด้วยตัวอักษร e ในขณะที่บุคคลที่ไม่ได้อยู่ในชนชั้นสูงจะแสดงด้วย i

ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองที่รัฐบาลดำรงตำแหน่งอยู่ในอำนาจถ้าได้รับการสนับสนุนทางการเมืองของประชากรส่วนใหญ่ P ในขณะที่ผู้บริหารในระบอบเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ (Pure autocrat) สามารถอยู่ในอำนาจทางการเมืองได้ หากได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนายทุน หรือชนชั้นสูง E ประเทศที่มีระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำจะให้ความสำคัญต่อชนชั้นสูงมาก ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความสำคัญกับประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศน้อยลง เนื่องจากกลุ่มที่ทำให้ผู้ปกครองประเทศมีอำนาจคือ กลุ่ม E ทั้งนี้เราสามารถกำหนดระบบทางการเมืองได้จากระดับประชาธิปไตยน้อยที่สุดไปจนถึงระดับประชาธิปไตยมากที่สุดแบบ single ordering dimension โดยมี $0 \leq \lambda \leq 1$ แสดงถึงระดับประชาธิปไตยของประเทศ โดยที่ 0 หมายถึง การปกครองแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จ และ 1 เป็นกรณีที่ค่าความเป็นประชาธิปไตยสูงที่สุด

นอกจากนี้ ยังมีข้อสมมติว่าบุคคลจะได้รับผลตอบแทนจากสามส่วน: การบริโภคสินค้าส่วนตัว การบริโภคสินค้าสาธารณะ และรายได้ที่เกิดขึ้นจากการโอนค่าเช่าทางเศรษฐกิจจากรัฐบาล (Rental transfer) เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างสองกลุ่ม E และ V ชัดเจนมากขึ้น จะสมมติว่าเฉพาะสมาชิกของชนชั้นสูงเท่านั้นที่ได้รับค่าเช่าทางเศรษฐกิจ ขณะที่ประชาชนทั่วไปจะมีผลตอบแทน

จากการจัดหาสินค้าสาธารณะของรัฐบาลเพียงอย่างเดียว (แม้ว่าประชาชนอาจได้รับค่าเช่าทางเศรษฐกิจ และชนชั้นสูงได้บริโภคสินค้าสาธารณะ ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงสมมติฐานของแบบจำลองตลาดที่อรรถประโยชน์ของชนชั้นสูงส่วนใหญ่มาจากค่าเช่าทางเศรษฐกิจที่ถ่ายโอนมาจากภาครัฐ และประชาชนมีอรรถประโยชน์ส่วนใหญ่มาจากการบริโภคสินค้าสาธารณะที่จัดหาโดยรัฐบาล) สิ่งสำคัญของแบบจำลองนี้อยู่ที่งบประมาณที่ถูกจัดสรรสำหรับการจัดหาสินค้าสาธารณะและงบประมาณที่ถูกถ่ายเทไปในเรื่องค่าเช่าทางเศรษฐกิจ นอกจากนั้น แม้ว่าสมาชิกของชนชั้นสูงจะเป็นส่วนหนึ่งของประชากรและใช้ประโยชน์จากสินค้าสาธารณะที่รัฐบาลจัดหา เหตุผลนี้ก็ไม่ได้มีอิทธิพลต่อสมมติฐานที่ตั้งไว้ข้างต้น

ในการวิเคราะห์ใช้ฟังก์ชันอรรถประโยชน์สำหรับบุคคลที่เป็นประชากรทั่วไปและสมาชิกของชนชั้นสูง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้ายดังนี้

$$u_i = c_i^{1-\alpha} + q_i^\alpha, \quad 0 < \alpha < 1 \quad (1a)$$

สำหรับบุคคลที่ไม่ได้เป็นชนชั้นสูง

$$u_c = c_c^{1-\beta} + r_c^\beta, \quad 0 < \beta < 1 \quad (1b)$$

สำหรับบุคคลที่เป็นสมาชิกชนชั้นสูง

โดย c หมายถึง การบริโภคสินค้าเอกชน q หมายถึง การบริโภคสินค้าสาธารณะและ r หมายถึง อรรถประโยชน์จากค่าเช่าทางเศรษฐกิจที่ได้รับ งบประมาณของบุคคลไม่ว่าจะเป็นสมาชิกของชนชั้นสูงหรือไม่เป็นก็ตาม คือ $c = y(1-t)$ โดย t หมายถึง อัตราภาษีที่แท้จริง และ y คือ รายได้ขั้นต้นของบุคคลก่อนหักภาษี รายได้ของรัฐบาล คือ tY ซึ่งถูกใช้ไปใน 2 ทาง ได้แก่ การถ่ายโอนค่าเช่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชนชั้นสูงและการจัดหาสินค้าสาธารณะ ดังนั้น งบประมาณของรัฐบาลจึงเท่ากับ $Q + R \leq tY = G$ โดยที่ Q หมายถึง การใช้จ่ายของรัฐบาลในสินค้าสาธารณะทั้งหมด และ R หมายถึง ค่าเช่าทางเศรษฐกิจที่มีการถ่ายโอนทั้งหมด t คือ อัตราภาษีที่แท้จริง และ Y คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

ทั้งนี้ เนื่องจากชนชั้นสูงมีจำนวนน้อยกว่าประชาชนทั่วไป รัฐบาลสามารถ (สำหรับอัตราภาษีที่กำหนด) ถ่ายโอนทรัพยากรให้แก่สมาชิกของชนชั้นสูง (จากการถ่ายโอนค่าเช่าทางเศรษฐกิจ) แต่ละคนได้มากกว่าที่สมาชิกแต่ละคนของประชากรทั่วไปได้รับ (จากการจัดหาสินค้าสาธารณะของรัฐบาล) ทั้งนี้ การใช้จ่ายของรัฐบาลและการเก็บภาษีสามารถพิจารณาจากฟังก์ชันการสนับสนุนทางการเมือง (Political support function) ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ การบริโภคของประชากรทั้งหมด

(P) การจัดหาสินค้าสาธารณะให้กับประชากรทั่วไป (V) และค่าเช่าทางเศรษฐกิจที่ให้กับสมาชิกของชนชั้นสูง (E)

เพื่อพิจารณาการสนับสนุนทางการเมืองรัฐบาลสามารถเลือกใช้มาตรการทางการคลังทั้งการถ่ายโอนค่าเช่าทางเศรษฐกิจและการจัดหาสินค้าสาธารณะในระดับต่างๆ ภายใต้ข้อจำกัด กล่าวคือ การเลือกใช้นโยบายอยู่ภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ (1) การเลือกระหว่างการเพิ่มอัตราภาษีกับความเป็นไปได้ในการบริโภคของบุคคล (2) การเลือกระหว่างความพึงพอใจของชนชั้นสูงกับความพึงพอใจของประชาชนทั่วไป การดำเนินงานภายใต้ข้อจำกัดทางด้านนโยบายสาธารณะบนเงื่อนไขดังกล่าว รัฐบาลจะเลือกเครื่องมือทางการคลังที่จะทำให้ได้รับการสนับสนุนมากที่สุดโดยใช้ต้นทุนต่ำที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ ดังนี้

$$S_G(q, r) = C^{1-\alpha-\beta} + \lambda Q^\alpha + (1-\lambda)R^\beta \quad (2)$$

โดยที่ $C = Y - G$ ในการกำหนด first-order condition ใช้วิธีการ Lagrange-multiplier method ภายใต้ข้อจำกัด

$$C + Q + R = C + tY = Y \equiv 1 \quad (3)$$

จะได้ Lagrangian F

$$F = C^{1-\alpha-\beta} + \lambda Q^\alpha + (1-\lambda)R^\beta - \mu(C + Q + R - 1) \quad (4)$$

โดยที่ μ คือ Lagrange multiplier

$$\frac{\partial F}{\partial C} = (1-\alpha-\beta)C^{-\alpha-\beta} - \mu = 0 \quad (5a)$$

$$\frac{\partial F}{\partial Q} = \alpha\lambda Q^{\alpha-1} - \mu = 0 \quad (5b)$$

$$\frac{\partial F}{\partial R} = \beta(1-\lambda)R^{\beta-1} - \mu = 0 \quad (5c)$$

$$\frac{\partial F}{\partial \mu} = -(C + Q + R - 1) = 0 \quad (5d)$$

ซึ่งจะได้ว่า

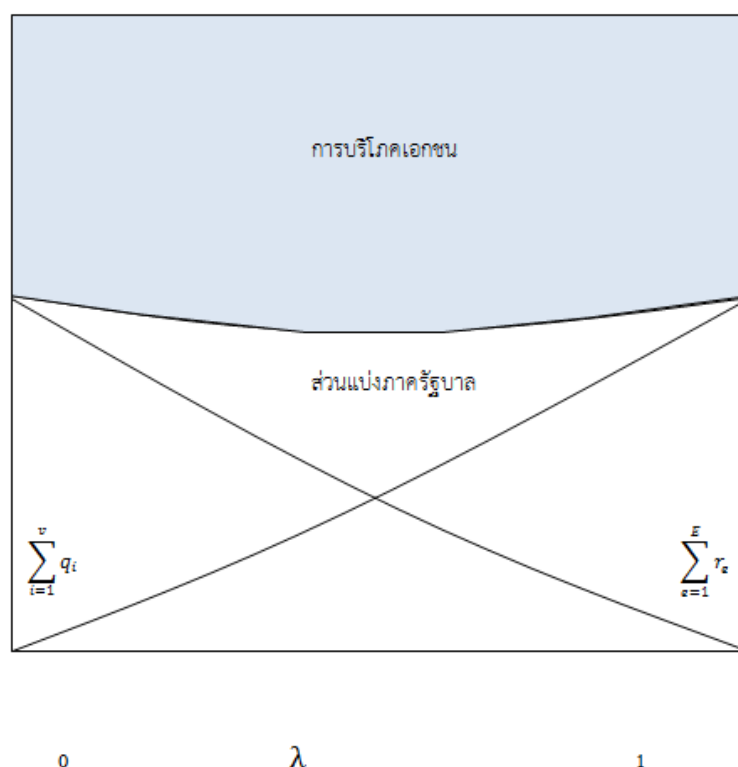
$$R = \left(\frac{(1-\alpha-\beta)C^{-\alpha-\beta}}{\beta(1-\lambda)} \right)^{1/(\beta-1)} \quad (6a)$$

$$Q = \left(\frac{(1-\alpha-\beta)C^{-\alpha-\beta}}{\alpha\lambda} \right)^{1/(\alpha-1)} \quad (6b)$$

$$C = \left(\frac{1-Q-R}{1-\alpha-\beta} \right)^{1/(-\alpha-\beta)} \quad (6c)$$

α, β, λ ถูกกำหนดจากปัจจัยภายในและเป็นค่าพารามิเตอร์ที่ระบุอยู่ในสมการ จะเห็นได้ว่าหาก $\lambda = 0.5$ และ $\alpha = \beta$ จะได้ Q เท่ากับ R ทั้งนี้ หาก $\lambda > 0.5$ แล้ว $Q > R$

เพื่อที่จะให้เห็นความชัดเจนจะจำลองจุดที่เหมาะสมจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของรัฐบาลทั้งสองประเภทในทุกระดับค่าประชาธิปไตย พิจารณาระบบประชาธิปไตยคือการปกครองที่ผู้ลงคะแนนตัดสินใจเกี่ยวกับการอยู่รอดทางการเมืองของรัฐบาลที่ดำรงตำแหน่งโดยประชาชนทั่วไปมีความสำคัญกับระดับการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ความสำคัญของชนชั้นสูงลดลง ดังนั้น จึงสามารถคาดหมายได้ว่าหากรัฐบาลมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นจะมีการลงทุนในสินค้าของภาครัฐที่เพิ่มมากขึ้นและการลดลงของค่าเช่าทางเศรษฐกิจ

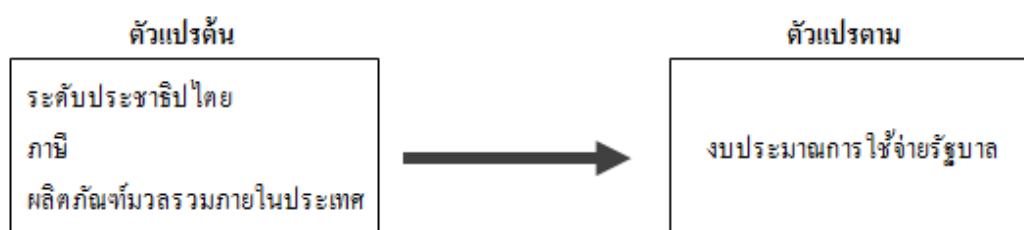
ที่มา: Pluemper and Martin (2003, p. 33)

ภาพที่ 2 ผลกระทบของประชาธิปไตยต่อการจัดหาสินค้าสาธารณะ การโอนค่าเช่าทางเศรษฐกิจ การบริโภคภาคเอกชน และขนาดของรัฐบาล

เมื่อนำแบบจำลองที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้กราฟนำเสนอแสดงในภาพที่ 2 โดยกำหนดให้ค่าพารามิเตอร์ $\alpha = 0.3$; $\beta = 0.3$; $1 - \alpha - \beta = 0.4$ จะเห็นได้ว่า ข้อกำหนด $\alpha = \beta$ ทำให้เกิดความสมมาตร ทั้งนี้ หากกำหนดให้ $\alpha \neq \beta$ จะได้ผลที่ไม่สมมาตร อย่างไรก็ตาม แม้ว่า α และ β จะไม่สมมาตร แต่ผลที่ได้จะไม่เปลี่ยนแปลงข้อสรุปเกี่ยวกับระดับการใช้จ่ายรัฐบาลในภาพรวม จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นสองนัยยะสำคัญ ประการแรก เมื่อระดับการปกครองระบอบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้นจะทำให้การจัดหาสินค้าสาธารณะเพิ่มขึ้นในขณะที่ส่วนแบ่งจากการถ่ายโอนค่าเช่าทางเศรษฐกิจลดลง ประการที่สอง ระดับของประชาธิปไตยและการใช้จ่ายของรัฐบาลมีความสัมพันธ์แบบไม่เป็นเส้นตรงเป็นลักษณะ u-shaped จะเห็นได้ว่า ระดับประชาธิปไตยที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้จ่ายของรัฐบาล (ระหว่างการใช้จ่ายของรัฐเพื่อการจัดหาสินค้าสาธารณะ และการใช้จ่ายของรัฐที่เป็นไปเพื่อการถ่ายโอนค่าเช่าทางเศรษฐกิจ) นอกจากนี้ ระดับประชาธิปไตยยังมีผลต่อส่วนแบ่งของรัฐบาลในระบบเศรษฐกิจ

กล่าวโดยสรุป ในระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ และในระบอบปกครองเผด็จการที่สมบูรณ์ การใช้จ่ายของรัฐบาลจะสูงในขณะที่การลงทุนภาคเอกชนลดลง โดยระดับประชาธิปไตย λ มีอิทธิพลต่อการลงทุนภาคเอกชนในรูปแบบที่ไม่เป็นเส้นตรง โดยมีลักษณะเป็น u-shaped เนื่องจากรัฐบาลแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จมีแนวโน้มที่จะถ่ายโอนทรัพยากรจำนวนมากให้กับสมาชิกของชนชั้นสูง และประชาธิปไตยแบบสมบูรณ์มีแนวโน้มที่จะลงทุนในสินค้าสาธารณะจำนวนมาก เมื่อระดับประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้นรัฐบาลจะใช้งบประมาณส่วนใหญ่ในการจัดหาสินค้าสาธารณะ

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

ที่มา: จากการทบทวนวรรณกรรม

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังภาพที่ 3 กล่าวคือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่องบประมาณการใช้จ่ายของรัฐบาล ได้แก่ ระดับประชาธิปไตย ระดับการจัดเก็บภาษี และระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ แสดงสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างการใช้จ่ายของรัฐบาลและปัจจัยต่างๆ จากการตรวจสอบเอกสาร จะเห็นได้ว่าระดับการใช้จ่ายของรัฐบาลมีความสัมพันธ์ที่อาจเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือในทางตรงกันข้ามกับระดับความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ ในขณะที่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเกี่ยวกับงบประมาณการใช้จ่ายของรัฐบาลในแต่ละประเภทพบว่า การใช้จ่ายของรัฐบาลในด้านการศึกษาและด้านการสาธารณสุขก็ยังมีความสัมพันธ์ที่ไม่ชัดเจนกับระดับประชาธิปไตยของประเทศ เนื่องจากเชื่อกันว่าการที่ประเทศมีระดับประชาธิปไตยสูงหรือก็คือการที่รัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศผ่านกลไกการเลือกตั้ง ส่งผลให้รัฐบาลมีแนวโน้มที่จะจัดสรรงบประมาณการใช้จ่ายไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศพึงพอใจ ดังนั้น ประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย รัฐบาลมักมีการใช้จ่ายรัฐบาลในด้านสวัสดิการสังคมประเภทต่างๆ อาทิ การศึกษา การสาธารณสุข ในระดับที่สูง

ในขณะที่รัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศโดยมิได้ผ่านการลงคะแนนเสียงของปวงประชารัฐของประเทศของตน ซึ่งในอดีตเชื่อว่ามักละเลยความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ อย่างไรก็ตาม ในยุคปัจจุบันมีความเห็นตรงกันว่าภาคประชาชนมีอิทธิพลต่อความอยู่รอดทางการเมืองของผู้บริหารประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีการพัฒนา มีความเจริญทางเศรษฐกิจ ซึ่งประชาชนในประเทศสามารถรับรู้ข้อมูลประชาชน มักให้ความสำคัญกับการเอื้อประโยชน์โดยการจัดสรรงบประมาณให้กับกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อเสถียรภาพในการข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการในด้านต่างๆ ของรัฐบาล กล่าวคือ เมื่อประเทศมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจจนถึงระดับหนึ่ง ก็มักเป็นเรื่องยากที่รัฐบาลจะสามารถปิดกั้นความคิดของประชาชน ฉะนั้น ความอยู่รอดของรัฐบาล ซึ่งแม้มิได้มาจากการเลือกตั้งก็ขึ้นอยู่กับความนิยมชมชอบของประชาชนต่อรัฐบาลเช่นเดียวกัน ระบบการปกครองแบบเผด็จการจึงอาจมีการใช้จ่ายของรัฐบาลในด้านที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข ในระดับสูงได้เช่นกัน สำหรับการใช้จ่ายของรัฐบาลในด้านการป้องกันประเทศมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับระดับประชาธิปไตยของประเทศ

สำหรับตัวแปรอิสระอื่นๆ ซึ่งเป็นตัวแปรที่งานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติในการอธิบายการใช้จ่ายของรัฐบาล (Pluempert & Martin, 2003) ได้แก่ ภาษี และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

การศึกษาใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2523-2561 โดยการใช้จ่ายของรัฐบาลเป็นตัวแปรตาม ในขณะที่ตัวแปรอิสระหลัก (Main variables) ได้แก่ ระดับประชาธิปไตยของประเทศไทย ซึ่งข้อมูลการใช้จ่ายของรัฐบาลนำมาจากสำนักงานงบประมาณ ในขณะที่ข้อมูลด้านระดับประชาธิปไตยซึ่งวัดโดยค่า Freedom House Index และ Polity Index สำหรับตัวแปรอิสระด้านภาษีประเภทต่างๆ นำมาจากสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง รายละเอียดและแหล่งที่มาของข้อมูลแสดงในตารางที่ 1

ในการศึกษา เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อแรก ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ 2 ตัวขึ้นไปด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด เนื่องจากข้อมูลที่นำมาใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้จ่ายของรัฐบาลและตัวแปรต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการใช้จ่ายของรัฐบาลในครั้งนี้มีลักษณะเป็นข้อมูลอนุกรมเวลา (Time series data) โดยข้อมูลอนุกรมเวลาส่วนใหญ่มีลักษณะ non-stationary กล่าวคือ มีส่วนประกอบของ unit root ซึ่งหากนำข้อมูลที่มีลักษณะ non-stationary มาประมาณ regression model ด้วยวิธี Ordinary Least Square (OLS) จะเกิดปัญหา spurious regression หรืออีกก็คือค่า R^2 , t-statistics, F-statistics ที่ได้นั้นไม่สามารถเชื่อถือได้ และค่าประมาณจาก OLS จะไม่ consistent ดังนั้น โดยหลักแล้ววิธีการศึกษาข้อมูลอนุกรมเวลา (Time-series data) จะเริ่มจากการทดสอบความเป็น stationary ของข้อมูลอนุกรมเวลาทุกตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตารางที่ 1 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	สัญลักษณ์ที่ใช้	แหล่งที่มา
งบประมาณการใช้จ่ายของรัฐบาลรวม (ร้อยละของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ)	BUDGET	สำนักงานงบประมาณ
Freedom House Index	FH	Freedom House
Polity Index	Polity	Center For Systemic Peace
ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	GDP	สำนักงานงบประมาณ
ภาษี (ร้อยละของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ)	TAX	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง

ที่มา: จากการรวบรวม

สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ 2 ตัวขึ้นไปด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้มีรายละเอียด* ดังนี้

$$Y = \beta_0 + \beta_1 Demo + \beta_2 Demo^2 + \beta_3 TAX + \beta_4 GDP + \varepsilon$$

ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีตัวแปรตาม (Dependent variable: Y) คือ งบประมาณการใช้จ่ายของรัฐบาล สำหรับตัวแปรอิสระหลัก (Independent variables of interest) คือ ระดับประชาธิปไตย (Demo) โดยวัดจากดัชนีค่าประชาธิปไตย POLITY และเพื่อให้ผลเกี่ยวกับค่าประชาธิปไตยมีความชัดเจน จึงได้ใช้ดัชนีประชาธิปไตยจาก Freedom House: FH ในการศึกษาด้วย เนื่องจากดัชนีประชาธิปไตย Polity และ ดัชนี FH มีความสัมพันธ์ (Correlation) เท่ากับ 0.55 จึงทำการทดสอบแยกในแต่ละสมการ

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กล่าวคือ การศึกษาภาพรวมการใช้จ่ายของรัฐบาลและค่าระดับความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทย พบข้อมูลที่สำคัญดังแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

* เนื่องจากตามทฤษฎี ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้จ่ายของรัฐบาลและระดับประชาธิปไตยมีลักษณะความสัมพันธ์แบบ U-Shape อย่างไรก็ดี หากพิจารณาความสัมพันธ์โดย scatter plot แล้วเห็นว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง ก็จะตัดตัวแปรยกกำลังออก

CHAPTER 3

ตารางที่ 2 ภาพรวมการใช้จ่ายของรัฐบาลทั้งหมด การใช้จ่ายของรัฐบาลด้านการศึกษา การใช้จ่ายของรัฐบาลด้านสาธารณสุข และการใช้จ่ายของรัฐบาลด้านป้องกันประเทศ เปรียบเทียบกับค่าประชาธิปไตย Polity Index

Year	Polity Index	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)	งบประมาณรายจ่ายรวม			ด้านการศึกษา			ด้านสาธารณสุข			ด้านป้องกันประเทศ		
			(ล้านบาท)	(% ต่อ GDP)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง	(ล้านบาท)	(% ต่อ งบประมาณ)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง	(ล้านบาท)	(% ต่อ งบประมาณ)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง	(ล้านบาท)	(% ต่อ งบประมาณ)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง
2523	2.0	662,480.00	114,556.50	17.29	17.80	22,558.10	19.69	18.96	4,483.40	3.91	8.03	22,384.30	19.54	18.71
2524	2.0	760,360.00	140,000.00	18.41		27,932.50	19.95		5,265.60	3.76		27,722.60	19.80	
2525	2.0	841,570.00	161,000.80	19.13		32,364.60	20.10		6,395.20	3.97		31,617.60	19.64	
2526	2.0	920,990.00	177,000.00	19.22		37,142.90	20.96		7,673.80	4.34		35,235.40	19.91	
2527	2.0	988,070.00	192,000.00	19.43		38,670.60	20.14		9,039.10	4.71		37,987.70	19.79	
2528	2.0	1,056,500.00	209,000.00	19.78		38,565.60	18.45		23,096.70	11.05		40,793.50	19.52	
2529	2.0	1,133,400.00	211,650.00	18.67		39,438.70	18.63		23,338.30	11.03		40,813.90	19.28	
2530	2.0	1,299,910.00	227,499.00	17.50		41,110.00	18.07		24,405.00	10.73		41,057.70	18.05	
2531	3.0	1,559,800.00	243,500.00	15.61		43,860.70	18.01		27,334.50	11.23		42,985.10	17.65	
2532	3.0	1,856,480.00	285,500.00	15.38		47,358.10	16.59		31,238.30	10.94		46,427.40	16.26	
2533	3.0	2,183,550.00	335,000.00	15.34		59,962.10	17.90		42,506.90	12.69		54,758.90	16.35	
2534	-1.0	2,506,640.00	387,500.00	15.46		73,979.90	19.09		52,109.40	13.45		63,077.60	16.28	
2535	9.0	2,380,914.00	460,400.00	19.34	17.27	86,576.90	18.80	22.30	N/A	N/A	7.28	N/A	N/A	10.44
2536	9.0	3,170,258.00	518,252.00	16.35		108,768.00	20.99		33,481.00	6.46		82,167.00	15.85	
2537	9.0	3,630,805.00	593,148.00	16.34		123,431.00	20.81		42,007.00	7.08		90,225.00	15.21	
2538	9.0	4,188,929.00	649,458.00	15.50		131,983.00	20.32		46,439.00	7.15		93,052.00	14.33	
2539	9.0	4,596,288.00	781,016.00	16.98		159,669.00	20.44		57,690.00	7.39		106,455.00	13.63	
2540	9.0	4,804,000.00	910,582.00	18.95		203,779.00	22.38		71,277.00	7.83		110,598.00	12.15	
2541	9.0	5,076,000.00	800,000.00	15.76		201,707.60	25.21		61,508.20	7.69		81,489.80	10.19	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

Year	Polity Index	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)	งบประมาณรายจ่ายรวม			ด้านการศึกษา			ด้านสาธารณสุข			ด้านป้องกันประเทศ		
			(ล้านบาท)	(%ต่อ GDP)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง	(ล้านบาท)	(%ต่อ งบประมาณ)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง	(ล้านบาท)	(%ต่อ งบประมาณ)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง	(ล้านบาท)	(%ต่อ งบประมาณ)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง
2542	9.0	5,002,000.00	825,000.00	16.49	17.27	208,614.10	25.29	22.30	60,179.60	7.29	7.28	77,140.40	9.35	10.44
2543	9.0	5,137,000.00	860,000.00	16.74		220,620.80	25.65		63,501.20	7.38		76,421.50	8.89	
2544	9.0	5,208,600.00	910,000.00	17.47		221,591.50	24.39		65,041.20	7.15		76,445.70	8.40	
2545	9.0	5,309,200.00	1,023,000.00	19.27		222,989.80	21.80		72,769.70	7.11		77,207.40	7.35	
2546	9.0	5,799,700.00	999,900.00	17.24		235,444.40	23.55		78,224.20	7.82		75,607.10	7.56	
2547	9.0	6,476,100.00	1,163,500.00	17.97		251,194.00	21.59		83,650.30	7.19		74,106.00	6.37	
2548	9.0	7,193,000.00	1,250,000.00	17.37		262,721.80	21.02		89,163.70	7.13		78,052.80	6.24	
2549	-5.0	7,786,200.00	1,360,000.00	17.47	18.06	295,622.80	21.74	22.21	101,040.50	7.43	8.46	85,107.60	6.26	6.79
2550	-1.0	8,399,000.00	1,566,200.00	18.65		355,241.10	22.68		148,704.50	9.49		114,696.20	7.32	
2551	4.0	9,232,200.00	1,660,000.00	17.98	19.13	364,634.20	21.97	21.92	154,140.40	9.29	9.49	142,291.60	8.57	8.74
2552	4.0	8,712,500.00	1,851,700.00	22.40		419,233.20	21.48		169,633.20	8.69		168,231.80	8.62	
2553	4.0	10,000,900.00	1,700,000.00	17.00		379,124.80	22.30		178,432.40	10.50		153,543.80	9.03	
2554	7.0	10,539,400.00	2,169,967.50	20.59	20.48	423,562.00	19.52	19.59	208,093.40	9.59	9.82	168,318.80	7.76	7.4
2555	7.0	11,478,600.00	2,380,000.00	20.73		444,483.50	18.68		220,411.30	9.26		167,444.30	7.04	
2556	7.0	11,822,000.00	2,400,000.00	20.13		493,927.10	20.58		254,793.50	10.62		177,664.80	7.40	
2557	-3.0	12,364,000.00	2,525,000.00	20.42	19.34	518,519.10	20.54	19.48	252,996.30	10.02	10.11	182,149.00	7.21	7.35
2558	-3.0	13,451,000.00	2,575,000.00	19.14		531,044.80	20.62		261,113.10	10.14		191,640.00	7.44	
2559	-3.0	14,034,300.00	2,776,000.00	19.78		549,708.10	19.80		274,231.20	9.88		205,375.80	7.40	
2560	-3.0	15,185,500.00	2,923,000.00	19.25		536,732.00	18.36		295,582.60	10.11		211,125.60	7.22	
2561		16,066,300.00	2,900,000.00	18.10		523,569.40	18.05		302,057.70	10.42		217,312.20	7.49	

ที่มา: สำนักงานประมาณ และองค์กร The Center for Systemic Peace (CSP)

เมื่อพิจารณาภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างค่าระดับประชาธิปไตยโดย Polity Index และการใช้จ่ายของรัฐบาลประเภทต่างๆ พบว่า งบประมาณการใช้จ่ายของรัฐบาลในช่วงสิบปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2551-2561) มีค่าสูงกว่าในช่วง 20 ปีก่อนหน้าอย่างเห็นได้ชัด โดยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2523-2548 ไม่ว่าจะเป็นช่วงที่มีค่าระดับประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ ก็มีสัดส่วนการใช้จ่ายของรัฐบาลรวมเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณร้อยละ 17 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ในขณะที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา สัดส่วนงบประมาณการใช้จ่ายต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศโดยเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 19 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2523-2548 ในรัฐบาลที่มีค่าระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำ (พ.ศ. 2523-2534) การใช้จ่ายของรัฐบาลในด้านการป้องกันประเทศ และด้านสาธารณสุข โดยเฉลี่ยจะมีสัดส่วนสูงกว่ารัฐบาลที่มีค่าระดับความเป็นประชาธิปไตยสูง (พ.ศ. 2535-2548) ในขณะที่การใช้จ่ายของรัฐบาลในด้านการศึกษามีทิศทางในทางตรงกันข้าม

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาในระยะสิบปีที่ผ่านมา กล่าวคือ ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2561 พบว่า รัฐบาลที่มีค่าระดับประชาธิปไตยสูงจะมีสัดส่วนการใช้จ่ายด้านการศึกษา และด้านการป้องกันประเทศ ต้องงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดโดยเปรียบเทียบสูงกว่ารัฐบาลที่มีค่าระดับประชาธิปไตยต่ำ ในขณะที่รัฐบาลที่มีค่าระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำ มีสัดส่วนการใช้จ่ายด้านสาธารณสุขต้องงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดโดยเปรียบเทียบสูงกว่ารัฐบาลที่มีค่าระดับประชาธิปไตยสูง นอกจากนี้ พบว่ารัฐบาลที่มีค่าระดับประชาธิปไตยสูงมีงบประมาณรัฐบาลรวมต้องงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดสูงกว่ารัฐบาลที่มีค่าระดับประชาธิปไตยต่ำ กล่าวโดยเฉพาะ ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา การบริหารประเทศ ในช่วงที่ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2554-2556) มีสัดส่วนงบประมาณการใช้จ่ายของรัฐบาลรวมสูงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 20 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

เมื่อพิจารณาภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างการใช้จ่ายของรัฐบาลด้านต่างๆ เทียบกับค่าประชาธิปไตย Freedom House ดังตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าช่วงปี พ.ศ. 2541-2547 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยมีค่าระดับประชาธิปไตยสูงที่สุด (ค่า FH ต่ำที่สุด) โดยมีค่าเท่ากับ 2.5 นั้น สัดส่วนงบประมาณรายจ่ายของรัฐบาลด้านการศึกษาต้องงบประมาณรายจ่ายรวมมีค่าสูงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 23 เมื่อพิจารณาในระยะสิบปีที่ผ่านมา กล่าวคือระหว่างปี พ.ศ. 2551-2561 พบว่า รัฐบาลที่มีค่าระดับประชาธิปไตยสูง (ค่า FH ต่ำ) หรือก็คือระหว่างปี พ.ศ. 2551-2556 จะมีสัดส่วนการใช้จ่ายด้านการศึกษาต้องงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดโดยเปรียบเทียบสูงกว่ารัฐบาลที่มีค่าระดับประชาธิปไตยต่ำ (พ.ศ. 2557-2561) ในขณะที่รัฐบาลที่มีค่าระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำ มีสัดส่วนการใช้จ่ายด้านการสาธารณสุขต้องงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดโดยเปรียบเทียบสูงกว่ารัฐบาลที่มีค่าระดับประชาธิปไตยสูง เมื่อพิจารณาในประเด็นงบประมาณรัฐบาลรวมต้องงบประมาณรายจ่ายทั้งหมด จะพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในช่วงรัฐบาลที่มีค่าความเป็นประชาธิปไตยต่างกัน กล่าวคือ ทั้งในช่วง พ.ศ. 2551-2556 และช่วง พ.ศ. 2557-2561 ก็ต่างมีสัดส่วนงบประมาณรัฐบาลรวมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ ร้อยละ 17

ตารางที่ 3 ภาพรวมการใช้จ่ายของรัฐบาลทั้งหมด การใช้จ่ายของรัฐบาลด้านการศึกษา การใช้จ่ายของรัฐบาลด้านสาธารณสุข และการใช้จ่ายของรัฐบาลด้านป้องกันประเทศ เปรียบเทียบกับค่าระดับประชาธิปไตย Freedom House Index

Year	Freedom House Index	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)	งบประมาณรายจ่ายรวม			ด้านการศึกษา			ด้านสาธารณสุข			ด้านป้องกันประเทศ		
			(ล้านบาท)	(%ต่อ GDP)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง	(ล้านบาท)	(%ต่องบประมาณ)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง	(ล้านบาท)	(%ต่องบประมาณ)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง	(ล้านบาท)	(%ต่องบประมาณ)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง
2523	3.5	662,480.00	114,556.50	17.29	18.68	22,558.10	19.69	19.50	4,483.40	3.91	6.69	22,384.30	19.54	19.44
2524	3.5	760,360.00	140,000.00	18.41		27,932.50	19.95		5,265.60	3.76		27,722.60	19.80	
2525	3.5	841,570.00	161,000.80	19.13		32,364.60	20.10		6,395.20	3.97		31,617.60	19.64	
2526	3.5	920,990.00	177,000.00	19.22		37,142.90	20.98		7,673.80	4.34		35,235.40	19.91	
2527	3.5	988,070.00	192,000.00	19.43		38,670.60	20.14		9,039.10	4.71		37,987.70	19.79	
2528	3	1,056,500.00	209,000.00	19.78		38,565.60	18.45		23,096.70	11.05		40,793.50	19.52	
2529	3	1,133,400.00	211,650.00	18.67		39,438.70	18.63		23,338.30	11.03		40,813.90	19.28	
2530	3	1,299,910.00	227,499.00	17.50		41,110.00	18.07		24,405.00	10.73		41,057.70	18.05	
2531	2.5	1,559,800.00	243,500.00	15.61	15.44	43,860.70	18.01	17.50	27,334.50	11.23	11.62	42,985.10	17.65	16.75
2532	N/A	1,856,480.00	285,500.00	15.38		47,358.10	16.59		31,238.30	10.94		46,427.40	16.26	
2533	2.5	2,183,550.00	335,000.00	15.34		59,962.10	17.90		42,506.90	12.69		54,758.90	16.35	
2534	5	2,506,640.00	387,500.00	15.46	16.99	73,979.90	19.09	20.41	52,109.40	13.45	8.23	63,077.60	16.28	14.57
2535	3.5	2,380,914.00	460,400.00	19.34		86,576.90	18.80		N/A	N/A		N/A	N/A	
2536	4	3,170,258.00	518,252.00	16.35		108,768.00	20.99		33,481.00	6.46		82,167.00	15.85	
2537	4	3,630,805.00	593,148.00	16.34		123,431.00	20.81		42,007.00	7.08		90,225.00	15.21	
2538	3.5	4,188,929.00	649,458.00	15.50		131,983.00	20.32		46,439.00	7.15		93,052.00	14.33	
2539	3	4,598,288.00	781,016.00	16.98		159,669.00	20.44		57,690.00	7.39		106,455.00	13.63	
2540	3	4,804,000.00	910,582.00	18.95		203,779.00	22.38		71,277.00	7.83		110,598.00	12.15	
2541	2.5	5,076,000.00	800,000.00	15.76	17.28	201,707.60	25.21	23.93	61,508.20	7.69	7.38	81,489.80	10.19	8.33
2542	2.5	5,002,000.00	825,000.00	16.49		208,614.10	25.29		60,179.60	7.29		77,140.40	9.35	
2543	2.5	5,137,000.00	860,000.00	16.74		220,620.80	25.65		63,501.20	7.38		76,421.50	8.89	
2544	2.5	5,208,600.00	910,000.00	17.47		221,591.50	24.39		65,041.20	7.15		76,445.70	8.40	
2545	2.5	5,309,200.00	1,023,000.00	19.27		222,989.80	21.80		72,769.70	7.11		77,207.40	7.55	
2546	2.5	5,799,700.00	999,900.00	17.24		235,444.40	23.55		78,224.20	7.82		75,607.10	7.56	
2547	2.5	6,476,100.00	1,163,500.00	17.97		251,194.00	21.59		83,650.30	7.19		74,106.00	6.37	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

Year	Freedom House Index	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)	งบประมาณรายจ่ายรวม			ด้านการศึกษา			ด้านสาธารณสุข			ด้านป้องกันประเทศ		
			(ล้านบาท)	(%ต่อ GDP)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง	(ล้านบาท)	(%ต่อ งบประมาณ)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง	(ล้านบาท)	(%ต่อ งบประมาณ)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง	(ล้านบาท)	(%ต่อ งบประมาณ)	ค่าเฉลี่ยแต่ละช่วง
2548	3	7,195,000.00	1,250,000.00	17.37	17.42	262,721.80	21.02	21.38	89,163.70	7.13	7.28	78,052.80	6.34	6.25
2549	5.5	7,786,200.00	1,360,000.00	17.47		295,622.80	21.74		101,040.50	7.43		85,107.60	6.26	
2550	5	8,399,000.00	1,566,200.00	18.65	19.64	355,241.10	22.68	21.03	148,704.50	9.49	9.63	114,696.20	7.32	7.96
2551	4.5	9,232,200.00	1,660,000.00	17.98		364,634.20	21.97		154,140.40	9.29		142,291.60	8.57	
2552	4.5	8,712,500.00	1,951,700.00	22.40		419,235.20	21.48		169,635.20	8.69		168,231.80	8.62	
2553	4.5	10,000,900.00	1,700,000.00	17.00		379,124.80	22.30		178,432.40	10.50		153,543.80	9.03	
2554	4	10,539,400.00	2,169,967.50	20.59		423,562.00	19.52		208,093.40	9.59		168,318.80	7.76	
2555	4	11,478,600.00	2,380,000.00	20.73		444,483.50	18.68		220,411.30	9.26		167,444.30	7.04	
2556	4	11,922,000.00	2,400,000.00	20.13		493,927.10	20.58		254,793.50	10.62		177,664.80	7.40	
2557	5.5	12,364,000.00	2,525,000.00	20.42	19.34	518,519.10	20.54	19.48	252,996.50	10.02	10.11	182,149.00	7.21	7.33
2558	5.5	13,451,000.00	2,575,000.00	19.14		531,044.80	20.62		261,113.10	10.14		191,640.00	7.44	
2559	5.5	14,034,300.00	2,776,000.00	19.78		548,708.10	19.80		274,231.20	9.88		205,375.80	7.40	
2560	5.5	15,185,500.00	2,925,000.00	19.25		536,732.00	18.36		295,582.60	10.11		211,125.60	7.22	
2561	5.5	16,066,300.00	2,900,000.00	18.10		523,569.40	18.05		302,057.70	10.42		217,312.20	7.49	

ที่มา: สำนักงานงบประมาณ และองค์กรฟรีด้อมเฮ้าส์ (Freedom House)

จากการศึกษาเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ข้อที่ 2 กล่าวคือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้จ่ายของรัฐบาลและค่าระดับความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทย เมื่อทำการศึกษาในรายละเอียด พบว่า สัดส่วนการใช้จ่ายของรัฐบาลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ในปี พ.ศ. 2552 เป็นข้อมูลที่มีความสูงผิดปกติ (Outlier)* จึงทำการตัดข้อมูลดังกล่าวจากข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาโดยใช้แบบจำลองทางสถิติ ได้ผลดังตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าทั้งสอง Model มีค่า Durbin-Watson เท่ากับ 1.92 และ 1.95 กล่าวคือ มีค่าใกล้เคียง 2 ดังนั้น ผลที่ได้จากทั้งสอง Model จึงไม่มีปัญหา Autocorrelation

ดังแสดงในตารางที่ 4 ผลการศึกษาใน Model 1 พบว่า BUDGET มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับค่าดัชนี FH อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.10 ซึ่งหมายความว่า เมื่อประเทศมีความเป็นประชาธิปไตยต่ำลง (ค่า FH สูง) งบประมาณการใช้จ่ายของรัฐบาลคิดเป็นสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศจะมีค่าน้อยลง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.51 แสดงให้เห็นว่า เมื่อกำหนดปัจจัยอื่นๆ คงที่ การเพิ่มขึ้นของค่า FH (การลดลงของความเป็นประชาธิปไตย) หนึ่งระดับ จะทำให้

* ศึกษาได้จากภาพที่ 1

สัดส่วนการใช้จ่ายของรัฐบาลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศลดลง 0.51 เมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) และ (TAX) พบว่าส่งผลทางบวกต่อ (BUDGET) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ผลการศึกษาใน Model 2 พบว่า BUDGET มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับระดับความเป็นประชาธิปไตย (Polity) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.10 มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.09 แสดงให้เห็นว่า เมื่อกำหนดปัจจัยอื่นๆ คงที่ การเพิ่มขึ้นของค่าประชาธิปไตยหนึ่งระดับ จะทำให้สัดส่วนการใช้จ่ายของรัฐบาลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้น 0.09 เมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) และภาษี (Tax) พบว่าส่งผลทางบวกต่อ (Budget) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยเมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ การเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ 100,000 บาท จะทำให้สัดส่วนการใช้จ่ายของรัฐบาลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้น 0.03 ในขณะที่การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนรายได้จากภาษีที่จัดเก็บต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศร้อยละ 1 จะมีผลทำให้สัดส่วนการใช้จ่ายของรัฐบาลรวมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้น 0.45 ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าผลการศึกษาโดยใช้แบบจำลองทางสถิติทั้งสอง Model ให้ข้อสรุปไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อประเทศไทยมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงขึ้น การใช้จ่ายของรัฐบาลเมื่อคิดเป็นสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศจะมีค่าสูงขึ้น

CHAPTER 3

ตารางที่ 4 ผลความสัมพันธ์ระหว่างการใช้จ่ายของรัฐบาลและตัวแปรต่างๆ โดยวิธี OLS

Variable	Model 1 (Dependent Variable = Budget)	Model 2 (Dependent Variable = Budget)
FH	-0.51* (-2.01)	-
POLITY	-	0.09* (1.82)
GDP	0.03*** (4.98)	0.03*** (4.87)
TAX	0.45*** (3.07)	0.35*** (2.56)
C	8.66*** (3.41)	8.24*** (3.13)
No. of Observation	27	27
R ²	0.66	0.65
Durbin-Watson stat	1.92	1.96
Prob (F-statistic)	0.00	0.00
F-statistic	14.92	14.32

หมายเหตุ. *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.10

ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่า t-statistic GDP เป็นข้อมูลหารด้วยหนึ่งแสน

ค่า FH ที่สูง หมายความว่า ประเทศมีความเป็นประชาธิปไตยที่น้อยลง

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในกรณีประเทศไทย เมื่อพิจารณาการใช้จ่ายของรัฐบาลทั้งหมดต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ พบว่า เมื่อประเทศมีความเป็นประชาธิปไตยต่ำลง (ค่า FH สูง) การใช้จ่ายของรัฐบาลคิดเป็นสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศจะมีค่าน้อยลง เช่นเดียวกัน เมื่อกำหนดปัจจัยอื่นๆ คงที่ การเพิ่มขึ้นของค่าประชาธิปไตย ซึ่งวัดโดย Polity index หนึ่งระดับ จะทำให้สัดส่วนการใช้จ่ายของรัฐบาลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่าผลการศึกษาโดยใช้แบบจำลองทางสถิติโดยใช้ค่าระดับประชาธิปไตยทั้ง Freedom House Index และ Polity Index ให้ข้อสรุปไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อประเทศไทยมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงขึ้น การใช้จ่ายของรัฐบาลเมื่อคิดเป็นสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศจะมีค่าสูงขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Avelino (2001) ที่ระบุว่าเมื่อประชาธิปไตยสูงขึ้น การใช้จ่ายของรัฐบาลจะเพิ่มสูงขึ้น และ Brown and Hunter (1999) และ Ha (2016) ที่พบว่า ยิ่งระดับความเป็นประชาธิปไตยสูง รัฐบาลจะมีจำนวนการใช้จ่ายในด้านความปลอดภัยและสวัสดิการทางสังคมที่สูงตามมา

นอกจากนี้ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีได้มีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ และเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชีย ที่มีบริบททางสังคม เศรษฐกิจ แตกต่างจากประเทศทางตะวันตก งานวิจัยชิ้นนี้จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jensen and Skaaning (2014) ที่ผลการศึกษาพบว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยนำไปสู่ระดับการใช้จ่ายทางสังคมที่สูงขึ้น แต่ผลดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศที่ไม่มีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ และผลการศึกษาของ Profeta et al. (2011) ซึ่งระบุว่าในภูมิภาคเอเชียค่อนข้างมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการใช้จ่ายทั้งหมดของรัฐบาล

อย่างไรก็ตาม การวิจัยในครั้งนี้มีข้อจำกัดในเรื่องจำนวนข้อมูลค่าระดับความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อมูลรายปี ในการวิจัยครั้งต่อไปสามารถพิจารณาผลของประชาธิปไตยที่มีต่อการใช้จ่ายของรัฐบาล โดยใช้ข้อมูลของประเทศกำลังพัฒนาที่มีบริบทและการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ไม่แตกต่างกัน อาทิ กลุ่มประเทศรายได้ปานกลาง กลุ่มประเทศอาเซียน หรือกลุ่มประเทศในภูมิภาคอเมริกาใต้ เพื่อที่ในที่สุดแล้วสามารถได้ผลการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมีบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง แตกต่างจากประเทศพัฒนาแล้ว

รายการอ้างอิง

- Avelino, G. (2001). *Globalization, democracy, and social spending in Latin America, 1980-1997*, Retrieved November 24, 2017, from http://www.academia.edu/3552490/Globalization_Democracy_and_Social_Spending_in_Latin_America_1980-1997
- Brauner, J. (2014). Military spending and democracy. *Defence and Peace Economics*, 26(4), 409-423.
- Brown, D. S., & Hunter, W. (1999). Democracy and social spending in Latin America, 1980-1992, *The American Political Science Review*, 93(4), 779-790.
- Budget Bureau. (2018). *Budget*. Retrieved October 25, 2018, from http://www.bb.go.th/bbweb/?page_id=6039
- Elbadawi, I., & Keefer, P. (2014). *Democracy, democratic consolidation and military spending*. Retrieved October 21, 2018, from <https://erf.org.eg/wpcontent/uploads/2015/12/848.pdf>
- Ha, E. (2016). The impact of democracy, government ideology, and globalization on social spending in less developed countries. *International Journal of Comparative Sociology*, 56(5), 338-365.
- Jensen, C., & Skaaning, S. E. (2014). Democracy, ethnic fractionalisation, and the politics of social spending, *International Political Science Review*, 36(4), 457-472.
- Karyani, A. K., et al. (2015). Democracy, political freedom and health expenditures: Evidence from Eastern Mediterranean countries. *International Journal of Human Rights in Healthcare*, 8(3), 187-194.
- Musgrave, R. A. (1990). *Public Finance in theory and practice* (5th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Pluemper, T., & Martin, C. W. (2003). Democracy, government spending, and economic growth: A political-economic explanation of the arro-ffect. *Public Choice*, 117(1), 27-50.
- Profeta, P., et al. (2013). Does democracy affect taxation and government spending? Evidence from developing countries, *Journal of Comparative Economics*, 41(3), 684-718.

**ธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล: บทบาทของหน่วยงานกลาง
ในการส่งเสริมการเป็นรัฐบาลแบบเปิดในประเทศไทย**
**Good Governance in Digital Era: The Role of Central Agency in
Promoting Open Government in Thailand**

ธนดล ทองประกอบ (Thanadol Thongprakob)

นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมาภิบาล คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Graduate Student, Master of Arts in Governance Faculty of Political Science,

Chulalongkorn University

E-mail: thanadolcu@gmail.com

Received: 29 March 2019

Revised: 17 May 2019

Accepted: 25 June 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (สพร.) ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางด้านการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลส่งเสริมการเป็นรัฐบาลแบบเปิด และเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการศึกษารัฐบาลแบบเปิด การวิจัยเรื่องนี้ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

ผลการวิจัยพบว่า สพร. มีบทบาทในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลส่งเสริมการเป็นรัฐบาลแบบเปิด อาทิ การเปิดเผยข้อมูลผ่านเว็บไซต์ แอปพลิเคชันบนมือถือ ตู้บริการเอนกประสงค์ภาครัฐ และเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยเป็นไปตามหลักสามองค์ประกอบสำคัญของรัฐบาลแบบเปิด ได้แก่ ด้านการสนับสนุนข้อมูลสาธารณะ ด้านการเข้าถึงข้อมูลแบบเสรี และด้านความผูกพันแบบเปิด อย่างไรก็ตาม สพร. กำลังเผชิญปัญหาและข้อจำกัดในการส่งเสริมรัฐบาลแบบเปิดหลายด้าน อาทิ ความไม่ชัดเจนของนโยบายและแนวทางปฏิบัติ การขาดระบบแลกเปลี่ยนข้อมูล ปัญหาข้อมูลคุณภาพต่ำ การหวงข้อมูล และความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล จึงจำเป็นที่จะต้องสร้าง

ความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการวางแผนแก้ไขปัญหา โดยมีเป้าหมายไปสู่การเป็นรัฐบาลแบบเปิดที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการยกระดับความโปร่งใสในการบริหารงานภาครัฐในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, การบริหารงานภาครัฐยุคดิจิทัล, หน่วยงานกลาง, การเป็นรัฐบาลแบบเปิด

Abstract

The purpose of this research were to (1) understand the role of the Digital Government Development Agency (DGA), the central agency, in applying digital technology to promote and support Open Government in Thailand; (2) to provide new body of academic knowledge in Open Government. The research applied qualitative method mainly using interview approaches; semi-structured and in-depth interviews, to gather primary information from target respondents who are experienced and well-versed in digital technology.

The findings were that the DGA has played important roles in promoting Open Government in Thailand. Digital technologies such as web portals, mobile applications, smart kiosks, and social network had been applied to enhance transparency, encourage e-participation, and build e-collaboration between the DGA and other agencies. The three essential components of Open Government; Open Data, Open Access, and Open Engagement were implemented. The agency, however, still confronts with various problems and limitations such as a lack of policy and implementation clarity, a lack of data exchange network system, low values of collected information, refusal of inter-cooperation in data exchange, and digital divide. It is necessary to initiate partnership with every sector to deal with the challenges, aiming towards open government that all agencies are engaging in enhancing transparency for public administration in digital era.

Keywords: Good governance, Public administration in digital era, Central agency, Open government

Introduction

The world has been transformed to the age of digital that information and communication technologies (ICTs) rapidly grow. The advancement of ICT facilitates public sectors, private organizations, and ICT users to communicate and exchange their information to each other easily without limitation of place and time. It is factual that the growth of ICTs could affect politics and government as well as public administration development (Phakthanakul, & Chiaochanprapan, 2016, [B.E.2559], p. 100-101). Modern technology, for example, could facilitate communication between public organizations and other agencies more convenient by reducing time and cost. In addition, the advancement of ICT in digital era also affect another main issue of politics and government. People nowadays call the government, whether democratically-elected or not, for exposing public information via technology channels. The government is required to allow citizens to access the data, monitor government operations, and participate in policy-making process with less limitation. Consequently, Open Government is an important issue nowadays for public administration in digital era that the government of various countries could no longer avoid.

Open Government is a part of concepts of digital governance. Digital governance refers to a regulatory framework of ICT management and regulation for the public administrator and manager to produce and deliver public services by using digital technologies. (Chen, 2017). Open government will be beneficial to other public sectors and government agencies in improving their performance, due to the fact that open government supports using information and communication technologies (ICTs) to encourage public participation in policy-making and implementation process. Open Government, additionally, also helps citizens access to public information, monitor and report public service feedback, and subsequently increase public trust.

The Digital Government Development Agency (DGA), formerly known as the Electronic Government Agency (EGA), is a public organization founded in May 2018. This organization is a central agency for digital government development function, directly performing under supervision of the Prime Minister of Thailand. By the foundation law, the DGA has main functions to promote and support public organizations as well as other agencies towards digital government (Digital Government Development [DGA], 2019 [B.E.2562]).

This research focusses on importance of Open Government and Thailand's public administration in digital era according to digital government development strategies. The role of DGA in promoting digital government in Thailand is mainly concentrated on the study in terms of applying digital technologies to promote and support Open Government. This research applies concept of three essential components of Open Government (Scassa, 2014); Open Data, Open Access, and Open Engagement. Eventually, the study aims to reflects significance of Open Government as mechanism for improving public performance, diminishing corruption in public administration, and raising public trust to the government.

Objectives

1. To understand the role of the Digital Government Development Agency (DGA) as the central agency in promoting digital government in Thailand to apply and utilize digital technology to support and promote Open Government in the country.
2. To provide the new body of academic knowledge in Open Government.

Scope of the Research

Primary data in this study was gathered within areas of the Digital Government Development Agency (DGA) located on 17th floor, Bangkok Thai Tower building, Rangnam Road, Phayathai, Ratchathewi, Bangkok. Data collecting process was collected during October, 2018 – March, 2019. This research aims to study the role of DGA in applying digital technology to support and promote Open Government in the country. Interview questions were formed based on three essential components of Open Government concept (Scassa, 2014). To complete the study, twenty-six target respondents were categorized into two groups; group A and group B, as followed:

Group A is designed for semi-structured interview method, composing of 21 target respondents. They were selected from populations who work in DGA by using multi-stage sampling technique. Group A is separated into four types, which are (1) the Digital Government Development Agency committee, (2) the executive board, (3) the head of cluster, and (4) operational level staffs. Those are required to have 1-4 years' experience in digital technology or in related areas.

Group B is designed for in-depth interview technique only with specific key informants, composing of 5 target respondents. In the same way as the Group A, those were selected from the four types of populations who perform in the DGA by using purposive sampling technique. Those are required to have at least 5 years' experience in digital technology or in related areas. In addition, target respondents in Group B could be directly selected from the same persons in the group A, in case they are able to provide further interesting issues, perspectives, or other dimensions in Open Government issues.

Concepts, Theories, and Related Articles

1) Concepts of Open Government

This research applied concepts of Open Government, which is an important issue that international organizations (IOs) and developing countries recognize and continually attempt to make it successful in order to increase transparency in public administration, promote public participation with online channels, and build collaboration among government agencies. Those aim to increase public trust in the government and support new innovations in the country (World Justice Project, 2015).

The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) suggested that Open Government has relations with transparency in public sector performance, ability to access public service and information, and responsiveness of needs and requirements (OECD, 2005). Five years later, however, OECD revised its previous definition and proposed the new one stated that open government refers to the government who encourage citizens and society to create 'public values' which are transparency, civil participation, and stakeholders' collaboration (OECD, 2010). Furthermore, the work of The White House (2009) and Orszag (2009) presented that open government mean to a system of transparency, participation, and collaboration. Orszag suggested that collaboration is the pillar of open government, where digital technology should took parts in promoting transparency and participation because people could access public information and monitor government operations in real-time. This triad could help the government increase public trust and reduce corruption in the country. Additionally, the World Justice Project (2015) advised that open government refers to the government which encourage people to monitor its operations and promote participation in policy-making process by using

information and communication technologies (ICTs). To sum up, Open Government means government that has a high level of transparency and prudent mechanism for monitoring public sector performance. Also, open government supports people participation and stakeholders' collaboration in policy-making process by promoting the use of digital technology. The main objective of open government is for public interests.

2) Essential Components of Open Government

In this research, components concept of Open Government is used to gather primary information and data analysis process in area of DGA. There are several studies, in fact, mentioning components of open government. To begin, Harrison and others (Harrison et al., 2012) proposed that the ultimate objectives of overall public sectors are public values, including transparency, participation, and collaboration. Similarly, the work of Yu and Robinson (2012) showed that open government contains three main elements, which are (1) transparency that helps citizens monitor and keep eyes on how the government operate, (2) accountability that requires effective rules regulation, and (3) participation that promotes public engagement in policy-making process and implementation proceeded by the government.

More interestingly, the Government of Canada (2014) had implemented the concept of open government in practice. The government follows both national and international open government methods by promoting transparency and accountability policies, increasing public trust, and motivating economic innovations and opportunities via open information, open ICTs, and open dialogue. According to those previous studies, the academic work of Scassa (2014) presents that open government is essentially composed of three factors, which are (1) Open Data, (2) Open Access, and (3) Open Engagement. Each of them could be described as followed.

1. Open Data: open data is the core factors of open government. Open data relates to concept of transparency which helps increase public participation in policy-making process and implementation as well as monitoring what the government do. Open data mechanisms also help reduce corruption problems and provide information to people in order to increase public trust and promote economic development for the country (Scassa, 2014).

2. Open Access: Scassa presents that open access is relevant to 'Rights to Information,' which are a part of the fundamental right of citizens. Open access will conduce to transparent and accountable government due to the reason that people or other stakeholders could

access to public information provided by the government in order to monitor and observe overall governmental operations. Nevertheless, Scassa finds this reasoning may be incorrect, especially in developing countries which have a high level of digital gap or digital divide. Hence, promoting open access and reducing digital gap in the country could guarantee that people and other stakeholders from all sectors are able to access public information as required.

3. Open Engagement: open engagement is an essential dimension of digital governance (Scassa, 2014). Internationally, citizens will have rights to participate in political activities and public administration provided by the government. The government will also promote and encourage all sectors to engage in policy-making process and implementation as well as public service management. According to the fact that problems nowadays are interconnected and highly complicated, it is difficult for those governments to solve these problems solely. Therefore, the government should engage in collaboration with both private sectors and civil society sectors in order to solve the problem.

3) Related Article about the Role of Central Agencies and E-Government 4.0 in Thailand

The latest study of Sagarik and others (Sagarik, Chansukree, Cho, & Berman, 2018, p. 352) concludes that central agencies are necessary for digital government policy-making and strategic implementation. The important roles of central agencies in digital government are to be a digital leadership institution for other public organizations to create visions and strategies, to provide leadership in digital coordination between the central agency and other organizations, and to increase and promote digital integration in public performance, as well as de-siloization.

According to the study, there are two primary digital-leading agencies in Thailand which are the Ministry of Digital Economy and Society and the Electronic Government Agency (Sagarik et al., 2018, p. 347). The ministry has fundamental roles to create digital development plans and strategies, promote digital organizations, develop technological innovations, and perform all functions relating with digital economy and society through meteorology and statistics. The Electronic Government Agency called ‘EGA’ is an agency operating under supervision of the Ministry of Digital Economy and Society. The EGA has responsibilities for developing ICT infrastructures and providing ICT services for other government agencies to improve performance and efficiency. The EGA also assists those public agencies with providing

guidance, knowledge, and practices, increasing a number of accesses to digital services for the Thai people, and enhancing cyber-security of all online services. The agencies also responsible for human resource development in digital literacy (the EGA Foundation Royal Decree, 2011[B.E.2554]).

Recently, the old Electronic Government Agency, under the Ministry of Digital Economy and Society, was replaced with the newly established Digital Government Development Agency (public organization), under the Office of the Prime Minister on May 2018. This is due to the fact that the Thai government requires a central agency that specializes in utilizing digital technology to improve public performance and provide digital services efficiently. Digital technology will help satisfy and facilitate the Thai people when receiving public services. In accordance with the law, the agency has major roles to provide digital technology infrastructure services, implement standards, principles, and approaches in terms of digital technology throughout the transaction process in order to connect information and work systems with other government agencies. The agency is also responsible for promoting and supporting other public sectors to integrate and exchange information, enhancing those to provide digital services to concerned parties, and reinforcing ‘a one stop government’s digital service’ where people could access conveniently, promptly and securely (the DGA Foundation Royal Decree, 2018 [B.E.2561]).

Research Methodology

This research applied qualitative method mainly using interview approaches, which are semi-structured and in-depth interviews, to gather primary information from target respondents who work in the Digital Government Development Agency (DGA), whom are experienced and well-versed in digital technology. Documentary research method is also used in this study to obtain secondary data to analyze and process information. All received data were collected based on conceptual framework, research questions, and objectives of the study in order to understand and explain the role of DGA to promote and support Open Government in Thailand by using digital technology. Ideas, visions, perceptions, and years’ experience of target respondents, from executive to operate levels, are essential information resources for this study to build new body of knowledge in Open Government. For data collecting process, after the fact that appointments with

target respondents were confirmed, the researcher then applied face to face interview technique with those based on research questions. Both open-ended and close-ended questions were included. Target respondents were allowed to provide further information or related comments. Interview time is approximately 50-60 minutes per each session. During interview process, the researcher obtained permission to take notes and take voice record to gather information from interviewees as much as possible in order to minimize error.

After interview process, primary data was re-checked with source triangulation technique (Naiyapat, 2006, [B.E.2549]) by comparing received information from taking notes, conversation memo, and voice recorder. This is to confirm that received information is strongly valid. Some respondents, then, were randomly selected to re-check their conversation memos again to make certain of correctness. In order to complete this study, the research advisors and experts also assisted the researcher to make data interpretation, research findings, and study recommendation.

Research Findings

Part I: The Role of DGA to Promote and Support Open Government by Using Digital Technology

1.1 Open Data

(a) Initiating Open Government Data via Digital or Electronic Platforms

The DGA has initiated a web portal for government data center named *Data.go.th*. in order to allow people, government agencies, and other sectors to search and access all public information for free of charge. This is aiming to promote good governance by enhancing transparency, building e-collaboration between the DGA and other agencies, and encouraging e-participation with citizens. Moreover, the DGA also provided government data and publicized itself via social network; Facebook Fan page, YouTube Channel, Twitter, and Instagram. Internet users are able to search those by using a keyword named 'DGA Thailand' in each online platforms to view and explore all information. Furthermore, G-news and CITIZENinfo, central mobile applications on smartphone, are developed for people to online-communicate, search, access, and receive information from the government in real-time, and for other agencies to

advertise and directly provide information to the public. The DGA is now playing roles as a central agency in co-operation with others in terms of government data.

(b) Ability to Use Information without Limitations

People and other information users are allowed to take government data from every platform according to their requirements. Before accessing to the data, those users are required to accept the terms and conditions of the use in Open Government License of Thailand. They are subsequently able to use the data without limitations of place and time, and no authority requirement. All public data are for free of charge. In addition, the users have rights to (1) copy, distribute, and transmit the data only for legitimate objective of use, (2) adjust or re-write the data by means of any method or approach that core content must not be changed, and (3) utilize the data, including information combination or taking some part of the data in any product or mobile application, for commercial or public interest. In every uses of information, all users are required to take references to the developers.

(c) Information Management

Storage and data categorization system powered by the DGA are applied in website *Data.go.th*. The dataset and items announced in the website were classified based on patterns and standards in order to help users search and found the data easily and quickly. Before announcement on the website, all data were set level of disclosure from 1 to 5 stars. The 5 stars means high openness that users are able to use the data instantly. This may help those users consider the use of information conveniently. Considering to public needs and information users, moreover, high-value datasets were prioritized on the first row to be posted in online platforms; web portals, mobile applications, and social network.

More interestingly, the inter-cooperation between the DGA and other agencies in information management was implemented to revise and keep the data always up to date. It is the fact that collaboration among agencies could enhance values of the data because combined-matched information would be simplified to use for the users. In case the DGA find out that the data received from others agencies are the same series, both parties will consult with each other to create well-combined datasets, and then post to the public subsequently. Furthermore, the DGA has its own information update system. All data will be posted to the public via online platforms in terms of real-time feeds, especially social network, mainly considering to values of the data

and people's utilities. Data timestamps or update period will be appeared every time when the data are posted in platforms. This could help users check that when and what time the data were released.

1.2 Open Access

(a) Data Access Facilitation

The DGA has formed *Government Smart Kiosk*, a smart electronic machine for information services, in order to allow people access to all public information in one-stop service. More than 70 machine services were inclusively located on both areas of government agencies and public places; department stores and hospitals. To use the self-service Kiosk, people are required to insert their citizen cards into the machine to identify themselves. On the service screen, there are four main options of government services to choose; (1) Examine – to check personal information, service rights, and privileges, (2) Inform – to submit any information to government agencies, and confirm rights to public services, (3) Apply – to register, revise, and renew to public services, and (4) Search – to look up dataset or other information. For instance, people are able to examine their personal information and remaining privileges, such as health insurance, social security, doctor meeting, the government pension fund, etc.

In addition, the web portal 'Data.go.th' is designed by the DGA for providing a set of public information which could be used freely without limitation or regulation. The received data could be utilized individually or shared to target users. However, for proper use of the information, it is required to take reference the source of information as well as submit to the terms and conditions specified by the developers. Another important web portal is 'Govchannel.go.th.' This portal is designed to provide digital government-related information based on the one-stop service concept launched to increase people's quality of lives as they can access to public services more efficiently and conveniently. The portal also can ensure the reduction of social gaps among people from different classes and areas. More interestingly, in the digital era that every people nowadays can approach to digital technology via smartphone and internet network dramatically and increasingly, the central mobile application named 'G-News' is developed by the DGA aiming to promote communication among all government agencies, and provide public information; royal ceremony news, breaking news, hot news, and live broadcast, etc., to people who have smartphone with connected internet network directly and instantly.

(b) Digital Divide Management

At present, it is beneficial that people can easily access to digital technology by using only with their fingers. Smartphone, tablet PC, and other digital gadgets are now extensively used for inter-communication, following social news, or searching information. However, not all people are able to use those digital technology to access public information. It is true that the majority of Thai people still have wide differences in digital ability. Consequently, the gap between people who have the digital technology and skills and those who do not is called ‘digital divide’ (Yu-Che Chen, 2017). To solve and reduce the problem, the Digital Government Development Agency initiated Thailand Digital Government Academy (TDGA), a personnel development institute for digital public administration, aiming to enhance digital capabilities for government officers and other public employees in Thailand, readily supporting for digital government transformation. The TDGA has important roles to; (1) promote, support, and provide academic services in digital capability development, (2) set up and manipulate standards of knowledge management in digital technology, (3) build network-partnership between public organizations and other agencies to raise personnel capabilities for digital government transformation, and (4) provide training courses and digital seminars for government officers and other public employees from practitioner to executive levels.

More interestingly, not only government officers but people in general are also concentrated on digital government development. The DGA provides online-training course services called ‘DGA e-learning’ for people who interested in digital technology issues: open data, ICT security in organizations, data visualization and big data analytic, government cloud service (G-Cloud), project management, and digital literacy. The e-learning could be accessed via internet network for free of charge, so users are able to watch and learn those digital capabilities at any time for anywhere. The benefit is that users could manage their time freely and conveniently to study. Due to the fact that this multi-media learning composes of infographic posters, photos, sounds, and alphabets, users could understand and memorize all lessons more efficiently. In addition, social network; Facebook Fan Page, YouTube Channel, Twitter, and Instagram, is another learning channel for people who interested in digital issues, and owned digital gadgets with connected internet. All knowledge in digital government will be posted on

these channels openly and regularly, and those users can click on data link appeared under each post to obtain more information.

1.3 Open Engagement

(a) Participation of All Sectors to Provide Public Services

Open Data Hackathon is a workshop activity aiming to exchange information about open government data for initiating and developing ‘blue print’ of website and mobile application services. The event supports and promotes open data policy of the government in order to (1) incorporate open government data, and (2) encourage all sectors get the most out of information. The majority of workshop participants were people who interested in open government data including; program developers, graphic designers, marketing personnel, and social activists. This event was held by collaborative project between the DGA and other agencies; Citizen-net Network, Changefusion Institute, Opendream Institute, Ma:D Co-working Space, and Good Factory.

Additionally, due to the fact that public participation is important for selecting and providing information based on public requirement, the DGA applied Data.go.th, a central web portal for providing open government data, as a public channel to receive user comments about Open Data privacy and data service feedback via online forum. Therefore, the DGA uses the web portal to ask for public recommendation in providing information services from all users to constantly improve database and keep the data up to date at all times. Furthermore, the DGA initiated International Open Data Day activity annually held under project of Thailand Data Innovation Award (DIA by DGA). The event is an academic seminar aiming to exchange ideas, opinions, and perspectives among participants who came from various agencies. This activity also purposes to build ‘Data Community Engagement’ to encourage all sectors engage in open government data innovations and create social values to the public.

(b) Two-Way Communication for Digital Service Improvement

The DGA contact center service is a two-way communication system that people, government agencies, business organizations, and other sectors as well as digital users could directly give the DGA their recommendation or feedback about digital services. There are four main channels to contact the DGA; (1) host website: www.dga.or.th, (2) DGA hotline and call center service: (+66)-2612-6060, (3) DGA email: contact@dga.or.th, and (4) a mobile

application: G-news. After submitting to DGA staffs, all recommendation and feedback will be analyzed by related operational team instantly, and then they will reply to users within 1-2 days in case of general issues, and 4-5 days if that issue require to co-operate with other agencies. Furthermore, social network; Facebook Fan page, Twitter, and Instagram is another two-way communication channel that the DGA currently applies to communicate with the public in order to obtain more opinions, ideas, or suggestion to improve services. Those would help the agency provides digital services that satisfy the needs of all users.

(c) Crowdsourcing Application

Basically, crowdsourcing is co-creative ability of mass people in order to do something or solve some problem especially in online marketing via digital campaign and online advertisement. Crowdsourcing is most likely popularized in online business, and now is being global technology trend that online service providers, web designers, and mobile application developers interested in it (Grewal-Carr, Howard, Bates, & Lewis, 2012, p. 2-3). This is because the crowdsourcing allows digital users and online community participate in achieving some interesting objectives, or solving some problems similarly with online brainstorming.

For applying concept of crowdsourcing, DGA is presently in progress of developing mobile application named ‘G-news.’ The agency attempts to push G-news forward to become a central mobile application that users from all sectors could receive public information from providers directly, and participate in policy-making process, providing public services, or law enactment via smartphone or other digital gadgets. The feature of this mobile application related to crowdsourcing is ‘Recommendation and Report’ function. According to the function, users are required to fill their contact information, name and email, then they are able to choose one topic from three options to submit including; (1) problems report, (2) complain, and (3) other suggestions. After sending to DGA staffs, all received data will be appeared in G-news database instantly. Those feedbacks will be sent back to users within a couple of days via G-news application. Lastly, this application will be most beneficial for government agencies which require new ideas for creation of public services.

Part II: Problems and Limitation in Promoting Open Government in Thailand.

2.1 Policy and Implementation

At present, it is the fact that Thailand still lack in clarity of law and policy in promoting Open Government (Lorsuwannarat, 2016, [B.E.2559]). Therefore, various agencies have differences in policy implementation. For example, some agencies agree to disclose information to the public, and are also willing to collaborate with the DGA to exchange information while some organizations do not. As a result, it is difficult to initiate inter-cooperation of information management among public agencies.

More interestingly, DGA has designed Data Governance Framework in order to; (1) regulate rights, duties, and responsibilities of all shareholders for information management aiming to enhance the use of government data correctly, inclusively, timely, and safety, (2) strengthen data security and privacy, and (3) integrate public information and effectively promote inter-organization data exchange (DGA, 2018 [B.E.2561ก]). Moreover, the DGA is presently in progress of enactment in the Act of Digital Public Administration and Services Delivery. Purposes of this law are to be the main regulation for digital technology implementation in providing public services, and initiate database integration among all agencies towards government data system for public interests (DGA, 2018 [B.E.2561ข]). However, due to the fact that Data Governance Framework is a newly established concept which had not been extensively realized among government agencies, the implementation of this framework was not successful enough, and some agencies also decided to reject following the concept. Nevertheless, if the act has been successfully enforced, Data Governance Framework would be more formalized and more popularized among all agencies as well.

2.2 Digital Divide

Unfortunately, public sectors in Thailand still lack of government officers who are experienced and well-versed in digital technology. This is because the fact that the gap in ability and opportunity to access information directly cause to distance between people who have information and those do not. The gap is also a result from differences of Thai population in various dimensions; habitat (urban or rural areas), level of education, span of age, earnings, etc. According to the problem, DGA has provided training courses and digital seminars, held by Thailand Digital Government Academy (TDGA), in order to enhance digital capabilities and

performances of government officers and other public employees from practitioner to executive levels, readily supporting for digital government transformation. More interestingly, not only government officers but people in general were also developed in digital literacy. The DGA provides the DGA e-learning, online-training course services, for people who interested in digital technology issues. Users are able to access digital learning via internet network for free of charge. They could watch and learn those digital lessons at anytime for anywhere. This multi-media learning composes of infographic posters, photos, sounds, and alphabets. Therefore, students could understand and memorize all lessons more efficiently.

2.3 Inter-Cooperation in Data Exchange

For this problem, the most happening case is that some agencies had denied to exchange their information when DGA required for data cooperation. Some do not allow DGA access to information due to the fact that they are afraid of information leak and pirating. Some agencies, on the other hand, permit the DGA in using information but process of data requirement is a bit complicated and spends a long time. The data in some cases are exported to DGA in terms of unreadable file formats that could not be used instantly, requiring data readable machines to interpret them. Moreover, the concept of Data Governance Framework had not been realized extensively among other agencies. According to experience of DGA staffs, they found that the main factor of failure in Data Governance Framework implementation are policies and practices of organizational leaders. Some executives agree to follow the concept while some do not. Organizational leaders in business sectors tend to accept Data Governance Framework further than those in public agencies.

2.4 Data Linkage

Problems in values of information; correctness, completeness, real time processing, concordance, validity of use, and readiness to use, had been occurred frequently, addressed by DGA staffs. For example, they often found that some information obtained from other agencies had not been updated for a long time, some was not matched with requirement, and some files needed to be converted into readable-machine format before using. Those mainly result from lack of data governance regulations, laws, and appropriate practices. Therefore, cooperation and data exchange between DGA and other agencies are not proceeded on the same pace, and then quality of dataset received from other agencies is at a low level.

CHAPTER 4

Furthermore, lack of data exchange network system is another limitation of DGA to manage information with other agencies. Consequently, the DGA and other parties are not able to bridge the data between each other, and also could not access and implement the data in real-time. According to the problems, however, the DGA is currently in progress of developing ‘Government Data Exchange Center’ or GDX in order to facilitate exchange of data and digital document in registration among government agencies. Information exchange in terms of digital platforms will be beneficial not only for public sector to connect and transfer information between each other conveniently, but also for people when receiving public services by reducing the use of copied document.

Conclusion

Open Government refers to a concept of democratic government which people, public agencies, and other sectors are allowed to access public information at any time for anywhere. In digital era, central agencies in promoting Open Government have important function to provide digital infrastructure in order to facilitate people and all sectors engage in policy-making process as well as furnishing public services. Open Government is beneficial for all parties in building understanding and decision-making for their public interests provided by the government, and also help increase level of public trust. In Thailand, the Digital Government Development Agency (DGA) is significant in the formation and implementation of Open Government strategies in the country. By the foundation law, the DGA has main functions, which relating to concepts of Open Government, to implement standards, models, principles, and approaches to bridge information and operational systems among government agencies, and to support the integration and data exchange, the openness of government information, and the formation of an exchange center of government’s digital information records in order to facilitate services to people and transactions of government agencies. According to research findings, this study presents the DGA had played important roles to apply digital technology in promoting and supporting Open Government in practice. The agency utilizes digital technologies; web portals (Data.go.th and Govchannel.go.th), mobile applications (G-news and CITIZENinfo), Information machine service (smart kiosks), and social network (Facebook Fan page, YouTube Channel, Twitter, and Instagram), to enhance transparency, encourage e-participation, and build e-collaboration between the agency and other

sectors. The three essential components of Open Government; Open Data, Open Access, and Open Engagement are appropriately implemented.

Yet, the DGA nowadays still faces various problems and limitations such as a lack of policy and implementation clarity, a lack of data exchange network system, low values of received information, refusal of inter-cooperation in data exchange, and digital divide. It seems that those could not be solved solely by the DGA. Therefore, it is necessary to initiate partnership with every sector to deal with the challenges, aiming towards open government that all agencies are engaging in enhancing transparency for public administration in digital era. Eventually, this research is designed to be beneficial for academic circles in providing further knowledge of Open Government, and all public organizations as well as other sectors in adopting ‘the DGA’s practices’ as a role model to manage public information for promoting Open Government in the country.

Recommendation

1. Policy Recommendation

a) The government should conscientiously implement the law of digital public administration and services delivery in order to build clarity of promoting Open Government strategies in Thailand.

b) Due to the fact that the data governance framework was newly established, the government ought to promote the concept to all government staffs by enlightening and raising awareness about importance of Open Government. Also, the government should publish handbooks or operational guidance to enhance digital capabilities and skills for those who are responsible for digital operation.

2. Operational Recommendation

a) Top executives and leaders in public sectors and other agencies should enhance digital capabilities and skills by participating in training courses and digital seminars regularly held by Thailand Digital Government Academy (TDGA), in order to support Open Government policy and to be appropriate role model for operational level staffs as well as employees.

b) Operational staffs and employees should have self-development habitually by taking online courses in DGA e-Learning services. They are able to improve in digital literacy, in

addition, by learning from various channel; social network, video courses, or guide books, in order to be capable of digital capabilities, skills, and performance sufficiently and readily for digital government transformation in the short run.

3. Academic Recommendation

This research is a part of a dissertation in Degree of Master of Arts in Governance Program which mainly studying digital governance in terms of applying digital technologies to promote and support Open Government in Thailand. The Digital Government Development Agency (DGA) was selected as a case study due to the fact that this is an important central agency which is accountable for digital government transformation. Concept of digital governance, in fact, composes of various issues such as management in digital divide, citizen-centric service, knowledge management, data privacy and digital security, etc. Therefore, those issues are noteworthy and should be further researched with collaboration from government sector, private sector and other related agencies, in order to raise awareness and enhance realization of digital governance study among academic field.

References

- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2559). รัฐบาลแบบเปิด (Open Government): แนวคิดและความท้าทายของการบริหารงานภาครัฐในยุคดิจิทัล. *วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*, 24(1), 42-58.
- ทิพย์ศรีน ภักชนกุล และทศพล เชื้อวชาญประพันธ์. (2559). การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลแบบเปิด: นวัตกรรมการบริหารราชการแผ่นดินยุคดิจิทัลของประเทศไทย. ใน *การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 18* (หน้า 99-116). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2549). *การออกแบบการวิจัย: วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Aucoin, P. (1990). Administrative Reform in Public Management: Paradigms, Principles, Paradoxes and Pendulums. *Governance*, 3(2), 115-137.
- Chen, Y. (2017). *Managing Digital Governance*. New York: Routledge.
- CIO Council. (2015). *Open Data Prioritization Toolkit*. U.S.: Federal CIO Council Innovation Committee.

- Government of Canada. (2014). *Canada's Action Plan on Open Government 2014-16*. Retrieved March 2, 2018, from http://publications.gc.ca/collections/collection_2016/sct-tbs/BT22-130-2016-1-eng.pdf.
- Grewal-Carr V., Howard, G., Bates, C., & Lewis, H. (2016). *The three billion Enterprise crowdsourcing and the growing fragmentation of work*. London: Deloitte LLP.
- Harrison, T. M., Guerrero, S., Burke G. B., Cook, M., Cresswell, A., Helbig N., Hrdinová J., & Pardo, T. (2012). Open Government and E-Government: Democratic Challenges from a Public value Perspective. *Information Polity*, 17(2), 83-97.
- OECD. (2005). *Modernising Government: The Way Forward*. Paris: OECD.
- OECD. (2010). *Building on Open and Innovative Government for Better Policies and Service Delivery*. Paris: OECD.
- Orszag, P. (2009). *Open Government Directive (USA)*. Washington D.C.: Office of Management and Budget.
- Sagarik, D., Chansukree, P., Cho, W., & Berman, E. (2018). E-government 4.0 in Thailand: The role of central agencies. *Journal of Information Polity*, 23(3), 343-353.
- Scassa, T. (2014). Privacy and Open Government. *Future Internet*, 6(2014), 397-413.
- The White House. (2009). *Transparency and Open Government: Memorandum for the Head of Executive Departments and Agencies*. Retrieved March 2, 2018, from <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/transparency-and-open-government>.
- World Justice Project. (2015). *The WJP Open Government Index 2015 Report*. Washington D.C.: World Justice Project.
- Yu, H., & Robinson D. G. (2012). The New Ambiguity of Open Government. *UCLA LAW Review Discourse*, 178(2012), 178-208.

แนวทางการยกระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย

Approaches to the Development of Electronic Government for Thailand

นัฐกริช เปาอินทร์ (Nuttakrit Powintara)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Assistant Professor Dr., Graduate School of Public Administration,

National Institute of Development Administration

E-mail: miggenterprise@gmail.com

Received: 8 June 2019

Revised: 21 July 2019

Accepted: 10 August 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อกำหนดตัวชี้วัดระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาประเทศไทย (2) เพื่อทราบถึงระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยเมื่อพิจารณาตามตัวแปรชี้วัดที่กำหนดในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ (3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการยกระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย ซึ่งระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ในการวิเคราะห์ทดสอบตัวชี้วัดด้วยวิธีการวิเคราะห์สมการโครงสร้างด้วยแบบเส้นทางกำลังสองน้อยที่สุดบางส่วน (Partial Least Square Structural Equation Modeling: PLS-SEM) และใช้ซอฟต์แวร์ Smart PLS เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ด้วยวิธีแบบสองขั้นตอน (Two step approach to modeling) ขณะที่การศึกษาระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยใช้วิธีการเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสาร

ข้อค้นพบจากการวิจัยนี้คือ ตัวชี้วัดความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จำแนกออกได้เป็น 2 มิติคือ มิติกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และมิติของคุณภาพของความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ โดยผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอิทธิพล พบว่า ตัวชี้วัดภายในมิติกระบวนการสามารถอธิบายความผันแปรเชิงบวกในมิติคุณภาพได้มากถึงร้อยละ 94.9 และมีค่าผลกระทบของเส้นทางอิทธิพลขนาดใหญ่ ($f^2 = 1.471$) เมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทย

ภายใต้กรอบตัวชี้วัดทั้ง 2 มิติ พบว่า การขับเคลื่อนรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยใช้ระยะเวลาก่อนข้างมากซึ่งส่งผลให้คุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นอย่างล่าช้า การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยอุดมไปด้วยนโยบาย การส่งเสริมและสนับสนุนเฉพาะจุด เช่น การพัฒนาบุคลากร การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น แต่ยังไม่ปรากฏการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในมิติอื่นๆ ที่ครอบคลุมและต่อเนื่องทั้งระบบอย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้คือ ภาครัฐควรดำเนินการยกระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ด้วยการมุ่งเน้นกลไกในการขับเคลื่อนรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่ครอบคลุมในด้านต่างๆ ประกอบไปด้วย หนึ่ง นโยบายการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สอง โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สาม การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สี่ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การของภาครัฐ ห้า ประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยทั่วไปของภาครัฐ และหก ความปลอดภัยทางไซเบอร์ การพัฒนาเหล่านี้จะช่วยให้การยกระดับการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นได้อย่างก้าวกระโดด

คำสำคัญ: แนวทาง, รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์, การพัฒนาระดับ, ตัวชี้วัด, ประเทศไทย

Abstract

Objectives of this research included (1) to appropriately generate variables as indicators in level of e-government for development of Thailand (2) to perceive level of e-government of Thailand regarding to indicator generated by the first objective and (3) to recommend the approaches to the development of e-government for Thailand. Methods employed in this research were mixed-methods. In regard to quantitative methods, Partial Least Square – Structural Equation Modeling (PLS-SEM) was employed and Smart PLS was the software to processing two step approach to modeling. Whereas, to analyzing level of e-government of Thailand was employed via documentary research as qualitative method.

This research found that the variables indicating a status of e-government were divided into two dimensions: (1) the mechanism of driving the e-government development and (2) the quality of e-government. The result found that the mechanism could explain the positive variation in quality of e-government up to 94.9 percent with large effect size ($f^2 = 1.471$). In the context of Thailand, this study found that the drive for the Thai e-government had taken quite a long time,

which had caused the quality of the e-government to slow down. Thailand's e-government was rich in policies, and specific promotion as well as support, such as human resource development and public relations. However, there is no concrete development of e-Government in other comprehensive aspects. This research suggested that the government should proceed to upgrade the e-government level by focusing on the mechanism to drive the e-government to cover various aspects, including (1) developing e-government policy, (2) improving ICT infrastructure, (3) promoting of e-government, (4) transforming organizational culture, (5) improving government effectiveness, and (6) enhancing cyber security. These developments will leverage the development of e-government quality.

Keyword: Approach, E-government, Development, Indicator, Thailand

บทนำ

การพัฒนาระบบบริหารงานและการบริการจากภาครัฐแบบดั้งเดิมสู่การบริหารงานและการบริการด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ปรากฏขึ้นทั่วโลก (Zouridis & Thaens, 2003; Rabaiah & Vandijck, 2009) นับตั้งแต่ยุคปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่งเทคโนโลยีได้สร้างการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานภาครัฐ จวบจนปัจจุบัน (Margetts, 1998) ซึ่งความพยายามของภาครัฐในการพัฒนาระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกมิติทั่วโลก (United Nations, 2003-2016, 2018) เช่น มิติการให้บริการออนไลน์ (online services) ของภาครัฐ ระบบพอร์ทัลแห่งชาติ การบริการออนไลน์ (e-services) การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) และการมีส่วนร่วมทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-participation) เป็นต้น เนื่องจากระบบดังกล่าวนอกจากจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลในการบริหารและการบริการสาธารณะแก่พลเมืองอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ยังสร้างคุณค่าต่อการพัฒนาเชิงศาสตร์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ด้วย (วรเดช จันทรศร, 2562; ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2558)

ด้วยคุณประโยชน์ของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏขึ้นมานั้น ปัจจุบันได้มีความพยายามในการวัดและประเมินผลถึงความสำเร็จของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อทราบถึงสถานภาพของการพัฒนาระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในประเด็นต่างๆ และแนวทางในการต่อยอดเพื่อการพัฒนา (Kunstelj & Vintar, 2004) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการดังกล่าว (Kunstelj & Vintar, 2004; Lenk & Traunmuller, 2002) แนวทางในการวัดและประเมินระดับความเป็นรัฐบาล

อิเล็กทรอนิกส์ได้รับการพัฒนาขึ้นด้วยตัวแบบต่างๆ ที่บรรจุไปด้วยตัวชี้วัดในประเด็นต่างๆ อย่างไรก็ตาม การนำเสนอแนวทางการวัดและประเมินความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ยังคงเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อน เนื่องจากการวัดและประเมินดังกล่าวนี้มีความซับซ้อนมากกว่าการวัดและประเมินผลเพียงผลการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีในภาครัฐเพียงอย่างเดียว (Irani et al., 2009; Weerakkody et al., 2007) ตลอดจนยังต้องคำนึงถึงอุปสรรคที่สำคัญหลายประการที่ในแต่ละตัวแบบหรือแนวทางต่างๆ ก็มีข้อจำกัดในลักษณะแตกต่างกัน อีกทั้ง การวัดและประเมินในประเด็นดังกล่าวจำเป็นต้องทำอย่างถี่ถ้วนที่จะต้องทำความเข้าใจถึงบริบทแวดล้อมของประเทศหนึ่งๆ เนื่องจากการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์อาจขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมดังกล่าว เช่น มิติเศรษฐกิจและการเมือง เป็นต้น (Moon และ Norris, 2005; Laswad et al., 2005; Tolbert et al., 2008; Dominguez et al., 2011)

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความพยายามพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์อย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 อย่างไรก็ตาม ได้ปรากฏการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดและการประเมินความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์มีจำนวนน้อยมาก ที่เห็นได้คืออย่างรูปธรรมเป็นการศึกษาโดยสำนักงานสถิติแห่งชาตินับตั้งแต่เมื่อ ปี พ.ศ. 2551 ซึ่งทำสำรวจสถานภาพการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรมหาชน โดยมุ่งเน้นของการปรากฏขึ้นของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับเว็บไซต์ ข้อมูลข่าวสารฐานข้อมูล และการสำรวจปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ อย่างไรก็ตาม การสำรวจดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมมิติอื่นๆ ของความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ตลอดจนกระบวนการขับเคลื่อนรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่สำคัญ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จึงนำไปสู่คำถามการวิจัยที่สำคัญอย่างยิ่งว่า “การประเมินระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาประเทศไทยควรใช้ตัวชี้วัด* ในลักษณะใด และเมื่อวัดด้วยตัวชี้วัดดังกล่าวแล้ว ประเทศไทยมีความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในระดับใด และแนวทางเพื่อการยกระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ควรมีแนวทางอย่างไร” ซึ่งแม้ว่าการดำเนินการวิจัยในประเด็นดังกล่าวนี้มีความยากและซับซ้อน แต่การได้มาซึ่งแนวทางการวัดหรือตัวชี้วัดความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จะสามารถสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางนโยบายที่สามารถสะท้อนสถานภาพของการพัฒนาและแนวทางการพัฒนาระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยต่อไปได้อย่างดียิ่ง

* ตัวชี้วัด ในความหมายของงานวิจัยนี้คือ ตัวแปรที่ใช้เพื่อการชี้วัดหรือบ่งชี้ถึงสิ่งที่กำหนดเป็นเป้าหมายไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อกำหนดตัวชี้วัดระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาประเทศไทย
2. เพื่อทราบถึงระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยเมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดที่กำหนดในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการยกระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาและการกำหนดตัวชี้วัดระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการวิจัยนี้เป็นผลมาจากการศึกษาเรียนรู้เชิงเปรียบเทียบ (benchmarking) จากตัวแบบหรือแนวทางการวัดและประเมินรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจากองค์กรที่มีความน่าเชื่อถือและนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ ตัวแปรชี้วัดที่ได้พัฒนาขึ้นนี้จะได้รับการทดสอบด้วยข้อมูลทุติยภูมิด้วยกระบวนการวิจัยเชิงผสมผสานต่อไป

จากการทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาตัวชี้วัดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์สามารถจำแนกมิติในการวัดความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความครอบคลุมใน 2 มิติ คือ มิติที่หนึ่ง มิติของคุณภาพของความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และมิติที่สอง มิติกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และตัวแปรบริบทแวดล้อมที่ประกอบไปด้วยบริบททางการเมืองและเศรษฐกิจ โดยในแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์ระหว่างกันตามสมมติฐานของการวิจัย ดังต่อไปนี้

กระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อการยกระดับคุณภาพของความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ โดยองค์ประกอบในการพัฒนาคุณภาพรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบไปด้วย หนึ่ง นโยบายการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สอง โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สาม การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-government promotion) สี่ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การของภาครัฐ ห้า ประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยทั่วไปของภาครัฐ และหก ความปลอดภัยทางไซเบอร์ การให้บริการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบของกระบวนการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพและมีศักยภาพเพียงพอที่จะเอื้ออำนวยให้ระบบของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนได้ (Feng, 2003; OECD, 2003a; Akbulut, 2003; McClure, 2001; Seifert & Bonham, 2003; Ndou, 2004; Sharma & Gupta, 2003; United Nations และ

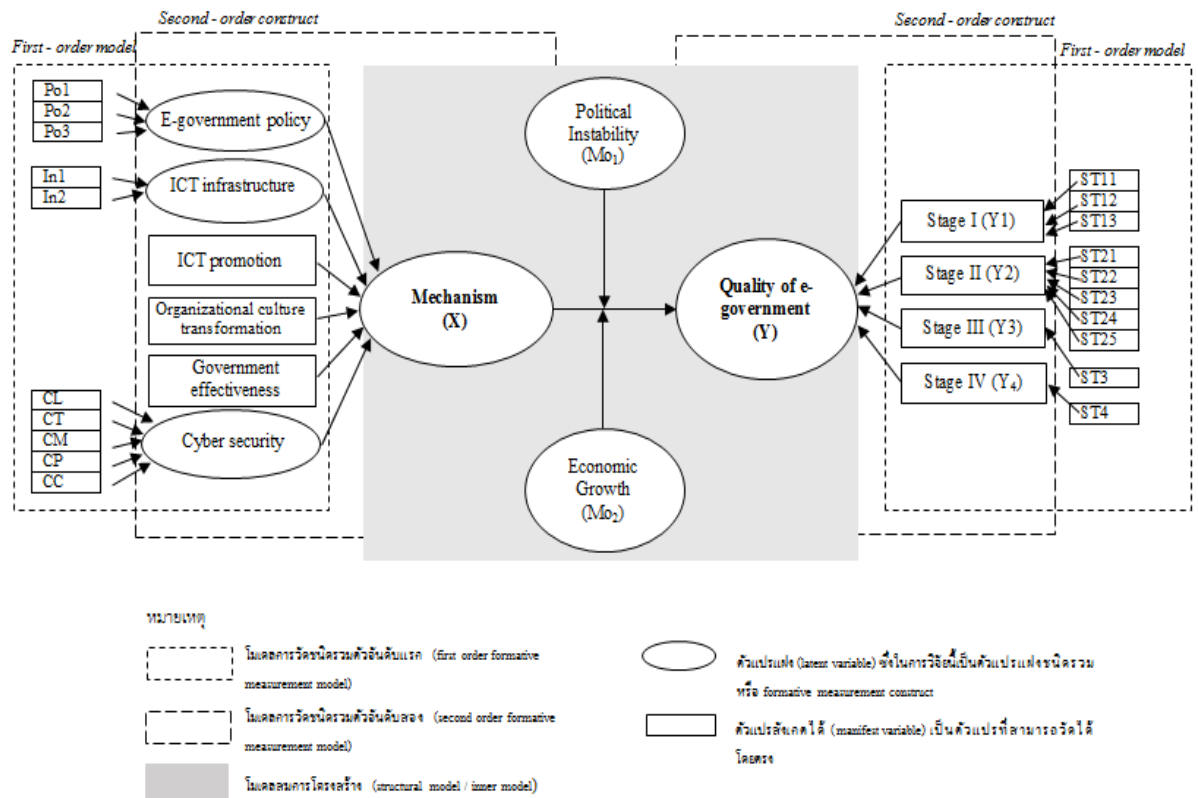
American Society for Public Administration (ASPA), 2002; Dominguez et al., 2011; Moon & Norris, 2005; Pina et al., 2009; Basu, 2004; Teeter & Hart, 2003; Tolbert et al., 2008; Kim, 2007; Kamarck, 2004; Pudjianto & Hangjung, 2009; Moon et al., 2005) สมมติฐานการวิจัยสำหรับการวิจัยนี้ คือ

“ระดับของกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (X) ที่เพิ่มมากขึ้น (ซึ่งประกอบไปด้วย หนึ่ง นโยบายการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สอง โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สาม การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สี่ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การของภาครัฐ ห้า ประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยทั่วไปของภาครัฐ และหก ความปลอดภัยทางไซเบอร์) จะส่งผลต่อระดับคุณภาพของความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (Y) ที่เพิ่มมากขึ้นด้วย”

นอกจากนี้ บริบทแวดล้อมของประเทศหนึ่งๆ ยังส่งผลต่อคุณภาพและความก้าวหน้าของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ด้วย กล่าวคือ ในมิติของการเมือง การเมืองที่มีเสถียรภาพมีผลต่อความก้าวหน้าของกระบวนการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เนื่องจากจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรและมาตรการต่างๆ ที่เหมาะสมในการสนับสนุนการดำเนินการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (Dominguez et al., 2011; Tolbert et al., 2008) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความไร้เสถียรภาพทางการเมืองมีผลเชิงลบต่อการพัฒนากระบวนการและคุณภาพของความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และในมิติของเศรษฐกิจ การพัฒนาระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้รับอิทธิพลจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Siau & Long, 2006; Tolbert et al., 2008; Kim, 2007) ดังนั้น สมมติฐานการวิจัยสำหรับการวิจัยนี้ คือ

“การเมืองที่ไม่มีเสถียรภาพ (Mo_1) และความเติบโตทางเศรษฐกิจ (Mo_2) ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (X) และคุณภาพของความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (Y)”

แผนภาพที่ 1 ตัวแบบวิเคราะห์แนวทางการยกระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (conceptual model)

ทบทวนวรรณกรรม (แนวคิด ทฤษฎี)

การพัฒนาตัวแบบหรือทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์มีจุดเริ่มต้นของการริเริ่มสร้างตัวแบบนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1975 อย่างเป็นทางการ นับแต่นั้นมา ตัวแบบที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้รับการกำหนดและพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานทางทฤษฎีต่างๆ ที่นักวิชาการได้นำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยตัวแบบต่างๆ สามารถจำแนกได้เป็นสองกลุ่มสำคัญคือ

กลุ่มตัวแบบที่มุ่งเน้นการอธิบายถึงองค์ประกอบในเชิงกระบวนการขับเคลื่อนรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการอธิบายถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่เป็นปัจจัยหรือตัวกำหนดพฤติกรรม การยอมรับและการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งในมิติของปัจเจกบุคคล และอิทธิพลของกลุ่มหรือองค์การที่มีต่อบุคคล ตัวแบบในกลุ่มนี้ ได้แก่ ทฤษฎีการกระทำด้วยหลักเหตุผล

(Ajzen & Fishbein, 1980) ตัวแบบการยอมรับการใช้เทคโนโลยี (Davis, 1989) ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Ajzen, 1991) ตัวแบบการใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์ (Thompson et al., 1991) ตัวแบบแรงจูงใจ (Davis et al., 1992) ตัวแบบผสมผสานระหว่าง TAM และ TPB (The combined Theory of Planned Behavior/Technology Acceptance; TAM-TPB) (Taylor & Todd, 1995) ทฤษฎีการจำแนกพฤติกรรมตามแผน (Taylor & Todd, 1995) ทฤษฎีการแพร่กระจายทางนวัตกรรม (Rogers, 1995) ทฤษฎีปัญญาสังคม (Bandura, 2001) ตัวแบบการยอมรับการใช้เทคโนโลยี 2 (Venkatesh & Davis, 2000) ตัวแบบการผสมผสานทฤษฎีของการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี (Venkatesh et al., 2003) ตัวแบบการปรับใช้รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในระดับการปฏิสัมพันธ์ (Shareef et al., 2011)

กลุ่มตัวแบบที่มุ่งเน้นการอธิบายถึงคุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความจำเพาะเจาะจงในการอธิบายองค์ประกอบของการวัดและประเมินระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในแต่ละลำดับขั้น ตัวแบบในกลุ่มนี้ ได้แก่ ตัวแบบความสำเร็จของระบบข้อมูล (DeLone & Mclean, 1992) ตัวแบบการยอมรับการใช้เทคโนโลยี 2 (Venkatesh & Davis, 2000) ตัวแบบการผสมผสานทฤษฎีของการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี (Venkatesh et al., 2003) ตัวแบบการผสมผสานทฤษฎีของการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี (Venkatesh et al., 2012) ตัวแบบต้นทุน ประโยชน์ ความเสี่ยง และโอกาส (Osman et al., 2014)

สอดคล้องกับจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวัดและการประเมินความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับการพัฒนาจากองค์กรระหว่างประเทศและนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ (เช่น European Commission (2017), International Telecommunication Union (ITU) (2009), Keramati et al. (2018), Economic Commission for Africa (2012), United Nations (2016), World Economic Forum (2016), McKinsey (2016), Waseda University - IAC International (2016), Stefanovic et al. (2016), Papadomichelaki & Mentzas (2012), สำนักงานสถิติแห่งชาติของประเทศไทย (2551), Fan (2011) เป็นต้น) สามารถจำแนกมิติของการพัฒนาและการวัดความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้ 2 มิติ คือ มิติของกระบวนการขับเคลื่อนและพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และมีคุณภาพของระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ดังต่อไปนี้

มิติคุณภาพของระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นการคำนึงถึงศักยภาพรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับระดับขั้นของการพัฒนาระบบการให้บริการสาธารณะของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจากการสืบค้นและวิเคราะห์ พบว่า ระดับขั้นของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์แบ่งออกได้เป็น 4 ลำดับขั้นหลักคือ ขั้นการปรากฏของการให้บริการสาธารณะแบบอิเล็กทรอนิกส์ ขั้นการดำเนินการทางธุรกรรมผ่านระบบของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ขั้นการบูรณาการระบบอิเล็กทรอนิกส์ และขั้นการเป็นประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์ (Dominguez et al.,

2011; Kunstelj & Vintar, 2004; Layne & Lee, 2001; Fan, 2011; Powintara, 2017; Reddick, 2004; Anderson & Bishop, 2005; White, 2007)

มิติกระบวนการขับเคลื่อนและพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นการคำนึงถึงสถานภาพขององค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการขับเคลื่อนและพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ โดยจากการสืบค้นพบองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ หนึ่ง นโยบายการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (Feng, 2003; OECD, 2003; Akbulut, 2003; McClure, 2001; Seifert & Bonham, 2003) สอง โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Ndou, 2004; Sharma & Gupta, 2003) สาม การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (OECD, 2003) ที่สี่ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การของภาครัฐ (Dominguez et al., 2011; Feng, 2003) ห้า ประสิทธิภาพโดยทั่วไปของการดำเนินงานภาครัฐ (Moon & Norris, 2005; Pina et al., 2009) และหก ความปลอดภัยทางไซเบอร์ (OECD, 2003; Sharma & Gupta, 2003; Basu, 2004; Seifert, 2003; Teeter & Hart, 2003; Feng, 2003; Nodu, 2004)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed methods) และมีระดับพื้นที่ของการวิจัย 2 ระดับ กล่าวคือ การทดสอบตัวชี้วัดความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นใช้พื้นที่การวิจัยในระดับนานาชาติประเทศจำนวน 73 ประเทศด้วยการใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากองค์การระหว่างประเทศ ได้แก่ องค์การสหประชาชาติ (United Nations) THE ECONOMIST (The Economist Intelligence Unit) องค์การสหประชาชาติโลกและสถาบันการศึกษาชั้นนำของโลกทางธุรกิจ (The World Economic Forum and INSEAD) องค์การสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (ITU World Telecommunication/ICT Indicators database) องค์การโครงการยุติธรรมโลก (The World Justice Project) องค์การ Freedom House องค์การมูลนิธิเว็ลด์ไวด์เว็บ (World Wide Web Foundation) โครงการดัชนีชี้วัดธรรมาภิบาลโลก (Worldwide Governance Index) ของธนาคารโลก องค์การเพื่อความโปร่งใส (Transparency.org) และสถาบันการวิจัยและเก็บข้อมูล Legatum institute

ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้างตัวแบบเส้นทางกำลังสองน้อยที่สุดบางส่วน (Partial Least Square Structural Equation Modeling: PLS-SEM) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ในกลุ่มของ variance - based SEM ที่ได้รับการพัฒนาด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square: OLS) เนื่องจากตัวแปรในการวิจัยเป็นตัวแปรแฝงแบบรวม (formative constructs) ที่วิธีการวิเคราะห์ในกลุ่มของ Covariance - based SEM จะมีข้อจำกัดในการวิเคราะห์ตัวแปร

ลักษณะนี้ เนื่องจากตัวแปรสังเกตได้หรือตัววัดซึ่งเป็นสาเหตุ (cause) ของแต่ละตัวแปรแฝงแบบรวมจะไม่พบความแปรปรวนร่วมระหว่างกัน โดยแต่ละตัววัดจะทำการวัดในด้านนั้นๆ ของตัวแปรแฝงเท่านั้น (Hair et al., 2019; Hair et al., 2011) นอกจากนี้ เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการพัฒนาตัวชี้วัดสำหรับการวัดความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งถือเป็นตัวชี้วัดหรือแนวคิดที่กำลังได้รับการสร้างหรือการพัฒนา (being developed) จึงมีความเหมาะสมที่จะใช้ PLS-SEM ในการวิเคราะห์ (Hair et al., 2013; Hair et al., 2019; Sarstedt et. al., 2014) อีกทั้ง ในการทดสอบตัวชี้วัดสำหรับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์นั้นใช้ข้อมูลทฤษฎีในการทดสอบซึ่งอาจมีปัญหาก็เกี่ยวข้องกับ การกระจายแบบปกติ (normal distribution) ขณะที่วิธีการวิเคราะห์ PLS – SEM นั้นไม่มีสมมติฐาน (assumption) เกี่ยวกับการกระจายแบบปกติของข้อมูลดังกล่าว (Wong, 2013) ฉะนั้น PLS-SEM จึงมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ โดยเครื่องมือซอฟต์แวร์ที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ Smart PLS และดำเนินการวิเคราะห์ด้วยวิธีแบบสองขั้นตอน (Two Step Approach to Modeling)

ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบโมเดลการวัด (measurement model) ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) ด้วยการวิเคราะห์ 2 ระดับ คือ การตรวจสอบโมเดลการวัดในระดับที่หนึ่ง (first – order construct) และการตรวจสอบโมเดลการวัดในระดับที่สอง (second – order) โดยในการวิเคราะห์ระดับที่สองนี้จะใช้ค่า Latent scores จากโมเดลในระดับที่หนึ่ง การวิเคราะห์ทั้ง 2 ระดับนี้พิจารณาค่าสถิติต่างๆ ในการประเมิน construct validity ทั้งหมด 4 ด้านได้แก่ หนึ่ง ค่าความตรงเชิงสมบูรณ์หรือเชิงสอดคล้อง (convergent validity) และความเกี่ยวข้องกัน (relevance) พิจารณาจาก ค่า outer weights โดยค่า outer weights ควรจะมีนัยสำคัญทางสถิติ หรือหากไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีค่าขนาดของ outer loadings ที่ค่าขนาดใหญ่มากกว่า 0.50 ตัวแปรสังเกตได้หรือตัววัดดังกล่าวจะยังได้รับการวิเคราะห์ต่อไป (Hair et al., 2013; Lee et al., 2016) สอง ค่าความตรงเชิงจำแนก (discriminant validity) พิจารณาจากค่าของ cross loading โดยค่าของ cross loading ระหว่างตัวแปรสังเกตได้หรือตัววัดของในแต่ละตัวแปรแฝงควรมีค่ามากกว่าค่า cross loading ของตัวแปรแฝงอื่น (Hair et al., 2013; Lee et al., 2016) อย่างไรก็ตาม หากค่า outer loadings น้อยกว่า 0.05 หรือ cross loading ภายในตัวแปรแฝงหนึ่งๆ น้อยกว่าตัวแปรแฝงอื่นๆ จะทำการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของตัวแปรแฝงนั้นๆ ประกอบผลการวิจัยเพื่อสนับสนุนความตรงเชิงเนื้อหาดังกล่าว โดยหากพบว่ารายการวัด (items) หรือตัวแปรแฝงมีความตรงเชิงเนื้อหา รายการวัดดังกล่าวจะยังคงได้รับการวิเคราะห์ต่อไป เนื่องจาก หากมีการตัดหรือละทิ้งรายการวัดดังกล่าวแล้วจะทำให้ความตรงเชิงเนื้อหาถูกลดทอนไปด้วย (Hair et al., 2019) สาม การตรวจสอบสภาวะร่วมเส้นตรง (collinearity) พิจารณาจาก เกณฑ์ Variance Inflation Factor (VIF) โดยค่า VIF น้อยกว่า 10 จึงจะถือว่า ตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูง (Hair et al., 2013;

Henseler et al., 2009) และที่ การตรวจสอบความตรงตามกฎเกณฑ์ (nomological validity) จะปรากฏในการแสดงผลในการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (structural model) (Hair et al., 2013; Lee et al., 2016) อนึ่ง PLS – SEM ไม่กำหนดให้มีความจำเป็นต้องทำการตรวจสอบ reliability เนื่องจากมีข้อสมมติฐานสำหรับตัวแปรแฝงชนิดรวมว่ามีความสัมพันธ์ในระดับต่ำมากระหว่างรายการวัด (Wong, 2013; Lee et al., 2016; Hair et al., 2019)

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (structural model) มีการพิจารณาจากค่าดัชนีเพื่อการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ปรากฏดังนี้ หนึ่ง การพิจารณาค่า Coefficient of determination R² มีเกณฑ์การวัด ได้แก่ ค่า R² น้อยกว่า 0.25 หมายถึง ตัวแบบมีความสามารถในการอธิบายค่าความผันแปรของตัวแปรตามน้อย ค่า R² ระหว่าง 0.26 – 0.74 หมายถึง ตัวแบบมีความสามารถในการอธิบายค่าความผันแปรของตัวแปรตามปานกลาง ค่า R² ตั้งแต่ 0.75 ขึ้นไป หมายถึง ตัวแบบมีความสามารถในการอธิบายค่าความผันแปรของตัวแปรตามมาก (Hair et al., 2013) สอง การพิจารณา Path Coefficient พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของเส้นทางความสัมพันธ์จาก (1) ขนาดของค่าผลกระทบทางตรงของเส้นทาง (2) เครื่องหมายซึ่งแสดงถึงทิศทางของความสัมพันธ์ และ (3) ค่า p-value ซึ่งแสดงถึง ความมีนัยสำคัญทางสถิติ (Hair et al., 2010) และสาม การพิจารณาค่าผลกระทบระหว่างตัวแปรแฝง (Effect size หรือค่า f-square (f²)) ใน 3 ระดับคือ ค่า f² น้อยกว่า 0.02 แสดงว่าค่าผลกระทบระหว่างตัวแปรแฝงมีขนาดเล็ก ค่า f² อยู่ระหว่าง 0.03 ถึง 0.34 แสดงว่าค่าผลกระทบระหว่างตัวแปรแฝงมีขนาดกลาง และค่า f² ตั้งแต่ 0.35 ขึ้นไป แสดงว่าค่าผลกระทบระหว่างตัวแปรแฝงมีขนาดใหญ่ (Cohen, 1988)

ขณะที่การศึกษาระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยใช้พื้นที่การวิจัยในระดับจำเพาะเจาะจงประเทศไทยซึ่งใช้ข้อมูลทฤษฎีที่เป็นเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ พ.ศ. 2520 ถึงปัจจุบัน โดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (qualitative method) ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร (documentary research) เช่น พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง, พระราชกฤษฎีกาที่เกี่ยวข้อง, กฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง, แผนแม่บทที่เกี่ยวข้อง, นโยบายและกรอบนโยบายภาครัฐที่เกี่ยวข้อง, ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง, มติคณะรัฐมนตรีจากสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง, เอกสารราชการจากสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ผลการวิจัยและสรุปผล

1. ผลการพัฒนาตัวชี้วัดความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และผลการทำสอบตัวแบบเพื่อแสวงหาแนวทางการยกระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

ผลจากการวิเคราะห์แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และการวัดประเมินความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สามารถจำแนกมิติในการวัดความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ออกเป็น 2 มิติ ประกอบด้วย (1) มิติกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดที่สำคัญ 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่หนึ่ง นโยบายการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ตัวชี้วัดที่สอง โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตัวชี้วัดที่สาม การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ตัวชี้วัดที่สี่ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรของภาครัฐ ตัวชี้วัดที่ห้า ประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยทั่วไปของภาครัฐ และตัวชี้วัดที่หก ความปลอดภัยทางไซเบอร์ และ (2) มิติคุณภาพของระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดที่สำคัญ 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่หนึ่ง คุณภาพของชั้นการปรากฏของการให้บริการสาธารณะแบบอิเล็กทรอนิกส์ ตัวชี้วัดที่สอง คุณภาพของชั้นการดำเนินการทางธุรกรรมผ่านระบบของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ตัวชี้วัดที่สาม คุณภาพของชั้นการบูรณาการระบบอิเล็กทรอนิกส์ และตัวชี้วัดที่สี่ คุณภาพของชั้นการเป็นประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์

ผลการวิเคราะห์และทดสอบตัวแบบเพื่อแสวงหาแนวทางการยกระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ด้วยข้อมูลทฤษฎี จำแนกออกเป็น 2 ส่วนประกอบด้วย ผลการตรวจสอบโมเดลการวัด (measurement model) และผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (structural model) ดังนี้

1.1 ผลการตรวจสอบโมเดลการวัด (measurement model) พบว่า ประการแรก ผลการวิเคราะห์ทดสอบโมเดลการวัด (measurement model) สำหรับ first – order formative construct ปรากฏดังตารางที่ 1 ดังนี้ ค่าความตรงเชิงสมบูรณหรือเชิงสอดคล้อง (convergent validity) และความเกี่ยวข้องกัน (relevance) เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน กล่าวคือ รายการวัด (items) มีค่า outer weights ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ได้แก่ ST21, ST25, Po1, Po2, Po3, In1, In2, CL, และ CT) ขณะที่รายการวัดอื่นๆ แม้ว่าค่า outer weights จะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีค่า outer loadings ที่มีค่ามากกว่า 0.50 ซึ่งถือว่าสามารถทำการวัดเนื้อหาของตัวแปรได้ (Hair et al., 2019; Hair et al., 2013; Lee et al., 2016) (ได้แก่ ST11, ST12, ST13, ST22, ST23, ST24, ST, ST3, ST4, GP, TOC, GE, CM, CP, CC, PI, และ EG) ทำนองเดียวกันกับผลการวิเคราะห์ค่าความตรงเชิงจำแนก (discriminant validity) ที่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน กล่าวคือ ค่า cross loadings ของรายการวัดในแต่ละตัวแปรนั้นๆ มีค่าสูงมากกว่าค่า cross loadings ของตัวแปรแฝงอื่นๆ ในโมเดล (ได้แก่ ST11, ST12, ST13, ST21, ST22, ST3, ST4, Po1, Po2, Po3, In1, In2, GP, TOC, GE, CL, CT, CM, CP, CC, PI, และ EG) อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารายการวัด (ได้แก่ ST23, ST24, และ ST25) จะมีค่า cross loadings ภายในตัวแปรแฝง (ตัวแปร Stage II) น้อยกว่าตัวแปรแฝงอื่น (ตัวแปร Stage I) แต่เมื่อพิจารณาความ

ตรงเชิงเนื้อหา (content validity) รายการวัดดังกล่าวเป็นการวัดตัวแปรแฝง Stage II ซึ่งเป็นการวัดขั้นการดำเนินการทางธุรกรรมผ่านระบบของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์โดยตรง (ได้แก่ ST23 เป็นการวัดการจ่ายเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของภาครัฐสู่ประชาชน (The Government-to-Citizen), ST24 เป็นการวัดการจ่ายเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของภาคธุรกิจต่อภาครัฐ (The Business-to-Government), และ ST25 เป็นการวัดการจ่ายเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของภาครัฐต่อภาคธุรกิจ (The Government-to-Business) อีกทั้ง ผลการวิจัยที่ผ่านมาและแนวคิดพื้นฐานได้อธิบายถึงความชัดเจนของลำดับขั้นของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ไว้ด้วย (เช่น White, 2007; Dominguez et al., 2011; Kunstelj & Vintar, 2004; Layne & Lee, 2001; Fan, 2011; Powintara, 2017 เป็นต้น) ในกรณีนี้ เพื่อคงไว้ซึ่งความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) รายการวัดดังกล่าวจะยังคงได้รับการวิเคราะห์ต่อไป (Hair et al., 2019) นอกจากนี้ ผลการตรวจสอบโมเดลการวัด พบว่า ค่าของสภาวะร่วมเส้นตรง (collinearity) ซึ่งพิจารณาจากค่า VIF ของรายการวัดมีค่าน้อยกว่า 10 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การวัด (Hair et al., 2013; Henseler et al., 2009)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ทดสอบโมเดลการวัด (measurement model) สำหรับ first – order formative construct

	Items	Convergent validity		t-value of outer weights	Discriminant validity (Cross loadings)												VIF
		Outer weights	Outer loading		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1. Quality of Stage I	ST11	0.156	0.862****	0.267	0.862	0.635	0.385	0.713	0.367	0.563	0.293	0.546	0.626	0.564	0.480	0.562	2.945
	ST12	0.511	0.956****	1.426	0.956	0.700	0.424	0.787	0.414	0.678	0.359	0.620	0.359	0.626	0.495	0.634	3.449
	ST13	0.405	0.931****	1.245	0.931	0.716	0.463	0.750	0.492	0.578	0.385	0.520	0.633	0.687	0.470	0.563	3.162
2. Quality of Stage II	ST21	0.681****	0.922****	11.859	0.538	0.922	0.888	0.516	0.796	0.710	0.811	0.621	0.842	0.578	0.590	0.814	1.436
	ST22	0.174	0.757****	1.921	0.734	0.757	0.435	0.614	0.468	0.678	0.342	0.481	0.636	0.620	0.466	0.566	2.372
	ST23	0.081	0.700****	0.982	0.747	0.700	0.348	0.611	0.379	0.518	0.271	0.620	0.580	0.597	0.434	0.477	2.574
	ST24	0.111	0.696****	1.286	0.719	0.696	0.384	0.519	0.441	0.464	0.322	0.396	0.560	0.540	0.497	0.543	2.423
	ST25	0.160**	0.670****	2.161	0.711	0.670	0.302	0.598	0.387	0.478	0.224	0.542	0.558	0.550	0.530	0.410	2.384
3. Quality of Stage III	ST3	1	1	-	0.464	0.799	1.000	0.397	0.878	0.509	0.955	0.396	0.655	0.499	0.453	0.689	1
4. Quality of stage IV	ST4	1	1	-	0.817	0.660	0.397	1.000	0.353	0.670	0.320	0.573	0.619	0.565	0.465	0.570	1
5. Government policy	Po1	0.862****	0.894****	12.756	0.384	0.675	0.941	0.327	0.894	0.349	0.877	0.276	0.560	0.426	0.396	0.618	1.026
	Po2	0.381****	0.426****	3.558	0.265	0.345	0.100	0.135	0.426	0.274	0.013	0.347	0.328	0.310	0.356	0.247	1.043
	Po3	0.174*	0.388****	1.774	0.208	0.296	0.167	0.113	0.388	0.044	0.155	0.347	0.326	0.303	0.273	0.227	1.070
6. ICT infrastructure	In1	0.866****	0.954****	12.291	0.580	0.731	0.499	0.630	0.388	0.954	0.346	0.634	0.770	0.545	0.606	0.730	1.086
	In2	0.312***	0.556****	2.683	0.529	0.439	0.247	0.397	0.245	0.556	0.214	0.251	0.333	0.499	0.168	0.265	1.086
7. ICT promotion	GP	1	1	-	0.385	0.705	0.955	0.320	0.874	0.367	1.000	0.284	0.568	0.462	0.385	0.611	1
8. Organizational culture transformation	TOC	1	1	-	0.613	0.687	0.396	0.573	0.430	0.628	0.284	1.000	0.754	0.512	0.565	0.568	1
9. Government effectiveness	GE	1	1	-	0.706	0.882	0.655	0.619	0.664	0.771	0.568	0.754	1.000	0.677	0.789	0.847	1
10. Cyber security	CL	0.423****	0.565****	3.584	0.432	0.385	0.318	0.400	0.230	0.505	0.250	0.243	0.344	0.565	0.281	0.350	1.093
	CT	0.407**	0.810****	2.116	0.521	0.584	0.413	0.414	0.417	0.432	0.402	0.404	0.571	0.810	0.447	0.474	2.365
	CM	0.151	0.766****	0.628	0.547	0.508	0.324	0.410	0.414	0.424	0.318	0.457	0.562	0.766	0.418	0.382	2.896
	CP	0.223	0.814****	0.931	0.570	0.571	0.358	0.451	0.465	0.477	0.331	0.439	0.575	0.814	0.340	0.484	2.370
	CC	0.178	0.751****	1.158	0.454	0.516	0.374	0.361	0.466	0.380	0.396	0.437	0.480	0.751	0.287	0.391	2.197
11. Politic Instability	PI	1	1	-	0.518	0.657	0.453	0.465	0.524	0.577	0.385	0.656	0.789	0.491	1	0.712	1
12. Economic Growth	EG	1	1	-	0.640	0.817	0.689	0.570	0.666	0.715	0.611	0.568	0.847	0.577	0.712	1	1

หมายเหตุ NS คือ $P > 0.05$, * คือ $P \leq 0.1$, ** คือ $P \leq 0.05$, *** คือ $P \leq 0.01$, **** คือ $P \leq 0.001$

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ทดสอบโมเดลการวัด (measurement model) สำหรับ second – order formative construct

Latent variables	Indicators	Convergent validity		t-value of outer weights	Discriminant validity (Cross loadings)				VIF
		Outer weights	Outer loading		1	2	3	4	
1. Quality of E-government	Quality of Stage I	0.073	0.771****	0.480	0.763	0.701	0.654	0.639	4.059
	Quality of Stage II	0.768****	0.994****	5.559	0.994	0.939	0.458	0.816	5.692
	Quality of Stage III	0.173	0.844****	1.544	0.851	0.866	0.465	0.706	3.173
	Quality of stage IV	0.051	0.688****	0.447	0.681	0.624	0.565	0.570	3.100
2. Mechanism	Government policy	0.165	0.828****	1.473	0.790	0.828	0.528	0.664	5.019
	ICT infrastructure	0.298***	0.801****	3.162	0.764	0.801	0.589	0.725	2.874
	ICT promotion	0.335***	0.790****	2.690	0.754	0.790	0.385	0.611	4.196
	Organizational culture transformation	0.124	0.700****	1.581	0.668	0.700	0.565	0.568	2.576
	Government effectiveness	0.235*	0.915****	1.867	0.873	0.915	0.789	0.847	5.504
	Cyber security	0.083	0.701****	1.084	0.669	0.701	0.496	0.582	1.875
3. Politic Instability		1	1	-	0.641	0.689	1	0.712	1
4. Economic Growth		1	1	-	0.824	0.848	0.712	1	1

หมายเหตุ NS คือ $P > 0.05$, * คือ $P \leq 0.1$, ** คือ $P \leq 0.05$, *** คือ $P \leq 0.01$, **** คือ $P \leq 0.001$

ดังนั้น รายการวัดของตัวแปรแฝงทุกตัวจึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับ multicollinearity อนึ่ง ผลการตรวจสอบความตรงตามกฎเกณฑ์ (nomological validity) จะปรากฏในผลวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (structural model) (Hair et al., 2013; Lee et al., 2016)

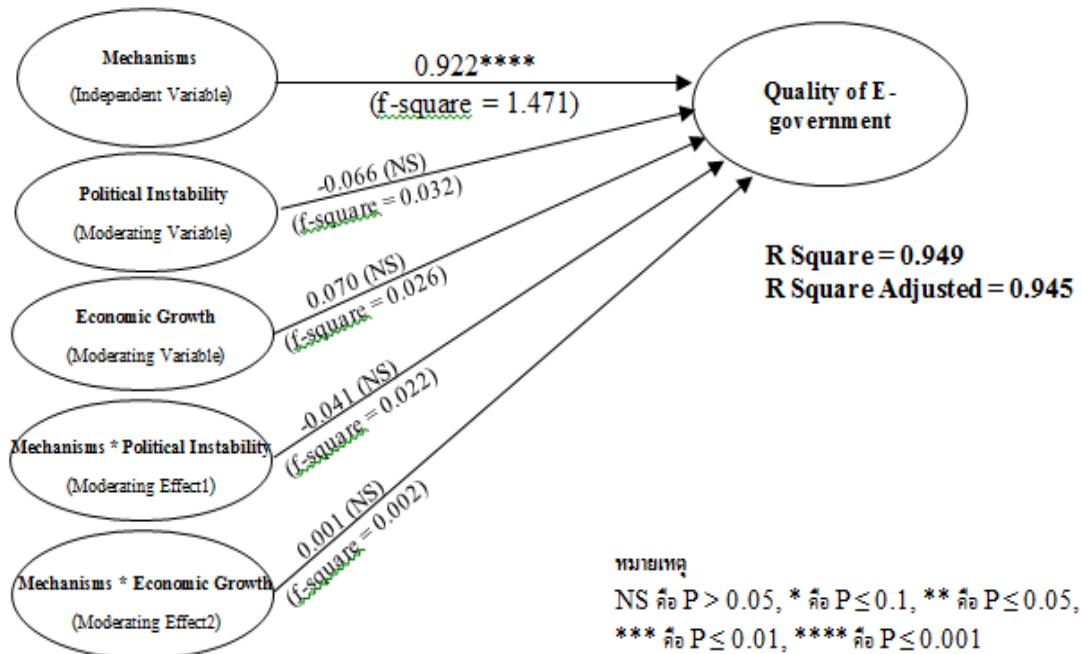
ประการที่สอง ผลการวิเคราะห์ทดสอบโมเดลการวัด (measurement model) สำหรับ second – order formative construct ปรากฏดังตารางที่ 2 ดังนี้ ค่าความตรงเชิงสมบูรณหรือเชิงสอดคล้อง (convergent validity) และความเกี่ยวข้องกัน (relevance) เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ตัวแปรสังเกตได้หรือตัวชี้วัด (indicators) มีค่า outer weights ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ได้แก่ quality of Stage II, ICT infrastructure, ICT promotion และ government effectiveness) ขณะที่รายการวัดอื่นๆ แม้ว่าค่า outer weights จะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีค่า outer loadings ที่มีค่ามากกว่า 0.5 ซึ่งถือว่าสามารถทำการวัดเนื้อหาของตัวแปรได้ (ได้แก่ quality of Stage I, quality of stage III, quality of stage IV, e-government policy, organizational culture transformation, และ cyber security) นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ค่าความตรงเชิงจำแนก (discriminant validity) ก็ปรากฏผลที่เป็นไปตามมาตรฐานในทุกตัวแปรสังเกตได้ กล่าวคือ ค่า cross loadings ของตัวแปรสังเกตได้ในแต่ละตัวแปรแฝงนั้นๆ มีค่าสูงมากกว่าค่า cross loadings ในตัวแปรแฝงอื่นๆ ในโมเดล ยกเว้น ตัวแปรสังเกตได้ชื่อ quality of stage III ที่มีค่า cross loadings ภายในตัวแปรแฝงของ quality of e-government (0.851) น้อยกว่าตัวแปรแฝงของ mechanism (0.866) อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาความ

ตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของตัวแปรสังเกตได้ชื่อ quality of stage III เป็นการวัดขั้นการบูรณาการระบบอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นการวัดทางตรงของตัวแปรแฝงของ quality of e-government ที่ไม่ใช่เนื้อหาในการวัดตัวแปรแฝงของ mechanism อีกทั้ง ผลการวิจัยที่ผ่านมาและแนวคิดพื้นฐานได้อธิบายถึงความชัดเจนของลำดับขั้นของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (เช่น Dominguez et al., 2011; Kunstelj & Vintar, 2004; Anderson & Bishop, 2005; White, 2007 เป็นต้น) ด้วย ในการนี้เพื่อคงไว้ซึ่งความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ตัวแปรสังเกตได้ดังกล่าวจะยังคงได้รับการวิเคราะห์ต่อไป (Hair et al., 2019) และผลการตรวจสอบ ค่าของสภาวะร่วมเส้นตรง (collinearity) ซึ่งพิจารณาจากค่า VIF ของตัวแปรสังเกตได้มีค่าน้อยกว่า 10 เป็นไปตามเกณฑ์การวัด (Hair et al., 2013; Henseler et al., 2009) ดังนั้น ตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวจึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับ multicollinearity

1.2 ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (structural model) พบว่า โมเดลสมการโครงสร้างสามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรตาม (คุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์) ได้มากถึงร้อยละ 94.9 ($R^2 = 0.949$ และ $R^2_{\text{Adjusted}} = 0.945$) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.922 ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า p-value น้อยกว่า 0.001 กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า กระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (ตัวแปรต้น mechanism) ที่เพิ่มมากขึ้นจะทำให้คุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (ตัวแปรตาม quality of e - government) เพิ่มขึ้นตามลำดับเช่นกัน ดังแผนภาพที่ 2

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาตัวแปรแวดล้อมซึ่งเป็นตัวแปรกำกับ (moderating variable) อันประกอบไปด้วย เสถียรภาพทางการเมืองและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ พบว่า ความไร้เสถียรภาพทางการเมืองส่งผลเชิงผกผันต่อคุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ ความไร้เสถียรภาพที่มากขึ้นจะส่งผลต่อคุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่น้อยลง อย่างไรก็ตาม การส่งผลเชิงผกผันดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\text{political instability} = -0.066$ (NS)) ขณะที่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลต่อคุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในเชิงแปรผันตาม กล่าวคือ ยิ่งเศรษฐกิจมีความเจริญเติบโตมากขึ้น ยิ่งจะส่งผลทำให้คุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้นตามไปด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การส่งผลดังกล่าวของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ปรากฏว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (0.070 (NS)) ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาบทบาทของตัวแปรกำกับที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรต้น mechanism และตัวแปรตาม quality of e - government พบว่า ตัวแปรกำกับทั้งสองมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ดังกล่าวอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\text{mechanism} * \text{political instability} = -0.041$ (NS) และ $\text{mechanism} * \text{economic growth} = 0.001$ (NS)) ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (structural model)

เมื่อพิจารณาค่าผลกระทบ (effect size) ระหว่างตัวแปรแฝงพบว่า ค่าผลกระทบ (f-square (f^2)) ของเส้นทางอิทธิพล mechanism ต่อตัวแปร quality of e-government มีค่าผลกระทบขนาดใหญ่ ($f^2 = 1.471$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่เส้นทางอิทธิพลของตัวแปร political instability ต่อตัวแปร quality of e-government มีค่าผลกระทบขนาดกลาง ($f^2 = 0.032$) เช่นเดียวกับกับ เส้นทางอิทธิพลของตัวแปร economic growth ต่อตัวแปร quality of e-government มีค่าผลกระทบขนาดเล็ก ($f^2 = 0.026$) อีกทั้ง บทบาทของตัวแปรกำกับของตัวแปรแฝงทั้งสองด้านซึ่งมีค่าผลกระทบขนาดเล็ก (moderating effect1 ต่อตัวแปร quality of e-government มี $f^2 = 0.022$ และ moderating effect2 ต่อตัวแปร quality of e-government มี $f^2 = 0.002$) ดังแผนภาพที่ 2

2. ระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยภายใต้กรอบตัวชี้วัดที่กำหนด

ผลจากการวิเคราะห์หลักฐานเอกสารที่ประกอบไปด้วยนโยบายของรัฐบาลพระราชบัญญัติ กฎหมาย คำสั่งทางราชการต่างๆ พบว่า ประเทศไทยริเริ่มการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ด้วยการระบุถึงความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศและเจตจำนงในการปรับประยุกต์ใช้ในภาครัฐ ซึ่งจากการวิเคราะห์ สามารถจำแนกพัฒนาการการสร้างความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยได้เป็น 4 ห้วงระยะเวลา กล่าวคือ ห้วงระยะเวลาดังหนึ่ง พ.ศ. 2520 - 2530 มุ่งเน้นการริเริ่มและเตรียมความพร้อมเพื่อการ

พัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ โดยให้ความสำคัญและส่งเสริมข้าราชการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน พร้อมๆ กับการส่งเสริมการวิจัยและการให้ทุนสนับสนุนการวิจัย ห้วงระยะเวลาที่สอง พ.ศ. 2531 - 2540 เป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ปรากฏขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในขั้นแรก โดยเฉพาะการปรากฏขึ้นของเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐ และการพัฒนาบุคลากรและโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนกฎหมายและระเบียบต่างๆ เพื่อรองรับการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประกาศใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ต่อมา ห้วงระยะเวลาที่สาม พ.ศ. 2541 - 2550 มุ่งเน้นการยกร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบสนองและรองรับกระแสการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จากกลุ่มประเทศอาเซียน (e-ASEAN) และห้วงระยะเวลาในปัจจุบัน พ.ศ. 2551 – ปัจจุบัน มุ่งเน้นการก่อตั้งองค์กรผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อรองรับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย 4.0 ซึ่งมุ่งหวังให้การขับเคลื่อนประเทศในมิติต่างๆ อยู่บนพื้นฐานของเทคโนโลยี

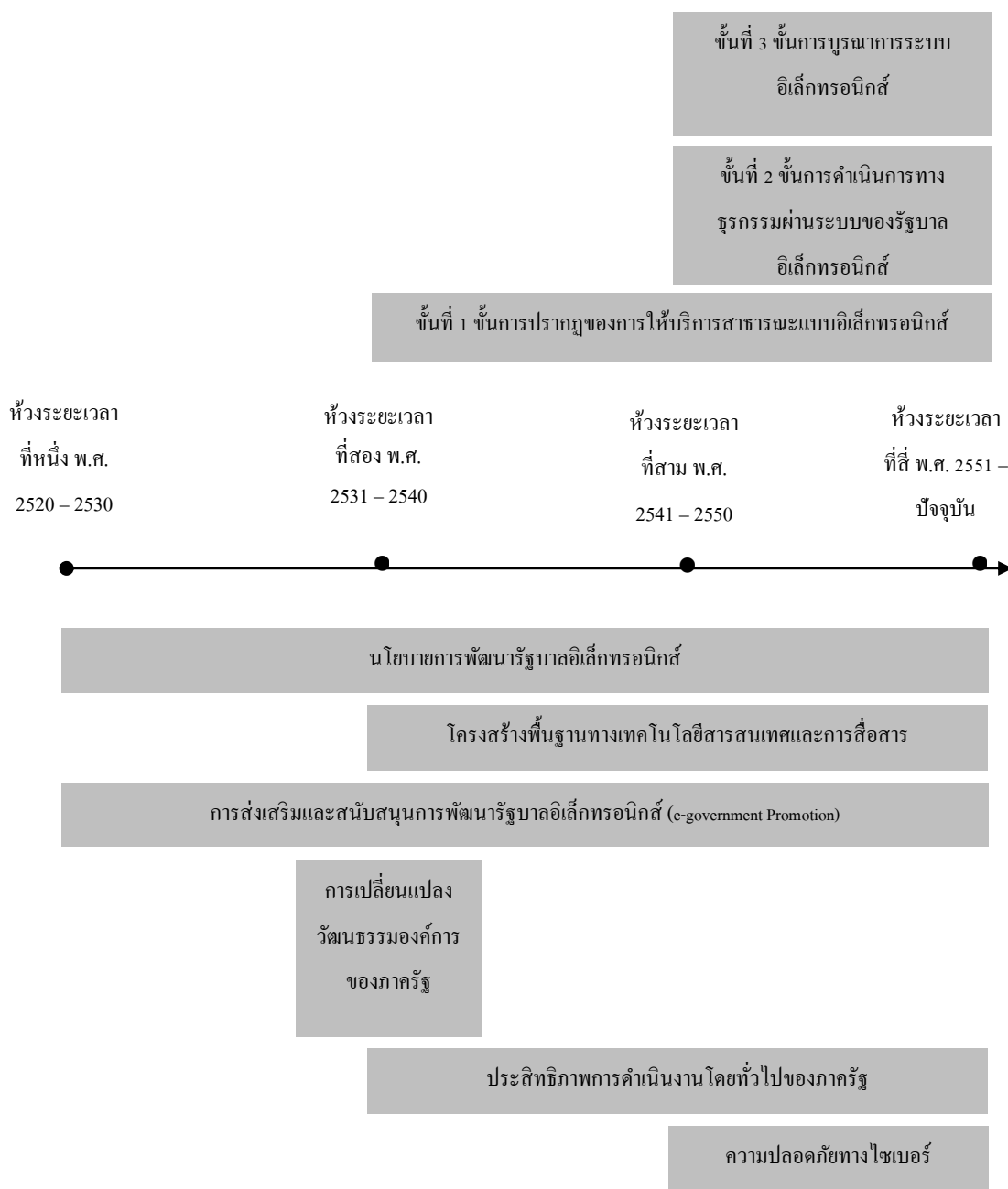
เมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในมิติต่างๆ พบว่า การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยใช้ระยะเวลาค่อนข้างมากโดยมุ่งเน้นในมิติของกระบวนการขับเคลื่อน เช่น การจัดตั้งองค์กรเพื่อรับผิดชอบการจัดทำนโยบายหรือแผนต่างๆ เป็นต้น มากกว่าการพัฒนาในมิติคุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ ในห้วงระยะเวลาแรกนั้น การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ยังไม่ปรากฏหรือมุ่งเน้นในการพัฒนาคุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ การพัฒนาในมิติคุณภาพดังกล่าวเริ่มได้รับการลงทุนและดำเนินการนับตั้งแต่ในห้วงเวลาที่สองเป็นต้นมา เมื่อพิจารณาในมิติคุณภาพโดยละเอียดพบสาระสำคัญต่อไปนี้

มิติคุณภาพของความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในตัวชี้วัดที่ 1 การปรากฏการให้บริการสาธารณะแบบอิเล็กทรอนิกส์ใช้ระยะเวลามากกว่า 10 ปีในการเกิดขึ้นนับจากภาครัฐมีเจตจำนงการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานราชการเมื่อปี พ.ศ. 2520 โดยในปัจจุบันภาครัฐมุ่งเน้นการพัฒนามาตรฐานเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐ การให้บริการข้อมูล และการมีปฏิสัมพันธ์ได้ตอบกับประชาชนผ่านเว็บไซต์และช่องทางการติดต่อออนไลน์มากยิ่งขึ้น สำหรับตัวชี้วัดที่ 2 การดำเนินการทางธุรกรรมผ่านระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ใช้ระยะเวลามากกว่า 20 ปีนับจากปี พ.ศ. 2520 จึงปรากฏขึ้น โดยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนากฎหมาย การจัดตั้งองค์กรเพื่อรองรับการลงทุนและพัฒนาขยายขอบเขตการทำธุรกรรมผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ทำนองเดียวกันกับตัวชี้วัดที่ 3 การบูรณาการระบบอิเล็กทรอนิกส์ ก็ใช้ระยะเวลามากกว่า 20 ปี เช่นเดียวกัน โดยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การพัฒนาในขั้นนี้เป็นความพยายามในการเชื่อมโยงกระบวนการทำงานและข้อมูลของระบบงานคอมพิวเตอร์ของหน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่ระดับกอง สำนักงาน ศูนย์

กรม และกระทรวง ทั้งภายในหน่วยงานเดียวกันและหน่วยงานภายนอกของภาครัฐด้วยความมุ่งหวังให้เกิดระบบธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์แบบเบ็ดเสร็จได้ และในตัวชี้วัดที่ 4 การเป็นประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์นั้น ยังไม่ปรากฏขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะยังไม่ปรากฏในประเทศไทย

มิติกระบวนการพัฒนาความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า หนึ่ง ตัวชี้วัดนโยบายการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ปรากฏในทุกห้วงระยะเวลาของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในประเด็นต่างๆ จำนวนมาก เช่น การระบุถึงความสำคัญของเทคโนโลยีในการบริหารและบริการภาครัฐ การส่งเสริมและพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น สอง ตัวชี้วัดโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้รับการลงทุนและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. 2539 ซึ่งอยู่ในห้วงระยะเวลาดีสองของการพัฒนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ใช้ระยะเวลากว่า 19 ปี การลงทุนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าวจึงปรากฏขึ้น เช่น การทดสอบเครือข่ายข้อมูล การให้บริการเครือข่าย การพัฒนาคอมพิวเตอร์ การบูรณาการเครือข่ายภายในประเทศ และการเชื่อมต่อเครือข่ายกับต่างประเทศ เป็นต้น สาม ตัวชี้วัดการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้รับการดำเนินการในทุกห้วงระยะเวลาของการพัฒนา โดยสาระสำคัญของการส่งเสริมและสนับสนุนเกี่ยวข้องกับการกำหนดให้มีบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ การฝึกอบรม การปรับปรุงกฎหมายหรือข้อบังคับ การสร้างความเข้าใจ และการวิจัย เป็นต้น สี่ ตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การของภาครัฐใช้ระยะเวลามากกว่า 15 - 20 ปีในห้วงระยะเวลาดีสองของการพัฒนาจึงได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งภายหลังพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว การส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การของภาครัฐเพื่อรองรับการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ก็ไม่ได้ปรากฏขึ้นในห้วงเวลาใดอีก ห้า ตัวชี้วัดประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยทั่วไปของภาครัฐใช้เวลามากกว่า 11 ปีภาครัฐจึงระบุดำเนินงานในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาระบบราชการให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร และต่อมาก็มุ่งเน้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กรเพื่อสนับสนุนการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์มากขึ้น และหก ความปลอดภัยทางไซเบอร์ใช้ระยะเวลากว่า 20 ปี จึงได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมโดยมุ่งเน้นในการพัฒนาและกำหนดผ่านทางกฎหมายและการจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขึ้นมารับผิดชอบ ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 ผลการวิเคราะห์ตัวชี้วัดตามกรอบห้วงระยะเวลาการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

อภิปรายผล

ผลการพัฒนาตัวชี้วัดความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ทั้ง 2 มิติ ประกอบด้วยมิติคุณภาพ และมิติกระบวนการขับเคลื่อนรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นผลจากการวิเคราะห์ด้วยวิธีการ benchmarking จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 ตัวแบบ และตัวแบบการวัดความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับการพัฒนาโดยองค์การระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัย และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญจำนวน 19 ตัวแบบ ซึ่งผลจากการทดสอบตัวแบบด้วยข้อมูลทฤษฎีจากองค์การระหว่างประเทศโดยใช้หน่วยวิเคราะห์เป็นประเทศจำนวน 73 ประเทศด้วยวิธีวิเคราะห์ PLS - SEM พบว่า ระดับของกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (X) ที่เพิ่มมากขึ้นจะส่งผลเชิงบวกต่อระดับคุณภาพของความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (Y) ที่เพิ่มมากขึ้นด้วย กล่าวคือ กระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งประกอบไปด้วย หนึ่ง นโยบาย การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สอง โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สาม การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-government promotion) สี่ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรของภาครัฐ ห้า ประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยทั่วไปของภาครัฐ และหก ความปลอดภัยทางไซเบอร์ ส่งผลเชิงบวกและสามารถอธิบายระดับคุณภาพของความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยก่อนหน้านี้ๆ ดังนี้

หนึ่ง ตัวแปรนโยบายการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-government policy) พบผลการวิจัยสอดคล้องกับนักวิชาการอื่นๆ (Feng, 2003; OECD, 2003; Akbulut, 2003; McClure, 2001; Seifert และ Bonham, 2003) ซึ่งชี้ว่า ประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้มีการพัฒนากฎหมายและนโยบายที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ แม้กฎหมายหรือนโยบายดังกล่าวจะยังไม่สามารถใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพ แต่หากปราศจากการสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูงหรือผู้นำอย่างจริงจัง มุ่งมั่น มีความต่อเนื่อง และมีวิสัยทัศน์ นโยบายหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้น การขับเคลื่อนรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ย่อมไม่ประสบผลอย่างเป็นรูปธรรม สอง ตัวแปรโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT Infrastructure) มีผลการวิจัยสอดคล้องกับนักวิชาการอื่นๆ ที่ได้ชี้ว่า ความพร้อมของโครงสร้างทางเทคโนโลยีเป็นหนึ่งในความท้าทายประการสำคัญของการพัฒนาและดำเนินการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (Ndou, 2004; Sharma & Gupta, 2003) สาม ตัวแปรการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (ICT promotion) พบผลการวิจัยสอดคล้องกับนักวิชาการอื่นๆ ที่ได้ชี้ว่า คุณค่าและประโยชน์ของสร้างรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จะมีมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในฐานะผู้ขับเคลื่อนหลัก (OECD, 2003) สี่ ตัวแปรการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรของภาครัฐ (organizational culture transformation) พบผลการวิจัยสอดคล้องกับนักวิชาการอื่นๆ ที่ได้ชี้ว่า

วัฒนธรรมองค์การเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ส่งผลต่อการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ๆ วัฒนธรรมองค์การที่แตกต่างกันอาจนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่แตกต่างกันด้วย (Dominguez et al., 2011; Feng, 2003) ห้า ตัวแปรประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยทั่วไปของภาครัฐ (government effectiveness) ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับนักวิชาการอื่นๆ ที่ได้ชี้ว่า รัฐบาลที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพจะให้ความสนใจในการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์มากยิ่งขึ้น (Moon & Norris, 2005; Pina et al., 2009) โดยประสิทธิภาพของการดำเนินงานภาครัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการใช้งานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และสะท้อนคุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้ด้วย (Pudjianto & Hangjung, 2009; Moon et al., 2005) และหก ตัวแปรความปลอดภัยทางไซเบอร์ (cyber security) มีผลการวิจัยสอดคล้องกับนักวิชาการอื่นๆ ที่ได้ชี้ว่า ความปลอดภัยทางไซเบอร์เป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการขับเคลื่อนรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และยังเป็นประเด็นท้าทายอยู่เสมอ (OECD, 2003; Sharma & Gupta, 2003; Basu, 2004)

ขณะที่ตัวแปรบริบทแวดล้อมซึ่งหมายถึงเสถียรภาพทางการเมืองและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ปรากฏผลว่าไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกระบวนการขับเคลื่อนและตัวแปรคุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ แต่ปรากฏค่าอิทธิพลขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยก่อนหน้านี้ที่ได้ชี้ว่า เสถียรภาพทางการเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการริเริ่มและการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (Dominguez et al., 2011; Kim, 2007; Tolbert et al., 2008) เนื่องจากจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรและมาตรการต่างๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และศักยภาพทางเศรษฐกิจเป็นเงื่อนไขด้านทรัพยากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการลงทุนกับการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (Moon & Norris, 2005; Laswad et al., 2005) อย่างไรก็ตามในประเด็นดังกล่าวนี้ การวิจัยในอนาคตควรทำการศึกษาต่อไปเพื่อให้สามารถอธิบายได้ในเชิงลึกเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยภายใต้กรอบตัวชี้วัดที่ได้พัฒนาขึ้นจากกระบวนการ Benchmarking พบว่า ในแง่ของระยะเวลาการดำเนินการต่างๆ ในการขับเคลื่อนรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยใช้ระยะเวลาค่อนข้างมากส่งผลให้คุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นอย่างล่าช้าเป็นผลกระทบตามมา กล่าวคือนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ซึ่งมีการริเริ่มการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ต้องใช้ระยะเวลามากกว่า 10 ปี จึงได้ปรากฏว่า มีการมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ให้ปรากฏขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และใช้ระยะเวลามากกว่า 20 ปี จึงได้มีการมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพในการทำธุรกรรมผ่าน

ระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และการบูรณาการระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ขณะที่การเป็นประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์ยังไม่ได้ปรากฏขึ้นในระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย นอกจากนี้เมื่อพิจารณารายกระบวนการ มีเพียงมตินโยบายการพัฒนาและมติการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้นที่ได้รับการกำหนดและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจจะแสดงให้เห็นว่า การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทยอุดมไปด้วยนโยบายการพัฒนา การส่งเสริมและสนับสนุนเฉพาะจุด เช่น การพัฒนาบุคลากร การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น แต่ยังไม่ปรากฏการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในมิติอื่นๆ ที่ครอบคลุมและต่อเนื่องทั้งระบบอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยนี้ ภาครัฐควรดำเนินการยกระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ด้วยการมุ่งเน้นกลไกในการขับเคลื่อนรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ที่ครอบคลุมในมิติต่างๆ ประกอบไปด้วย หนึ่ง นโยบายการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สอง โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สาม การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-government promotion) สี่ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรของภาครัฐ ห้า ประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยทั่วไปของภาครัฐ และหก ความปลอดภัยทางไซเบอร์ มติการพัฒนาเหล่านี้ จะช่วยให้การยกระดับการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นได้อย่างก้าวกระโดดและส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ด้วย อนึ่ง ในทางปฏิบัติ ภาครัฐควรทำการประเมินระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยอย่างต่อเนื่องด้วยกรอบตัวชี้วัดที่ได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบในวิจัยนี้

รายการอ้างอิง

- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2558). กระบวนทัศน์รัฐประศาสนศาสตร์ไทย อดีต ปัจจุบัน และอนาคต: จากมุมมองของนักรัฐศาสตร์. ใน สุจิตรา บุญรัตพันธุ์ (บรรณาธิการ), *รัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาและทิศทาง*. กรุงเทพฯ: สุขุมวิทมีเดีย มาร์เก็ตติ้ง.
- วรเดช จันทรศร. (2562). *รัฐประศาสนศาสตร์: ศาสตร์และศิลป์ของการบริหารราชการแผ่นดิน*. จันทบุรี: มุลนิธิตากสินเพื่อการพัฒนาการศึกษา.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2551). รายงานผลที่สำคัญสำรวจสถานภาพการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์และพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Process*, 50, 179-211.
- Akbulut, A. (2003). *An investigation of the factors that influence electronic information sharing between state and local agencies*. LA, United States: Louisiana State University (LSU Doctoral Dissertations).
- Anderson, L., & Bishop, P. (2005). E-government to E-Democracy: Communicative mechanisms of Governance. *Journal of E-government*, 2(1), 5-26.
- Basu, S. (2004). E-government and developing countries: An overview. *International Review of Law Computers & Technology*, 18(1), 109-132.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An argentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 1 – 26.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Earlbaum Associates.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of IT. *MIT Quarterly*, 13, 983-1003.
- Davis, F. D., Bagozzi, R. P., & Warshaw, P. R. (1992). Extrinsic and intrinsic motivation to use computers in the workplace. *Journal of Applied Social Psychology*, 22(14), 1111 – 1132.

CHAPTER 5

- DeLone, W. H., & Mclean, E. R. (1992). Information system success: The quest for the dependent variable. *Information systems research*, 3(1), 60 – 95.
- Dominguez, L. R., Sanchez, I. M. G., & Alvarez, I. G. (2011). Determining factors of e-government development: A worldwide national approach. *International Public Management Journal*, 14(2), 218-248.
- European Commission. (2017). *The digital economy and society Index (DESI)*. Retrieved October 16, 2018, from <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/digital-economy-and-society-index-desi-2017>
- Economic Commission for Africa. (2012). *Framework for a set of e-government core indicators*. Retrieved May 19, 2019, from https://www.uneca.org/sites/default/files/PublicationFiles/framework-for-a-set-of-e-government-core-indicators_eng.pdf
- Fan, Q. (2011). An evaluation analysis of e-government development by local authorities in Australia. *International Journal of Public Administration*, 34(14), 926-934.
- Feng, L. (2003). Implementing e-government strategy in Scotland: Current situation and emerging issues. *Journal of Electronic Commerce in Organizations*, 1(2), 44-46.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (2010). *Multivariate data analysis*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate data analysis*. United States: CENGAGE.
- Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2013). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)*. Thousand Oaks: Sage.
- Hair, J. F., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2011). PLS-SEM: Indeed a silver bullet. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 19(2), 139-151.
- Henseler, J., Ringle, C. M., & Sinkovics, R. R. (2009). The use of partial least squares path modeling in international marketing. *Advances in International Marketing*, 20, 277–320.
- International Telecommunication Union. (2009). *ITU e-government implementation toolkit: A framework for e-Government readiness and action priorities*. Geneva: International Telecommunication Union.

- Irani Z, Dwivedi, Y. K., & Williams, M. D. (2009). Understanding consumer adoption of broadband: An extension of technology acceptance model. *Journal of Operational Research Society*, 60(10), 1322-1334.
- Kamarck, E. C. (2004). *Government innovation around the World*. Working paper series: RWP04-101, John F. Kennedy School of Government, Harvard University.
- Wong, K. K. K. (2013). Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) techniques using Smart PLS. *Marketing Bulletin*, 24, 1-32.
- Keramati, A., Behmanesh, I., & Noori, H. (2018). Assessing the impact of readiness factors on e-government outcomes: An empirical investigation. *Information development*, 34(3), 222-241.
- Kim, C. K. (2007). A cross-national analysis of global e-government. *Public Organization Review*, 7, 317-329.
- Kunstelj, M., & Vintar, M. (2004). Evaluating the progress of e-government development: A critical analysis. *Information Polity*, 9, 131-148.
- Laswad, F., Fisher R., & Oyelere. P. (2005). Determinants of voluntary Internet financial reporting by local government authorities. *Journal of Accounting and Public Policy*, 24, 101-121.
- Layne, K., & Lee, J. (2001). Developing fully functional e-government: A four stage model. *Government Information Quarterly*, 18(2), 122-136.
- Lee, J-N, Ham, J., & Choi, B. (2016). Effect of government data openness on a Knowledge-based economy. *Procedia Computer Science*, 91, 158 – 167.
- Lenk, K., & Traummuller, R. (2002). Electronic government: Where are we heading?, In *Proceedings of the first International Conference EGOV 2002*, (pp. 1-9). Aix-en-Provence, R. Traummuller and K. Lenk, (eds.), Springer - Verlag Berlin Heidelberg.
- Sarstedt, M., Ringle, C. M., Smith, D., & Reams, R. (2014). Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM): A useful tool for family business researchers. *Journal of Family Business Strategy*, 5, 105-115.
- Margetts, H. (1998). *Information technology in government: Britain and America*. London: Routledge.

CHAPTER 5

- McClure, D. L. (2001). *Electronic government: Challenges must be addressed with effective Leadership and Management*. US: United States General Accounting Office.
- Mckinsey. (2016). *Digital Middle East: Transforming the region into a leading digital economy*. Retrieved October 16, 2018, from <https://www.mckinsey.com>
- Moon, M. J., & Norris, D. F. (2005). Does managerial orientation matter? The adoption of reinventing government and e-government at the municipal level. *Information System Journal*, 15, 43–60.
- Moon, M. J., Welch, E. W., & Wong, W. (2005). What drives global e-governance? An exploratory study at a macro level. In 38th Hawaii International Conference on System Sciences. *IEEE*, 1–10.
- Ndou, V. D. (2004). E-government for developing countries: opportunities and challenges. *The Electronic Journal on Information Systems in Developing Countries*, 18(1), 1-24.
- OECD. (2003). The case of e-government: Experts from the OECD Report: The e-government imperative. *OECD Journal on Budgeting*, 3(1), 62-96.
- OECD. (2003a). *OECD e-government flagship report: The e-government imperative (Public Management Committee)*. Paris: OECD.
- Osman, I. H., Anouze, A. L., Irani, Z., Al-Ayoubi, B., Lee, H., Balci, A., & Weerakkody, V. (2014). COBRA framework to evaluate e-government services: A citizen-centric perspective. *Government Information Quarterly*, 31(2), 243-256.
- Papadomichelaki, X., & Mentzas, G. (2012). e-GovQual: A multiple-item scale for assessing e-government service quality. *Government Information Quarterly*, 29(1), 98–109.
- Pina, V., Torres, L., & Royo, S. (2009). E-government evolution in EU local governments: A comparative perspective. *Online Information Review*, 33(6), 1137–1168.
- Powintara, N. (2017). *E-Government: Striving for higher level of governance*. Bangkok: Graduate School of Public Administration, National Institute of Development Administration.
- Pudjianto, B., & Hangjung, Z. (2009). *Factors affecting e-government assimilation in developing countries*. In 4th Communication Policy Research, South Conference, Negombo, Sri Lanka. Retrieved October 16, 2018, from <http://ssrn.com/abstract=1553651>
- Rabaiah, A., & Vandijck, E. (2009). A strategic framework of e-government: Generic and best practice. *Electronic Journal of e-Government*, 7(3), 241-257.

- Reddick, C. G. (2004). A two-stage model of e-government growth: Theories and empirical evidence for U.S. cities. *Government Information Quarterly*, 21(1), 51-64.
- Rogers, E. (1995). *Diffusion of innovations*. New York: Free Press.
- Seifert, W. (2003). *A primer on e-government: Sectors, stages, opportunities, and challenges of online governance*. Congressional Research Service: The Library of Congress.
- Seifert, W., & Bonham, G. (2003). The transformative potential of e-government in transitional democracies. *Public Management & Electronic journal*, 2, 22.
- Stefanovic, D., Marjanovic, U., Delic, M., Culibrk, D., & Lalic, B. (2016). Assessing the success of e-government systems: An employee perspective. *Information & Management*, 53(6), 717-726.
- Siau, K., & Y. Long. (2006). Using social development lenses to understand e-government development. *Journal of Global Information Management*, 14, 47-62.
- Shareef, M. A., Kumar, V., Kumar, U., & Dwivedi, Y. K. (2011). E-government adoption model (GAM): differing service maturity levels. *Government Information Quarterly*, 28(1), 17-35.
- Sharma, S., & Gupta, J. (2003). Building blocks of an e-government - A framework. *Journal of Electronic Commerce in Organizations*, 1(4), 1-15.
- Taylor, S., & Todd, P. A. (1995). Understanding information technology usage: A test of competing models. *Information Systems Research*, 6(2), 144 – 176.
- Teeter, R., & Hart, P., (2003). *The new e-government equation: ease, engagement, privacy and protection*. Washington, DC: The council for Excellence in Government.
- Thompson, R. L., Higgins, C. A., & Howell, J. M. (1991). Personal computing: toward a conceptual model of utilization. *NIS Quarterly*, 15(1), 124-143.
- Tolbert, C. J., Mossberger, K., & McNeal, R. (2008). Institutions, policy and e-government in the American States. *Public Administration Review*, 68, 549-563.
- United Nations & American Society for Public Administration (ASPA). (2002). *Benchmarking e-government: A global perspective*. Retrieved May 19, 2019, from <https://publicadministration.un.org/egovkb/portals/egovkb/documents/un/english.pdf>

CHAPTER 5

- United Nations. (2013-2016). *E-Government survey 2013-2016: E-government in support of sustainable development*. New York: Department of Economic and Social Affairs, United Nations.
- United Nations. (2016). *E-government survey 2016: E-government in support of sustainable development*. Retrieved May 19, 2019, from <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/UNPAN97453.pdf>
- United Nations. (2018). *United Nations e-government survey 2018*. Retrieved May 19, 2019, from <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/#.WT3b9GiGOUk>
- Venkatesh, V., & Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management Science*, 45(2), 186–204.
- Venkatesh, V., Morris, M.G., Davis, G.B., & Davis, F.D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. *MIS Quarterly*, 27(3), 425 – 478.
- Venkatesh, V., Thong, J. Y. L., & Xu, X. (2012). Consumer acceptance and use of information technology: Extending the unified theory of acceptance and use of technology. *MIS Quarterly*, 36(1), 157-178.
- Waseda University. (2016). *The 12th Waseda – IAC international e-government rankings survey 2016 report*. Retrieved October 16, 2018, from http://www.e-gov.waseda.ac.jp/pdf/2016_E-Gov_Press_Release.pdf
- Weerakkody, V., Jones, S., & Olsen, E. (2007). E-government: a comparison of strategies in local authorities in the UK and Norway. *International Journal of Electronic Business*, 141-149.
- White, J. D. (2007). *Managing information in the public sector*. Armonk, NY: M.E. Sharpe, Inc.
- World Economic Forum. (2016). The global information technology report: Innovating in the digital economy. Retrieved October 16, 2018, from http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/WEF_GITR_Full_Report.pdf
- Zouridis, S. & Thaens, M. (2003). E-government: Towards a public administration approach. *Asian Journal of Public Administration*, 25(2), 159-183.

ภาคผนวก

ความหมายของตัวย่อ

ตัวย่อ	ชื่อตัวแปรในแบบวิเคราะห์
คุณภาพของระดับความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (Quality of E-government: Y)	
Stage I (Y_1)	ขั้นที่ 1 ขั้นการปรากฏของการให้บริการสาธารณะแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Emergence Stage)
ST11	คุณภาพการให้บริการออนไลน์ด้วยเว็บไซต์ขององค์กรต่างๆ ของภาครัฐ
ST12	คุณภาพการให้บริการข้อมูลออนไลน์แก่พลเมือง
ST13	คุณภาพการปฏิสัมพันธ์โต้ตอบของภาครัฐกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
Stage II (Y_2)	ขั้นที่ 2 ขั้นการดำเนินการทางธุรกรรมผ่านระบบของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Transaction Stage)
ST21	ผลของการปรับปรุงยุคที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในภาครัฐต่อการเข้าถึงบริการสาธารณะขั้นพื้นฐาน
ST22	การจ่ายเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของประชาชนสู่ภาครัฐ (The Citizen-to-Government)
ST23	การจ่ายเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของภาครัฐสู่ประชาชน (The Government-to-Citizen)
ST24	การจ่ายเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของภาคธุรกิจต่อภาครัฐ (The Business-to-Government)
ST25	การจ่ายเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของภาครัฐต่อภาคธุรกิจ (The Government-to-Business)
Stage III (Y_3)	ขั้นที่ 3 ขั้นการบูรณาการระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Integration Stage)
Stage IV (Y_4)	ขั้นที่ 4 ขั้นการเป็นประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์ (e-Democracy Stage)
กระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาความเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (Mechanisms for e-government: X)	
Policy (X_1)	E-government policy: นโยบายการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์
Po1 (X_{1a})	ICT vision: ความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในวิสัยทัศน์ของรัฐบาล
Po2 (X_{1b})	Policy support: การสนับสนุนและค่าใช้จ่ายในการจ่ายเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-payments) ของภาครัฐที่มีต่อภาคธุรกิจและประชาชน
Po3 (X_{1c})	E-government strategy: ยุทธศาสตร์ในการพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

CHAPTER 5

ตัวย่อ	ชื่อตัวแปรในแบบวิเคราะห์
Infrastructure (X_2)	ICT infrastructure: โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
In1 (X_{2a})	ICT infrastructure: ระดับของโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้แก่ จำนวนการสมัครใช้โทรศัพท์บ้านของประชาชน จำนวนการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของประชาชน จำนวนการใช้อินเตอร์เน็ต ร้อยละของครัวเรือนที่มีการใช้คอมพิวเตอร์ ร้อยละของครัวเรือนที่มีการเข้าถึงการใช้อินเตอร์เน็ต
In2 (X_{2b})	Government supporting and providing WIFI: ระดับของการส่งเสริมและจัดหาบริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สาย (WI-FI) ที่พร้อมใช้งานแก่สาธารณะของภาครัฐไม่ว่าบริการดังกล่าวจะเสียค่าใช้จ่ายหรือไม่
GP (X_3)	promoting e-Government: การส่งเสริมและการสนับสนุนการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของภาครัฐ
TOC (X_4)	Organizational culture transformation: ความเปิดกว้างของภาครัฐ (open government)
GE (X_5)	Effectiveness in government performance: คุณภาพของการให้บริการสาธารณะ คุณภาพของการดำเนินงานของระบบราชการและเจ้าหน้าที่รัฐที่ได้รับการจัดโครงสร้างเพื่อการปฏิบัติตามนโยบายและจัดมอบบริการสาธารณะ ความเป็นอิสระจากความกดดันทางการเมือง คุณภาพของการกำหนดนโยบาย คุณภาพของการนำนโยบายไปปฏิบัติ และความน่าเชื่อถือของพันธสัญญาหรือความมุ่งมั่น (commitment) ของภาครัฐที่มีต่อนโยบายต่างๆ
Cyber security (X_6)	Cyber security: ความปลอดภัยทางไซเบอร์
CL (X_{6a})	Laws and rules: กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยทางไซเบอร์
CT (X_{6b})	Technical: เทคนิคเฉพาะทางเกี่ยวกับความปลอดภัยทางไซเบอร์
CM (X_{6c})	Management of organizations for cyber security: การบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยทางไซเบอร์
CP (X_{6d})	Professionals in cyber security: ศักยภาพในการป้องกันอาชญากรรมไซเบอร์
CC (X_{6e})	Cooperation between government and other sectors in developing cyber security: ความร่วมมือจากภาคส่วนอื่นๆ เพื่อการพัฒนาความปลอดภัยทางไซเบอร์
ตัวแปรบริบทแวดล้อมซึ่งเป็นตัวแปรกำกับ (Moderating variable)	
PI (Mo_1)	Political instability: ความไร้เสถียรภาพทางการเมือง
EG (Mo_2)	Economic growth: ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

โครงการประเมินประสิทธิภาพสถานีตำรวจและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อ
การปฏิบัติงานของตำรวจประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

**The Evaluation on the Effectiveness of Police Stations and the People
Confidence on Police Operation in the Year 2017**

อาภาศิริ สุวรรณานนท์ (Apasiri Suwannanon)¹

ชาติชาย มหาเกีตะ (Chatchai Mahakeeta)²

^{1,2}ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชญวิทยา

การบริหารงานยุติธรรมและสังคม มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Asst. Prof. Dr., Suan Dusit University

E-mail: apadrphd@gmail.com

Received: 26 December 2018

Revised: 12 March 2019

Accepted: 1 May 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการประเมินความเชื่อมั่นของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและการให้บริการประชาชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในและนอกสถานความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน ความพึงพอใจของประชาชนต่อการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครตำรวจชุมชน ความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการมีคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการตำรวจและความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจของตำรวจ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยกำหนด กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 17,355 คน ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อมั่นของผู้เสียหายต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 71.49 ความเชื่อมั่นของผู้ต้องหาต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 59.87 ความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 46.98 ความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชนในการให้บริการบนสถานีตำรวจ และนอกสถานตำรวจในการรับบริการจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80.93 ความพึงพอใจของประชาชนต่อการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัยมีค่า

คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 79.02 การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครตำรวจชุมชนมีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 67.23 ความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการมีคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการตำรวจมีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 71.30 และความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจและจุดสกัดของตำรวจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 73.05

คำสำคัญ: การประเมินประสิทธิภาพ, สถานีตำรวจ, ความเชื่อมั่นของประชาชน, การปฏิบัติงานของตำรวจ

Abstract

The research aimed to evaluate the confidence measurement of various target groups related to police and public service of police officers on and off the station; the terror of public crime; public satisfaction for disaster relief; participation of community police volunteers; people's satisfaction about morality and ethics of police officers and public satisfaction with the establishment of the police checkpoint. The research was the quantitative research with the questionnaire research instrument with the sample group of 17,355 persons. The research found that victims' confidence in the performance of police officers was in the average score of 71.49%; the confidence of the accused on the performance of police officers was in the average score of 59.87%; the fear of public crime was in the average score of 46.98%; the confidence and satisfaction of the people in the service on the police station and outside the police station to receive police service was in the average score of 80.93%; the public satisfaction for disaster relief was in the average score of 79.02%; the participation of community police volunteers was in the average score of 67.23%; people's satisfaction about morality and the ethics of police officers was in the average score of 71.30%; and the people's satisfaction with the establishment of the police checkpoints and extraction points was in the average score of 73.05%.

Keywords: Evaluation on the effectiveness, Police stations, People confidence, Police operation

บทนำ

ความเชื่อมั่นเป็นความรู้สึกเชื่อใจ ไว้วางใจ หรือความเชื่อถือของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยความเชื่อมั่นเป็นผลที่ได้รับมาจากประสบการณ์ที่ได้รับ ไม่ว่าจะเป็นจากบุคคลหรือองค์กรในด้านต่างๆ เช่น ความซื่อสัตย์ยุติธรรม ความสามารถในการบริหารจัดการ ความรับผิดชอบต่อสังคม อันอาจกล่าวได้ว่าเป็นความคาดหวังในทางบวกที่มีต่อบุคคลหรือองค์กร ความเชื่อมั่นเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การบริหารจัดการองค์กรและรวมถึงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายด้วย ดังนั้น ความเชื่อมั่นจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประชาชน เนื่องจากหากประชาชนขาดความเชื่อมั่นในหน่วยงานภาครัฐแล้ว หน่วยงานภาครัฐนั้นก็จะไม่มีความสำคัญและขาดการสนับสนุน นอกจากนี้จะส่งผลกระทบต่อทำให้ความร่วมมือ การประสานงาน การร่วมปฏิบัติงาน ดังนั้น การสร้างความเชื่อมั่นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ประชาชนไว้วางใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญอันจะส่งผลกระทบต่อผลสำเร็จในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเป็นด่านแรกของกระบวนการยุติธรรม (ประพนธ์ สหพัฒนา และคณะ, 2559)

ความสำคัญของความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อตำรวจนั้นมีความสำคัญต่อการกิจหลักของตำรวจ นั่นคือ การให้ความช่วยเหลือและบริการประชาชนที่เดือดร้อน หากประชาชนที่เดือดร้อนประสบกับภัยอาชญากรรมหรือพบเห็นเหตุร้ายและเบาะแสคนร้ายแล้วไม่มีความเชื่อมั่นต่อตำรวจในพื้นที่ ประชาชนก็จะไม่มารายงานให้ตำรวจทราบ ตำรวจก็ไม่สามารถที่จะทำงานหรือช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนได้ การที่สร้างความเชื่อมั่นหรือความเชื่อใจนั้นต้องอาศัยความจริงใจ ทำให้ประชาชนเห็นว่าเป็นที่พึ่งได้ในยามเดือดร้อน โดยเฉพาะในปัจจุบันที่ได้นำเอาหลักการของตำรวจชุมชนมาใช้ ซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ในสังคม หากประชาชนขาดความเชื่อมั่นแล้ว การได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากประชาชนก็จะน้อย ส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจหน้าที่ต่างๆ ได้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Cao & Zhao, 2005 อ้างถึงใน ประพนธ์ สหพัฒนา และคณะ, 2559)

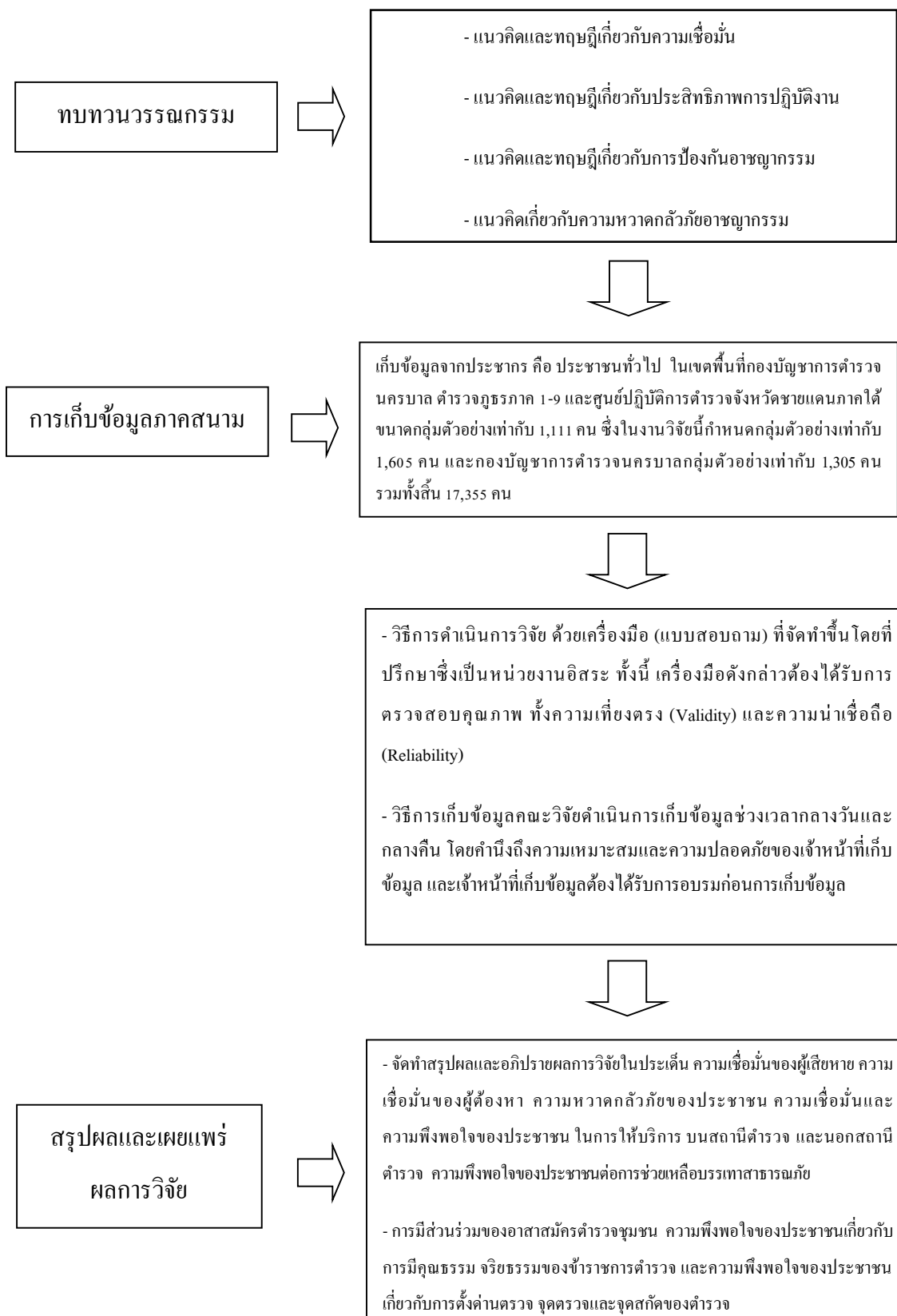
ตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 5/2559 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 ซึ่งอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 เรื่อง มาตรการปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ที่กำหนดให้มีการประเมินส่วนราชการเพื่อพัฒนาระบบการดำเนินงานของส่วนราชการในการขับเคลื่อนภารกิจสำคัญของรัฐบาล และเพิ่มศักยภาพของส่วนราชการในการสนับสนุนการพัฒนาประเทศ เพื่อให้เป็นไปตามมาตรการปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ มติคณะรัฐมนตรีและสั่งการผู้บัญชาการ

ตำรวจแห่งชาติ และการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้ได้ผลจะอาศัยเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างเดียวยังไปไม่ได้ยาก เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องได้รับความร่วมมืออย่างดีจากประชาชน ซึ่งการที่ประชาชนจะให้ความร่วมมือได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องได้รับความไว้วางใจและความเชื่อมั่นจากประชาชนก่อน (ยิ่งยศ ลิขัยอนันต์, ม.ป.ป.) ดังนั้น จึงได้จัดทำโครงการประเมินประสิทธิภาพสถานีตำรวจและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อมั่นของผู้เสียหาย (เกี่ยวกับคดีประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย เพศ และทรัพย์สิน) ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ
2. เพื่อศึกษาความเชื่อมั่นของผู้ต้องหา (เกี่ยวกับคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน และคดียาเสพติด) ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ
3. เพื่อศึกษาความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน
4. เพื่อศึกษาความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชนในการให้บริการบนสถานีตำรวจ และนอกสถานีตำรวจในการรับบริการสาธารณะ (งานจราจร, งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์, งานสายตรวจ) จากเจ้าหน้าที่ตำรวจ
5. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย อำนาจความสะดวกและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ประสบสาธารณภัย ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
6. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครตำรวจชุมชนในการรับผิดชอบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชนที่พักและอาศัย
7. เพื่อสำรวจความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการมีคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการตำรวจ
8. เพื่อสำรวจความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจและจุดสกัดของตำรวจ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อมั่น

ประพนธ์ สหพัฒนา และคณะ (2559) ได้กล่าวถึง ความเชื่อมั่นไว้ว่า ความเชื่อมั่นเป็นความรู้สึกเชื่อใจ ไว้วางใจหรือความเชื่อถือนอกบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยความเชื่อมั่นเป็นผลที่ได้รับมาจากประสบการณ์ที่ได้รับ ไม่ว่าจะเป็นจากบุคคลหรือองค์กรในด้านต่างๆ เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความสามารถในการบริหารจัดการ ความรับผิดชอบต่อสังคม อันอาจกล่าวได้ว่าเป็นความคาดหวังในทางบวกที่มีต่อบุคคลหรือองค์กร ความเชื่อมั่นเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การบริหารจัดการองค์กรและรวมถึงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายด้วย ดังนั้น ความเชื่อมั่นจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประชาชน เนื่องจากหากประชาชนขาดความเชื่อมั่นในหน่วยงานภาครัฐแล้วหน่วยงานภาครัฐนั้นก็จะไม่มีความสำคัญและขาดการสนับสนุน นอกจากนี้จะส่งผลกระทบต่อการให้ความร่วมมือ การประสานงาน การร่วมปฏิบัติงาน ดังนั้น การสร้างความเชื่อมั่นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ประชาชนไว้วางใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญอันจะส่งผลต่อผลสำเร็จในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐเป็นอย่างมาก

ความสำคัญของความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อตำรวจนั้นมีความสำคัญต่อภารกิจหลักของตำรวจ นั่นคือ การให้ความช่วยเหลือและบริการประชาชนที่เดือดร้อน หากประชาชนที่เดือดร้อนประสบกับภัยอาชญากรรมหรือพบเห็นเหตุร้ายและเบาะแสคนร้ายแล้วไม่มีความเชื่อมั่นต่อตำรวจในพื้นที่ ประชาชนก็จะไม่มารายงานให้ตำรวจทราบ ตำรวจก็ไม่สามารถที่จะทำงานหรือช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนได้ การที่สร้างความเชื่อมั่นหรือความเชื่อใจนั้นต้องอาศัยความจริงใจ ทำให้ประชาชนเห็นว่าเป็นที่พึ่งได้ในยามเดือดร้อน โดยเฉพาะในปัจจุบันที่ได้นำเอาหลักการของตำรวจชุมชนมาใช้ ซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ในสังคม หากประชาชนขาดความเชื่อมั่นแล้ว การได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากประชาชนก็จะน้อย ส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจหน้าที่ต่างๆ ได้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Cao & Zhao, 2005 อ้างถึงใน ประพนธ์ สหพัฒนา และคณะ, 2559)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

ภาระหน้าที่ของแต่ละส่วนราชการจะต้องสร้างเสริมให้องค์กรของตนมีการพัฒนาความรู้ให้เหมาะสมแก่ภารกิจของส่วนราชการนั้น มีความรู้ความเข้าใจในระบบการบริหารภาครัฐและแนวโน้มของต่างประเทศ ซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบเอกสารข่าวเผยแพร่ การจัดฝึกอบรมสัมมนา การจัดหาเอกสารวิชาการเพื่อการค้นคว้าในหน่วยงาน การส่งเสริมให้มีการหารือร่วมกันระหว่างข้าราชการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และส่วนราชการเองจะต้องนำ

ความรู้ที่มีการพัฒนาอยู่เสมอมาประยุกต์ใช้กับแผนการปฏิบัติราชการเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันประสิทธิภาพการปฏิบัติงานกลายเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ โดย ก.พ.ร. จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556 - พ.ศ. 2561) เพื่อเป็นแนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาระบบราชการไทยดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและบังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความเชื่อถือไว้วางใจ พัฒนาสุขภาวะ และมุ่งสู่ความยั่งยืน

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม

การป้องกันอาชญากรรม (Crime prevention) คือ การกระทำที่เป็นการลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากอาชญากรรม เกิดขึ้นในสังคมของบุคคลหรือหน่วยงานทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน (อัมณพ ชูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล, 2555) การป้องกันอาชญากรรมนั้นเป็นมาตรการก่อน เกิดเหตุหรืออาชญากรรม ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมจึงเป็นทั้งบุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล และองค์กรต่างๆ ทั้งอยู่ในส่วนของภาครัฐและเอกชน การปราบปรามอาชญากรรม (Crime suppression) คือ การกระทำต่างๆ หลังจากที่เกิดอาชญากรรมนั้นได้เกิดขึ้นแล้ว เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอาชญากรรมการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย ซึ่งรวมถึงการฟ้องคดี การพิจารณาคดี การพิพากษาคดี และการตัดสินโทษ (อัมณพ ชูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล, 2555)

การป้องกันอาชญากรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบวกราคาตัดสินใจของบุคคลว่าเลือกประกอบอาชญากรรมหรือไม่ โดยคำนวณจากโทษที่จะได้รับหากถูกจับกุมกับผลที่คาดหวังว่าจะได้รับจากการกระทำผิดนั้น หากคิดว่าการโทษที่จะได้รับจากโทษในกรณีถูกจับกุมมีมากกว่าความสุขที่จะได้จากการกระทำผิดบุคคลก็เลือกที่จะไม่ประกอบอาชญากรรมนั้น ซึ่งความคิดของบุคคลได้รับอิทธิพลมาจากประสบการณ์จากการเคยถูกลงโทษหรือจากการติดต่อสัมผัส หรือได้มาจากการรู้ที่ทราบเกี่ยวกับอัตราโทษของกฎหมาย ซึ่งการป้องกันตามแนวทฤษฎีป้องกันนั้นสามารถแบ่งการป้องกันได้ 2 รูปแบบ รูปแบบที่หนึ่งเรียกว่า การป้องกันทั่วไป (General Deterrence) ซึ่งหมายถึง อิทธิพลของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่ทำให้บุคคลทั่วไปเกรงกลัวและไม่กล้าที่จะประกอบอาชญากรรม ทั้งนี้เนื่องมาจากความเกรงกลัวต่อการถูกจับกุม ถูกตัดสินว่ากระทำผิดและถูกลงโทษอย่างรุนแรง ซึ่งหากไม่มีกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมนี้แล้ว บุคคลทั่วไปก็จะเลือกประกอบอาชญากรรม สำหรับการป้องกันอาชญากรรมอีกรูปแบบหนึ่งคือ การป้องกันเฉพาะ (Specific Deterrence) ซึ่งหมายถึง อิทธิพลของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่ทำให้บุคคลที่เคยถูกลงโทษมาแล้วไม่ประกอบอาชญากรรม เนื่องจากบุคคลดังกล่าวเกรงกลัวว่าจะถูกลงโทษอีก (พรชัย ชันดี, 2553)

4. แนวคิดเกี่ยวกับความหวาดกลัวภัยอาชญากรรม

Warr (2000 อ้างถึงใน Cordner, 2010) กล่าวว่า การทำความเข้าใจ Fear of Crime ส่วนใหญ่จะให้ความหมายว่า “ความรู้สึกของมนุษย์ที่มีต่อภัยอาชญากรรม” เป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึกกลัวหรือหวาดระแวง ซึ่งมักจะส่งผลให้ผู้คนตื่นตระหนกและสร้างพฤติกรรมตอบสนอง ต่อภัยอันตรายที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดคิด

Wesley Skogan (2006 อ้างถึงใน Cordner, 2010) ให้คำนิยามไว้ว่า ความกลัวภัยอาชญากรรมเป็นเรื่องความเป็นจริงทางสังคมและการเมืองที่ส่งผลกระทบที่เป็นรูปธรรมต่อการดำรงชีวิตในเมืองขนาดใหญ่ ความกลัวมีผลต่อทั้งบุคคลและกลุ่มของพวกเขา ความกลัวสามารถกักผู้คนไว้ภายในบ้านของพวกเขาเอง และการทำลายความไว้วางใจระหว่างเพื่อนบ้านข้างเคียง ดังนั้น ความกลัวถือเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ของประชาชนที่รัฐต้อง เอาใจใส่ดูแล

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการใช้วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ตามขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัยที่กำหนดประชากร คือ ประชาชนทั่วไป ประชาชนในพื้นที่ประสบสาธารณภัย ประชาชนที่มาใช้บริการบนสถานีตำรวจ และนอกสถานีตำรวจ, ประชาชนในฐานะผู้เสียหายที่มาแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในคดีอาญาไว้แล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน, ผู้ต้องหาคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์และคดียาเสพติด และประชาชนที่เป็นอาสาสมัครตำรวจชุมชน ในเขตพื้นที่กองบัญชาการตำรวจนครบาล ตำรวจภูธรภาค 1-9 และศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการสุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมาย โดยใช้ขนาดตัวอย่างจาก Taro Yamane ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% ที่มีขนาดประชากรจำนวนมากนับไม่ถ้วน ณ ระดับความคลาดเคลื่อน $\pm 3\%$ ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 1,111 คน ซึ่งในงานวิจัยนี้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 1,605 คน ยกเว้นกองบัญชาการตำรวจนครบาลกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 1,305 คน รวมทั้งสิ้น 17,355 คน

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนทั่วไป เป็นประชาชนที่มาใช้บริการบนสถานีตำรวจ และนอกสถานีตำรวจในการรับบริการสาธารณะ (งานจราจร, งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์, งานสายตรวจ), ประชาชนในฐานะผู้เสียหายที่มาแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในคดีอาญาไว้แล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน ผู้ต้องหาคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์และคดียาเสพติด และประชาชนที่เป็นอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยเลือกตัวอย่างพื้นที่ในเขตกองบัญชาการตำรวจนครบาล จำนวน 3 กองบังคับการตำรวจนครบาลตำรวจภูธรภาค 1-9 ตำรวจภูธรภาคๆ ละ จำนวน 3 ตำรวจภูธรจังหวัด และ

ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 3 ตำรวจภูธรจังหวัด หลังจากนั้นเลือกตัวอย่างพื้นที่ในเขตกองบังคับการตำรวจนครบาลฯ ละ 3 สถานีตำรวจ และตำรวจภูธรจังหวัดฯ ละ 3 สถานีตำรวจ และการสุ่มตัวอย่าง โดยคำนึงถึงความน่าจะเป็น (Probability Sampling) จากประชาชนในพื้นที่สถานีตำรวจฯ ละ 145 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในพื้นที่ประสบสาธารณภัยเป็นประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ประสบสาธารณภัย โดยเลือกตัวอย่างพื้นที่ในเขตตำรวจภูธรภาค 1-9 และศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน่วยละ 300 คน และวิธีการดำเนินการวิจัยนั้นใช้วิธีการดำเนินการวิจัย ด้วยเครื่องมือ (แบบสอบถาม) ที่จัดทำขึ้นโดยที่ปรึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระ ทั้งนี้ เครื่องมือดังกล่าวต้องได้รับการตรวจสอบคุณภาพ ทั้งความเที่ยงตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) และต้องให้ข้าราชการตำรวจกองวิจัย สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เข้าร่วมพิจารณากำหนดรูปแบบและแนวทางประเมินผล วิธีการเก็บข้อมูลคณะวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลช่วงเวลากลางวันและกลางคืน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูล และเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลต้องได้รับการอบรมก่อนการเก็บข้อมูลภาคสนาม ทั้งนี้ ให้ข้าราชการตำรวจกองวิจัย สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ เป็นผู้ตรวจสอบ และสังเกตการณ์/ กำกับดูแลเพื่อให้เป็นไปด้วยความถูกต้องตามข้อเท็จจริง

ผลการวิจัย

ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนตามโครงการประเมินประสิทธิภาพสถานีตำรวจและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของตำรวจประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ในภาพรวมจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 17,355 คน มีดังนี้

1. ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของผู้เสียหาย (เกี่ยวกับคดีประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย เพศ และทรัพย์สิน) ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในภาพรวมความเชื่อมั่นของผู้เสียหาย (เกี่ยวกับคดีประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย เพศ และทรัพย์สิน) ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 71.49

2. ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของผู้ต้องหา (เกี่ยวกับคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน และคดีอาชญากรรม) ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในภาพรวมความเชื่อมั่นของผู้ต้องหาต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 59.87

3. ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความหวาดกลัวภัยของประชาชน ในภาพรวมความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชน คิดเป็นร้อยละ 46.98 ด้านประสิทธิภาพ

การปราบปรามอาชญากรรม คิดเป็นร้อยละ 68.65 และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 74.23

4. ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชน ในการให้บริการ บนสถานีตำรวจ และนอกสถานีตำรวจในการรับบริการสาธารณะ (งานจราจร, งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์, งานสายตรวจ) จากเจ้าหน้าที่ตำรวจในภาพรวมความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชนในการให้บริการบนสถานีตำรวจและนอกสถานีตำรวจในการรับบริการสาธารณะ (งานจราจร, งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์, งานสายตรวจ) จากเจ้าหน้าที่ตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 80.93 ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจบนสถานีตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 80.81 ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกสถานีตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 81.04

5. ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย อำนาจความสะดวกและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ประสบสาธารณภัย (ตามที่รัฐบาลประกาศเป็นพื้นที่ประสบสาธารณภัย) ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในภาพรวมความพึงพอใจของประชาชนต่อการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย อำนาจความสะดวกและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ประสบสาธารณภัย (ตามที่รัฐบาลประกาศเป็นพื้นที่ประสบสาธารณภัย) ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ คิดเป็นร้อยละ 79.02 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 78.27 ด้านการอำนวยความสะดวกการจราจร คิดเป็นร้อยละ 80.60 ด้านการให้ความช่วยเหลือประชาชน คิดเป็นร้อยละ 78.20

6. ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครตำรวจชุมชนในการรับผิดชอบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชนที่พักและอาศัย ในภาพรวมความพึงพอใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครตำรวจชุมชนในการรับผิดชอบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชนที่พักและอาศัย คิดเป็นร้อยละ 67.23 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสร้างเครือข่าย คิดเป็นร้อยละ 67.96 ด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 66.91 ด้านการรับรู้ปัญหาอาชญากรรมในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 67.32 ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน คิดเป็นร้อยละ 66.73

7. ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการมีคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการตำรวจ ในภาพรวมความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการมีคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 71.30 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านมาตรฐานคุณธรรมของตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 69.34 ด้านอุดมคติของตำรวจ คิดเป็นร้อยละ

71.86 ด้านมาตรฐานทางจริยธรรมของตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 72.03 ด้านจรรยาบรรณของตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 72.22 ด้านการแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันของตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 71.05

8. ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจและจุดสกัดของตำรวจ ในภาพรวมความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจและจุดสกัดของตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 73.05

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ระดับคะแนนความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มตัวอย่างในด้านต่างๆ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานของตำรวจในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของผู้เสียหาย (เกี่ยวกับคดีประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย เพศ และทรัพย์สิน) ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประเด็นที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นมากที่สุด คือ พนักงานสอบสวนปกปิดข้อมูลของผู้เสียหายและพยานเป็นความลับ คิดเป็นร้อยละ 72.89 ประเด็นที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นน้อยที่สุด คือ การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน (ร้อยละ) เป็นไปตามลำดับก่อน - หลัง ของผู้มารับบริการ คิดเป็นร้อยละ 67.90 จากผลการวิจัย จะเห็นได้ว่าประชาชนมองถึงการปฏิบัติหน้าที่โดยการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งการให้บริการตามลำดับก่อนหลังมีผลต่อจิตใจของผู้เสียหายเนื่องจากผู้เสียหายย่อมรู้ดีกว่าตนเองได้รับความเดือดร้อนมา ย่อมต้องการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจให้ความช่วยเหลือตนเองและให้ความสำคัญกับตัวเอง หากเจ้าหน้าที่ตำรวจเลือกปฏิบัติแล้วย่อมทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นและหมดความศรัทธาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ ดังนั้น ต้องมีการเน้นย้ำและสร้างจิตสำนึกการให้บริการแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ ให้ปฏิบัติงานโดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ว่าผู้เสียหายหรือประชาชนที่เข้ามารับบริการจะมีฐานะยากจนหรือร่ำรวย ควรให้การอำนวยความสะดวกที่เสมอภาคและเท่าเทียมกันเป็นไปตามหลักการอำนวยความสะดวกในคดีอาญา ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 419/2556 เรื่อง การอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวน การสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญาในทุกกระบวนการ สอดคล้องกับ Nur Kirmizidag (2015) ได้ศึกษา “ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศตุรกี (Public Trust in the Police in Turkey)” โดยได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อประชาชนในประเด็นการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม (Equally) การให้เกียรติ (Respectfully) และการให้ความยุติธรรม (Fairly) การศึกษาของ สุวัฒน์ ไกรสกุล และ

จุฬารัตน์ คงรักษ์กวิน (2558) และคมสัน สุขมาก (2559) ได้กล่าวถึง การอำนวยความสะดวกทางอาญาให้กับประชาชนเช่นกัน

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของผู้ต้องหา (เกี่ยวกับคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ และ คดียาเสพติด) ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประเด็นที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นมากที่สุด คือ พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม คิดเป็นร้อยละ 62.00 ประเด็นที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นน้อยที่สุด คือ พนักงานสอบสวนมีการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาด้วยความสุภาพและเคารพในสิทธิมนุษยชน คิดเป็นร้อยละ 56.96 จากผลการวิจัย ประชาชนส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจพูดจาไม่ไพเราะ ไม่ยิ้มแย้มแจ่มใสกับประชาชนที่เข้ามาใช้บริการ กรณีการพูดจากับกลุ่มผู้ต้องหาหรือญาติผู้ต้องหา ควรเคารพในสิทธิมนุษยชน ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจไม่มีอคติต่อผู้ต้องหา เป็นไปตามองค์ประกอบของงานบริการ คือ ความพึงพอใจในงานบริการ ซึ่งเป็นประเด็นในการสะท้อนคุณภาพในงานให้บริการสาธารณะที่แท้จริง นอกเหนือจากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านคุณภาพและศักยภาพของผู้ให้บริการ ความพึงพอใจในงานบริการนั้นขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะความพร้อมด้านจิตใจ และความสามารถในการยืดหยุ่นและปรับตัวได้อย่างเหมาะสมตามความต้องการของผู้รับบริการ งานบริการที่ดีนั้นจะต้องเข้าใจถึงลักษณะธรรมชาติของงานบริการและปัจจัยหรือทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับงานบริการ ดังนั้น การบริการของเจ้าหน้าที่ตำรวจบนสถานีตำรวจนั้นจำเป็นต้องยังต้องให้บริการที่มีความพร้อม เอาใจใส่ประชาชน ทั้งการแสดงด้านกริยา วาจา ต้องให้บริการอย่างเต็มที่ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556 - พ.ศ. 2561) อันสอดคล้องกับผลที่จะเกิดขึ้นคือการได้รับความร่วมมือจากประชาชน ความพึงพอใจในการให้บริการต่อประชาชนที่จะนำไปสู่การให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่กับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อการป้องกันอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ชวลิต อนันต์รังสี (2546) กมล จันทร์เพ็ญ (2550) ประเทือง อันทอง (2550) และประพนธ์ สหพัฒนา และคณะ (2559)

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชนประเด็นที่ประชาชนให้ความหวาดกลัวภัยมากที่สุด คือ เมื่อบ้าน/ ที่พักอาศัยของท่านไม่มีคนอยู่บ้าน ท่านหวาดกลัวว่าจะถูกขโมยทรัพย์สินของท่านในเวลากลางคืน คิดเป็นร้อยละ 53.23 ประเด็นที่ประชาชนให้ ความหวาดกลัวภัยน้อยที่สุด คือ เมื่ออยู่ในบ้าน/ ที่พักอาศัย ท่านหวาดกลัวว่าจะตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพในเวลากลางวัน คิดเป็นร้อยละ 39.34 จากผลการวิจัย จะเห็นได้ว่าประชาชนมีความหวาดกลัวการเกิดอาชญากรรม การขโมยทรัพย์สินในช่วงเวลากลางคืนมากที่สุด เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่การมองเห็นผู้ร้ายทำได้ยาก การป้องกันตนเองจากภัยอันตรายทำได้ยากจำกัด เจ้าหน้าที่ตำรวจควรมีการออกตรวจในเวลากลางคืนบ่อยครั้ง หรืออาจนำเทคโนโลยี อาทิ กล้อง

วงจรปิด ช่วยในการป้องกันและปราบปรามเหตุอาชญากรรม การบันทึกอุปกรณ์ของเครื่องมือ ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้อีกด้วย

ด้านประสิทธิภาพการป้องกันอาชญากรรม ประเด็นที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถลดช่องว่างในการกระทำความผิดโดยออกตรวจพื้นที่ที่รับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงจัดสายตรวจจรจัดจักรยานยนต์ สายตรวจเดินเท้า ออกตรวจตู้แดงตั้งจุดสกัด และออกเยี่ยมเยียนประชาชน ฯลฯ คิดเป็นร้อยละ 67.89 ประเด็นที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้น เช่น การตรวจตราการพกพาอาวุธในที่สาธารณะและการกวดขันจับกุมกลุ่มวัยรุ่นที่ก่อความรำคาญต่อชุมชน เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 62.94 **ด้านประสิทธิภาพการปราบปรามอาชญากรรม** ประเด็นที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นมากที่สุด คือ ระดับความเชื่อมั่นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 70.08 ประเด็นที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจมาถึงสถานที่เกิดเหตุและสามารถระงับเหตุการณ์ได้ทันทั่วถึง จับกุมคนร้ายได้อย่างรวดเร็ว คิดเป็นร้อยละ 67.26 **ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน** ประเด็นที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นมากที่สุด คือ ท่านมีความรู้สึกปลอดภัยจากการคุกคามทางเพศ คิดเป็นร้อยละ 75.09 ประเด็นที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นน้อยที่สุด คือ ท่านมีความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 72.67

จากผลการวิจัย เห็นได้ว่า ประชาชนยังขาดความเชื่อมั่นเรื่องการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อการลดและการป้องกันปัญหาอาชญากรรม ซึ่งจากการสอบถามประชาชนส่วนใหญ่มีข้อสังเกตเรื่องพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจกรณีการยึดของกลาง (ยาเสพติด) ให้กับกลุ่มผู้ต้องหา ซึ่งประชาชนมีการบอกต่อกันถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น ต้องมีการตรวจสอบติดตาม และควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อไม่ให้เกิดข้อครหาในกลุ่มประชาชน รวมถึงปัญหาเรื่องการเข้าถึงที่เกิดเหตุซ้ำเป็นเรื่องที่ประชาชนขาดความเชื่อมั่นกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาจเนื่องจากเมื่อเกิดเหตุผู้เสียหายหรือผู้ประสบเหตุต้องการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าถึงที่เกิดเหตุอย่างทันทั่วถึง เพราะรู้สึกว่าได้ตนเองได้รับความเดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างเร่งด่วน กระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจยังมีขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ที่มา การแจ้งเหตุก่อนทุกครั้งทำให้มีระยะเวลา ซึ่งบางกรณีมีประชาชนโทรมาถกเถียงกับเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ออกไปที่เกิดเหตุโดยที่ไม่มีเหตุเกิดขึ้น เป็นการรบกวนกระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นอย่างยิ่ง สิ่งทีเจ้าหน้าที่ตำรวจควรดำเนินการ คือ เมื่อถึงสถานที่เกิดเหตุต้องแจ้งให้ผู้เสียหายหรือผู้ประสบเหตุได้รับทราบ กระบวนการ ขั้นตอนการเข้าช่วยเหลือเพื่อให้เกิดความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายและประเด็นประชาชนขาดความเชื่อมั่น

ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องสร้างความปลอดภัยให้เกิดในพื้นที่ชุมชน การทำร้ายร่างกาย ชีวิต อาจเกิดจากผู้มีอิทธิพล การรวมกลุ่มกันของแก๊งค์แว้น ซึ่งเมื่อมีการรวมกลุ่มกันก็เกิดความคิดคะนอง เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาอาชญากรรมเล็กๆ น้อยๆ ในชุมชนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรมที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้น ในภาพรวมของความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชนในมิติ ด้านประสิทธิภาพการป้องกันอาชญากรรมและด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นไปตามหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับความหวาดกลัวภัยอาชญากรรม พบว่า จากการสังเคราะห์ข้อมูลของ Zedner (1997 อ้างถึงใน จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2551) พบว่า ความรู้สึกหวาดกลัวอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางด้านสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกหวาดกลัวอาชญากรรมกับความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต ความรู้สึกหวาดกลัวอาชญากรรมเป็นประเด็นคุกคามต่อความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตของประชาชนมากกว่าคุกคามต่อความรู้สึกปลอดภัยในทรัพย์สินหรือความปลอดภัยอื่นๆ ไปรวมทั้งประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจร่วมด้วยและเป็นไปตามยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2564 ซึ่งเป็นแนวทางที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติใช้ในการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เกิดจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัจจัยคุกคามจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จนได้ ซึ่งยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้านของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่วิสัยทัศน์ “เป็นตำรวจมืออาชีพ เพื่อความผาสุกของประชาชน” ส่งผลให้การป้องกัน การปราบปราม และการแสวงหาความร่วมมือร่วมกับภาคประชาชนนั้นเป็นไปอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวดี ไกรสกุล และจุฑาภรณ์ คงรักษักวิน (2558) ประพนธ์ สหพัฒนา และคณะ (2559) และคมสัน สุขมาก (2559) รวมทั้งการศึกษาจากต่างประเทศ Lincoln Fry (2013) ได้ศึกษา “ความไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศแอฟริกาใต้” Craen & Skogan (2015) ได้ศึกษา “ความไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเบลเยียม” และ Nur Kirmizidag (2015) ได้ศึกษา “ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศตุรกี (Public Trust in the Police in Turkey)” เห็น ได้อย่างชัดเจนว่าหากลดความหวาดกลัวภัยของประชาชนแล้วนั้นผลที่ได้ คือประสิทธิภาพการป้องกันอาชญากรรม และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชนในการให้บริการบนสถานีตำรวจ (Front Office) และนอกสถานีตำรวจในการรับบริการสาธารณะ (งานจราจร, งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์, งานสายตรวจ) จากเจ้าหน้าที่ตำรวจด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจบนสถานีตำรวจ ประเด็นที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจยิ้มแย้มแจ่มใสแสดงท่าทีเป็นมิตรต่อประชาชน คิดเป็นร้อยละ 82.16 ประเด็นที่ประชาชนให้

ความเชื่อมั่นน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความกระตือรือร้นในการให้บริการประชาชน คิดเป็นร้อยละ 79.38 ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกสถานที่ตำรวจ ประเด็นที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นมากที่สุด คือ ท่านเห็นเจ้าหน้าที่ตำรวจปรากฏกายให้ประชาชนพบเห็นเป็นประจำในแหล่งชุมชนที่ประชาชนรวมตัวกันเป็นจำนวนมาก เช่น บริเวณโรงเรียนในช่วงเช้า/ เย็น ตลาดนัดต่างๆ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 82.24 ประเด็นที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจออกไปพบพูดคุยกับประชาชน (Stop walk and Talk) เพื่อสร้างความใกล้ชิดและเป็นมิตรกับประชาชน คิดเป็นร้อยละ 79.14

จากผลการวิจัย ประชาชนยังเห็นว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจขาดความกระตือรือร้นในการให้บริการประชาชน อาจเนื่องจากปัญหาจากตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจเอง หรือขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ขาดการกระตุ้นให้มุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ดังนั้น ควรมีการสำรวจปัญหาในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และให้การสนับสนุนช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจ พัฒนาในส่วนที่ยังด้อยเพื่อให้มีประสิทธิภาพและเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่การให้บริการแก่ประชาชน นอกจากนี้ยังเห็นว่าประชาชนขาดความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ตำรวจขาดความใกล้ชิดและเป็นมิตรกับประชาชนแล้วจะทำให้การปฏิบัติงานที่ต้องร่วมกับชุมชนทำได้ยาก ดังนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการเพิ่มเครือข่ายการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยอาจเป็นกิจกรรมกีฬา หรือการร่วมกันพัฒนาชุมชน เป็นต้น เป็นไปตามหลักการแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการตำรวจประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. 2553 ว่าด้วยมาตรฐานคุณธรรม และอุดมคติของตำรวจมาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (1) มาตรฐานทางจริยธรรมของตำรวจ ได้แก่ ข้อ 9 ข้าราชการตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงประโยชน์ของทางราชการ ประชาชน ชุมชน และประเทศชาติ เป็นสำคัญ ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว กระตือรือร้น รอบคอบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และ เป็นธรรม ด้วยความวิริยะอุตสาหะ ขยันหมั่นเพียร เสียสละ ใช้ปฏิภาณไหวพริบ กล้าหาญและอดทน ความรับผิดชอบ ความเต็มใจ ไม่ละทิ้งหน้าที่ ไม่หลีกเลี่ยงหรือบิดความรับผิดชอบ และ ข้อ 10 ข้าราชการตำรวจต้องมีจิตสำนึกของความเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ เพื่อให้ประชาชนศรัทธาและเชื่อมั่น ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติโดยมีท่าทีเป็นมิตร มีมนุษยสัมพันธ์อันดี และมีความสุภาพอ่อนโยนต่อประชาชน ผู้รับบริการ รวมทั้งให้บริการประชาชนด้วยความเต็มใจ รวดเร็ว และไม่เลือกปฏิบัติ ปฏิบัติตนให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของประชาชน ไม่เบียดเบียน ไม่แสดงกริยาหรือท่าทางไม่สุภาพหรือไม่ให้เกียรติ รวมทั้งไม่ใช้ถ้อยคำ กริยา หรือท่าทาง ที่มีลักษณะหยาบคาย ดูหมิ่น หรือเหยียดหยามประชาชน เอื้อเฟื้อ สงเคราะห์ และช่วยเหลือ

ประชาชนเมื่ออยู่ในฐานะที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ หรือประสบเคราะห์จากอุบัติเหตุ การละเมิดกฎหมาย หรือภัยอื่นๆ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้ต้องสงสัยหรือผู้กระทำผิดกฎหมาย หรือไม่ และมุ่งเน้นการอำนวยความสะดวกให้กับภาคประชาชนอย่างแท้จริง

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย
อำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ประสบ
สาธารณภัย (ตามที่รัฐบาลประกาศเป็นพื้นที่ประสบสาธารณภัย) ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
ด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจมากที่สุด คือ
เจ้าหน้าที่ตำรวจมีการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและ
ทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 80.53 ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีการ
ออกตรวจที่พิกัดอาศัย/ ชุมชนของท่าน สถานที่ราชการ โรงเรียน โรงพยาบาล ศาสนสถานสำคัญ
และบริเวณสถานที่พักพิงชั่วคราว คิดเป็นร้อยละ 74.58 ด้านการอำนวยความสะดวกการจราจร
ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเหมาะสมกับ
สถานการณ์ คิดเป็นร้อยละ 82.96 ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจได้นำ
ยานพาหนะ (รถยนต์ เรือท้องแบน เรือยาง) ออกบริการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบสาธารณภัย
คิดเป็นร้อยละ 78.59 ด้านการให้ ความช่วยเหลือประชาชน ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจมากที่สุด
คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชนที่ประสบภัยสาธารณภัย
คิดเป็นร้อยละ 79.60 ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจออกตรวจ
เยี่ยมเยียน และมอบถุงยังชีพให้กับประชาชนผู้ประสบภัย ตามบ้านเรือน ศูนย์อพยพหรือที่พักพิง
ชั่วคราว คิดเป็นร้อยละ 77.22

จากผลการวิจัย ประชาชนที่ประสบปัญหาสาธารณภัยยังเห็นว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจยังขาด
การออกตรวจตราบ่อยครั้ง ทำให้เกิดจากความกังวลใจของประชาชนที่ติดอยู่ในพื้นที่ประสบภัย
ทั้งมีความหวาดกลัวภัยจากทั้งธรรมชาติและจากอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นซ้ำเดิม จึงต้องการ
พบเห็นเจ้าหน้าที่ตำรวจบ่อยครั้งเพื่อความอุ่นใจ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจควรต้องมีการจัดเวรเพื่อ
ออกตรวจตราและเยี่ยมเยียนผู้ประสบภัยบ่อยครั้ง เพื่อทราบถึงปัญหาและให้การช่วยเหลือได้
อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ยังเห็นว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจยังขาดอุปกรณ์ในการออกให้บริการและให้
ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ประสบสาธารณภัย เช่น เรือท้องแบน เรือยาง เป็นต้น ดังนั้น
หน่วยงานต้นสังกัดต้องให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการจัดหาอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นเพื่อให้
การช่วยเหลือประชาชน และทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
ตำรวจให้มากขึ้น กรณีการมอบ ถุงยังชีพให้กับประชาชนผู้ประสบภัยต้องมีการสำรวจจำนวน
ครัวเรือนของผู้ประสบภัยและจัดหา ถุงยังชีพให้เพียงพอ ซึ่งจากการสอบถามประชาชนส่วนใหญ่

ยังเห็นว่าอุ้งยังชีพยังไม่เพียงพอต่อ ความต้องการ 1 ครั้วเรือน เนื่องจากมีความจำเป็นในการใช้เพื่อ ยังชีพ และอยากให้ของที่นำมาแจกเป็นของที่มีคุณภาพอีกด้วย ดังนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องมีการ ตรวจสอบทั้งความเพียงพอตาม ความต้องการและคุณภาพของอุ้งยังชีพก่อนนำไปแจกจ่ายให้กับ ประชาชนเป็นไปตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานตำรวจแห่งชาติในรอบ หนึ่งปีประเทศไทยจะต้องเผชิญกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล ซึ่งเป็นผลจากปัจจัยตามธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และตามเหตุปัจจัยเสี่ยงภัยต่างๆ จากลักษณะทางภูมิรัฐศาสตร์ ของประเทศไทย รวมทั้งสาธารณภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งจากปฏิทินสาธารณภัย ประจำปีของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ได้ระบุภัยประเภทต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ได้แก่ อุทกภัยภัยแล้ง ภัยจากดินโคลนถล่มแผ่นดินไหวและสึนามิवादภัยอัคคีภัยภัยจากไฟฟ้าและ หมอกควันภัยจากการคมนาคม และโรคระบาด โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีหน้าที่รักษา ความสงบเรียบร้อยดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน จัดระบบจราจรในพื้นที่ ประสบภัยและพื้นที่ใกล้เคียงควบคุมและบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำ ผิดทางอาญา จัดชุดเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญพิเศษสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เช่น ชุดกู้ภัย ชุดสุนัขค้นหา ชุดเก็บกู้และทำลายวัตถุระเบิด ปฏิบัติหน้าที่ด้านการพิสูจน์สถานที่เกิด เหตุการณ์ ชันสูตรพลิกศพ การตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลการจัดการศพ การติดตามผู้สูญหาย และการส่งกลับ สนับสนุนกำลังเจ้าหน้าที่ เครื่องมือ อุปกรณ์และยานพาหนะแก่กองบัญชาการ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติและกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่

6. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครตำรวจชุมชนในการรับผิดชอบต่อ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชนที่พักและอาศัย

ด้านการสร้างเครือข่าย ประเด็นที่อาสาสมัครตำรวจชุมชนเห็นด้วยมากที่สุด คือ ท่านได้ ร่วมกับตำรวจในการเผยแพร่ความรู้และกิจกรรมอื่นๆ เพื่อสร้างเครือข่ายในการแก้ไขปัญหา อาชญากรรมในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 72.10 ประเด็นที่อาสาสมัครตำรวจชุมชนเห็นด้วยน้อยที่สุด คือ ท่านได้ร่วมชี้แนะปัญหาอันเกิดจากการปฏิบัติงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ หน่วยงานภาครัฐ และภาคส่วนต่างๆ เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชนของท่าน คิดเป็นร้อยละ 65.57 **ด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในชุมชน** ประเด็นที่อาสาสมัครตำรวจชุมชนเห็นด้วย มากที่สุด คือ ท่านร่วมปรึกษาหารือหรือคิดวางแผนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจัดกิจกรรมสร้าง เสริมความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 68.79 ประเด็นที่ อาสาสมัครตำรวจชุมชนเห็นด้วยน้อยที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ในการป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด สารระเหยและอุบัติภัยรวมถึงการตรวจตรารักษา ความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 64.96 **ด้านการรับรู้ปัญหา**

อาชญากรรมในชุมชน ประเด็นที่อาสาสมัครตำรวจชุมชน เห็นด้วยมากที่สุด คือ ท่านพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่และประชาชนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ คิดเป็นร้อยละ 68.14 ประเด็นที่อาสาสมัครตำรวจชุมชนเห็นด้วยน้อยที่สุด คือ ท่านเคยพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาด้านอาชญากรรมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่เพื่อวางแผนร่วมกับตำรวจในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 66.21 **ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน** ประเด็นที่อาสาสมัครตำรวจชุมชนเห็นด้วยมากที่สุด คือ ท่านสามารถเชิญชวนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดำเนินการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมยาเสพติด สารระเหย และอุบัติเหตุรวมทั้งการตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน คิดเป็น ร้อยละ 69.94 ประเด็นที่อาสาสมัครตำรวจชุมชนเห็นด้วยน้อยที่สุด คือ ท่านสามารถเชิญชวนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการวางแผนแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในชุมชนคิดเป็นร้อยละ 64.94

จากผลการวิจัย เห็นว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจยังขาดการให้ความรู้กับประชาชน ขาดการชี้แจงแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับเครือข่ายประชาชน ดังนั้น ควรมีการสร้างองค์ความรู้และวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน รวมถึงการชี้แจงให้เข้าใจถึงอำนาจในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และเครือข่ายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ประชาชนยังขาดการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ชุมชน ซึ่งปัญหาในชุมชน เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเสียงดังรบกวนจากจักรยานยนต์ที่ปรับแต่งท่อไอเสีย ปัญหาอาชญากรรมทั่วไป ลัก วิ่ง ชิง ปล้น เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องหามาตรการเพื่อสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้น ให้ประชาชนในชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ มีความเชื่อใจและไว้วางใจ การเข้าถึงชุมชน การพูดคุยทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ตำรวจชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างความสัมพันธ์ เพื่อการสร้างเครือข่ายการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจตามแนวทางการปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการตำรวจ โดยการจะนำตำรวจชุมชนสัมพันธ์มาใช้ในการงานตำรวจให้ประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารหน่วยงานตำรวจต้องตระหนักว่ารูปแบบการทำงานจะต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งในมิติด้าน โครงสร้างการบริหารบุคคล การบังคับบัญชา ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมาย เพราะหลักปรัชญาในการทำงานเปลี่ยนแปลงไป รูปแบบการทำงานต้องสอดคล้องกันด้วย ดังนั้น ตำรวจชุมชนสัมพันธ์จะทำให้หน่วยงานเกิดการเปลี่ยนแปลงสองประการด้วยกัน **ประการแรก** หน่วยงานตำรวจต้องยอมรับว่าตำรวจชุมชนสัมพันธ์จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายลดน้อยลงหรือลดความเข้มงวดในการตรวจตราจับกุม ในขณะที่ดุลยพินิจของตำรวจสายตรวจหรือตำรวจชุมชนสัมพันธ์จะเพิ่มมากขึ้น และ**ประการที่สอง**

หน่วยงานต้องดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านพฤติกรรม ขวัญและกำลังใจ ตลอดจนความคาดหวังของตำรวจที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับงานของ ประพนธ์ สหพัฒนา และคณะ (2559) และคมสัน สุขมาก (2559) รวมทั้งการศึกษาจากต่างประเทศ Lincoln Fry (2013) ได้ศึกษา “ความไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศแอฟริกาใต้” Craen & Skogan (2015) ได้ศึกษา “ความไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเบลเยียม” และ Nur Kirmizidag (2015) ได้ศึกษา “ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศตุรกี (Public Trust in the Police in Turkey)”

7. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการมีคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการตำรวจ

ด้านมาตรฐานคุณธรรมของตำรวจ ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน คิดเป็นร้อยละ 70.61 ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต คิดเป็นร้อยละ 68.70 **ด้านอุดมคติของตำรวจ** ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความรอบคอบและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความไม่ประมาท คิดเป็นร้อยละ 72.69 ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีการให้ความช่วยเหลือประชาชนอย่างสม่ำเสมอ คิดเป็นร้อยละ 71.18 **ด้านมาตรฐานทางจริยธรรมของตำรวจ** ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับประชาชน คิดเป็นร้อยละ 72.93 ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ความเต็มใจไม่ละทิ้งหน้าที่ ไม่หลีกเลี่ยงหรือบิดความรับผิดชอบ คิดเป็นร้อยละ 71.51 **ด้านจรรยาบรรณของตำรวจ** ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการติดต่อราชการอย่างเป็นมิตรและสุภาพโดยไม่เลือกปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 73.51 ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ใช้ความรุนแรงในการปฏิบัติหน้าที่ ยกเว้นเมื่อมีความจำเป็นภายใต้กรอบของกฎหมาย คิดเป็นร้อยละ 71.44 **ด้านการแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันของตำรวจ** ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจมากที่สุด คือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 71.85 ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ปล่อยปละละเลยให้มีแหล่งอบายมุขหรือสิ่งผิดกฎหมายในพื้นที่ เช่น บ่อนการพนัน แหล่งมั่วสุม และยาเสพติด เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 70.07

จากผลการวิจัย จะเห็นได้ว่าประชาชนยังไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เนื่องจากยังคงมีเจ้าหน้าที่บางคนใช้อำนาจในทางที่ผิด การข่มขู่ประชาชน การใช้ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม การดำเนินการอื่นๆ ซึ่งทำให้ประชาชนไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ตำรวจ

รวมถึงเห็นว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้เร่งรีบในการเข้าให้ความช่วยเหลือ การมาถึงที่เกิดเหตุช้า ประชาชน เกิดความรู้สึกไม่พอใจ และขาดความสม่ำเสมอในการปฏิบัติหน้าที่ การปล่อยให้มีแหล่ง อบายมุข มีแหล่งมั่วสุมในชุมชน การปล่อยให้ผู้มีอิทธิพลโดยไม่ดำเนินการจับกุมหรือควบคุมให้ เหมาะสม เหล่านี้เป็นประเด็นที่สะท้อนจากความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังนั้น ควรมีการตรวจสอบพฤติกรรมการทำงาน การบังคับใช้กฎหมายอย่าง ถูกต้อง ซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา โดยไม่คำนึงถึงผู้มีอิทธิพล ปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน สร้างความเชื่อมั่นในองค์กร และควรมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มศักยภาพการให้บริการ ความเต็มใจในการให้บริการแก่ประชาชนตามแนวคิดเกี่ยวกับ คุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการตำรวจประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. 2553 ในหลักการของส่วนที่ 1 มาตรฐานคุณธรรม และอุดมคติของตำรวจ เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งให้ ข้าราชการตำรวจอยู่ในกรอบของศีลธรรมและคุณธรรม ขณะเดียวกันก็เป็นแนวทางชี้แนะให้ ข้าราชการตำรวจบรรลุถึงปณิธานของ การเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ และส่วนที่ 2 มาตรฐานทาง จริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพนธ์ สฬพัฒนา และคณะ (2559) และคมสัน สุขมาก (2559) รวมทั้งการศึกษาจากต่างประเทศ Lincoln Fry (2013) ได้ศึกษา “ความไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศแอฟริกาใต้” Craen & Skogan (2015) ได้ศึกษา “ความ ไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเบลเยียม” และ Nur Kirmizidag (2015) ได้ศึกษา “ความเชื่อมั่นของ ประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศตุรกี (Public Trust in the Police in Turkey)”

8. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ และจุดสกัดของตำรวจ ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีการ ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ และจุดสกัดตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 76.61 ประเด็นที่ประชาชนพึงพอใจน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เรียกรับผลประโยชน์อื่นใดจากการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจและจุดสกัด คิดเป็นร้อยละ 72.22 จากการวิจัยเห็นได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่พึงพอใจกับ การตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ และจุดสกัดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยส่วนใหญ่เห็นว่ายังมีการเรียกรับ สินบนบริเวณด่านตรวจอยู่ การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เท่าเทียมกัน กรณีกระทำความผิดเหมือนกัน แต่ได้รับการลงโทษที่ต่างกัน ทำให้ประชาชนมองว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจยังขาดความซื่อสัตย์ในการ ปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้น ต้องมีการตรวจสอบอย่างจริงจังเกี่ยวกับการเรียกรับสินบนจากการ ตั้งด่านตรวจ และการไม่เลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นไปตามหลักการแนวทางและระเบียบ เกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ และจุดสกัดของตำรวจ กล่าวคือ การตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ และ จุดสกัดของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจค้นจับกุมผู้กระทำความผิดในเขต

ทางเดินรถหรือทางหลวง โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการกวดขันวินัยจราจร ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รวมทั้งเป็นการลดโอกาสของผู้ที่จะประกอบอาชญากรรมได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นสำคัญ โดยมีการกำหนดความหมายและมาตรการในการปฏิบัติเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ และจุดสกัดตามหนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 0007.34/5578 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ทั้งนี้ย่อมให้เกิดผลในเรื่องการควบคุมและป้องกันอาชญากรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ได้จากผลการวิจัย

1. ควรมีนโยบายเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการให้บริการและควรมี การตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันการทุจริต ประพฤติมิชอบ

2. นโยบายที่เน้นการปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรมไม่ควรเลือกปฏิบัติ ควรปฏิบัติกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน การบังคับใช้กฎหมายควรมีมาตรฐานเดียวกัน มีความตรงไปตรงมา ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากประชาชน

3. ควรมีนโยบายการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนและพื้นที่การให้บริการ

4. ควรมีนโยบายการจัดทำป้ายสำคัญในการให้บริการประชาชน เช่น ป้ายบอกทางมายังสถานีตำรวจ รวมถึงป้ายอธิบายขั้นตอนเบื้องต้นในการเข้ารับบริการ โดยให้มีความชัดเจนอ่านง่าย และน่าสนใจ

5. ควรมีนโยบายนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาร่วมใช้ในการปฏิบัติงานและการรวบรวมหลักฐาน เพื่อรักษาประโยชน์ของผู้เสียหายไว้และควรเพิ่มสวัสดิการ ค่าตอบแทน หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นต่อ การปฏิบัติหน้าที่ แก่อาสาสมัคร เช่น อาวุธป้องกันตัว วิทยุสื่อสาร เป็นต้น

6. ควรมีนโยบายจัดหาอุปกรณ์ที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่เมื่อมีภัยพิบัติเกิดขึ้น เช่น ควรมีเสื้อสะท้อนแสงและอุปกรณ์มาช่วยเหลือในเวลาน้ำท่วม

7. ควรมีนโยบายให้เจ้าหน้าที่ตำรวจออกตระเวนตรวจตราตามพื้นที่ประสบภัย เพื่อป้องกันการสูญหายของทรัพย์สินของประชาชน ในกรณีที่ประชาชนออกนอกพื้นที่ประสบภัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การทำการวิจัยเพื่อศึกษามาตรการเชิงรุกในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งในและนอกสถานีเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. การวิจัยเพื่อการยกระดับสถานีดำรงในการให้บริการประชาชนในด้านต่างๆ อย่างเต็มกำลังความสามารถพร้อมทั้งอุปกรณ์ในการสนับสนุนการปฏิบัติงาน

3. การวิจัยเพื่อการวิเคราะห์เทคนิคใหม่ในการป้องกันอาชญากรรมที่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติงาน เช่น การวิเคราะห์สถิติอาชญากรรมเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปฏิบัติงาน การทำแผนที่อาชญากรรม เป็นต้น

4. การวิจัยเพื่อแสวงหาแนวทางสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าเป็นอาสาสมัคร/จิตอาสาและร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและ สิ่งอภัยมุขต่างๆ ในชุมชนรวมทั้งการแสวงหาความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการช่วยเหลือประชาชน

รายการอ้างอิง

กมล จันทร์เพ็ญ. (2550). ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

สายงานป้องกันและปราบปรามของสถานีตำรวจนครบาลดอนเมือง. วิทยานิพนธ์

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม, บัณฑิต

วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

คมสัน สุขมาก. (2559). หลักนิติธรรมกับการอำนวยความสะดวกทางอาญาของพนักงาน

สอบสวน. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย มหาวิทยาลัยบูรพา, 8(1), 361-389.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2551). สังคมวิทยาอาชญากรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชวลิต อนันต์รังสี. (2546). ทศนคติของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันและ

ปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจในเขตสถานีตำรวจภูธรอำเภอนครชัยศรี จังหวัด

นครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, สถาบัน

ราชภัฏนครปฐม.

พรชัย ขันดี. (2553). ทฤษฎีอาชญาวิทยา: หลักการ งานวิจัยและนโยบายประยุกต์. กรุงเทพฯ:

สุเนตรฟิล์ม.

ประพนธ์ สหพัฒนา และคณะ. (2559). โครงการประเมินประสิทธิภาพสถานีตำรวจ และความ

เชื่อมั่นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559.

(รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

CHAPTER 6

- ประเทือง อ้นทอง. (2550). *ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการสถานีตำรวจเพื่อประชาชน สถานีตำรวจนครบาลคันนายาว กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.*
- ยิ่งยศ ลิขยอนันต์. (ม.ป.ป.). *ความเชื่อมั่นของประชาชนในการตำรวจและศาล. งานวิจัยคณะตำรวจ
ศาสตร์. นครปฐม: โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.*
- สุวดี ไกรสกุล และจุฑาภรณ์ คงรักษักวิน. (2558). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงาน
ของเจ้าหน้าที่ตามโครงการ โรงพักเพื่อประชาชนของสถานีตำรวจภูธร บางศรีเมือง
จังหวัดนนทบุรี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 1(1),
100-101.*
- อัมณพ ชูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล. (2555). *อาชญากรรมและอาชญวิทยา. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- Cao, L., & Zhao, J. S. (2005). Confidence in the police in Latin America. *Journal of Criminal
Justice, 33*, 403-412.
- Cordner, G. (2010). *Reducing Fear of Crime: Strategies for Police.* Office of Community
Oriented Policing Services, U.S. Department of Justice.
- Fry, L. (2013). Trust of the Police in South Africa: A Research Note. *International Journal of
Criminal Justice Sciences, 8*(1), 36-46.
- Kirmizidag, N. (2015). *Public Trust in the Police in Turkey.* Istanbul: TESVE Publication.

**ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย
สายวิชาการ ในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
Factors Affecting the Organizational Loyalty of University Staff
Members in Higher Education Institute of Nakonsawan
Rajabhat University**

พรรณอร พัฒนาการคำ (Phan-on Phatthanakankha)
อาจารย์ประจำสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
Political Science of Nakhonsawan Rajabhat University
E-mail: fon_jeab@hotmail.co.th

Received: 22 January 2019

Revised: 1 March 2019

Accepted: 20 June 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (ตามรูปแบบสมการโครงสร้าง) ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้มาจากแบบสอบถาม [(IOC)=0.948 และ Alpha-reliability =0.984] ของพนักงานมหาวิทยาลัย 201 คน (100% ของกลุ่มตัวอย่าง) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน One-sample t-test และการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) โดยใช้โปรแกรม LISREL Version 8.72 แบบ Basic Model ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย ในภาพรวมทั้งหมดยู่ในระดับต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.86 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ เมื่อพิจารณารายด้านทั้ง 5 ด้าน คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง บรรยากาศขององค์กร ความพึงพอใจต่อการทำงาน คุณภาพชีวิตในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร มี 4 ใน 5 ด้านอยู่ในระดับต่ำ 2) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

เชิงเหตุผล (ตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง) พบว่า แบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นไปตามข้อตกลงคือ $\text{Chi-square} = 343.07$, $\text{df} = 398$, $\text{P-value} = 0.97834$, $\text{RMSEA} = 0.000$ สรุปได้ว่า ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย ได้รับอิทธิพลทางตรงมาจากคุณภาพชีวิตการทำงาน ในระดับปานกลาง และความพึงพอใจในการทำงาน ในระดับต่ำ ขณะเดียวกันได้รับอิทธิพลทางอ้อมมาจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในระดับต่ำ บรรยากาศขององค์กร ในระดับปานกลาง โดยส่งผ่านปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน และ/หรือได้รับอิทธิพลทางอ้อมมาจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในระดับต่ำ บรรยากาศขององค์กร ในระดับปานกลาง และความพึงพอใจในการทำงาน ในระดับต่ำ โดยส่งผ่านปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงาน และพบว่า ปัจจัยดังกล่าวสามารถทำนายความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานได้ ร้อยละ 51.50 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ 3) แนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยอย่างเร่งด่วน มีอยู่ 27 ประเด็นสำคัญ (5 แนวทาง) คือ ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์กร (1 แนวทาง) และปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (4 แนวทาง)

คำสำคัญ: ความผูกพันต่อองค์กร, พนักงานมหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Abstract

The purpose of this research was threefold: Firstly, to examine the loyalty level toward organization of university staff members in higher education Institute of Nakonsawan Rajabhat University; secondly, to analyze the causal relationship (with structural equation model) in term of organizational loyalty of university staff members in higher education Institute; and finally, to present the appropriate approaches for developing the organizational loyalty of university staff members in higher education Institute. Data from 201 questionnaires [(IOC) = 0.948 and Alpha-reliability = 0.984] of university staff members, 100% of sample, were employed. All statistics were employed: frequency, percentage, means, standard deviation, one-sample t-test, and path analysis by the LISREL program version 8.72 and basic model. Research findings revealed that 1) Organizational loyalty of university staff members, a whole of them was at low level, mean=3.86 and at the .05 level of significance. Also, 5 aspects, namely transformational leadership, organizational climate, job satisfaction, quality of life in working, and organizational loyalty, four of five aspects were at low level; 2) As an analytical result of university staff members toward organizational loyalty with the model, it revealed that empirical data fit the model and statistical results as follows: $\text{Chi-square} = 343.07$, $\text{df} = 398$, $\text{P-value} = 0.97834$, $\text{RMSEA} = 0.000$. It could

be concluded that University staff members' organizational loyalty received direct effects from the quality of life in working at moderate level and from job satisfaction at low level. Moreover, they received both of indirect effects from transformation leadership at low level and organizational climate at moderate level through job satisfaction; and/or receiving indirect effects from transformation leadership at low level, organizational climate at moderate level, and job satisfaction at low level through the aspect of quality of life. Also, it was found that these aspects could predict the university staff members toward organizational loyalty at 51.50 percent and at the .05 level of significance; and 3) Appropriate approaches toward the organizational loyalty development immediately of university staff members, 27 crucial issues of 5 appropriate approaches were found: organizational climate (1 approach) and transformational leadership (4 approaches).

Keywords: Organizational loyalty, University staff, Nakonsawan Rajabhat University

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อทุกองค์การ เนื่องจากเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้องค์การดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายในการจัดการศึกษา พนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการนับว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเช่นกัน ผู้บริหารควรต้องเอาใจใส่และช่วยเหลือพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการให้มีการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ มีประสิทธิภาพ มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน มีความผูกพันต่อองค์การ เพราะพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการจะปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ ทুম่ทั้งกำลังกาย ความคิด อุทิศเวลา เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่สุดในการแก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ มีความชำนาญในแต่ละสาขา สถาบันอุดมศึกษาต้องหาแนวทางให้พนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการ มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ขอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์การ และปฏิบัติตามบทบาทของตนด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมีความผูกพันต่อองค์การ (Organizational Commitment) (Muchinsky, 1996)

ความผูกพันต่อองค์การเป็นความรู้สึกของสมาชิกที่มีต่อองค์การในลักษณะการยอมรับ แนวนโยบายการบริหารขององค์การ หากสมาชิกไม่มีความผูกพันต่อองค์การ ผลที่ตามมาคือ ความสูญเสียขององค์การในรูปแบบต่างๆ ในด้านทรัพยากรบุคคล ขวัญและกำลังใจ การตัดสินใจ ลาออกหรือการทำงานไม่เต็มประสิทธิภาพ การสูญเสียทรัพยากรในการคัดเลือกและอบรมบุคลากรใหม่ ความผูกพันต่อองค์การจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดปัญหาดังกล่าวได้ นอกจากนั้น

ความผูกพันของบุคคลที่มีต่อองค์กรจะเป็นตัวชี้ประสิทธิภาพการทำงานของบุคคลในองค์กร ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การยอมรับในเป้าหมายขององค์กร 2) การทำงานอย่างเต็มความสามารถ และ 3) ความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกขององค์กร (Mowday, Porter and Steers, 1982) ดังนั้น ความผูกพันขององค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะการที่พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการมีความผูกพันยอมแสดงว่า มีความจริงใจที่เสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อองค์กร ทุ่มทำงานอย่างเต็มที่ โดยมุ่งหวังให้งานประสบความสำเร็จ (Arcaro, 1995) การสร้างความผูกพันต่อองค์กรให้เกิดขึ้นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายๆ ด้าน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านั้นมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการผูกพัน เช่น การทำงานร่วมกันระหว่างบุคคล 2 ฝ่ายคือ ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา เนื่องจากในการทำงานนั้นผู้บริหารเป็นผู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานของ ผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดเป้าหมายของงาน การควบคุมดูแล ตลอดจนการให้โทษแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งผู้บริหารแต่ละคนจะมีภาวะผู้นำที่แตกต่างกัน อันจะส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรเช่นกัน (Steer, 1991)

บรรยากาศขององค์กรก็เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีต่ออิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านต่างๆ ของสมาชิกภายในองค์กร หากบรรยากาศขององค์กรไม่ดีหรือองค์กรไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ สมาชิกอาจจะตัดสินใจลาออกหรืออยู่ต่อแต่ขาดความผูกพัน ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมการทำงานและประสิทธิภาพขององค์กร (นงเยาว์ แก้วมรกต, 2542) บรรยากาศขององค์กรที่ดีน่าจะนำไปสู่การเสริมสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความผูกพันในงาน เป็นความรู้สึกรักของบุคคลที่มีต่องานว่างานเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิต ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีค่าในการปฏิบัติงาน ดังนั้น หากบรรยากาศขององค์กรดี การปฏิบัติงานของบุคคลก็จะดีตามไปด้วย (เจนนารา สิทธิหิรัญชัย, 2541) และจากการศึกษาของ ธนพร จงวิทย์ (2544) ที่ศึกษาบรรยากาศขององค์กรกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรในโรงพยาบาลตำรวจ พบว่า บรรยากาศขององค์กรกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรโรงพยาบาลตำรวจ มีความสัมพันธ์กันทุกด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะงาน ด้านบริหารงานของผู้บังคับบัญชา และด้านสัมพันธภาพขององค์กร และจากการศึกษาของ วรนุช ทองไพบูลย์ (2543) ที่ศึกษาบรรยากาศขององค์กรและความผูกพันต่อองค์กร พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อองค์กรคือ ระยะเวลาในการทำงานและบรรยากาศขององค์กร ขณะเดียวกัน ความพึงพอใจในการทำงาน ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการบริหารงานบุคคลเนื่องจากความพึงพอใจในการทำงานของบุคคลในองค์กรย่อมมีผลต่อความสำเร็จของงาน องค์การใดก็ตามหากบุคคลในองค์กรไม่พึงพอใจในการทำงานก็จะเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลการปฏิบัติงานต่ำ คุณภาพงานลดลง มีการขาดงาน ลาออกจากงาน หรืออาจทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา แต่หากองค์กรใดบุคลากรมีความพึงพอใจในการทำงานสูงจะมีผลบวกต่อการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ความพึงพอใจในการ

ทำงานยังเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นถึงการบริหารงานบุคคลที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร (ปิยะพร สร้อยทอง, 2544)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ซึ่งผลจากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรและเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบัน อุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (ตามสมการ โครงสร้าง) ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ ในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ ในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

แนวคิด ทฤษฎี เหตุผล

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาพัฒนาเป็นกรอบการวิจัยและแบบจำลองโครงสร้างเต็มรูปแบบ (Full Path Model) จากความสัมพันธ์เชิงเหตุผลความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง (Latent Variables) 5 ตัว และแต่ละตัวแปรแฝงประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต (Observed Variables) ดังนี้

1. ตัวแปรแฝง ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ใช้แนวคิดของ บาส และอวอลิโอ (Bass and Avolio, 1994) (สัญลักษณ์ในแบบจำลองคือ **Leadership**) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกต (Observed variables) คือ (1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (2) การสร้างแรงบันดาลใจ (3) การกระตุ้นทางปัญญา และ (4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล
2. ตัวแปรแฝง ด้านบรรยากาศองค์กร ใช้แนวคิดของ ลิทวิน และสตริงเกอร์ (Litwin & Stringer, 1968) (สัญลักษณ์ในแบบจำลองคือ **Climate**) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต (Observed variables) คือ (1) โครงสร้างองค์กร (2) ความรับผิดชอบ (3) การให้รางวัล (4) ความเสี่ยงของงาน

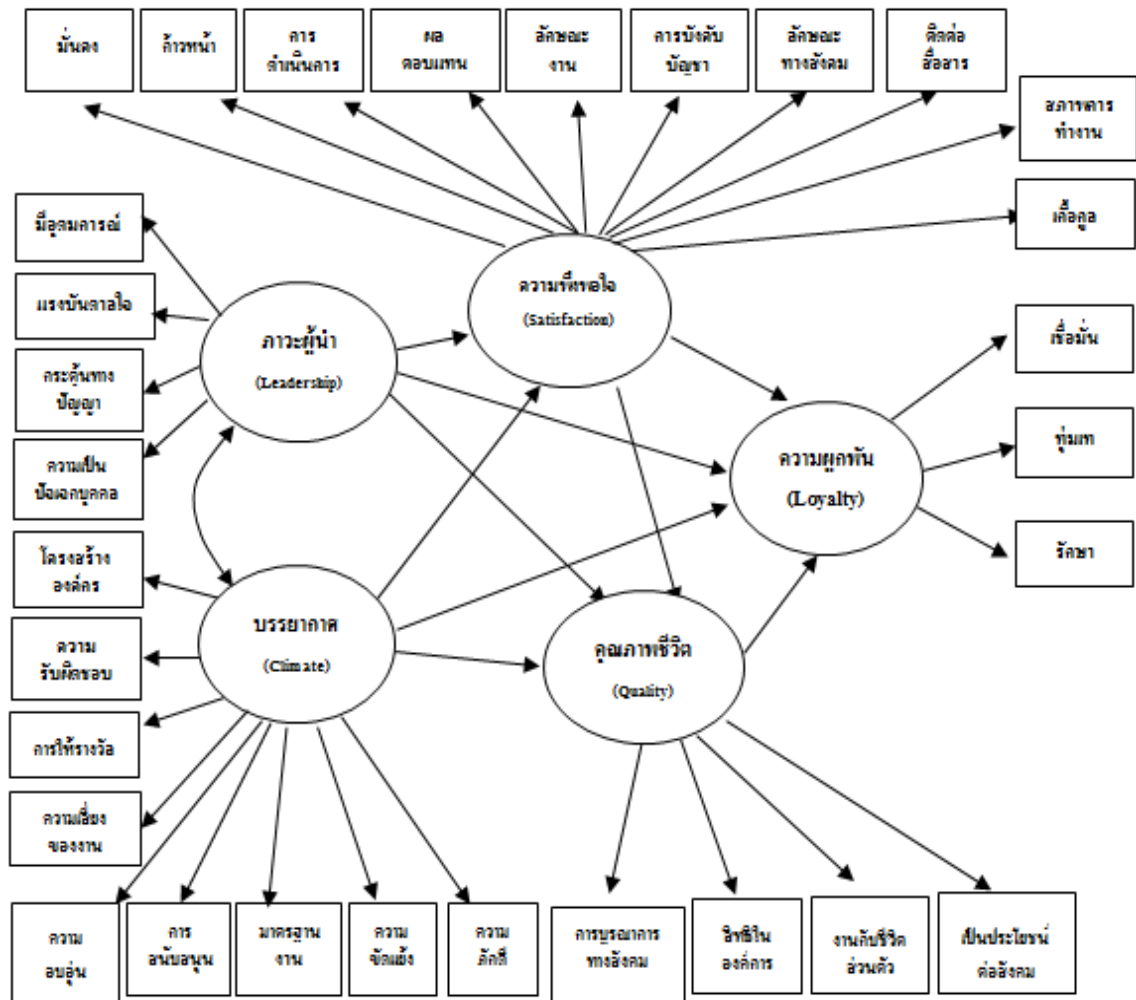
(5) ความอบอุ่น (6) การสนับสนุน (7) มาตรฐานงาน (8) ความขัดแย้ง และ (9) ความภักดีต่อองค์กร

3. ตัวแปรแฝง **ด้านความพึงพอใจในการทำงาน** ใช้แนวคิดของ กิลเมอร์ (Gilmer, 1967) (สัญลักษณ์ในแบบจำลองคือ **Satisfaction**) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต (Observed variables) คือ (1) ความมั่นคงปลอดภัย (2) โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน (3) สถานที่ทำงานและการดำเนินการ (4) ค่าจ้างและผลตอบแทน (5) ลักษณะงานที่ทำ (6) การบังคับบัญชา (7) ลักษณะทางสังคม (8) การติดต่อสื่อสาร (9) สภาพการทำงาน และ (10) ประโยชน์เกื้อกูล

4. ตัวแปรแฝง **ด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน** ใช้แนวคิดของ วอลตัน (Walton, 1974) (สัญลักษณ์ในแบบจำลองคือ **Quality**) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต (Observed variables) คือ (1) การบูรณาการทางสังคม (2) สิทธิในองค์กร (3) ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว และ (4) ความเกี่ยวข้องเป็นประโยชน์ต่อสังคม

5. ตัวแปรแฝง **ด้านความผูกพันต่อองค์กร** ใช้แนวคิดของ สเตียร์ (Steer, 1977) (สัญลักษณ์ในแบบจำลองคือ **Loyalty**) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต (Observed variables) คือ (1) ความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าและยอมรับเป้าหมายขององค์กร (2) ความเต็มใจที่จะทุ่มเทความพยายามอย่างมากเพื่อองค์กร และ (3) ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะรักษาไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกในองค์กร

ตัวแปรแฝง (Latent Variables) และตัวแปรสังเกต (Observed Variables) ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำไปสร้างและพัฒนาเป็นแบบจำลองโครงสร้างเต็มรูปแบบ (Full Path Model) ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แบบจำลองโครงสร้างเต็มรูปแบบ (Full Path Model) ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ก่อนแปลความหมายตามแบบจำลอง ข้อมูลทั้งหมดต้องถูกนำไปวิเคราะห์เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเสียก่อน ด้วยโปรแกรม LISREL Version 8.72 โดยผลลัพธ์ที่ได้จะต้องเป็นไปตามข้อตกลงทางสถิติดังนี้ 1) ค่าไคสแควร์ (Chi-square Value) ต้องไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือ $P > .05$ 2) ค่าไคสแควร์ (Chi-square Value)หารด้วยระดับขั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of freedom หรือ df) ต้องไม่เกิน 2 และ 3) ค่า Root Mean Square Error of Approximation หรือ RMSEA ต้องมีค่าน้อยกว่า 0.05 หรือไม่เกิน 0.08 (Kline, 1998; Ullman, 2001; Steiger, 1990) ส่วนผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและการนำเสนอแบบจำลองสมการโครงสร้างดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำเสนอด้วยค่า Completely Standardized Solution แบบ Basic Model

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์อยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (ร้อยละ 80) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2. ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ (ตามรูปแบบสมการโครงสร้างฯ) เป็นดังนี้

โมเดลที่ 1: ความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัย ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และบรรยากาศขององค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โมเดลที่ 2: คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัย ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง บรรยากาศขององค์กร และความพึงพอใจในการทำงาน ขณะเดียวกันได้รับอิทธิพลทางอ้อมจาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ บรรยากาศขององค์กร โดยผ่านความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โมเดลที่ 3: ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย ได้รับอิทธิพลทางตรงจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง บรรยากาศขององค์กร และความพึงพอใจในการทำงาน ขณะเดียวกันได้รับอิทธิพลทางอ้อมจาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และบรรยากาศขององค์กร โดยผ่านความพึงพอใจในการทำงาน และ/ หรือคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและพรรณนา (Survey & Descriptive Research Studies) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นตัวแทนของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ ในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวน 201 คน จากประชากร 419 คน [กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางการสุ่มของ เครจซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, pp. 607-610 อ้างถึงใน สุธรรณ ศรีไสย์, 2551, หน้า 132-133) และใช้วิธีการเลือกสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 สุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยแบ่งกลุ่มตัวแทนออกไปตาม 5 คณะวิชา ขั้นที่ 2 กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวแทน และขั้นที่ 3 สุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยตามคณะต่างๆ โดยใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมาโดยอ้างอิงจากแนวคิด ทฤษฎี เหตุผล และรายงานวิจัยต่างๆ จำแนกออกเป็น 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งวิชาการ เงินเดือน คณะที่สังกัด และระยะเวลา ปฏิบัติงาน ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร มีลักษณะเป็นแบบวัด มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5 Rating Scales) ประกอบด้วย 5 ปัจจัยคือ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์กร ปัจจัยด้านความพึงพอใจในการทำงาน ปัจจัยด้าน คุณภาพชีวิตในการทำงาน และ ปัจจัยด้านความผูกพันต่อองค์กร

3. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัยถูกตรวจสอบ ความตรง (Validity) ในด้านเนื้อหา ภาษา ข้อความ ความหมาย และโครงสร้าง โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา กับสิ่งที่ต้องการศึกษา (Item Objective Congruence: IOC) ทั้งฉบับเป็น 0.948 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามดังกล่าวไปลองใช้ (Tryout) กับกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการจำนวน 30 ชุด คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ความ เทียงได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบอัลฟา (Alpha-reliability Coefficient) ทั้งฉบับเป็น 0.984

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับพนักงาน มหาวิทยาลัยสายวิชาการในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวน 201 รายด้วยตนเอง ได้รับ แบบสอบถามกลับคืนจำนวน 201 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั้งหมดถูกวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมชุดค่าสถิติสำเร็จรูปด้วย คอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ได้แก่ จำนวน (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ นำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (ร้อยละ 80 หรือ 4 ใน 5 ของมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ หรือ 5 Rating Scales) อย่างมีนัยสำคัญที่ ระดับ .05 การทดสอบค่าทีแบบ One-sample t-test การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ตามสมการ โครงสร้าง (Full Path Model) โดยใช้โปรแกรม LISREL Version 8.72 รวมทั้งรายงานผลการ วิเคราะห์ข้อมูลแบบ Basic Model สำหรับเกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูลการทดสอบค่าทีแบบ One-sample t-test เป็นดังนี้ (1) ถ้าค่าเฉลี่ยเลขคณิตที่ได้จากการวิจัย (Observed value) กับเกณฑ์ (ร้อยละ 80 หรือ 4 ใน 5 Rating Scales, $P < .05$) และค่าเฉลี่ยนั้นสูงกว่าเกณฑ์ถือว่า ปัจจัยความผูกพัน ต่อองค์กรของของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ อยู่ในระดับสูง (2) ถ้าค่าเฉลี่ยเลขคณิตที่ได้ จากการวิจัย (Observed value) กับเกณฑ์ไม่แตกต่าง ($P > .05$) และค่าเฉลี่ยนั้นเท่ากับหรือใกล้เคียงกับ เกณฑ์ถือว่า ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ อยู่ในระดับปานกลาง และ (3) ถ้าค่าเฉลี่ยเลขคณิตที่ได้จากการวิจัย (Observed value) กับเกณฑ์ความแตกต่างกัน ($P > .05$) และค่าเฉลี่ยนั้นต่ำกว่าเกณฑ์ถือว่า ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย

สายวิชาการ อยู่ในระดับต่ำ ส่วนเกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูลความสัมพันธ์เชิงเหตุผลเป็นดังนี้ $0.80 - 1.00 =$ สูง $0.50 - 0.79 =$ ปานกลาง และ $0.00 - 0.49 =$ ต่ำ (Devore and Peck, 2001 อ้างถึงใน สุทฤษฎี ศรีไสย์, 2551, หน้า 219)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลของการวิจัยนี้ทำให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบถึงระดับปัจจัยความผูกพันต่อองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
2. ผู้เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมทราบแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความผูกพันต่อองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
3. ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานและพัฒนาความผูกพันให้เกิดขึ้นกับพนักงานในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

1. ศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 “ศึกษาระดับปัจจัยความผูกพันต่อองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ ในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์” เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ พบว่า ความผูกพันต่อองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ในภาพรวมทั้งหมดมีความผูกพันต่อองค์การ อยู่ในระดับต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.86 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (ร้อยละ 80) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความผูกพันต่อองค์การ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเป็น 3.99 ส่วนอีก 4 ด้าน อยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ด้านความพึงพอใจในการทำงาน ด้านบรรยากาศองค์การ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ ด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยเป็น 3.87, 3.86, 3.81 และ 3.77 ตามลำดับ
2. ศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 “วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (ตามสมการโครงสร้าง) ความผูกพันต่อองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์” ผลการพิจารณาข้อตกทางสถิติของ Overidentified Model (ภายหลังการปรับแต่งโมเดล) เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลกับโปรแกรม LISREL ในเบื้องต้นผลการวิเคราะห์เป็นไปตามข้อตกลงทางสถิติคือ $\text{Chi-square} = 343.07$, $\text{df} = 398$, $\text{P-value} = 0.97834$, $\text{RMSEA} = 0.000$ สรุปผลการวิจัยเป็นไปตามตารางที่ 1 และ ภาพที่ 2 ดังนี้

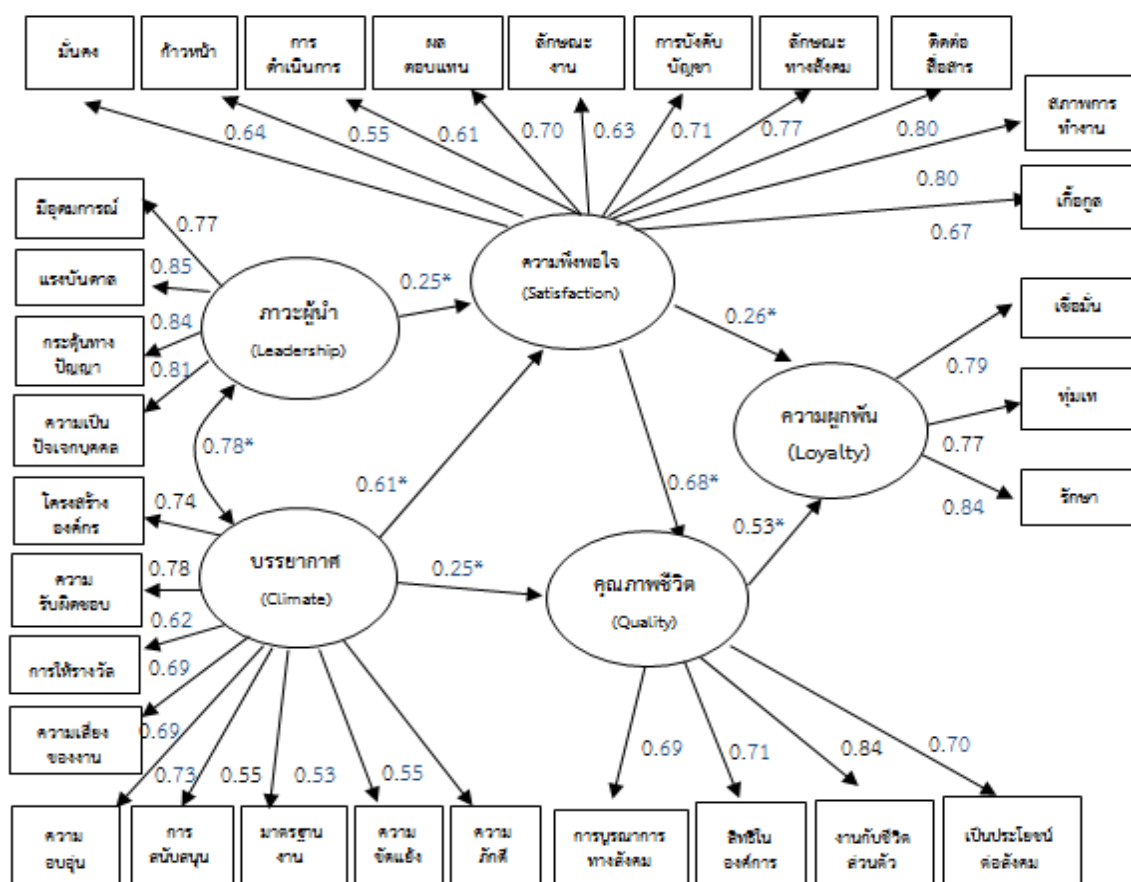
ตารางที่ 1 สัมประสิทธิ์เส้นทาง ทางตรง (DE) ทางอ้อม (IE) และรวม (TT) ระหว่างความสัมพันธ์เชิงเหตุผล [หลังการปรับแต่ง (Overidentified Model)] ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Dep.V.	Indep.V	R-square	F	Path Coefficients		
				DE	IE	TT
● Climate	● Leadership	0.4230	145.63*	0.78*	0.00	0.78
● Satisfaction	● Leadership	0.6110	155.42*	0.25*	0.00	0.25
	● Climate			0.61*	0.00	0.61
● Quality	● Leadership	0.6290	168.15*	0.00	0.17	0.17
	● Climate			0.25*	0.42	0.67
	● Satisfaction			0.68*	0.00	0.68
● Loyalty	● Leadership	0.5150	105.15*	0.00	0.15	0.15
	● Climate			0.00	0.51	0.51
	● Satisfaction			0.26*	0.36	0.62
	● Quality			0.53*	0.00	0.53

* $P < .05$ Remarks: Dep.V. = Dependent Variable, Indep.V. = Independent Variable, DE = Direct Effect, IE = Indirect Effect, and TT = Total

2.1 ผลการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยพิจารณาน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ตั้งแต่ 0.40 ขึ้นไป เป็นองค์ประกอบสำคัญ (Crucial Component) พบว่า

2.1.1 ตัวแปรแฝงด้าน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (สัญลักษณ์ในแบบจำลองคือ Leadership) ทั้ง 4 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นองค์ประกอบสำคัญเชิงยืนยันคือ (1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (2) การสร้างแรงบันดาลใจ (3) การกระตุ้นทางปัญญา และ (4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.77, 0.85, 0.84 และ 0.81 ตามลำดับ

Chi-square = 343.07, df = 398, P-value = 0.97834, RMSEA = 0.000

ภาพที่ 2 Overidentified Model ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลอง
ความผูกพันต่อการของพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

2.1.2 ตัวแปรแฝงด้าน บรรยากาศองค์การ (สัญลักษณ์ในแบบจำลองคือ **Climate**) ทั้ง 9 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นองค์ประกอบสำคัญเชิงยืนยันคือ (1) โครงสร้างองค์กร (2) ความรับผิดชอบ (3) การให้รางวัล (4) ความเสี่ยงของงาน (5) ความอบอุ่น (6) การสนับสนุน (7) มาตรฐานงาน (8) ความขัดแย้ง และ (9) ความภักดีต่อองค์การ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.74, 0.78, 0.62, 0.69, 0.69, 0.73, 0.55, 0.53 และ 0.55 ตามลำดับ

2.1.3 ตัวแปรแฝงด้าน ความพึงพอใจในการทำงาน (สัญลักษณ์ในแบบจำลองคือ **Satisfaction**) ทั้ง 10 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นองค์ประกอบสำคัญเชิงยืนยัน คือ

(1) ความมั่นคงปลอดภัย (2) โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน (3) สถานที่ทำงานและการดำเนินการ (4) ค่าจ้างและผลตอบแทน (5) ลักษณะงานที่ทำ (6) การบังคับบัญชา (7) ลักษณะทางสังคม (8) การติดต่อสื่อสาร (9) สภาพการทำงาน และ (10) ประโยชน์เกื้อกูล โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.64, 0.55, 0.61, 0.70, 0.63, 0.71, 0.77, 0.80, 0.80, และ 0.67 ตามลำดับ

2.1.4 ตัวแปรแฝงด้าน **คุณภาพชีวิตการทำงาน** (สัญลักษณ์ในแบบจำลองคือ **Quality**) ทั้ง 4 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นองค์ประกอบสำคัญเชิงยืนยันคือ (1) การบูรณาการทางสังคม (2) สิทธิในองค์กร (3) ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว และ (4) ความเกี่ยวข้องเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.69, 0.71, 0.84, และ 0.70 ตามลำดับ

2.1.5 ตัวแปรแฝงด้าน **ความผูกพันต่อองค์กร** (สัญลักษณ์ในแบบจำลองคือ **Loyalty**) ทั้ง 3 องค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นองค์ประกอบสำคัญเชิงยืนยันคือ (1) ความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าและยอมรับเป้าหมายขององค์กร (2) ความเต็มใจที่จะทุ่มเทความพยายามอย่างมากเพื่อองค์กร และ (3) ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะรักษาไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกในองค์กร โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution เป็น 0.79, 0.77, และ 0.84 ตามลำดับ

2.1.4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลองความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ พบว่า

แบบจำลองที่ 1 (Model 1): ปัจจัยด้าน **ความพึงพอใจในการทำงาน** (ใช้สัญลักษณ์ Satisfaction) ได้รับอิทธิพลทางตรงจากบรรยากาศขององค์กร (ใช้สัญลักษณ์ Climate) ในระดับปานกลาง (Direct Path Coefficient or DE = 0.61) และ **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง** (ใช้สัญลักษณ์ Leadership) ในระดับต่ำ (DE = 0.25) เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของ ดีวี และ เป็ค (Devore and Peck, 2001 อ้างถึงใน สุทนต์ ศรีไสย์, 2551, หน้า 219) โดยปัจจัยดังกล่าวสามารถอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายตัวแปรตามคือ **ความพึงพอใจในการทำงาน** ได้ร้อยละ 61.10 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยนี้เป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สรุปได้ว่า ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ พบว่า “ความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้รับอิทธิพลทางตรงมาจากปัจจัยด้านบรรยากาศขององค์กร ในระดับปานกลาง และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยปัจจัย

ดังกล่าวสามารถอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายตัวแปรตามคือ ความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานวิชาการ ได้ร้อยละ 61.10 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05”

แบบจำลองที่ 2 (Model 2): ปัจจัยด้าน **คุณภาพชีวิตการทำงาน** (ใช้สัญลักษณ์ Quality) ได้รับอิทธิพลทางตรงจากความพึงพอใจในการทำงาน (ใช้สัญลักษณ์ Satisfaction) ในระดับปานกลาง ($DE = 0.68$) และ **บรรยากาศขององค์กร** (ใช้สัญลักษณ์ Climate) ในระดับต่ำ ($DE = 0.25$) เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ขณะเดียวกันได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากบรรยากาศขององค์กร ในระดับปานกลาง ($DE = 0.51$) และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในระดับต่ำ ($DE = 0.15$) โดยส่งผ่านปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน และพบว่า ปัจจัยดังกล่าวสามารถอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายตัวแปรตามคือ **คุณภาพชีวิตการทำงาน** ได้ร้อยละ 62.90 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยนี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สรุปได้ว่า ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ พบว่า **“คุณภาพชีวิตการทำงาน (ใช้สัญลักษณ์ Quality) ของพนักงานวิชาการ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากความพึงพอใจในการทำงาน ในระดับปานกลาง และ บรรยากาศขององค์กร ในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ขณะเดียวกันได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากความพึงพอใจในการทำงาน ในระดับต่ำ บรรยากาศขององค์กร ในระดับปานกลาง และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับต่ำ โดยส่งผ่านปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงาน และพบว่า ปัจจัยดังกล่าวสามารถทำนายตัวแปรตามคือ คุณภาพชีวิตการทำงาน ได้ร้อยละ 62.90 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05”**

แบบจำลองที่ 3 (Model 3): ปัจจัยด้าน **ความผูกพันต่อองค์กร** (ใช้สัญลักษณ์ Loyalty) ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก **คุณภาพชีวิตการทำงาน** (ใช้สัญลักษณ์ Quality) ในระดับปานกลาง ($DE = 0.53$) และ **ความพึงพอใจในการทำงาน** (ใช้สัญลักษณ์ Satisfaction) ในระดับต่ำ ($DE = 0.26$) เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ขณะเดียวกันได้รับอิทธิพลทางอ้อมจาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับต่ำ ($DE = 0.15$) บรรยากาศขององค์กร ในระดับปานกลาง ($DE = 0.51$) โดยส่งผ่านปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน และ/หรือได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในระดับต่ำ ($DE = 0.15$) บรรยากาศขององค์กร ในระดับปานกลาง ($DE = 0.51$) และความพึงพอใจในการทำงาน ในระดับต่ำ ($DE = 0.36$) โดยส่งผ่าน ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงาน ในทำนองเดียวกันพบว่า ปัจจัยดังกล่าวสามารถอธิบาย ความแปรปรวนหรือทำนายตัวแปรตามคือ **ความผูกพันต่อองค์กร** ของพนักงานได้ ร้อยละ 51.50 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยนี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สรุปได้ว่า ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ พบว่า **“ความผูกพันต่อองค์กร (ใช้สัญลักษณ์ Loyalty) ของพนักงาน ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก คุณภาพชีวิตการทำงาน ในระดับปานกลาง และความพึงพอใจในการทำงานในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ขณะเดียวกันได้รับอิทธิพลทางอ้อมจาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในระดับต่ำบรรยากาศของ**

องค์กร ในระดับปานกลาง โดยส่งผ่านปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน และ/หรือได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในระดับต่ำ บรรยาการขององค์กรในระดับปานกลาง และความพึงพอใจในการทำงาน ในระดับต่ำ โดยส่งผ่านปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงาน ในทำนองเดียวกันพบว่า ปัจจัยดังกล่าวสามารถอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายตัวแปรตามคือ ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน ได้ ร้อยละ 51.50 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05”

3. ศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 “นำเสนอแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์” ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 และ วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ผู้วิจัยได้นำไปพัฒนาและประยุกต์เป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา โดยขั้นแรกได้จำแนกรายข้อตามปัจจัยที่ค้นพบเป็นแนวทางสำหรับจัดกลุ่มประเด็นต่างๆ มีประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการนำมาใช้จัดทำแนวทางฯ ทั้งหมด 27 ประเด็นสำคัญ จำแนกออกเป็น 5 แนวทาง และหลังจากพัฒนาในขั้นแรกแล้ว ขั้นต่อไปผู้วิจัยได้นำแนวทางดังกล่าวไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน วิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อความเหมาะสมและเป็นรูปธรรม โดยการจัดอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) และในขั้นสุดท้ายผู้วิจัยได้ปรับ แก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้น และนำไปเขียนในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป

สำหรับแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ภายหลังจากการวิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นสุดท้าย สรุปได้เป็น 5 แนวทางสำคัญดังนี้

แนวทางที่ 1 จัดโครงการผู้บริหารพบพนักงานมหาวิทยาลัยบ่อยครั้งขึ้น โดยมีประเด็นที่ชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมาย กลยุทธ์ แนวทางการปฏิบัติงานชัดเจน มีการแก้ปัญหาตรงจุด ที่พนักงานรับได้

แนวทางที่ 2 ควรมีการร่างระเบียบการสรรหาผู้บริหารระดับสูง มีการกำหนดกฎระเบียบไว้ชัดเจน กำหนดคุณลักษณะให้ผู้บริหารต้องศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ยึดถือประโยชน์ขององค์กรเป็นสำคัญ ไม่มีประวัติของการทุจริตและการกระทำผิดวินัย หรือการถูกลงโทษทางวินัย และกระบวนการสรรหาควรมีกรรมการดำเนินงานที่ซื่อสัตย์ ยุติธรรม แท้จริง

แนวทางที่ 3 จัดโครงการเสริมสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นจิตวิญญาณ คิดในแง่บวก พัฒนาทีมงาน สร้างกิจกรรมกระตุ้นบุคลากรให้มีชีวิตชีวา พร้อมทั้งจะขับเคลื่อนการทำงานให้เป็นไปตาม

เป้าหมายร่วมกันสร้างความเชื่อมั่นให้กับพนักงานมหาวิทยาลัย และทุกครั้งที่มีการจัดโครงการนี้ผู้บริหารควรต้องมีบทบาทและมีส่วนร่วมในโครงการนี้อย่างใกล้ชิด

แนวทางที่ 4 จัดโครงการอบรม “การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามหาวิทยาลัย” ร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับพนักงานมหาวิทยาลัย เพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการนำแนวคิดใหม่ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน

แนวทางที่ 5 จัดโครงการ “เข้าเยี่ยมผู้บริหารได้ตลอดเวลา” โดยเน้นการดูแลเอาใจใส่การให้คำแนะนำกับพนักงาน การสนับสนุนโอกาสให้พนักงานมีความก้าวหน้า ทั้งในหน้าที่การงานและประเด็นเกี่ยวกับส่วนตัว รวมทั้งผู้บริหารต้องมีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อความไว้วางใจกัน ความเป็นกันเอง ตลอดจนหาโอกาสเยี่ยมเยือนให้กำลังใจในโอกาสต่างๆ เช่น การเจ็บป่วย หรืองานสำคัญของผู้ได้บังคับบัญชา

ภาพที่ 3 การอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion)

เพื่อนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากข้อค้นพบที่พบว่า ความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้รับอิทธิพลทางตรงมาจากปัจจัยด้าน บรรยากาศขององค์กร ในระดับปานกลาง และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วุฒิพงศ์ เมฆสกุล (2543) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์กรและความพึงพอใจในการทำงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ พบว่า ข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีการรับรู้บรรยากาศองค์กรในระดับปานกลาง มีความพึงพอใจในการทำงาน ในระดับปานกลาง และบรรยากาศองค์กรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความพึงพอใจในการทำงาน ในทำนองเดียวกัน เกษร สังฆารักษ์ (2556) ได้ศึกษาเรื่องบรรยากาศองค์กรและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัทเอ็มเมอร์ลันดอนวูเวนอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษพบว่า ปัจจัยบรรยากาศองค์กร ได้แก่ การให้รางวัล และโครงสร้างองค์กรร่วมกันส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 และ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อภิพงศ์ โชติรัตน์ (2558) เรื่อง การรับรู้บรรยากาศองค์กรที่ส่งผลต่อความผูกพันในการทำงานของพนักงานย่านอโศก กรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้รับอิทธิพลทางตรงมาจากปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชูส์ (Schutz, 1994) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบาสส์กับความพึงพอใจในงานของครูในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน พบว่า ภาวะผู้นำเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงาน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิลเลียม (William, 1995) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับครูและนักเรียนในโรงเรียนของประเทศสิงคโปร์ทั้งหมด 89 แห่ง พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันต่อองค์กร พฤติกรรมกลุ่ม และความพึงพอใจในการทำงานของครูต่อผู้นำของโรงเรียน และผลการเรียนของนักเรียน โดยเก็บข้อมูลทัศนคติและพฤติกรรมต่างๆ จากครูเป็นหลัก ส่วนผลการเรียนของนักเรียนนำมาจากการสอบของโรงเรียน พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์กรพฤติกรรมกลุ่มและความพึงพอใจในการทำงานของครู

2. จากข้อค้นพบที่พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการได้รับอิทธิพลทางตรงจากความพึงพอใจในการทำงาน ในระดับปานกลาง และบรรยากาศขององค์กร ในระดับต่ำ ขณะเดียวกันได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากบรรยากาศขององค์กร ในระดับปานกลาง และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในระดับต่ำ โดยส่งผ่านปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ เจนนารา ลิทธิเหริญชัย (2541) ที่กล่าวว่า บรรยายกาศ
องค์การที่น่าจะนำไปสู่การเสริมแรงจูงใจให้บุคคลเกิดความผูกพันในงาน เกิดความรู้สึกว่าตนเอง
มีคุณค่าในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ผลการศึกษาของ รัชชฤดี ป้องกันภัย (2557) ที่ศึกษาเรื่อง
คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานการเคหะแห่งชาติ: กรณีศึกษาพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ใน
สำนักงานใหญ่ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการทำงานในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีอิทธิพลกับคุณภาพชีวิตการ
ทำงานด้านโอกาสพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ได้แก่ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ การบังคับบัญชา
ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และสภาพแวดล้อมในการทำงาน และปัจจัยที่มีอิทธิพลกับคุณภาพ
ชีวิตการทำงาน ด้านการดำเนินชีวิตที่สมดุลระหว่างการทำงานกับชีวิตส่วนตัว ได้แก่ ตำแหน่ง
ลักษณะงานที่ปฏิบัติ และสภาพแวดล้อมในการทำงาน

3. จากข้อค้นพบที่พบว่า ความผูกพันต่อองค์การของพนักงานได้รับอิทธิพลทางตรงจาก
คุณภาพชีวิตการทำงาน ในระดับปานกลาง และความพึงพอใจในการทำงาน ในระดับต่ำ
ขณะเดียวกันได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในระดับต่ำ บรรยายกาศของ
องค์กร ในระดับปานกลาง โดยส่งผ่านปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน และ/หรือได้รับอิทธิพล
ทางอ้อมจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในระดับต่ำ บรรยายกาศขององค์กร ในระดับปานกลาง และ
ความพึงพอใจในการทำงาน ในระดับต่ำ โดยส่งผ่าน ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงาน
ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิดาภา พิทักษ์กรสกุล (2557) ที่ศึกษาเรื่องความพึงพอใจ
ในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดพบว่า
ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา
ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านโอกาสความก้าวหน้า และ ด้านลักษณะงานที่หลากหลาย
และท้าทาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมีผลต่อ
ความผูกพันต่อองค์การอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และสามารถรวมพยากรณ์ ความผูกพันต่อองค์การ
ของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 50.20 นอกจากนี้แล้วผลการศึกษา
ของ ประดิษฐพงษ์ สร้อยเพชร (2557) ที่ศึกษาเรื่องความผูกพันต่อองค์การของพนักงานบริษัท
โทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งหนึ่ง ส่วนงานวิศวกรรมที่ทำงานในเขต
กรุงเทพมหานคร พบว่า ความผูกพันของพนักงานต่อองค์การโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง
โดยปัจจัยที่มีผลทำให้พนักงานรู้สึกผูกพันกับองค์กรเรียงลำดับคือ ปัจจัยความผูกพันองค์กรด้าน
วัฒนธรรมหรืออุดมการณ์ขององค์กร รองลงมาคือ ปัจจัยความผูกพันองค์กรด้านความสัมพันธ์
ปัจจัยความผูกพันองค์กรด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยความผูกพันองค์กรด้านคุณภาพชีวิต ปัจจัย
ความผูกพันองค์กรด้านค่าตอบแทน โดยรวมปัจจัยความผูกพันองค์กรด้านลักษณะงาน ปัจจัย

ความผูกพันองค์กรด้านโอกาสที่ได้รับ ขณะเดียวกันพบว่า มีความสัมพันธ์กับความผูกพันองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากการผลการวิจัยที่พบว่า ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย ในภาพรวมและเกือบทุกด้านที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ ประเด็นดังกล่าวนับว่าเป็น ประเด็นสำคัญต่อการพัฒนามหาวิทยาลัย ผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีการตรวจสอบและสำรวจปัจจัยต่างๆ เป็นประจำ เพื่อนำเอาผลวิจัยมาใช้ในการจัดทำยุทธศาสตร์ หรือเพื่อหาแนวทางหรือวิธีการต่างๆ ที่จะ โน้มน้าวจิตใจให้พนักงานมหาวิทยาลัย สายวิชาการ มีความผูกพันกับองค์กร มีความรักและทุ่มเทการ ปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์สูงสุดขององค์กร นอกจากนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ควรต้อง ระดมความคิดเห็นวิธีดำเนินการกลยุทธ์อย่างเหมาะสม ทั้งที่เป็นการวางแผนกลยุทธ์ระยะยาว (Strategic Planning) การวางแผนกลยุทธ์สำหรับปฏิบัติการ (Operational Planning) และแผนการ แก้ปัญหา (Problem Solving Planning) และควรนำเอาประเด็นที่พบจากงานวิจัยนี้มาวิเคราะห์และ นำมาใช้ประกอบการจัดทำแผนหรือโครงการที่ส่งผลรวดเร็ว เพื่อเสริมสร้างความผูกพันของ พนักงานต่อองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 จากข้อค้นพบที่พบว่า เกือบทุกรายข้อในแต่ละด้านเป็นประเด็นสำคัญที่มีผลต่อ ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย และที่สำคัญสูงสุดที่อาจนับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ของแต่ละด้านคือ (1) ด้านบรรยากาศองค์กร ด้านมาตรฐานงาน ประเด็นที่ควรแก้ไขคือ องค์กร ควรมีการกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจที่ ตรงกัน ส่วนองค์ประกอบด้านความขัดแย้งพบว่า บุคลากรในองค์กรมีความคิดเห็นที่แตกต่างใน ความภักดีต่อองค์กร ประเด็นนี้หน่วยงานควรดำเนินการคือ กำหนดคุณลักษณะของบุคลากรและ เป้าหมายของกลุ่มให้พนักงานเห็นความสำคัญต่อการสร้างความจงรักภักดี (2) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงคือ องค์ประกอบด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ องค์ประกอบด้านการสร้าง แรงบันดาลใจ องค์ประกอบด้านการกระตุ้นทางปัญญา และองค์ประกอบด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ข้อค้นพบดังกล่าวเป็นข้อค้นพบที่ถูกสกัดออกมาจากตัวแปรต่างๆ และเป็นข้อ ค้นพบที่ได้มีการสังเคราะห์เพื่อลด ความคลาดเคลื่อนของข้อมูลทางสถิติได้เป็นอย่างดีเยี่ยม ดังนั้น ผู้ที่มีหน้าที่ต่อการสร้างความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย ควรจะต้องนำประเด็น ต่างๆ เหล่านี้ ไปจัดทำกลยุทธ์เพื่อสร้าง พัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน ให้พนักงานมหาวิทยาลัยสาย วิชาการมีกิจกรรมสร้างความผูกพันต่อองค์กรให้มากยิ่งขึ้น

1.3 จากแนวทางที่เหมาะสมต่อการสร้างความผูกพันของพนักงานมหาวิทยาลัยต่อองค์การที่นำเสนอโดยผู้วิจัยทั้งหมด 5 แนวทาง มหาวิทยาลัยควรนำแนวทางต่างๆ ดังกล่าวไปประกอบการพิจารณาตัดสินใจดำเนินนโยบายและจัดทำกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดเป็นรูปธรรมและส่งผลต่อพนักงานมหาวิทยาลัยทุกคน ให้มีความพึงพอใจอันจะส่งผลต่อความผูกพันของพนักงานมหาวิทยาลัยในที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณเกือบทั้งหมด อาจมีข้อจำกัดบางประการเกี่ยวกับตัวแปรเชิงคุณภาพที่จำเป็นต้องได้รับการนำเสนอ ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยควรที่จะต้องศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป จะทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากที่สุด และในการวิจัยครั้งต่อไป น่าจะเป็นการศึกษาตัวแปรอื่นๆ นอกเหนือจากตัวแปรที่ศึกษาในครั้งนี้

2.2 ตัวแปรที่ควรนำมาใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำเอาตัวแปรเกี่ยวกับจรรยาบรรณหรือคุณธรรมและความเชื่อถือระหว่างบุคคลที่จะทำให้เกิดความผูกพันต่อองค์การของครูได้อย่างมีคุณภาพ

2.3 ผู้วิจัยคนอื่นๆ อาจนำเอาวิธีการวิจัยลักษณะนี้ไปประยุกต์ใช้กับงานวิจัยของตนเองตามความเหมาะสม และอาจนำเอาวิธีวิจัยนี้ไปศึกษากับหน่วยงานอื่นๆ ต่อไป

รายการอ้างอิง

- เกษร สังขารักษ์. (2556). การพัฒนาองค์กรและการจัดการ บรรยากาศองค์กรและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัท เอ็มเมอรัลด์นออน วูเวน อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด จ.เพชรบุรี. โครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ SMARTS ครั้งที่ 3.
- เจนนารา สิทธิเหรียญชัย. (2541). บรรยากาศองค์กรกับความผูกพันในงานของอาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิตภา พิทักษ์กรสกุล. (2557). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

- ชนพร จงวิทย์. (2544). *บรรยากาศองค์การกับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรโรงพยาบาลตำรวจ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาการปกครอง การสวัสดิการ สังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- นงเยาว์ แก้วมรกต. (2542). *ผลของการรับรู้บรรยากาศองค์การที่มีต่อความผูกพันต่อองค์การของพนักงานบุคคลในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประดิษฐพงษ์ สร้อยเพชร. (2557). *ความผูกพันต่อองค์การของพนักงานบริษัทโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งหนึ่ง ส่วนงานวิศวกรรมที่ทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเนชั่น.
- ปิยะพร สร้อยทอง. (2544). *ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศกับความพึงพอใจในการทำงานของข้าราชการสำนักงานข้าราชการครู*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัชฎี ป้องกันภัย. (2557). *คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานการเคหะแห่งชาติ: กรณีศึกษาพนักงานผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานใหญ่*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วรณัฐ ทองไพบูลย์. (2543). *บรรยากาศองค์การและความผูกพันต่อองค์การ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วุฒิพงศ์ เมฆสกุล. (2543). *ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศขององค์การและความพึงพอใจในการทำงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุทธนู ศรีไสย์. (2551). *สถิติประยุกต์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิพงศ์ โชติรัตน์. (2557). *การรับรู้บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อความผูกพันในการทำงานของพนักงานย่านอโศก กรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Arcaro, J. S. (1995). *Quality in Education: An Implementation Handbook*. Delray Beach, Florida: St. Lucie Press.
- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving Organizational Effectiveness through Transformational Leadership*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- Gilmer, V. B. (1967). *Industrial and Organization Psychology*. New York: McGraw-Hill.
- Kline, R. B. (1998). *Principles and practice of structural equation modeling*, New York: Guild Press.
- Litwin, G. H., & Stringer, J. A. (1968). *Motivation and organization climate*. MS: Harward University Press.
- Mowday, R. T., Porter, L. W., & Steers, R. M. (1982). *Employee organization linkage: The psychology of commitment absenteeism and turnover*. New York: Books Cole Publishing Company.
- Muchinsky, P. M. (1996). *Psychology applied to work* (5th ed.). New York: Books Cole Publishing Company.
- Schutz, D. P., & Schutz, S. E. (1994). *Psychology and work today: An introduction to industrial and organization psychology*. New York: Macmillan Publishing.
- Steer, M. R. (1991). *Introduction to Organization Behavior*. New York: Harper Collin Publishers Inc.
- Steers, R. M. (1977). *Antecedents and outcomes of organizational commitment*. *Administrative Science Quarterly*, 22(1), 46-56.
- Steiger, J. H. (1990). Structural model evaluation and modification: An internal estimation approach. *Multivariate Behavioral Research*, 25(2), 173-180.
- Ullman, J. B. (2001). Structural equation modeling. In B. G. Tabachnick, & L.S. Fidell (Eds.). *Using Multivariate Statistics* (4th ed.). (pp. 653-771). New York: Allyn Bacon.
- Walton, R. E. (1974). Improving the Quality of Working Life. *Harvard Business Review*, 1, 12-16.
- William, L. K., Steers, R. M., & Terborg, J. R. (1995). *The effects of transformational leadership on teacher attitudes and student performance in Singapore*. *Journal of Organization Behavior*, 16, 319-333.

**นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวต่างชาติและ
ชาวไทย ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก**
Innovation and Change from View Point of Foreign and Thai Tourist
Toward Tourism Development in Eastern Region

สมคิด เพชรประเสริฐ (Somkid Petchprasert)¹

นภดล วงษ์น้อม (Nopadol Wongnom)²

เขมมาวี รัชชชีพ (Khemaree Rugchoochip)³

วังก์ตร์ ภูพันธ์ศรี (Vongphak Poopunsr)⁴

อาจารย์, พันตำรวจเอก ดร., ผศ.ดร., คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

¹Lecturer, ²Police Colonel Dr., ^{3,4}Asst. Prof. Dr., Faculty of Political Science and Law

Burapha University

¹Email : Somkid@buu.ac.th, ²Email : Nopadol7202@gmail.com

³Email : Khemaree2012@hotmail.co.th , ⁴Email : Vongphak@buu.ac.th

Received: 1 June 2019

Revised: 23 July 2019

Accepted: 31 August 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวต่างชาติและชาวไทยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษานวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวต่างชาติและชาวไทยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวต่างชาติและชาวไทยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก และ 4) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่างๆ ของนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวต่างชาติและชาวไทยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย

และนักท่งที่เขวชาวต่างชาติที่ได้เดินทางท่งที่เขวในภาคตะวันออกเฉียง กุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ นักท่งที่เขวชาวไทยและนักท่งที่เขวชาวต่างชาติ จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุ ผลการวิจัยพบว่า

1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหญิง มีอายุต่ำกว่า 31 ปี มีสถานภาพโสด มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทต่อเดือน

2) โดยรวมนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการท่งที่เขวในภาคตะวันออกเฉียงอยู่ในระดับมาก โดยด้านการเสริมสร้างพลังแก่ชุมชนหรือประชาชนมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือด้านการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ด้านความครบถ้วน ด้านการทำให้กระบวนการดีขึ้น และด้านการใช้ภาคเอกชนและผู้อาหรือองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐส่งมอบโปรแกรมเพื่อบรรลุเป้าหมายสาธารณะตามลำดับ

3) โดยรวมการพัฒนาการท่งที่เขวในภาคตะวันออกเฉียงอยู่ในระดับมาก โดยด้านภาพลักษณ์มีคะแนนสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรการท่งที่เขว ด้านโครงสร้างพื้นฐานการท่งที่เขวและด้านความสามารถในการแข่งขัน ด้านกลไกการบริหารจัดการบูรณาการ ด้านการเพิ่มรายได้ของการท่งที่เขว ด้านข้อมูลเชิงลึกเพื่อการวิเคราะห์ ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการท่งที่เขว และด้านบุคลากรการท่งที่เขว ตามลำดับ

4) นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่งที่เขวมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่งที่เขวในภาคตะวันออกเฉียง โดยด้านการใช้ภาคเอกชนและผู้อาหรือองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐส่งมอบโปรแกรมเพื่อบรรลุเป้าหมายสาธารณะมีอิทธิพลสูงที่สุด รองลงมาคือ การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ความครบถ้วน การทำให้กระบวนการดีขึ้น และการเสริมสร้างพลังแก่ชุมชนหรือประชาชน ตามลำดับ

คำสำคัญ : การท่งที่เขว, การท่งที่เขวในภาคตะวันออกเฉียง, นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง

Abstract

The research on the subject of “Innovation and Change from View Point of Foreign and Thai Tourist Toward Tourism Development in Eastern Region” aimed 1) to study on the innovation and change from view point of foreign and Thai tourist toward tourism development in Eastern region; 2) to study on the tourism development in the Eastern region; 3) to study on

CHAPTER 8

problems and obstacles of innovation and change from view point of foreign and Thai tourist toward tourism development in Eastern region; and, 4) to study on any suggestions on the innovation and change from view point of foreign and Thai tourist toward tourism development in Eastern region.

The populations in this study were the foreign and Thai tourists who travelled to the Eastern region. The sample group used in this study was 400 of foreign and Thai tourists obtained from the convenience sampling method. The questionnaire was used as the research tool. Data analysis was conducted by using the values of frequency, percentage, mathematic average, standard deviation, correlation coefficient and regression analysis. It was found from the study results as follows.

1) Most of the samples were female aged below 31 years old with the Bachelor degree educational level or equally and having monthly income at 10,000 baht or lower.

2) Overall, innovation and change from view point of foreign and Thai tourist toward tourism development in Eastern region was at high level whereas the aspect of community or people empowerment was at highest average, second by the use of new technologies, completion, process improvement and to use the program received from the private sector or those voluntary who were not from the government sector to achieve the public goals, respectively.

3) Overall, the tourism development in the Eastern region was in high level where the aspect of image had the top score, second by the tourism resources, tourism infrastructure, and the competitive ability, integrative management mechanism, tourism income maximizing, insight information for the analysis, tourism law and tourism human resource, respectively.

4) Innovation and change from view point of foreign and Thai tourist toward tourism development in Eastern region on the aspect of the use of program received from the private sector or those voluntary who were not from the government sector to achieve the public goals had the highest influence, second by the use of new technologies, completion, process improvement and community and people empowerment, respectively.

Keywords: Tourism, Tourism in eastern region, Innovation and change

บทนำ

ความสำเร็จขององค์การธุรกิจนับตั้งแต่ SME ไปจนถึงองค์การระดับโลกหลายแห่งที่ก้าวขึ้นมาอย่างโดดเด่นและยืนอยู่ในแถวหน้าได้ในปัจจุบัน ล้วนต้องผ่านประสบการณ์การแข่งขันเพื่อให้สามารถยืนอยู่เหนือคู่แข่ง ท่ามกลางสภาวะการแข่งขันที่รุนแรงและเข้มข้นขึ้นของโลกที่ไร้พรมแดนได้กดดันให้ผู้แข่งขันทุกรายต่างหาทางคิดค้นวิธีการที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งความสามารถที่ว่านี้ก็คือ การสรรหานวัตกรรมใหม่ๆ ในทางธุรกิจเพื่อที่จะสร้างให้ลูกค้าเกิดพฤติกรรมในการหันมาใช้สินค้าและบริการใหม่ๆ นั่นเอง หากกลุ่มเป้าหมายมีขนาดใหญ่พอที่จะเป็นตลาดทางธุรกิจ นั้นย่อมหมายความว่า การสรรค์สร้างและพัฒนาให้เกิดนวัตกรรมในองค์การ คือโอกาสหรือช่องทางในการทำเงินได้เกิดขึ้นแล้ว (พงษ์ ภาวิจิตร, 2548, หน้า 3-4)

ความสามารถด้านนวัตกรรมจึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างรายได้เปรียบเชิงแข่งขัน (Competitive Advantage) ของทุกองค์การ ดังนั้น จากภาวะการแข่งขันจึงเป็นแรงผลักดันให้้องค์การทั้งหลายต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรม (Innovation) ให้เกิดขึ้นใน้องค์การ ทั้งนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) และนวัตกรรมกลยุทธ์ (Strategy Innovation) ทั้งนี้เพื่อจุดมุ่งหมายสำคัญสูงสุดคือ การสร้างให้้องค์การเป็น้องค์การนวัตกรรม (Innovation Organization) ที่จะเป็้องค์การต้นกำเนิดของนวัตกรรม หรือเป็น้องค์การที่สนับสนุนการทำนวัตกรรมของบุคลากร (พยัค วุฒิรงค์, 2555, หน้า 3-5)

การกระทำเกือบทุกอย่างในบริษัทขนาดใหญ่ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างนวัตกรรมล้วนสำเร็จได้ด้วยพนักงานในระดับกลางถึงล่าง เช่น พนักงานด้านการตลาดและพนักงานขาย ซึ่งมองเห็นโอกาสทางการค้าใหม่ๆ ช่างเทคนิคและวิศวกรซึ่งคิดค้นวิธีการใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาให้ลูกค้า ผู้จัดการระดับกลางซึ่งช่วยให้เกิดการแบ่งปันความคิดเห็นและการระดมสมองแต่ผู้บริหารระดับอาวุโสก็มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งเช่นกัน เพราะพวกเขาเท่านั้นที่มีอำนาจในการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของ้องค์กร กำหนดขอบเขตของการทุ่มเทในการสร้างนวัตกรรม จัดสรรทรัพยากร และสร้างสมดุลระหว่างเป้าหมายในวันนี้กับเป้าหมายในอนาคต

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศทั่วโลก รัฐบาลของประเทศดังกล่าวจึงให้ความสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อช่วงชิง ส่วนแบ่งตลาดท่องเที่ยวโลก โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและอาเซียนต่างกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อดึงนักท่องเที่ยวทั่วโลกเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศตนเพิ่มมากขึ้น ภารกิจด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นภารกิจที่ถูกผสมผสานกลมกลืนไปกับการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ดังนั้น การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศต่างๆ จึงได้มีการบูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งหากประเทศใดมีแผน ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ประเทศที่ชัดเจน บนพื้นฐานของเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานที่ดี ทรัพยากรธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ และบุคลากรภาคการท่องเที่ยวมีศักยภาพด้วยแล้ว จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ประเทศนั้นๆ มีข้อได้เปรียบในการแข่งขันและสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวของตนให้เติบโต ได้อย่างมั่นคง

ประเด็นสำคัญที่ควรจะมีการพิจารณา คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย เติบโตถูกทิศถูกทางแล้วหรือไม่ และจะสามารถเติบโตอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ซึ่งที่ผ่านมาถึงแม้ประเทศไทยจะประสบ ภาวะวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศ แต่เมื่อผ่านพ้นวิกฤตไปแล้วนักท่องเที่ยว ก็ยังกลับมาเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แสดงถึงความเชื่อมั่นที่นักท่องเที่ยวมีต่อเมืองไทย ในขณะเดียวกัน ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวไทยยังเป็นแหล่งท่องเที่ยว ราคากถูก การท่องเที่ยวไทยยังมีปัญหาสะสมมาอย่างยาวนานที่เป็นอุปสรรคต่อการ พัฒนาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว การกระชุกตัวของนักท่องเที่ยว ความไม่พร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ทักษะและองค์ความรู้ของบุคลากรท่องเที่ยว ขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งรวมถึงปัญหาการบริหารจัดการของภาครัฐและการบูรณาการเพื่อการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ ความล้าสมัยของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น ดังนั้น หากประเทศไทยยังจำเป็นต้องอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อเป็นฐานเศรษฐกิจหลักให้กับประเทศ รวมถึงเป็นแหล่งกระจายรายได้และการจ้างงานเพื่อช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชุมชนและสังคมไทยแล้ว ควรจะมีการทบทวนทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริง ศักยภาพและโอกาสที่จะเกิดขึ้น และเพื่อเป้าหมายการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558, หน้า 1)

ทบทวนวรรณกรรม

แนวความคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม

จากหลักฐานเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่า องค์การภาครัฐสามารถทำให้เกิดนวัตกรรมได้ เหมือนกับองค์การประเภทอื่นๆ องค์การขนาดใหญ่และมีความซับซ้อน เช่น กระทรวง สามารถสร้างนวัตกรรมได้ดีกว่าองค์การขนาดเล็กและไม่มีความซับซ้อน สิ่งที่น่าสนใจคือ ทั้งที่ดูเหมือนจะมีสิ่งจูงใจเพียงเล็กน้อยในการสร้างนวัตกรรมในองค์การภาครัฐ แต่ก็มิ้นนวัตกรรมเกิดขึ้นในภาครัฐทั้งนวัตกรรมในเทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้ประโยชน์จากแรงงาน และการตอบสนองความต้องการของลูกค้า ลักษณะของนวัตกรรมสามารถอธิบายตามความแตกต่างของการนำมาใช้ โดยสามารถแบ่งลักษณะของนวัตกรรมออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. ความได้เปรียบเชิงสัมพัณ (Relative Advantage) เป็นนวัคกรรมที่แต่ละคนรับรู้ว นวัคกรรมได้เปรียบ

2. ความสอดคล้อง (Compatibility) เป็นระดับที่นวัคกรรมถูกรับรู้วเป็นลัองที่สอดคล้อง กับค่านิยมที่มีอยู่ ประสพการณ์ในอดีต และความค้องการผู้ที่น่ามาใช้

3. ความซับซ้อน (Complexity) เป็นระดับที่นวัคกรรมถูกรับรู้วเป็นลัองที่ยากที่จะเข้าใจ และยาก

4. การทดลอง (Trialability) เป็นระดับที่นวัคกรรมถูกทดลองในพื้นฐานที่จำกัดและ พยายามทำให้สำเร็จ

5. การสังเกตเห็น (Observability) เป็นระดับที่ผลลัพธ์ของนวัคกรรมสามารถมองเห็น ได้ อย่างชัดเจน

Borins (2001) ได้ศีกษาผู้สมัคร 321 คนใน Ford-KSG Awards (217 คนจาก ค.ศ. 1990 ถึง ค.ศ. 1994 และ 104 คนจาก ค.ศ. 1995 ถึง ค.ศ. 1998) และระบุลักษณะ 5 ประการของนวัคกรรม ในองคการภาครัฐได้คังนี้

1. ความครบถ้วน (Holism) เป็นการจัดการกับปัญหาของหุ้ส่วนที่เป็นทางการและการ จัดการปัญหาระหว่งองคการและคนทุกคนมากกว่าการแก้ปัญหของบางคน

2. การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ (The Use of New Technology) การรับรู้ นวัคกรรมด้าน เทคโนโลยี

3. การทำให้กระบวนการดีขึ้น (Process Improvement) นวัคกรรมที่ถูกออกแบบเพื่อให้ กระบวนการของรัฐรวดเร็วขึ้น เป็นมิตรและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

4. การเสริมสร้างพลังแก่ชุมชนหรือประชาชน (Empowerment of Communities or Citizens) การให้คำปรึกษาและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนในการสร้างนโยบาย และการนำมาปฏิบัติ

5. การใช้ภาคเอกชนและผู้อาสาหรือองคการที่ไม่ใช่ภาครัฐส่งมอบโปรแกรมเพื่อบรรลุ เป้าหมายสาธารณะ (Using Private Sector and Voluntary or Nongovernmental Organizations)

ผู้ปฏิบัติของรัฐจะต้องแก้ปัญหของภาครัฐและต้องใช้วิธีการเชิงรุกในการจัดการกับ ปัญหาเก่อนปัญหจะขยายตัวมากขึ้น ทำให้พนักงานภาครัฐเป็นเสมือนผู้สร้างนวัคกรรมคือเป็นฮีโร่ ในฐานะผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Heroes) หรือฮีโร่ท้องถิ่น (Local Heroes) เนื่องจาก พนักงานของรัฐสร้างนวัคกรรมทั้งที่มีเงินเดือนและโบนัสน้อยกว่าองคการภาคเอกชน

การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ผลการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในฐานะเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการช่วยรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยอาศัยข้อได้เปรียบของทำเลที่ตั้ง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยว และความหลากหลายของวัฒนธรรมซึ่งรวมถึงความเป็นไทย เป็นจุดขายสำคัญในการส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวอย่างยาวนาน และเพื่อให้ประเทศไทยมีกรอบทิศทาง การพัฒนาที่ชัดเจน สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสการพัฒนาใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้น ในระยะที่ผ่านมา คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติจึงได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติพ.ศ. 2555-2559 ขึ้น โดยการติดตามและประเมินผลการพัฒนาในระยะครึ่งแผน รวมทั้งการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) กับการท่องเที่ยวในส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น เกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูปการท่องเที่ยวของประเทศไทย และการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว 5 เขตพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความสอดคล้องกันในการสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการพัฒนา ที่ผ่านมา และข้อจำกัด ข้อด้อย และปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ ดังนี้

1. จิตความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ยังอยู่ในระดับต่ำกว่าประเทศคู่แข่ง จากข้อมูลของ Travel and Tourism Competitiveness Index ในปีพ.ศ. 2557 พบว่า ประเทศไทยมีอันดับจิตความสามารถในการแข่งขันในลำดับที่ 35 ของโลก และเป็นอันดับที่ 10 ในภาคพื้นเอเชีย และแปซิฟิก ซึ่งเป็นอันดับที่สูงขึ้นจากปี 2555 อย่างไรก็ตาม จิตความสามารถในการแข่งขัน ของประเทศไทยยังต่ำกว่าประเทศสิงคโปร์ และมาเลเซีย) และเมื่อพิจารณาจิตความสามารถในการแข่งขันแต่ละด้าน พบว่าไทยมีความโดดเด่นในด้านทรัพยากรธรรมชาติ โครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมทางอากาศ โครงสร้างพื้นฐานในการบริการ นักท่องเที่ยว สำหรับปัจจัยที่เป็นเป็นจุดอ่อนสำคัญของการท่องเที่ยวไทย ได้แก่ด้านความปลอดภัย ด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และด้านสุขอนามัย

2. ผลการพัฒนาที่ผ่านมาประสบความสำเร็จในการเพิ่มรายได้แต่ยังมีปัญหาในเรื่องของการกระจายรายได้และการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวโดยในช่วงปี 2554-2557 พบว่า รายได้จาก การท่องเที่ยว ขยายตัวในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 18.9 ต่อปีแต่นักท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวอยู่เฉพาะในเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี ภูเก็ต กระบี่ และเชียงใหม่ และพบว่า การเดินทางท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมเยือน ชาวต่างชาติกระจุกตัวอยู่ใน 20 จังหวัด ประมาณร้อยละ 94.2 ของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติทั้งหมด ในปี 2556 ประเทศไทยมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติรวมทั้งสิ้น 55,387,7521 คน โดยจำนวนผู้เยี่ยมเยือน ชาวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยมี

การกระจุกตัวอยู่ใน 20 จังหวัดแรก จำนวน 52,182,217 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 94.2 ของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนทั้งหมด อีกทั้งจังหวัดที่มีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติ มากกว่า 1 ล้านคน มีเพียง 9 จังหวัดเท่านั้น นอกจากนี้พบว่าตลาดนักท่องเที่ยวยังคงเป็นกลุ่มเดิมที่ต้องพึ่งพารายได้จากนักท่องเที่ยว 20 อันดับแรก โดยเฉพาะจีนและรัสเซีย ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสี่ยงในการสูญเสียรายได้ หากประเทศเหล่านี้ต้องประสบกับปัญหาหรือวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่ไม่เอื้อต่อการเดินทางท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวไทยยังคงมีภาพลักษณ์ด้านลบที่ต้องเร่งปรับปรุงแก้ไข การประเมินภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะที่ผ่านมา ยังคงมีภาพลักษณ์ทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยในด้านบวก ได้แก่ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คุ้มค่าเงิน เป็นที่ที่ใช้ชีวิตในวันพักผ่อนได้อย่างเต็มที่ ความมีน้ำใจ ของผู้คน บรรยากาศที่สนุกสนาน มีสีสัน อารมณ์ขันของคนท้องถิ่น จึงจัดว่าประเทศไทยทำได้ดีมากในเรื่องการสร้าง ความรู้สึกและการสร้างประสบการณ์ที่ดีด้วยความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังมีภาพลักษณ์ด้านลบ ได้แก่ ปัญหาอาชญากรรม ความปลอดภัย การหลอกลวงในรูปแบบต่างๆ ปัญหาจากความเสื่อมโทรม ของแหล่งท่องเที่ยว สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลต่อภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว เป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวกลุ่มตลาดหลักเปลี่ยนจุดหมายไปยังแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคอื่นๆ จึงเป็นเรื่องที่จะต้อง มี แนวทางและหน่วยงานปฏิบัติที่ชัดเจน

4. ทรัพยากรการท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ นับเป็นปัญหา ที่สะสมมานานจากนโยบายการเร่งส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยว แต่ขาดการเตรียมพร้อมรองรับของ แหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวหลักๆ ของประเทศ ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็น จำนวนมากในแต่ละปีการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการ นักท่องเที่ยวมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในขณะที่การบริหารจัดการและการควบคุมกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึง ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ ปัญหาขยะ น้ำเสีย มลพิษ ระบบนิเวศวิทยา ศิลปวัฒนธรรมและ โบราณสถาน เสี่ยงต่อการถูกทำลาย ซึ่งนับเป็นสาเหตุสำคัญทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง ในขณะที่เดียวกันการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ยังไม่มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นยังกระจุกตัว อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเดิมๆ เช่น กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ พัทยา ภูเก็ต ซึ่งส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว

5. โครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวค่อนข้างดีในระดับหนึ่ง แต่ยังมีปัญหาในการเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวและการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว ประเทศไทยมีโครงสร้างพื้นฐาน และการคมนาคม ค่อนข้างดีโดยเฉพาะในเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญ มีสนามบิน 41 แห่ง กระจายตัวอยู่

ทั่วประเทศ มีถนนที่มีคุณภาพเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดต่างๆ ซึ่งมีคุณภาพและมาตรฐาน แต่ยังคงเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวรองยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

6. บุคลากรด้านการท่องเที่ยวจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับทักษะและองค์ความรู้ ให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก โดยภาพรวมแล้วบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย มีความสามารถในการแข่งขันในระดับท้องถิ่นหรือในประเทศแต่ยังขาดความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล ทั้งนี้ เนื่องด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น ขาดจำกัดในการรับรู้ข่าวสารข้อมูล ผู้ประกอบการธุรกิจบริการ ท่องเที่ยวของไทยส่วนใหญ่ยังขาดการเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารขาดการประสานงานจากหน่วยงานภาครัฐ

7. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวยังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหลายฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นกฎหมายฉบับเก่าล้าสมัย มีความขัดแย้งกัน ระหว่างกฎหมาย และมีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้อง กับสถานการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งต้องมีมาตรการเข้มงวด กวดขันให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เพื่อช่วยขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้บรรลุตามเป้าหมาย

8. ขาดข้อมูลเชิงลึกเพื่อการวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาและส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวไทยให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลและสารสนเทศทั้งใน ภาพรวมและภาพเชิงลึกจำนวนมาก แต่ปัจจุบันข้อมูลที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายมาจากแหล่งข้อมูล ที่หลากหลายขาดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ ขาดการบริหารจัดการ และขาดการใช้ประโยชน์ข้อมูลอย่างเต็มที่ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว โดยการนำเทคโนโลยีการจัดเก็บออกแบบและกลั่นกรองข้อมูล สร้างระบบการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ข้อมูลเพื่อช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวไทย

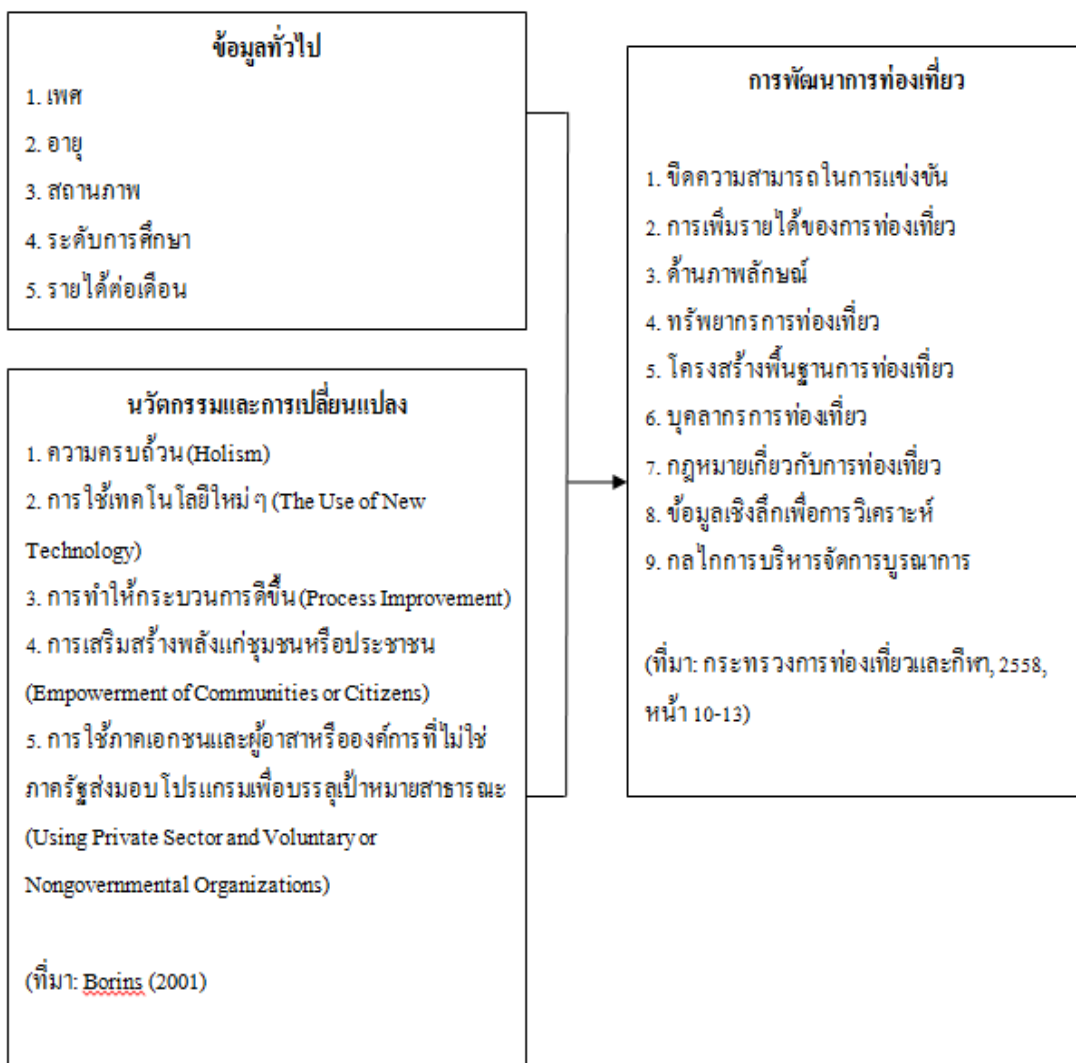
9. กลไกการบริหารจัดการขาดการบูรณาการ การพัฒนาการท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน เชื่อมโยงจากระดับชาติสู่ระดับพื้นที่ และชุมชน ที่ผ่านมากลไกการพัฒนาการท่องเที่ยว ขาดความเชื่อมโยงระหว่างกลไกในระดับต่างๆ ต่างคนต่างทำ ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนของการพัฒนา หรือขาดเจ้าภาพหลักในบางเรื่อง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558)

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปริมาณ

ตัวแปรอิสระ (X)

ตัวแปรตาม (Y)

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ “Quantitative Research)” ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยและรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ได้เดินทางท่องเที่ยวในภาคตะวันออก

2) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงใช้การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2552)

$$n = \frac{(1.96)^2}{(4)(0.05)^2}$$

$$= 384.16 \text{ หรือ } 385 \text{ คน}$$

เพื่อความสะดวกผู้วิจัยขอเก็บข้อมูล แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ภาคตะวันออก 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience Sampling)

ผลและการอภิปรายผล

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุ และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลการศึกษานำเสนอด้วยตารางประกอบคำบรรยาย ดังนี้

พิจารณาความสัมพันธ์ของนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก โดยการพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยถือว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปแสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างสูง ผลการศึกษาแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก

ตัวแปร	Y	X1	X2	X3	X4	X5
Y	1.000	0.598	0.708	0.683	0.688	0.714
X1	0.598	1.000	0.627	0.580	0.521	0.555
X2	0.708	0.627	1.000	0.695	0.700	0.649
X3	0.683	0.580	0.695	1.000	0.733	0.720
X4	0.688	0.521	0.700	0.733	1.000	0.776
X5	0.714	0.555	0.649	0.720	0.776	1.000

- เมือ Y คือ การพัฒนาการทอ้งเทียวในภาคะวันออก
- X1 คือ คะแนนนวัคกรรมและการเปลีย่นแปลงจากมูมมอ้งของนักทอ้งเทียว
ด้านความครบถ้วน
- X2 คือ คะแนนนวัคกรรมและการเปลีย่นแปลงจากมูมมอ้งของนักทอ้งเทียว
ด้านการใช้เทคโนโลยียใหม่ ๆ
- X3 คือ คะแนนนวัคกรรมและการเปลีย่นแปลงจากมูมมอ้งของนักทอ้งเทียว
ด้านการทำให้กระบวนการดีขึ้น
- X4 คือ คะแนนนวัคกรรมและการเปลีย่นแปลงจากมูมมอ้งของนักทอ้งเทียว
ด้านการเสริมสร้าพลังแก่มุมนหรือประชาชน
- X5 คือ คะแนนนวัคกรรมและการเปลีย่นแปลงจากมูมมอ้งของนักทอ้งเทียว
ด้านการใช้ภาคเอกชนและผู้อาสาหรือองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐส่งมอบโปรแกรม
เพื่อบรรลุเป้าหมายสาธารณะ

จากตารางที่ 1 พบว่า การพัฒนาการทอ้งเทียวในภาคะวันออก มีความสัมพันธ์กับ
นวัคกรรมและการเปลีย่นแปลงจากมูมมอ้งของนักทอ้งเทียวในทุกด้าน โดยเรียงลำดับ
ความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการใช้ภาคเอกชนและผู้อาสาหรือองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ
ส่งมอบโปรแกรมเพื่อบรรลุเป้าหมายสาธารณะ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.714 ด้านการใช้
เทคโนโลยียใหม่ๆ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.708 ด้านการเสริมสร้าพลังแก่มุมนหรือ
ประชาชนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.688 ด้านการทำให้กระบวนการดีขึ้นมีค่าสัมประสิทธิ์
สหสัมพันธ์ 0.608 และด้านด้านความครบถ้วนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.598

ซึ่งเมือการพัฒนาการทอ้งเทียวในภาคะวันออก มีความสัมพันธ์กับนวัคกรรมและ
การเปลีย่นแปลงจากมูมมอ้งของนักทอ้งเทียว จึงสามารถใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุ เพื่อทำการ
วิเคราะห์หว่านวัคกรรมและการเปลีย่นแปลงจากมูมมอ้งของนักทอ้งเทียวใดบ้าง ที่มีอิทธิพลต่อ
การพัฒนาการทอ้งเทียวในภาคะวันออก ผลการศึกษาแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาอิทธิพลของนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก

ตัวแปรอิสระ	สมการถดถอยที่ 1	สมการถดถอยที่ 2	สมการถดถอยที่ 3	สมการถดถอยที่ 4	สมการถดถอยที่ 5
ค่าคงที่	1.758	0.108	1.140	1.101	1.081
การใช้ภาคเอกชนและผู้อาสาหรือองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐส่งมอบโปรแกรมเพื่อบรรลุเป้าหมายสาธารณะ (X5)	0.586	0.361	0.328	0.272	0.229
การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ (X2)	-	0.319	0.265	0.225	0.203
ความครบถ้วน (X1)	-	-	0.148	0.128	0.132
การทำให้กระบวนการดีขึ้น (X3)	-	-	-	0.126	0.103
การเสริมสร้างพลังแก่ชุมชนหรือประชาชน (X4)	-	-	-	-	0.089
สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2)	0.510	0.613	0.627	0.637	0.641
สัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับค่า (Adjusted R^2)	0.509	0.611	0.624	0.633	0.636
สัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่เปลี่ยนไป (R^2 Change)	0.510	0.103	0.014	0.010	0.004
สถิติ F	414.173	314.740	221.980	173.104	140.614
ค่า Sig. (P – Value)	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

จากตารางที่ 2 พบว่า ในลำดับแรกตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่สมการถดถอย ได้แก่ การใช้ภาคเอกชนและผู้อาสาหรือองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐส่งมอบโปรแกรมเพื่อบรรลุเป้าหมายสาธารณะ โดยที่ตัวแปรดังกล่าวสามารถอธิบายความผันแปรของการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกได้ร้อยละ 51.0 ($R^2 = 0.510$) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การใช้ภาคเอกชนและผู้อาสาหรือองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐส่งมอบโปรแกรมเพื่อบรรลุเป้าหมายสาธารณะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก

สมการถดถอยแสดงความผันแปรของการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก เป็นดังนี้

$$Y = 1.081 + 0.229X5 + 0.203X2 + 0.132X1 + 0.103X3 + 0.089X4$$

เมื่อ Y คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก

X1 คือ คะแนนนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของนักท่องเที่ยวด้านความครบถ้วน

- X2 คือ คะแนนนวัคกรรมและการเปลี่ยนเปล้งจากมูมมองของนักทอ้งเทียว
ค่านการใช้เทคโนโลยี่ใหม่ ๆ
- X3 คือ คะแนนนวัคกรรมและการเปลี่ยนเปล้งจากมูมมองของนักทอ้งเทียว
ค่านการทอ้งการบวณการคี่ขึ้น
- X4 คือ คะแนนนวัคกรรมและการเปลี่ยนเปล้งจากมูมมองของนักทอ้งเทียว
ค่านการเสริมสร้งพลังแก้หุมนหร้อประชาชน
- X5 คือ คะแนนนวัคกรรมและการเปลี่ยนเปล้งจากมูมมองของนักทอ้งเทียว
ค่านการใช้ภาคเอกชนและผู้อสาหร้ออค์กรทอ้งไม่ใชภาครัฐส่งมอบโปรแกรม
เพ้อบรรลุเป้าหมายสาธารณะ

สรุปได้ว่นวัคกรรมและการเปลี่ยนเปล้งจากมูมมองของนักทอ้งเทียวทุกค่านม้ออิทธิพล
ค่อการพัฒนาการทอ้งเทียวในภาคะวันออก โดยเรียงล้าคับจากอิทธิพลมากไปหาน้อยได้ ค่งนี้
ค่านการใช้ภาคเอกชนและผู้อสาหร้ออค์กรทอ้งไม่ใชภาครัฐส่งมอบโปรแกรมเพ้อบรรลุเป้าหมาย
สาธารณ ค่านการใช้เทคโนโลยี่ใหม่ ๆ ค่านการบวณการคี่ขึ้น ค่านการทอ้งการบวณการคี่ขึ้น และค่าน
การเสริมสร้งพลังแก้หุมนหร้อประชาชน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาซึ่งพบว่ ปัจจัยนวัคกรรมและการเปลี่ยนเปล้งจากมูมมองของ
นักทอ้งเทียวทุกค่านม้ออิทธิพลค่อการพัฒนาการทอ้งเทียวในภาคะวันออก โดยเรียงล้าคับจาก
อิทธิพลมากไปหาน้อยได้ ค่งนี้ ค่านการใช้ภาคเอกชนและผู้อสาหร้ออค์กรทอ้งไม่ใชภาครัฐส่งมอบ
โปรแกรมเพ้อบรรลุเป้าหมาย สาธารณะค่านการใช้เทคโนโลยี่ใหม่ ๆ ค่านการบวณการคี่ขึ้น ค่านการ
ทอ้งการบวณการคี่ขึ้น และค่านการเสริมสร้งพลังแก้หุมนหร้อประชาชน แสดงให้เห็นว่การ
พัฒนาการทอ้งเทียวในภาคะวันออกจากการกำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการค่างๆ ของรัฐบาล
เป็นผลค้ำเร้ง ทั้งมาตรการยกระดับคุณภาพหวังโซ่คูลค้ำซึ่งได้ให้ผู้อประกอบการ/ ภาครัฐ/ หุมน
ส่งเสริม สนับสนุน สร้งกลไกในการหาผู้อประกอบการทอ้งมีคุณภาพ ใน Value chain เพ้อเป็น
ค่นแบบกับผู้อประกอบการอ่นๆ สร้งความเข้มแข็งเชิงการตลาดให้กับหุมนในพ่นทอ้ง โดยเสริมอค์
ความรู้ค่านการตลาดให้หุมนสามารถทอ้งการตลาดได้ด้วยตนเอง จัดคูลคูลค้ำคุณภาพ และ
สนับสนุน ส่งเสริม ให้มีการจัดทำคูลค้ำ/ บริการให้สอดคล้องกับความต้องการของคูลคูลค้ำ
เพ้อให้สามารถนอไปเสนอ ขายได้อย่างเหมาะสมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และส่งเสริมให้เกิด

การประกอบการอย่างมีคุณภาพและ มาตรฐานสูง ใส่ใจสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการใช้ภาคประชาชน โดยการสร้างกระแสให้คนไทยหันมาให้ความนิยมในการท่องเที่ยวเมืองไทย ภาคภูมิใจในความ เป็นไทยทำให้วิถีไทยเกิดความเข้มแข็ง ส่งเสริมให้คนไทยเป็นเจ้าบ้านที่ดี ซึ่งจะ เป็นส่วนสำคัญที่ จะช่วยสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจให้นักท่องเที่ยว รวมทั้งมาตรการในการปรับ โครงสร้าง ตลาดโดยเน้นการขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มระดับกลาง-บน กลุ่มความสนใจพิเศษ โดยนำเสนอสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ ควบคู่กับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าวิถีไทย และสร้าง การเดินทางเชื่อมโยงให้ไทยเป็นประตูอาเซียน โดยดำเนินการผ่าน 3 มาตรการ คือ มาตรการเร่ง เพิ่มรายได้ มาตรการปรับโครงสร้างตลาดหลัก และมาตรการแสวงหากลุ่มตลาดใหม่ และมาตรการ ที่สร้างโอกาสทางการท่องเที่ยวสู่คนไทยทุกกลุ่ม โดยเน้นให้คนไทยท่องเที่ยวในประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ใหม่ เช่น การท่องเที่ยวเมืองรอง เป็นต้น การกระจายช่วงเวลา ในการท่องเที่ยว นอกจากนั้นยังมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวทั้ง สินค้าและบริการ มีการพัฒนาระบบอำนวยความสะดวกในการขอวีซ่า การผ่านแดนเข้าออก ชายแดนและสนามบิน การปรับปรุงกฎ ระเบียบให้มีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น มีการพัฒนาสิ่ง อำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกกลุ่มนักท่องเที่ยวรวมทั้งผู้สูงอายุ คนพิการ เป็นต้น

ในส่วนของการปลอดภัยมีการขยายศูนย์บริการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทุก พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีการจัดหาอาสาสมัครอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว เพื่อเป็น ล่ามแปลสื่อสารข้อมูลต่างๆ ปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริม ความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการต่างๆ มีการหามาตรการแก้ไขปัญหาลูกหลงนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีการพัฒนาระบบโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก รวดเร็วและปลอดภัย เป็นต้น ผลการศึกษาสอดคล้องกับสุภาพร คำภีระ (2551) ซึ่งได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประวัติศาสตร์หมู่บ้านสันติสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนควร อำเภอโป่ง จังหวัดพะเยา และพบว่าศักยภาพและสภาพ ปัจจุบันของพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านสันติสุขที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยภาพรวมอยู่ ในระดับมาก พิจารณาแล้วพบว่า สิ่งดึงดูดใจให้มาท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งจาก แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ รองลงมา ได้แก่ ความสามารถในการรองรับของพื้นที่จากการมีจุดชมวิวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยว สถานที่พักและโฮมสเตย์ที่ รองรับอย่างเพียงพอ ในขณะที่ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการท่องเที่ยวและความสะดวกในการ เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ต้องมีการพัฒนาขีด ความสามารถให้มากขึ้น ส่วนแนวทางในการพัฒนาชุมชนบ้านสันติสุขให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง

นิเวศควรพัณนา ได้แก่ การจัคการที่จำเป็นต้องประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่งเทียวและ
สาธาณูปโภคให้มากขึ้น กิจกรรมและกระบวนการมุ่งเน้นการจัคกิจกรรมอนุรักษ์ป่าและ
ทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนการจัคการสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนใน
ชุมชน พื้นที่กิจกรรมควรทำความสะอาด มีการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นหมู่บ้านสีขาวซึ่งเป็นสิ่งที่มี
ความสำคัญที่เชื่อมโยงกับการปรับปรุงแหล่งท่งเทียวที่เสื่อมโทรมให้มีความน่าสนใจและเหมาะ
แก่การเป็นแหล่งท่งเทียว ส่วนเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนจำเป็นต้องเน้นให้ชุมชนเข้ามามี
ส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางและการมีผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อสินค้าสำคัญ รวมถึงการจัคตั้ง
คณะกรรมการชุมชนในการเข้ามามีการบริหารจัคการและบริการแก่นักท่งเทียวด้วย

ข้อเสนอแนะ

ในมุมมองของนักท่งเทียวทั้งชาวต่างชาติและชาวไทย ข้อเสนอแนะสำหรับนวัตกรรมการ
การเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาการท่งเทียวในภาคตะวันออก ได้แก่

1. ควรปรับปรุงเรื่องความสะอาดของน้ำทะเลอย่างเร่งด่วน เพราะการที่น้ำทะเล
ไม่สะอาดเป็นการทำลายแหล่งท่งเทียว ทำให้นักท่งเทียวลดลงเนื่องจากเสน่ห์ของการท่งเทียว
ในเรื่องของการลงเล่นน้ำไม่สามารถทำได้
2. ควรมีการปรับปรุงเรื่องความสะอาดของชายหาด กำจัคขยะมูลฝอยที่ตกค้างตาม
ชายหาดให้หมด โดยเฉพาะเศษขวดหรือเศษแก้วที่แตก
3. ควรมีการเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่งเทียวให้มากขึ้น
4. ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ตู้คเงินอัตโนมัติให้มากขึ้น
5. ควรมีการควบคุมเรื่องอาหารทั้งในแง่ของคุณภาพ ราคา และความสะอาด
ถูกสุขลักษณะ
6. บุคลากรทางการท่งเทียวควรคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้าน
ภาษาต่างประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกและช่วยเหลือนักท่งเทียวต่างชาติ
7. ควรมีการปรับปรุงแหล่งท่งเทียวให้มีคุณภาพเหมาะสมสำหรับนักท่งเทียว ลดการ
รับนักท่งเทียวหรือปิดให้บริการท่งเทียวบางช่วงเวลาเพื่อฟื้นฟูแหล่งท่งเทียวไม่ให้เสื่อมโทรม
8. หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการท่งเทียวโดยตรง ควรเอาใจใส่ดูแล
สถานที่ท่งเทียว รวมทั้งบริบทที่เกี่ยวข้อง เช่น ร้านอาหาร ร้านของที่ระลึก ที่พัก ฯลฯ และดูแล
ควบคุมให้ไม่เกิดการเอารัดเอาเปรียบนักท่งเทียว

รายการอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560*. วันที่ค้นข้อมูล 5 ธันวาคม 2558, เข้าถึงได้จาก http://www.mots.go.th/ewtdl_link.php?nid=7114
- กัลยา วาณิชบัญชา. (2552). *สถิติสำหรับงานวิจัย. ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงษ์ ผาวิจิตร. (2548). *ยุทธศาสตร์ความได้เปรียบ*. กรุงเทพฯ: เอ อาร์ อินฟอร์เมชัน แอนด์ พับลิเคชั่น.
- พยัคฆ์ วุฒิรงค์. (2555). *การจัดการนวัตกรรม: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพร คำภีระ. (2551). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประวัติศาสตร์ หมู่บ้านสันติสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนควร อำเภอปง จังหวัดพะเยา พุทธศักราช 2551*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขา รัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- Borins, S. (2001). Encouraging Innovation in the Public Sector. *Journal of Intellectual Capital*, 2(3), 310-319.

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน
Approach for Cultural Tourism Development of Old Town Site in
NAN Province

กิจอุดม เสือเจริญ (Kitudom Sueacharoen)¹

รัชชา ภัคจิตต์ (Asst.Prof.Dr. Rachaya Pakdeejit)²

¹นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

Master's student, Master of Public Administration, Stamford International University

²พศ. ดร., ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Asst.Prof.Dr., Director of Master of Public Administration Program, Thesis Advisor

E-mail: rachaya_pa@yahoo.co.th

Received: 2 November 2018

Revised: 15 January 2019

Accepted: 30 January 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน 2) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน และ 3) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่านโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยพัฒนา วิธีการวิจัยแบบผสมระหว่างการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ วิธีดำเนินการวิจัย มี 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร และการสังเกตการณ์สภาพความเป็นจริงในพื้นที่ย่านเมืองเก่าจังหวัดน่าน ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสำรวจพฤติกรรม และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสถิติเชิงพรรณนา และระยะที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ภูมิทัศน์ในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่านมีอัตลักษณ์ที่สวยงาม มีสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ มีคุณค่า ที่ยังคงอยู่คู่กับวิถีชีวิตของคนจังหวัดน่าน และมีศิลปวัฒนธรรม ประเพณีเก่าแก่ที่สืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีต การศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อ สักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน อยู่ในระดับมาก (ด้านศักยภาพในการดึงดูดใจ $\bar{x}=4.266$, ด้านการรองรับ $\bar{x}=4.248$, ศักยภาพด้านการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม $\bar{x}=4.365$) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขต เมืองเก่าจังหวัดน่าน มีดังนี้ 1) กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างบูรณาการร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน 2) การดำเนินการ ยุทธศาสตร์ การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการทำงานร่วมกันจากทุกฝ่าย 3) แนวทางในการจัดการภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ใน การพัฒนาพื้นที่ ในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน 4) แนวทางในการ เสริมสร้างศักยภาพการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน โดยใช้ กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คือ 5) แนวทางในการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี วัฒนธรรม และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ และสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้ความรู้และ เข้าใจศิลปวัฒนธรรม ประเพณี โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 6) แนวทางในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมในพื้นที่ โดยใช้กระบวนการ มีส่วนร่วมของชุมชน 7) แนวทางในการรักษาความปลอดภัย อำนวยความสะดวกเรื่อง สาธารณูปโภคในพื้นที่เขตเมืองเก่าจังหวัดน่านให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, เมืองเก่า, จังหวัดน่าน

Abstract

The objective of this research are to 1) study tourist behavior in cultural tourism site in the old town , NAN Province , 2) study the level of satisfaction of tourists toward the old town site in NAN Province and 3) purpose an approach for cultural tourism development site in old town, NAN Province by using community participative process.

This research and development study are using both quantitative and qualitative methods. This research include 3 Phase: Phase 1 documentary research and observation the old town area, NAN Province. Phase 2 quantitative research, to survey tourist behavior and the level of satisfaction toward the old town, NAN Province and descriptive statistics analysis Phase 3

qualitative research, In-depth interview key informants and data analysis with content analysis technique.

The result show that the landscape and architecture of old town are beautiful, identity and antique. The level of tourist's satisfaction toward the potential of cultural tourism are high level (the attraction $\bar{x} = 4.266$, the support $\bar{x} = 4.248$, management $\bar{x} = 4.365$). Approach for cultural tourism development of the old town, site in NAN province are 1) setting cultural tourism development strategy and collaborate with public, private and civil society. 2) strategic cultural tourism development to implement collaborate with all sector. 3) approach for landscape, architecture management of the old town area. 4) approach for the promotion of cultural tourism attraction. 5) approach for the containable cultural and ritual by using community participative process. 6) approach for the environmental conservation and pollution problem solving by using community participative process. 7) approach for safety and accommodate utilities for the tourist.

Keywords: Approach for cultural tourism development, Old town, NAN province

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวยังคงเป็นอุตสาหกรรมหลักที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก รวมถึงประเทศไทยที่การท่องเที่ยวถือเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญต่อรายได้และเศรษฐกิจมวลรวมของประเทศ ภาคการท่องเที่ยวจึงเป็นหนึ่งในภาคเศรษฐกิจของระบบเศรษฐกิจไทย และด้วยความได้เปรียบในเรื่องทำเลที่ตั้ง ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว ความพร้อมของปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว และความมีมิตรภาพของคนไทย ทำให้การท่องเที่ยวไทยเติบโตอย่างต่อเนื่องมากกว่า 3 ทศวรรษ (UNWTO, 2013) และการแข่งขันในตลาดโลกปัจจุบันได้ให้ความสำคัญในการนำเอาวัฒนธรรมในด้านศิลปวัฒนธรรม เทศกาล รวมถึงมรดกวัฒนธรรมพื้นบ้านมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้กลายเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในยุโรป (Nzama, Magi and Ngocoho, 2005 อ้างถึงใน สิริยา วิริโยสุทธิกุล และคณะ, 2559, หน้า 98)

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญอันดับ 4 ของโลก และมีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะตลาดในกลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิก ทั้งนี้องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization :UNWTO) พยากรณ์ไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2573 (ค.ศ. 2030) จะมีนักท่องเที่ยวในโลกประมาณ 1.8 พันล้านคน และคาดการณ์ไว้ว่า เอเชียแปซิฟิกจะเป็นจุดหมาย

ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยวมากที่สุด และจะมีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 22 ในปี พ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 30 ในปี พ.ศ. 2573 โดยในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้นในเอเชียแปซิฟิก เฉลี่ยปีละ 17 ล้านคน สำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 5.1 ต่อปี โดยจะมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวประมาณ 187 ล้านคน หรือมีส่วนแบ่งตลาดประมาณร้อยละ 10.3 ในปี พ.ศ. 2573 (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และอัครพงศ์ อันทอง, 2557, หน้า 7)

จากข้อมูลสถิติขององค์การการท่องเที่ยวโลกแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวยังคงเป็นอุตสาหกรรมหลักที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก รวมถึงประเทศไทยที่การท่องเที่ยวถือเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญต่อรายได้และ เศรษฐกิจมวลรวมของประเทศ ภาคการท่องเที่ยวจึงเป็นหนึ่งในภาคเศรษฐกิจของระบบเศรษฐกิจไทย และด้วยความได้เปรียบในเรื่องทำเลที่ตั้ง ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว และความพร้อมของปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว ตลอดจนความมีมิตรภาพของคนไทย ทำให้การท่องเที่ยวไทยเติบโตอย่างต่อเนื่องมากกว่า 3 ทศวรรษ ไทยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเยือนไทยเป็นอันดับที่ 15 ของโลก หรือเป็นอันดับ 4 ในเอเชีย (รองจาก จีน มาเลเซีย และฮ่องกง) จะเห็นได้ว่าแนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวของไทย กำลังเป็นภาคเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้นเรื่อยๆ มีการคาดการณ์ว่า ภายหลังจากการเปิดประตูสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ยิ่งจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนและประเทศไทยมากยิ่งขึ้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2558, หน้า 1) และอาจกล่าวได้ว่า การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของไทย มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจอาเซียนโดยรวมและของประเทศไทย ภาคการท่องเที่ยวเป็นภาคเศรษฐกิจหนึ่งที่คาดว่าจะได้รับผลประโยชน์ทางด้านบวก อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงกันของภูมิภาค โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การปรับกฎระเบียบ แนวปฏิบัติ และมาตรฐานการอำนวยความสะดวกในด้านการค้าการลงทุน ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงเป็นภาคอุตสาหกรรมที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจในการพัฒนาประเทศของไทยให้โดดเด่นในภูมิภาคอาเซียน

การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนำมาซึ่งโอกาสสำหรับภาคการท่องเที่ยว เช่น อุปสงค์ของการท่องเที่ยวที่สูงขึ้น การแข่งขันที่มีมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ทางเลือกการท่องเที่ยวมีมากขึ้น การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ก็อาจนำมาซึ่งความท้าทายที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความท้าทายต่อชุมชน ศักยภาพในชุมชนไม่เฉพาะในเชิงการสร้างแรงดึงดูดใจด้านความสวยงามผ่านทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนเอง ซึ่งกระบวนการในการพัฒนาดังกล่าวสามารถทำได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ของคนในชุมชน

นโยบายของรัฐบาลปัจจุบันและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศด้านการท่องเที่ยวในระดับต่างๆ ของไทย ทั้งแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ที่มุ่งน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพิฆังมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวที่มีนโยบายให้การท่องเที่ยวพัฒนานบนฐานความเป็นไทยที่มีความหลากหลายทางด้านภูมิสังคม และเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย เนื่องจกมรดกวัฒนธรรมของไทยมีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ทั้งวิถีชีวิต เทศกาล ประเพณีที่มีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลานานจากคามสำคัญของท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมต่อธุรกิจการท่องเที่ยว จึงมีความน่าสนใจอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศให้มากขึ้น รวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ให้ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติพร้อมต่อการรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นการสร้างรายได้ เข้าประเทศ ส่งผลต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยรวม

ด้วยกระแสของการพัฒนาการท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศด้านการท่องเที่ยวในระดับต่างๆ ของไทย ทั้งแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ที่ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวที่มีนโยบายให้การท่องเที่ยวพัฒนานบนฐานความวิถีเป็นไทยที่มีความหลากหลายทางด้านภูมิสังคม และเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย และความสำคัญของท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมต่อธุรกิจการท่องเที่ยว และการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย จึงมีความน่าสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ย่านเมืองเก่าในจังหวัดพิษณุโลก พร้อมทั้งศึกษาวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลก ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะ นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลกโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อรองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน พร้อมทั้งเป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นแบบบูรณาการผสมผสานวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

เมืองน่าน คือ นันทบุรี มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน มีพัฒนาการทางวัฒนธรรมหลายยุค หลายสมัย มรดกทางวัฒนธรรมที่ยังคงเหลืออยู่ในปัจจุบัน นับเป็นเอกลักษณ์ของชาติและยังเป็นทรัพยากรที่ล้ำค่าที่มีศักยภาพในการพัฒนาประเทศ น่านเป็นนครรัฐของกลุ่มชนชาวไทยที่รวมตัวกันก่อตั้งขึ้นบริเวณลุ่มแม่น้ำน่าน ในหุบเขาภาคเหนือทางตะวันออก ตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกันกับการรวบรวมตัวก่อตั้งนครรัฐหรือแคว้นแคว้นของกลุ่มชนชาวไทยผู้อยู่อาศัยบริเวณลุ่มแม่น้ำกกและแม่น้ำปิงทางตอนบนของ

ภาคเหนือ เมื่อน่านเป็นเมืองประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน แผนพัฒนาจังหวัดน่าน พ.ศ. 2557 – พ.ศ. 2560 ฉบับทบทวนใหม่ (รอบปี พ.ศ. 2560) เพื่อนำแผนพัฒนาของชาติ นโยบายของรัฐบาล เพิ่มเติม ข้อมูลศักยภาพ ปัญหาความต้องการ ตลอดจนข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะต่างๆ และการบูรณาการจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ การ ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ได้มีการปรับปรุงวิสัยทัศน์และประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาคัดค้านาน เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาคัดค้านานให้ประสบผลสำเร็จ คือ วิสัยทัศน์ “เมืองแห่งความสุข ธรรมชาติสมบูรณ์ แหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย พร้อมมุ่งสู่ประชาคมอาเซียน” และมียุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยความร่วมมือของภาคประชาสังคมยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ พัฒนาและเสริมสร้างเศรษฐกิจการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว ตลอดจนพัฒนาทรัพยากรการผลิตทางการเกษตรอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ พัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยุทธศาสตร์ที่ 4 คือ ความมั่นคงและเสริมสร้างความสัมพันธ์ชายแดนตลอดจนวางระบบบริหารจัดการ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ประวัติศาสตร์น่าน, ม.ป.ป., ออนไลน์) จะเห็นได้ว่าแนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยว ได้ถูกกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาจังหวัดซึ่งแน่นอนว่ากำลังเป็นภาคเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้นเรื่อยๆ และจะมากขึ้น ทั้งนี้เพราะจะมีการเชื่อมโยงทั้งในเชิงกายภาพ และเชิงเศรษฐกิจ หลังจากที่เปิดประตูสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ย่านเมืองเก่าของจังหวัดน่าน โดยศึกษาสภาพการณ์ตามความเป็นจริงของพื้นที่ย่านเมืองเก่าจังหวัดน่าน ศึกษาถึงพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งประโยชน์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นแบบบูรณาการ ผสมผสานวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน

2. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน

3. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่า น่าน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้กำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ย่านเมืองเก่าจังหวัดน่าน

3. ขอบเขตด้านประชากร (Population) และกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มประชากรที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศในเขตเมืองเก่า จังหวัดน่าน และกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่า น่าน ได้แก่ ข้าราชการ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ, ผู้นำชุมชน, ราษฎรชาวบ้าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 – เมษายน พ.ศ. 2560

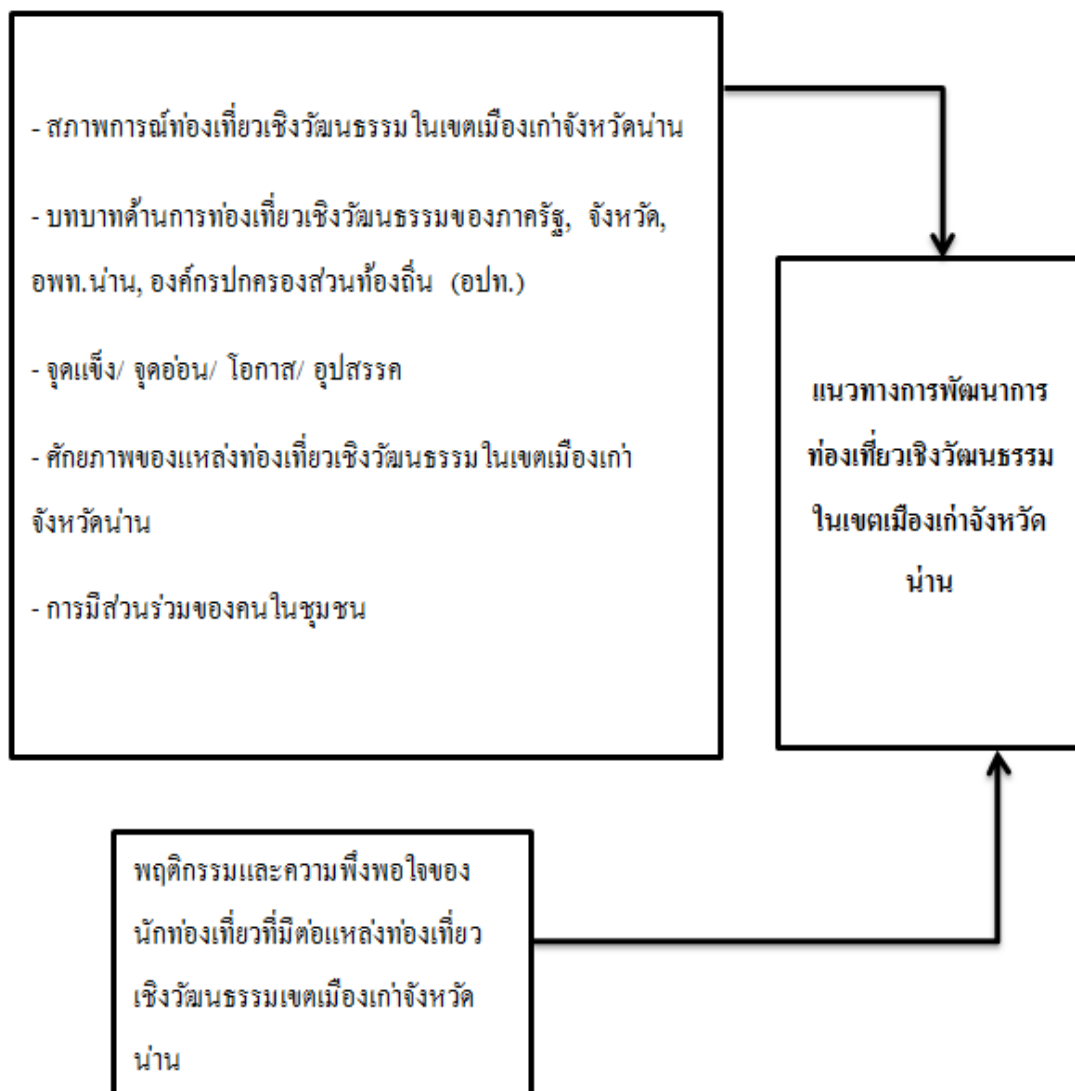
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นแบบบูรณาการ ผสมผสานวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยที่ท้องถิ่นมีส่วนร่วมให้เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนด้วย

2. ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่า น่าน ต่อไป

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำการวิจัยตามกรอบแนวความคิดของการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวความคิดในการวิจัย

แนวคิดและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ซึ่งต่อมาพัฒนามาเป็นองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ได้เสนอบทนิยามขึ้นใหม่ เพื่อให้ทุกประเทศทั่วโลกรับเอาไปใช้อย่างเดียวกัน โดยใน พ.ศ. 2506 องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี และได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การท่องเที่ยว” การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจเยี่ยมญาติ หรือการไปร่วมประชุม แต่มีไว้เพื่อการประกอบอาชีพเป็นหลักเป็นฐานหรือไปพำนักอยู่เป็นการถาวร และยังได้ให้คำจำกัดความของคำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว คือ ผู้มาเยือน (Visitors) เป็นคำทั่วไปให้หมายถึงบุคคลผู้ซึ่งมา (หรือไป) ยังประเทศหนึ่งซึ่งมิใช่การอยู่อาศัยถาวร ด้วยเหตุสนใจใดก็ได้ซึ่งมิใช่เป็นการไปประกอบอาชีพที่ได้รับค่าจ้างตอบแทน และเข้ามาอยู่อย่างน้อย 24 ชั่วโมงและอย่างมากไม่เกิน 6 เดือน และในบทนิยามยังบัญญัติให้มี “ผู้มาเยือน” คือ “นักท่องเที่ยว” (Tourists) และ “นักทัศนอาจร” (Excursionists) (นิสา ชัชกุล, 2557, หน้า 3 - 4)

ปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งผู้ศึกษาหรือนักพัฒนาจะต้องเรียนรู้ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญ 5 ประการ (Five A's of Tourism) (Tourism Western Australia, 2009, online) ได้แก่

- 1) Attraction หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวมีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว
- 2) Access หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการเดินทางจากถิ่นที่อยู่ของนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการชม ทั้งนี้หมายรวมถึง ระบบขนส่งและสาธารณูปโภคด้านการขนส่ง ที่เอื้อให้เกิดการเดินทางที่สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น
- 3) Accommodation หมายถึง สถานที่พักที่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวก พร้อมให้บริการแก่นักท่องเที่ยว สร้างความรู้สึกสะดวกสบาย และปลอดภัย
- 4) Amenities หมายถึง การบริการต่างๆ ที่จัดไว้บริการแก่นักท่องเที่ยวในระหว่างที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อสร้างความสะดวกสบาย ตอบสนองความต้องการ และสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยว

5) Awareness หมายถึง การที่คนในชุมชนต้องมีความตระหนักและมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยว ทั้งนี้หมายรวมถึง คนทุกคน ธุรกิจทุกประเภท รวมถึงหน่วยราชการ และเอกชน และการตระหนักถึงภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวหรือประเทศชาติ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

World Tourism Organization in Richards (1995) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ ดังนี้ คือ เป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้นทางวัฒนธรรม เช่น การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรมประเพณี การเข้าเยี่ยมชมอนุสรณ์สถาน การเดินทางเพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540) ได้ให้ความหมายไว้อีกว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นด้านการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ การพหุสื่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และวิถีชีวิตผู้คน หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมาตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยง พังพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

จากนิยามที่ผู้เขียนหลายท่านได้เขียนไว้ข้างต้น พอสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยว เดินทาง เพื่อไปเยี่ยมชม ศึกษา เรียนรู้สถานที่ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ ความงดงามทางวัฒนธรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัด ประเพณี รวมถึงการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเจ้าของถิ่น ด้วยความเคารพ ซาบซึ้งตรึงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ

ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม จะมีลักษณะดังต่อไปนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา, 2557, หน้า 213-214)

1. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์
2. โบราณคดีและพิพิธภัณฑ
3. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม
4. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
5. ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา
6. ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์
7. ภาษาและวรรณกรรม

8. วิถีชีวิต เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย อาหาร
9. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่างๆ
10. ลักษณะงานและเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว

ในปัจจุบันการทำตลาดดิจิทัลที่นิยมกันมากในประเทศไทย (ฉัฐพล ไขโพธิ์โรจน์, 2558, 45-56) ผู้วิจัยจึงคิดว่าเห็นควรที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวดังนี้ การประชาสัมพันธ์โดยใช้อินเทอร์เน็ต ผ่านช่องทางออนไลน์ (Online Public Relation) ในรูปแบบต่างๆ โดยการนำเครื่องมือ และกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับธุรกิจการท่องเที่ยว

1. การสร้างเว็บไซต์ (Website Landing) ทำหน้าที่เป็นเหมือนเว็บหลักที่สามารถนำเครื่องมือทางการตลาดดิจิทัลมาควมรวมเข้าด้วยกัน เพื่อเพิ่มช่องทางการสื่อสาร ใช้เว็บไซต์หลักเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสร้างเครือข่ายของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย

2. การใช้เครื่องมือทางการตลาดเพื่อนำเสนอเนื้อหา (Content Marketing) ทั้งการตลาดแบบใช้หรือไม่ใช้อินเทอร์เน็ต Offline หรือ Online รวมถึงการใช้ E-Mail การเขียนบล็อก ข้อมูลบนเว็บไซต์ หรือแม้แต่คลิปวิดีโอต่างๆ ก็ยังต้องพึ่งเนื้อหาที่ใจลูกค้าเป้าหมาย

3. การทำการตลาดผ่านอีเมล (E-Mail Marketing) ซึ่งนักการตลาดมักเรียกว่า E-Newsletter หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เช่น อีเมลแจ้งข่าวสาร โปรโมชั่น ส่วนลดพิเศษเฉพาะลูกค้าหรือสมาชิก ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งช่องทางการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายหลัก ช่วยเพิ่มช่องทางการตลาดและกระตุ้นยอดขายให้ดีขึ้น

4. การทำการตลาดบนสื่อสังคมออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ที่ให้บริการ (Social Media Marketing) เช่น Facebook.com, Twitter.com, Pinterest.com, Google+ ฯลฯ นักการตลาดส่วนใหญ่จะใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการให้ข้อมูลความรู้ ซึ่งถือเป็นการสื่อสารแบบสองทางที่ช่วยตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี การจัดทำเว็บไซต์ การจัดทำโปรแกรมการวางแผนการเดินทาง (Trip Planner) ซึ่งเป็นระบบที่ให้นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนการท่องเที่ยวส่วนตัวได้อย่างง่ายดาย โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกสถานที่ แหล่งท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร แหล่งช้อปปิ้ง และนำไปวางแผนเป็นรายการท่องเที่ยวส่วนตัว โดยนักท่องเที่ยวสามารถพิมพ์ข้อมูลไว้ติดตัวยามเดินทาง หรือสามารถส่งต่อให้เพื่อนร่วมทริปหรือส่งต่อไปให้ตัวแทนด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสนอราคาผ่านทางระบบ เพื่อการตัดสินใจได้

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

จินตวิทย์ เกษมสุข (2557) จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไปสามารถสรุปได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

1) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่ดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

2) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ

3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่

3.1) ประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม

3.2) การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายและให้ความเห็นต่อโครงการ ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องได้รับผลดังกล่าวด้วย

3.3) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน

4) การร่วมการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่

วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยพัฒนา ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบการวิเคราะห์เชิงบรรยาย การศึกษาเอกสาร การสำรวจ และการสังเกตการณ์พื้นที่ย่านเมืองเก่าในเขตจังหวัดน่าน การวิจัยเชิงปริมาณด้วยการสำรวจโดยใช้

แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม และระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่านจำนวน 572 ราย การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ข้าราชการผู้นำนโยบายไปปฏิบัติจำนวน 6 ราย 2) ผู้นำชุมชน, ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 4 ราย 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมจำนวน 1 ราย รวมทั้งสิ้น 11 ราย ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การจัดกลุ่มข้อมูล (Categorization) และการตีความ (Interpretation)

ผลการศึกษา

1. การสังเกตการณ์สภาพความเป็นจริงในพื้นที่ย่านเมืองเก่าจังหวัดน่าน

การสังเกตการณ์สภาพความเป็นจริงในพื้นที่ย่านเมืองเก่าจังหวัดน่าน พบว่า พื้นที่เขตเมืองเก่าจังหวัดน่านมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 พื้นที่ในย่านเมืองเก่าจังหวัดน่าน มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม อัตลักษณ์ด้านสถานที่อันเก่าแก่ที่คนในจังหวัดน่านยังมีการใช้ประโยชน์อยู่ ไม่ต่างไปจากสมัยเมื่อครั้งอดีต เปรียบดังเมืองเก่าที่มีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นวัดวาอารามเก่าแก่ที่มีมากมายทั่วทั้งพื้นที่เขตเมืองเก่า รวมไปถึงบ้านเรือนพื้นถิ่นเก่าแก่ที่มีให้เห็นทั่วไปในพื้นที่ ที่สะท้อนการอนุรักษ์ของคนในพื้นที่ให้สืบสานต่อไปจนถึงรุ่นลูกหลาน

1.2 สถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ต่างๆที่ยังคงอยู่คู่กับวิถีชีวิตของคนจังหวัดน่าน เช่น พระธาตุแช่แห้ง ที่อยู่คู่บ้านคูเมืองน่านมา ในบริเวณเขตตำบลม่วงตึ๊ด รวมไปถึงการขุดพบเครื่องปั้นดินเผาและเตาเผาโบราณ ในเขตพื้นที่ตำบลบ่อสวก และวัดอุโบราณที่พบในบริเวณเขาภูซาง ในพื้นที่ตำบลนาซาว เป็นต้น ซึ่งสถาปัตยกรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่หล่อหลอมเข้ากับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในท้องถิ่น ที่มีได้สูญหาย แต่ยังคงใช้อยู่ในชีวิตประจำวันของชุมชนท้องถิ่นในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่านเหมือนเช่นครั้งอดีต

1.3 ศิลปวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ที่สืบทอดกันมาแต่ครั้งอดีต ซึ่งหล่อหลอมเข้าเป็นวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนท้องถิ่นบริเวณในเขตพื้นที่เมืองเก่าจังหวัดน่านไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การพุดจาปราศรัย รวมไปถึงประเพณีที่มีให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง เช่น งานบุญต่างๆ ที่จัดขึ้น เป็นต้น

1.4 จุดเด่นที่สำคัญของพื้นที่ย่านเมืองเก่าจังหวัดน่าน คือ การยอมรับร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนและประชาชนคนในพื้นที่ ในส่วนของการมีส่วนร่วมที่จะร่วมกันพัฒนา

1.5 โอกาส ของพื้นที่เขตเมืองเก่าจังหวัดน่านในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การที่สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าจังหวัดน่าน ได้รับความนิยมนิยม และกำลังเป็นที่รู้จักกับนักท่องเที่ยว และแพร่หลายในโลกออนไลน์อยู่ในขณะนี้ ถือได้ว่า สามารถช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่านได้มากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลดีให้ทั้งทางด้าน ธุรกิจและเศรษฐกิจ ในจังหวัด

2. ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยเก็บข้อมูลกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างและรายละเอียดในการศึกษาครั้งนี้สามารถแสดงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
1.1 ชาย	268	46.853
1.2 หญิง	364	53.147
รวม	572	100

จากตารางที่ 1 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถาม ที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่านจำแนกตาม เพศ โดยแสดงจำนวนและค่าร้อยละ จากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ มากที่สุด คือ เพศหญิง มีจำนวน 364 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.147 รองลงมาคือ เพศชาย มีจำนวน 268 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.853 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
2.1 น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี	77	13.462
2.2 21 – 30 ปี	235	41.084
2.3 31 – 40 ปี	174	30.420
2.4 41 – 50 ปี	49	8.566
2.5 51 – 60 ปี	23	4.021
2.6 มากกว่า 61 ปี	14	2.448
รวม	572	100

จากตารางที่ 2 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถาม ที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่านจำแนกตาม สถานภาพ โดยแสดงจำนวนและค่าร้อยละ จากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้ดังนี้ มากที่สุด คือ มีอายุ 21- 30 ปี จำนวน 235 ราย คิดเป็น ร้อยละ 41.084 รองลงมาคือ มีอายุ 31 – 40 ปี จำนวน 174 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.420 ถัดมาคือ มีอายุ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี จำนวน 77 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.462 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
5.1 นักเรียน/ นักศึกษา	114	19.930
5.2 ข้าราชการ/ ลูกจ้างของรัฐ	52	9.091
5.3 พนักงานรัฐวิสาหกิจ	15	2.600
5.4 ธุรกิจส่วนตัว/ ค้าขาย	184	32.168
5.5 พนักงานบริษัทเอกชน	23	4.021
5.6 รับจ้างทั่วไป	74	12.937
รวม	572	100

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
5.7 พ่อบ้าน/ แม่บ้าน	26	4.545
5.8 ข้าราชการบำนาญ	8	1.399
5.9 เกษตรกร	76	13.287
5.10 อื่นๆ (โปรดระบุ)	0	0
รวม	572	100

จากตารางที่ 3 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถาม ที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่านจำแนกตาม อาชีพ โดยแสดงจำนวนและค่าร้อยละจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้ดังนี้ มากที่สุด คือ อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว/ ค้าขาย จำนวน 184 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.168 รองลงมาคือ อาชีพ นักเรียน/ นักศึกษา จำนวน 114 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.930 ถัดมาคือ อาชีพ เกษตรกร จำนวน 76 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.287 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้ต่อเดือน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน		
6.1 ต่ำกว่า 10,000 บาท	2	0.350
6.2 10,001 – 20,000 บาท	185	32.343
6.3 20,001 – 30,000 บาท	233	40.734
6.4 30,001 – 40,000 บาท	122	21.329
6.5 40,001 – 50,000 บาท	30	5.245
6.6 50,001 บาท ขึ้นไป	0	0
รวม	572	100

จากตารางที่ 4 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถาม ที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่านจำแนกตาม รายได้ต่อเดือน โดยแสดงจำนวนและ

ค่าร้อยละ จากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้ดังนี้ มากที่สุด คือ มีรายได้ต่อเดือน 20,001 – 30,000 บาท จำนวน 233 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.734 รองลงมาคือ มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 185 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.343 ถัดมาคือ มีรายได้ต่อเดือน 30,001 – 40,000 บาท จำนวน 122 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.329 ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน

ตารางที่ 5 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละโดยรวมของพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน ในเรื่อง วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน		
1.1 ทักษศึกษา	0	0
1.2 พักผ่อน/ ท่องเที่ยว	486	84.965
1.3 รักษาสุขภาพ พักผ่อน	2	0.350
1.4 เยี่ยมญาติ	74	12.937
1.5 ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา	10	1.748
1.6 ศึกษาประวัติศาสตร์	0	0
1.7 ประชุม/ สัมมนา/ งาน	0	0
1.8 อื่นๆ (โปรดระบุ)	0	0
รวม	572	100

จากตารางที่ 5 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถาม ที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน มีพฤติกรรมมาท่องเที่ยว ในเรื่อง วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน โดยแสดงจำนวนและค่าร้อยละ จากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้ดังนี้ มากที่สุด คือ มาพักผ่อน/ ท่องเที่ยว จำนวน 486 ราย คิดเป็นร้อยละ 84.965 รองลงมาคือ มาเยี่ยมญาติ จำนวน 74 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.937 ถัดมาคือ มาปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา จำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.748 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละโดยรวมของพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน ในเรื่อง ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาท่องเที่ยวในแต่ละครั้งประมาณเท่าไร

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาท่องเที่ยวของ ท่าน ในแต่ละครั้งประมาณเท่าไร		
7.1 ต่ำกว่า 2,500 บาท	0	0
7.2 2,500 – 5,000 บาท	6	1.049
7.3 5,001 – 10,000 บาท	110	19.231
7.4 10,001 – 15,000 บาท	246	43.007
7.5 15,001 – 20,000 บาท	208	36.364
7.6 20,000 บาท ขึ้นไป	2	0.350
รวม	572	100

จากตารางที่ 6 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถาม ที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน มีพฤติกรรมมาท่องเที่ยว ในเรื่อง ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาท่องเที่ยวในแต่ละครั้งประมาณเท่าไร โดยแสดงจำนวนและค่าร้อยละ จากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้ดังนี้ มากที่สุด คือ 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 246 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.007 รองลงมาคือ 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 208 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.364 ถัดมาคือ 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 110 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.231 ตามลำดับ

ตารางที่ 7 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละโดยรวมของพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน ในเรื่อง ทราบข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเกี่ยวกับเขตเมืองเก่าจังหวัดน่านจากแหล่งใด

พฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
8. ทานทราบข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเกี่ยวกับเขตเมืองเก่าจังหวัดน่านจากแหล่งใด		
8.1 หนังสือพิมพ์	0	0
8.2 วิทยุ/โทรทัศน์	18	3.147
8.3 นิตยสาร/ วารสาร	68	11.888
8.4 แผ่นพับ/ ใบปลิว	0	0
8.5 อินเทอร์เน็ต	224	39.161
8.6 บุคคลใกล้ชิด/ คนรู้จัก	262	45.804
8.7 อื่นๆ (โปรดระบุ)	0	0
รวม	572	100

จากตารางที่ 7 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถาม ที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน มีพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว ในเรื่อง ทราบข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเกี่ยวกับเขตเมืองเก่าจังหวัดน่านจากแหล่งใด โดยแสดงจำนวนและค่าร้อยละ จากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้ดังนี้ มากที่สุด คือ บุคคลใกล้ชิด/ คนรู้จัก จำนวน 262 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.804 รองลงมาคือ อินเทอร์เน็ต จำนวน 224 ราย คิดเป็นร้อยละ 39.161 ถัดมาคือ นิตยสาร/วารสาร จำนวน 68 ราย คิดเป็นร้อยละ 68 คิดเป็นร้อยละ 11.888 ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาการสำรวจระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน ประกอบด้วย มิติความพึงพอใจ 3 ด้าน ได้แก่ 1) สักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) สักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) สักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ตารางที่ 8 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน ด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

มิติความพึงพอใจ	$\bar{x}$	S.D.	การแปลความหมาย: ระดับความพึงพอใจ
ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม			
1.1 โบราณสถานงดงาม มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม	4.476	0.553	มาก
1.2 ทักษะภาพโดยรวมสวยงาม	4.434	0.523	มาก
1.3 แหล่งท่องเที่ยวมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ที่สืบค้นได้	3.640	0.771	มาก
1.4 แหล่งท่องเที่ยวมีความเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.219	0.620	มาก
1.5 แหล่งท่องเที่ยวมีความผูกพันต่อท้องถิ่น	4.236	0.770	มาก
รวม	4.201	0.647	มาก

จากตารางที่ 8 แสดงว่า นักท่องเที่ยวให้ความพึงพอใจ ต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน อยู่ในระดับพึงพอใจ มาก ($\bar{x} = 4.201$) (S.D. = 0.647) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านโบราณสถานงดงาม มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.476$) ด้านทักษะภาพโดยรวมสวยงาม ($\bar{x} = 4.434$) ด้านแหล่งท่องเที่ยวมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ที่สืบค้นได้ ($\bar{x} = 3.640$) ด้านแหล่งท่องเที่ยวมีความเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{x} = 4.219$) และด้านแหล่งท่องเที่ยวมีความผูกพันต่อท้องถิ่น ($\bar{x} = 4.236$) อยู่ในระดับพึงพอใจ มาก เท่ากัน

CHAPTER 9

ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน ด้านศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

มิติความพึงพอใจ	$\bar{x}$	S.D.	การแปลความหมาย : ระดับความพึงพอใจ
2. ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม			
2.1 การบริการของเจ้าหน้าที่	4.255	0.651	มาก
2.2 การบริการด้านสุขอนามัย เช่น ห้องน้ำ	3.979	0.714	มาก
สะอาด			
2.3 การบริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.182	0.544	มาก
2.4 มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยอย่างทั่วถึง	4.248	0.765	มาก
มีจุดแจ้งเหตุด่วน เหตุร้าย			
2.5 มีสถานพยาบาลและเจ้าหน้าที่ดูแลประจำ	4.012	0.696	มาก
2.6 ถนนมีความสะอาด สะดวกต่อการสัญจร	4.136	0.743	มาก
2.7 ป้ายบอกเส้นทางท่องเที่ยวชัดเจน เข้าใจง่าย	4.253	0.513	มาก
2.8 ความสะดวกในการเดินทาง เช่น ทางรถ	4.178	0.383	มาก
เครื่องบิน			
2.9 สถานที่จอดรถเพียงพอ	3.902	0.346	มาก
2.10 ค่าที่พัก/ ค่าอาหาร	4.290	0.461	มาก
2.11 ค่ายานพาหนะเช่า นำเที่ยว	4.198	0.407	มาก
2.12 ค่าเข้าชมสถานที่	4.986	0.117	มากที่สุด
2.13 ราคาสินค้า และของที่ระลึก	4.381	0.500	มาก
2.14 ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสวยงาม มีคุณค่า	4.248	0.456	มาก
รวม	4.232	0.521	มาก

จากตารางที่ 9 แสดงว่า นักท่องเที่ยวให้ความพึงพอใจ ต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน อยู่ในระดับพึงพอใจ มาก ($\bar{x} = 4.232$) (S.D. = 0.521) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านค่าเข้าชมสถานที่ ($\bar{x} = 4.986$) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด ส่วนด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ ($\bar{x} = 4.255$) ด้านการบริการด้านสุขอนามัย เช่น ห้องน้ำสะอาด ($\bar{x} = 3.979$) ด้านการบริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{x} = 4.182$) ด้านมีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยอย่างทั่วถึง มีจุดแจ้งเหตุด่วน เหตุร้าย ($\bar{x} = 4.248$) ด้านมีสถานพยาบาลและเจ้าหน้าที่ดูแลประจำ ($\bar{x} = 4.012$) ด้านถนนมีความสะอาด สะดวกต่อการสัญจร ($\bar{x} = 4.136$) ด้านป้ายบอกเส้นทางท่องเที่ยวชัดเจน เข้าใจง่าย ($\bar{x} = 4.253$) ด้านความสะดวกในการเดินทาง เช่น ทางรถ เครื่องบิน ($\bar{x} = 4.178$) ด้านสถานที่จอดรถเพียงพอ ($\bar{x} = 3.902$) ด้านค่าที่พัก / ค่าอาหาร ($\bar{x} = 4.290$) ด้านค่ายานพาหนะเช่า นำเที่ยว ($\bar{x} = 4.198$) ด้านราคาสินค้าและของที่ระลึก ($\bar{x} = 4.381$) และด้านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสวยงาม มีคุณค่า ($\bar{x} = 4.248$) อยู่ในระดับความพึงพอใจ มาก

ตารางที่ 10 แสดงแสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความพึงพอใจ ของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน ด้านศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

มิติความพึงพอใจ	$\bar{x}$	S.D.	การแปลความหมาย: ระดับความพึงพอใจ
3. ศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม			
3.1 อพท. มีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	4.404	0.505	มาก
3.2 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะ	4.451	0.570	มาก
3.3 การจัดการด้านสภาพภูมิทัศน์	4.441	0.550	มาก
3.4 การบูรณะและอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยว	4.372	0.508	มาก
3.5 การจัดการที่มีการดึงดูดชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนา	4.210	0.416	มาก
3.6 มีการก่อตั้งองค์กรหรือภาคีเครือข่ายภาคประชาชน มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในโครงการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	4.311	0.667	มาก
รวม	4.365	0.536	มาก

จากตารางที่ 10 แสดงว่า นักท่องเที่ยวให้ความพึงพอใจ ต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน อยู่ในระดับพึงพอใจ มาก ($\bar{x} = 4.365$) (S.D. = 0.536) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้าน อพท. มีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.404$) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะ ($\bar{x} = 4.451$) ด้านการจัดการด้านสภาพภูมิทัศน์ ($\bar{x} = 4.441$) ด้านการบูรณะและอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.372$) ด้านการจัดการที่มีการดึงดูดชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนา ($\bar{x} = 4.210$) และด้านการมีการก่อตั้งองค์กรหรือภาคีเครือข่ายภาคประชาชน มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในโครงการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.311$) อยู่ในระดับพึงพอใจ มาก

1.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่นๆ ของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่า

ตารางที่ 11 แสดงจำนวน(ความถี่) และร้อยละโดยรวมของข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่นๆ ด้านคุณค่าทางศิลปกรรม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	จำนวน	ร้อยละ
1.ด้านคุณค่าทางศิลปกรรม		
1.1 เมืองครุฑแลรักษาที่เป็นรูปธรรม	69	12.063
1.2 มีมาตรการในการลงโทษต่อผู้ที่ทำลายคุณค่าศิลปกรรมที่ชัดเจน	87	15.210
1.3 มีการสืบสาน สานต่อถึงชนรุ่นหลัง	166	29.021
1.4 การมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างหวงแหน	102	17.832
1.5 การสนับสนุนด้านงบประมาณที่มาใช้บำรุงรักษา	148	25.874
รวม	572	100

จากตารางที่ 11 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถาม ที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ด้านคุณค่าทางศิลปกรรม

โดยแสดงจำนวนและค่าร้อยละ จากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ มากที่สุด คือ เสนอแนะให้มีการสืบสาน
 สานต่อถึงชนรุ่นหลัง จำนวน 166 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.021 รองลงมาคือ เสนอแนะให้มีการ
 สนับสนุนด้านงบประมาณที่มาใช้ในบำรุงรักษา จำนวน 148 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.874 ถัดมาคือ
 เสนอแนะให้สร้างการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างหวงแหน จำนวน 102 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.832
 ถัดมาคือ เสนอแนะให้มีมาตรการในการลงโทษผู้ที่ทำลายคุณค่าศิลปกรรมที่ชัดเจน จำนวน 87 ราย
 คิดเป็นร้อยละ 15.210 และสุดท้ายคือ เสนอแนะให้มีองค์กรดูแลรักษาคุณค่าศิลปกรรมอย่างเป็น
 รูปธรรม จำนวน 69 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.063 ตามลำดับ

ตารางที่ 12 แสดงจำนวน (ความถี่) และร้อยละโดยรวมของข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่นๆ ด้านการ
 บริหารจัดการ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	จำนวน	ร้อยละ
2. ด้านการบริหารจัดการ		
2.1 รับฟังความคิดเห็นจากคนใน ชุมชน ผู้เป็นเจ้าของถิ่นฐานทาง วัฒนธรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการ บริหารอย่างยอมรับร่วมกัน	204	35.664
2.2 หน่วยงานรัฐให้ความสำคัญ มีการ ควบคุม ต่อนวัตกรรมและความเจริญ ใหม่ๆที่เข้ามา	63	11.014
2.3 การจัดการด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่ทุกฝ่ายร่วมกันสร้าง	117	20.455
2.5 มีการประสานงานระหว่างองค์กร ผู้รับผิดชอบกับภาคประชาชนอย่าง บูรณาการ	164	28.671
รวม	572	100

จากตารางที่ 12 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถาม ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว
 เชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ด้านการบริหารจัดการ
 โดยแสดงจำนวนและค่าร้อยละ จากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ มากที่สุด คือ เสนอแนะให้รับฟัง

ความคิดเห็นจากคนในชุมชนผู้เป็นเจ้าของถิ่นฐานทางวัฒนธรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการบริหารอย่างยอมรับร่วมกัน จำนวน 204 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.664 รองลงมาคือ เสนอแนะให้มีการประสานงานระหว่างองค์กรผู้รับผิดชอบกับภาคประชาชนอย่างบูรณาการ จำนวน 164 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.671 ถัดมาคือ เสนอแนะให้มีการจัดการด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ทุกฝ่ายร่วมกันสร้าง จำนวน 117 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.455 ถัดมาคือ เสนอแนะให้หน่วยงานรัฐให้ความสำคัญ มีการควบคุม ต่อนวัตกรรมและความเจริญใหม่ๆ ที่เข้ามา จำนวน 63 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.014 และสุดท้ายคือ การรณรงค์ให้ตระหนักในเรื่องความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสำคัญ โดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.196 ตามลำดับ

4. แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน

จากการดำเนินการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ สรุปแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่านใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยสรุปมีดังนี้

1. กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวและการบริการการท่องเที่ยวอย่างบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายที่ให้ข้อสรุปที่ยอมรับร่วมกัน
2. กระบวนการดำเนินการ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวและการให้บริการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเมืองเก่าต้องเกิดการบูรณาการและทำงานร่วมกันจากทุกฝ่าย
3. แนวทางในการจัดการภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ การพัฒนาพื้นที่ การใช้ที่ดิน และการควบคุมการก่อสร้างอาคาร ในพื้นที่เขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน
4. แนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน โดยใช้ กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คือ
5. แนวทางในการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรม และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ และสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้ความรู้และเข้าใจศิลปวัฒนธรรม ประเพณี โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในพื้นที่เขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน คือ
6. แนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมในพื้นที่ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในพื้นที่เขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน
7. แนวทางในการรักษาความปลอดภัย อำนวยความสะดวกเรื่องสาธารณูปโภคในพื้นที่เขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน ให้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว

การอภิปรายผล

ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อการสังเคราะห์เพื่อกำหนด “แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน” ที่มีรูปแบบและกระบวนการที่สามารถนำไปพัฒนาและต่อยอดในเชิงประจักษ์กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน โดยการประยุกต์ทฤษฎี Five A's of Tourism (Tourism Western Australis, 2009, online) ประกอบกับแนวทางการพัฒนา นั้น การให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ถือเป็น “หัวใจหลัก” ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน เพราะภาคประชาชนจะเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งรู้ ตระหนักและเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่อย่างลึกซึ้ง อันจะนำไปสู่การพัฒนา การอนุรักษ์ การสืบทอดพื้นที่อันทรงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมอย่างหวงแหน สามารถสร้างธุรกิจที่พัก (Accommodation) เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดรายได้ขึ้นในชุมชน เพราะพื้นที่อันทรงคุณค่าเหล่านี้ จะสามารถสร้างรายได้ให้ในเชิงประจักษ์กลับมาสู่ภาคประชาชน ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนในพื้นที่ ต้องอาศัยการให้การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการเข้าถึงพื้นที่เพื่อสนับสนุน เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก และเข้าถึง (Accessibility) แหล่งท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง พร้อมทั้งอำนวยความสะดวก ดูแลความปลอดภัย ตลอดจนสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก สบาย (Amenity) ซึ่งจะต้องให้ความร่วมมือกันระหว่างภาคประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจับมือร่วมกัน ก่อให้เกิดภาคีเครือข่ายที่ทำงานร่วมกัน ขับเคลื่อนศักยภาพในด้านการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน เมื่อมีการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆอย่างเป็นระบบ ก็จะเกิดการกระตุ้นนักท่องเที่ยวให้เกิดความสนใจ เข้ามาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการจัดกิจกรรม (Activity) ในรูปแบบต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมเหล่านั้นได้ตลอดทั้งปีอย่างสร้างสรรค์ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงคุณค่า ร่วมหวงแหน ร่วมรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ต่อพื้นที่อันทรงคุณค่าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะนี้ (Attraction) สามารถเป็นแรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเข้ามาเที่ยวชมมากยิ่งขึ้น ก็จะเกิดวัฒนธรรมใหม่ที่เป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เป็นการท่องเที่ยวที่หวงแหนในเขตเมืองเก่าจังหวัดน่าน ซึ่งวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมเหล่านี้ก็จะถูกส่งต่อไปสู่นักท่องเที่ยวคนอื่นๆ ต่อไป อันส่งผลให้พื้นที่อันทรงคุณค่าได้รับความนิยม แต่เป็นความนิยมที่จะอนุรักษ์ รักษาไม่ให้เสื่อมโทรม ลดน้อย หรือเลือนหายไปจากเขตพื้นที่เมืองเก่าจังหวัดน่าน ผลพลอยได้ก็คือ รายได้ที่กลับเข้ามายังพื้นที่อันทรงคุณค่านี้ ก็จะกลับไปสู่ภาคประชาชนเพื่อที่

ภาคประชาชนจะได้นำมาพัฒนา นำมาอนุรักษ์ และนำมาสร้างการสืบทอดพื้นที่อันทรงคุณค่านี้เป็นวัฏจักรที่ยั่งยืน ก่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชนสืบไป

ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของทิพาพร ไตรบรรณ (2557) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ กรณีศึกษา หมู่บ้านอรัญญิก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า “ควรมีการประสานงานและร่วมมือจากชาวบ้านอย่างจริงจัง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างที่มีพลัง เริ่มจากการเข้าไปดูแลช่วยเหลือในเรื่องด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว” และงานวิจัยของ รัฐนันท์ พงศ์วิทธิธิธ และภาควิมิ ภัทวิภาส (2556) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าอย่างยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า “การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสมกับชุมชนเสริมสร้างความเข้มแข็งและคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ชุมชน”

นอกจากนั้นแล้ว ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริยา วิริโยสุทธิกุล และคณะ ที่ศึกษาเรื่อง นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดหนองคาย จากผลการทำแผนแม่บทอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนา 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ การพัฒนาและส่งเสริมการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว การพัฒนาเครือข่ายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนามาตรฐานการบริการทางการท่องเที่ยว (สิริยา วิริโยสุทธิกุล และคณะ , 2559, หน้า 93-123)

5. ข้อเสนอแนะอื่นๆ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์เพื่อพัฒนาแนวทาง และมาตรการเชิงนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ย่านเมืองเก่าในเขตภาคเหนือตอนบนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. นำองค์ความรู้ที่ได้ไปเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียน เช่น กลุ่มประเทศ CLMV (กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม) และกลุ่มเครือข่ายงานด้านเมืองเก่าของเมียนมาร์ ลาว

รายการอ้างอิง

- จินตวิรี เกษมสุข. (2557). *หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). *วิถีไทย: การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โครงการวิถีทรรศน์.
- ณัฐพล ไช้ไพโรจน์. (2558). *Digital marketing concept & case study*. นนทบุรี: ไอดีซี.
- ทิพาพร ไตรบรรณ. (2557). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์*
กรณีศึกษา หมู่บ้านอรัญญิก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว,
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นิตา ชัชกุล. (2557). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ จิตต์วัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา. (2557). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ:
ธรรมสาร.
- ประวัติศาสตร์นาน*. (ม.ป.ป.). วันที่ค้นข้อมูล 3 พฤศจิกายน 2559, เข้าถึงได้จาก
http://www.nan.go.th/webjo/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=27
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และอัครพงศ์ อ้นทอง. (2557). เศรษฐกิจท่องเที่ยวของประเทศไทย. ใน
เอกสารประชุมวิชาการสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (หน้า 7 - 9). วันที่ 6
พฤษภาคม 2558 ณ โรงแรมเมอร์เคียว. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ.
- รัฐนันท์ พงศ์วิโรจน์ และภาณุภม ภัควิภาส. (2556). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมชนเผ่าอย่างยั่งยืน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ภาควิชาฟ.
- สิริยา วิริโยสุทธิกุล, ชีระ กุลสวัสดิ์ และสฤติ อีสริยานนท์. (2559). นโยบายการพัฒนา
อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดหนองคาย. *วารสารการเมือง
การบริหาร และกฎหมาย*, 7(3), 93-123.
- Tourism Western Australia. (2009). *Five's of Tourism*. Retrived 2, April 2016, from [www.
Tourism.wa.gov.au](http://www.tourism.wa.gov.au).
- UNWTO. (2013). *UNWTO World Tourism Barometer*. Madrid: UNWTO.

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารไทยอิสลาม

Morale to the Performance of Employees Islamic Bank of Thailand

ปกรณ์ ปรีชาภรณ์ (Pakorn Prechaporn)¹

อาภรณ์ คุระเอียด (Arphorn Kuraeiad)²

¹ดร., ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาทรัพยากรบุคคล ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

Dr., Human Resources Development Director Islamic Bank of Thailand¹

²ดร., นักวิจัยอิสระ

Dr., Independent researcher²

E-mail: ar_phorn@hotmail.com

Received: 2 June 2019

Revised: 18 July 2019

Accepted: 23 August 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย (2) เปรียบเทียบระดับขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

จากการศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย (1) พนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยที่ปฏิบัติงานที่สำนักงานใหญ่เคยมีประสบการณ์การทำงานจากสถาบันการเงินอื่นจำนวน 162 คน จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 282 คน เมื่อแยกตามศาสนาพบว่าส่วนใหญ่เป็นคนพุทธจำนวน 112 คน เป็นมุสลิมจำนวน 50 คน ส่วนพนักงานที่ไม่มีประสบการณ์มีจำนวน 120 คน เป็นมุสลิม 104 คน เป็นพุทธ 16 คน (2) ภาพพจน์ของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยจากการรับรู้ของพนักงานพบว่า พนักงานจำนวน 282 คน รับรู้ภาพพจน์ที่ดีจำนวน 142 คน ที่เหลือ 140 คน รับรู้ภาพพจน์ที่ไม่ดี จากผลการศึกษาและข้อมูลดังกล่าวจะส่งผลต่อความสามารถในการดำเนินธุรกิจของธนาคาร ลูกค้าน่าจะไม่ใช้บริการกับธนาคารที่มีภาพพจน์ไม่ดีและไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม (3) ด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

ด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.41$, S.D.= 0.747) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องท่านมีโอกาสแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของธนาคารเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($\bar{X}=2.84$, S.D.= 0.544) (4) ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.21$, S.D.= 0.583) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องเงินเดือนที่ท่านได้รับเมื่อเทียบกับธนาคารอื่นมีความเหมาะสมเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($\bar{X}=2.52$, S.D.= 0.494) เมื่อพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 282 คน พบว่าเคยผ่านงานจากสถาบันการเงินอื่นมาแล้วจำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 57.44 ซึ่งคนเหล่านี้นำเงินเดือนของสถาบันการเงินอื่นมาเปรียบเทียบกับเงินเดือนในปัจจุบัน (4) ด้านความรู้สึกรับผิดชอบ ค่าเฉลี่ยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความรู้สึกรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$, S.D.= 0.480) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องท่านมีความรู้ความสามารถที่จะแก้ไขปัญหาในงานที่ได้รับมอบหมายได้เป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($\bar{X}=3.85$, S.D.= 0.584) (5) ด้านความรู้สึกประสบความสำเร็จ ค่าเฉลี่ยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความรู้สึกประสบความสำเร็จ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.46$, S.D.= 0.524) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องท่านได้รับการสนับสนุนให้ดูงานและศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์เป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($\bar{X}=3.03$, S.D.= 0.550) (6) ด้านความพึงพอใจในลักษณะงาน ค่าเฉลี่ยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความพึงพอใจในลักษณะงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.39$, S.D.= 0.537) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องถ้าท่านมีโอกาสที่จะเลือกอาชีพใหม่อีกสักครั้งหนึ่งท่านยังคงเลือกอาชีพธนาคารเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($\bar{X}=2.81$, S.D.= 0.626) รองลงมาคือเรื่องท่านมีความพอใจต่อระบบการสื่อสารและการติดต่อที่ธนาคารให้บริการแก่พนักงาน ($\bar{X}=3.23$, S.D.= 0.667) (7) ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน ค่าเฉลี่ยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องบุคลากรทุกคนมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($\bar{X}=3.28$, S.D.= 0.580) จากข้อมูลงานวิจัยพบว่า พนักงานขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษางานวิจัยเรื่องการรับรู้วัฒนธรรมการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ที่พบว่าวัฒนธรรมการทำงานของพนักงานเป็นแบบเฉื่อยชา ไม่นิยมการทำงานแบบแข่งขัน ไม่มีการติดตามเป้าหมายการทำงาน

คำสำคัญ: ขวัญและกำลังใจ, การปฏิบัติงาน, ธนาคารไทยอิสลามแห่งประเทศไทย

Abstract

The purpose of this research was to (1) study the morale of employees of the Islamic Bank of Thailand (2) compare the morale of the employees of the Islamic Bank of Thailand Is a survey research (Survey Research) collecting data using questionnaires.

From the study, it was found that problems and obstacles occurred. Morale and morale of the staff of the Islamic Bank of Thailand consists of (1) Islamic Bank of Thailand employees working at the head office have 162 working experiences from other financial institutions from a total of 282 people, when separated by religion. Found that most are 112 Buddhists, 50 are Muslims, and 120 inexperienced Muslims, 104 16 Buddhists (2) Images of the Islamic Bank of Thailand From the perception of the employees, it was found that 282 employees perceived 142 good images, the remaining 140 recognized bad images. From the study results and the said information, it will affect the ability of the bank's business operations. Customers will not use the service with a bank that has a bad image and is not accepted by society. (3) The feeling of being a part Morale at Work of Islamic Bank of Thailand Employees Feeling is a part. Overall, it is at a high level ($= 3.41$, S.D. $= 0.747$). When considering each question, you have the opportunity to express your views about the bank's operations as a work morale for employees of the Islamic Bank of Thailand. This side is less than other issues ($= 2.84$, S.D. $= 0.544$). (4) Feelings of security, safety, and morale of staff of the Islamic Bank of Thailand Feeling secure Overall, it is at a moderate level ($= 3.21$, S.D. $= 0.583$). When considering each issue, the salary questions you receive compared to other banks, is appropriate as the morale of employees of the Islamic Bank of Thailand. This aspect is less than other issues ($= 2.52$, SD $= 0.494$). Considering from a sample of 282 people, found that 162 jobs from other financial institutions, or 57.44 percent, which these people bring salary. Of other financial institutions compared with current salaries(4) Responsibility Mean of job morale among employees of the Islamic Bank of Thailand Responsibility Overall, it is at a high level ($= 4.10$, S.D.

= 0.480). When considering each question, you have the knowledge and ability to solve problems in the assigned job, as well as the morale of the staff of the Islamic Bank of Thailand. This side is less than other issues (= 3.85, S.D. = 0.584). (5) Feeling successful Mean of job morale among employees of the Islamic Bank of Thailand Feeling of success Overall, it is at a high level (= 3.46, S.D. = 0.524). When considering each question, you are encouraged to observe and continue studying to increase knowledge and experience as a work morale for employees of the Islamic Bank of Thailand. This side is less than other issues (= 3.03, S.D. = 0.550). (6) Job satisfaction Mean of job morale among employees of the Islamic Bank of Thailand Job satisfaction Overall, it is at a high level (= 3.39, SD = 0.537). When considering each question, if you have the opportunity to choose a new career one more time, you still choose the banking career as the morale of the employees of the Islamic bank. Of Thailand This side is less than other issues (= 2.81, S.D. = 0.626). Next is that you are satisfied with the communication and contact systems that the bank provides to its employees (= 3.23, S.D. = 0.667). (7) Relationship in the department Mean of job morale among employees of the Islamic Bank of Thailand Relations in agencies Considering each question, all personnel are enthusiastic about their work and work morale of the Islamic Bank of Thailand staff. This side is less than other points (= 3.28, S.D. = 0.580). From the research data, it is found that employees lack enthusiasm for work. Which is consistent with the results of a research study on the perception of work culture of employees of the Islamic Bank of Thailand Found that the work culture of the employees is sluggish Not popular with competing work No work goal tracking

Keywords: Morale, Operation, Thai Islamic Bank of Thailand

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์ของโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สภาพสังคมโดยรวมเต็มไปด้วยการแข่งขัน อีกทั้งเทคโนโลยีทางการสื่อสารคมนาคม (telecommunication) เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) ทำให้การดำเนินงานต่างๆ ทำได้ง่ายขึ้น ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนโดยรวมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศที่เรียกว่าโลกไร้พรมแดน เป็นผลให้องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์วิธีการบริหารองค์กรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น จึงถือได้ว่าการบริหารงานภายในองค์กรเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำองค์กรมุ่งไปสู่ความสำเร็จได้นั้น ไม่ว่าองค์กรนั้นจะเป็นองค์กรขนาดเล็กหรือองค์กรขนาดใหญ่ เป็นหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนก็ตาม สามารถดำเนินการให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการบริหารงานต่างๆ คือ คน หรือทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุด ในบรรดาทรัพยากรทางการบริหารทั้งหมด

ดังนั้น การสร้างความรู้สึที่ดีให้เกิดขึ้นในตัวบุคลากร จึงนับว่ามีความสำคัญ ซึ่งการปฏิบัติอาจจะแตกต่างกันโดยผู้นำหรือผู้บริหารจะต้องใช้ความพยายามที่จะสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นกับองค์กรของตนเอง แต่ความพยายามที่กล่าวถึงนี้ ไม่ได้เกิดจากผู้บริหารคนใดคนหนึ่งเท่านั้น แต่จะต้องอาศัยผู้บริหารทุกระดับขององค์กรที่จะช่วยกันระดมพลังกระตุ้นความรู้สึที่ดีให้เกิดขึ้นแก่บุคลากร เพื่อสร้างความผูกพันของกลุ่มและนำไปสู่องค์กรตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อจะได้แน่ใจว่าการบริหารจะเป็นไปอย่างราบรื่น ผลงานที่ทำออกมาอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ลดการสูญเสียที่เกิดจากความประมาทในการปฏิบัติงาน บรรยากาศของความเป็นมิตรจะเกิดขึ้นต่อองค์กรนั้น ก่อให้เกิดความสุขใจที่จะส่งผลให้การทำงานประสบผลสำเร็จด้วยดี เป็นที่พอใจด้วยกันทั้งผู้บริหารและพนักงาน การทำงานมีประสิทธิภาพส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมาย และสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่มีอยู่ในตัวคน คือ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรขวัญและกำลังใจนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากบุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน จะส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจะอุทิศกำลังกาย กำลังใจและกำลังสติปัญญา ให้แก่งานที่ทำทั้งยังทำให้บุคลากรมีสัมพันธภาพอันดีกับบุคคลอื่นภายในหน่วยงานและบุคคลภายนอก ตลอดจนหน่วยงานอื่นที่ต้องประสานงานกันอีกด้วย ในทางตรงกันข้ามหากบุคลากรขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน ก็จะขาดความกระตือรือร้นในการทำงานไม่เอาใจใส่ต่องานที่รับผิดชอบ ทำให้งานไม่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่องค์กรผู้บริหารจึงต้องคำนึงถึงขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มาก

จากการศึกษาประเด็นที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย คือ หน่วยงานมีสภาพภาพบรรยากาศในการทำงานทั้งภายในและภายนอกองค์กรมีการบริการลูกค้าเป็นจำนวนมาก ดังนั้น การที่จะให้บุคลากรภายในธนาคารทุ่มเทกำลังความสามารถ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์จึงจำเป็นต้องสร้างขวัญกำลังใจให้กับพนักงานซึ่งขวัญกำลังใจของพนักงาน และผลประกอบการจะมีความสัมพันธ์ต่อกันในทิศทางที่เป็นบวกเสมอ ถ้าหากขวัญกำลังใจของพนักงานดีหรืออยู่ในระดับสูง ก็จะทำให้ผลประกอบการดีขึ้น

จากประเด็นดังกล่าวและความสำคัญของขวัญกำลังใจที่มีผลต่อการทำงานและความสำเร็จขององค์กรนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาถึงขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย โดยศึกษาปัจจัย 7 ด้าน คือ ด้านความรู้สึกรับเป็นส่วนหนึ่ง ด้านความรู้สึกรับผิดชอบ ด้านความรู้สึกรับผิดชอบ ด้านความรู้สึกรับผิดชอบ ด้านความรู้สึกรับผิดชอบ ด้านความรู้สึกรับผิดชอบ ด้านความรู้สึกรับผิดชอบ อันจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้บริหารธนาคารที่จะใช้เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานอันจะมีผลโดยตรงต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานต่อไป

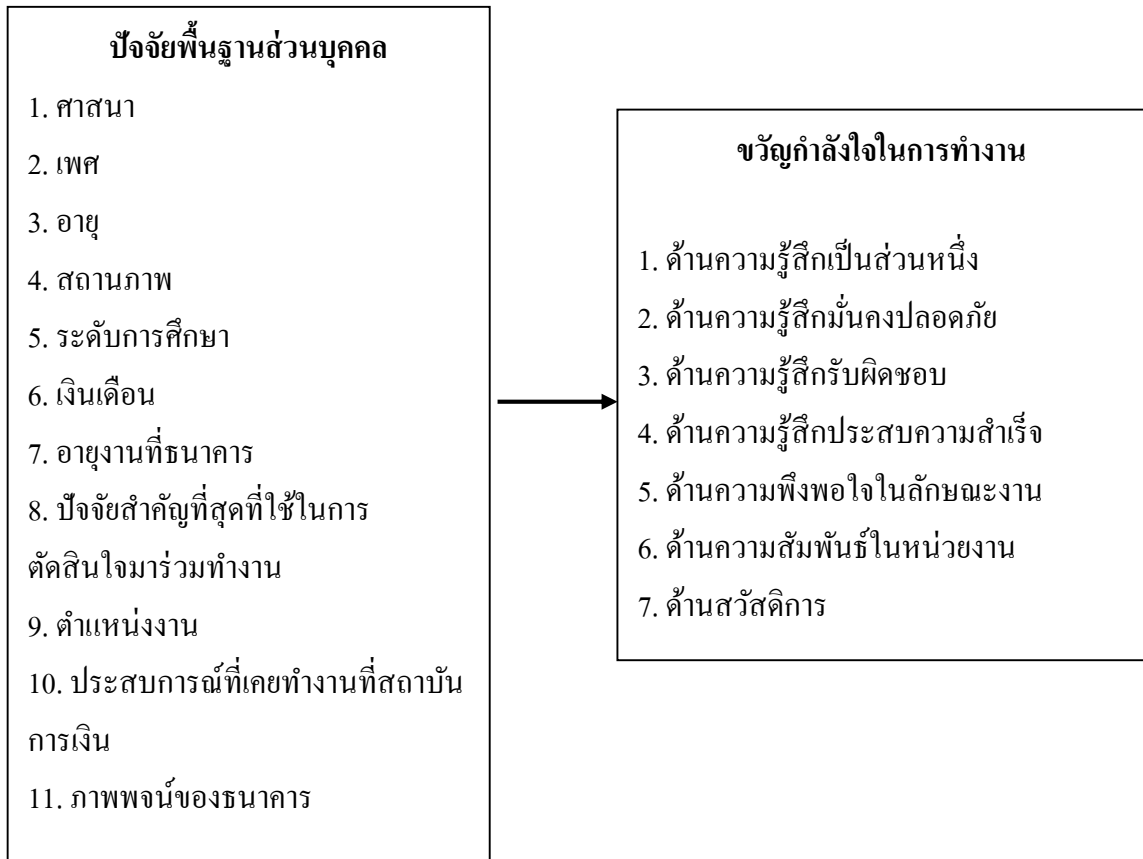
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

บททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ผู้วิจัยได้ทบทวนเนื้อหาสาระเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ บทความ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาประกอบการวิจัย มี 4 ด้าน ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

Revathi Arunachalamurthy Greenkomet Business Solution, India. (2015) A Study to Measure the Morale of Employees Working in Manufacturing Company in Coimbatore. ผลการวิจัยพบว่า กำลังใจในการทำงานวิธีการที่กลุ่มคนในเชิงบวกและให้การสนับสนุนรู้สึกถึงองค์กรที่พวกเขาทำงาน มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างการทำงานของพนักงานความเป็นอยู่ที่ดีทางด้านจิตใจและความรู้สึกพิเศษของลูกจ้างที่ใช้ร่วมกับผู้อื่น จากกำลังใจในการทำงานของพนักงาน

สำหรับการปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการและนโยบายบุคลากรขององค์กร จากการศึกษาพบว่า บริษัท ผู้ผลิตสามารถใช้วิธีการเพิ่มประสิทธิภาพของงาน การเพิ่มคุณค่าของงาน และการฝึกอบรมพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างขวัญกำลังใจ

Islam, Jamal, Mohajan, Haradhan and Datta, Rajib (2011) A study on job satisfaction and morale of commercial banks in Bangladesh. ผลการวิจัยพบว่า ขวัญกำลังใจและความพึงพอใจในงานมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติงานโดยรวมของพนักงานในสถานที่ทำงาน พบอีกว่า สถานภาพทางสังคมเพื่อนร่วมงานที่สนับสนุนและรู้สึกมั่นคงเกี่ยวกับงานเป็นเหตุผลที่ดีที่สุดสามอันดับแรกสำหรับการทำงานในธนาคาร ค้นพบอีกว่า การจ่ายเงินอำนาจการตัดสินใจและนโยบายการส่งเสริมการขายเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสามอันดับแรก แล้วรองลงมาคือ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงาน

ในโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเกิดขึ้นของอีคอมเมิร์ซและการพัฒนาข้อมูลและเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในลักษณะของงาน เช่นเดียวกับทัศนคติของพวกเขาที่มีต่อองค์กร เราประสบการเติบโตอย่างมากในภาคการธนาคารของบังคลาเทศในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาของศตวรรษที่ยี่สิบ ธนาคารพาณิชย์เอกชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวม แม้ว่าจะเป็นอาชีพที่ท้าทาย แต่คนที่ทำงานในสาขานี้เพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ในช่วงเวลาที่ผ่านมาภาคธนาคารได้กลายเป็นตัวเลือกแรกสำหรับการพัฒนาอาชีพจากการพิจารณาปัจจัยดังกล่าว การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานธนาคารพาณิชย์ วิธีการวิจัยใช้การสำรวจโดยไม่ระบุชื่อซึ่งเสร็จสมบูรณ์โดยสมัครใจและส่งคืนให้ผู้วิจัย

Osama Shaban, Nafez Ali, Ziad Al-Zubi and Atala Alqtish. (2017) The Effect of Low Morale and Motivation on Employees' Productivity & Competitiveness in Jordanian Industrial Companies ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาสรุปว่ากำลังใจในการทำงานต่ำและแรงจูงใจต่ำส่งผลกระทบต่อผลผลิตและความสามารถในการแข่งขันและยังแนะนำให้ผู้บริหารควรเพิ่มการผลิตโดยเพิ่มความพึงพอใจของพนักงานผ่านระบบวิศวกรรมและกระบวนการและการให้สิ่งจูงใจการศึกษา และการฝึกอบรม

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้ลูกวิธึนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อขวัญและกำลังใจหรือมูลเหตุที่ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจ ซึ่งสามารถสรุป ทฤษฎีให้เหมาะสมกับขวัญและกำลังใจ คือ

ทฤษฎีสองปัจจัย ของ Herzberg (Herzberg's Two – Factor Theory)

เฮิร์ซเบอร์ก (Herzberg อ้างถึงใน วัฒนะ หิมะพันธ์, 2544) ได้เสนอทฤษฎีองค์ประกอบคู่ (two factor theory) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ซึ่งสรุปว่ามีปัจจัยสำคัญ 2 ประการที่สัมพันธ์กับความชอบหรือไม่ชอบในงานของแต่ละบุคคล ซึ่งปัจจัยดังกล่าว คือ

ประการแรก เมื่อคนงานไม่พอใจต่อการทำงานของตนมักจะเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งเรียกปัจจัยเหล่านี้ว่า “ปัจจัยค้ำจุน” หรือ “ปัจจัยสุขอนามัย” (Hygiene Factor)

ประการที่สอง ส่วนคนงานที่พูดถึงความพอใจในงานมักจะพูดถึงเนื้อหาของงานที่เขาให้ชื่อว่า “ปัจจัยกระตุ้น” หรือ “ปัจจัยใจ” (Motivation Factor)

1) ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factor) หมายถึง ปัจจัยที่จะค้ำจุนให้แรงจูงใจในการทำงานของบุคคลมีอยู่ตลอดเวลาถ้าไม่มีหรือมีในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับบุคคลในองค์กร บุคคลในองค์กรจะเกิดความไม่ชอบงานขึ้น ซึ่งปัจจัยค้ำจุน มีดังนี้

1.1) เงินเดือน (Salary) หมายถึง เงินเดือนและการเลื่อนขึ้นเงินเดือนในหน่วยงานนั้นเป็นที่พอใจของบุคคลที่ทำงาน

1.2) ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน (Interpersonal Relation with Superiors, Subordinates, Peers) หมายถึง การติดต่อไม่ว่าจะเป็นกิริยาหรือวาจาที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกันสามารถทำงานร่วมกันมีความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างดี

1.3) สถานะทางอาชีพ (Status) หมายถึง อาชีพนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมมีเกียรติและศักดิ์ศรี

1.4) นโยบายและการบริหารงานขององค์กร (Company Policy and Administration) หมายถึง การจัดการและการบริหารงานขององค์กร การติดต่อสื่อสารภายในองค์กร

1.5) สภาพการทำงาน (Working Conditions) หมายถึง สภาพทางกายภาพของงาน เช่น แสง เสียง อากาศ ชั่วโมงในการทำงานรวมทั้งสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น อุปกรณ์หรือเครื่องมือต่างๆ

1.6) ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Personal Life) หมายถึง ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดี อันเป็นผลที่ได้รับจากงานในหน้าที่ของเขา เช่น การที่บุคคลถูกย้ายไปทำงานในที่แหล่งใหม่ซึ่งห่างไกลจากครอบครัวทำให้เขาไม่มีความสุขและไม่พอใจกับการทำงานในที่แห่งใหม่

1.7) ความมั่นคงในงาน (Security) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความมั่นคงในการทำงานและความยั่งยืนของอาชีพหรือความมั่นคงขององค์กร

1.8) ความก้าวหน้าในอนาคต (Possibility of Growth) หมายถึง การได้เลื่อนขึ้นเลื่อนตำแหน่งและความก้าวหน้าในวิชาชีพ

1.9) วิธีการปกครองของผู้บังคับบัญชา (Supervision Techniques) หมายถึง ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการดำเนินงานหรือความยุติธรรมในการบริหาร

2) ปัจจัยกระตุ้น (Motivation Factor) หมายถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรงเป็นปัจจัยที่จูงใจให้คนชอบและรักงานทำให้บุคคลในองค์กรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีดังนี้

2.1) ความสำเร็จในการทำงาน (Achievement) หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้นและประสบความสำเร็จอย่างมีความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ การรู้จักป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น ครั้นผลงานสำเร็จจึงเกิดความรู้สึกพอใจและปลื้มใจในผลสำเร็จของงานนั้นอย่างยิ่ง

2.2) การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานจากผู้มาขอคำปรึกษาหรือจากบุคคลภายในหน่วยงาน การยอมรับนับถือนี้อาจอยู่ในรูปของการยกย่องชมเชยแสดงความยินดีการให้กำลังใจหรือการแสดงออกอื่นใดที่ทำให้มีการยอมรับในความสามารถ เมื่อได้ทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดบรรลุผลสำเร็จ การยอมรับนับถือนับจะแฝงอยู่กับความสำเร็จในงานด้วย

2.3) ลักษณะงานที่ปฏิบัติอยู่ (Work Itself) หมายถึง งานที่สนใจ งานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ท้าทายให้ต้องลงมือทำหรือเป็นงานที่มีลักษณะทำตั้งแต่ต้นจนจบโดยลำพังผู้เดียว

2.4) ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ๆ และมีอำนาจรับผิดชอบอย่างเต็มที่ที่ไม่มีการตรวจหรือคุมงานอย่างใกล้ชิด

2.5) ความก้าวหน้า (Advancement) หมายถึง ได้รับเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นของบุคคลในองค์กรมีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหรือได้รับการฝึกอบรม

ทฤษฎีปัจจัยอนามัยและปัจจัยจูงใจ (Motivation - Hygiene Theory): Frederick Herzberg

1) นโยบายและการบริหาร หมายถึง การจัดการและการบริหารงานของสถานศึกษา การติดต่อสื่อสารภายในสถานศึกษา การได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะหรือมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายระเบียบข้อบังคับกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสถานศึกษา

2) การบังคับบัญชา หมายถึง การควบคุม สั่งการ ตลอดจนการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

3) สภาพแวดล้อมในการทำงาน หมายถึง สภาพแวดล้อมต่างๆ ไปในการปฏิบัติงาน อาคารสถานที่ ห้องทำงาน ห้องบริการต่างๆ มีความสะดวกสบาย ปริมาณงานมีความสอดคล้องกับจำนวนชั่วโมงการทำงาน และจำนวนครุมีเพียงพอแก่การปฏิบัติงาน

4) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หมายถึง การประสานสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน มีความสามัคคีสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างดีและมีบรรยากาศในการทำงานเป็นไปอย่างฉันท์มิตร

5) ความมั่นคงและความปลอดภัย หมายถึง ระบบการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ครูในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอและเป็นธรรม ค่าตอบแทนที่ได้อาจกำหนดทั้งในรูปแบบตัวเงิน เช่น เงินเดือนหรือค่าจ้างรวมถึงประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ และการที่ครุมีความมั่นคงต่อหน้าที่การงานเกี่ยวกับความก้าวหน้าการได้รับความเป็นธรรมและปกป้องคุ้มครองจากผู้บังคับบัญชา การมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยไม่ก้าวท้าวสิทธิของบุคคลอื่น การได้รับหลักประกันในการทำงานอย่างเพียงพอ การจัดการที่สามารถป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุ โรคภัยไข้เจ็บ ตลอดจนความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายคุกคาม

6) ความสำเร็จ หมายถึง การทำงานที่ประสบผลสำเร็จ การยกย่องในความสำเร็จและงานที่มั่นคง

7) การยกย่องในความสำเร็จ หมายถึง การแสดงความยินดี การให้กำลังใจ การยกย่องชมเชยหรือแสดงออกในด้านอื่นๆ รวมทั้งการยอมรับในความสามารถ การได้รับเกียรติและศักดิ์ศรี

8) งานที่ท้าทาย หมายถึง การได้มีโอกาสรับผิดชอบงานสำคัญๆและการได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ไม่เคยทำ

9) ความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น หมายถึง การได้มีโอกาสรับผิดชอบงานที่ดีขึ้น การมีความสามารถในการทำงาน

10) ความเจริญเติบโตและการพัฒนา หมายถึง การได้รับการพิจารณาความดี ความชอบประจำปี การเลื่อนตำแหน่งในหน้าที่การงาน การมีโอกาสได้รับการฝึกอบรม สัมมนา ดูงานในหน้าที่รวมถึงการได้เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์โดยอาจได้วุฒิเพิ่มขึ้นหรือไม่ก็ได้

ทฤษฎีของ Herzberg เป็นแนวคิดทฤษฎีที่ทำให้ผู้บริหารได้ทราบว่าปัจจัยใดที่เป็นแรงจูงใจในการทำงานของบุคคล เพื่อที่จะให้บุคคลทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและทำงานให้องค์กรอย่างเต็มที่และทราบว่าปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมความพึงพอใจในการทำงานเพื่อช่วยให้บุคคลไม่คิดที่จะลาออกจากงานอันเป็นการบำรุงรักษาขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับที่น่าพอใจซึ่งหากปัจจัยต่างๆ เหล่านั้นได้รับการยอมรับก็จะส่งผลต่อความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานในทางที่ดีขึ้น อันจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีกำลังใจที่จะทำงานอย่างเต็มความสามารถ

การให้ความสำคัญต่อปัจจัยกระตุ้นมิได้หมายความว่า ปัจจัยค้ำจุนไม่เป็นสิ่งสำคัญแท้ที่จริงแล้วปัจจัยเหล่านี้ ผู้บริหารต้องเอาใจใส่ให้มากเพราะเป็นสาเหตุของการเกิดความไม่พอใจของผู้ปฏิบัติงานได้ง่าย เช่น นโยบายการบริหารที่มุ่งงานโดยไม่สนใจความเป็นอยู่ของผู้ปฏิบัติงาน การควบคุมอย่างเข้มงวด ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กรเต็มไปด้วยความขัดแย้ง แข่งขันชิงดีชิงเด่น มีสวัสดิการที่ไม่เพียงพอทำให้ผู้ปฏิบัติงานขวัญเสีย ขาดสิ่งกระตุ้นในการทำงานและนำไปสู่การลดผลงานลงทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ จะเห็นได้ว่าการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สามารถทำงานได้ผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงบรรลุเป้าหมายขององค์กร บุคคลหรือกลุ่มผู้ปฏิบัติงานก็ต้องบรรลุเป้าหมายของตนเองด้วย จึงจะทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ทฤษฎี X และ ทฤษฎี Y ของ McGregor

แมกเกรเกอร์ (McGregor อ้างถึงใน สิริโสภาค บุรพาเดชะ, 2528) ได้แสดงความคิดเห็นว่าความคิด Theory X นี้ เป็นที่นิยมใช้ในทฤษฎีการบริหารแบบคลาสสิก เช่น ระบบราชการของเวเบอร์ (Weber) บางที Theory X ใช้ได้ ทั้งๆ ที่โดยธรรมชาติแล้วคนงานไม่ได้มีลักษณะชี้แจงขาดความรับผิดชอบ ฯลฯ ตามทฤษฎี X อ้างแต่ความสำเร็จของการใช้วิธีการจูงใจแบบ Theory X เกิดจากการที่คนงานพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับ Theory X เพื่อที่จะเป็นที่พอใจของฝ่ายจัดการ เนื้อหาของทฤษฎี X มีดังนี้

1. มนุษย์โดยทั่วไปจะไม่ชอบทำงาน และพยายามหลีกเลี่ยงการทำงานเสมอเท่าที่มีโอกาส
2. เามาจากลักษณะการไม่ชอบการทำงานของมนุษย์ การจะทำให้มนุษย์ปฏิบัติงานเพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ต้องใช้วิธีการบังคับควบคุม สั่งการ หรือการข่มขู่และลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ
3. มนุษย์โดยทั่วไปชอบที่จะเป็นผู้ตาม มีคนคอยบังคับ สั่งการในการทำงาน พยายามหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ มีความทะเยอทะยาน และต้องการความมั่นคงมากกว่าสิ่งอื่นใด
4. มนุษย์ให้ความสำคัญเฉพาะตนเอง เฉื่อยชาต่อความต้องการขององค์กร มนุษย์มักจะต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

แนวความคิดเรื่องนี้เป็นผลสะท้อนจากการจัดองค์กรทางการเมือง แม้ในปัจจุบันแนวความคิดนี้ก็ยังคงมีอยู่โดยคิดว่าผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ออกคำสั่งแต่ผู้เดียว การควบคุมจะใช้วิธีการออกคำสั่งอำนาจและสิทธิในการตัดสินใจจะอยู่ที่ผู้บริหารสูงสุด หรือเป็นการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง (centralization) ตามทฤษฎีนี้ผู้บริหารจึงเข้าใจว่าสิ่งจูงใจ ถ้าทำงานได้มากค่าจ้างก็จะสูง มิฉะนั้นจะใช้วิธีการกระตุ้นให้ทำงานด้วยการข่มขู่ให้คนงานเกิดความเกรงกลัวหวาดหวั่น คนงาน

ต้องยอมทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเพื่อให้ต้องออกจากงาน แบบขององค์กรเช่นนี้จะมีการควบคุมอย่างใกล้ชิดจากเบื้องบน หรือผู้บริหาร ซึ่งเป็นแนวคิดในการจัดรูปองค์กรตามแบบราชการ หรือการจัดองค์กรตามประเพณีนิยม

ทฤษฎี Y (Theory Y) เป็นแนวคิดที่นิยมใช้ในปัจจุบันเป็นที่มาของหลักการด้านมนุษยสัมพันธ์ สมมติฐานของทฤษฎีนี้คือ มนุษย์เป็นผู้ที่ชอบสังคม (man is a social man) มนุษย์อยู่คนเดียวในโลกไม่ได้ ต้องมีการสังสรรค์กันและอยู่ในระบบสังคม มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แมคเกรเกอร์ (McGregor อ้างถึงใน สิริโสภาค บุรพาเดชะ, 2528) ได้เสนอทฤษฎี Y ไว้ดังนี้

1. การควบคุมและการบังคับ มิใช่วิธีเดียวที่จะทำให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรคนยอมจะทำงานด้วยความเป็นตัวของตัวเอง จนบรรลุวัตถุประสงค์ที่เขายอมรับ
2. มนุษย์ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นกลุ่ม
3. คนจะยึดมั่นกับวัตถุประสงค์ เมื่อเขาได้รับผลสำเร็จจากการทำงาน การที่คนได้รับการตอบสนองความต้องการที่สนใจตัวเอง จะทำให้เขาเกิดความพยายามในการทำงานนั้นต่อไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร
4. ความพยายามของมนุษย์ทั้งทางกายและทางใจในการทำงานเป็นไปตามธรรมชาติ เช่นเดียวกับการพักผ่อน หรือการหาความเพลิดเพลิน มนุษย์โดยทั่วไปไม่ได้รังเกียจการทำงาน การทำงานจะได้รับความสนใจจากผู้ปฏิบัติงาน คนงานจะถือว่างานเป็นสิ่งซึ่งตอบสนองความต้องการ หรือคนงานจะถือว่างานเป็นสิ่งซึ่งต้องหลีกเลี่ยงนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะการควบคุมของผู้บริหาร
5. คนเราจะเรียนรู้จากสถานการณ์ที่เหมาะสม เพื่อการยอมรับความรับผิดชอบและยังแสวงหาความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น การหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ ขาดความทะเยอทะยานและยึดมั่นกับความปลอดภัยอย่างเดียว ไม่ใช่ลักษณะที่แท้จริงของบุคคล
6. ความสามารถในการใช้ความคิด ความเฉลียวฉลาด จินตนาการ และความคิดที่สร้างสรรค์ ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในองค์กรจะมีอยู่ในตัวบุคคลด้วยกันทั้งสิ้น

ทฤษฎี Y มีความคาดหวังเกี่ยวกับผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนี้

1. ปฏิบัติงานมากกว่าที่กำหนดให้
2. ให้ความสนใจในการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น
3. ไม่ยอมเสียเวลาในการทำงาน
4. ต้องการที่จะให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นด้วยการทำงานเป็นอย่างดี

ทฤษฎีนี้เน้นถึงการพัฒนาตนเองของมนุษย์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามนุษย์นั้นรู้จักตัวเองได้อย่างถูกต้อง รู้ขีดความสามารถของตน ผู้บริหารจะมีความรู้สึกลึกในด้านดีต่อคนงาน ฝ่ายบริหารควรที่จะสร้างสรรค์สถานการณ์ที่จะทำให้สมาชิกขององค์กรมีความรู้สึกรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในการ

ทํางาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายส่วนบุคคล อันจะมีผลต่อวัตถุประสงค์ขององค์กรเป็นส่วนร่วมด้วยนั่นเอง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์สามารถใช้เป็นแนวทางในการบำรุงขวัญและกำลังใจให้สอดคล้องกับลำดับชั้นความต้องการของผู้ปฏิบัติงาน เช่น ความต้องการพื้นฐานของผู้ปฏิบัติงานโดยทั่วๆ ไป น่าจะเป็นเรื่องของสวัสดิการ เป็นต้น

ทฤษฎี X และทฤษฎี Y ของแมคเกรเกอร์ เป็นทฤษฎีที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการบริหารงานบุคคลของผู้บังคับบัญชา สามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงบำรุงขวัญและกำลังใจด้านสัมพันธภาพระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาให้ดีขึ้น ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานได้ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากทฤษฎีนี้มุ่งเน้นที่การพัฒนาตนเองของผู้ปฏิบัติงานและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

ทฤษฎีความคาดหวังของ Victor H. Vroom (Expectancy theory)

Vroom (1964) ได้เสนอรูปแบบของความคาดหวังในการทำงาน เรียกว่า VIE Vroom ซึ่งได้รับความนิยมอย่างสูงในการอธิบายกระบวนการจูงใจของมนุษย์ในการทำงาน ดังนี้

$V = \text{Value}$ หมายถึง ระดับความรุนแรงของความต้องการของบุคคลในเป้าหมายรางวัล กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คุณค่าหรือความสำคัญของรางวัลที่บุคคลให้กับรางวัลนั้น

$I = \text{Instrumentality}$ หมายถึง ความเป็นเครื่องมือของผลลัพธ์ (Outcomes) หรือรางวัลระดับที่ 1 ที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ 2 หรือรางวัลอีกอย่างหนึ่ง

$E = \text{Expectancy}$ หมายถึง ความคาดหวังถึงสิ่งที่เป็นไปได้ของการได้ผลลัพธ์หรือรางวัลที่ต้องการเมื่อเกิดพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การดูหนังสือให้มากขึ้นจะทำให้ได้คะแนนดีจริงหรือ Vroom ได้กล่าวถึง ปัจจัย 3 ประการที่มีอิทธิพลต่อการจูงใจให้คนปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) ความเชื่อ ความคาดหวังของบุคคลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามและประสิทธิภาพของงาน โดยถ้าบุคคลเชื่ออย่างแรงกล้าว่าเค้าสามารถทำงานได้สำเร็จเขาก็จะพยายามและเกิดแรงจูงใจในการทำงาน

2) ผลตอบแทน เป็นความคาดหวังของบุคคลที่ว่าเมื่อเขาทำดีแล้วจะได้รับสิ่งตอบแทน

3) การรับรู้คุณค่า บุคคลแต่ละคนจะให้คุณค่าให้ความสำคัญแตกต่างกันการจูงใจคนต้องรู้ว่าเขาให้คุณค่าและความสำคัญต่อสิ่งใดแล้วจูงใจด้วยสิ่งนั้นเขาจะใช้เวลาพยายามในการทำงานมากหรือน้อยอยู่ที่การเห็นคุณค่าของสิ่งจูงใจ

จากแนวคิดทฤษฎีความคาดหวังของ Vroom ผู้วิจัยเห็นว่า มีผลต่อการปฏิบัติงานของครู ซึ่งจะได้รับผลกระทบโดยตรงจากสิ่งที่เขาคาดหวังว่าจะเกิดขึ้นกับเขาอาจจะเป็นรางวัลหรือการ

ลงโทษก็ได้ ดังนั้น การที่จะทำความเข้าใจเรื่องการจูงใจจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงการรับรู้ของปัจเจกบุคคล (Individual) ว่าเขาทำสิ่งนี้แล้วจะคุ้มค่าหรือไม่ ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนจะมีความคาดหวังไม่เท่ากัน ผู้บริหารสามารถนำทฤษฎีความคาดหวังของ Vroom ไปวิเคราะห์การทำงานของครูได้ หากครูมีความต้องการหรือความคาดหวังสูงและได้รับการตอบสนอง ระดับขวัญและกำลังใจก็จะสูงตามไปด้วยและจากที่นักวิชาการได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับขวัญและกำลังใจ ข้างต้น สรุปได้ว่า แรงจูงใจเป็นตัวขับให้กระทำพฤติกรรมโดยพฤติกรรมที่แสดงออกมาของกลุ่มหรือส่วนบุคคลนั้นจะสะท้อนว่าพวกเขามีขวัญและกำลังใจดีหรือไม่ดี

แนวทางในการเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2547) ได้กล่าวถึงการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของบุคลากรให้มีประสิทธิผลที่ดีนั้นมีเหตุผล 10 ประการ ดังนี้

- 1) ได้รับค่าจ้างและสวัสดิการที่ดี มีที่เล่นกีฬาและที่พักผ่อน มีสวัสดิการในการให้ยืมเงินไปเช่าหรือผ่อนบ้านให้ลูกจ้าง
- 2) ได้รับการดูแลอย่างมีชีวิตชีวา มีความไว้วางใจในนายจ้าง แม้บริษัทจะขาดทุนก็ยังจ้างโบนัสให้เมื่อเวลานายจ้างมีโครงการใหม่ๆ ก็ได้รับการสนับสนุนจากพนักงาน
- 3) พนักงานและฝ่ายจัดการต่างรู้ถึงปัญหาการบริหารงานในอดีตและเชื่อว่าการเพิ่มผลผลิตเท่านั้นที่จะช่วยให้ทุกฝ่ายมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
- 4) ความรู้สึกมั่นคงและคุ้มค่าในการทำงาน นายจ้างไม่ไล่่อ่งง่าย ๆ แม้ขุมแผนกที่ทำอยู่ก็หางานแผนกอื่นให้ทำ อีกทั้งให้รางวัลแก่คนที่มีผลงานดีเด่นเป็นพิเศษอีกด้วย
- 5) มีสหภาพแรงงานที่แข็งแกร่ง คอยช่วยเหลือและแนะนำเป็นสหภาพแรงงานเดียวที่ทุกคนเป็นสมาชิก มีเจ้าหน้าที่ทำงานเต็มเวลา
- 6) ทุกคนพยายามตั้งหน้าตั้งตาทำงานโดยถือระบบอาวุโสเป็นหลักในระยะ 10 ปีแรกของการทำงานมีการสับเปลี่ยนงานอยู่เสมอหลังจากนั้นจึงเข้าสู่ระบบงานเฉพาะตำแหน่ง
- 7) มีโอกาสแสดงความคิดเห็นส่วนตัวในโอกาสที่มีการพบปะสังสรรค์
- 8) ฝ่ายบริหารรับฟังและพิจารณาข้อเสนอแนะของฝ่ายลูกจ้างด้วยความเป็นธรรมชาติ ไม่พยายามจับผิดและถือว่าลูกจ้างหัวหมอ
- 9) นายจ้างเปิดโอกาสให้ลูกจ้างได้ศึกษาต่อและจัดฝึกอบรมอยู่เสมอ การฝึกอบรมทำเป็นโปรแกรมไว้ตลอดทั้งปี แม้แต่ประธานบริษัทก็ต้องเข้าสู่ระบบงานเฉพาะตำแหน่ง
- 10) ลูกจ้างทุกคนมีโอกาสได้เข้าเป็นประธานกรรมการของบริษัทได้ มีตัวอย่างให้เห็นในเรื่องนี้ ลูกจ้างทุกคนจึงพยายามไปให้ถึงตำแหน่งนี้โดยอุทิศเวลาทั้งหมดให้กับงาน

เส่ง สิงโตทอง (2547 อ้างถึงใน ส่วนโรสธนา โตะนิแด, 2550, หน้า 28) ได้เสนอวิธีการสร้างขวัญให้คนทำงานได้นาน ดังนี้

- 1) สำราจทัศนคติ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการทำงานของหน่วยงาน
- 2) วางมาตรฐานการทำงานเพื่อให้การสนับสนุนลูกน้องมีความก้าวหน้าอย่างยุติธรรม
- 3) ดูแลเอาใจใส่ สร้างความสนิทสนม และสนใจความเป็นไปของลูกน้องตามสมควร
- 4) สร้างเกียรติภูมิ ความภาคภูมิใจ และความรู้สึกเป็นเจ้าของหน่วยงาน
- 5) ขกย่องชมเชยให้กำลังใจแก่ลูกน้องที่ทำความดีและปลอบขวัญเมื่อทำงานผิดพลาดให้

โอกาสแก้ตัวใหม่

- 6) ให้โอกาสลูกน้องได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
- 7) มีระบบความเที่ยงธรรมในการให้ทุนให้โทษ และร้องทุกข์
- 8) จัดค่าตอบแทน สวัสดิการที่เป็นธรรมเพียงพอในการดำรงชีวิตของลูกน้อง
- 9) มีการสนับสนุนการเลื่อนตำแหน่ง แต่งตั้งด้วยเครื่องมือวัดผลงานที่ยุติธรรม
- 10) ให้โอกาสความดีความชอบในการทำงานเป็นคณะหรือเป็นทีม
- 11) ยอมรับคุณค่าทางปัญญาของลูกน้อง
- 12) ให้โอกาสลูกน้องแสดงความสามารถ
- 13) ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำที่มีคุณธรรมเป็นตัวอย่างในการทำงาน

พรณพ พุกกะพันธุ์ (2544) ได้กล่าวถึงวิธีการสร้างเสริมขวัญและกำลังใจของบุคลากรให้เพิ่มขึ้นนั้นสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1) สร้างเจตคติที่ดีในการทำงาน เพราะขวัญที่ดีย่อมเกิดจากเจตคติที่ดีต่อการทำงานของร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา เจตคติโดยทั่วไป หมายถึง ความรู้สึกหรืออารมณ์ที่จะกระทำในทางรับหรือปฏิเสธการส่งเสริมให้มีขึ้น

2) วางมาตรการและสร้างเครื่องมือสำหรับวัดผลสำเร็จของการปฏิบัติงาน เช่น การจัดให้มีการประเมินผลงานเพื่อประโยชน์ในการเลื่อนขั้น เลื่อนเงินเดือน เพราะการจัดตั้งมาตรฐานที่เชื่อถือได้ ไว้ใช้ในองค์กรเพื่อประโยชน์ดังกล่าวนี้ ย่อมสามารถป้องกันความลำเอียงและข้อครหาต่างๆ อันจะเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อมขวัญในการปฏิบัติขององค์กรได้

3) เงินเดือนและค่าจ้าง เป็นค่าตอบแทนเพื่อการครองชีพและยกมาตรฐานการครองชีพของตน ซึ่งหมายความว่า เงินมีความสัมพันธ์กับการงานของคนโดยตรง เงินเดือนและค่าจ้างที่เป็นธรรม เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเครื่องช่วยให้เกิดขวัญและกำลังใจที่ดี แต่การบริหารงานบุคคลที่ดีมิใช่เพียงแต่กำหนดอัตราเงินเดือนค่าจ้างให้เป็นธรรมเท่านั้น หากเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งซึ่งควรได้รับความเห็นใจ

4) ความพึงพอใจในงานที่ทำ ขวัญเกิดขึ้นด้วยความรู้สึกรักพอใจในงานที่ทำ ถ้างานนั้นเปิดโอกาสให้คนได้ใช้ความสามารถและความคิดริเริ่มของตนเองก็จะพอใจในงานที่ตนเองทำ จึงอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าผลงานที่คนทำด้วยใจรักนั้นย่อมดีกว่าผลงานที่ทำโดยคนไม่รักงานเมื่อเราหวังจะได้งานที่มีประสิทธิภาพงานที่จะมอบหมายให้คนหนึ่งทำนั้น จึงเป็นงานที่คนนั้นพอใจเพื่อที่จะได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพ

5) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา จะทำให้เกิดขวัญที่คนนั้นควรจะเป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน หน้าที่ที่ผู้บังคับบัญชาจะต้องหาทางกระตุ้นให้เกิดการทำงานด้วยความสนใจของผู้ใต้บังคับบัญชาเอง เช่น เมื่อมีปัญหาในการทำงานเกิดขึ้นจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ปรึกษาหารือ และช่วยชี้ปัญหาแก้ปัญหาก็และหากเป็นเรื่องที่จะกระทบกระเทือนต่อส่วนรวมก็ต้องฟังความคิดเห็นของส่วนรวมด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชยธร กิ่งสกุล (2543) ได้ศึกษากำลังขวัญในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มีกำลังขวัญอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีกำลังขวัญมากที่สุดในด้านการได้รับการยอมรับนับถือ รองลงมาคือ ความตั้งใจในการทำงานและมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ซึ่งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับกำลังขวัญในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ตำแหน่งและสาขาธนาคารและปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับกำลังขวัญในการปฏิบัติงาน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ สถานภาพสมรส ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

พิศไหม ชูเกื้อ (2543) ได้ศึกษาขวัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรในวิทยาลัยสาธิตสุข สิรินคร จังหวัดยะลา พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า การปฏิบัติตามระเบียบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง การอุทิศตนเพื่องานและความผูกพันต่อองค์การมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ด้านลักษณะงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง รองลงมาคือสภาพแวดล้อมในการทำงานและเงินเดือนและสวัสดิการมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน

อุษณีย์ ส่องเสริมพงษ์ (2545) ได้ศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทโทรศัพท์เคลื่อนที่โดยรวม พบว่า ระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทโทรศัพท์เคลื่อนที่โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาแต่ละด้านขององค์ประกอบที่ศึกษา พบว่า พนักงานเพศต่างกันมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่โดยรวมและรายด้าน

ไมแ่แตกต่ากัน ส่วนพนักงาานที่มีประสพการณัฒในบริษัทต่ากัน มีรายไ้ในการทำงานรวมต่อเดือน ต่ากันและมีระดับตำแหน่งต่ากันมีขวัญและกำลัังใจโดยรวมและรายด้านแตกต่ากัน

คมสันต์ วัฒนบารมี (2546) ไ้ทำงานวิจัยเรื่องปัจจัยทางด้านขวัญกำลัังใจที่มีผลต่อ พฤติกรรมในการปฏิบัติงาานของพนักงาานธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลในด้าน เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาและ ประสพการณัฒในการปฏิบัติงาานที่แตกต่ากันไม่มีผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงาานของพนักงาาน ธนาคาร เพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทยมีเพียงปัจจัยด้านตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบและ รายไ้ที่แตกต่ากัน มีผลทำให้พนักงาานมีพฤติกรรมในการปฏิบัติงาานแตกต่ากันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ปัจจัยทางด้านขวัญกำลัังใจทั้ง 5 ด้าน ไม่มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมในการปฏิบัติงาานของพนักงาาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

พนักงาานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย จำนวน 935 คน คำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้ สูตรTaro Yamane ไ้ขนาดตัวอย่างจำนวน 281 (คนเก็บข้อมูล 282 คน) แบ่งตามสัดส่วนได้ ชายจำนวน 124 คน หญิง 158 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเรื่อง ขวัญกำลัังใจในการทำงานของข้าราชการครูโรงเรียนฤทธิยะ วรรณาลัย เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วน 5 ระดับ (Rating scale) โดยกำหนดเกณฑ์ การประมาณค่าดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง ระดับขวัญกำลัังใจในการทำงานมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง ระดับขวัญกำลัังใจในการทำงานมาก
คะแนน	3	หมายถึง ระดับขวัญกำลัังใจในการทำงานปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง ระดับขวัญกำลัังใจในการทำงานน้อย
คะแนน	1	หมายถึง ระดับขวัญกำลัังใจในการทำงานน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ใช้การหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยใช้เกณฑ์ประเมินค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{ระดับ} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.8\end{aligned}$$

1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับขวัญกำลังใจในการทำงานน้อยที่สุด

1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับขวัญกำลังใจในการทำงานน้อย

2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับขวัญกำลังใจในการทำงานปานกลาง

3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับขวัญกำลังใจในการทำงานมาก

4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับขวัญกำลังใจในการทำงานมากที่สุด

1. เปรียบเทียบขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย จำแนกตามเพศ และศาสนา โดยการทดสอบค่า (t-test Independent)

2. เปรียบเทียบระดับขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ในแต่ละด้านจำแนกตาม อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา เงินเดือน อายุงานที่ธนาคาร ปัจจัยสำคัญที่สุดที่ใช้ในการตัดสินใจมาร่วมทำงานที่ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล การแปลผลของความหมายในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้การในการวิเคราะห์ข้อมูล

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)
DF	แทน	ชั้นของความเป็นอิสระ (Degree of freedom)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean of Squares)
F	แทน	ค่าในการพิจารณา F - distribution
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความรู้สึกประสบความสำเร็จ

ด้านความรู้สึกประสบความสำเร็จ	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. งานที่ทำอยู่นี้ช่วยให้ท่านมีโอกาสก้าวหน้า	3.49	0.536	มาก	5
2. ท่านได้รับคำชมเชยและยกย่องเมื่อท่านทำงานสำเร็จ	3.40	0.603	ปานกลาง	6
3. ท่านรู้สึกว่ามีผู้บังคับบัญชาของท่านพยายามส่งเสริมให้ท่านมีโอกาสก้าวหน้าอยู่เสมอ	3.50	0.596	มาก	4
4. ท่านได้รับการพิจารณาความดีความชอบในการเลื่อนขั้นเงินเดือนอย่างยุติธรรม	3.14	0.617	ปานกลาง	7
5. ท่านได้รับการสนับสนุนให้ดูงานและศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์	3.03	0.550	ปานกลาง	8
6. ท่านมีความสามารถในการทำงานผู้บังคับบัญชาจึงมอบหมายงานพิเศษที่สำคัญๆ ให้ทำ	3.57	0.599	มาก	3
7. เพื่อนร่วมงานมีความเชื่อถือในผลการปฏิบัติงานของท่าน	3.68	0.531	มาก	2
8. ท่านแสดงออกถึงการชื่นชมยินดีในความสำเร็จของเพื่อนร่วมงานทุกครั้ง	3.91	0.627	มาก	1
ภาพรวม	3.46	0.524	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความรู้สึกประสบความสำเร็จ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.46$, S.D.=0.524) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องท่านแสดงออกถึงการชื่นชมยินดีในความสำเร็จของเพื่อนร่วมงานทุกครั้งเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้มากกว่าประเด็นอื่นๆ ($\bar{X}=3.91$, S.D.=0.627) รองลงมาคือประเด็นคำถามเรื่องเพื่อนร่วมงานมีความเชื่อถือในผลการปฏิบัติงานของท่าน ($\bar{X}=3.68$, S.D.=0.531) ส่วนประเด็นคำถามเรื่องท่านได้รับการสนับสนุนให้ดูงานและศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์เป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($\bar{X}=3.03$, S.D.=0.550)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความพึงพอใจในลักษณะงาน

ด้านความพึงพอใจในลักษณะงาน	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. ท่านพอใจในภาระงานหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา	3.66	0.567	มาก	1
2. ท่านมีความพอใจที่ผู้บังคับบัญชาให้ความสนใจในการปฏิบัติงานของท่าน	3.62	0.683	มาก	2
3. ท่านมีความพอใจต่อระบบการสื่อสารและการติดต่อที่ธนาคารให้บริการแก่พนักงาน	3.23	0.667	ปานกลาง	8
4. ท่านมีความรู้สึกว่าคุณร่วมงานพอใจในการปฏิบัติงานของท่าน	3.56	0.680	มาก	4
5. ถ้าท่านมีโอกาสที่จะเลือกอาชีพใหม่อีกสักครั้งหนึ่ง ท่านยังคงเลือกอาชีพธนาคาร	2.81	0.626	ปานกลาง	9
6. งานที่ท่านทำเหมาะสมกับบุคลิกภาพและความรู้ความสามารถของท่าน	3.58	0.601	มาก	3
7. ท่านมีความรู้สึกว่าคุณตำแหน่งที่ได้รับเกียรติมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับฝ่ายอื่นๆ ในระดับเดียวกัน	3.48	0.699	มาก	5

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ด้านความพึงพอใจในลักษณะงาน	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
8. ท่านมีความพอใจในนโยบายการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา	3.30	0.739	ปานกลาง	7
9. ผู้บังคับบัญชาสามารถสอนงานลูกน้องได้ดี	3.36	0.540	ปานกลาง	6
ภาพรวม	3.39	0.537	ปานกลาง	

จากตารางที่ 2 พบว่า พบว่าค่าเฉลี่ยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความพึงพอใจในลักษณะงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.39$, S.D.= 0.537) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องท่านพอใจในภาระงานหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้มากกว่าประเด็นอื่นๆ ($\bar{X}=3.66$, S.D.= 0.567) รองลงมาคือประเด็นคำถามเรื่องท่านมีความพอใจที่ผู้บังคับบัญชาให้ความสนใจในการปฏิบัติงานของท่าน ($\bar{X}=3.62$, S.D.= 0.683) ส่วนประเด็นคำถามเรื่องถ้าท่านมีโอกาสที่จะเลือกอาชีพใหม่อีกสักครั้งหนึ่งท่านยังคงเลือกอาชีพธนาคารเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($\bar{X}=2.81$, S.D.= 0.626)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน

ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. บรรยากาศการทำงานในธนาคารมีความสนิทสนมและเป็นกันเอง	3.83	0.614	มาก	2
2. ท่านเชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาของท่านเพราะท่านเคารพนับถือและศรัทธาในความสามารถของผู้บังคับบัญชา	3.89	0.739	มาก	1
3. ท่านมีความรู้สึกว่าการปฏิบัติงานในธนาคารบุคลากรให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	3.59	0.690	มาก	4
4. การปฏิบัติงานในธนาคารไม่มีการก้าวท้าวหน้าที่กัน	3.42	0.619	มาก	8
5. พนักงานมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน	3.28	0.580	ปานกลาง	9
6. ท่านมีความรู้สึกว่าการปฏิบัติงานในธนาคารนั้นเพื่อนร่วมงานเป็นเสมือนญาติสนิท	3.51	0.537	มาก	7
7. เพื่อนร่วมงานของท่านต่างตั้งใจทำงานในหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ	3.55	0.608	มาก	5
8. ในฝ่ายงานมีการทำงานเป็นทีม	3.71	0.540	มาก	3
9. ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของธนาคาร	3.52	0.614	มาก	6
ภาพรวม	3.58	0.665	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.58$, S.D.= 0.665) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องท่านเชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาของท่านเพราะท่านเคารพนับถือและศรัทธาในความสามารถของผู้บังคับบัญชาเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้มากกว่าประเด็นอื่นๆ ($\bar{x}=3.89$, S.D.= 0.739) รองลงมาคือประเด็นคำถามเรื่องบรรยากาศการทำงานในธนาคารมีความสนิทสนมและเป็นกันเอง ($\bar{x}=3.83$, S.D.= 0.614) ส่วนประเด็นคำถามเรื่องบุคลากรทุกคนมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานเป็น

ขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($\bar{X}=3.28$, S.D.= 0.580)

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ด้านความรู้สึกประสบความสำเร็จ

ค่าเฉลี่ยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความรู้สึกประสบความสำเร็จ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.46$, S.D.=0.524) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องท่านได้รับการสนับสนุนให้ดูงานและศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์เป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้ น้อยกว่าประเด็นอื่น ($\bar{X}=3.03$, S.D.= 0.550) และหัวข้อคำถามเรื่องท่านได้รับการพิจารณาความดีความชอบในการเลื่อนขั้นเงินเดือนอย่างยุติธรรม($\bar{X}=3.14$, S.D.= 0.617) ธนาคารควรกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขดังนี้

ควรมีการกำหนด KPI ที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร มีแผนงาน โครงการที่ชัดเจน ตัวชี้วัดถูกต้องตามหลักวิชาการและงานที่ทำ การประเมินผลงานของพนักงานมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ไม่ใช้ความรู้สึกในการประเมินผลการทำงานของพนักงานธนาคารมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานได้รับการศึกษาต่อในสาขาที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานของธนาคารสนับสนุนให้พนักงานไปศึกษาดูงานในองค์กรต่างๆ ที่สามารถนำความรู้ที่ได้รับกลับมาใช้ในการพัฒนาการทำงานของฝ่ายงานในธนาคารได้

ด้านความพึงพอใจในลักษณะงาน

ค่าเฉลี่ยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความพึงพอใจในลักษณะงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.39$, S.D.=0.537) เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องถ้าท่านมีโอกาที่จะเลือกอาชีพใหม่อีกสักครั้งหนึ่งท่านยังคงเลือกอาชีพธนาคารเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้ น้อยกว่าประเด็นอื่น ($\bar{X}=2.81$, S.D.= 0.626) รองลงมาคือเรื่องท่านมีความพอใจต่อระบบการสื่อสารและการติดต่อที่ธนาคารให้บริการแก่พนักงาน ($\bar{X}=3.23$, S.D.= 0.667)

ธนาคารต้องเข้าใจว่าการที่พนักงานตอบว่าถ้าท่านมีโอกาที่จะเลือกอาชีพใหม่อีกสักครั้งหนึ่งท่านยังคงเลือกอาชีพธนาคารมีค่าเฉลี่ยต่ำ แสดงว่าพนักงานไม่พึงพอใจในการทำงานธนาคารแล้ว คิดอยู่เสมอว่าเลือกทางเดินสายอาชีพไม่ตรงกับความคาดหวังของตนเองซึ่งการที่มีความคิดดังกล่าวจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาข้อมูลพบว่าพนักงานที่รับรู้ภาพพจน์ที่ไม่ดีของธนาคารมีจำนวน 140 คน จาก 282 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 49.64

ซึ่งพนักงานเหล่านี้จะมีขวัญกำลังใจในการทำงานไม่ดี เนื่องจากภาพพจน์ของธนาคารจะกระทบต่อความมั่นคงของธนาคารในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งในการเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้กับพนักงานธนาคารควรดำเนินการดังนี้

1. ธนาคารต้องมีการแจ้งข่าวสารและการประชาสัมพันธ์เรื่องต่างๆ ที่พนักงานควรทราบผ่านระบบ Intranet ของธนาคารอย่างสม่ำเสมอ และต้องมีการปรับปรุงระบบ Intranet ของธนาคารให้พนักงานสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง

2. ธนาคารควรมีการจัดสัมมนาในเรื่องต่างๆ รวมถึงการส่งเสริมอบรมให้พนักงานมีความรักความผูกพันต่อองค์กร เพื่อให้พนักงานเกิดขวัญกำลังใจในการทำงานและเกิดความรู้สึกภูมิใจที่เป็นพนักงานของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย (อ่านงานวิจัยเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ประกอบ)

3. ธนาคารต้องมีการส่งเสริมให้พนักงานมีวัฒนธรรมการทำงานที่ดี (อ่านงานวิจัยเรื่องการรับรู้วัฒนธรรมการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ประกอบ) มีการใช้ระบบคุณธรรมในการทำงานอย่างแพร่หลาย (Merit system)

ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน

ค่าเฉลี่ยขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน เมื่อพิจารณารายประเด็นคำถามเรื่องบุคลากรทุกคนมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ด้านนี้น้อยกว่าประเด็นอื่น ($\bar{x}=3.28$, S.D.= 0.580) จากข้อมูลงานวิจัยพบว่าพนักงานขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษางานวิจัยเรื่องการรับรู้วัฒนธรรมการทำงานของพนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ที่พบว่าวัฒนธรรมการทำงานของพนักงานเป็นแบบเฉื่อยชา ไม่นิยมการทำงานแบบแข่งขัน ไม่มีการติดตามเป้าหมายการทำงาน ธนาคารควรมาตรการในการแก้ไขดังนี้

1. ธนาคารต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้พนักงานมีวัฒนธรรมการทำงานที่ดี ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ให้ผลตอบแทนโดยใช้ Performance based pay) ไม่มีการเล่นพรรคเล่นพวกในการทำงาน คนที่ทำงานได้ดีมีผลงานมากจะได้รับการพิจารณาผลตอบแทนมากกว่าคนที่มีผลงานน้อย ฝ่ายงานที่เป็น front จะมีการกำหนด KPI ที่ชัดเจน ถ้าหาก front ไม่บรรลุเป้าหมายตามที่องค์กรตั้งเป้าหมายไว้ หน่วยงานที่เป็น support ก็ไม่สามารถมีคะแนนมากกว่า front ได้ (ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย เมื่อ front ไม่บรรลุเป้าหมาย ปรากฏว่าหน่วยงานสนับสนุนกลับได้คะแนนสูงมาก ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องในการทำงาน

2. ธนาการต้องมีการพัฒนาปรับปรุงเรื่องของ Core Competency ให้สะท้อนถึงความรู้ความสามารถที่พนักงานควรจะต้องมีในการทำงานให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ Vision และ Mission ของธนาการ

รายการอ้างอิง

- คมสันต์ วัฒนบารมี. (2546). ปัจจัยทางด้านขวัญกำลังใจที่มีผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาการเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่. ปริญญากการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชยธร กิ่งสกุล. (2543). กำลังขวัญในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาการกรุงเทพจำกัด (มหาชน) ในจังหวัดอุบลราชธานี. ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชวนโรตนา โตะนิเต. (2550). ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสร้างเสริมสุขภาพ, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2547). จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี จำกัด.
- พรนพ พุกกะพันธุ์. (2544). ภาวะผู้นำและการจูงใจ. กรุงเทพฯ: จามจุรี โปรดักต์.
- พิศไหม ชูเกื้อ. (2543). ขวัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรในวิทยาลัยสาธาณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา. ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วัฒนะ มหิพันธุ์. (2544). ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการสรวตรทหารบกชั้นประทวน สังกัดกองร้อยทหารสรวตรมณฑลทหารบกที่ 14. ปัญหาพิเศษ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธาณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สิริโสภาค บุรพาเดชะ. (2528). จิตวิทยาธุรกิจ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษณีย์ ส่งเสริมพงษ์. (2545). ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท โทรศัพท์เคลื่อนที่. ปริญญากการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Islam, J., Mohajan, H., & Datta, R. (2011). A study on job satisfaction and morale of commercial banks in Bangladesh. *International Journal of Economics and Research*, 3(4), 152-172.

CHAPTER 10

- Osama, S. N. A., Ziad, A. Z. & Atala, A. (2017). The Effect of Low Morale and Motivation on Employees' Productivity & Competitiveness in Jordanian Industrial Companies. *International Business Research*, 10(7), 1-7.
- Revathi Arunachalamurthy Greenkomet Business Solution, India. (2015). A Study to Measure the Morale of Employees Working in Manufacturing Company in Coimbatore. *International Journal of Science and Engineering Research (IJOSER)*, 3(3), 3221.
- Vroom, V. H. (1964). *Work and Motivation*. New York: John Wiley and Sons.

ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร

สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

**Leadership Influencing on Effectiveness of Personnel's Performance of
Nongkham District Office, Bangkok**

ศิริพร นาทันtri (Siriporn Natantri)¹

ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร (Rachen Nophanatwongsakorn)²

วิเชียร วิทย์อุดม (Witthayaudom)³

¹นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Graduate student Master of Public Administration Graduate school South East Asia University

²ผศ. ดร., ³รศ. ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Asst. Prof. Dr., Assoc. Prof. Dr., Master of Public Administration Program Graduate school
South East Asia University

E-mail: rachenn@sau.ac.th

Received: 21 May 2018

Revised: 23 June 2018

Accepted: 21 July 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม จำนวน 235 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีกรณีสองประชากรเป็นอิสระกัน การวิเคราะห์ความแปรปรวน หากพบความแตกต่างจะทดสอบความ

แตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธี LSD (Least Significant Difference) และทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการศึกษาพบว่า 1) การเปรียบเทียบประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เพศ อายุ ระยะเวลาการปฏิบัติงานในองค์กร มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ยกเว้น สถานภาพ ระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่าง รูปแบบภาวะผู้นำกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร พบว่า ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสำเร็จ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบสั่งการ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำในทุกด้านและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ประสิทธิผล, สำนักงานเขตหนองแขม

Abstract

The objectives of this research were: 1) to compare effectiveness of personnel's performance of Nongkham District Office, Bangkok, classified by personal factors; and 2) to study on the relationship between leadership and effectiveness of personnel's performance of Nongkham District Office, Bangkok. The sample group was consisted of 235 personnel of Nongkham District Office. Questionnaire was used as a tool for collecting data. Statistics used for analyzing data were frequency, percentage, mean, and Standard Deviation. Statistics used in hypothesis testing were Independent Samples t-test, One-way, and ANOVA. In the event of any difference, it was tested by using difference test in pairs through LSD (Least Significant Difference). The relationship was tested by using Pearson's Correlation Coefficient.

The results revealed that: 1) From comparing effectiveness on performance of personnel of Nongkham District Office, Bangkok, classified by personal factors, it was found that gender, age, and duration of service year influenced on effectiveness of performance differently except while there was no difference found in personal factors on status and educational level with statistical significance at 0 . 0 5 ; and 2) For the relationship between leadership style and effectiveness of personnel's performance of Nongkham District Office, Bangkok, it was found that supportive leadership, achievement-oriented leadership, participative leadership, and directive leadership

had the relationship with effectiveness of performance in low level in all dimensions and they were under the same direction with statistical significance at 0.05.

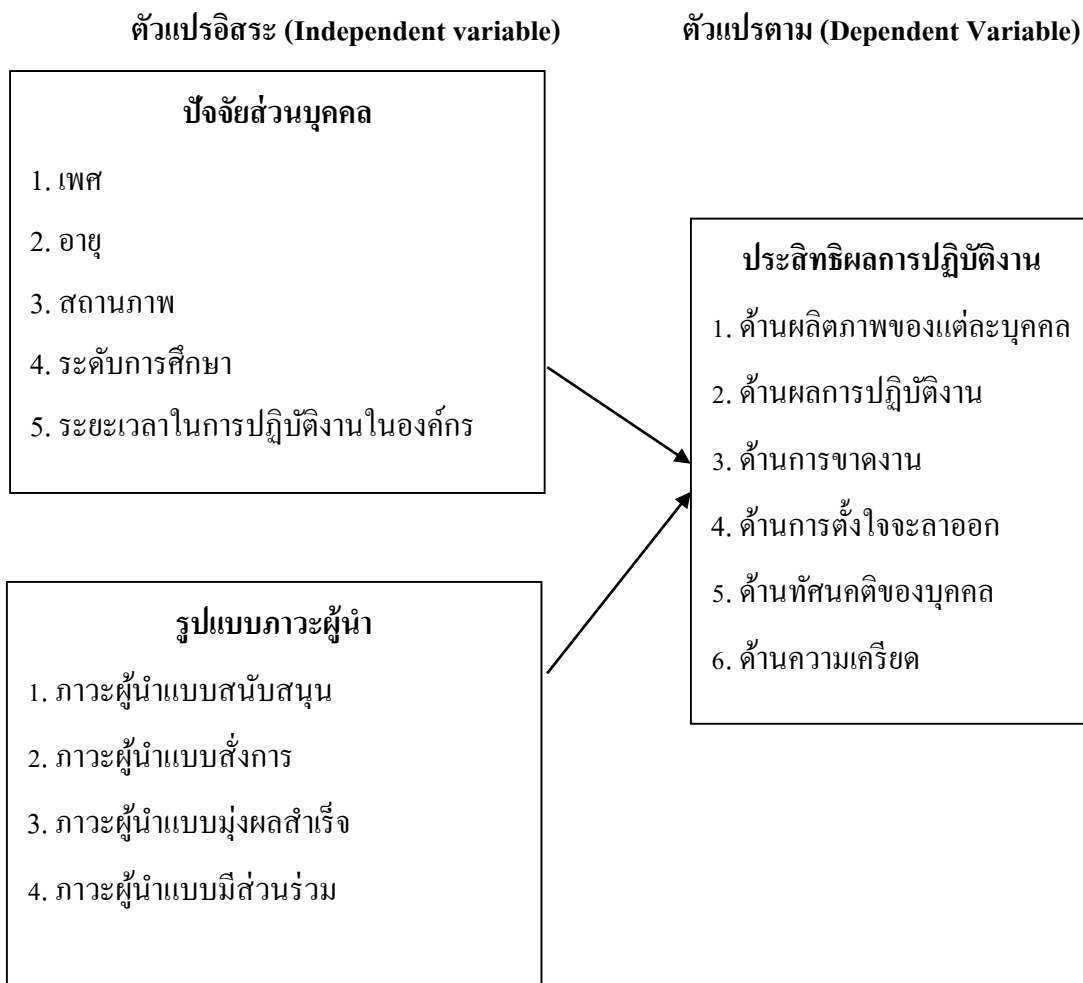
Keywords: Leadership, Effectiveness, Nongkham District Office

บทนำ

การบริหารงานในองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ จะต้องมีส่วนในการดำเนินการซึ่งผู้นำถือเป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ผู้นำมีส่วนสำคัญในการช่วยผลักดันและช่วยส่งเสริมให้ตัวแทนแสดงความสามารถ ผู้นำควรในคุณลักษณะพื้นฐานอันได้แก่ สติปัญญา ความรอบรู้ ความเข้าใจงาน ความคิดริเริ่ม การสืบหาความเชื่อมั่นในตนเอง และความปรารถนาที่จะได้รับการยอมรับในด้านความรับผิดชอบ และการดำรงตำแหน่งที่มีอำนาจในการควบคุมจะกำหนดให้ผู้นำแสดงความสามารถและภาวะผู้นำเป็นเรื่องของการมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น ซึ่งการใช้อิทธิพลดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับว่าผู้นำมีทักษะหรือศิลปะของการใช้อิทธิพลให้ผู้อื่นตั้งใจและกระตือรือร้นหรือไม่ผู้นำควรกำหนดวิสัยทัศน์กำหนด เป้าหมายที่แน่ชัดเพราะถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้นำเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจให้เกิดประสิทธิผล

สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร เป็นหนึ่งในเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ภารกิจหลักของสำนักงานเขตหนองแขม คือ การให้บริการประชาชนในพื้นที่ทุกด้าน ซึ่งเป็นงานที่ต้องใกล้ชิดประชาชนตลอดเวลา เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรและประชาชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: House and Mitchell (1974 อ้างถึงใน สรวิชัย ลำเลียง, 2554, หน้า 27)

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำ (Leadership)

สุริย์ภรณ์ ทรศนียากร (2541, หน้า 30) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออกในการใช้อำนาจหน้าที่หรืออิทธิพลที่มีอยู่ต่อผู้ร่วมงานในสถานการณ์ต่างๆ โดยการจูงใจผู้ร่วมงานให้เกิดแรงจูงใจภายในเพื่อให้ผู้ร่วมงานพึงพอใจให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันด้วยความเต็มใจและใช้ความพยายามของตนในการปฏิบัติงานโดยทุ่มเทกำลังความคิด กำลังกายความรู้ความสามารถในการช่วยกันแก้ปัญหาเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

อย่างมีประสิทธิภาพ นักวิชาการที่เขียนตำราด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ วิเชียร วิทยอุดม (2548, หน้า 2) ให้ความหมายว่า บุคคลที่ได้รับการยอมรับหรือยกย่องให้เป็นผู้นำหรือต้องเป็นผู้มีความสามารถอันเกิดจากตัวของเขาเอง จนเป็นที่ยอมรับหรือยกย่องของกลุ่มให้เป็นผู้นำและนำทีมไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย นักวิชาการต่างประเทศ Hollander (1978, pp. 1-4) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการใช้อิทธิพลของบุคคลที่เป็นผู้นำได้หมายถึงตัวบุคคลที่เป็นผู้นำ ถึงแม้ว่าภาวะผู้นำจะขึ้นอยู่กับอำนาจตามกฎหมายที่ ผู้นำมีก็ตามจริงอยู่ที่กระบวนการภาวะผู้นำนั้นมีตัวผู้นำเป็นส่วนสำคัญและเป็นศูนย์กลางของกระบวนการ แต่ในสถานการณ์โดยรวมแล้วผู้ตามนับว่ามีส่วนสำคัญมากเช่นกัน เพราะหากปราศจากการตอบสนองจากผู้ตามแล้วก็ไม่มีความหมายเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะภาวะผู้นำเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้อิทธิพลและผู้รับแรงของอิทธิพล แต่ไม่ได้หมายความว่าอิทธิพลจะถูกใช้โดยผู้นำฝ่ายเดียว ในทางกลับกันผู้ตามก็ใช้อิทธิพลต่อผู้นำได้เช่นกัน นักวิชาการต่างประเทศอีกท่านคือ Yukl (1994, p. 2) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการใช้อิทธิพลโน้มน้าวที่มีผลต่อการตัดสินใจของกลุ่มหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือกระบวนการใช้อิทธิพล กระบวนการกระตุ้น พฤติกรรมการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ กระบวนการโน้มน้าวหรือใช้อิทธิพลต่อกลุ่มและกระบวนการรักษาสภาพกลุ่มและวัฒนธรรมของกลุ่ม

สรุปได้ว่า “ภาวะผู้นำ” คือ ศิลปะหรือความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนาจการโดยใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือการติดต่อกันให้ร่วมมือกับตนดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของเป้าหมายที่กำหนด

ภาวะผู้นำแบบวิถีทาง-เป้าหมาย (Path-Goal Theory)

ผู้นำแบบวิถีทาง - เป้าหมายแบ่งเป็น 4 แบบคือ

1. ภาวะผู้นำแบบสั่งการ (Directive Leadership Style) หมายถึง ผู้นำที่เน้นการใช้อำนาจหน้าที่กับพนักงานเพราะพนักงานยอมรับในอำนาจหน้าที่ เป็นรูปแบบการทำงานที่เน้นงานเหมาะกับพนักงานที่ความสามารถ น้อย การสั่งการจะช่วยให้เข้าใจและทำงานได้
2. ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน (Supportive Leadership Style) เน้นการทำงานที่ให้ความสำคัญกับกลุ่ม
3. ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leadership Style) เกี่ยวกับการตัดสินใจที่ผู้นำและพนักงานที่มีส่วนในการตัดสินใจร่วมกัน
4. ภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (Achievement Leadership Style) หมายถึง ผู้นำที่จูงใจพนักงานให้ทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

การบริหารงานขององค์การ เพื่อที่จะให้ได้ผลสัมฤทธิ์ของงานในระยะยาว องค์การควรส่งเสริมปัจจัยด้านประสิทธิผลและหาความต้องการให้ได้ผลสัมฤทธิ์ในระยะสั้น องค์การควรส่งเสริมประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานภายในองค์การ จึงได้นักวิชาการหลายท่านอธิบายถึงเนื้อหาเกี่ยวกับประสิทธิผลในประเด็นต่างๆ ไว้ดังต่อไปนี้

ความหมายของประสิทธิผล

ประสิทธิผลในการทำงานมีความหมายต่างกันไปสำหรับแต่ละคน ดังที่นักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายของประสิทธิผลไว้ ดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์ (2533, หน้า 29) ประสิทธิผล หมายถึง ขนาดของความสามารถขององค์การในการที่จะสามารถทำงานบรรลุตามเป้าหมายต่างๆ ที่ตั้งไว้ จะสามารถทำให้บรรลุผลสำเร็จมากเพียงใด นักวิชาการอีกท่าน คือ เสนาะ ดีเยาว์ (2546, หน้า 2) กล่าวว่า ประสิทธิผล หมายถึง การทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดการบริหารงานให้มีประสิทธิผลขององค์การนับว่ามีความสำคัญต่อการวิเคราะห์และจัดเกลาพฤติกรรมขององค์การ ที่เกิดจากการบริหารงานว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด นอกจากนี้นักวิชาการอีกท่าน คือ Mosley (1996 อ้างถึงใน อิศระ บุญญะฤทธิ, 2545, หน้า 15) ให้ความหมายว่า ของประสิทธิผลว่า ประสิทธิผลมีความเกี่ยวข้องกับความสามารถของผู้จัดการที่จะตั้งเป้าหมายและบรรลุผลสำเร็จของเป้าหมายนั้น โดยการทำงานให้มีผลสำเร็จในแง่ของการจัดการ หมายถึง การบรรลุเป้าหมายขององค์การนั้น คือการทำให้ถูกต้องตามสิ่งที่ควรทำ ซึ่งบางครั้งการบรรลุ เป้าหมายขององค์การในแง่ของประสิทธิผล อาจไม่คำนึงถึงทุนหรือทรัพยากรที่ใช้ไปว่าจะมากหรือน้อย เพียงใดในภาพรวมและประสิทธิภาพ จะเกี่ยวข้องกันกับวิธีการ ส่วนประสิทธิผลจะเกี่ยวข้องกันกับจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมาย

จากความหมายของประสิทธิผลที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน หมายถึง การบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างสมดุล คือ ประหยัดเงิน ประหยัดเวลา ใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ใช้วัสดุอุปกรณ์ให้คุ้มค่าด้วยวิธีการที่เหมาะสม ทำให้พนักงานเกิดความพึงพอใจในการทำงานอันเป็นผลทำให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุด บรรลุเป้าหมายขององค์การ

ประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

การศึกษา “ประสิทธิผลขององค์การ” เป็นสิ่งที่ใช้ในการตัดสินใจแสดงความสำเร็จขององค์การ นักวิชาการแทบทุกสาขา จึงให้ความสนใจศึกษา วิเคราะห์ เสนอเป็นแนวความคิด ทฤษฎี และตัวแบบของประสิทธิผลขององค์การ ซึ่งแตกออกเป็นหลายแนวทางแตกต่างกัน ตามแนวความคิดของแต่ละลักษณะสาขา แต่ก็ยอมรับว่าประสิทธิผลองค์การเป็นหลักของทฤษฎี

องค์การทั้งหลาย ซึ่งทำให้เห็นได้ถึงความสอดคล้องตรงกันที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ต่อไป ว่าความมีประสิทธิภาพใด มีความสำคัญต่อองค์การนั้นมากที่สุด แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลองค์การ ได้รับการพัฒนาขยายความมาในหลายๆแนวคิดและทฤษฎี ซึ่งพอจะสรุปการให้ความสำคัญของประสิทธิผลองค์การได้ดังนี้

Steers (1980, p. 442) กล่าวถึง ผลการปฏิบัติงาน ขององค์การ (Organizational performance) ว่าจะมีประสิทธิผล (Effectiveness) หรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 กลุ่ม คือ

1. ปัจจัยลักษณะองค์การ (Organizational characteristics) ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้าง และ เทคโนโลยี

2. ปัจจัยด้านลักษณะสภาพแวดล้อม (Environmental characteristics) ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งหมายถึง บรรยากาศองค์การ

3. ปัจจัยลักษณะของพนักงาน (Employee characteristics) ประกอบด้วย การปฏิบัติงาน และความผูกพันต่อองค์การ

4. ปัจจัยด้านนโยบายและการปฏิบัติ (Managerial policies and practices) ซึ่งประกอบด้วย การมีเป้าหมายที่ชัดเจน การจัดหาและการใช้ทรัพยากร การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงาน กระบวนการสื่อสาร ภาวะผู้นำและการตัดสินใจ การปรับตัวขององค์การและนวัตกรรม การจัดการกับประสิทธิผลขององค์การ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ประสิทธิภาพระดับบุคคล ประสิทธิภาพระดับกลุ่ม และประสิทธิผลระดับองค์การ ดังนี้

1. ประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคลมีความแตกต่างกันและให้ความสนใจในเรื่อง พฤติกรรมในการจัดการ ซึ่งอาจเป็น ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมตามทฤษฎีแบบอย่าง ดังนี้

1.1 ผลผลิตของแต่ละบุคคล (Productivity) หมายถึง พฤติกรรมการทำงานของบุคคล ที่มีผลกระทบต่ออำนาจในการผลิต ความสามารถในการผลิตของบุคคลสามารถวัดได้จากผลิตภัณฑ์ (Products) หรือบริการที่เขาได้รับมอบหมายจากองค์การประสิทธิผลในการทำงาน

1.2 ผลการปฏิบัติงาน (Performance) หมายถึง พฤติกรรมที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ทำงานในองค์การหรือปฏิบัติงานตามที่องค์การมอบหมายด้วยความเต็มใจ การวัดการปฏิบัติงาน โดยมองภาพรวมอย่างกว้างๆทั้งทางด้านพฤติกรรมและความสัมพันธ์กับคนอื่นในการทำงาน

1.3 การขาดงาน (Absenteeism) หมายถึง การไม่ปรากฏตัวของบุคลากรในขณะเวลาที่ เขาต้องปฏิบัติงาน มีขาดหายไปชั่วคราวหรือนานๆ บางครั้งการเห็นผู้คนขาดงานและพยายามสร้าง คำแก้ตัวเพื่อที่จะขาดงาน หรือในบางครั้งก็จะใช้การโทรมาบอกว่าป่วยเพื่อที่จะได้พักเพิ่มขึ้นอีกวัน หนึ่ง

1.4 การตั้งใจจะลาออก (Turnover) หมายถึง ความคิดที่ตั้งใจจะลาออกไปจากองค์การ โดยไม่กลับมาทำงานต่อไปอีก หากบุคคลผู้นั้นมีผลการปฏิบัติงานที่ดี องค์การจะต้องเสียค่าฝากอบรมเป็นจำนวนมากสำหรับการจ้างบุคคลใหม่มารับหน้าที่ต่อไป

1.5 ทศนคติของบุคคล (Individual Attitudes) หมายถึง ความคิดเห็นและเป็นตัวแปรที่ก่อให้เกิดประสิทธิผลของแต่ละบุคคลที่มีผลกระทบต่อระดับความพึงพอใจในงานหรือไม่พึงพอใจในงาน ความผูกพันในองค์การและมีผลต่อการมีส่วนร่วมที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับองค์การสิ่งเหล่านี้เป็นบทบาทที่สำคัญของพฤติกรรมองค์การ

1.6 ความเครียด (Stress) หมายถึง พฤติกรรมหรือความรู้สึกที่บุคคลสนองตอบต่อสิ่งเร้าทั้งด้านจิตใจ กายภาพและเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อประสิทธิผลขององค์การ ภาวะความเครียดที่เพิ่มขึ้นนั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านพฤติกรรมองค์การและการปฏิบัติงาน

2. ประสิทธิผลของกลุ่มและทีม มุ่งองค์ประกอบของกลุ่ม ประสิทธิผลของแต่ละบุคคล บางตัวเกิดผลลัพธ์ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับประสิทธิผลของกลุ่ม ตัวอย่างเช่น องค์การได้กำหนดให้บุคลากรทำงานกันเป็นทีมร่วมกันสร้างผลงานและผลการปฏิบัติงานคือ ประสิทธิผลที่สำคัญ อีกสิ่งที่จะลืมเสียไม่ได้ถึงแม้ว่าประชากรทั้งหมดในกลุ่มที่ทัศนคติเกี่ยวกับงานที่เหมือนกัน โดยในส่วนของทัศนคติซึ่งเป็นธรรมชาติของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตาม ประสิทธิผลของบุคคลก็ต่างจากประสิทธิผลของกลุ่ม แต่อาจมีทัศนคติที่ตรงกันก็ได้ กล่าวโดยรวมการวัดประสิทธิผลของกลุ่มหรือทีมก็ต้องมาจากผลลัพธ์ของประสิทธิผลแต่ละบุคคลไม่ใช่วัดผลลัพธ์เป็นกลุ่ม

3. ประสิทธิผลองค์การ ก่อนหน้าเราได้มีการตรวจวัดประสิทธิผลในการทำงาน ประสิทธิผล กลุ่มแต่ประสิทธิผลองค์การคือ บทสรุปของทั้งหมด ซึ่งเราสามารถวัดและเปรียบเทียบผลิตภาพขององค์การ และยังสามารถปรับแก้ทิศทางของการขาดงานและการลาออก ซึ่งผลกระทบทั้งหลายจะออกมาในรูปของประสิทธิผลขององค์การ องค์การจะต้องมีการกำหนด สภาวะทางการเงิน ราคาสินค้า การลงทุน การเติบโตและอื่นๆ ซึ่งเราจะต้องประเมินค่าความสามารถและขอบเขตให้เป็นส่วนประกอบที่น่าพึงพอใจเสมือนว่านักลงทุนต้องการกำไร, ผู้วางกฎของรัฐบาล, คนงาน และสหภาพแรงงาน

สรุป ประสิทธิผล คือ การจัดการที่จะต้องหาความสมดุลจากความแตกต่างของทั้ง 3 ประสิทธิผล เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิผลต่อองค์การมากที่สุด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการและลูกจ้างประจำสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ทั้งหมด จำนวน 567 คน (ข้อมูล ณ สิงหาคม, 2560)

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการคำนวณการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากรของ Taro-Yamane (1970, pp. 580–581) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 235 คน

ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น

1. สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistics) ใช้อธิบายข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลและข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การทดสอบทีกรณีสองประชากรเป็นอิสระกัน (Independent Sample test) ทดสอบเปรียบเทียบระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ ซึ่งจำแนกเป็น 2 กลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis Of Variance) ทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างของตัวแปรอิสระ ซึ่งจำแนกมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป และกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) และใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ในการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาข้อมูลรูปแบบภาวะผู้นำ ดังที่ปรากฏในตารางที่แสดงต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของรูปแบบภาวะผู้นำโดยรวม

ข้อมูลรูปแบบภาวะผู้นำ	ระดับความคิดเห็น		แปลความ หมาย	ลำดับ ที่
	$\bar{X}$	S.D		
1. ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน	4.12	0.605	มาก	1
2. ภาวะผู้นำแบบสั่งการ	4.01	0.665	มาก	3
3. ภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสำเร็จ	4.10	0.652	มาก	2
4. ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม	3.99	0.643	มาก	4
รวม	4.05	0.556	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 4.05 เมื่อจำแนกเป็นรูปแบบพบว่า ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 4.12 รองลงมาคือ ภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสำเร็จ ที่ค่าเฉลี่ย 4.10 ภาวะผู้นำแบบสั่งการ ที่ค่าเฉลี่ย 4.01 และภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ที่ค่าเฉลี่ย 3.99 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลประสิทธิผลในการปฏิบัติงานทั้ง 6 ด้าน

ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน	ระดับความคิดเห็น		แปลความ หมาย	ลำดับ ที่
	$\bar{X}$	S.D		
1. ด้านผลิตภาพของแต่ละบุคคล	3.93	0.540	มาก	1
2. ด้านผลการปฏิบัติงาน	3.69	0.602	มาก	3
3. ด้านการขาดงาน	3.26	0.759	ปานกลาง	4
4. ด้านการตั้งใจจะลาออก	3.07	0.990	ปานกลาง	5
5. ด้านทัศนคติของบุคคล	3.80	0.632	มาก	2
6. ด้านความเครียด	2.93	1.017	ปานกลาง	6
รวม	3.45	0.466	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 3.45 เมื่อจำแนกเป็นด้านข้อพบว่า ด้านผลผลิตของแต่ละบุคคล มีระดับความคิดเห็นสูงสุด ที่ค่าเฉลี่ย 3.93 รองลงมาคือ ด้านทัศนคติของบุคคลที่ค่าเฉลี่ย 3.80 ด้านผลการปฏิบัติงาน ที่ค่าเฉลี่ย 3.69 ด้านการขาดงาน ที่ค่าเฉลี่ย 3.26 ด้านการตั้งใจจะลาออก ที่ค่าเฉลี่ย 3.07 และด้านความเครียด ที่ค่าเฉลี่ย 2.93 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 3 ความแตกต่างของระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรจำแนกตามเพศ

ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน	ชาย		หญิง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
1. ด้านผลผลิตของแต่ละบุคคล	4.00	0.555	3.88	0.524	1.655	0.099
2. ด้านผลการปฏิบัติงาน	3.71	0.611	3.67	0.596	0.510	0.610
3. ด้านการขาดงาน	3.39	0.782	3.16	0.727	2.348	0.020*
4. ด้านการตั้งใจจะลาออก	3.16	1.006	3.01	0.975	1.135	0.257
5. ด้านทัศนคติของบุคคล	3.81	0.598	3.79	0.661	0.220	0.826
6. ด้านความเครียด	2.95	1.016	2.91	1.022	0.311	0.756
รวม	3.50	0.483	3.40	0.448	1.631	0.104

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร จำแนกตามเพศ โดยรวมมีค่า Sig. เท่ากับ 0.104 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน สรุปได้ว่าเพศที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการขาดงานมีค่า Sig. เท่ากับ 0.020 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 หมายความว่าเพศที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านการขาดงานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบสนับสนุนกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร

ภาวะผู้นำ	ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน			
	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพียร์สัน (r)	Sig. (2 – tailed)	ระดับ ความสัมพันธ์	ทิศทาง ความสัมพันธ์
ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน	0.251	0.000*	ค่อนข้างต่ำ	เดียวกัน

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า การทดสอบด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ได้ค่า r เท่ากับ 0.251 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐาน สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำแบบสนับสนุนมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 235 คน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศ มีอายุ 41 ปีขึ้นไป มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานในองค์กร 11 - 20 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 30.2

ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรูปแบบพบว่า ภาวะผู้นำแบบสนับสนุนมีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมาคือ ภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสำเร็จ ภาวะผู้นำแบบสั่งการ และสุดท้ายภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผลการศึกษาในแต่ละประเด็นสรุปได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบสนับสนุนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นผู้บริหารแสดงออกถึงความเป็นมิตรกับบุคลากรทุกคนมีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมาคือ ให้โอกาสบุคลากรแสดงความสามารถและความรับผิดชอบงานตามความสามารถของแต่ละบุคคล และส่งเสริมการพัฒนางานและการพัฒนาตนเองของบุคลากร

2. ภาวะผู้นำแบบสั่งการ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบสั่งการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นสั่งการให้บุคลากรปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมาคือ มีการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงานให้บุคลากรปฏิบัติตามอย่างละเอียดทุกขั้นตอน และควบคุมกำกับติดตามการปฏิบัติงานแต่ละงาน

3. ภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสำเร็จ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสำเร็จในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นมีการกำหนดวิสัยทัศน์ของหน่วยงานกว้างไกล มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมาคือ กระตุ้นให้บุคลากรมีการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง นำข้อบกพร่องมาปรับปรุงผลงานของตนและนำไปปรับปรุงแก้ไข และกระตุ้นความสนใจให้บุคลากรปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ย 4.08 ตามลำดับ

4. ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นมีให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการปฏิบัติงานของสำนักงานเขต มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมาคือ เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจ และมีการประชุมปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับงานอยู่เสมอ

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นด้านผลผลิตของแต่ละบุคคลเป็นลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านทัศนคติของบุคคล ด้านผลการปฏิบัติงาน ด้านการขาดงาน ด้านการตั้งใจจะลาออก และลำดับสุดท้ายด้านความเครียด ซึ่งผลการศึกษาในแต่ละประเด็นสรุปได้ดังนี้

1. ด้านผลผลิตของแต่ละบุคคล ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ด้านผลผลิตของแต่ละบุคคลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นท่านพอใจในงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมาคือ ท่านมีความเข้าใจในเนื้อหาของงานที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี และท่านทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีและได้รับคำชื่นชมจากผู้บังคับบัญชา

2. ด้านผลการปฏิบัติงาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับเกี่ยวกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านผลการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นท่านเต็มใจที่จะปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายไม่ว่าจะเป็นงานด่วนหรืองานที่ต้องปฏิบัติงานเกินเวลาทำงานปกติ มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมาคือ ท่านได้รับความช่วยเหลือจากผู้บังคับบัญชาในกรณีที่ท่านมีปัญหายุ่งเกี่ยวกับงานที่ท่านรับผิดชอบ และ ท่านไม่ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานในกรณีที่ท่านมีปัญหายุ่งเกี่ยวกับงานที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของงานที่ท่านรับผิดชอบ

3. ด้านการขาดงาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับเกี่ยวกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านการขาดงานในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นเมื่อท่านไม่สามารถมาปฏิบัติงานได้ ท่านแจ้งกับผู้บังคับบัญชาทุกครั้ง มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมาคือ ท่านเห็นด้วยกับการเพิ่มวันลาป่วยและลากิจให้มากขึ้น และท่านเคยหยุดงานเป็นเวลาติดต่อกันมากกว่า 5 วันในรอบ 1 ปี

4. ด้านการตั้งใจจะลาออก ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับเกี่ยวกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ด้านการตั้งใจจะลาออกในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นเมื่อท่านมีอายุงานในระดับที่สูงขึ้นท่านมีความคิดที่จะเกษียณตัวเอง มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมาคือ ในอนาคตถ้ามีงานที่ตรงกับความสามารถของท่านท่านจะสามารถลาออกโดยไม่แจ้งผู้บังคับบัญชาล่วงหน้า และท่านตั้งใจลาออกเมื่อได้รับความไม่ยุติธรรมในที่ทำงาน (เช่น การเลื่อนตำแหน่ง การขึ้นเงินเดือน เป็นต้น)

5. ด้านทัศนคติของบุคคล ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับเกี่ยวกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ด้านทัศนคติของบุคคลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นท่านมีความผูกพันกับองค์กรเป็นอย่างมาก มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมาคือ ท่านมีความคิดเห็นว่าองค์กรของท่านควรมีการปรับปรุง ในหลายด้าน เช่น อาคารสถานที่ การรักษาความสะอาด เป็นต้น และท่านคิดว่าองค์กรของท่านควรมีการจัดระเบียบงานในส่วนรวมให้เป็นระบบมากขึ้น

6. ด้านความเครียด ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับเกี่ยวกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านความเครียดในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นสุขภาพร่างกายของท่านส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมาคือ งานที่ท่านปฏิบัติได้รับความกดดันจากผู้บังคับบัญชาอยู่เสมอ และงานที่ท่านปฏิบัติได้รับความกดดันจากเพื่อนร่วมงาน

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระยะเวลาการปฏิบัติงานในองค์กรแตกต่างกันประสิทธิผลในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ที่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 2 ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบภาวะผู้นำของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยภาวะผู้นำแบบสนับสนุนสูงสุด รองลงมาคือ ภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสำเร็จ ภาวะผู้นำแบบสั่งการ และสุดท้ายภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ซึ่งหมายความว่า ผู้นำจะมีลักษณะเป็นกันเอง สามารถเข้าหาได้ง่าย และมีความเห็นอกเห็นใจในผู้ใต้บังคับบัญชา ให้การสนับสนุนมีพฤติกรรมเป็นมิตรและให้ความเคารพนับถือต่อศักดิ์ศรีของผู้ร่วมงานคนอื่นๆ นอกจากนั้นผู้นำที่มีพฤติกรรมในการกระตุ้นผู้ร่วมงานให้เกิดการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความภาคภูมิใจในตนเองที่ได้แสดงความสามารถของตนเอง รวมทั้งอิสระทางด้านความคิด สอดคล้องกับ วสุธา ปะบุตร (2550, หน้า 72) ได้ศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยภาวะผู้นำแบบสนับสนุน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสำเร็จ ตามลำดับและภาวะผู้นำแบบสั่งการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านผลิตภาพของแต่ละบุคคลเป็นลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านทัศนคติของบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความเครียด ตามลำดับ เนื่องจากผู้บริหารจะมีกระบวนการพิจารณามอบหมายงานที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และความถนัดของบุคลากรแต่ละคน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถผลิตงานหรือสร้างผลงานผลงานได้ตามความสามารถของตนเอง และทำให้ผลงานที่ออกมามีประสิทธิภาพ ตามเป้าหมายที่ต้องการ สอดคล้องกับรัตติยา ยะมา (2552) เรื่อง “ปัจจัยที่มีต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับ สิริลักษณ์ สุอังคะ (2550) เรื่อง “แรงจูงใจในการทำงานของครูกับประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก” พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ที่แตกต่างกัน จากผลการวิจัย พบว่า เพศ อายุ

ระยะเวลาการปฏิบัติงานในองค์กร มีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ยกเว้น เรื่อง สถานภาพ ระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ อัมพร อิศารักษ์ (2548, หน้า 1) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับประสิทธิผลของ โรงเรียนมัธยมศึกษาเขตภาคตะวันออกเฉียง พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาเขตภาคตะวันออกเฉียง เป็นแบบภาวะผู้นำปฏิรูปอยู่ในระดับมาก ภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนเขตภาคตะวันออกเฉียง จำแนกตามอายุของผู้บริหารโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตภาคตะวันออกเฉียง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ภาวะผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิผลโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยบางส่วน ของ นางลักษณ ลิระกุล (2547) เรื่อง ปัจจัยสู่ความสำเร็จในงานตรวจสอบภายในในทัศนะของผู้ตรวจสอบภายในของสถาบันการเงินที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยพบว่า ข้อมูลลักษณะด้าน ประชากร ได้แก่ อายุ ระดับเงินเดือนที่แตกต่างกัน มีผลต่อความสำเร็จในงานตรวจสอบภายในที่แตกต่างกัน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร
สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร พบว่า ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสำเร็จ ภาวะผู้นำแบบสั่งการ และภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทิศทางเดียวกัน ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ ภาวะผู้นำแบบมุ่งผลสำเร็จ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรสูงที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากมีการกำหนดเป้าหมายที่ท้าทายความสามารถและคาดหวังว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาจะทำงานได้ในระดับที่ดีที่สุด อาจเนื่องมาจากพฤติกรรมของผู้นำที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เน้นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับ สรวิชญ์ ลำเลียง (2554, หน้า 134) ได้ทำการการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่าแบบภาวะผู้นำกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับ ไชยา กรมแสง (2553, หน้า 116-123) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถาบันศึกษากับการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 เป็นไปในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

1. จากการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและส่งเสริมด้านความสามารถของบุคลากรให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เช่น เปิดโอกาสให้บุคลากรใช้ความสามารถ ให้อำนาจปฏิบัติหน้าที่ การตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้อย่างเต็มที่เพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพ ปริมาณตามเวลาที่กำหนด รวมทั้งเมื่อมีการกำหนดโครงสร้างหน่วยงานแล้ว หากพบว่าคุณสมบัติหรือความสามารถของผู้ได้บังคับบัญชายังไม่เหมาะสมควรให้การสนับสนุนส่งเสริมในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เช่น ส่งเข้าอบรม โครงการต่างๆ เพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้หรือนำมาพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่อไป

2. จากระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานในด้านการตั้งใจจะลาออก และด้านความเครียดอยู่ในระดับน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารอาจจัดทำโครงการที่ส่งเสริมสุขภาพและผ่อนคลายความเครียดแก่บุคลากรเพิ่มเติม เช่น กิจกรรมเดินแอโรบิก กิจกรรมลด ละ เลิก บุหรี่และสุรา กิจกรรมประกวด ร้องเพลง เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะทำให้บุคลากรมีสุขภาพที่แข็งแรงแล้ว ยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ไม่หมกมุ่นกับอบายมุขต่างๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำกับประสิทธิผลของการปฏิบัติงานระหว่าง ข้าราชการกรุงเทพมหานครกับข้าราชการอื่น เช่น ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการครู เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาแนวทางในการเสริมสร้างภาวะผู้นำที่ดี เพื่อจะทำให้เกิดประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน

3. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ด้านภาวะผู้นำกับประสิทธิผลของการปฏิบัติงานของแต่ละสำนักงานเขต แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน

รายการอ้างอิง

- ไชยา กรมแสง. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชครินทร์.
- ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. (2533). องค์การและการบริหาร. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นงลักษณ์ ลิระกุล. (2547). ปัจจัยสู่ความสำเร็จในงานตรวจสอบภายใน ในทัศนะของผู้ตรวจสอบภายในของสถาบันการเงินที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัตติยา ยะมา. (2552). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. การศึกษาอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วสุธา ปะบุตร. (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี,
- วิเชียร วิทยอุดม. (2548). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ: ชีระฟิล์มและไซเท็ก
- สรวิษฐ์ ลำเลียง. (2554). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ศิริลักษณ์ สุอังคะ (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานของครูกับประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เสนาะ ดิยาว. (2546). หลักการจัดการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุริย์ภรณ์ ทรศนิยากร. (2541). ภาวะผู้นำกับวิวัฒนาการขององค์กร: กรณีศึกษาโรงเรียนสหศาสตร์ศึกษา อำเภอเมืองเชียงราย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อัมพร อิศสราภักย์. (2548). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตภาคตะวันออก. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.

CHAPTER 11

อิสระ บุญญะฤทธิ์. (2557). จิตวิทยาเชิงบวกกับการเผชิญปัญหาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในการทำงาน. ใน วิชาดา กิจจรรรรม (บก.), *รวมบทความวิธีวิทยาและทฤษฎีเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ในองค์กร*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Hollander, E. P. (1978). *Leadership in Dynamics: A Practical Guide to Effective Relationship*. New York: The Free.

Steers, R. M. (1980). When is an organization effective?. A Process approach to understanding effectiveness. *Oranizations Dynamics*, 5(2), 50-63.

Yamane, T. (1970). *Statistic and introductory analysis*. Tokyo: John Weather Hill.

Yukl, G. (1994). *Leadership in organization* (3rd ed.). New Jersey: Prentice-Hall.

อิทธิพลของการรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานที่อยู่ในฐานะ
ตัวแปรคนกลาง ที่เชื่อมโยงระหว่างความฉลาดทางอารมณ์สู่ประสิทธิผล
ของทีม บริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด

The Effect of Leadership Perception and Job Satisfaction as Mediators
between Emotional Intelligence and Team Effectiveness,
S.P. Marketing Supply Company Limited

วุฒิพงษ์ วงศ์คำท่า (Woottipong Wongtatam)¹

ธัญนันท์ บุญอยู่ (Thanyanan Boonyoo)²

¹นักศึกษาลัทธิศาสตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Master of Business Administration Program, Graduate school, SouthEast Asia University

²ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Dr., Thesis Advisor

E-mail: thanyanan7@gmail.com

Received: 21 September 2018

Revised: 20 December 2018

Accepted: 9 January 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ การรับรู้ภาวะผู้นำ ความพึงพอใจในงาน และประสิทธิผลของทีม (2) เพื่อศึกษาอิทธิพลตัวแปรคนกลางของการรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานในฐานะที่เป็นปัจจัยถ่ายทอดอิทธิพลของความฉลาดทางอารมณ์สู่ประสิทธิผลของทีมบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด โดยผู้วิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณด้วยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจกับประชากร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด จำนวน 139 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีการตอบกลับครบทุกฉบับ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ วิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้างโดยใช้โปรแกรม PLS Graph 3.0

ผลการวิจัยพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ การรับรู้ภาวะผู้นำ ความพึงพอใจในงาน และประสิทธิผลของทีมบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยสัมประสิทธิ์ความถดถอยอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของทีม พบว่า (1) ความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้ภาวะผู้นำ ความพึงพอใจในงาน และประสิทธิผลของทีม มีค่าเท่ากับ 0.777, 0.365 และ 0.372 ตามลำดับ (2) การรับรู้ภาวะผู้นำมีอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจในงานและประสิทธิผลของทีม มีค่าเท่ากับ 0.439 และ 0.274 ตามลำดับ (3) ความพึงพอใจในงานมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของทีม มีค่าเท่ากับ 0.209 และ (4) การรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิผลเช่นกัน

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์, การรับรู้ภาวะผู้นำ, ความพึงพอใจในงาน, ประสิทธิผลของทีม

Abstract

This study has an intention to (1) study the level of emotional intelligence, leadership perception, job satisfaction, and team effectiveness, and (2) study the leadership perception and job satisfaction as mediators between emotional intelligence and team effectiveness of S.P. Marketing Supply Company Limited. This research is considered as a quantitative research by using survey research method. The sample size includes 139 personnel of S.P. Marketing Supply Company Limited. The questionnaires were used to collect the needed data. The descriptive statistics are percentage, mean, and standard deviation. The data were analyzed by using Structural Equation Model (SEM) by using PLS Graph 3.0

The results found that the emotional intelligence, leadership perception, job satisfaction, and team effectiveness are at the high level. The research also found that (1) the emotional intelligence has a direct effect on leadership perception, job satisfaction, and team effectiveness at 0.777, 0.365, and 0.372 respectively, (2) leadership perception has a direct effect on job satisfaction and team effectiveness at the value of 0.439 and 0.274, (3) job satisfaction has a direct effect on team effectiveness at the value of 0.209, and (4) leadership perception and job satisfaction are acting as mediators between emotional intelligence and team effectiveness.

Keywords: Emotional intelligence, Leadership perception, Job satisfaction, Team effectiveness

บทนำ

ในยุคอุตสาหกรรม 4.0 สภาพการณ์แข่งขันของธุรกิจเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานให้บรรลุซึ่งเป้าหมายถือเป็นสมรรถนะหลักในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับองค์กร โดยหลายองค์กรต่างมุ่งเน้นสร้างให้ทรัพยากรมนุษย์เกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิผลที่มุ่งเน้นองค์ประกอบของการบรรลุซึ่งเป้าหมายร่วมกันผ่านกระบวนการประสานกิจกรรมของสมาชิกในทีม โครงสร้างของหน่วยงาน นโยบายการบริหาร กิจกรรมการควบคุม และการติดตามประเมินผลการทำงาน เพื่อให้้องค์การสร้างผลงานที่ดีมีผลผลิตที่มีคุณภาพและเพิ่มความสามารถได้เปรียบในการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Mahembe & Engelbrecht, 2014, p. 2; ธีรนันท์ บุญอยู่ และคณะ, 2559, หน้า 80)

การทำงานของทีมที่มีประสิทธิผลเชิงประจักษ์นั้น ต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญหลายประการ ในการนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร อาทิ ปัจจัยความฉลาดทางอารมณ์ที่เป็นคุณลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความคิด อารมณ์และพฤติกรรมของปัจจัยการรับรู้ภาวะผู้นำที่เป็นหัวใจหลักในการพัฒนาความรู้ที่ฝังอยู่ภายในให้เกิดเป็นวิสัยทัศน์ในการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม (Dizgah & Keshavarz, 2015, p. 993) โดยปัจจัยการรับรู้ภาวะผู้นำภายในองค์กรจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างให้พนักงานเกิดความพึงพอใจในงานที่สูงขึ้นและสร้างให้พนักงานเกิดความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้เกิดประสิทธิผลของการจัดการในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่จะนำไปสู่ผลตอบแทนที่ออกมาได้เกินจากสิ่งที่จะต้องเสียไป (Saeed, 2016, p. 16; Benrazavi & Silong, 2013, p. 126) โดยปัจจัยความพึงพอใจในงานจะเป็นพฤติกรรมที่ทำให้เกิดบทบาทการประยุกต์ใช้ที่สามารถส่งเสริมการบริหารจัดการ กระบวนการปฏิบัติงาน และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์การทั้งในเชิงบวกและเชิงลบได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ทำให้ความฉลาดทางอารมณ์มีผลต่อประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น (Vratskikh et al., 2016, p. 71)

บริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด ซึ่งเป็นหนึ่งในธุรกิจขนาดกลางที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการแปรรูปอาหารจากสัตว์น้ำ มีวิสัยทัศน์และพันธกิจที่มุ่งมั่นจะเป็นผู้นำทางด้านอุตสาหกรรมอาหารที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคอุตสาหกรรมต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กรให้เกิดการหล่อหลอมทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีมให้กลายเป็นสมรรถนะหลักแก่องค์การ เพื่อเสริมสร้างให้เกิดประสิทธิผลของทีมที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กรให้สอดคล้องกับบทบาทการทำงานที่มีความสมดุลภายในทีม (Dizgah & Keshavarz, 2015, p. 992) มีความเป็นเอกลักษณ์ ความเหนียวแน่น และ

กลไกการสื่อสารที่ผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในทีมให้บรรลุตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนดไว้ (WU & Chen, 2014, p. 41)

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาอิทธิพลของการรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานที่อยู่ในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงระหว่างความฉลาดทางอารมณ์สู่ประสิทธิผลของทีมงานบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยในแต่ละด้านว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างไร โดยผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะก่อให้เกิดปัจจัยที่นำไปสู่การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิผลที่ปลูกฝังให้เกิดค่านิยมในการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรโดยตรงสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ การรับรู้ภาวะผู้นำ ความพึงพอใจในงาน และประสิทธิผลของทีมงานบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลตัวแปรคั่นกลางของการรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานในฐานะที่เป็นปัจจัยถ่ายทอดอิทธิพลของความฉลาดทางอารมณ์สู่ประสิทธิผลของทีมงานบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานของบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด จำนวนทั้งสิ้น 211 คน (บริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด, 2560) และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานของบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด จำนวน 139 คน โดยกำหนดขนาดตัวอย่างตามตารางของ (1973) ภายใต้อัตราความเชื่อมั่น 95% ยอมรับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ± 5 และใช้วิธีการสุ่ม Yamanne ตัวอย่าง 2 แบบ คือ (1) ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และ (2) ใช้วิธีจัดสรรจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนกับจำนวนประชากร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถนำผลการวิจัยที่ได้รับไปใช้ในการวางแผนในการทำงานร่วมกันในบริษัทที่จะทำให้เกิดประสิทธิผลในการทำงานเพิ่มมากขึ้น
2. สามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการเสริมสร้างให้พนักงานเกิดพฤติกรรมกรรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานที่จะเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ประสิทธิผลของทีมงานบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด

ทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการสรุปไว้ดังนี้

1. ความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence--EM) เป็นพฤติกรรมส่วนบุคคลที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างความคิด อารมณ์และพฤติกรรมการเอาใจใส่ในตนเอง ความมั่นใจและความตระหนักในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลในการสร้างความเข้าใจในสัมพันธภาพอันดีต่อสังคมและบุคคลที่เป็นหัวใจหลักของการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ภายในองค์กร (Dizgah & Keshavarz, 2015, p. 992) โดยผู้นำที่สามารถเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ได้เหมาะสมย่อมที่จะส่งผลถึงประสิทธิผลของทีมทั้งในระดับกลุ่มและระดับองค์กร ซึ่งบุคคลที่มีความสามารถในการจัดการและการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ความสามารถในการจัดการแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งต่าง ๆ และสามารถปรับตัวเข้ากับทุกสถานการณ์ก็จะทำให้เกิดการทำงานเป็นทีมเพิ่มขึ้น

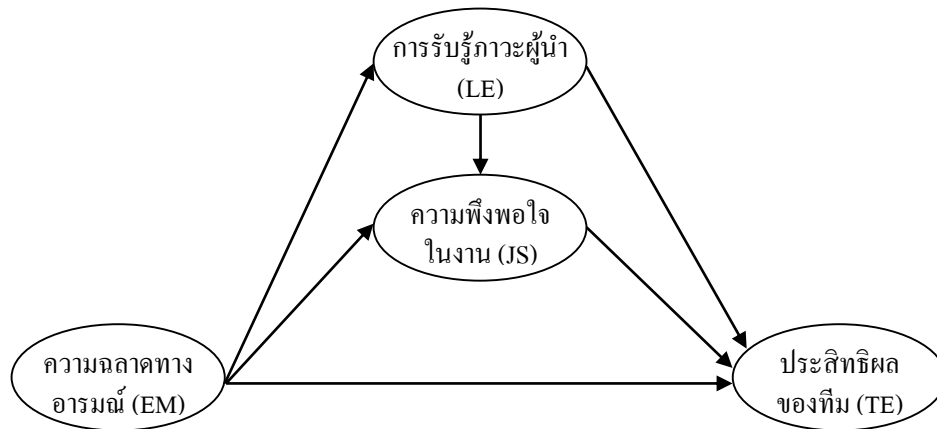
2. การรับรู้ภาวะผู้นำ (leadership perception--LE) เป็นคุณลักษณะทางพฤติกรรมของบุคคลที่มีส่วนสำคัญต่อการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดเป้าหมายร่วมกัน และสร้างพฤติกรรมให้พนักงานเกิดแรงจูงใจในการทำงาน โดยผู้นำเป็นผู้สร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงานก็จะทำให้พนักงานเกิดความพึงพอใจในการทำงานและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพให้แก่องค์กร (Belias & Koustelios, 2014, p. 24) โดย Abuzid & Abbas (2017, p. 935) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดของผู้นำที่มีผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานของพนักงาน เมื่อพนักงานเกิดความพึงพอใจในงานที่เป็นทั้งสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กรก็จะทำให้เกิดความชอบในวัฒนธรรมการทำงานที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ในงาน และเมื่อพนักงานเกิดการรับรู้ภาวะผู้นำที่เป็นสิ่งกระตุ้นก็จะทำให้พนักงานเกิดความพึงพอใจในการทำงานที่เพิ่มขีดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์สิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ที่เหนือกว่าและแตกต่างกันภายในทีมได้เช่นกัน (Mahembe & Engelbrecht, 2014, p. 3)

3. ความพึงพอใจในงาน (job satisfaction--JS) เป็นสภาวะทางอารมณ์หรือเจตคติภายในจิตใจของแต่ละบุคคลทั้งเชิงบวกหรือเชิงลบที่เกิดจากความความหวังและตอบสนองต่อคุณลักษณะของการทำงานที่ก่อให้เกิดความสุขจากการทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง (Belias & Koustelios, 2014, p. 35) โดยความคาดหวังที่เกิดจากอัตนัยทางธรรมชาติที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล อาจเกิดจากปัจจัยสภาพแวดล้อมขององค์กร ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน

คุณลักษณะงาน การยอมรับนับถือจากเพื่อนร่วมงาน และค่าตอบแทนหรือเงินเดือน เป็นต้น (Malik & Usman, 2011, p. 429) ที่จะทำให้เกิดผลของความพึงพอใจในงานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เป็นทั้งผลผลิตและผลประโยชน์ขององค์กร การจัดการที่สามารถตอบสนองต่อความสำเร็จในการเพิ่มคุณค่าของงานให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรได้ โดย Arvey et al. (1989, p. 187) กล่าวว่า การสร้างทัศนคติให้พนักงานเกิดอารมณ์ที่ดีในเชิงบวกได้นั้น จะทำให้พนักงานเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่องานทั้งด้านเจตคติที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในงานที่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น ซึ่งความพึงพอใจในงานของบุคคลจะเป็นพฤติกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายในของบุคคลมากกว่าเป็นผลที่มาจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่ทำให้เกิดบทบาทการ บูรณาการที่สามารถส่งเสริมการบริหารจัดการ กระบวนการปฏิบัติงาน และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์การทั้งในเชิงบวกและเชิงลบได้อย่างต่อเนื่อง (Vratskikh et al., 2016, p. 71)

4. ประสิทธิภาพของทีม (team effectiveness --TE) เป็นการจัดทีมที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่นำไปสู่การบรรลุถึงความสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่มบุคคลที่ปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน (Mahembe & Engelbrecht, 2014, p. 2) และตระหนักถึงบทบาทที่ต้องการรับผิดชอบและพึ่งพาซึ่งกันและกันให้เกิดเป็นข้อเท็จจริงที่พัฒนาการบริหารจัดการตามข้อเท็จจริงต่อระบบสังคมอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อบรรลุความต้องการในเชิงการสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นความพึงพอใจแก่สมาชิกและสามารถธำรงความเป็นทีมให้คงอยู่ได้ด้วยความเข้าใจทั้งในแง่ความหมายเชิงมนมิต และองค์ประกอบที่สำคัญของควมมีประสิทธิภาพไปสู่การกำหนดรูปแบบและองค์ประกอบทีม รวมถึงเน้นกระบวนการของทีมที่ได้ผลลัพธ์มากกว่าที่ตั้งเป้าหมายไว้ได้อย่างเหมาะสม (Bal & Firat, 2017, p. 307)

ดังนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของการรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานที่อยู่ในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงระหว่างความฉลาดทางอารมณ์สู่ประสิทธิผลของทีมบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์สร้างเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

- สมมติฐานที่ 1 (H1) ความหมดทางอารมณ์มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาวะผู้นำ
- สมมติฐานที่ 2 (H2) ความหมดทางอารมณ์มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในงาน
- สมมติฐานที่ 3 (H3) ความหมดทางอารมณ์มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของทีม
- สมมติฐานที่ 4 (H4) การรับรู้ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในงาน
- สมมติฐานที่ 5 (H5) การรับรู้ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของทีม
- สมมติฐานที่ 6 (H6) ความพึงพอใจในงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของทีม
- สมมติฐานที่ 7 (H7) การรับรู้ภาวะผู้นำเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความหมดทางอารมณ์กับประสิทธิผลของทีม
- สมมติฐานที่ 8 (H8) ความพึงพอใจในงานเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความหมดทางอารมณ์กับประสิทธิผลของทีม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ที่ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งตามขอบเขตและรายละเอียดที่ศึกษาดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด จำนวนทั้งสิ้น 211 คน (บริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด, 2560)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ชัฟฟลาย จำกัด จำนวน 139 คน ซึ่งกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Yamane (1973) ภายใต้อัตราความเชื่อมั่น 95% ยอมให้ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ +5 และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง 2 แบบ คือ (1) ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และ (2) ใช้วิธีจัดสรรจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนกับจำนวนประชากร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามซึ่งส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และส่วนที่ 2-5 เป็นแบบสอบถามเพื่อวัดระดับของความฉลาดทางอารมณ์ การรับรู้ภาวะผู้นำ ความพึงพอใจในงาน และประสิทธิผลของทีม โดยลักษณะของข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแบบของ Likert' Scale (Likert, 1932)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากพนักงานของบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ชัฟฟลาย จำกัด จำนวน 139 ฉบับ มีอัตราการตอบกลับร้อยละ 100 และมีการตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม ลงรหัสและวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยใช้สถิติวิเคราะห์ที่ประกอบด้วย

5.1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยการหาค่าร้อยละ

5.2 ข้อมูลเพื่อการศึกษาระดับของความฉลาดทางอารมณ์ การรับรู้ภาวะผู้นำ ความพึงพอใจในงาน และประสิทธิผลของทีมด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

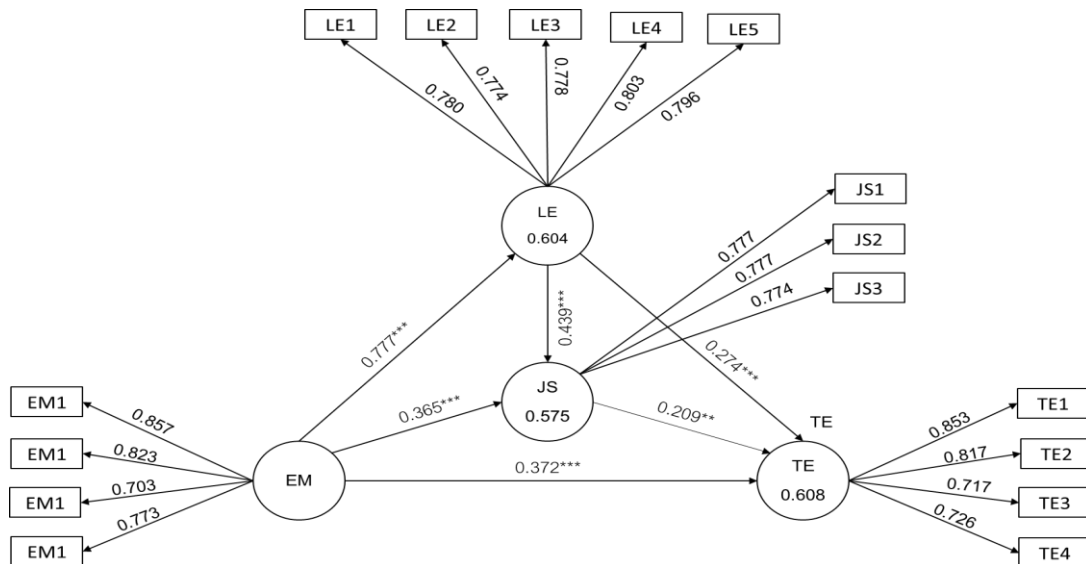
5.3 การวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุและหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วยตัวแบบสมการโครงสร้างโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป PLS Graph 3.0 (Chin, 2001)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 58.27) มีอายุระหว่าง 21-30 ปี (ร้อยละ 43.17) ระดับการศึกษาค่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 58.99) มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี (ร้อยละ 51.08) และส่วนใหญ่มีตำแหน่งงานอยู่ในฝ่ายผลิต (ร้อยละ 74.82)

2. ผลการวิเคราะห์ระดับของความฉลาดทางอารมณ์ การรับรู้ภาวะผู้นำ ความพึงพอใจในงานและประสิทธิผลของทีม พบว่า ระดับของปัจจัยความฉลาดทางอารมณ์ ($=3.86$, $SD=0.52$) มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยประสิทธิผลของทีม ($=3.85$, $SD=0.52$) ความพึงพอใจในงาน ($=3.85$, $SD=0.44$) และสุดท้ายปัจจัยการรับรู้ภาวะผู้นำ ($=3.82$, $SD=0.49$)

3. ผลการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุและหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วยตัวแบบสมการ โครงสร้างที่ปรากฏดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 เส้นทางความสัมพันธ์ตัวแบบสมการโครงสร้าง

จากภาพที่ 2 แสดงเส้นทางความสัมพันธ์ตัวแบบสมการโครงสร้างที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรซึ่งผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างสามารถอธิบายได้ 3 ประการ คือ (1) ปัจจัยที่มีผลโดยรวมต่อประสิทธิผลของทีม (TE) พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ (EM) การรับรู้ภาวะผู้นำ (LE) ความพึงพอใจในงาน (JS) มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของทีม (TE) มีค่าเท่ากับ 0.372 , 0.274 และ 0.209 ตามลำดับ ส่วนความฉลาดทางอารมณ์ (EM) และการรับรู้ภาวะผู้นำ (LE) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลของทีมมีค่าเท่ากับ 0.076 และ 0.091 ตามลำดับ (2) ปัจจัยที่มีผลโดยรวมต่อความพึงพอใจในงาน (JS) พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ (EM) และการรับรู้ภาวะผู้นำ (LE) มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในงาน (JS) มีค่าเท่ากับ 0.365 , 0.439 ตามลำดับ ส่วนความฉลาดทางอารมณ์ (EM) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความพึงพอใจในงาน (JS) มีค่าเท่ากับ 0.341 และ (3) ปัจจัยที่มีผลโดยรวมต่อการรับรู้ภาวะผู้นำ (LE) พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ (EM) มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาวะผู้นำมีค่าเท่ากับ 0.777 โดยผู้วิจัยได้สรุปผลความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลการรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานที่อยู่ในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงระหว่างความฉลาดทางอารมณ์สู่ประสิทธิผลของทีมได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลการรับรู้ภาวะผู้นำ และความพึงพอใจในงานที่อยู่ในฐานะตัวแปรต้นกลางที่เชื่อมโยงระหว่างความฉลาดทางอารมณ์สู่ประสิทธิผลของทีม

ตัวแปร (LV)	ความผันแปร (R ²)	อิทธิพล (effect)	EM	LE	JS
ประสิทธิผลของทีม (TE)	0.608	DE	0.372***	0.274***	0.209***
		IE	0.076	0.091	0.000
		TE	0.448	0.365	0.209
ความพึงพอใจในงาน (JS)	0.575	DE	0.365***	0.439***	0.000
		IE	0.341	0.000	0.000
		TE	0.696	0.439	0.000
การรับรู้ภาวะผู้นำ (LE)	0.604	DE	0.777***	0.000	N/A
		IE	0.000	0.000	N/A
		TE	0.777	0.000	N/A

หมายเหตุ :DE = Direct Effect, IE = Indirect Effect, TE = Total Effect, N/A = Not Applicable,

4. ผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยอิทธิพลการรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานที่อยู่ในฐานะตัวแปรต้นกลางที่เชื่อมโยงระหว่างความฉลาดทางอารมณ์สู่ประสิทธิผลของทีม โดยจะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแบบเฉพาะความฉลาดทางอารมณ์ การรับรู้ภาวะผู้นำ ความพึงพอใจในงานและประสิทธิผลของทีม พบว่าค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมีความแตกต่างกันดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัย (hypothesis)	สัมประสิทธิ์		
	เส้นทาง (Coef.)	ค่า t-test	ผลลัพธ์
H1 ความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาวะผู้นำ	0.777***	27.655	สนับสนุน
H2 ความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ ในงาน	***0.365	4.223	สนับสนุน
H3 ความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของ ทีม	***0.372	4.055	สนับสนุน
H4 การรับรู้ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในงาน	0.439***	5.471	สนับสนุน
H5 การรับรู้ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของทีม	0.274***	2.743	สนับสนุน
H6 ความพึงพอใจในงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของทีม	0.209**	2.054	สนับสนุน

หมายเหตุ: (* หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.10$ หรือ $t \geq 1.65$)

(** หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.05$ หรือ $t \geq 1.69$)

(*** หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.01$ หรือ $t \geq 2.58$)

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า (1) ความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาวะผู้นำ ความพึงพอใจในงาน และประสิทธิผลของทีม โดยค่า t-test เท่ากับ 27.655, 4.223 และ 4.055 ตามลำดับ (2) การรับรู้ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในงานและประสิทธิผลของทีม โดยค่า t-test เท่ากับ 5.471, และ 2.743 ตามลำดับ และ (3) ความพึงพอใจในงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของทีม โดยค่า t-test เท่ากับ 2.054 ตามลำดับ

5. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรคั่นกลาง (mediation variables) ซึ่งเป็นตัวแปรที่เข้ามาเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยที่ตัวแปรคั่นกลางจะอธิบายอิทธิพลทางอ้อมระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ผลที่ได้จะปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบอิทธิพลทางอ้อม (mediation effect)

สมมติฐานการวิจัย (hypothesis)	Effect	Boot SE	Boot LLCI	Boot ULCI
H7 การรับรู้ภาวะผู้นำเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่าง ความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิผลของทีม	0.425	0.093	0.265	0.628
H8 ความพึงพอใจในงานเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่าง ความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิผลของทีม	0.185	0.059	0.067	0.299

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบอิทธิพลทางอ้อมของการรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานที่เป็นปัจจัยเชื่อมโยงอิทธิพลของความฉลาดทางอารมณ์สู่ประสิทธิผลของทีม โดยมีค่าผลคูณของสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่าง (Boot LLCI) และขอบเขตบน (Boot ULCI) ที่ช่วงของความเชื่อมั่น ไม่คลุม 0 แสดงว่า อิทธิพลของการรับรู้ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงานเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงอิทธิพลของความฉลาดทางอารมณ์สู่ประสิทธิผลของทีม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ของขอบเขตล่างเท่ากับ 0.265 และ 0.067 ตามลำดับ และขอบเขตบนเท่ากับ 0.628 และ 0.299 ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้สามารถอภิปรายผลการวิจัยและตีความข้อมูลต่างๆ ได้เป็น 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยความฉลาดทางอารมณ์ จากผลการวิจัยพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาวะผู้นำ ความพึงพอใจในงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dizgah & Keshavarz (2015) ที่พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์เกิดจากการผสมผสานระหว่างความคิด อารมณ์และพฤติกรรมเอาใจใส่ในตนเอง ความมั่นใจและความตระหนักในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลในการสร้างความเข้าใจในสัมพันธภาพอันดีทางสังคมและบุคคลที่เป็นหัวใจหลักของการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ภายในองค์กร โดยผู้นำที่สามารถเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ได้เหมาะสมย่อมที่จะส่งผลดีต่อองค์กรเช่นกัน

2. ปัจจัยการรับรู้ภาวะผู้นำ จากผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในงาน และประสิทธิผลของทีม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Belias & Koustelios (2014) ที่พบว่า การรับรู้ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงาน ซึ่งการรับรู้ภาวะผู้นำถือเป็นส่วนสำคัญหนึ่งในการขับเคลื่อนปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและพนักงานให้เกิดเป้าหมายร่วมกัน และสร้างพฤติกรรมให้พนักงานเกิดแรงจูงใจในการทำงาน ถ้าผู้นำสร้าง

สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดีและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงานก็จะทำให้พนักงานเกิดความพึงพอใจในการทำงานและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพให้แก่ทีมขององค์กร (Abuzid & Abbas, 2017)

3. ปัจจัยความพึงพอใจในงาน จากผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจงานมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของทีม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Saeed (2016) ที่พบว่า การที่พนักงานมีความพึงพอใจในการทำงานที่สูงขึ้นก็จะทำให้พนักงานมุ่งมั่นที่จะทำงานให้เกิดประสิทธิภาพของการจัดการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและทำให้เกิดผลตอบแทนออกมาได้เกินจากสิ่งที่ต้องเสียไป (Benrazavi & Silong, 2013)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1.1 จากผลการศึกษาพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ถือเป็นพฤติกรรมที่ผู้บริหารจะต้องสร้างให้เกิดในทุกๆ ด้าน ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้องจัดให้มีการฝึกอบรมในเรื่องเชาวน์อารมณ์กับการทำงานกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ต่างๆ เช่น กีฬาสี หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่สร้างให้เกิดภาวะการควบคุมอารมณ์อันจะก่อประโยชน์ทั้งในชีวิตการทำงานและชีวิตประจำวัน

1.2 จากผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะทางพฤติกรรมของผู้บริหารที่จะต้องส่งเสริมให้พนักงานเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ และการควบคุมดูแลติดตาม ที่ชี้แนะให้กำลังใจ และประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ดูแลพัฒนาปรับปรุงการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้บริหารทุกคนจำเป็นต้องสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำที่สามารถนำศักยภาพของผู้ใต้บังคับบัญชาออกมาใช้ในการปฏิบัติงานให้ได้มากที่สุด และเป็นผู้ผลักดันให้งานทุกอย่างขององค์กรสามารถดำเนินการไปได้อย่างราบรื่น ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

1.3 จากผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจในงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติและมีการกำหนดแผนงานที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างชัดเจน โดยผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในงานของบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ

1.4 จากผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของทีมเป็นความสามารถในการทำงานให้สำเร็จตรงตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยผู้บริหารจะต้องสนับสนุนการทำงานเป็นทีมภายในองค์กรและให้ความสำคัญกับพนักงานทำงานร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนด โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ไม่มีการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อนกัน ให้สมาชิกในทีมได้มี

ส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง และสามารถติดต่อสื่อสารกันอย่างเปิดเผย เพื่อความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในทีม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สามารถนำไปใช้ในการวางแผนในการทำงานร่วมกันในบริษัทที่จะทำให้เกิดประสิทธิผลในการทำงานเพิ่มมากขึ้น

2.2 ควรนำทฤษฎีที่สร้างจากข้อมูลและนำความรู้ที่ได้จากผลการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ไปประยุกต์ใช้ในธุรกิจเดียวกันทั้งภาครัฐและเอกชน หรือธุรกิจที่มีลักษณะงานแตกต่างกัน เพื่อนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบและต่อยอดให้เกิดประโยชน์กับองค์กรต่อไป

รายการอ้างอิง

บริษัท เอสพี มาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด. (2560). *ข้อมูลทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง*

ซัพพลาย จำกัด. สมุทรสาคร: บริษัท เอสพีมาร์เก็ตติ้ง ซัพพลาย จำกัด

รัชญนันท์ บุญอยู่, นิภา รุ่งเรืองวุฒิไกร, มนตรี พิริยะกุล และนภาพร ชันชนา. (2559). อิทธิพล
คั่นกลางแบบอนุกรมของทุนทางปัญญาและการเป็นผู้ประกอบการในการถ่ายทอด
วัฒนธรรมองค์การสู่ผลการดำเนินงานสำหรับอุตสาหกรรมต่อตัวถังรถโดยสาร. *วารสาร
คุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ (ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 6(1), 78-94.

Abuzid, H. F. T., & Abbas, M. (2017). Empowering leadership and its role on job satisfaction and employee creativity: An empirical study of Saudi Arabian banks. *Journal of Engineering and Applied Sciences*, 12(4), 933-944.

Arvey, R. D., Bouchard, T. J., Segal, N. L., & Abraham, L. M. (1989). Job satisfaction: Environmental and Genetic components. *Journal of Applied Psychology*, 74(2), 187-192.

Bal, C. G., & Firat, I. (2017). The impact of emotional intelligence on team performance and learning organization of employees. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 7(7), 304-325.

Belias, D., & Koustelios, A. (2014). Leadership and job satisfaction: A review. *European Scientific Journal*, 8(10), 24-46.

Benrazavi, S. R., & Silong, A. D. (2013). Employees' job satisfaction and its influence on willingness to work in teams. *Journal of Management Policy and Practice*, 14(1), 124-140.

CHAPTER 12

- Chin, W. W. (2001). *PLS graph user's guide version 3.0*. Retrieved January 8, 2018, from <http://www.spss-pasw.ir/upload/images/ei8gx66re11tenmq0sm.pdf>
- Dizgah, M. R., & Keshavarz, A. (2015). Investigating the relationship between emotional intelligence, transformational leadership and team effectiveness in the bank of Guilan province Iran. *Advances in Environmental Biology*, 9(3), 992-1000.
- Likert, R. A. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 140, 5-53.
- Mahembe, B., & Engelbrecht, A. S. (2014). The relationship between servant leadership, organizational citizenship behavior and team effectiveness. *SA Journal of Industrial Psychology*, 40(1), 1-10.
- Malik, M. I., & Usman, A. (2011). Role overload, job satisfaction and their effect on layoff survivor's job retention and productivity. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, 2(11), 427-440.
- Saeed, M. S. (2016). The impact of job satisfaction and knowledge sharing on employee performance. *Journal of Resources Development and Management*, 121, 16-23.
- Vratskikh, I., Deh, M., Al-Lozi, M., & Maqableh, M. (2016). The impact of emotional intelligence on job performance via the mediating role of job satisfaction. *International Journal of Business and Management*, 11(2), 69-91.
- Wu, M., & Chen, Y. H. (2014). A factor analysis on teamwork performance: An empirical study of inter-instituted collaboration. *Eurasian Journal of Educational Research*, 55, 37-54.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

ภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไร
ด้านความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย *

Leadership of Non-profit Organizations
Regarding Sexually-diverse Groups in Thailand

ชนินทร์ จักรภพโยธิน (Chanin Chakkrapopyodhin)

นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารทรัพยากรมนุษย์

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศาสตร์

Ph.D. Candidate, Doctor of Public Administration Program in Human Resource Management

Graduate School of Public Administration, National Institute of Development Administration

Email: chanin.c@hotmail.com

Received: 25 December 2018

Revised: 28 March 2019

Accepted: 2 May 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ค้นหาภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศ จำแนกตามขนาดขององค์กร ได้แก่ องค์กรขนาดเล็ก องค์กรขนาดกลาง และองค์กรขนาดใหญ่

วิธีการดำเนินวิจัย ใช้วิธีการวิจัยคุณภาพ ในลักษณะของกรณีศึกษา (Case Studies) 3 องค์กร โดยเก็บข้อมูลจากการศึกษา และวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกต กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารขององค์กร บุคลากรภายในองค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศ ใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก และตัวผู้วิจัยเองในการเก็บ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง A Study of the Effects of Leadership on Organizational Effectiveness: A Case Study of Non-profit Organizations Regarding Sexually-diverse Groups in Thailand

ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยการจำแนกประเภทข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ การเจแนบข้อมูลจากคำตอบในข้อคำถามที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดของลักษณะผู้นำ และการหาความคล้ายคลึงของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรแต่ละขนาด มีความรูปแบบภาวะผู้นำที่แตกต่างกัน โดยองค์กรขนาดใหญ่ภาวะผู้นำเป็นแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) องค์กรขนาดกลางภาวะผู้นำเป็นแบบมุ่งเน้นความสัมพันธ์ (Consideration Leadership) และองค์กรขนาดเล็ก ภาวะผู้นำเป็นแบบประชาธิปไตย (Democratic Leadership)

ข้อเสนอแนะ องค์กรจะสร้างผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับองค์กรแล้ว จำเป็นจะต้องสร้างรูปแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับกับองค์กรตนเอง โดยพิจารณาถึงประเภทขององค์กร โครงสร้างองค์กร วัฒนธรรมและ พันธกิจขององค์กร รวมวัฒนธรรมและบุคลากรองค์กร

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, องค์กรไม่แสวงหากำไร, ความหลากหลายทางเพศ

Abstract

This article aims to 1) explore the leadership of non-profit organizations regarding sexually-diverse groups in Thailand, 2) compare the leadership of non-profit organizations regarding sexually-diverse groups classified via the organization sizes which are small, medium, and large organizations.

Regarding research methodology, the qualitative research was conducted through the Case Studies method from 3 organizations by data collection from the documents study and analysis, the interview, and the observation. The key informants were; organization leaders and non-profit organization employees. In terms of sexually-diverse groups, the key informants were chosen via purposive sampling method. The research instruments were interview, tape recorder, note, and the researcher who collected and analyzed data through classification, distribution and categorization. The data enumeration was conducted from the responses which related to the leadership indicator and data similarity gaining from the informants.

The results showed that the leadership of each non-profit organization was different. The large organization was Transformational Leadership whereas the medium organization was Consideration Leadership, and the small organization was Democratic Leadership.

In terms of the research suggestion, each organization should build up the appropriate leadership model for its leader according to types of organization, structure, vision and mission including its culture and employees.

Keywords: Leadership, Non-profit Organization, Sexually-diverse

บทนำ

ในอดีตการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำในงานเขียนทางวิชาการ(อ้างอิง) จำนวนมาก ซึ่งการศึกษาภาวะผู้นำที่ผ่านมานิยมใช้กระบวนการค้นแบบเชิงปริมาณด้วยการสร้างงานวิจัยจากข้อมูล ที่มุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงโดยการหาสาเหตุและผลลัพธ์ ซึ่งข้อเท็จจริงที่ได้จะมีลักษณะเป็น วัตถุประสงค์หรือเป็นปรนัย (Klenke, 2016) ซึ่งงานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพมีการศึกษาน้อยมาก เมื่อเทียบกับงานวิจัยที่ใช้วิธีเชิงปริมาณ Conger (1998) ทั้งนี้การวิจัยเชิงปริมาณ มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ (Weber, 2004) เช่น วิธีการวิจัยที่หลากหลายและซับซ้อน ประโยชน์จากการวิจัยยึดติดกับการแจกแจงข้อมูลเชิงตัวเลข เป็นวิธีที่ต้องใช้ศึกษากับกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ ไม่สามารถที่จะทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง (Cepeda & Martin, 2005). จึงมีความพยายามในการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำโดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพมากขึ้น ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพจะช่วยให้เข้าใจบทบาทสำคัญในการจัดการของผู้นำได้มากยิ่งขึ้น ทั้งในเชิงลึก และกว้าง สามารถตอบคำถามอะไร ทำไม อย่างไร เกี่ยวกับผู้นำได้มากขึ้น (Steiner, 2002) นอกจากนี้ ไบรท์แมน (2004) กล่าวถึงการวิจัยเชิงคุณภาพว่าสามารถทำให้เข้าใจภาวะผู้นำมากขึ้น เช่น บทบาทของผู้นำในกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่างในองค์กร ช่วยให้เข้าใจบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำได้กว้างมากขึ้น ทำให้สามารถค้นหารูปแบบของผู้นำได้ โดยอาศัยข้อมูลจากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่างๆ (Bryman, et. al, 1988)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาภาวะผู้นำองค์กร ส่วนใหญ่จะนิยมศึกษาภาวะผู้นำขององค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน การศึกษาเกี่ยวกับองค์กรไม่แสวงหากำไรในประเทศไทยมีอยู่น้อย เมื่อเทียบกับองค์กร 2 ประเภทข้างต้น (ปณัสนัฏฐา สุภจักรวัฒนา, 2554) ทั้งนี้องค์กรไม่แสวงหากำไรในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจาก 10,000 องค์กรในปี พ.ศ. 2540 เป็น 70,000 องค์กรในปี 2555 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556) ทั้งนี้รวมถึงองค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความ

หลากหลายทางเพศ ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นมาพร้อมๆ กับกระแสแนวคิดเรื่องสิทธิ ความเท่าเทียมทางเพศที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และทั่วโลก รวมถึงแนวคิดการบริหารการปกครอง (New Public Governance: NPG) (Osborne; 2010) ที่ส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าและบริการ การส่งเสริม ช่วยเหลือสังคมในมิติต่างๆ แทนภาครัฐ

ดังนั้น บทความนี้จึงได้นำเสนอการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศ โดยศึกษาภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศในครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาแบบกรณีศึกษา (Case Study) 3 องค์กร โดยเลือกตามขนาดองค์กร ซึ่งขนาดขององค์กรวัดจากจำนวนสมาชิกขององค์กร (Bass, 1990) เพราะขนาดองค์กรถือเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อภาวะผู้นำที่และได้รับความสนใจในการศึกษาอยู่เสมอ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ค้นหาภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศในประเทศ
2. เปรียบเทียบภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศจำแนกตามขนาดขององค์กร ได้แก่ องค์กรขนาดเล็ก องค์กรขนาดกลาง และองค์กรขนาดใหญ่

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศในประเทศ 3 แห่ง แบ่งเป็น องค์กรขนาดใหญ่ 1 แห่ง ที่มีจำนวนบุคลากรตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป องค์กรขนาดกลาง 1 แห่ง ที่มีจำนวนบุคลากรมากกว่า 30 คน แต่ไม่ถึง 100 คน และองค์กรขนาดเล็ก 1 แห่ง ที่มีจำนวนบุคลากร น้อยกว่า 30 คน เก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2559- มิถุนายน 2561

สรุปแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

Bass (1990) กล่าวว่า ภาวะผู้นำหมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับโครงสร้าง การปรับโครงสร้าง หรือการปรับเปลี่ยนสถานการณ์ และการรับรู้ของกลุ่ม ในขณะที่ Hersey Hersey & Blanchard (1988) กล่าวถึง ภาวะผู้นำว่าเป็นกระบวนการใช้อิทธิพลผลักดันให้เกิดพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มุ่งสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ สำหรับในทางพระพุทธศาสนา ประยุทธ์ ปยุตโต กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ คุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล

ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและ พากันไปสู่จุดหมายที่ตั้งาม สรุปได้ว่าความหมายของภาวะผู้นำคือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และสร้างอิทธิพลเหนือกลุ่มทั้งในเชิงปฏิบัติ และในด้านจิตใจ ผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

โดยทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำมี 4 กลุ่มที่สำคัญ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ (Leadership Traits) โดยอธิบายภาวะผู้นำว่าควรมีลักษณะใดบ้าง เช่น มีสติปัญญา มีวุฒิภาวะ มีความสามารถ และบุคลิกภาพที่ดี เป็นต้น นักวิชาการในกลุ่มนี้ได้แก่ Stogdill (1974) Brown & Monberg (1980) เป็นต้น 2) ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม (Leadership Behaviors) โดยอธิบายภาวะผู้นำ พฤติกรรมของผู้นำ ซึ่งนักวิชาการในกลุ่มนี้ได้แก่ นักวิชาการจาก Ohio State University (1945 อ้างถึงใน Shooshtarian & Amini, 2012) Blake & Jane Mouton (1982) เป็นต้น 3) ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Situational Leadership) โดยอธิบายภาวะผู้นำจากสถานการณ์ต่างๆ นักวิชาการในกลุ่มนี้ได้แก่ Fiedler (1974) Hersey & Blanchard (1988) เป็นต้น และ 4) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leaderships) นักวิชาการในกลุ่มนี้ได้แก่ Burn (1978) Bass & Avolio (1994) เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรไม่แสวงหากำไร

องค์กรไม่แสวงหากำไร คือ องค์กรที่ไม่ได้เน้นผลกำไร โดยเป็นส่วนหนึ่งของภาคส่วนที่สามซึ่งไม่ใช่ทั้งองค์กรภาครัฐ และไม่ใช่องค์กรภาคเอกชน ซึ่งองค์กรไม่แสวงหากำไรถูกเรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น Nongovernmental Organizations (NGOs), Non-Commercial Organization(NCO), Community-based organizations ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทในการประยุกต์ใช้ โดย Salamon & Helmut (1996) ได้อธิบายความหมายขององค์กรไม่แสวงหากำไรไว้ คือ เป็นการดำเนินงานโดยภาคเอกชน ที่จัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรเพื่อการบริการสาธารณะ และ Pongsapich et al., (2003) ได้กล่าวว่า องค์กรไม่แสวงหากำไร หมายถึง องค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มบุคคลที่มีความคิดอันมีอุดมการณ์หรือมีผลประโยชน์ที่คล้ายคลึงกัน มารวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีระเบียบแบบแผน โดยการจัดองค์กรอย่างมีระบบ มีคณะกรรมการบริหารงาน และมีการทำกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง สรุปได้ว่า องค์กรไม่แสวงหากำไร หมายถึง องค์กรที่ไม่ใช่ของเอกชน และไม่ใชของรัฐบาล แต่สามารถได้รับการสนับสนุน และทำงานร่วมกับองค์กรเอกชนหรือรัฐบาลได้ มีเป้าหมายในการทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ มีขอบข่ายในการทำงานกว้างขวาง ขึ้นอยู่กับพันธกิจของแต่ละองค์กร

โดยบทบาทสำคัญขององค์กรไม่แสวงหากำไรที่สำคัญ Clark (1991) ได้แก่ 1. จัดหาสินค้าและบริการ โดยเน้นการตอบสนองความจำเป็นที่ภาครัฐ และภาคเอกชนไม่เคยทำได้มาก่อน 2. ช่วยเหลือรัฐบาลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาขององค์กรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านการส่งเสริม

ทักษะที่จำเป็นสำหรับองค์กรไม่แสวงหากำไร ในการสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน เช่น ข้อมูลสาธารณะ การศึกษา แคมเปญในการสื่อสารต่างๆ หรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ และความจำเป็นของกลุ่มที่มีความเปราะบาง 3. ช่วยเหลือพลเมืองในการเป็นปากเป็นเสียงในการแสดงความต้องการของพลเมือง การกำหนดทางเลือกในการพิจารณา นโยบายต่างๆ ของผู้กำหนดนโยบาย การแสดงเนื้อหาสาระต่อนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับอิสรภาพในการพูด 4. ช่วยเหลือในการสร้างความรับผิดชอบและความโปร่งใสของรัฐบาล และของเจ้าหน้าที่และโครงการต่างๆ ของรัฐบาลท้องถิ่น

องค์กรไม่แสวงหากำไรในประเทศไทยมีจำนวนมาก จากข้อมูลของสำนักงานสถิติที่สำรวจเมื่อปี 2555 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556) มีจำนวนองค์กรไม่แสวงหากำไรมากถึง 70,000 กว่าองค์กร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นองค์กรที่ดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการบริการสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้ องค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศถือเป็นกลุ่มองค์กรในด้านบริการสังคมสงเคราะห์เช่นกัน โดยทำภารกิจหลักที่คล้ายคลึงกันคือการดูแลในเรื่องสุขภาพ และสิทธิให้กับผู้มีความหลากหลายทางเพศ

แนวคิดเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ

แนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ เป็นแนวคิดเรื่องเพศวิถีสมัยใหม่ที่ต่อต้านแนวคิดกับแนวคิดเดิม เพราะสังคมในอดีตการเป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศคือสิ่งที่ผิด Foucault (1986) อธิบายว่า สังคมตะวันตกนิยามคำว่าเพศจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เพศจึงมีความเป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้สร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โศกนาฏกรดขี่ แบ่งแยกกีดกัน และมองกลุ่มรักร่วมเพศเป็นผู้ป่วยทางจิต ภายหลังความคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศเริ่มเปลี่ยนไปซึ่ง Judith (2006) อธิบายเรื่องการแสดงออกทางเพศว่าการแสดงบทบาททางเพศไม่จำเป็นต้องตรงกับเพศตามธรรมชาติ หรืออารมณ์ความรู้สึกของคน

ในปัจจุบัน กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ จะเรียกว่า กลุ่ม LGBT ซึ่งประกอบด้วย เลสเบียน (Lesbian) หมายถึง ผู้หญิงที่มีความสนใจในผู้หญิงด้วยกัน, เกย์ (Gay) หมายถึง ผู้ชายที่มีความสนใจในผู้ชายด้วยกัน, ไบเซ็กชวล (Bisexual) หมายถึง ผู้ชายหรือผู้หญิงที่มีความสนใจทั้งผู้ชายและผู้หญิง และ T คือ คนข้ามเพศ (Transgender and/or Transsexual) โดย Transgender หมายถึง บุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศไม่ใช่ทั้งชาย และหญิงหรือบางที่เรียกว่าคนข้ามเพศ ซึ่งผู้ชายที่ข้ามเพศไปเป็นผู้หญิงจะเรียกว่า Transwoman ส่วนผู้หญิงที่ข้ามเพศไปเป็นผู้ชาย จะเรียกว่า Tran men สำหรับ Transsexual หมายถึง บุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ ตรงข้ามกับเพศทางชีวภาพ อย่างไรก็ตาม การใช้คำว่า LGBT ยังเป็นคำที่ทำให้รู้สึกถึงการแบ่งแยกระหว่างกลุ่ม LGBT กับกลุ่ม

เพศกระแสดังกล่าวเพศชาย และเพศหญิง ทำให้ในปัจจุบันมีการใช้คำว่า Gender and Sexual Diversity หรือ GSD เพื่อหมายถึงความหลากหลายทางเพศสภาวะ และเพศวิถีทั้งหมด ซึ่งรวมถึงทั้งเพศชาย และเพศหญิงเอาไว้ด้วย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้เลือกใช้กลยุทธ์การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case study) และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Boeije, 2010) โดยเลือกจากองค์การไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศที่จดทะเบียนกับกระทรวงมหาดไทย แล้วนำมาจำแนกกลุ่มตามขนาดองค์การออกเป็นองค์การขนาดใหญ่ องค์การขนาดกลาง และองค์การขนาดเล็ก

การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้บริหารองค์การบุคลากรในองค์การขององค์การไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศ ดังนี้ องค์การขนาดใหญ่ ผู้บริหาร 1 คน และบุคลากร 3 คน องค์การขนาดกลางผู้บริหาร 1 คน และบุคลากร 1 คน และองค์การขนาดเล็ก ผู้บริหาร 1 คน และ บุคลากร 1 คน 1 รวมจำนวน 8 คน ซึ่งเป็นขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ทำให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกที่สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ (สุรางค์ จันทวานิช, 2549) และในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้บริหาร และบุคลากรขององค์การ โดยเลือกแบบมีเกณฑ์ (Criterion Sampling) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีลักษณะร่วมกัน 5 ประการ ดังนี้ (Spradley, 1979) 1) ผู้ให้ข้อมูลต้องผ่านการปลูกฝังวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องมาเป็นอย่างดี (Through Enculturation) คือผู้ให้ข้อมูลต้องปฏิบัติงานในองค์การไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศไม่น้อยกว่า 1 ปี เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ให้ข้อมูลผ่านกระบวนการปลูกฝังวัฒนธรรมเพียงพอ ที่จะให้เกิดการรับรู้ และมีประสบการณ์จากการทำงานในองค์การ และสามารถให้ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง 2) ผู้ให้ข้อมูลต้องมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ (Current Involvement) ลักษณะของผู้ให้ข้อมูลที่ต้องยังอยู่ในสถานที่ทำงานปัจจุบัน ไม่ใช่คนที่เคยทำงานอยู่ในอดีต เพราะว่าผู้ให้ข้อมูลที่ยังทำงานอยู่จะเป็นผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ปัจจุบันขององค์การ และเข้าใจสภาพแวดล้อม และบริบทที่องค์การกำลังเผชิญ 3) ผู้ให้ข้อมูลต้องดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้วัฒนธรรมที่แตกต่างกับผู้วิจัย (An Unfamiliar Cultural Scene) 4) ผู้ให้ข้อมูลต้องมีเวลาในการให้ข้อมูลกับผู้วิจัยอย่างเพียงพอ (Adequate Time) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษารุ่นนี้จะใช้เวลาในการให้สัมภาษณ์เฉลี่ย คนละ 1 ชั่วโมง ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Nastasi & Schensul, 2005) และ 5) ผู้ให้ข้อมูลไม่ใช่ผู้วิเคราะห์ข้อมูลหรือเนื้อหาใดๆ (Non-Analytic)

การสัมภาษณ์มีลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ (Interview guide) ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยจะใช้คำถามปลายเปิด (Open-ended question) ที่สามารถตอบคำถามการวิจัย และเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยเท่านั้น โดยในขณะที่สัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ ควบคู่ไปกับการจดบันทึกข้อมูลสำคัญเป็นลายลักษณ์อักษรร่วมด้วย นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกต (Observation) ในขณะออกสัมภาษณ์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้แก่ พฤติกรรมของผู้นำ การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้นำและบุคลากรในองค์การ โดยในแต่ละของการสัมภาษณ์ผู้วิจัย ได้ชี้แจงหัวข้อการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และแสดงข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ทั้งหมด และขออนุญาตในการบันทึกเสียงและจดบันทึกทุกครั้ง

ในการตรวจสอบข้อมูลผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการวิจัย (Methodological Triangulation) เพื่อนำจุดแข็งของวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลมาผสมผสานกันทำให้ข้อมูลน่าเชื่อถือมากขึ้น และทำให้เกิดมุมมองใหม่ๆ จากผู้ให้ข้อมูล ทำให้ข้อมูลสามารถอธิบายได้กว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้น รวมถึงเป็นการตรวจสอบความตรงของข้อมูล โดยวิธีการตรวจไขว้ (Cross Check) (Jick, 1979) โดยใช้วิธีสามเส้า 2 วิธี ได้แก่ วิธีแรก คือ การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแบบที่สอง คือ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการแบบเดียวกัน แต่เก็บจากหลายแหล่งข้อมูล ได้แก่ การศึกษาจากเอกสารทั้งจากบทสัมภาษณ์ งานวิจัย บทความ เอกสารทางวิชาการต่างๆ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกัน เพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้ว่ามีความสอดคล้องและตรงกัน

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่บันทึกได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตมา วิเคราะห์ข้อมูลจัดทำ และจัดเก็บข้อมูล โดยการจำแนกประเภทข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ การแก่นับข้อมูลจากคำตอบในข้อคำถามที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดของลักษณะผู้นำ และการหาความคล้ายคลึงของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขยายข้อมูลให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้เพิ่มเติมมากขึ้น

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาภาวะผู้นำขององค์การไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศ พบว่าผู้นำองค์การไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศขององค์การขนาดใหญ่ ผู้นำมีภาวะผู้นำที่เน้นการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ซึ่งวิธีการที่สะท้อนถึงลักษณะของการเป็นผู้นำที่เน้นการเปลี่ยนแปลงของผู้นำคือ ผู้นำจะสนับสนุนให้บุคลากรในองค์การทำงานอย่างมีอุดมการณ์ โดยการที่ผู้นำปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง เพื่อให้บุคลากรเห็น และเชื่อมั่นคงใน

อุดมการณ์ ซึ่งผู้นำขององค์การขนาดใหญ่จะเน้นย้ำถึงปรัชญาในการทำงานขององค์การ คือ รัก เข้าใจ สักดิ์ศรี และเท่าเทียมอยู่เสมอ และเน้นการสื่อสารกับบุคลากรผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งในการ ประชุมแบบทางการและไม่เป็นทางการ การสื่อสารผ่าน Social Media เพื่อให้บุคลากรในองค์การ เห็นภาพความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นจากการทำงาน ซึ่งจากการให้ข้อมูลของบุคลากร ได้กล่าวว่า “ผู้นำ ของเราจะใช้ Facebook ในการอัปเดตการทำงาน และความเคลื่อนไหวต่างๆภายในองค์การ ทำให้ ตนเองเห็นเคลื่อนไหวต่างๆ ของผู้นำ รวมถึงทราบความเคลื่อนไหวขององค์การอยู่เสมอ ซึ่งนอกจากเราจะใช้ Facebook เป็นช่องทางในการกันภายในองค์การแล้ว เรายังใช้ Facebook สื่อสารกับภายนอกโดยการลงภาพกิจกรรมขององค์การ การ Live ใน Facebook เพื่อประชาสัมพันธ์ องค์การ ให้คนได้รู้จักองค์การ ได้ทราบข่าวและกิจกรรมต่างๆ ขององค์การ”

นอกจากนี้ผู้นำองค์การขนาดใหญ่ ได้ส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาความรู้ และสามารถในการใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ในการทำงาน เพื่อให้องค์การและบุคลากรก้าวทันไปกับการ เปลี่ยนแปลงของโลก สามารถเข้าถึงปัญหา สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา สอดคล้อง กับลักษณะการใช้ชีวิตของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในปัจจุบัน เช่น การสร้างชุดตรวจ HIV ที่บ้านควบคู่ไปกับ VDO Call เพื่อแนะนำการใช้งานและการให้คำปรึกษา ก่อนและหลังการตรวจ เชื้อ HIV การใช้ยา PrEP เพื่อป้องกันการติดเชื้อ HIV ก่อนการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยาง อนามัย การใช้ยา PEP เพื่อลดโอกาสการติดเชื้อ HIV หลังมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย การตรวจหาเชื้อ HIV ด้วยวิธีการที่ทันสมัยโดยการเจาะปลายนิ้วแทนการใช้เข็มดูดเลือด และใช้ เวลาในการรอผลการตรวจเพียง 1-2 ชั่วโมง เป็นต้น

ส่วนผู้นำองค์การไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศขององค์การขนาดกลาง ผู้นำมีภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ (Consideration Leadership) โดยผู้นำขององค์การมี แนวทางการทำงานที่ค่อนข้างยืดหยุ่น ไม่ได้ยึดติดกับกฎระเบียบจนเคร่งครัด เน้นการให้ ความสำคัญกับบุคลากร ทำให้บุคลากรมีความสุขกับการทำงาน ซึ่งผู้นำมีบทบาทสำคัญอย่างมาก ในการช่วยให้สร้างความสุขในการทำงานของบุคลากร ซึ่งผู้นำองค์การขนาดกลาง ได้ให้สัมภาษณ์ ในประเด็นนี้ว่า “เราในฐานะผู้นำ จะต้องให้ความสำคัญกับคนที่ทำงานร่วมกับเรา สนใจเขา เข้าใจ เขา หากบุคลากรมีปัญหาเราก็ต้องเข้าไปช่วยเหลือได้ และทำให้เขาเห็นว่าเขาคือคนสำคัญของ องค์การ”

นอกจากนี้ผู้นำขององค์การขนาดกลางได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดในการทำงาน โดยได้ กล่าวถึงหลักคิดในการทำงานของตนเองว่า “เราทำงานกับคนที่มีความหลากหลายทางเพศ เราต้อง ยอมรับความแตกต่างของคนได้ ยิ่งคนเยอะ ยิ่งแตกต่าง ความต้องการของคนก็ต่างกัน ปัญหาของ แต่ละคนก็ไม่เหมือน แต่เราต้องคิดเสมอว่าเราต้องเข้าใจความต่างเหล่านั้น และเราต้องระลึกเสมอ

ว่าเราทำงานไม่ได้เพื่อตัวเองอย่างเดียว เราต้องทำงานเพื่อคนอื่นเหล่านั้นด้วย คนที่เป็นเหมือนเรานี้แหละ ถ้าคิดแบบนี้เราก็คงจะมีพลังในการทำงานนะ”

ซึ่งความสามารถในการเข้าใจถึงความแตกต่างของคนของผู้นำองค์กรขนาดกลาง ทำให้ผู้นำมองเห็นความสามารถในการทำงานที่แตกต่างกันของบุคลากร และใช้ความสามารถของบุคลากรที่แตกต่างกันนั้น มากำหนด และมอบหมายงานที่เหมาะสมกับความสามารถของบุคลากร ดังที่ผู้นำองค์กรขนาดกลางได้ให้ข้อมูลว่า “ตนเองเป็นคนที่ถนัดในการทำหน้าที่ในการพูด สื่อสาร มองภาพรวมขององค์กรออก แต่ตนเองจะไม่ถนัดงานที่ต้องใช้ความรอบคอบ เช่น งานเอกสาร งานบัญชี เป็นต้น ซึ่งตนเองจะให้น้องอีกคนที่มีความสามารถ และไว้วางใจได้มาดูแลงานในส่วนที่ตนเองไม่ถนัด ซึ่งวิธีนี้ช่วยเสริมให้การบริหารมันสมบูรณ์มากขึ้น”

ทั้งนี้บุคลากรคนหนึ่งขององค์กรขนาดกลางยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “องค์กรของเราอยู่กันแบบพี่ๆ น้องๆ เหมือนชื่อองค์กรของเรานี้แหละ ที่เราต้องการให้เป็นองค์กรเพื่อพี่น้องของกลุ่มความหลากหลายทางเพศที่เข้ามาขอรับบริการ ขอรับความช่วยเหลือต่างๆ ดังนั้น หัวหน้าก็ต้องการจะดูแลองค์กรและบุคลากรในองค์กรให้เหมือนกับดูแลพี่น้องในครอบครัวเช่นเดียวกัน ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการไปดูแลคนอื่นที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศเหมือนกับเราละ”

ในขณะที่ผู้นำองค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศขององค์กรขนาดเล็ก ผู้นำมีภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นประชาธิปไตย (Democratic Leadership) โดยแนวทางการในการทำงานต่างๆ ขององค์กร ผู้นำจะใช้วิธีการปรึกษาหารือ และลงคะแนนเสียงกันในการทำงานต่างๆ โดยข้อตกลงของกลุ่ม หรือเสียงส่วนใหญ่ถือเป็นแนวทางในการทำงาน แต่อย่างไรเสียงส่วนน้อยยังคงมีความสำคัญอยู่เสมอ โดยผู้นำได้ให้ข้อมูลว่า “ในการลงมติในเรื่องต่างๆ ทุกคนเท่าเทียมกัน เสียงส่วนใหญ่ถือเป็นวิธีการร่วมกันในการเลือกแนวทางปฏิบัติ หรือแนวทางการทำงานขององค์กร แต่คนที่มีความเห็นต่าง ก็สามารถให้เหตุผลชี้แจงให้กับทางเลือกของตัวเองได้นะ ซึ่งเราถือว่าทุกเสียงพูดของแต่ละคนสำคัญเสมอ พี่เองถึงจะเป็นหัวหน้า แต่พี่ก็ไม่ได้มีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจใด ถ้าคนส่วนใหญ่มีความเห็นต่างจากพี่ พี่ก็ยอมรับความคิดเห็นของเสียงส่วนใหญ่ เช่น มีงบประมาณมาให้เราทำโครงการ พี่ก็ต้องมาคุยกับคนในองค์กรก่อนว่า จะรับทำโครงการนี้ไหม มีทีมงานพร้อมในการทำงานนี้ไหม หรือโครงการนี้ทำแล้วจะเกิดประโยชน์อะไรกับองค์กร หรือกลุ่มหมายขององค์กรหรือไม่ เป็นต้น ซึ่งการที่เราทำแบบนี้ได้ ก็ต้องบอกว่าองค์กรเราได้เปรียบคือเรามีคนไม่มาก เราสามารถรับฟังเสียงของทุกคนได้จริงๆ”

นอกจากนี้ ในการทำงานองค์กรก็เปิดโอกาสให้บุคลากรสามารถเลือกเพื่อนร่วมงาน และวิธีการทำงานกันได้เอง เช่น ในการทำงานโครงการหนึ่งๆ ที่ต้องมีการทำงานร่วมกันเครือข่ายภายนอก หรือบุคลากรภายนอกองค์กร ทุกครั้งจะต้องผ่านความเห็นของบุคลากรในองค์กรก่อน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่ทำหน้าที่หลักในการดูแลโครงการนั้นๆ ว่าอยากทำงานหรือสามารถทำงานกับบุคลากรภายนอกหรือเครือข่ายภายนอกองค์กรได้หรือไม่ เพราะเหตุใด และหากการทำงานเกิดข้อผิดพลาด การแก้ปัญหาคือการร่วมกันลงความเห็นเพื่อหาทางออกร่วมกัน คือสิ่งสำคัญของสำหรับการทำงานขององค์กร และหากงานใดบรรลุถือเป็นผลงานร่วมกันขององค์กรทุกคนมีส่วนร่วมทั้งหมด

ซึ่งจากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า ผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศ มีภาวะผู้นำที่แตกต่างกันไป ถึงแม้จะเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรประเภทเดียวกัน แต่ขนาดองค์กรที่แตกต่างกันทำให้ภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรด้านความหลากหลายทางเพศทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีความแตกต่างกันไปด้วย

อภิปรายผลและสรุป

จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายได้ว่า องค์กรขนาดใหญ่ผู้นำมีภาวะผู้นำที่เน้นการเปลี่ยนแปลง เพราะ องค์กรขนาดใหญ่มีบุคลากรจำนวนมาก ผู้นำต้องมีอุดมการณ์ ทำคนแบบอย่างให้กับบุคลากร ทำให้บุคลากรเกิดความไว้วางใจได้ สามารถสร้างแรงบันดาลใจ ความคิดริเริ่มใหม่ๆ ให้กับบุคลากร เพื่อให้คนในองค์กรที่มีจำนวนมาก สามารถยึดเป็นแบบอย่างและปฏิบัติตามผู้นำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ ในขณะที่องค์กรขนาดกลาง ผู้นำมีภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ เพราะ องค์กรขนาดกลางมีจำนวนบุคลากรไม่มาก ผู้นำสามารถเข้าใจ และเข้าถึงการทำงานของบุคลากรแต่ละคนได้ รวมถึงปัญหา และอารมณ์ความรู้สึกของบุคลากร และผู้นำทำให้บุคลากรทุกคนรู้สึกว่าคุณคือบุคคลสำคัญขององค์กร ในส่วนขององค์กรขนาดเล็กผู้นำมีภาวะผู้นำแบบมุ่งเน้นประชาธิปไตย เพราะ จำนวนบุคลากรมีน้อยสามารถร่วมกันทำงานได้ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย แนวทางการปฏิบัติงาน การจัดกิจกรรมและโครงการต่างๆ โดยที่ทุกคนมีส่วนร่วมในออกแสดงความเห็นได้ทั้งหมด หลักการทำงานยึดเสียงส่วนใหญ่เป็นสำคัญ ผู้นำไม่ได้สิทธิเด็ดขาดในการตัดสินใจเพียงคนเดียว เน้นการรับฟัง และรับชอบในผลการการทำงานร่วมกัน

ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามขนาดขององค์กรพบว่า ภาวะผู้นำขององค์กรทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของของ Marx (2017) ที่ศึกษาผลกระทบจากขนาดองค์กรที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า องค์กรขนาดใหญ่มีรูปแบบภาวะผู้นำที่แตกต่างกันกับองค์กรขนาดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เพราะองค์กรที่ขนาดใหญ่ขึ้น ผู้นำจะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรน้อยลง นอกจากนี้ผลการศึกษายังเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ Tugbobo (2014) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบภาวะผู้นำของ

ผู้ประกอบการในประเทศไนจีเรีย พบว่า ขนาดขององค์กรขนาดเล็ก ผู้นำจะมีภาวะผู้นำที่แตกต่างจากภาวะผู้นำขององค์กรขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาที่ได้ตรงข้ามกับงานวิจัยของ Chan Su Jung & Geon Lee (2016) ที่ศึกษาเรื่องบรรยากาศองค์กร ภาวะผู้นำ ขนาดองค์กร และแรงบันดาลใจในด้านนวัตกรรม ในหน่วยงานภาครัฐ ในด้านขนาดองค์กรกับภาวะผู้นำ พบว่าขนาดขององค์กรที่แตกต่างกัน ไม่ได้ส่งผลต่อภาวะผู้นำขององค์กร

โดยสรุป จากผลการศึกษาขององค์กรประเภทเดียวกัน แต่มีขนาดแตกต่างกัน ผู้นำมีภาวะผู้นำที่ต่างกัน แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำแบบหนึ่งๆ จะเหมาะสมที่สุดกับองค์กรใดองค์กรหนึ่งเท่านั้น ไม่สามารถระบุได้ว่าภาวะผู้นำแบบใด (There is no one-size-fits-all leadership strategy) เพราะภาวะผู้นำที่ดีที่สุดสำหรับองค์กรหนึ่งๆ อาจไม่เหมาะสมกับอีกองค์กรหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้เกิดจากบริบทต่างๆ ขององค์กรแต่ละแห่งที่ต่างกัน ทั้งประเภทขององค์กร วิสัยทัศน์ และพันธกิจขององค์กร การเติบโตขององค์กร รวมถึงวัฒนธรรมองค์กร และจำนวน ทักษะ บุคลิกภาพ แรงจูงใจ ประสบการณ์ อายุของบุคลากรในองค์กร เป็นต้น ดังนั้นองค์กรควรเรียนรู้และสร้างผู้นำที่มีลักษณะภาวะผู้นำที่เหมาะสม และพอดี (tailor-made) กับองค์กรของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้

จากผลการศึกษาที่ได้ จะพบว่า องค์กรไม่แสวงหาคำไร แม้จะเป็นองค์กรประเภทเดียวกัน และมีพันธกิจที่คล้ายคลึงกัน ในด้านการทำงานกับบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ แต่ขนาดองค์กรมีความแตกต่างกัน ทำให้ผู้นำมีภาวะผู้นำที่ต่างกัน แต่มีความเหมาะสมกับองค์กรของตนเอง ดังนั้น ในการที่องค์กรจะสร้างผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับองค์กรแล้ว จำเป็นจะต้องสร้างรูปแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับกับองค์กรตนเอง โดยพิจารณาถึงประเภทขององค์กร โครงสร้างองค์กร วิสัยทัศน์ และพันธกิจขององค์กร รวมถึงวัฒนธรรมและบุคลากรภายในองค์กร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. สำหรับผลการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหาคำไรด้านความหลากหลายทางเพศเพียงอย่างเดียว ดังนั้นจึงในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรศึกษาเปรียบเทียบกับองค์กรไม่แสวงหาคำไรที่ทำงานในประเด็นอื่นๆ เพื่อให้เกิดข้อค้นพบที่น่าสนใจมากขึ้น

2. การศึกษาในครั้งนี้เปรียบเทียบภาวะผู้นำขององค์กรไม่แสวงหากำไรจากขนาดขององค์กร ซึ่งในการศึกษารั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบกับปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง และลึกซึ้งมากขึ้น รวมถึงอาจนำไปใช้ในการศึกษาองค์กรประเภทอื่นๆ ทั้งองค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชนเพื่อให้เห็นผลลัพธ์ของการศึกษาจากองค์กรที่มีประเภทแตกต่างกัน

รายการอ้างอิง

- ปณัสน์ชญา สุภจักรวัฒนา. (2554). องค์กรไม่แสวงหากำไร: องค์ความรู้ทางรัฐประศาสนศาสตร์ ที่ถูกลืมในไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 4(2), 51-60.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2549). *การวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2556). *รายงานการสำรวจของค์การไม่แสวงหากำไร ปี 2556*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- Bass, B. M. (1990). *Bass & Stogdill's Handbook of Leadership Theory, Research, and Managerial Applications* (3rd ed.). New York: The Free Press.
- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving Organizational Effectiveness Through Transformational Leadership*. California: Sage Publications Ltd.
- Blake, R. R., & Mouton, J. S. (1964). *The management grid*. Houston: Gulf publishing.
- Boeije, H. (2010). *Analysis in Qualitative Research*. Singapore: Sage Publications Ltd.
- Brown, W. B. & Moberg, D. J. (1980). *Organizational Theory and Management: A Macro Approach*. New York: John Wiley & Sons.
- Bryman, et. al., (1988). Qualitative Research and the Study of Leadership. *Sage Journals*, 41(1), 13-29.
- Boeije, H. (2010). *Analysis in Qualitative Research*. Singapore: Sage Publications Ltd.
- Burns, J. M. (1978). *Leadership*. New York: Harper and Row.
- Cepeda, G., & Martin, D. (2005). A review of case studies publishing in Management Decision 2003-2004: Guides and criteria for achieving quality in qualitative research. *Management Decision*, 43(6), 851-876,
- Chan Su Jung & Geon Lee. (2016). Organizational Climate, Leadership, Organization Size, and Aspiration for Innovation in Government Agencies. *Journal Public Performance & Management Review*, 39(4), 757-782.

- Clark, J. (1991). *Democratizing Development. The Role of Voluntary Organizations*. London: Earthscan.
- Fiedler, Fred E. (1974). The Contingency Model-New Directions for Leadership Utilization. *Journal of Contemporary Business*, 3(4), 65–80.
- Foucault, M. (1986). *The Care of the Self: The History of Sexuality Vol 3*. Translated by Robert Hurley, Pantheon. New York: Penguin Random House.
- Hersey, P., & Blanchard, K. (1988). *Management of organizational behavior*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Jick, T. D. (1979). Mixing qualitative and quantitative methods: Triangulation in action. *Administrative Science Quarterly*, 24(4), 602-611.
- Judith, B. (2006). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. London and New York: Routledge.
- Klenke, K. (2016). Qualitative Interviewing in Leadership Research. In Karin Klenke (ed.). *Qualitative Research in the Study of Leadership*. (pp. 123 – 150). Bingley, UK: Emerald Publishing.
- Marx, T. G. (2017). The Impacts of Company Size on Leadership. *Management and Organizational Studies*, 4(1), 82-89.
- Nastasi, B. K., & Schensul, S. L. (2005). Contributions of qualitative research to the validity of intervention research. *Journal of School Psychology*, 43(3), 177-195.
- Osborne, S. P. (2010). Introduction the New Public Governance: a suitable case for treatment?. In Edition by Stephen P. Osborne. *The New Public Governance: Emerging Perspective on the Theory and Practice of Public Governance*. (pp. 1-16). London and New York: Routledge.
- Pongsapich, A. et.al. (2003). *Philanthropy in Thailand*. The Social Research Institute, Chulalongkorn University, Bangkok.
- Salamon, L. M. & Helmut, K. A. (1996). *The Emerging Nonprofit Sector An Overview*. Manchester: Manchester University Press.
- Shooshtarian, Z., & Amini, M. (2012). The Study of Relationship between Leader's Behavior and Efficiency and Return on Investment. *Polish Journal of Management Studies*, 6, 55-67.

CHAPTER 13

- Spradley, J. P. (1979). *The Ethnographic Interview*. New York: Harcourt Brace Jovanich College Publisher.
- Steiner, C. J. (2002). The Technicity Paradigm and Scientism in Qualitative Research. *The Qualitative Report*, 7(2), 1-28.
- Stogdill, R. M. (1974). *Handbook of leadership: A survey of the literature*. New York: Free Press.
- Tugbobo, A. N. (2014). The Factors Influencing the Leadership Style of Nigerian Small Scale Business Entrepreneur. *European Journal of Business and Management*, 6(1), 78-83.
- Weber, R. (2004). Editor's Comments: The Rhetoric of Positivism versus Interpretivism: A Personal View. *MIS Quarterly*, 28(1).

การบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่
ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี

**Service Administration of Mobile Fire Extinguishers of Municipalities
in Pathum Thani Province**

ชลธิชา เดชทองคำ (Chonticha Dachthongkum)¹

สัมพันธ์ พลภักดิ์ (Sampan Polpak)²

¹นักศึกษาลัทธิศาสตรปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

Doctor of Philosophy Program Department of Public Administration, Eastern Asia University

²ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

Dr. Lecturer in Doctor of Philosophy Program Department of Public Administration,

Eastern Asia University

E-mail: heart221@hotmail.com

Received: 15 January 2019

Revised: 7 February 2019

Accepted: 1 May 2019

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี และ 3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ ได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน มาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยของการศึกษานี้

ระเบียบวิธีวิจัยของการศึกษานี้ ได้ออกแบบรูปแบบการวิจัยให้เป็นวิธีการวิจัยแบบผสม โดยเน้นการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักและใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลเสริม

การวิจัยเชิงปริมาณเป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลจากประชากรเป็นจำนวนมาก โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง ได้ค่าเท่ากับ 0.95 และผ่านการหาค่าความเชื่อถือได้ ที่ระดับ 0.83 ประชากรคือ ประชาชนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของเทศบาลเมือง 9 แห่ง ในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 410,181 ส่วนกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 1,109 คน ซึ่งได้มาจากการคำนวณโดยใช้สูตรของทาร์ยามานะ การเก็บรวบรวมข้อมูลสนามดำเนินการระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน ถึง 1 สิงหาคม 2561 เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาได้จำนวน 881 ชุด/คน คิดเป็นร้อยละ 79.44 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,109 คน วิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ในรูปตาราง รวมทั้งใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเฉพาะบุคคล และเป็นการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว คนละไม่น้อยกว่า 60 นาที ด้วยแบบสัมภาษณ์แนวลึกที่มีโครงสร้าง

ผลการศึกษาพบว่า (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่สำคัญคือ เทศบาลในจังหวัดปทุมธานีให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ ไม่มากเท่าที่ควร รวมทั้งให้บริการเครื่องดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ที่ครอบคลุมและทั่วถึงไม่เพียงพอ (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่สำคัญคือ เทศบาลในจังหวัดปทุมธานีควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องดับเพลิงแบบเคลื่อนที่แก่ประชาชน พร้อมทั้งให้บริการอย่างครอบคลุม ทั่วถึง และเท่าเทียมกันเพิ่มมากขึ้น และ (3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการประสบความสำเร็จที่สำคัญ คือ การที่รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการสนับสนุนการให้บริการเครื่องดับเพลิง รวมทั้งให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างพอเพียง

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, การให้บริการ, เครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่, เทศบาลในจังหวัดปทุมธานี

Abstract

Objectives of this study were to explore (1) situation problems of service administration of mobile fire extinguishers of municipalities in Pathum Thani Province, (2) development guidelines of service administration of mobile fire extinguishers of

municipalities in Pathum Thani Province, and (3) factors effecting the success development guidelines of service administration of mobile fire extinguishers of municipalities in Pathum Thani Province. The Sufficiency Economy Philosophy of 5 aspects was applied as conceptual framework of this study.

Methodology of this research was designed the research design as mixed methods research applying quantitative research as a principal and qualitative research as a supplementary. The quantitative research was survey research collecting large field data with questionnaires. The questionnaires passed try out of validity check at level of 0.95 and reliability check at level of 0.83. Population was all 410,181 residential people in the area of 9 Town Municipalities in Pathum Thani Province. Total of 1,109 samples were calculated by using Taro Yamane's formula. Field data collection was conducted during June1-August1, 2018 , and total 881 completed sets of questionnaire equal to 79.44% of the 1,109 total samples were returned. Data analysis was represented in contingency table with descriptive approach. Descriptive Statistics exercised were percentage, mean, and standard deviation. For qualitative data, in-depth interview of 9 experts, selected by the Purposive Sampling Method with face to face interview of at least 60 minute each and structured in-depth interview form, was also applied.

Findings of this research were (1) the major problem were the municipalities in Pathum Thani Province' s paying less attention on the services administration of mobile fire extinguishers including insufficient comprehensive and thorough publicity services of mobile fire extinguishers, (2) the major improvement guidelines of administration were the municipalities in Pathum Thani Province should concentrate on the services administration of mobile fire extinguishers for people and should increasingly provide comprehensive, thorough publicity, equal services, and (3) the major factors effecting the success development guidelines were the Government' s explicit and continuous policy on supporting the services of mobile fire extinguishers as well as subsidizing sufficient budget to the municipalities in Pathum Thani Province.

Keywords: Administration, Services, Mobile fire extinguishers, Municipalities in Pathum Thani Province

บทนำ

การปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองที่รัฐส่วนกลางมอบอำนาจให้ประชาชนสามารถดำเนินการปกครองตนเองได้โดยให้มีหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ และการพัฒนาการให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวนี้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ในเขตรับผิดชอบตัดสินใจและดำเนินงานภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่กำหนดภายในท้องถิ่นเท่านั้น และองค์กรปกครองท้องถิ่นจะต้องอยู่ในการกำกับดูแลของรัฐและตามบังคับการใช้กฎหมายที่กำหนดตามประเภทของการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ

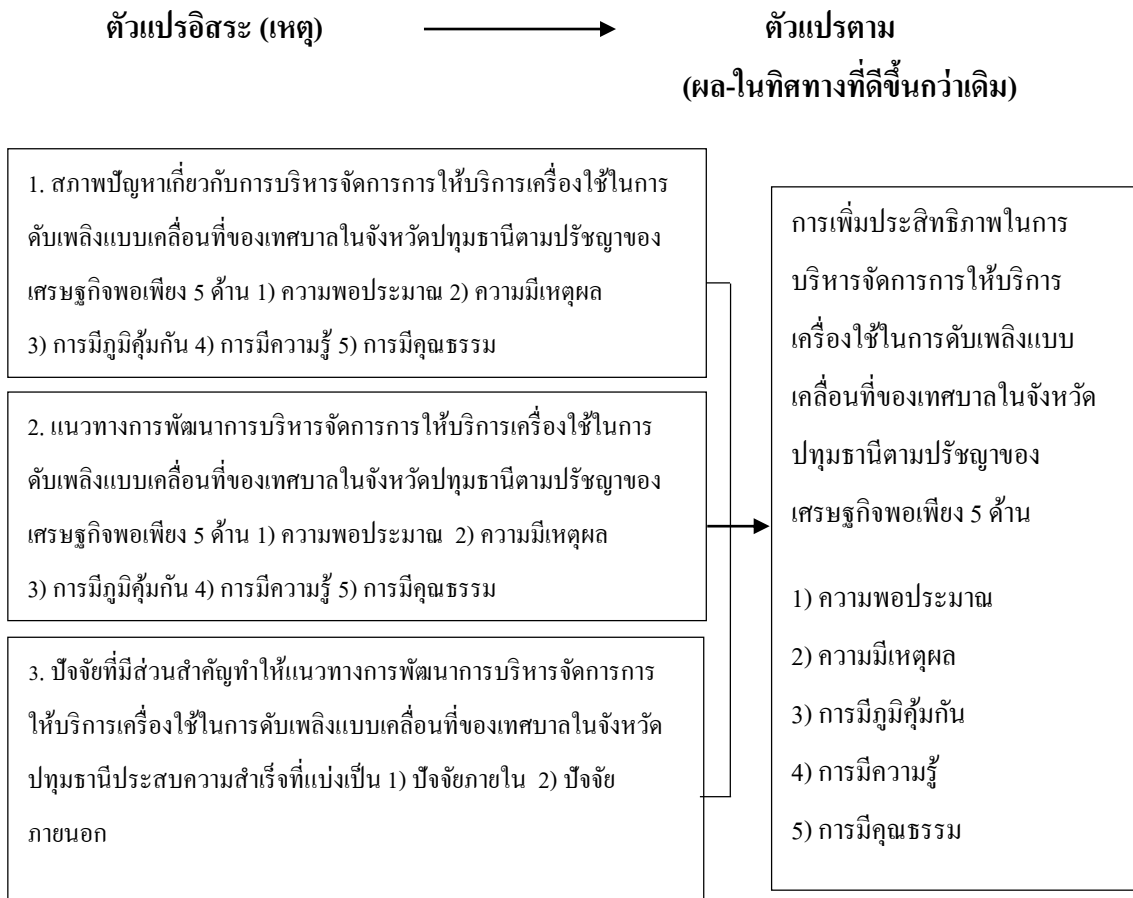
ประเภทของการปกครองส่วนท้องถิ่น มีอยู่หลายประเภทขึ้นอยู่กับอำนาจหน้าที่ในการรับผิดชอบขนาดของพื้นที่จำนวนประชาชนและการบริหารจัดการงบประมาณการปกครองท้องถิ่นแบ่งออกเป็นส่วนจังหวัด ส่วนอำเภอและส่วนตำบลโดยส่วนจังหวัดเรียกว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนอำเภอเรียกว่า เทศบาลนครหรือเทศบาลเมือง และส่วนตำบลเรียกว่า เทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งประเภทของการปกครองท้องถิ่นเป็นองค์กรที่รับการกระจายอำนาจหน้าที่มาจากส่วนกลางในการบริหารจัดการท้องถิ่นในแต่ละเขตพื้นที่ตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรแต่ละประเภทหรือแต่ละรูปแบบของเขตพื้นที่นั้นๆ

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นที่จะทำการศึกษาไปที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทของเทศบาล ในจังหวัดปทุมธานี ที่มีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2552 ในกิจกรรมการจัดให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง เนื่องจากทางเทศบาลบริหารจัดการการให้บริการด้านการจัดให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ในแต่ละชุมชนไม่พอเพียง และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งส่งผลต่อความปลอดภัยของประชาชนเป็นอย่างมาก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี ประสบความสำเร็จ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานซึ่งเน้น (1) การวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจเป็นหลัก และ (2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อนำข้อมูลมาเสริมและเทียบเคียงกับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณมีความครบถ้วนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น (Creswell and Garrett, 2008)

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของเทศบาลเมือง 9 แห่งในจังหวัดปทุมธานีที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 1,109 คน จำนวนนี้ ที่ได้มาจากการคำนวณโดยสูตรของ

Taro Yamane (1973) ที่ระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 0.03 เช่นนี้ ถือว่าเป็นการสุ่มตัวอย่างประเภทที่ใช้ความน่าจะเป็น (probability sampling) (Cowles and Nelson, 2015, pp. 13-34) หรือเป็นการสุ่มตัวอย่างประเภทที่ใช้หลักวิชาการทางสถิติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ ในการศึกษาครั้งนี้จึงใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว โดยผ่านการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา หรือหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.95 และได้ผ่านการทดสอบเพื่อหาค่าความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม ได้ค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.82 โดยแบ่งแบบสอบถามเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ และระดับการศึกษา ข้อมูล

ส่วนที่สอง เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่สาม เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่สี่ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จที่จัดแบ่งเป็นปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสนามดำเนินการระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน - 1 สิงหาคม 2561 เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์ได้จำนวน 881 ชุด/ คน ($n=881$) คิดเป็นร้อยละ 79.44 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,109 คน นำแบบสอบถามทั้งหมดมาทำการประมวลและวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และนำเสนอ สำหรับวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ในรูปตารางสถิติ รวมทั้งใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนาสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ นอกจากนี้แล้ว ยังใช้ภาพประกอบตามความจำเป็น สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากประชากรของการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นประชากรแฝง หรือประชากรที่ไม่อาจระบุจำนวนได้อย่างชัดเจน หรือได้ง่าย ดังเช่นประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเชิงปริมาณ เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ศึกษาจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงบุคคล (Purposive Sampling) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี การสุ่มตัวอย่างเช่นนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างประเภทที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (non probability sampling) หรือไม่ใช่หลักวิชาการทางสถิติ ซึ่งหมายถึงการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ดุลพินิจของผู้ศึกษามากกว่าวิธีการทางสถิติทั่วไป ดังเช่นการวิจัยเชิงปริมาณ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อทำการสัมภาษณ์ แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 คน ดังกล่าว ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ส่วนนี้ถือว่าเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ และเป็นข้อมูลเสริมสำหรับนำไปวิเคราะห์ เทียบเคียงกับข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการวิจัยสนามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากซึ่งเป็นข้อมูลหลัก

โดยผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองแบบตัวต่อตัว ทีละคน ๆ คนละไม่น้อยกว่า 60 นาที ทั้ง 9 คน การสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ 9 คนนั้น วันที่ 20-25 สิงหาคม 2561 หลังจากสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาประมวล แปลความ วิเคราะห์ และเขียนบรรยายไว้ในตาราง การศึกษาตลอดโครงการของในครั้งนี้ เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2560 ถึง วันที่ 1 ธันวาคม 2561 รวมระยะเวลา 12 เดือน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยข้อมูลส่วนบุคคลของประชากร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถามและเป็นประชาชนในเขตพื้นที่ของเทศบาลเมือง 9 แห่ง ในจังหวัดปทุมธานี (ร้อยละ 50.51) เป็นเพศหญิง ที่เหลือ (ร้อยละ 49.49) เป็นชาย อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 52.33) มีระดับการศึกษาปริญญาตรี เทียบเท่า หรือสูงกว่าปริญญาตรี และที่เหลือ (ร้อยละ 47.67) มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี

ผู้ศึกษาได้สรุปความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อ 3 เรื่อง (ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1.-3. ตามลำดับ) อันได้แก่ ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อ (1) สภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัด

ปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมาก 4 ด้าน และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 1 ด้าน (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน และ (3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จที่แบ่งเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมากที่สุดทั้ง 2 ปัจจัย ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำเสนอแต่ละเรื่อง รวม 3 เรื่องๆ ละ 1 ข้อคำถาม เฉพาะที่สำคัญที่สุดและมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ดังนี้

1) สภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1.) ที่มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) สูงที่สุด ($\bar{X}$ 2.49, S.D. 0.656) ในระดับมาก คือ ด้านความพอประมาณ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ในระดับมาก ได้แก่ คำถามที่ว่า "เทศบาลไม่ได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องดับเพลิงแบบเคลื่อนที่มากเท่าที่ควร เช่น ให้บริการเครื่องดับเพลิงได้ไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน และชุมชน เป็นต้น"

2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.) ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ 2.49, S.D. 0.645) ในระดับมาก คือ ด้านการมีคุณธรรม ได้แก่ คำถามที่ว่า "เทศบาลควรให้บริการสาธารณะกับประชาชนในแต่ละด้านอย่างเท่าเทียมและมีคุณธรรมที่ดี โดยไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองในการสร้างโอกาสการเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการเทศบาลในสมัยต่อไปเท่านั้น"

3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จที่จัดแบ่งเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 3.) ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ 2.53, S.D. 0.618) (ในระดับมาก) คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ คำถามที่ว่า "การที่รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมและสนับสนุนในการให้บริการด้านเครื่องดับเพลิงของเทศบาลและให้การสนับสนุนด้านการงบประมาณอย่างพอเพียง"

CHAPTER 14

ในเวลาเดียวกัน ผู้ศึกษาได้นำเสนอการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 เรื่อง เฉพาะด้านหรือปัจจัยที่สำคัญที่สุดของแต่ละด้านหรือปัจจัย โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 สรุปความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จที่จัดแบ่งเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก จำแนกตามค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) แต่ละด้าน/ปัจจัย เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย

ค่าเฉลี่ยแต่ละด้าน/ ปัจจัย เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย		
1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับ การบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยใน ระดับมาก 4 ด้าน และเห็นด้วยใน ระดับปานกลาง 1 ด้าน)	2. แนวทางการพัฒนา การบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยใน ระดับมากถึง 5 ด้าน)	3. ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้ แนวทางการพัฒนาการบริหาร จัดการประสบความสำเร็จ (กลุ่ม ตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยใน ระดับมากถึง 2 ปัจจัย)
1) ด้านความพอประมาณ ได้แก่ คำถามที่ว่า เทศบาลไม่ได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องดับเพลิงแบบเคลื่อนที่มากเท่าที่ควร เช่น ให้บริการเครื่องดับเพลิงได้ไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน และชุมชน เป็นต้น ($\bar{X}$ 2.49, S.D. 0.656) (ในระดับมาก)	1) ด้านการมีคุณธรรม ได้แก่ คำถามที่ว่า เทศบาลควรให้บริการสาธารณะกับประชาชนในแต่ละด้านอย่างเท่าเทียมและมีคุณธรรมที่ดี โดยไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองในการสร้างโอกาสการเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการเทศบาลในสมัยต่อไปเท่านั้น ($\bar{X}$ 2.49, S.D. 0.645) (ในระดับมาก)	1) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ คำถามที่ว่า การที่รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมและสนับสนุนในการให้บริการด้านเครื่องดับเพลิงของเทศบาลและให้การสนับสนุนด้านการงบประมาณอย่างพอเพียง ($\bar{X}$ 2.53, S.D. 0.618) (ในระดับมาก)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ค่าเฉลี่ยแต่ละด้าน/ ปัจจัย เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย		
1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับ การบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยใน ระดับมาก 4 ด้าน และเห็นด้วยใน ระดับปานกลาง 1 ด้าน)	2. แนวทางการพัฒนา การบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับ มากทั้ง 5 ด้าน)	3. ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้ แนวทางการพัฒนาการ บริหารจัดการประสบ ความสำเร็จ (กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยใน ระดับมากทั้ง 2 ปัจจัย)
2) ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ได้แก่ คำถาม ที่ว่า เทศบาลขาดการตรวจสอบความ ต้องการด้านการให้บริการสาธารณะ ของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความ ต้องการมีเครื่องดับเพลิงไว้ประจำ หมู่บ้านและชุมชนทำให้หมู่บ้านและ ชุมชนขาดเครื่องดับเพลิงไว้ใช้เวลา เกิดอัคคีภัยซึ่งเป็นการให้บริการที่ สำคัญก่อนการได้รับบริการจาก เทศบาลอย่างทันทั่วที่โดยไม่เกิดเหตุ ลุกลามใหญ่โต ($\bar{X}$ 2.44, S.D. 0.653) (ในระดับมาก)	2) ด้านการมีความรู้ ได้แก่ คำถามที่ว่า เทศบาล ควรสนับสนุน และส่งเสริมให้ประชาชนมี ความรู้ในด้านสิทธิที่พึงมีพึงได้รับการ ให้บริการของเทศบาลตามกฎหมายโดยเฉพาะ อย่างยิ่งการได้รับบริการด้านเครื่องดับเพลิง อย่างครบถ้วนทุกหมู่บ้านและชุมชน ($\bar{X}$ 2.42, S.D. 0.622) (ในระดับมาก)	2) ปัจจัยภายใน ได้แก่ คำถามที่ว่า การที่บุคลากร ของเทศบาลมีความรู้ และให้ ความสำคัญกับการป้องกัน การเกิดเหตุอัคคีภัย รวมถึงมี ความรู้ ความเข้าใจใน ระเบียบและวิธีการปฏิบัติ อย่างเพียงพอและให้ความ ร่วมมือกับในการปฏิบัติ อย่างเป็นไปตามนโยบาย ของเทศบาล ($\bar{X}$ 2.48, S.D. 0.605) (ในระดับมาก)
3) ด้านความมีเหตุผล ที่สำคัญที่สุด หรือมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ คำถาม ที่ว่า ประชาชนนอกจากจะไม่ได้รับ การให้บริการด้านเครื่องดับเพลิงแล้ว ยังมีปัญหาในการขอให้มีการ ให้บริการหรือขอรับบริการอีกด้วย เพราะเทศบาลไม่ได้ให้ความสำคัญกับ เรื่องนี้เท่าที่ควร และมีขั้นตอนมากใน การพิจารณา ($\bar{X}$ 2.37, S.D. 0.626) (ในระดับมาก)	3) ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ได้แก่ คำถามที่ว่า เทศบาลควรตรวจสอบความต้องการด้านการ ให้บริการสาธารณะของประชาชนโดยเฉพาะ อย่างยิ่งความต้องการมีเครื่องดับเพลิงไว้ ประจำหมู่บ้านและชุมชนเพื่อให้หมู่บ้านและ ชุมชนมีเครื่องดับเพลิงไว้ใช้เวลาเกิดอัคคีภัย ซึ่งเป็นการให้บริการที่สำคัญก่อนการได้รับ บริการจากเทศบาลอย่างทันทั่วที่โดยไม่เกิด เหตุลุกลามใหญ่โต ($\bar{X}$ 2.41, S.D. 0.626) (ในระดับมาก)	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ค่าเฉลี่ยแต่ละด้าน/ ปัจจัย เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย		
1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับ การบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยใน ระดับมาก 4 ด้าน และเห็นด้วยใน ระดับปานกลาง 1 ด้าน)	2. แนวทางการพัฒนา การบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับ มากถึง 5 ด้าน)	3. ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้ แนวทางการพัฒนาการ บริหารจัดการประสบ ความสำเร็จ (กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เห็นด้วยใน ระดับมากถึง 2 ปัจจัย)
4) ด้านการมีคุณธรรม ได้แก่ คำถาม ที่ว่า เทศบาลให้บริการสาธารณะ กับประชาชนในแต่ละด้านอย่างไม่ เท่าเทียมกันโดยขาดคุณธรรมที่ดี เช่นการให้ความสำคัญเฉพาะการ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการ ให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ในการสร้างโอกาสการเข้ามามีส่วน ในการบริหารจัดการเทศบาลใน สมัยต่อไป ทำให้การให้บริการกับ ประชาชนด้านเครื่องดับเพลิงไม่มี ประสิทธิภาพเท่าที่ควร ($\bar{X}$ 2.36, S.D. 0.700) (ในระดับมาก)	4) ด้านความมีเหตุผล ได้แก่ คำถามที่ว่า เทศบาลควรมีการให้บริการกับประชาชนอย่าง มีเหตุผลให้มากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขอให้มีการให้บริการหรือการขอรับบริการ ด้านเครื่องดับเพลิง และมีการลดขั้นตอนการ พิจารณาเพื่อสร้างความสะดวกและรวดเร็วใน การให้บริการกับประชาชน ($2.41 \bar{X}$, S.D. 0.685) (ในระดับมาก)	
5) ด้านการมีความรู้ ได้แก่ คำถามที่ว่า ประชาชนขาดความรู้ในด้านสิทธิใน การได้รับการให้บริการจากเทศบาลทำ ให้ประชาชนไม่ได้รับรู้ร่วมกันให้ได้มา ซึ่งเครื่องดับเพลิงจากเทศบาล ($\bar{X}$ 2.23, S.D. 0.659) (ในระดับปานกลาง)	5) ด้านความพอประมาณ ได้แก่ คำถามที่ว่า เทศบาลควรจัดสรรงบประมาณในการ ให้บริการเครื่องดับเพลิงให้กับชุมชนและ หมู่บ้านอย่างเพียงพอเพราะเป็นกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องต่อความปลอดภัยต่อชีวิตและ ทรัพย์สินของประชาชน ($\bar{X}$ 2.35, S.D. 0.626) (ในระดับมาก)	

ตารางที่ 2 สรุปความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ และปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการ
บริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัด
ปทุมธานี ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ จำแนกตามค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความเห็น และลำดับที่

1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็น	ลำดับที่
1. ด้านความพอประมาณ	2.49*	0.656	มาก	1
2. ด้านความมีเหตุผล	2.37	0.626	มาก	3
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน	2.44	0.653	มาก	2
4. ด้านการมีความรู้	2.23	0.659	ปานกลาง	5
5. ด้านการมีคุณธรรม	2.36	0.700	มาก	4
2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็น	ลำดับที่
1. ด้านความพอประมาณ	2.35	0.626	มาก	5
2. ด้านความมีเหตุผล	2.41	0.685	มาก	4
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน	2.41	0.626	มาก	3
4. ด้านการมีความรู้	2.42	0.622	มาก	2
5. ด้านการมีคุณธรรม	2.49*	0.645	มาก	1
3. ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการ พัฒนาการบริหารจัดการประสบความสำเร็จ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็น	ลำดับที่
1. ปัจจัยภายใน	2.48	0.605	มาก	2
2. ปัจจัยภายนอก	2.53*	0.618	มาก	1

หมายเหตุ สภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวทางการพัฒนาการบริหาร
จัดการ และปัจจัย ในตารางที่ 1-2 ข้างต้นนี้ ผู้ศึกษาได้เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) จากมากไป
น้อย โดยนำข้อมูลเฉพาะค่าเฉลี่ยมาจากบทที่ 4 ตาราง 4.5 และหากเกิดกรณีที่มีด้านใดมีค่าเฉลี่ย
เท่ากัน ผู้ศึกษาได้นำค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มาแสดงไว้ด้วย โดยเรียงค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ต่ำสุดไว้เป็นลำดับแรก

จากตารางที่ 1 และ 2 ข้างต้น สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อ 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ (3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1.-3.) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยที่เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน เฉพาะ 2 เรื่องแรก พบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต่อ 2 เรื่องดังกล่าวที่เป็นไปในทิศทางที่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผล ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเฉพาะที่สำคัญและจำเป็น รวมทั้งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยของการศึกษาค้นคว้าอภิปรายผลวิเคราะห์ หรือแสดงความคิดเห็นด้วยการเขียนบรรยาย และบางส่วนนำเสนอไว้ในภาพ ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งการอภิปรายผลเฉพาะการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งเป็นการวิจัยหลัก และเฉพาะที่สำคัญเป็น 2 ข้อ ดังนี้

1. การอภิปรายผลแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.)

2. การอภิปรายผลปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 3.)

ผู้ศึกษาได้นำเสนอรายละเอียดการอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

1. การอภิปรายผลแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.)

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน (1) ความพอประมาณ (2) ความมีเหตุผล (3) การมีภูมิคุ้มกัน (4) การมีความรู้ และ (5) การมีคุณธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมากถึง 5 ด้าน

เหตุผลสำคัญที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของเทศบาลเมือง 9 แห่ง ในจังหวัดปทุมธานี มีความเห็นในระดับมาก แทนที่จะเห็นด้วยในระดับปานกลาง หรือระดับน้อย ผู้ศึกษามีความเห็นว่ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นถึงความสำคัญจำเป็น และพึงพอใจต่อแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวว่าจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ของเทศบาล 9 แห่ง ในจังหวัดปทุมธานี เห็นได้จากแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมาก เช่น (1) เทศบาลในจังหวัดปทุมธานีควรให้บริการสาธารณะกับประชาชนในแต่ละด้านอย่างเท่าเทียมและมีคุณธรรมที่ดี โดยไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองในการสร้างโอกาสการเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการเทศบาลในสมัยต่อไปเท่านั้น ($\bar{X}$ 2.49, S.D. 0.645) (2) เทศบาลในจังหวัดปทุมธานีควรสนับสนุน และส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ในด้านสิทธิที่พึงมีพึงได้จากการให้บริการของเทศบาลตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับการบริการด้านเครื่องดับเพลิงอย่างครบถ้วนทุกหมู่บ้านและชุมชน ($\bar{X}$ 2.42, S.D. 0.622) และ (3) เทศบาลควรตรวจสอบความต้องการด้านการให้บริการสาธารณะของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการมีเครื่องดับเพลิงไว้ประจำหมู่บ้านและชุมชนเพื่อให้หมู่บ้านและชุมชนมีเครื่องดับเพลิงไว้ใช้เวลาเกิดอัคคีภัยซึ่งเป็นการให้บริการที่สำคัญก่อนการได้รับการบริการจากเทศบาลอย่างทันท่วงทีโดยไม่เกิดเหตุลุกลามใหญ่โต ($\bar{X}$ 2.41, S.D. 0.626) เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีส่วนสำคัญทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมาก แทนที่จะเห็นด้วยในระดับปานกลาง หรือในระดับน้อยดังกล่าว

2. การอภิปรายผลปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 3.)

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จที่แบ่งเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมากทั้ง 2 ปัจจัย

เหตุผลสำคัญที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของเทศบาลเมือง 9 แห่ง ในจังหวัดปทุมธานี มีความเห็นในระดับมาก แทนที่จะเห็นด้วยในระดับปานกลาง หรือระดับน้อย ผู้ศึกษามีความเห็นว่ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิง

แบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จดังกล่าวเป็นประโยชน์ รวมทั้งพึงพอใจต่อแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมาก ดังเห็นได้จากคำถามที่เกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่ว่า การที่รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมและสนับสนุนในการให้บริการด้านเครื่องดับเพลิงของเทศบาลและให้การสนับสนุนด้านการงบประมาณอย่างพอเพียง ($\bar{X}$ 2.53, S.D. 0.618) และคำถามเกี่ยวกับปัจจัยภายในที่ว่า การที่บุคลากรของเทศบาลมีความรู้ และให้ความสำคัญกับการป้องกันการเกิดเหตุอัคคีภัย รวมถึงมีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบและวิธีการปฏิบัติอย่างเพียงพอและให้ความร่วมมือกับการปฏิบัติอย่างเป็นไปตามนโยบายของเทศบาล ($\bar{X}$ 2.48, S.D. 0.605) เป็นต้นเมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีส่วนสำคัญทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมาก แทนที่จะเห็นด้วยในระดับปานกลาง หรือในระดับน้อยดังกล่าว

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว คำถามที่ว่า "การที่รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมและสนับสนุนในการให้บริการด้านเครื่องดับเพลิงของเทศบาลและให้การสนับสนุนด้านการงบประมาณอย่างพอเพียง" ดังกล่าว ยังสอดคล้องกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ จำนวน 7 คน จากทั้งหมด 9 คน โดยให้เหตุผลที่สำคัญไว้ เนื่องจาก (1) เป็นปัจจัยที่สำคัญและจำเป็นที่จะช่วยให้การบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ (2) เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยทำให้การบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีง่ายขึ้น สะดวก รวดเร็ว และเกิดประโยชน์มากขึ้น และ (3) หากปัจจัยดังกล่าวบังเกิดผลจริงในทางปฏิบัติ ย่อมทำให้ประชาชนในพื้นที่ของเทศบาลได้รับประโยชน์เพิ่มมากขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จึงมีส่วนทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ และผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นด้วยกับปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อไปนี้เป็นข้อเสนอแนะที่แบ่งเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ (1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และ (2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อเสนอแนะในหัวข้อนี้ จึงประกอบด้วย 5 ข้อ ดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.)

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จที่จัดแบ่งเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 3.)

1.3 สรุปข้อเสนอแนะที่สำคัญเรียงตามลำดับ

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำเสนอข้อเสนอแนะทั้ง 5 ข้อดังกล่าว เรียงตามลำดับ ดังนี้

1.3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.) เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน มาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกัน ข้อเสนอแนะในส่วนนี้ ผู้ศึกษาจึงได้นำเสนอข้อเสนอแนะสำหรับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน ตามลำดับ ได้แก่ ด้าน (1) ความพอประมาณ (2) ความมีเหตุผล (3) การมีภูมิคุ้มกัน (4) การมีความรู้ และ (5) การมีคุณธรรม ดังต่อไปนี้

1) ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ ได้แก่ เทศบาลในจังหวัดปทุมธานี ควรจัดสรรงบประมาณในการให้บริการเครื่องดับเพลิงให้กับชุมชนและหมู่บ้านอย่างเพียงพอเพราะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องต่อความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

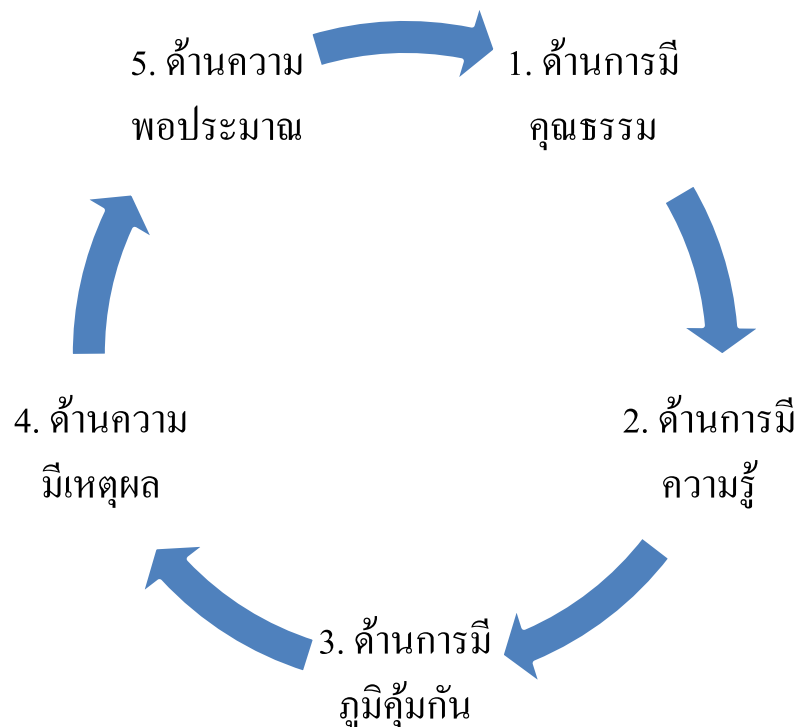
2) ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล ได้แก่ เทศบาลในจังหวัดปทุมธานี ควรมีการให้บริการกับประชาชนอย่างมีเหตุผลให้มากที่สุดเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขอให้มีการให้บริการหรือการขอรับบริการด้านเครื่องดับเพลิง และมีการลดขั้นตอนการพิจารณาเพื่อสร้างความสะดวกและรวดเร็วในการให้บริการกับประชาชน

3) ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกัน เทศบาลในจังหวัดปทุมธานี ควรตรวจสอบความต้องการด้านการให้บริการสาธารณะของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการมีเครื่องดับเพลิงไว้ประจำหมู่บ้านและชุมชนเพื่อให้หมู่บ้านและชุมชนมีเครื่องดับเพลิงไว้ใช้เวลาเกิดอัคคีภัย ซึ่งเป็นการให้บริการที่สำคัญก่อนการได้รับบริการจากเทศบาลอย่างทั่วถึงที่โดยไม่เกิดเหตุลุกลามใหญ่โต

4) ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีความรู้ ได้แก่ เทศบาลในจังหวัดปทุมธานี ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ในด้านสิทธิที่พึงมีพึงได้รับจากการให้บริการของเทศบาลตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับบริการด้านเครื่องดับเพลิงอย่างครบถ้วนทุกหมู่บ้านและชุมชน

5) ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีคุณธรรม เทศบาลในจังหวัดปทุมธานี ควรให้บริการสาธารณะกับประชาชนในแต่ละด้านอย่างเท่าเทียมและมีคุณธรรมที่ดี โดยไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองในการสร้างโอกาสการเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการเทศบาลในสมัยต่อไปเท่านั้น

นอกจากนี้แล้ว ผู้ศึกษาขอเสนอข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน ได้แก่ "เทศบาลในจังหวัดปทุมธานีควรนำแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน ไปปรับใช้เป็นขั้นตอนการปฏิบัติงาน หรือกลุ่มตัวชี้วัดสำคัญของการปฏิบัติงาน (Key Performance Indicators หรือ KPIs) และนำไปสู่การปฏิบัติจริง รวมทั้งนำไปปรับใช้สำหรับการวางแผน การกำหนดยุทธศาสตร์ และการพัฒนาต่อยอดต่อไปในอนาคตอีกด้วย โดยแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการดังกล่าวควรเรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้าน (1) การมีคุณธรรม (2) การมีความรู้ (3) การมีภูมิคุ้มกัน (4) ความมีเหตุผล และ (5) ความพอประมาณ" ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน

1.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จที่จัดแบ่งเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 3.)

ข้อเสนอแนะสำหรับปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ ผู้ศึกษาได้เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะสำหรับปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การที่รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมและสนับสนุนในการให้บริการด้านเครื่องดับเพลิงของเทศบาลและให้การสนับสนุนด้านการงบประมาณอย่างพอเพียง

2) ข้อเสนอแนะสำหรับปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการ

บริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยภายใน ได้แก่ การที่บุคลากรของเทศบาลมีความรู้ และให้ความสำคัญกับการป้องกันการเกิดเหตุอัคคีภัย รวมถึงมีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบและวิธีการปฏิบัติอย่างเพียงพอและให้ความร่วมมือกับในการปฏิบัติอย่างเป็นไปตามนโยบายของเทศบาล

1.3.3 สรุปข้อเสนอแนะที่สำคัญเรียงตามลำดับ จากข้อเสนอแนะหัวข้อที่ 1.1-1.2 ข้างต้นนั้น ผู้ศึกษาได้เลือกข้อเสนอแนะเฉพาะข้อที่สำคัญซึ่งเกี่ยวกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรวม 3 ข้อ รวมทั้งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.-3. ตามลำดับ ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ เทศบาลในจังหวัดปทุมธานีควรให้บริการสาธารณะกับประชาชนในแต่ละด้านอย่างเท่าเทียมและมีคุณธรรมที่ดี โดยไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองในการสร้างโอกาสการเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการเทศบาลในสมัยต่อไปเท่านั้น

2) ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน ได้แก่ เทศบาลในจังหวัดปทุมธานีควรนำแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน ไปปรับใช้เป็นขั้นตอนการปฏิบัติงาน หรือกลุ่มตัวชี้วัดสำคัญของการปฏิบัติงาน (Key Performance Indicators หรือ KPIs) และนำไปสู่การปฏิบัติจริง รวมทั้งนำไปปรับใช้สำหรับการวางแผน การกำหนดยุทธศาสตร์ และการพัฒนาต่อยอดต่อไปในอนาคตอีกด้วย โดยแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการดังกล่าวควรเรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้าน (1) การมีคุณธรรม (2) การมีความรู้ (3) การมีภูมิคุ้มกัน (4) ความมีเหตุผล และ (5) ความพอประมาณ

3) ข้อเสนอแนะสำหรับปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ ได้แก่ การที่รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมและสนับสนุนในการให้บริการด้านเครื่องดับเพลิงของเทศบาลและให้การสนับสนุนด้านการงบประมาณอย่างพอเพียง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ประกอบด้วย 6 ข้อ ดังนี้

2.1 ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน” ได้แก่ ด้าน (1) ความพอประมาณ (2) ความมีเหตุผล (3) การมีภูมิคุ้มกัน (4) การมีความรู้ และ (5) การมีคุณธรรม มาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ (เหตุ) โดยนำมาใช้ในการศึกษา และวิเคราะห์การบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่นนี้ ทำให้ทราบและเข้าใจ (1) สภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ และ (3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน และตามวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างชัดเจน และครอบคลุมมากขึ้น ดังนั้น ในการศึกษา ครั้งต่อไป หน่วยงานหรือบุคลากรของหน่วยงานอื่น จึงควรนำกรอบแนวคิดที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน นี้ ไปทำวิจัยในหน่วยงานอื่น นอกเหนือจากเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี เช่นนี้ เพื่อเป็นการพิสูจน์ผลการวิจัยว่าจะเหมือนกัน คล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนา หรือปรับปรุงการบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐต่อไป อย่างไรก็ตาม ในการศึกษา หรือการวิจัยครั้งต่อไป อาจนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน ไปปรับใช้เฉพาะบางด้านที่เหมาะสมกับหน่วยงานที่ศึกษา หรืออาจตัดบางด้านออก โดยไม่จำเป็นต้องนำไปใช้ครบทั้งหมดทุกด้าน ในทางตรงกันข้าม อาจเพิ่มจำนวนด้านหรือตัวชี้วัดขึ้นอีกก็ได้ตามความเหมาะสม แต่ควรให้เหตุผลไว้ด้วยเสมอ

2.2 เทศบาลในจังหวัดปทุมธานี หรือบุคลากรควรทำวิจัยต่อเนื่องเพื่อพิสูจน์หรือค้นหาคำตอบว่า เพราะเหตุใดผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงพบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (1) ด้านการมีคุณธรรม (2) ด้านการมีความรู้ และ (3) ด้านการมีภูมิคุ้มกัน จึงมีความสำคัญ 3 ลำดับแรก และเพราะเหตุใดด้านความพอประมาณ จึงมีความสำคัญในลำดับท้าย

2.3 เทศบาลในจังหวัดปทุมธานีหรือบุคลากร หรือหน่วยงานอื่นควรทำวิจัยแบบเจาะลึกเกี่ยวกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแต่ละด้านอย่างเจาะจง เช่น ด้านการมีคุณธรรม ด้านการมีความรู้ และด้านการมีภูมิคุ้มกัน เป็นต้น

2.4 เทศบาลในจังหวัดปทุมธานีหรือบุคลากร หรือหน่วยงานอื่นควรทำวิจัยเชิงเปรียบเทียบ เช่น การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิง

แบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีกับหน่วยงานอื่น หรือเทศบาลในจังหวัดอื่นที่มีภาระงานใกล้เคียงหรือคล้ายกัน หรือเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เป็นต้น

2.5 เทศบาลในจังหวัดปทุมธานีหรือบุคลากร หรือหน่วยงานอื่นควรทำวิจัยโดยใช้แนวคิด กรอบแนวคิด กลุ่มตัวชี้วัด หรือตัวแบบอื่นสำหรับการศึกษาและวิเคราะห์การบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีนอกเหนือจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน เช่น แนวคิดการบริหารจัดการยุคดิจิทัล 5 ด้าน (Digital Era Administration Concept) แนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน (Sustainable Administration Concept) และการบริหารจัดการตามแนวคิดตะวันออก (Eastern Concept of Administration) เป็นต้น

2.6 เทศบาลในจังหวัดปทุมธานีหรือบุคลากรควรทำวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ผู้บริหารของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี ผู้นำชุมชน และนักการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการให้บริการเครื่องใช้ในการดับเพลิงแบบเคลื่อนที่ของเทศบาลในจังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

รายการอ้างอิง

- Cowles, E. L. & Nelson, E. (2015). *An introduction to survey research*. New York: Business Expert Press, LLC.
- Creswell, C.V.L., and Garrett, A.L. (2008). Methodological issues in conducting mixed methods research designs. In Advances in Berman, M.M. (ed.). *Advances in Mixed methods Research: Theories and Application*. London: Sage Publications.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การศึกษาหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย
The Study of the Good Governance of Savings and Credit Cooperatives
in Thailand

ชัยวุฒิ เขมะรังสี (Chaiwut Kamarungsee)

นักศึกษานิพนธ์เอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Doctor of Philosophy Program in Public Enterprise Management

Graduate School of Commerce, Burapha University

E-mail: chaiwut.kmr@gmail.com

Received: 8 February 2018

Revised: 12 May 2018

Accepted: 5 April 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยการศึกษาหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารสหกรณ์ตามหลักธรรมาภิบาล งานวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยใช้วิธีวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) กลุ่มสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เป็นหน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ภาคราชการ และสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจ รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 19 ตัวอย่าง ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย พบว่าสหกรณ์มีกำหนดวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ มีโครงสร้างการบริหารงานและการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบอย่างชัดเจน จัดสวัสดิการให้กับสมาชิกอย่างเหมาะสม มีระบบการควบคุมภายในและตรวจสอบ มีระบบการติดตามและประเมินผล

การดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เปิดเผยและเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารแก่สมาชิก กรรมการ เจ้าหน้าที่สหกรณ์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างทั่วถึง รับฟังข้อคิดเห็นของสมาชิก พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารงานและติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานของสหกรณ์ มีการพัฒนาคุณภาพกรรมการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ ภูมิหาย ระเบียบ ข้อบังคับ นอกจากนี้ยังมีเรื่องหลักความเสมอภาคในการให้บริการและการทำงาน รวมทั้งการจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศมีความมั่นคง ปลอดภัย และสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่สหกรณ์บางส่วนยังขาดการพัฒนาและเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสหกรณ์ ออมทรัพย์อย่างเป็นรูปธรรม

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารสหกรณ์ตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ควรมีการกำหนด แนวทางการพัฒนา ดังนี้

2.1 พัฒนาระบบการบริหารจัดการและเสริมสร้างธรรมาภิบาลอย่างเป็นรูปธรรม

2.2 กำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบายหรือมาตรการที่ชัดเจนในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ตามหลักธรรมาภิบาล

2.3 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัย เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.4 พัฒนาระบบด้านการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงที่ดีและเหมาะสม

2.5 ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลและนโยบายการกำกับดูแลกิจการของสหกรณ์

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย พบว่า สหกรณ์จะต้องเพิ่มบทบาทและขีดความสามารถ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับสหกรณ์ และเป็นที่ยอมรับแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการนำ แนวทางการบริหารสหกรณ์ตามหลักธรรมาภิบาล หรือการกำกับดูแลกิจการของสหกรณ์ที่ดี มาปรับ ใช้ในการประกอบธุรกิจของสหกรณ์ รวมทั้งพัฒนาและเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, สหกรณ์ออมทรัพย์

Abstract

Study the good governance of savings and credit cooperatives in Thailand. The objective was to study the administration applying good governance of savings and credit cooperatives in Thailand. And to provide guidelines for the development of savings and credit cooperatives by

CHAPTER 15

good governance. This research Methodology has established a procedure or method of research using research Qualitative Research with the concept papers. Theory and research involved in-depth interviews. Group member savings and credit cooperatives with government agencies and enterprises. Researchers have determined the subjects were divided into 2 groups include cooperative government. Enterprises and Cooperatives the sample included a total of 19 samples, which are summarized its findings as follows;

1. The administration applying good governance of savings and credit cooperatives in Thailand is defined strategic vision. Managed effectively. There's a structure and define the roles of each element clearly. Welfare for members appropriately. The control system and monitor. A system of monitoring and evaluation operations. In order to achieve the goal. Disclosure and dissemination of information news cooperative to its members, directors, officers and stakeholders thoroughly. Hearing of The opportunity for members to participate in the management and monitoring of the operations of the cooperative. With the development of cooperative directors and officers. To develop the knowledge, laws and regulations are also available on the equality of service and functionality. Including the preparation of the information system is secure and can be used effectively. But some still lack cooperative development and strengthen good governance in saving and credit cooperatives concretely.

2. Guidelines for management development saving and credit cooperatives based good governance that should be the guidelines for the development.

2.1 Develop a system for managing and enhancing good governance in a concrete

2.2 The rules, regulations, policies or measures in the management of cooperatives based on good governance

2.3 Development of information technology modernization to provide operational efficiency and effectiveness

2.4 Develop a system of internal control and risk management

2.5 To promote and support the practice of good governance policies and corporate governance of the cooperative

The recommendations from the study showed that the saving and credit cooperatives will have to increase the role and capabilities. To build credibility to the saving and credit cooperatives. And acceptable to all stakeholders. By adopting a saving and credit cooperatives

approach to management based on good governance. Or governance of the saving and credit cooperatives. Adapted for use in the business of the saving and credit cooperatives. As well as develop and strengthen good governance in the management of saving and credit cooperatives in a systematic and concrete.

Keywords: Good governance, Savings and credit cooperatives

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สหกรณ์เป็นองค์กรทางเศรษฐกิจที่อยู่คู่สังคมไทยมากกว่า 100 ปี สหกรณ์วัดจันทร์ ไม่จำกัดสินใช้ นับเป็นสหกรณ์แห่งแรกที่ได้ก่อตั้งขึ้นในประเทศไทย และจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2459 ถูกเสนอเป็นวันสหกรณ์แห่งชาติไปด้วย ตั้งอยู่ที่ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และดำเนินกิจการเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของชาวนาได้สำเร็จ ทางภาครัฐจึงได้ขยายแนวคิดดังกล่าวด้วยการตราพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2471 นำมาสู่การก่อตั้งสหกรณ์แห่งอื่นอย่างแพร่หลาย (ศิริวรรณ อัสววงศ์เสถียร และคณะ, 2560)

สำหรับรูปแบบของสหกรณ์ในประเทศไทย แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ซึ่งแยกได้เป็น 7 รูปแบบย่อย คือ 1) สหกรณ์ในภาคการเกษตร ประกอบด้วย 1.1) สหกรณ์การเกษตร 1.2) สหกรณ์ประมง และ 1.3) สหกรณ์นิคม ขณะที่ 2) สหกรณ์นอกภาคการเกษตร ประกอบด้วย 2.1) สหกรณ์ออมทรัพย์ 2.2) สหกรณ์ร้านค้า 2.3) สหกรณ์บริการ และ 2.4) สหกรณ์เครดิตยูเนียน ซึ่งในภาพรวมประเทศไทยมีสหกรณ์จำนวนทั้งสิ้น 8,074 แห่ง ณ ปี 2558 โดยจำนวนสหกรณ์ส่วนใหญ่จะอยู่ในสหกรณ์ภาคการเกษตรมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 56 จำนวน 4,337 แห่ง สหกรณ์ภาคนอกการเกษตรร้อยละ 44 ซึ่งสหกรณ์ออมทรัพย์แม้จะมีจำนวนเพียง 1,448 แห่ง แต่สินทรัพย์ส่วนใหญ่กลับเป็นของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีมูลค่าสินทรัพย์อยู่ที่ 2,059,457 ล้านบาท และสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับสหกรณ์ประเภทอื่น โดยการขยายตัวของสินทรัพย์สหกรณ์ส่วนใหญ่มาจากการขยายตัวของเงินให้สินเชื่อ (ศิริวรรณ อัสววงศ์เสถียร และคณะ, 2560)

นับว่าสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสถาบันการเงินที่มีความสำคัญต่อภาคครัวเรือนทั้งในแง่ของการเป็นแหล่งการออมเงินและแหล่งการกู้ยืมเงิน จากอดีตถึงปัจจุบัน สหกรณ์ออมทรัพย์ก็มีขนาดใหญ่ขึ้น และมีความเชื่อมโยงกับผู้อื่นในระบบการเงินมากขึ้น แม้ว่าสหกรณ์จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสหกรณ์ที่ผ่านมาในปี 2556 ได้เกิดเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบสหกรณ์ไทยขึ้น ภายหลังจากที่

CHAPTER 15

สมาชิกของสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่นไม่สามารถถอนเงินของตนเองได้ สาเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจากการดำเนินธุรกิจที่ขาดความโปร่งใสและการกำกับดูแลที่เข้มงวด และการตรวจสอบที่ละเอียดถี่ถ้วน และในช่วงต้นปี 2560 เกิดกรณีอื้อฉาวประธานการดำเนินสหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด ออกอุบายให้ร่วมระดมเงินลงทุนซื้อ โควตาลอตเตอรี่ แลกผลตอบแทน เสียหายกว่า 1 พันล้านบาท (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 23 เมษายน 2560) จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ประชาชนรู้สึกตื่นตัว ขาดความน่าเชื่อถือ ส่งผลให้สังคมเริ่มตั้งคำถามถึงความมั่นคงและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ในปัจจุบันมีขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

หากพิจารณาถึงหลักการของธรรมาภิบาล (Good Governance) หรือการกำกับดูแลกิจการที่ดี คือเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับเป็นสากลว่า เป็นระบบที่ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และที่สำคัญเป็นไปอย่างโปร่งใส น่าเชื่อถือและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย จึงเป็นหลักการที่หลายองค์กรได้ให้ความสำคัญในการนำมาปฏิบัติ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายและพันธกิจที่กำหนดไว้ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2558)

ปัจจุบันธรรมาภิบาลหรือการกำกับดูแลที่ดี (Good Governance) ได้เข้ามามีบทบาทโดยเป็นกลไกสำคัญหนึ่งในการบริหารงานของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากปี พ.ศ. 2544 ที่มีการตรวจพบกรณีการทุจริตของบริษัทเอกชนชั้นนำระดับโลกของอเมริกาและประเทศผู้นำทางเศรษฐกิจต่างๆ ส่งผลให้องค์กรกลางที่มีบทบาทสำคัญด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ระหว่างประเทศหลายแห่ง ได้จัดให้มีการพัฒนาหลักการและแบบจำลองด้านการกำกับดูแลที่ดีขององค์กรภาคเอกชนและหน่วยงานภาครัฐที่เป็นที่ยอมรับเผยแพร่แก่ประเทศต่างๆ เพื่อให้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติได้อย่างเป็นมาตรฐาน

ทั้งนี้ในระบบเศรษฐกิจประเทศไทยปัจจุบันทุนเป็นปัจจัยสำคัญของการเจริญเติบโตของธุรกิจ แต่ถ้าธุรกิจนั้นจะอาศัยเพียงทุนของตนเองเพียงอย่างเดียวก็จะไม่สามารถเจริญเติบโตแข่งกับธุรกิจอื่นได้ ต้องอาศัยแหล่งเงินทุนจากภายนอกด้วย ได้แก่ สถาบันการเงินและตลาดทุน โดยการจะเข้าถึงแหล่งเงินทุนภายนอกได้ ธุรกิจต้องได้รับความเชื่อถือจากแหล่งเงินทุน สถาบันการเงิน ที่ให้กู้ยืมเพื่อให้เชื่อมั่นได้ว่าหุ้นที่ลงทุน หรือเงินที่ให้กู้ยืมจะไม่สูญหายและได้ผลตอบแทนคุ้มค่า ดังนั้นสหกรณ์ซึ่งเป็นธุรกิจรูปแบบหนึ่ง ก็ต้องได้รับความเชื่อถือจากสมาชิกและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นสำคัญ เพราะถ้าขาด “ความเชื่อถือ” การดำเนินธุรกิจคงจะประสบปัญหาและล้มลงในที่สุด ส่วน “ความเชื่อถือ” จะสร้างได้อย่างไรนั้น คำตอบที่สั้นที่สุดคือ สหกรณ์ต้องมี “ธรรมาภิบาล” ในการประกอบธุรกิจ เพราะการที่สหกรณ์ประกอบธุรกิจอย่างมีธรรมาภิบาล จะช่วยให้สหกรณ์สามารถดำเนินงานไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดผลดีกับมวลสมาชิก

จากที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อสร้างความเป็นธรรมในดำเนินการบริหารจัดการสหกรณ์ลดปัญหาการทุจริต ปกป้องสิทธิของสมาชิก สหกรณ์และให้สหกรณ์มีความมั่นคงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์ และตามที่กรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์จำเป็นที่จะต้องนำเอาหลักธรรมาภิบาลมาเป็นเครื่องมือใช้กับสหกรณ์ต่างๆในความรับผิดชอบ โดยกำหนดยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2550 -2554) ขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของสหกรณ์ ให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล มีธรรมาภิบาล โดยมีเป้าประสงค์สำคัญ คือ สหกรณ์มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีธรรมาภิบาล มีความมั่นคงและเข้มแข็ง เป็นที่พึ่งของสมาชิกได้อย่างยั่งยืนทำให้การทุจริตในขบวนการสหกรณ์ลดลง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย โดยยึดแนวทางตามการจัดอันดับการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Good Governance Rating) เป็นตัวแปรในการศึกษาถึงหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในภาคราชการ และสหกรณ์ออมทรัพย์ภาครัฐวิสาหกิจ ที่ประสบความสำเร็จและเป็นต้นแบบของสหกรณ์ในประเทศไทย เพื่อให้ผลการศึกษาเป็นข้อมูลที่ผู้บริหารสหกรณ์สามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างมีธรรมาภิบาล ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งของผู้บริหาร กรรมการ และสมาชิก รวมทั้งการกระทำที่เอื้ออำนวยต่อผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้บริหาร รวมทั้งเป็นการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลคุ้มค่า เป็นผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม เพื่อให้สหกรณ์สามารถดำเนินงานประสบความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมั่นคง

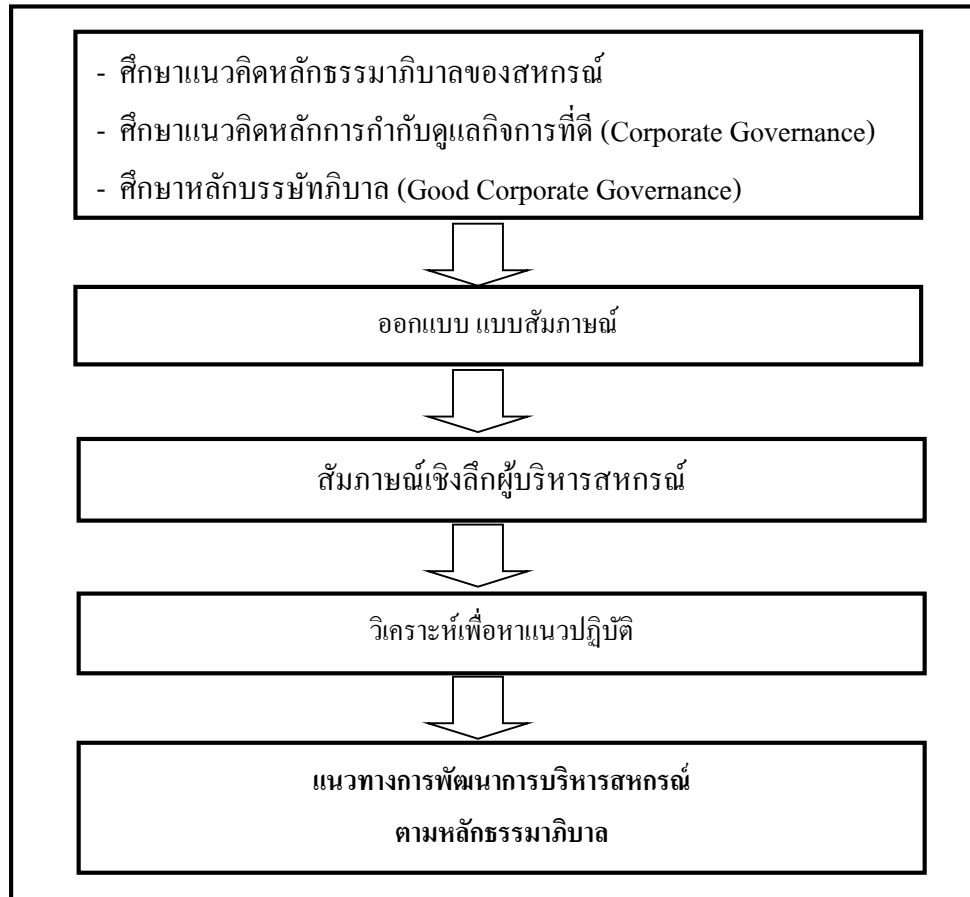
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารสหกรณ์ตามหลักธรรมาภิบาล

คำถามในการวิจัย

การพัฒนาสหกรณ์ตามหลักธรรมาภิบาลควรมีแนวทางอย่างไร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. สามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำกับดูแลกิจการ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานและมูลค่าของกิจการที่สูงขึ้น
2. เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ภาครัฐและภาคเอกชนในการสร้างหลักธรรมาภิบาลให้กับสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย
3. ทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย
4. เพื่อเป็นเอกสารค้นคว้าและข้อมูลอ้างอิงสำหรับผู้สนใจจะศึกษาหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยใช้วิธีวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) กลุ่มสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เป็นหน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ภาคราชการ และสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจ รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 19 ตัวอย่าง นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาใช้ในการกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล ซึ่งดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (documentary research) โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการและวิธีการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับสหกรณ์

สำนักบริหารเงินทุน (2554ฯ, หน้า 1-4) กล่าวว่า วัตถุประสงค์และคุณประโยชน์ของสหกรณ์ (Cooperative Nature and Benefits)

1. ความหมายของสหกรณ์ (Cooperatives Meaning)

“สหกรณ์เป็นองค์กรอิสระของบุคคล ซึ่งร่วมกันด้วยความสมัครใจ เพื่อสนองความต้องการและมีจุดหมายร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยการดำเนินวิสาหกิจที่เป็นเจ้าของร่วมกัน และควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย”

2. ค่านิยมสหกรณ์ (Cooperatives Values)

จากแถลงการณ์ของ ICA ที่ได้ให้ความหมายของค่านิยมของสหกรณ์ดังกล่าว ได้แบ่งค่านิยมของสหกรณ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ ค่านิยมที่เป็นพื้นฐานของสหกรณ์ และคุณค่าทางจริยธรรมที่เป็นความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์

3. อุดมการณ์สหกรณ์ (Cooperative Ideology)

คือ “ความเชื่อร่วมกันที่ว่า การช่วยตนเอง และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์จะนำไปสู่การกินดี อยู่ดี มีความเป็นธรรม และสันติสุขในสังคม” ซึ่งเป็นการช่วยตนเอง คือ การพึ่งพาตนเอง และก่อให้เกิดอาชีพ ก่อให้เกิดรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คือ การร่วมมือกัน การช่วยเหลือกัน การแบ่งปันกัน

4. หลักการสหกรณ์ (Cooperative Principles)

“หลักการสหกรณ์ เป็นแนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้ค่านิยมของสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรม” ซึ่งประกอบด้วยหลักการที่สำคัญรวม 7 ประการ กล่าวคือ

หลักการที่ 1 การเป็นสมาชิกภาพโดยเปิดกว้างตามความสมัครใจ (Voluntary and Open Membership) สหกรณ์เป็นองค์กรแห่งความสมัครใจ ที่เปิดรับบุคคลทั้งหลายที่สามารถใช้บริการของสหกรณ์และเต็มใจรับผิดชอบในฐานะสมาชิก เข้าเป็นสมาชิกโดยไม่มีการกีดกันทางเพศ สังคม การเมือง ศาสนา หรือเชื้อชาติ

หลักการที่ 2 การควบคุมโดยสมาชิก ตามหลักประชาธิปไตย (Democratic Member Control) สหกรณ์นั้นมีความเป็นประชาธิปไตยที่ควบคุมโดยสมาชิก และมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ ผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้แทนสมาชิก ต้องรับผิดชอบต่อสมาชิก ในสหกรณ์ขั้นปฐมสมาชิกมีสิทธิในการออกเสียงเท่าเทียมกัน(สมาชิก 1 คน 1 เสียง) สำหรับสหกรณ์ในระดับอื่นให้ดำเนินไปตามแนวทางประชาธิปไตยด้วยเช่นกัน

หลักการที่ 3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก (Member Economic Participation) สมาชิกสหกรณ์พึงมีความเที่ยงธรรมใน “การให้” และการควบคุม “การใช้” เงินทุนในสหกรณ์ตามแนวทางประชาธิปไตย ทุนของสหกรณ์อย่างน้อยส่วนหนึ่ง ต้องเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของสหกรณ์ สมาชิกจะได้รับผลตอบแทนสำหรับทุน ตามเงื่อนไขแห่งสมาชิกภาพในอัตราที่จำกัด (ถ้ามี) มวลสมาชิกเป็นผู้จัดสรรผลประโยชน์ส่วนเกิน เพื่อจุดมุ่งหมายประการใดประการหนึ่ง หรือทั้งหมด ดังต่อไปนี้คือ เพื่อการพัฒนาสหกรณ์ของตน โดยจัดให้เป็นทุนของสหกรณ์ซึ่งส่วนหนึ่งของทุนนี้ต้องไม่นำมาแบ่งปันกันเพื่อผลประโยชน์แก่สมาชิกตามส่วนของปริมาณธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์และเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่นใดที่มวลสมาชิกเห็นชอบ

หลักการที่ 4 การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ (Autonomy and Independence) สหกรณ์เป็นองค์กรที่พึ่งพาและปกครองตนเองโดยการควบคุมของสมาชิก ในกรณีที่สหกรณ์จำเป็นต้องมีข้อตกลงหรือผูกพันกับองค์กรของรัฐหรือต้องแสวงหาทุนจากแหล่งภายนอก สหกรณ์ต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขอันเป็นที่มั่นใจได้ว่า สมาชิกจะยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย และยังคงความเป็นอิสระของสหกรณ์

หลักการที่ 5 การศึกษา ฝึกอบรมและสารสนเทศ (Education, Training and Information) สหกรณ์พึงให้การศึกษาและการฝึกอบรมแก่สมาชิก ผู้แทนจากการเลือกตั้ง ผู้จัดการและพนักงาน เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นพัฒนาความสามารถของตนเอง เพื่อให้มีส่วนร่วมช่วยพัฒนาสหกรณ์ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถให้ข่าวสารแก่สาธารณะชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่เยาวชนและบรรดาผู้นำทางความคิดในเรื่อง “คุณลักษณะและคุณประโยชน์” ของสหกรณ์ได้

หลักการที่ 6 การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ (Cooperation Among Cooperatives) เพื่อให้สหกรณ์สามารถอำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจและสังคมแก่สมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ขบวนการสหกรณ์ได้ โดยการประสานความร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์ในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับระหว่างประเทศ

หลักการที่ 7 การเอื้ออาทรต่อชุมชน (Concern for Community) การเอื้ออาทรต่อชุมชนสหกรณ์พึงดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนตามนโยบายที่มวลสมาชิกเห็นชอบ เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์ก็เป็นสมาชิกของชุมชนนั่นเอง

5. วิธีการสหกรณ์ (Cooperatives Practices)

หมายถึง “การนำหลักการสหกรณ์ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม ของมวลสมาชิกและชุมชน ตามหลักการธุรกิจที่ดี”

จากการที่สหกรณ์เป็นการรวมคนที่มีอุดมคติคิดช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มารวมกลุ่มกันโดยถือกติกาของกลุ่มตามหลักการสหกรณ์ 7 ประการดังได้กล่าวมาแล้ว ในการดำเนินการแบบสหกรณ์ หรือที่เรียกว่า วิธีการสหกรณ์นั้นแตกต่างไปจากการรวมกันในรูปแบบอื่น วิธีการสหกรณ์ คือ การรวมกันทำมิใช่ต่างคนต่างทำ เช่น รวมกันกู้เงิน รวมกันซื้อปุ๋ย ยา ข้าวสาร รวมกันขายพืชผลที่ผลิต เป็นต้น การรวมกันจำเป็นต้องนำหลักการสหกรณ์มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

6. คุณประโยชน์ของสหกรณ์ (Cooperative Benefits)

- 6.1 ลดรายจ่าย
- 6.2 เพิ่มรายได้
- 6.3 สร้างการออม

แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

สำนักบริหารเงินทุน กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2554ก, หน้า 7) กล่าวว่า ธรรมาภิบาล หรือ Good Governance หรือ การกำกับดูแลกิจการที่ดี หมายถึง การบริหารจัดการบ้านเมือง สังคม องค์กร สถาบัน หรือธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) ความเปิดเผยโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบและรับรองที่ตรวจสอบได้ (Accountability) ความชอบธรรม ยุติธรรม (Fairness) ความมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ (Quality and Efficiency) และการมีมาตรฐาน คุณธรรม จริยธรรม เป็นการทั่วไป (General Ethical and Moral Standard) เป็นหลักที่มีคุณค่าและสำคัญมาก จึงควรที่จะนำมาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ธุรกิจ สังคม สาธารณสุข การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อนำพาให้สังคมไทย ธุรกิจไทย โดยรวม มีความเข้มแข็งมั่นคงและเจริญก้าวหน้า สำหรับธุรกิจนั้น หลักธรรมาภิบาล คือ หัวใจในการดำเนินธุรกิจที่มีผลต่อทุกฝ่ายให้ได้รับผลประโยชน์ที่ยุติธรรม ตั้งแต่ผู้บริหาร ผู้ถือหุ้น เจ้าหน้าที่ ลูกจ้าง รวมถึงสังคมและประเทศชาติ

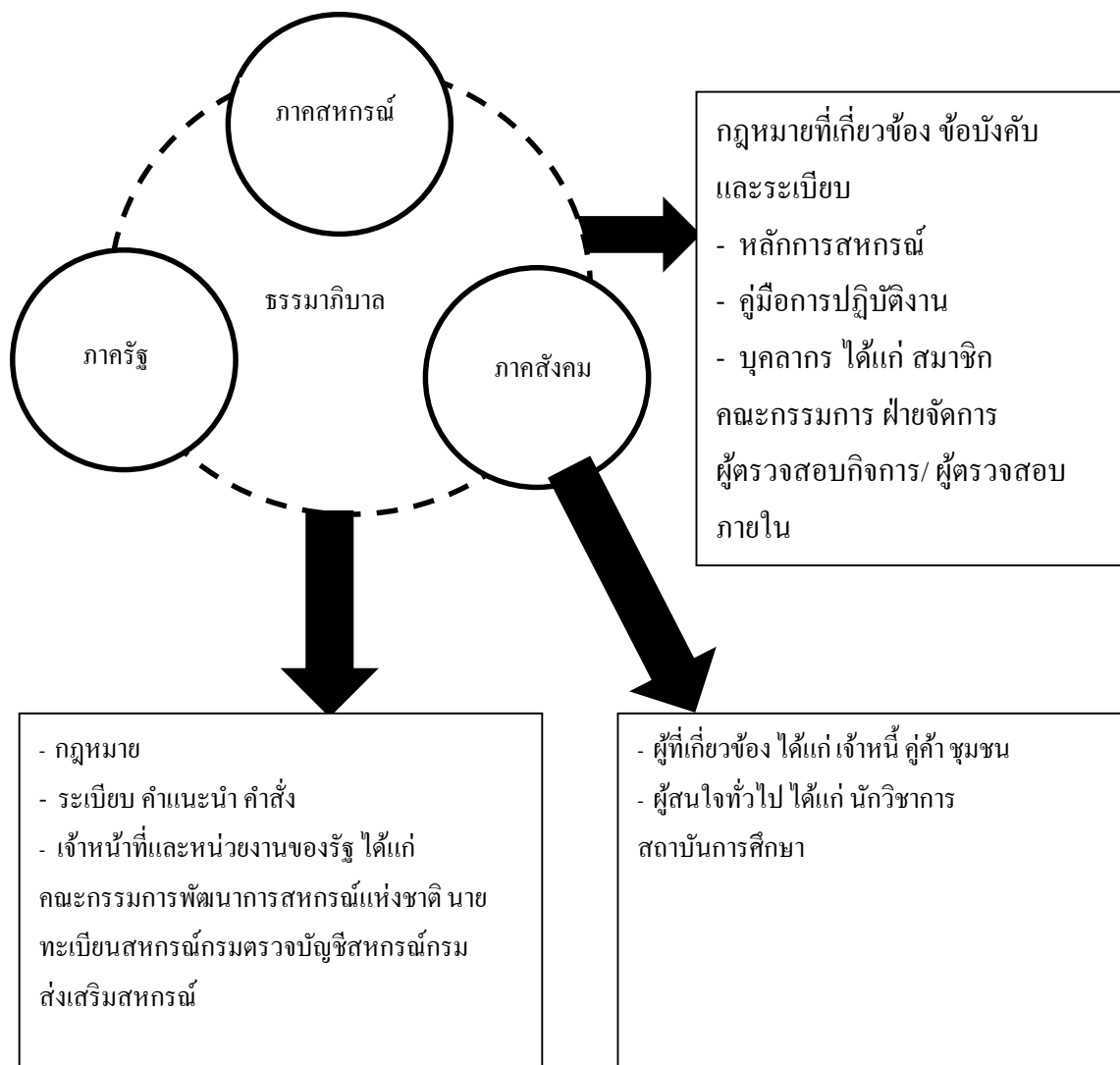
หลักธรรมาภิบาลในสหกรณ์

ธรรมาภิบาลในสหกรณ์ หมายถึง การบริหารกิจการของสหกรณ์ให้เป็นไปอย่างซื่อสัตย์ โปร่งใส มีความรับผิดชอบ สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วม และมีกระบวนการบริหารจัดการต่างๆ เพื่อให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดประสิทธิผล คุ่มค่า และประหยัด ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม เพื่อให้สหกรณ์สามารถดำเนินงานประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมั่นคง ทำให้สหกรณ์มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

หลักธรรมาภิบาล หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) มีสาระสำคัญประกอบด้วยหลักพื้นฐาน 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

การสร้างธรรมาภิบาลในสหกรณ์

ธรรมาภิบาลในสหกรณ์ จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความร่วมมือกันระหว่างส่วนต่างๆ ดังนี้

ที่มา: สำนักบริหารเงินทุน กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2554ก, หน้า 7)

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการการกำกับดูแลองค์กรที่ดีของประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552) กล่าวว่าไว้ว่า หลักการการกำกับดูแลที่ดีเป็นแนวทางการบริหารจัดการที่รัฐบาลทุกคณะให้ความสำคัญและผลักดันให้หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจและเอกชน ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกันจึงส่งผลให้หน่วยงานกำกับดูแลองค์กรเอกชนและหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เร่งดำเนินการส่งเสริมเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ตัวอย่างเช่น ตลาดหลักทรัพย์

แห่งประเทศไทยได้เริ่มศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการตรวจสอบตั้งแต่ พ.ศ. 2538 ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2541 ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2542 จึงได้ออกข้อบังคับให้บริษัทจดทะเบียนต้องจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ และในปีเดียวกันนี้ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้จัดทำข้อพึงปฏิบัติที่ดีสำหรับกรรมการบริษัทจดทะเบียน (Code of Best Practice for Directors of Listed Companies) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานของกรรมการต่อมาในปี พ.ศ. 2544 คณะอนุกรรมการเพื่อพัฒนาระบบการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance Committee) ซึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนจากองค์กรวิชาชีพต่างๆ ได้จัดทำและเผยแพร่รายงานการกำกับดูแลกิจการเพื่อให้องค์กรในตลาดทุนที่จะพัฒนาระบบการกำกับดูแลกิจการของตนเองได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาปฏิบัติตามที่เห็นว่าเหมาะสมเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาการกำกับดูแลกิจการที่ดีอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2546 ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจึงได้ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) จัดให้มีการจัดอันดับการกำกับดูแลกิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเพิ่มเติมจากการประเมินการกำกับดูแลที่ดีที่มีมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 โดยได้มีการพัฒนาแบบจำลองเพื่อใช้ในการจัดอันดับการกำกับดูแลกิจการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่เป็นมาตรฐานสากลตามองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) และขณะเดียวกันได้มีการประยุกต์บางส่วนเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการประกอบธุรกิจและวัฒนธรรมไทยจนเป็นแบบจำลองที่เหมาะสมนอกเหนือจากการดำเนินงานของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยดังกล่าว ในภาคราชการก็ได้มีการส่งเสริมให้หน่วยงานราชการมีการปฏิบัติราชการตามหลักการกำกับดูแลที่ดีหรือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีการระบุรายละเอียดสำคัญและจัดให้มีกฎหมาย ระเบียบ และยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการเพื่อรองรับการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการการกำกับดูแลองค์กรที่ดีของต่างประเทศ

Asian Development Bank (2012) กล่าวว่า iva ปัจจุบันการกำกับดูแลที่ดี (Good Governance) ได้เข้ามามีบทบาทโดยเป็นกลไกสำคัญหนึ่งในการบริหารงานของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากปี พ.ศ. 2544 ที่มีการตรวจพบกรณีการทุจริตของบริษัทเอกชนชั้นนำระดับโลกของอเมริกา และประเทศผู้นำทางเศรษฐกิจต่างๆ ส่งผลให้องค์กรกลางที่มีบทบาทสำคัญด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศหลายแห่งได้จัดให้มีการพัฒนาหลักการและแบบจำลองด้านการกำกับดูแลที่ดีขององค์กรภาคเอกชนและหน่วยงานภาครัฐที่

เป็นที่ยอมรับเผยแพร่แก่ประเทศต่างๆ เพื่อให้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติได้อย่างเป็นมาตรฐานโดยสรุปหลักการที่สำคัญของแต่ละองค์กรได้ดังนี้

1. ธนาคารโลก (World Bank)

ธนาคารโลก (World Bank, 1989) มีการอธิบายเกี่ยวกับการกำกับดูแลที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) ว่า “เป็นลักษณะและวิถีทางของการใช้อำนาจในการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจและทางสังคมของประเทศเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งครอบคลุมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ การบริหารจัดการภาครัฐการรับผิดชอบรอบตัวบทกฎหมาย เกี่ยวกับการพัฒนาความโปร่งใส และข้อมูลข่าวสาร” โดยธนาคารโลก (World Bank) ได้กำหนดหลักการ/แนวทางในการวัดระดับ คุณภาพการกำกับดูแลหรือการบริหารกิจการบ้านเมืองในประเทศต่างๆ ครอบคลุม 6 มิติ ดังต่อไปนี้

1. การมีสิทธิมีเสียงของประชาชนและการรับผิดชอบ (Voice and Accountability) หมายถึง การที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งรัฐบาลด้วยตนเอง รวมถึงการมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชนตลอดจนเสรีภาพในการชุมนุม

2. ความมีเสถียรภาพทางการเมืองและปราศจากความรุนแรง (Political Stability and Absence of Violence) หมายถึง โอกาสความเป็นไปได้ที่รัฐบาลจะไร้เสถียรภาพหรือถูกโค่นล้มโดยอาศัยวิธีการต่างๆ ที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เช่น การใช้ความรุนแรงทางการเมืองและการก่อการร้าย เป็นต้น

3. ประสิทธิภาพของรัฐบาล (Government Effectiveness) ได้แก่ การให้บริการและความสามารถของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐตลอดจนระดับความเป็นอิสระจากการแทรกแซงทางการเมืองรวมถึงคุณภาพของการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติความมุ่งมั่นจริงจังของรัฐบาลที่มีต่อนโยบายดังกล่าว

4. คุณภาพของมาตรการควบคุม (Regulatory Quality) หมายถึง ชีตความสามารถของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายและออกมาตรการควบคุม รวมถึงการบังคับใช้นโยบายและมาตรการดังกล่าวให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและเอื้อต่อการส่งเสริมให้ภาคเอกชนสามารถพัฒนาได้

5. นิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง ระดับของการที่บุคคลฝ่ายต่างๆ มีความมั่นใจและยอมรับ ปฏิบัติตามกฎหมายในการอยู่ร่วมกันของสังคม โดยเฉพาะคุณภาพของการบังคับให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขสัญญาการตรวจและการอำนวยความสะดวกนิติธรรมรวมถึงโอกาสความเป็นไปได้ที่จะเกิดอาชญากรรมและความรุนแรง

6. การควบคุมปัญหาทุจริตประพฤติมิชอบ (Control of Corruption) ครอบคลุมในเรื่องเกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐเพื่อประโยชน์ส่วนตัวทั้งในรูปแบบของการทุจริตประพฤติมิชอบเพียง

เล็กน้อยหรือขนาดใหญ่ รวมถึงการเข้าครอบครองรัฐโดยชนชั้นนำทางการเมืองและนักธุรกิจเอกชน ที่มุ่งเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์

2. คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific: UNESCAP)

คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ (UNESCAP, 2005) ได้ให้ความหมายของคำว่า การกำกับดูแลที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ กระบวนการในการตัดสินใจและกระบวนการซึ่งการตัดสินใจได้รับการนำไปปฏิบัติ (หรือไม่ปฏิบัติ) โดยเสนอว่าธรรมาภิบาลจะเป็นหลักประกันว่าการคอร์รัปชันจะลดลงและความคิดเห็นของคนกลุ่มน้อยจะได้รับการพิจารณาและเสียงของผู้ด้อยโอกาสจะได้รับการนำมาประกอบในการตัดสินใจตลอดจนเป็นการตอบสนองความต้องการของสังคมในปัจจุบันและในอนาคตได้ด้วย โดย UNESCAP ได้จัดทำกรอบแนวทางในการส่งเสริมธรรมาภิบาลออกเป็น 8 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) ความรับผิดชอบ (2) ความโปร่งใส (3) การตอบสนองที่รวดเร็ว (4) ความเท่าเทียม (5) ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (6) การปฏิบัติตามหลักกฎหมาย (7) การมีส่วนร่วมและ (8) การมุ่งเน้นความเป็นเอกฉันท์

3. สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program: UNDP)

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ได้ทบทวนและให้นิยามความหมายของการกำกับดูแลที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) ว่าเป็นการใช้อำนาจทางการเมืองการบริหารและเศรษฐกิจในการดำเนินภารกิจกิจกรรมต่างๆ ของประเทศในทุกระดับโดยมีกลไกกระบวนการสถาบันซึ่งประชาชนและกลุ่มต่างๆ สามารถแสดงออกถึงความต้องการผลประโยชน์การใช้สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายการประสาน และประนีประนอมความแตกต่าง โดยผ่านกลไกกระบวนการและสถาบันเหล่านั้น โดย UNDP ได้กำหนดหลักการด้านการกำกับดูแลที่ดีหรือธรรมาภิบาลไว้ 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วม (Participation) 2) นิติธรรม (Rule of Law) 3) ความโปร่งใส (Transparency) 4) การตอบสนอง (Responsiveness) 5) การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus - Oriented) 6) ความเสมอภาค/ ความเที่ยงธรรม (Equity) 7) ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) 8) ภาระรับผิดชอบ (Accountability) 9) วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Vision) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552, หน้า 115)

4. องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD)

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาได้ริเริ่มกำหนดหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance: CG) เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการขององค์กรภาคเอกชน เมื่อปี ค.ศ. 1998 และมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์ดังกล่าวให้สอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งในปี ค.ศ. 2004 ได้มีการกำหนดหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 6 ด้าน ดังนี้

1. หลักพื้นฐานของการกำกับดูแลกิจการ (Ensuring the Basis for an Effective Corporate Governance Framework)
2. สิทธิหน้าที่ของผู้ถือหุ้นหลัก (The Rights of Shareholders and Key Ownership Functions)
3. การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน (The Equitable Treatment of Shareholders)
4. บทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำกับดูแลกิจการ (The Role of Stakeholders in Corporate Governance)
5. การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส (Disclosure and Transparency)
6. ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ (The Responsibilities of the Board)

โดยหลักการข้างต้นตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้มีการนำมากำหนดเป็นแนวปฏิบัติที่ดีและส่งเสริมให้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ถือปฏิบัติอย่างจริงจังก่อนที่จะทำการจัดอันดับการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CG Rating) อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2546 - ปี พ.ศ. 2549 ซึ่งในขณะนั้นคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้ร่วมกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยบริษัทไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส จำกัด (บริษัททริส คอร์ปอเรชั่น จำกัด ในปัจจุบัน) และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการกำกับดูแลที่ดีได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดอันดับดูแลกิจการที่ดีโดยยึดตามแนวทางของ OECD แยก เป็น 4 เกณฑ์การประเมิน ดังนี้

1. สิทธิของผู้ถือหุ้น
2. องค์ประกอบและบทบาทของคณะกรรมการและคณะผู้บริหาร
3. การเปิดเผยข้อมูล
4. วัฒนธรรมการกำกับดูแลกิจการ

โดยปัจจุบันเพื่อให้การประเมินและการจัดอันดับด้านการกำกับดูแลที่ดียังมีความต่อเนื่องสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (The Institute of Director: IOD) จึงได้จัดให้มีการประเมินการกำกับดูแลตนเองของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยโดยหลัก

เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณานั้นได้พัฒนาเพิ่มเติมมาจากหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีของ OECD และของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์หลัก รวม 132 ข้อ แบ่งออกเป็น 5 หมวดหลัก ได้แก่ (1) สิทธิของผู้ถือหุ้น (2) การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน (3) บทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (4) การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส และ (5) ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินธรรมาภิบาลในสหกรณ์

สำนักบริหารเงินทุน (2554ก, หน้า 20) กล่าวว่า นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนดให้กรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ร่วมกันดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้สหกรณ์มีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล โดยมีหลักเกณฑ์การประเมินธรรมาภิบาลในสหกรณ์เป้าหมาย 6 หมวด ดังนี้

1. หลักนิติธรรม (The Rule of Law) หมายถึง สหกรณ์ได้กำหนด ข้อบังคับ ระเบียบ ต่างๆ เป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์โดยคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ และความยุติธรรมของทุกฝ่าย ในสหกรณ์ และใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติด้วยความเที่ยงธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม

2. หลักคุณธรรม (Morality) หมายถึง การยึดมั่นความถูกต้องดีงาม ทุกฝ่ายในสหกรณ์ ปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และเสมอภาค ประพฤติ ปฏิบัติงานตามจรรยาบรรณที่ร่วมกันกำหนด และส่งเสริมสนับสนุน ยกย่อง ผู้กระทำความดีรวมถึง การส่งเสริมให้มีการพัฒนาทุกฝ่ายในสหกรณ์อย่างเท่าเทียมกัน

3. หลักความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยพัฒนาวิธีการดำเนินงานของสหกรณ์ที่โปร่งใส กำหนดขั้นตอนการให้บริการที่ชัดเจน มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบได้ตาม พระราชบัญญัติสหกรณ์ รวมถึงการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรทำให้เกิดความโปร่งใสกับ สังคมภายนอก

4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง สหกรณ์เปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย ได้แก่ สมาชิกกรรมการและฝ่ายจัดการ มีส่วนในการร่วมรับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจทั้งใน ด้านการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาสหกรณ์ เพื่อสร้างสรรค์และจรรโลงความผาสุกของ ส่วนรวม รวมถึงร่วมรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานของสหกรณ์ด้วย

5. หลักความรับผิดชอบ (Responsibility and Accountability) หมายถึง การที่ทุกฝ่ายใน สหกรณ์ตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และผลจากการกระทำของตนตลอดจน เคารพความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้มีส่วนร่วมในสหกรณ์ รวมถึงไม่เพิกเฉยต่อปัญหาสาธารณะ และการช่วยเหลือ

6. หลักความคุ้มค่า (Cost – effectiveness or Economy) หมายถึง สหกรณ์มีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีระบบการควบคุมภายในที่ดี มีกิจกรรมหรือแผนงานที่ส่งเสริม สนับสนุน การประหยัด ลดค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้ ส่งเสริมระบบสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกฝ่ายในสหกรณ์ และหรือสังคมภายนอก

ในแต่ละหมวดจะมีเกณฑ์ชี้วัดและประเมินผลธรรมาภิบาล โดยมุ่งเน้นเครื่องมือชี้วัดเป็นรูปธรรมสามารถวัดได้ในเชิงปริมาณและมีข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ทั้งนี้ หลักการบริหารและการส่งเสริมธรรมาภิบาลจะใช้เป็นวิธีในการพัฒนาสหกรณ์ ส่งเสริมสหกรณ์ให้มีระบบเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ประโยชน์ในมิติต่างๆ สหกรณ์จะใช้เป็นแนวทางดำเนินงานให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

แนวคิดการกำกับดูแลกิจการที่ดี

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2555) กล่าวว่า iva การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีความสำคัญต่อบริษัทจดทะเบียนเพราะแสดงให้เห็นถึงการมีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใสตรวจสอบได้ ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นใจต่อผู้ถือหุ้น นักลงทุน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และนำไปสู่ความมั่นคงเจริญก้าวหน้า จึงกล่าวได้ว่าการกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นเครื่องมือเพื่อเพิ่มมูลค่า และส่งเสริมการเติบโตอย่างยั่งยืนของบริษัท

มาตรฐานสากลด้านการกำกับดูแลกิจการ

มาตรฐานสากลด้านการกำกับดูแลกิจการ ซึ่งใช้เป็นบรรทัดฐานในหลายประเทศ คือ OECD Principles of Corporate Governance และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการกำกับดูแลกิจการที่ดี โดยในปี 2549 ได้เสนอหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีให้แก่บริษัทจดทะเบียน ซึ่งเทียบเคียงกับหลักการกำกับดูแลกิจการของ OECD ซึ่งต่อมาได้มีการปรับปรุงอีกครั้งในปี 2555 เพื่อให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การประเมินการกำกับดูแลกิจการที่ดีของอาเซียน (ASEAN Corporate Governance Scorecard) โดยมีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 5 หมวด ดังนี้

1. สิทธิของผู้ถือหุ้น

หลักการ: ผู้ถือหุ้นมีสิทธิในความเป็นเจ้าของโดยควบคุมบริษัทผ่านการแต่งตั้งคณะกรรมการให้ทำหน้าที่แทนตนและมีสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของบริษัท บริษัทจึงควรส่งเสริมให้ผู้ถือหุ้นได้ใช้สิทธิของตน

2. การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน

หลักการ: ผู้ถือหุ้นทุกราย ทั้งผู้ถือหุ้นที่เป็นผู้บริหารและผู้ถือหุ้นที่ไม่เป็นผู้บริหาร รวมทั้งผู้ถือหุ้นต่างชาติ ควรได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันและเป็นธรรม ผู้ถือหุ้นส่วนน้อยที่ถูกละเมิดสิทธิควรมีโอกาสได้รับการชดเชย

3. บทบาทของผู้มีส่วนได้เสีย

หลักการ: ผู้มีส่วนได้เสียควรได้รับการดูแลจากบริษัทตามสิทธิที่มีตามกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการควรพิจารณาให้มีกระบวนการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างบริษัทกับผู้มีส่วนได้เสียในการสร้างความมั่งคั่ง ความมั่นคงทางการเงินและความยั่งยืนของกิจการ

4. การเปิดเผยข้อมูลที่โปร่งใส

หลักการ: คณะกรรมการควรดูแลให้บริษัทเปิดเผยข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบริษัท ทั้งข้อมูลทางการเงินและข้อมูลที่มีใช้ข้อมูลทางการเงินอย่างถูกต้อง ครบถ้วน ทันเวลา โปร่งใส ผ่านช่องทางที่เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย มีความเท่าเทียมกันและน่าเชื่อถือ

5. ความรับผิดชอบของกรรมการ

หลักการ: คณะกรรมการมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลกิจการเพื่อประโยชน์สูงสุดของบริษัท คณะกรรมการมีความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติหน้าที่ต่อผู้ถือหุ้นและเป็นอิสระจากฝ่ายจัดการ

กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประกอบไปด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (guided interview) อันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่มีความชัดเจนตายตัว โดยเป็นแต่เพียงการกำหนดแนวข้อคำถามแบบเปิดกว้าง หรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีผลทำให้ข้อคำถามมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง โดยเทคนิคของการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น เป็นเทคนิคและกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย และเป็นแนวทางในการบริหารสหกรณ์ตามหลักธรรมาภิบาล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เป็นหน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการระบุกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ภาคราชการ และสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจ รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 19 ตัวอย่าง โดยใช้การสุ่มการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ และวิเคราะห์บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย สรุปดังนี้

1. การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

ในการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ผู้วิจัยยึดแนวทางตามการจัดอันดับการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Good Governance Rating) ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2555) เป็นตัวแปรในการศึกษาถึงหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ ประกอบด้วยหลักการและแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการที่ดี ซึ่งแบ่งเป็น 5 หมวด ได้แก่ 1) สิทธิผู้ถือหุ้น 2) การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน 3) บทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) การเปิดเผยข้อมูลความโปร่งใส และ 5) ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ ในการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย พบว่า สหกรณ์มีกำหนดวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ มีโครงสร้างการบริหารงานและการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบอย่างชัดเจน โดยสมาชิกสหกรณ์มีสิทธิ มีบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบต่อตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ และมีสิทธิอื่นๆ ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับและระเบียบของสหกรณ์ คณะกรรมการมีความรับผิดชอบต่อบทบาท หน้าที่ ด้วยความซื่อสัตย์ และมีความรับผิดชอบต่อผลการกระทำของตน ควบคุม ดูแล และพัฒนาสหกรณ์ นอกจากนี้ สหกรณ์ยึดหลักของความคุ้มค่ามีการนำนวัตกรรมเข้ามาพัฒนามาตรฐานการให้บริการให้ดียิ่งขึ้น มีการจัดสวัสดิการหรือกิจกรรมให้กับสมาชิก ส่งเสริมรายได้ลดรายจ่าย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและพัฒนาสหกรณ์ให้เข้มแข็ง จัดให้มีระบบการควบคุมภายใน และตรวจสอบที่ดี โดยผู้ตรวจสอบกิจการจะเป็นผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบกิจการของสหกรณ์แทนสมาชิก วิเคราะห์และประเมินผลการบริหารงานและการปฏิบัติงานด้านต่างๆ พร้อมทั้งให้ข้อมูล และข้อเสนอแนะ เพื่อการแก้ไขปรับปรุงที่เป็นประโยชน์ต่อสหกรณ์ พร้อมนำเสนอผลการ

ดำเนินงาน งบการเงิน ปัญหา อุปสรรคในการบริหารงานต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการและที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2556) ว่าการจัดให้มีระบบการควบคุมและตรวจสอบที่ดี ที่เหมาะสมและเพียงพอ จะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งสหกรณ์มีการบริหารจัดการด้านการบริหารความเสี่ยงในสหกรณ์และการจัดการให้มีระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย รวมทั้งมีการเปิดเผยและเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารแก่สมาชิก กรรมการ เจ้าหน้าที่สหกรณ์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ และประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง รับฟังข้อคิดเห็นของสมาชิก พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารงานและติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานของสหกรณ์ โดยสมาชิกมีการพัฒนาคุณภาพกรรมการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ ภูมิหาย ระเบียบ ข้อบังคับ นอกจากนี้ ยังมีเรื่องหลักความเสมอภาคในการให้บริการและการทำงาน รวมทั้งการจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศมีความมั่นคง ปลอดภัย และสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการพัฒนาและการส่งเสริมธรรมาภิบาลในสหกรณ์ออมทรัพย์ยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

นอกจากนี้ยังพบว่า การปฏิบัติต่อสมาชิกผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน ยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ การให้สมาชิกเสนอเพิ่มวาระการประชุมล่วงหน้าก่อนวันประชุม เพื่อแสดงถึงความโปร่งใสและความเป็นธรรม เพราะโดยปกติในการจัดประชุมใหญ่สมาชิกจะคาดหวังเงินปันผล ไม่ค่อยสนใจเรื่องของดำเนินงาน หากสมาชิกต้องการเพิ่มวาระการประชุม สามารถเพิ่มได้ในวันที่มีประชุม โดยจะเพิ่มในวาระอื่นๆ

จากการวิจัยทำให้ได้ข้อมูลที่สำคัญคือ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ดีของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นองค์กรที่มีหลักธรรมาภิบาล มีการส่งเสริมองค์ประกอบของสหกรณ์ ทั้งด้านสมาชิกผู้ให้บริการ คณะกรรมการ การบริหารจัดการธุรกิจอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านหลักนิติธรรม 2) ด้านหลักคุณธรรม 3) ด้านหลักความโปร่งใส 4) ด้านหลักการมีส่วนร่วม 5) ด้านหลักความรับผิดชอบ และ 6) ด้านหลักความคุ้มค่า ประกอบกันเป็นองค์รวม เพื่อให้สหกรณ์ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกภาคส่วนของสหกรณ์ ส่งผลให้สหกรณ์เป็นที่เชื่อถือและยอมรับมีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักบริหารเงินทุน (2554ก, หน้า 20) ได้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินผลธรรมาภิบาลในสหกรณ์ มุ่งหวังว่าถ้าสหกรณ์มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลครบทั้ง 6 หมวด ในแต่ละหมวดจะมีเกณฑ์ชี้วัดและประเมินผลธรรมาภิบาล โดยมุ่งเน้นเครื่องมือชี้วัดเป็นรูปธรรมสามารถวัดได้ในเชิงปริมาณและมีข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ทั้งนี้ หลักการบริหารและการส่งเสริมธรรมาภิบาล

จะใช้เป็นวิธีในการพัฒนาสหกรณ์ ส่งเสริมสหกรณ์ให้มีระบบเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ประโยชน์ในมิติต่างๆ สหกรณ์จะใช้เป็นแนวทางดำเนินงานให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่ายในสหกรณ์อย่างเป็นธรรม และจะส่งเสริมให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะความศรัทธาจากสมาชิกของสหกรณ์และสังคมภายนอกองค์กร

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารสหกรณ์ตามหลักธรรมาภิบาล

จากผลการศึกษา สามารถกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารสหกรณ์ตามหลักธรรมาภิบาล ดังนี้

1) พัฒนาระบบการบริหารจัดการและเสริมสร้างธรรมาภิบาลอย่างเป็นรูปธรรม เช่น กำหนดวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ นโยบาย และแผนงานที่สำคัญของสหกรณ์ รวมทั้งการจัดโครงสร้างการบริหารงานที่สอดคล้องและสัมพันธ์กันอย่างเป็นธรรมระหว่างคณะกรรมการ ผู้บริหาร และสมาชิก และมีการวางแผนทางการบริหารจัดการ และการดำเนินธุรกิจที่มีความเหมาะสม

2) กำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบายหรือมาตรการที่ชัดเจนในการบริหารจัดการสหกรณ์อ้อมทรัพย์ตามหลักธรรมาภิบาล เช่น กำหนดนโยบายให้มีการปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามกฎหมายหรือตามข้อตกลงที่มีกับสหกรณ์ ไม่ควรกระทำการใดๆ ที่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัย เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น ปฏิรูปโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งด้านระบบการติดตาม การรายงาน ข้อมูล ระบบบัญชี และบุคลากร โดยการวางระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อช่วยในการวางแผน วิเคราะห์ และติดตามฐานะการดำเนินงานและพัฒนาการความเสี่ยงได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนเพิ่มความรู้ความชำนาญด้านการเงินให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

4) พัฒนาระบบด้านการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงที่ดีและเหมาะสม มีการกำกับ ติดตาม และควบคุมดูแลให้ผู้บริหารจัดการกระบวนการเพื่อใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีการวางแผนฉุกเฉินในการระดมทุนทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้สามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่จะกระทบต่อสภาพคล่องทางการเงินของสหกรณ์ มีแผนรองรับกรณีการหยุดชะงักของการทำงาน เช่น การหยุดทำงานของระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ระบบการสื่อสาร โครงสร้างพื้นฐานในการดำเนินงานด้านต่างๆ

5) ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลและนโยบายการกำกับดูแลกิจการของสหกรณ์ โดยการส่งเสริมให้คณะกรรมการ และผู้บริหาร เป็นผู้นำในเรื่องจริยธรรม และเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ ตามแนว

ปฏิบัติด้านจริยธรรมขององค์กร รวมทั้งต้องยึดมั่นในความเป็นธรรมโดยปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน พร้อมทั้งดูแลสอดส่อง ควบคุมและป้องกันการตัดสินใจหรือการกระทำใดๆ ที่มีความขัดแย้งทางผลประโยชน์ และปฏิบัติตามนโยบายการกำกับดูแลกิจการของสหกรณ์ ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดความสำคัญในการประเมินผลการบริหารจัดการทางธุรกิจของคณะกรรมการกับผู้บริหาร และการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานทุกคน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สหกรณ์จะต้องเพิ่มบทบาทและขีดความสามารถทางการแข่งขัน และสร้างค่านาเชื่อถือให้กับสหกรณ์ และเป็นที่ยอมรับแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เนื่องจากในระบบเศรษฐกิจปัจจุบันเป็นยุคของทุนนิยม ที่มีการแข่งขันทางธุรกิจสูง สหกรณ์ออมทรัพย์จะเข้าถึงแหล่งเงินทุนทั้งภายในและภายนอกของสหกรณ์ได้ โดยการนำแนวทางการบริหารสหกรณ์ตามหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในการประกอบธุรกิจของสหกรณ์หรือมีการกำกับดูแลกิจการของสหกรณ์ที่ดี

2. คณะกรรมการและผู้บริหาร นำแนวทางการบริหารสหกรณ์ตามหลักธรรมาภิบาลมาเพิ่มความชัดเจนในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของกิจการและบูรณาการหลักความรับผิดชอบต่อสังคมในการประกอบธุรกิจ เพื่อให้การสร้างคุณค่ากิจการอย่างยั่งยืน แทรกเป็นเนื้อเดียวกับการประกอบธุรกิจ ตลอดจนมีการปลูกฝังค่านิยมขององค์กรที่สะท้อนการกำกับดูแลกิจการที่ดีให้เกิดการปฏิบัติงานเป็นวัฒนธรรมองค์กร

3. พัฒนาและเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยนี้ ศึกษาจากสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน ซึ่งเป็นหนึ่งจาก 7 ประเภท ของสหกรณ์ในประเทศไทย ซึ่งมีคุณลักษณะหรือธรรมชาติที่แตกต่างจากสหกรณ์ประเภทอื่น นักวิจัยสามารถศึกษาสหกรณ์ประเภทอื่นๆ เช่น สหกรณ์ร้านค้าที่ต้องแข่งขันกับธุรกิจค้าปลีกขนาดใหญ่ หรือสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน สหกรณ์บริการ สหกรณ์นิคม สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์ประมง สหกรณ์การเกษตร

2. ควรศึกษาหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี สำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี 2560 เพิ่มเติมในเรื่องการส่งเสริมวัฒนธรรมและการประกอบธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยสนับสนุนการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มคุณค่าให้แก่กิจการ รวมทั้งการกำกับดูแลด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และดูแลให้มีระบบการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในที่เหมาะสม

รายการอ้างอิง

คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ. (2548).

หลักธรรมาภิบาลสากล. วันที่ค้นข้อมูล 5 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก

<http://www.socgg.soc.go.th/History1.html>

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2555). *หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance)*. วันที่ค้นข้อมูล 5 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก

https://www.set.or.th/sustainable_dev/th/cg/files/2013/CGPrinciple2012Thai-Eng.pdf

ศิริวรรณ อัสววงศ์เสถียร, กันตภณ ศรีชาติ และรัฐศาสตร์ หนูดำ. (2560). *ความเสี่ยงของระบบ*

สหกรณ์ออมทรัพย์กับแนวทางการปฏิรูปการกำกับดูแล. วันที่ค้นข้อมูล 5 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/ArticleAndResearch/FAQ/FAQ_114.pdf

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2558). *แนวทางธรรมาภิบาลของ*

ก.ล.ด. (Code of Governance) (คู่มือหลักการกำกับกิจการที่ดี ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 3).

เอกสารอัดสำเนา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). *คู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การ*

ภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพฯ: บริษัท
ฟรีเมียร์ โปร์ จำกัด.

สำนักบริหารเงินทุน กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2554ก). *ธรรมาภิบาลในสหกรณ์*. วันที่ค้นข้อมูล 5

มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก <http://web.cpd.go.th/dcnakhonnayok/images/9-4/20.pdf>

สำนักบริหารเงินทุน กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2554ข). *โครงการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ*

สหกรณ์อบรมให้ความรู้การบริหารคุณภาพโดยรวม. วันที่ค้นข้อมูล 5 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก <http://webhost.cpd.go.th/cmsdocpd/CQA2.html>

ออกหมายจับ รศ.ดร. ดังโกกงว่าพันล้าน. (2560, เมษายน 23). *ไทยรัฐ*. หน้า 12.

Asian Development Bank. (2012). *ASEAN CG Scorecard Corporate Governance Report*.

Mandaluyong City, Philippines.

World Bank. (1989). *From crisis to sustainable growth - sub Saharan Africa: a long-term perspective study*. Washington, DC: The World Bank.

International Monetary Fund. (2017). *The IMF and Good Governance*. Retrieved April 10, 2018,

from <http://www.imf.org/en/About/Factsheets/The-IMF-and-Good-Governance>

CHAPTER 15

UNESCAP. (2005). *What is Good Governance*. Retrieved January 7, 2018, from

<http://www.unescap.org/resources/what-good-governance>

United Nations Development Programme (UNDP) and the World Bank. (1989). *African*

Economic and Financial Data. Washington, DC: World Bank.

วิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชน

โดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0

**Research and Develop the Model of Community Business Development
by Using Modern Marketing Thinking Base 3.0**

ศุภชัย เหมือนโพธิ์ (Suppachai Mumpo)

ดร., รองคณบดีฝ่ายวางแผนยุทธศาสตร์และพัฒนาองค์กร และหัวหน้าภาควิชาการตลาด
และโลจิสติกส์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Dr., Associate Dean for Organizational and Strategic Plan and Organizational
Development and Head of Marketing and Logistics Department, Kasetsart University

E-mail: suppachai_mur@hotmail.com

Received: 17 March 2019

Revised: 22 May 2019

Accepted: 30 June 2019

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและสังเคราะห์ถึงองค์ความรู้ สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 2) จัดทำ รูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 และ 3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาธุรกิจชุมชน ถอดบทเรียนและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 ลักษณะของวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า

1. ลำไยและทุเรียนเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย เพื่อการบริโภคและส่งออก บางครั้งมีผลผลิตมากทำให้ผลผลิตล้นตลาด จึงต้องการแปรรูป เพื่อทำเป็นผลิตภัณฑ์ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ แต่ผู้ประกอบการยังขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้

2. ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 โดยใช้รูปแบบ PCND Model และมีการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำให้กลุ่มเกษตรกรเกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ การนำทุเรียน และลำไยมาแปรรูปเป็น Longan Stuffed with Durian Freeze Dried ผ่านกรรมวิธีฟรีซดราย ทำให้รสชาติอร่อย พร้อมคงคุณค่าทางโภชนาการ นำไปทดสอบตลาด จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคมีแนวโน้มในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68

3. จากการถอดบทเรียนและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 พบว่า การพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมตั้งแต่ผู้ประกอบการ ผู้ขาย และลูกค้า ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการผู้บริโภคได้ สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์มากขึ้น

คำสำคัญ : พัฒนาผลิตภัณฑ์, ธุรกิจชุมชน, การตลาดสมัยใหม่ 3.0

Abstract

The purpose of this study is to: 1) study and synthesize the knowledge, problems, needs of community business development by using the modern marketing thinking base 3.0 2) Create a model of community business development by using the modern marketing idea base 3.0 and 3) Suggest the community business development. Lessons learned and improving the model of community business development by using the modern marketing thinking base 3.0. Characteristics of integrated research methods during quantitative research by using questionnaires and qualitative research by focus group discussion.

The research found that

1. Longan and durian are important economic fruits of Thailand. For consumption and export, sometimes there is a lot of productivity, causing oversupply. Therefore want to agriproduct processing to make products to meet the needs of both domestic and international consumers. But entrepreneurs still lack knowledge in product development, design products that can create additional value.

2. The researcher determined the model of community business development by using the modern marketing idea base 3.0 by using the PCND Model. And training for modern marketing concepts 3.0 to develop products. Lead to the farmer group to develop products such as

durian and longan to be processed into Longan Stuffed with Durian Freeze Dried through the freeze process makes delicious taste ready to maintain nutritional value. To test the market for 400 people. The research results showed that consumers have a tendency to buy products at a high level. With an average of 3.68

3. From the lessons learned and improving the form of community business development by using the modern marketing idea base 3.0, it was found that the development of community business by using modern marketing ideas 3.0 must be due to participation from entrepreneurs, vendors and customers can create products that can serve the consumer needs. And add more value to the products.

Keywords: Product development, Community business, Modern marketing 3.0

บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบัน การประกอบธุรกิจชุมชนของผู้ประกอบการรายย่อยภายใต้พลวัตเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ท่ามกลางวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยพบมาก่อน ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตในหลายธุรกิจเพิ่มสูงขึ้นมีสถานการณ์แข่งขันทางธุรกิจมากขึ้น และด้วยวิกฤตเศรษฐกิจนี้ทำให้ผู้ประกอบการในหลายๆ ธุรกิจต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดี การนำกลยุทธ์ออกมาแข่งขันประชันความได้เปรียบซึ่งกันและกัน

ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานรากของสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศไทยเริ่มมีการพัฒนาโดยตลอดตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกมาจนถึงปัจจุบันซึ่งกำลังจะก้าวเข้าสู่ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 และตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา ได้ให้ความสำคัญกับ “ประชาชน คนทั้งประเทศ” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (People Centered Development) จึงก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในมุมมองการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในรูปแบบธุรกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน หรือโครงการต่างๆ ที่ทำให้ประชาชนมีรายได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

อนาคตเศรษฐกิจไทยควรจะมีการปรับโครงสร้างไปสู่ระดับสูงขึ้น คือ ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างนวัตกรรม (Efficiency – driven and Innovation – driven Economy) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ที่ได้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนวัตกรรมให้เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยได้นำเสนอแนวคิด “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” (Creative Economy) เพื่อเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของไทย ซึ่งหมายถึง

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การส่งเสริมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยี/ นวัตกรรมสมัยใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) โดยในปัจจุบันรัฐบาลมีการสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) อย่างจริงจัง และมีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมในภูมิภาคอาเซียน (Industrial Hub of ASEAN) อีกทั้งประเทศไทยก็สามารถผลิตวัตถุดิบได้ทั้งหมด ใช้เทคโนโลยีทางการผลิต ประกอบกับองค์ความรู้ในการเพิ่มคุณค่าให้ผลิตภัณฑ์โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล เพื่อตอบสนองต่อกระแสเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน

การจะก้าวไปสู่ความสามารถทางด้านธุรกิจระดับแนวหน้าของอาเซียนได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประกอบการชุมชนต้องมีความรู้ในด้านธุรกิจ ซึ่งปัจจุบันผู้ประกอบการฯ ส่วนใหญ่ต่างมีความรู้ความชำนาญในสายการผลิต วัตถุดิบการผลิต แต่ยังขาดความรู้ที่สำคัญซึ่งเป็นปัจจัยหลักสำหรับความสำเร็จ นั่นคือ “ความรู้ทางการตลาด” โดยเฉพาะจะให้กับท่านกระแสแห่งวิวัฒนาการของตลาดโลก จำเป็นต้องเรียนรู้แนวคิดการตลาดสมัยใหม่ หรือเรียกอีกอย่างว่า แนวคิดการตลาด 3.0 (Marketing-3.0) เป็นแนวคิดที่ศูนย์กลางทางการตลาดอยู่ที่ความร่วมมือกันของสังคมประชาสังคม รวมทั้งการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเชื่อมต่อสังคมในเชิงบวก (Eleader, 2019)

ปัจจุบันลำไยและทุเรียนปริมาณผลผลิตออกมามาก ซึ่งอาจส่งผลทำให้ราคาปรับตัวลดลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งไทยได้ส่งลำไยไปขายอินโดนีเซียปีละประมาณ 90,000 ตัน แต่ปีนี้ทางอินโดนีเซียห้ามนำลำไยสดจากประเทศไทยส่งเข้าประเทศ ทำให้ลำไยล้นตลาด (กรุงเทพธุรกิจ, 2561)

ความรู้ทางการตลาดสมัยใหม่ 3.0 ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือหรือกระบวนการหนึ่งในการนำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจชุมชน หรือหน่วยงานวิสาหกิจ เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน โดยคนในชุมชน เพราะเป้าหมายท้ายสุดของการทำธุรกิจชุมชน คือ การส่งเสริมให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสวัสดิการสังคม การฟื้นฟูอาชีพ การพัฒนาคน สังคม วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย ซึ่งคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน อีกทั้งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้ผลิต ผู้ขาย และลูกค้า ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้

จากที่กล่าวข้างต้น หากพิจารณาถึงกลุ่มธุรกิจชุมชนในประเทศไทยนั้นมีจำนวนมากที่ต้องการการพัฒนา และจะพบว่าส่วนใหญ่ ชาวบ้าน ผู้ประกอบการฯ พ่อค้าแม่ค้าที่มาจากคนในชุมชน ต่างมีความชำนาญในด้านองค์ความรู้ในการผลิตเป็นอย่างดี แต่ยังขาดการพัฒนาความรู้ทางการตลาด โดยเฉพาะการตลาดสมัยใหม่ การหาตลาดในการวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้เป็น

เอกลักษณ์และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเรื่อง วิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ เกิดการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ และขยายช่องทางการตลาดใหม่ๆ ทำให้ผลิตภัณฑ์ และผู้ประกอบการเป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและสังเคราะห์ถึงองค์ความรู้ สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0
2. เพื่อจัดทำรูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาธุรกิจชุมชน ถอดบทเรียนและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการศึกษาทำให้ทราบถึงองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0
2. ผลการศึกษาทำให้เกิดรูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0
3. ธุรกิจชุมชนสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และสร้างการจ้างงาน ดึงดูดความสนใจของลูกค้าจากการใช้แนวคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 ในการพัฒนาธุรกิจของตนเอง
4. สามารถนำรูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 ที่ได้นำไปปรับใช้ในการพัฒนาธุรกิจชุมชนประเภทอื่นๆ ก่อให้เกิดความสามารถทางการแข่งขัน และสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับกลุ่มธุรกิจชุมชน

ขอบเขตของงานวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง วิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 มีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านระยะเวลาดำเนินการวิจัย ระยะเวลาในการดำเนินวิจัย เริ่มตั้งแต่ เดือน ตุลาคม 2560 - มีนาคม 2562 รวมระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย ทำการคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัย คือ กลุ่มธุรกิจชุมชน เพื่อใช้ในการศึกษานำร่อง (Pilot Study)

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตลาดสมัยใหม่ 3.0

การตลาด 3.0 เป็นการตลาดเพื่อเน้นค่านิยม มีการมองลูกค้าหรือผู้บริโภคว่า เป็นสิ่งที่มีชีวิต มีจิตใจ มีความรู้สึก และลูกค้าหรือผู้บริโภค สามารถสื่อสารมายังผู้ผลิตได้ ในยุคนี้นักการตลาดจะมองว่าลูกค้าต้องการหาคุณค่าในการบริโภค ดังนั้น นักการตลาดในยุคนี้ จะทำอย่างไรเพื่อที่จะส่งมอบคุณค่าและความหมายไปยังตัวผู้บริโภค การตลาด 3.0 เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและปัจจัยทางด้านสังคม ด้านการใช้ชีวิตของคนในยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ในยุคปัจจุบันมีอินเทอร์เน็ต สามารถสื่อสารถึงกันอย่างรวดเร็ว ซึ่งแตกต่างจากในอดีต มี social media ซึ่งทำให้ทราบถึงพฤติกรรมของคนทั่วทุกมุมโลก อีกทั้ง การดำรงชีวิต การทำงานในยุคปัจจุบัน เน้นเรื่องของคุณค่ามากยิ่งขึ้น คนจำนวนมากเริ่มทำงานในงานที่ตนเองมีคุณค่าหรือต้องการทำหรือชอบ แล้วก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อสังคม ต่อสิ่งแวดล้อม ต่อโลก (ศุภชัย ปัญญโรจน์, 2561) การตลาดสมัยใหม่ 3.0 เน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ผู้ผลิต ผู้ขาย และลูกค้า เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนารูปแบบการตลาด เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน (นรินทร์ สังข์รักษา, 2557)

ตารางที่ 1 การพัฒนารูปแบบทางการตลาด

ประเภท	การตลาด 3.0
วัตถุประสงค์	การตลาดที่ขับเคลื่อนด้วยค่านิยมของผู้บริโภค
แนวคิดการตลาด	- มุ่งเน้นความร่วมมือกันของสังคม - การนำเทคโนโลยีในการเชื่อมต่อสังคมในเชิงบวก - ความสัมพันธ์แบบเครือข่ายทางสังคม คำนึงถึงผลกระทบต่อลูกค้าและสังคมเป็นหลัก การสื่อสารที่มีทั้งการรับและการตอบกลับระหว่างผู้ผลิตและลูกค้า

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเภท	การตลาด 3.0
เครื่องมือด้าน การตลาด	- ส่วนประสมทางการตลาด (4P) - STP Marketing - CRM - CEM - CSR
การสื่อสาร	การสื่อสารระหว่างผู้บริโภค ซึ่งมาจากประสบการณ์และความรู้สึกรักของผู้บริโภค
เครื่องมือสื่อสาร	สังคมออนไลน์ - รูปแบบทางการ เช่น ชมรม สมาคม สมาพันธ์ สหพันธ์ - รูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น Wikipedia Facebook Twitter Youtube Line
ผู้มีส่วนร่วม	ผู้ผลิต ผู้ขาย และลูกค้า

การตลาด 3.0 เป็น The Age of Creative Prosumer ที่ผู้บริโภคเป็นทั้ง Producer และ Consumer เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ประการ ได้แก่ 1) เป็นยุคที่ผู้บริโภคมีพลังจากความร่วมมือกัน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตราสินค้าเป็น The Age of Collaborative Marketing 2) เป็นยุคที่ผู้บริโภคมีการรวมตัวกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) 3) นักการตลาดที่ให้ความสำคัญกับการผลิตและการขาย อาจสู้ไม่ได้กับนักการตลาดที่ปรับตัวทำการตลาดแบบดิจิทัล (Philip Kotler, 2016)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดหาให้ได้มาและการใช้ซึ่งสินค้าและบริการ ทั้งนี้หมายถึง กระบวนการตัดสินใจซึ่งมีมาอยู่ก่อนแล้ว และซึ่งมีส่วนในการกำหนดให้มีการกระทำความดังกล่าว (Engel Kollat and Blackwell, 1968) โดยขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจซื้อ (Stages of the buying decision Process) มีดังนี้ (Philip Kotler, 2003) ขั้นที่ 1 การตระหนักถึงปัญหา กระบวนการตัดสินใจซื้อเกิดขึ้นเมื่อผู้ซื้อตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการ โดยผู้บริโภครู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างภาวะความต้องการที่แท้จริงและพึงปรารถนา ขั้นที่ 2 การค้นหาข้อมูลข่าวสารเมื่อผู้บริโภคเกิดความต้องการแล้วจะมีการแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะที่สำคัญเกี่ยวกับประเภทสินค้า ราคาสินค้า สถานที่จำหน่าย

และข้อเสนอพิเศษต่างๆ เกี่ยวกับสินค้าที่ต้องการหลายๆ ยี่ห้อ ขั้นที่ 3 การประเมินทางเลือก เมื่อผู้บริโภคได้รับข้อมูลข่าวสารก็จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการเลือก โดยจะมีการกำหนดความต้องการของตนเอง ที่ได้รับข้อมูลมาทำการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของแต่ละยี่ห้อ และเปรียบเทียบกับคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ที่ตนตั้งไว้ ขั้นที่ 4 การตัดสินใจซื้อเมื่อผ่านขั้นของการประเมินทางเลือกต่างๆ ผู้บริโภคจะได้สินค้าตรายี่ห้อที่ตรงกับความต้องการของตนเองมากที่สุดที่ ตั้งใจซื้อ คือผู้บริโภคจะเกิดความตั้งใจที่จะซื้อ (Purchase Intention) ขึ้น แต่อย่างไรก็ตามเมื่อถึงเวลาที่จะทำการซื้อจริงๆ อาจมีปัจจัยอื่นๆ เข้ามามีผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคได้อีก ได้แก่ ปัจจัยทางด้านสังคม (Social factors) ปัจจัยด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อ (Anticipated Situation Factors) ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้บริโภคเกิดความลังเลใจในการซื้อ ทั้งๆ ที่มีความตั้งใจซื้อ และขั้นที่ 5 พฤติกรรมหลังการซื้อ ปัจจุบันนักการตลาดสนใจต่อไปถึงพฤติกรรมและความรู้สึกหลังการซื้อของผู้บริโภคอีกด้วยเนื่องจากหากผู้บริโภคซื้อสินค้าไปแล้วเกิดความพึงพอใจในตัวสินค้าก็จะมี การซื้อซ้ำอีกในคราวต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่ม

การสร้างมูลค่าเพิ่ม หมายถึง การพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ให้เกิดความพึงพอใจต่อผู้บริโภค สูงสุด และเกิดความคาดหวังของผู้บริโภค อีกทั้งมูลค่าเพิ่มอาจเกิดจากการเพิ่มสิ่งทีนอกเหนือจาก สิ่งที่ผู้บริโภคคาดว่าจะได้รับ (Chematony & Harris, 1998) ในตลาดที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง และอุตสาหกรรมอยู่ในสภาวะอิ่มตัว ซึ่งจะเห็นว่าผลิตภัณฑ์หลัก จะไม่ค่อยมีความแตกต่างกัน เท่าใด ดังนั้นธุรกิจแต่ละรายจึงพยายามหาโอกาสพัฒนาและยกระดับคุณลักษณะต่างๆ ของ ผลิตภัณฑ์เสนอแก่ลูกค้า เครื่องมือที่จะช่วยให้ธุรกิจอยู่รอด และเติบโต โดยสามารถสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าเหนือคู่แข่ง ในภาวะที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรงได้ คือ การดึงดูดด้วยการ สร้างมูลค่าเพิ่มที่มอบให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งเป็นมูลค่าเพิ่มที่ทำให้ลูกค้ามีความรู้สึกมากกว่าความพอใจ การสร้างมูลค่าเพิ่มนั้น ผู้ประกอบการจะต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือบริการให้มีคุณค่าในสายตาของ ลูกค้าทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์ (Product Value) เป็นคุณค่าที่มอบให้ลูกค้าอันเกิด จากผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า 2) คุณค่าด้านบริการ (Service Value) เป็น คุณค่าที่มอบให้ลูกค้าอันเกิดจากคุณภาพในการให้บริการ (Service Quality) คือ การเข้าถึงลูกค้า (Access) การติดต่อสื่อสาร (Communication) ความสามารถ (Competence) ความมีน้ำใจ (Courtesy) ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ความไว้วางใจ (Reliability) การตอบสนองลูกค้า (Responsiveness) ความปลอดภัย (Security) การสร้างบริการให้เป็นที่รู้จัก (Tangible) และการเข้าใจ และรู้จักลูกค้า (Understand Knowing Customer) 3) คุณค่าด้านบุคลากร (Personnel Value) เป็นคุณค่าที่มอบให้

ลูกค้าอันเกิดจากคุณภาพของพนักงาน และ 4) คุณค่าด้านภาพลักษณ์ (Image Value) เป็นคุณค่าด้านความรู้สึกรักใคร่ของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์ หรือบริการ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด

การตลาดไม่ได้มีจุดเริ่มต้นที่กระบวนการผลิต แต่ควรมีจุดเริ่มต้นที่การทำความเข้าใจเกี่ยวกับตลาด ความจำเป็นและความต้องการของลูกค้า จากนั้นจึงทำการตัดสินใจว่าควรทำการผลิตผลิตภัณฑ์หรือบริการชนิดใด ออกแบบผลิตภัณฑ์อย่างไร การบรรจุภัณฑ์ การตั้งราคา นโยบายการให้สินเชื่อ การเลือกใช้คนกลางในช่องทางการจัดจำหน่าย นโยบายการโฆษณาและการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ การให้บริการลูกค้า การรับประกัน และอื่นๆ โดยนักการตลาดควรพยายามสนองความจำเป็นและความต้องการต่างๆ ของผู้บริโภค 1) ผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นการสร้างส่วนประสมทางด้านผลิตภัณฑ์ซึ่งประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ บริการที่ให้กับตัวผลิตภัณฑ์ตรายี่ห้อและหีบห่อซึ่งตรงกับความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด 2) ราคา (Price) เมื่อธุรกิจได้ผลิตผลิตภัณฑ์ออกมาแล้วก่อนการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แก่ผู้บริโภคจะต้องมีการกำหนดราคาให้เหมาะสมกับลักษณะของผลิตภัณฑ์ ลูกค้า และวิธีการจัดจำหน่าย ฉะนั้นราคาจึงเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนและกำหนดมูลค่าสินค้า 3) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ทำหน้าที่ในการเคลื่อนย้ายสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค ช่วยจัดหรือเอาชนะอุปสรรคเรื่องของช่องว่างทางด้านเวลา ช่องทางการตลาดของสินค้าอุปโภคบริโภคมีระดับความยาวที่ต่างกัน เช่น ช่องทางระดับศูนย์ คือ ผู้ผลิตรายหนึ่งจำหน่ายสินค้าแก่ผู้บริโภคขั้นสุดท้ายโดยตรง ช่องทางระดับเดียวประกอบด้วย พ่อค้าคนกลางสองฝ่าย ซึ่งในตลาดผู้บริโภค ได้แก่ พ่อค้าส่ง และพ่อค้าปลีกช่องทางการจัดจำหน่ายจะเพิ่มระดับมากขึ้นไปสู่พ่อค้าคนกลางรายย่อยไปสู่พ่อค้าปลีกรายเล็กขึ้นอยู่กับลักษณะองค์กรธุรกิจสินค้าและบริการแต่ละประเภท 4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง องค์ประกอบรวมของการใช้ความพยายามในเรื่องของการส่งเสริมการตลาดซึ่งประกอบด้วย การโฆษณา การขายโดยใช้พนักงาน การส่งเสริมการขาย การตลาดทางตรง การให้ข่าวสารประชาสัมพันธ์ (ภาวิณี กาญจนภา, 2554)

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้อง และเว็บไซต์อื่นๆ ที่ใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

ตารางที่ 2 แสดงวิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1 (R1) การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง และสำรวจข้อมูลพื้นฐาน	ขั้นที่ 2 (D1) การสร้างรูปแบบ การพัฒนา	ขั้นที่ 3 (R2) การทดลองรูปแบบการ พัฒนา	ขั้นที่ 4 (D2) การปรับปรุงรูปแบบการ พัฒนา
1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาธุรกิจชุมชน โดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 2. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มธุรกิจชุมชน ประวัติความเป็นมา สภาพปัญหา จุดแข็ง จุดอ่อน และความต้องการจำเป็น	1. ผู้วิจัยทำการพัฒนารูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชน 2. ผู้วิจัยดำเนินการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 พร้อมทั้งมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2. ผู้วิจัยดำเนินการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0	1. ผู้วิจัยจะทำการทดสอบผลผลิตภัณฑ์จากกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย 2. ผู้วิจัยประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0	1. ทำการปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 ให้มีความสอดคล้องเหมาะสม 2. สรุปแนวทางและรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 เพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ (Key Information) จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม คณะกรรมการ สมาชิก ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ชาวบ้านในพื้นที่ กลุ่มตัวแทนพ่อค้าแม่ค้า จำนวน 15-20 คน

2. แบบสอบถามประเมินความรู้ก่อนและหลังการอบรม ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาธุรกิจชุมชน โดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 โดยกลุ่มธุรกิจชุมชน กลุ่มตัวแทนพ่อค้าแม่ค้า ได้แก่ ประธานกลุ่ม คณะกรรมการ สมาชิก ตัวแทนร้านค้า จำนวน 15-20 คน

3. แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ใช้เป็นแนวทางในการสังเกต ในขณะที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนทนากลุ่ม การอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเก็บข้อมูลประกอบการวิเคราะห์

4. แบบสอบถามทดสอบผลิตภัณฑ์ เพื่อทดสอบผลการพัฒนาธุรกิจชุมชน โดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 จำนวน 400 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience Sampling)

5. แบบสอบถามประเมินรูปแบบฯ สำหรับผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำด้านการใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จำนวน 3 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เดือนตุลาคม 2560 - มีนาคม 2562 รวมระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน โดยขอความร่วมมือจากกลุ่มธุรกิจชุมชน กลุ่มตัวแทนพ่อค้าแม่ค้า ได้แก่ ประธานกลุ่ม คณะกรรมการ สมาชิก ตัวแทนร้านค้า

ผลการวิจัย และการอภิปรายผล

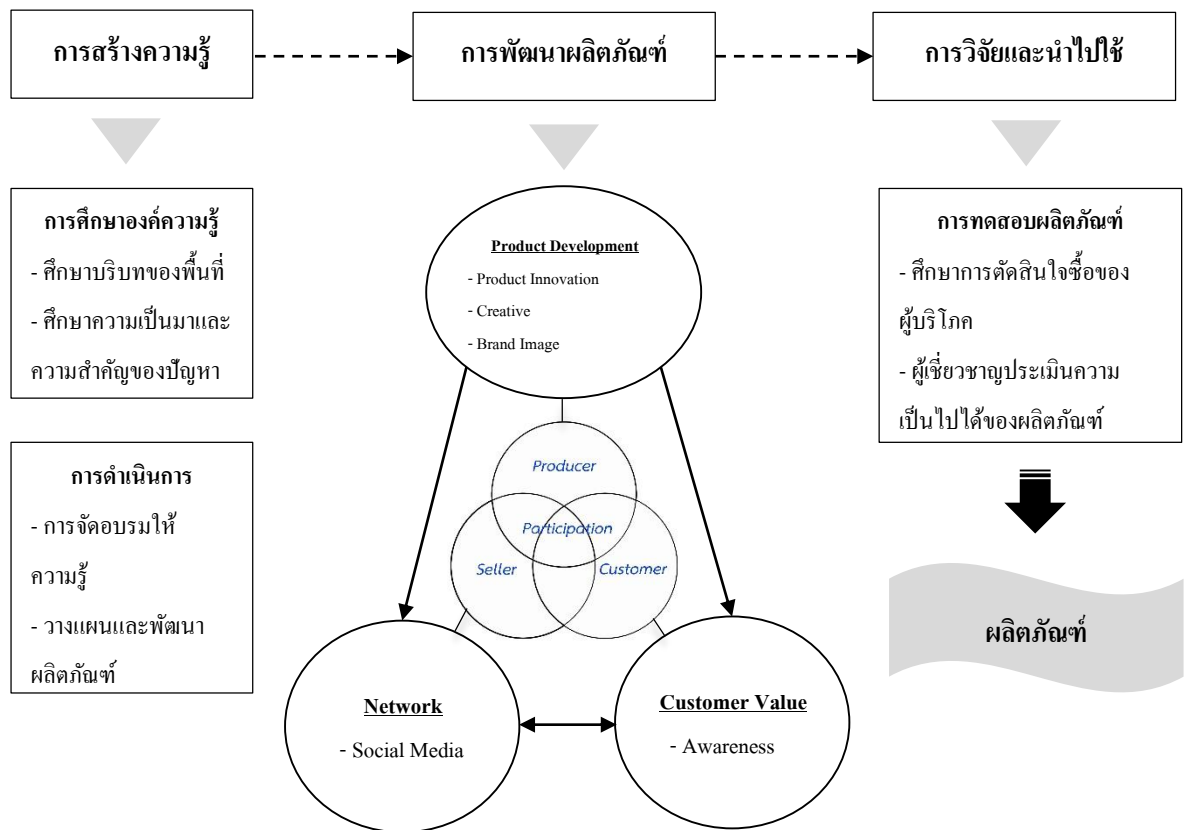
ขั้นที่ 1 (R1) การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องและสำรวจข้อมูลพื้นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ลำไยและทุเรียนเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ในแต่ละปีมีผลผลิตออกสู่ท้องตลาดเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีพื้นที่การปลูกมากขึ้นกว่าเดิมมาก บางปีมีผลผลิตมากทำให้มีราคาลดลง หรือบางปีมีผลผลิตไม่เพียงพอ ทำให้มีราคาสูง ช่วง 10 ปีก่อนหน้านี้มีการขายแต่ผลผลิตแบบลำไย ทุเรียนสด เพื่อการบริโภคและการส่งออก แต่ในปัจจุบันมีการแปรรูปผลไม้ เพื่อทำเป็นผลิตภัณฑ์ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ และเป็นการถนอมอาหารอีกทางหนึ่ง ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ผู้ประกอบการยังขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ สอดคล้องกับ ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ (2556) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตกลุ่มทะเลสาบสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานคือ ด้านการตลาด ผู้ประกอบการส่วนมากไม่มีความรู้ในด้านการจัดการทางการตลาด เช่น ไม่มีช่องทางการจัดจำหน่าย การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตนเอง รวมไปถึงบรรจุภัณฑ์ยังไม่ดีเท่าที่ควร

ขั้นที่ 2 (D1) การสร้างรูปแบบการพัฒนา

1. รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0

จากการศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องและสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงการดำเนินงานของผู้ประกอบการ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จึงเกิดการรูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนโดยใช้ฐานการตลาดสมัยใหม่ 3.0 โดยใช้รูปแบบ PCNP Model

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0

รูปแบบ PCNP Model ประกอบด้วย

1) Product Development (การพัฒนาผลิตภัณฑ์) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่มีการพัฒนาขึ้นมาใหม่ หรือมีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมของธุรกิจให้มีคุณสมบัติที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยคำนึงถึง

1.1) Product Innovation (นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์) หมายถึง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ และการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณสมบัติที่ดีขึ้น และสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้มากขึ้น

1.2) Creative (ความคิดสร้างสรรค์) หมายถึง กระบวนการที่สร้างความคิดใหม่ๆ ทางเลือกใหม่ การแก้ปัญหา แนวทางใหม่ๆ ในแบบที่แตกต่างออกไป อยู่ในรูปของจินตนาการหรือนามธรรม

1.3) Brand Image (ภาพลักษณ์ตราสินค้า) หมายถึง การรับรู้ของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้า ทำอย่างไรให้ผู้บริโภครับรู้ หรือเข้าถึงตราสินค้าได้ โดยการสร้างกลยุทธ์ภาพลักษณ์ตราสินค้า ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมทางการตลาด

2) Customer Value (คุณค่าในสายตาของลูกค้า) หมายถึง ความแตกต่างระหว่างคุณค่าที่ลูกค้าได้รับจากการเป็นเจ้าของหรือใช้ผลิตภัณฑ์ เปรียบเทียบกับต้นทุนในการได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์นั้นๆ โดยมีคุณค่าที่เราจะมอบให้กับลูกค้า ความต้องการของของลูกค้า และคุณค่าที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับจากการสนับสนุนการสร้างคุณค่าให้ลูกค้า

2.1) Awareness (การรับรู้) หมายถึง การสร้างแบรนด์ให้เป็นที่รู้จัก จดจำได้ ผู้บริโภคถึงผลิตภัณฑ์เป็นอันดับแรก เกิดจากการรับรู้ที่ผู้บริโภคได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ผ่านประสาทสัมผัส ซึ่งเกิดจากการเปิดรับข่าวสารของผู้บริโภค

3) Network (เครือข่าย) หมายถึง การสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งกับหน่วยงานภายนอก ทั้งที่เป็นลูกค้า ผู้ขาย และผู้ขายปัจจัยการผลิต ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การร่วมลงทุน ความร่วมมือในการวิจัยพัฒนา เป็นต้น

3.1) Social Media (สังคมออนไลน์) หมายถึง สื่อสังคมออนไลน์ที่มีการตอบสนองทางสังคมได้หลายทิศทาง โดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่บุคคลบนโลกนี้สามารถมีปฏิสัมพันธ์ได้ต่อกัน

2. การจัดอบรมให้ความรู้เรื่องแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมอบรม จำนวน 25 คน มีผลการทดสอบหลังการอบรม (Posttest) สูงกว่า การทดสอบก่อนการอบรม (Pretest) เนื่องจากการอบรมครั้งนี้ผู้เข้าร่วมการอบรมมีความรู้ และได้รับคำแนะนำจากวิทยากรเพิ่มมากขึ้น ทำให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สร้างมูลค่าเพิ่มได้ สอดคล้องกับ ไพโรจน์ คะเซนทร์ (2561) กล่าวว่า การฝึกอบรมมีประโยชน์ต่อการพัฒนาคน ช่วยให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ ให้บุคคลมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี สามารถนำความรู้มาพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. การออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 โดยใช้รูปแบบ PCNP Model ทำให้กลุ่มเกษตรกรเกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ การนำทุเรียน และลำไยมาแปรรูปเป็น Longan Stuffed with Durian Freeze Dried ผ่านกรรมวิธีฟรีซดราย ทำให้รสชาติอร่อย พร้อมคุณค่าทางโภชนาการ และทำบรรจุภัณฑ์แบบซอง เน้นความสวยของบรรจุภัณฑ์ บ่งบอกลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในซอง และมีการบรรยายสรรพคุณของผลิตภัณฑ์ สามารถช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรที่ไม่สามารถพัฒนาการแปรรูป และต้องขายผลผลิตสดในราคาตามกลไกตลาด ซึ่งเมื่อนำมาแปรรูปเพิ่มมูลค่า ทำให้มีช่องทางในการจำหน่ายกว้างขึ้น ประกอบกับเป็นสินค้าที่แปลกใหม่ มีความแตกต่าง ที่สำคัญคือรสชาติดั้งเดิมของลำไยและทุเรียนที่ผู้บริโภคชื่นชอบได้ จึงกลายเป็นจุดเด่นในการโปรโมทตลาดได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ นัตรชัย อินทสังข์ และปวีณา อาจนาวัง (2555) ศึกษาเรื่อง ต้นแบบกลยุทธ์การตลาด สำหรับพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนเพื่อการค้า

ระดับประเทศ สูงความยั่งยืน (กรณีศึกษา: ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีระดับต่ำกว่า 3 ดาว ในเขตวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา) ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดการตลาดยุคใหม่ 1) หาดัตลักษณ์ สื่อความหมายที่เข้าใจง่ายที่สุด คือ ภาพ เพราะผู้บริโภคจำได้ดีกว่าอ่านตัวอักษร 2) แสดงผลลัพธ์ การขายสินค้าต้องเปลี่ยนความต้องการให้เป็นความจำเป็น ลูกค้านึงเห็นคุณค่า 3) มองมุมใหม่ ปรับทัศนคติ สร้างมุมมองใหม่ให้ลูกค้า เกิดความแตกต่าง (Differentiate) และ 4) ดึงกลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วม

ขั้นที่ 3 (R2) การทดลองรูปแบบการพัฒนา

1. การทดสอบผลิตภัณฑ์ Longan Stuffed with Durian Freeze Dried นำไปทดสอบตลาดจำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคมีแนวโน้มในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแนวโน้มการตัดสินใจซื้อสูง ถ้าผลิตภัณฑ์ได้วางจำหน่ายแล้ว โอกาสที่จะติดตลาดนั้น เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และสามารถเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคได้ เนื่องจากผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ รสชาติอร่อย มีประโยชน์ สามารถรับประทานได้ทุกเพศ ทุกวัย ผลิตภัณฑ์สามารถตอบโจทย์ผู้บริโภคได้ มีการผสมผสานระหว่างผลไม้เข้าด้วยกัน ทำให้ผู้บริโภคได้รับคุณค่าทางอาหารที่ครบถ้วน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ และการยอมรับของผู้บริโภค สอดคล้องกับ กัญญารัตน์ วัฒนอมแสง (2551) กล่าวว่า การที่จะทำให้อาหารไทยมีเอกลักษณ์ของตัวเอง และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลก ศิลปะของการประกอบอาหารไทยนั้นถือว่าเป็นศาสตร์และศิลป์ คือ การปรุงอาหารที่สามารถรักษาคุณภาพของอาหารให้มากที่สุดทั้งในเชิงคุณภาพของอาหาร และคุณค่าทางโภชนาการ รวมทั้งมีการจัดเตรียมอาหารให้มีความกลมกลืนของรสชาติและกลิ่นหอมชวนรับประทาน การทำอาหารถือว่าเป็นการทำอาหารที่มีความพิถีพิถันในการเลือกสรรเครื่องปรุงที่ใช้ในการปรุงอาหาร ทั้งยังมีลีลาและความประณีตในการประกอบอาหารและการจัดแต่ง ซึ่งแตกต่างจากอาหารประจำชาติอื่น ดังนั้น ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของอาหารไทยอย่างแท้จริง ส่งผลให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค

2. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0

ผลการวิจัยพบว่า การประเมินรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ฯ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 โดยผู้วิจัยให้ความเห็นว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือของทุกฝ่าย ตั้งแต่ผู้ประกอบการ ผู้ขาย และลูกค้า ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการผู้บริโภคได้ สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์มากขึ้น

ขั้นที่ 4 (D2) การปรับปรุงรูปแบบการพัฒนา

ผลการวิจัยพบว่า การนำผลการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน บริบทพื้นที่ และความต้องการของผู้ประกอบการ และกลุ่มเกษตรกรในการพัฒนารัฐกิจชุมชนตามแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 การทบทวนวรรณกรรม ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพและ

ปริมาณ จากผู้ประกอบการ กลุ่มเกษตรกร ผู้ขาย และลูกค้า พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 สิ่งสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ตั้งแต่ผู้ประกอบการ ผู้ขาย และลูกค้า ทำให้การพัฒนาธุรกิจชุมชนประสบความสำเร็จ เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทำให้ผู้วิจัยสามารถกำหนดรูปแบบการพัฒนาธุรกิจชุมชนตามแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 รูปแบบ “PCNP Model” ซึ่งประกอบด้วย 1) Product Development (การพัฒนาผลิตภัณฑ์) 2) Customer Value (คุณค่าในสายตาลูกค้า) 3) Network (เครือข่าย) และ 4) Participation (การมีส่วนร่วม) สอดคล้องกับ ชีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ และคณะ (2558) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านนวัตกรรม กระบวนการสูงสุด รองลงมาคือ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ หากพิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีปัจจัยทุนทางสังคมสูงที่สุด และสอดคล้องกับ ศุภชัย เหมือนโพธิ์ (2559) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า สิ่งสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ช่วงแรกของการลงพื้นที่วิจัย กลุ่มผู้ประกอบการชุมชน ผู้นำ สมาชิก ยังไม่เข้าใจถึงบทบาทการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนฯ เมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปพบปะสนทนาด้วยหลายๆ ครั้ง จึงเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เห็นได้จากการจัดกิจกรรม จัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Community of Practices) จะได้รับความสนใจ จำนวนสมาชิกผู้เข้าร่วมเพิ่มขึ้น จึงทำให้ได้บทเรียนแห่งการมีส่วนร่วม เกิดกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคม และเป็นการเพิ่มปัจจัยด้านทุนทางสังคม ทุนชุมชน ทุนภูมิปัญญา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้ประกอบการ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงมีการออกแบบและผลิตผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเดิมๆ ซึ่งทำให้รูปแบบผลิตภัณฑ์ขาดความคิดสร้างสรรค์ ไม่ทันสมัย และไม่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายต่างๆ ควรให้การสนับสนุน โดยการจัดฝึกอบรม และจัดหาตลาดรองรับ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด และเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค

1.2 จะเห็นว่า การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ทำให้เกิดการพัฒนาธุรกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จ สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ ดังนั้น ควรมีการจัดประชุมร่วมกันระหว่าง ผู้ประกอบการ ผู้ขาย และลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในกระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาธุรกิจชุมชน โดยใช้ฐานคิดการตลาดสมัยใหม่ 3.0 ควรได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐและภาคีเครือข่าย ในการนำผลิตภัณฑ์เชื่อมโยงกับธุรกิจในอนาคต เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการกระจายผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จัก

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อซ้ำของผู้บริโภค เพื่อที่ผู้ประกอบการจะได้มีแนวทางในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้

รายการอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2561). *การส่งออกลำไย*. วันที่ค้นข้อมูล 10 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก

<http://www.bangkokbiznews.com/>

กัญญารัตน์ ฅนอมแสง. (2551). *ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีต่ออาหารไทย*.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะมนุษยศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ฉัตรชัย อินทสังข์ และปวีณา อาจนาวัง. (2555). *ต้นแบบกลยุทธ์การตลาด สำหรับพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนเพื่อการค้าระดับประเทศ สู่ความยั่งยืน (กรณีศึกษา: ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีระดับต่ำกว่า 3 ดาว ในเขตวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา)*. คณะบริหารธุรกิจ, สาขาการตลาด, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์. (2556). *แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา*. ภาควิชาสารัตถศึกษา, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ และคณะ. (2558). *การพัฒนารูปแบบการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง*. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 7(2), 79.

นรินทร์ สังข์รักษา. (2557). *การวิจัยและพัฒนากิจการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วัดเป็นฐานการเรียนรู้และท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดนครปฐม*. มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ สถาบันวิจัยและพัฒนา.

ไพโรจน์ ละเซนท์. (2561). *การฝึกอบรม*. วันที่ค้นข้อมูล 20 ธันวาคม 2561, เข้าถึงได้จาก

<http://wattoongpel.com>

- ภาวินี กาญจนานา. (2554). *หลักการตลาด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ท็อป จำกัด.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). *กลยุทธ์การตลาดการบริการ และกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: บริษัท วีระฟิล์ม และโซเท็กซ์ จำกัด.
- ศุภชัย เหมือนโพธิ์. (2559). *การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา, ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12*. วันที่ค้นข้อมูล 15 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.nesdb.go.th/main.php?filename=index>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11*. วันที่ค้นข้อมูล 15 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.nesdb.go.th/main.php?filename=index>
- สุทธิชัย ปัญญโรจน์. (2561). *การตลาด 3.0*. วันที่ค้นข้อมูล 10 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=966780>
- Chematomy, L. D., & Harris, F. (1998). Added Value: Its nature, Role and Sustainability. *European Journal of Marketing*, 12(34), 39-56.
- Eleader. (2019). *Marketing-3.0*. Retrieved January 10, 2019, from <http://www.eleaderthailand.com/>
- Kollat, E., & Blackwell. (1968). *Consumer Behavior*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Kotler, P. (2003). *Marketing Management* (11th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Kotler, P. (2016). *Principles of marketing* (16th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกร
สภาประชาชน 4 ภาคของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
**Optimization of Administration of Land Management to Farmer of
People's Council 4 Regions of the Agricultural Land Reform Office**

ชยัน สมนิยาม (Chayun Somniyam)¹

สัมพันธ์ พลภักดิ์ (Sampan Polpak)²

¹นักศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

Student, Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Eastern Asia University

²อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ ดร., ประจำมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

Thesis Advisor, Dr., Eastern Asia University

E-mail: kihuko@gmail.com

Received: 2 June 2018

Revised: 25 July 2018

Accepted: 11 October 2018

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพปัญหาการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาค (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกิน (3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ และ (4) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาคของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ ประชากรคือ สมาชิกเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาคจำนวน 400 คน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 23 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ประกอบกับการวิเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัญหาที่สำคัญ คือ สภาพปัญหาด้านมิภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่สำคัญ คือ ควรเพิ่มจำนวนบุคลากรให้เพียงพอแก่ภารกิจ

3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้การพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาคตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ คือ ควรที่จะต้องมีวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยมากกว่าที่เป็นอยู่ใช้ในสำนักงาน และ 4) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพ ด้านการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ คือ สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน ควรจะมีอำนาจในการดำเนินการตามกฎหมายการบุกรุกที่ดินของรัฐที่ชัดเจน และควรที่จะมีการประสานงานและแก้ไขปัญหาพร้อมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การบริหารจัดการ, สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

Abstract

The main objectives of this study were to study (1) problem of administration of land management to farmer of People's Council in 4 regions (2) development guidelines of the administration of land management to farmer of People's Council in 4 regions (3) The major factor contributing to the development guidelines of the administration of land management under the Sufficiency Economy Philosophy and (4) The major factor to optimization of administration of land management to farmer of People's Council in 4 regions of the Agricultural Land Reform Office. This study was a mixed research by using questionnaires and in-depth interview of experts. Population are members of People's Council in 4 regions of 400 respondents. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean, standard deviation, data analysis and triangulation.

Findings were 1) problem of administration of land management was major on good immune system 2) development guidelines of the administration of land management was that Office should increase the number of staff. 3) the major factor contributing to the development guidelines of the administration of land management under the Sufficiency Economy Philosophy was Office should have more modern equipment and 4) the major factor to optimization of administration of land management to farmer of People's Council in 4 regions of the Agricultural Land Reform Office the problem of land invasion of the state was Office should have the power to enforce land-state clearances and should coordinate and solve problems with other relevant agencies.

Keywords: Efficiency, Administration, Agricultural land reform office

บทนำ

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นหน่วยงานสำคัญในการแก้ปัญหาที่ดินทำกินแก่เกษตรกร ปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ และการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เท่าที่ผ่านมา สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ปฏิรูปโครงสร้างการถือครองที่ดินให้เกิดการกระจายตัวของที่ดินไปยังเกษตรกรผู้ยากไร้ไม่มีที่ดินทำกินตามที่กฎหมายกำหนด โครงสร้างการผลิตได้แก่ วิธีการเพาะปลูกพืชต่างๆ การพัฒนาปรับปรุงดิน และโครงการบริการสนับสนุน ซึ่งหมายถึง สิ่งก่อสร้างพื้นฐาน เช่น ชลประทาน สันเขื่อน ถนน เป็นต้น (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2543, หน้า 6) จากที่ วรเวทย์ ชำรงชัยกุล (2527, หน้า 25) เห็นว่า การปฏิรูปที่ดินในประเทศไทยมีสาเหตุมาจากจำนวนพลเมืองที่เพิ่มขึ้นขณะที่ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมมีจำกัด โดยมีการบุกรุกทำลายป่าไม้มากขึ้นจึงจำเป็นต้องหาทางให้มีการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด อัตราค่าเช่าที่ดินสูงเกินจนเกษตรกรรับภาระไม่ไหว เพราะผลผลิตไม่สอดคล้องกัน เกิดการเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าของที่ดิน ซึ่งผู้เช่าไม่มีทางเลือก เพราะมีที่ดินจำกัด แม้ว่าจะมีพระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าออกมาบังคับใช้ แต่การบังคับใช้ไม่ทั่วถึงในกรณีเจ้าของที่ดินและผู้เช่าตกลงกันเอง ปัญหาความยากจนและหนี้สินเนื่องจากภาคเกษตรกรรมแม้ว่าจะเป็นส่วนใหญ่ของประเทศ แต่รายได้ของเกษตรกรยังต่ำมาก รวมทั้งปัญหานี้สินที่เกิดจากการเอารัดเอาเปรียบจากค่าเช่าและผลผลิตตกต่ำ ปัญหาเกษตรกรไม่มีสิทธิในที่ดินทำกิน เกษตรกรผู้บุกรุกในที่ดินของรัฐ ไม่สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินเพื่อประกอบอาชีพ และแรงกดดันของกระแสแนวคิดปฏิรูปที่ดิน ซึ่งเป็นสถานการณ์สำคัญประการหนึ่งที่เป็นตัวเร่งให้เกิดการผลักดันกฎหมายปฏิรูปที่ดิน เช่นนี้ จึงเห็นได้ว่า ขอบเขตของปัญหาในการปฏิรูปที่ดินนั้นมีมากมายหลายประเด็น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุด ได้แก่ การดำเนินการปฏิรูปที่ดินที่เกิดความเป็นธรรมแก่เกษตรกรด้วยการกระจาย การถือครองที่ดินไปยังเกษตรกรผู้ยากไร้ เพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเกษตรกรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาค โดยการนำแนวคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน มาใช้ในการแก้ปัญหา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาค ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

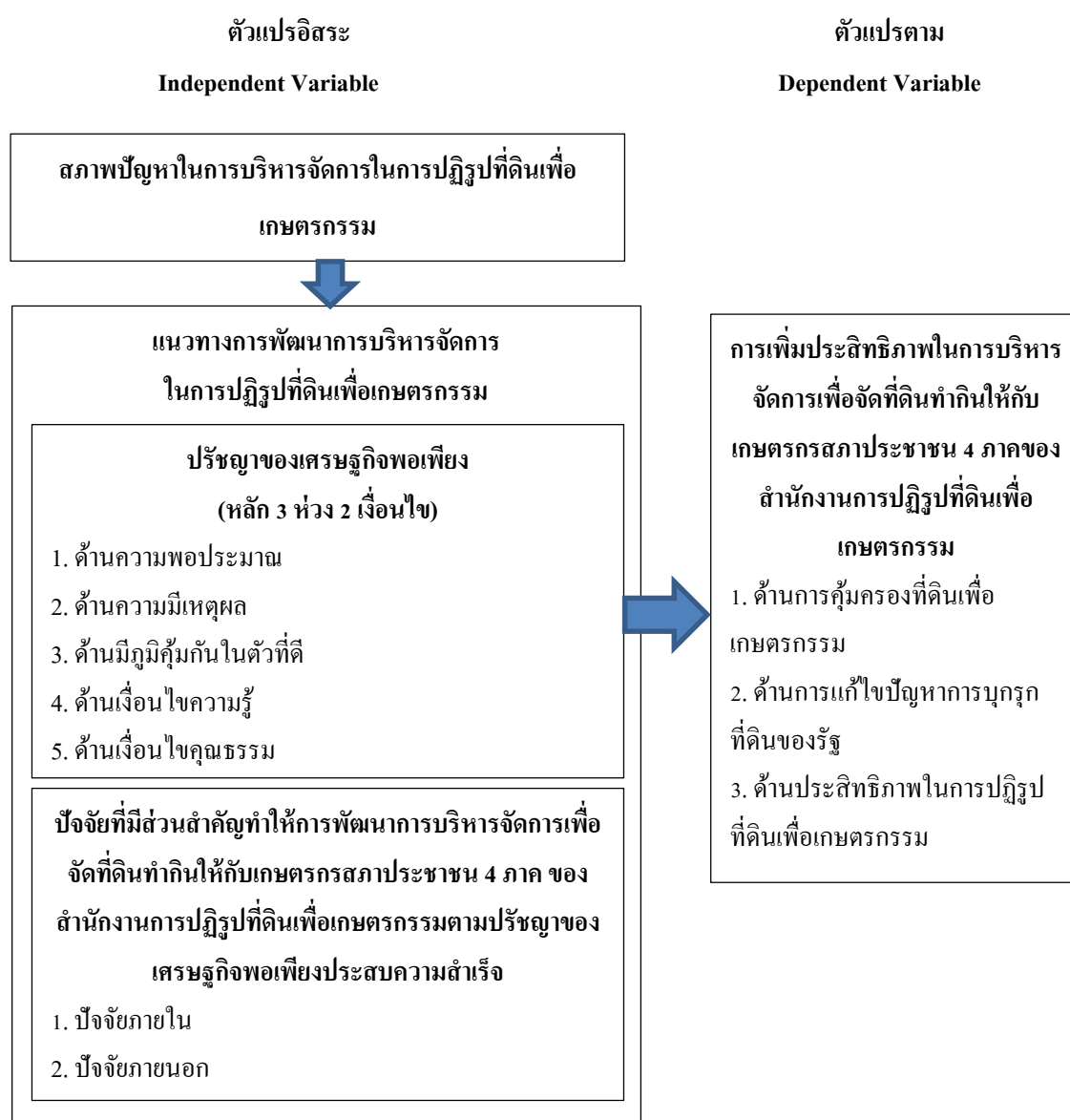
1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาค ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาค ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาค ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ

4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาค ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด

ผู้ศึกษาได้แบ่งเป็น 6 หัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ และการบริหารจัดการ

1.1 แนวคิดหรือความหมายของประสิทธิภาพ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ (2543, หน้า 264) กล่าวถึงประสิทธิภาพว่าเป็นความสามารถในการบรรลุจุดมุ่งหมาย โดยใช้ทรัพยากรต่ำสุดใช้วิธีการบริหารจัดการทรัพยากรแบบสิ้นเปลืองน้อยที่สุด ดิเรก ปัทมสิริรัตน์ และคณะ (2547, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพไว้ว่า เป็นการวิเคราะห์ระหว่างผลผลิตหรือผลลัพธ์ (output or outcome) กับปัจจัยนำเข้า (input) สะท้อนออกมาในรูปสัดส่วน หน่วยงานที่มีค่าผลิตต่อปัจจัยนำเข้าสูง ถือว่ามีประสิทธิภาพสูง ในทางปฏิบัติมักใช้การเปรียบเทียบ กล่าวคือ หาเกณฑ์มาตรฐานที่ดีหรือที่สังคมคาดหวัง หน่วยงานที่ผ่านเกณฑ์ถือว่าเป็นขั้นแนวหน้า ส่วนหน่วยงานที่ทำงานได้ต่ำกว่าเกณฑ์ ถือว่าด้อยประสิทธิภาพ

1.2 ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2551, หน้า 5) กล่าวว่า การบริหารจัดการ (management administration) การบริหารการพัฒนา (development administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (service administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย 3 ส่วน คือ (1) ส่วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐและ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ (2) มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด (thinking) หรือการวางแผน (planning) การดำเนินงาน (acting) และการประเมินผล (evaluating) และ (3) มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไรการแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผน แผนงาน โครงการ (policy, plan, program, project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการบริหารอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน

2. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตัวแปรอิสระ)

2.1 ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กัญญาพารณ กลิ่นนันทนวล (2554, หน้า 48-49) ได้กล่าวว่า การบริหารได้พัฒนามาในสองสายควบคู่กันมาในอดีต การบริหารรัฐกิจหรือรัฐประศาสนศาสตร์มีวิวัฒนาการมาจากการบริหารในสายธุรกิจ การบริหารรัฐกิจมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยการปกครองของจีน อินเดีย กรีก อียิปต์โบราณ แต่นักวิชาการสมัยใหม่แบ่งวิวัฒนาการของทฤษฎีการบริหารรัฐกิจออกเป็น 3 ระยะ ระยะเริ่มต้น (1887-1946) โดยเริ่มจากการจัดพิมพ์บทความทางวิชาการที่เป็นระบบของ Woodrow Wilson ชื่อ The Study of Public Administration ออกเผยแพร่และยังยกย่องให้วิลสันเป็นบิดาของวิชารัฐประศาสนศาสตร์อีกด้วย โดยบทความดังกล่าวมีสาระสำคัญ โดยสรุปว่า (1) การบริหารรัฐกิจควรแยกออกจากการเมือง (2) ข้าราชการประจำพึงดำเนินงานด้วยความรอบคอบ โดยยึดถือความต้องการของประชาชนเป็นหลัก (3) พยายามส่งเสริมให้ประชาชนและข้าราชการได้มีความรู้เกี่ยวกับการบริหาร เพื่อประโยชน์ในการควบคุมการบริหารของรัฐและ (4) การบริหารรัฐกิจเป็นศิลปะอย่างหนึ่งซึ่งบรรดาข้าราชการพึงแสวงหา ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสำคัญของการบริหารรัฐกิจ คือ ประโยชน์สุขของประชาชน

2.2 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทฤษฎีการบริหาร POCCC Henri Fayol ได้มองการบริหารจากทัศนะของผู้เชี่ยวชาญว่าในองค์กรควรมีการทำงานร่วมกัน ซึ่งในงานเขียนของ Henri Fayol นั้น ได้เขียนเกี่ยวกับความสำคัญของการบริหารที่ทำให้สามารถปฏิบัติงานในองค์กรได้ Henri Fayol ได้กำหนดว่าทฤษฎีเป็นการรวบรวมวิธีการและกระบวนการ เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น Henri Fayol ได้สรุปเป็นทฤษฎีว่า หากวันหนึ่งคุณต้องอยู่ในสถานะที่ต้องใช้คนจำนวนมากๆ ในการทำงานแล้วละก็หัวใจของการบริหารจัดการเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายนั้น มีองค์ประกอบด้วย 5 ปัจจัย คือ POCCC ซึ่งหมายถึง Planning Organizing Commanding Coordinating Controlling

3. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรสภาพประชาชน 4 ภาค ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ตัวแปรตาม)

เกษม วัฒนชัย (2550, หน้า 14) ได้อธิบายถึง พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง ว่าประหยัดไม่ใช่ว่าเหนียวทำอะไรด้วยความละมุนละม่อมด้วยและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงและทุกคนจะมีความสุข และพระองค์ได้ทรงย้ำคำว่า พอเพียง คือ ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนและพอเพียงนี้อาจมีมากก็ได้ แต่ต้องไม่เบียดเบียนคนอื่นและต้องพอประมาณตามอัตภาพ นอกจากนี้ เกษม วัฒนชัย (2550, หน้า 80) ได้อธิบายถึง

เศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับตัวบุคคล และองค์กรทุกระดับที่นำไปปฏิบัติเป็นภูมิคุ้มกันและนำมาซึ่งความสุขเป็นรากฐานรองรับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของโลก รวมทั้งไม่เคยทำลายเศรษฐกิจหลักของประเทศเหมือนที่บางคนกล่าวอ้าง แม้สหประชาชาติก็ยังยอมรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ การนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ เงื่อนไขด้านหลักวิชาการที่จะต้องมีความสมเหตุสมผล เงื่อนไขด้านคุณธรรม และเงื่อนไขด้านการดำเนินชีวิต เช่น ความอดทน ความเพียร ความขยัน ส่วนเรื่องความพอประมาณ ไม่ใช้การขี้นยจนสุดโต่ง แต่เป็นทางสายกลาง คือ ความประหยัด พอดีพอเหมาะต่อความจำเป็นตามอัตภาพ การรักษาหน้าหรือลัทธิเอาอย่างนั้นไม่เป็นอีกประการหนึ่ง เกษม วัฒนชัย (2550, หน้า 123) ได้อธิบายถึงในขณะนี้ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงมาก ดังนั้น การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้อย่างรู้เท่าทันและอย่างฉลาดใช้ เพราะภาวะหลายอย่างของประเทศขณะนี้มีปัญหาในหลายด้าน โดยเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง สังคม หากประชาชนนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ก็จะอยู่ได้อย่างมีความสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยแบบผสม มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เป็นผู้ให้ข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยโดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมาใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (in-depth interview) จำนวน 23 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษาได้แบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 2 ข้อย่อย คือ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และดังนี้

1. ประชากร คือ สมาชิกเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาค ที่มาลงทะเบียนเป็นผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกิน รวม 1,303,360 ราย และผู้ที่มีที่ดินทำกินแต่ไม่พอเพียง จำนวน 1,651,922 ราย รวมทั้งสิ้น 2,955,360 ราย
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาค ที่เป็นประชากรข้างต้น จำนวน 400 คน ซึ่งได้มาจากการคำนวณโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 5% (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2555, หน้า 77) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง มีจำนวน 400 คน
3. ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ศึกษาได้คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจากคณะกรรมการของเกษตรกรสภาประชาชน 4 ภาค และเกษตรกรที่ได้รับจัดที่ดินทั้งหมดจำนวน 23 คน

ผลการวิจัย

สภาพปัญหา	การพัฒนาการบริหารจัดการ
ค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 5 ด้าน	
2.22	2.73
ค่าเฉลี่ยรวมแต่ละด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย	
1) ด้านมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 2.36	1) ด้านความพอประมาณ 2.79
2) ด้านเงื่อนไขความรู้ 2.26	2) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม 2.76
3) ด้านความพอประมาณ 2.26	3) ด้านความมีเหตุผล 2.76
4) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม 2.18	4) ด้านเงื่อนไขความรู้ 2.75
5) ด้านความมีเหตุผล 2.16	5) ด้านมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 2.72

สรุปผลการวิจัย

ด้านการคุ้มครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมสามารถดำเนินการกับผู้รับมอบที่ดินที่ไม่ปฏิบัติตามสัญญาได้อย่างถูกต้องและชอบธรรมได้ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น เกษตรกรนำที่ดินไปขายหรือขาดคุณสมบัติในการเป็นเกษตรกร โดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สำนักงานการปฏิรูปที่ดินมีกฎหมาย ภาระเบียบมากอยู่แล้ว ควรนำมาใช้กับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามสัญญาโดยผู้ที่นำที่ดินไปขาย รวมทั้งผู้ซื้อต้องได้รับโทษจำคุกตามกฎหมาย เนื่องจาก สำนักงานการปฏิรูปที่ดินมีวัตถุประสงค์ในการจัดสรรที่ดินเพื่อเป็นที่ทำกิน ไม่ได้จัดสรรให้เอาไปขาย ดังนั้น สำนักงานการปฏิรูปที่ดินควรดำเนินการตามระเบียบและกฎหมายอย่างถูกต้องยุติธรรม และควรที่จะดำเนินการอย่างเร่งด่วนรวดเร็ว เจียบขาด

ด้านการแก้ไขปัญหการบุกรุกที่ดินของรัฐ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน ควรจะมีอำนาจในการดำเนินการตามกฎหมายการบุกรุกที่ดินของรัฐที่ชัดเจน และสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน ควรที่จะมีการประสานงานและแก้ไขปัญหาร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยที่ผู้เชี่ยวชาญที่เห็นด้วยส่วนใหญ่ (จำนวน 11 ท่าน) ที่มีความเห็นว่า สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน ได้มีกฎหมายบังคับใช้และมีมาตรการในการแก้ปัญหาบุกรุกอยู่แล้ว โดยที่ผ่านมา สำนักงานการปฏิรูปที่ดินและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการบุกรุกยึดคืนพื้นที่กับผู้บุกรุก และผู้ที่ทำกิจการผิดวัตถุประสงค์ของ สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน ได้หลายแห่งเป็น

จำนวนหลายพันไร่ และกระบวนการดำเนินการยึดคืนพื้นที่กับผู้นำของ สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน นั้นมีความ คัดขาด รวดเร็วดี

ด้านประสิทธิภาพในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมีความเห็นตรงกันว่า สำนักงานการปฏิรูปที่ดินควรให้ความสำคัญกับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพให้เกษตรกรเป็นอย่างดี โดยที่ผู้เชี่ยวชาญท่าน 2 ท่าน คือ ทู๋ ส่องแจ้ง และสุพัตรา จัทรรักษา ได้แสดงทรรศนะที่ตรงกันว่า หากกลุ่มเกษตรกรได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตจะไม่มีวันจน และผู้เชี่ยวชาญอีก 2 ท่าน คือ ลำดวน สอนเสนา และนางอรนิรันดร์ ชัยราช ได้แสดงทรรศนะที่สอดคล้องกันเพิ่มเติมว่าหากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินให้ความสำคัญส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรให้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตแล้วนั้นจะช่วยให้เกษตรกรสามารถพัฒนาอาชีพอย่างสัมฤทธิ์ผลและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ได้ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่คิดว่า สำนักงานการปฏิรูปที่ดินควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรให้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดย สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน ควรลงพื้นที่เพื่อเข้ามาดูแลเป็นที่ปรึกษา คอยให้คำปรึกษา พัฒนาบูรณาการร่วมกัน พร้อมทั้งช่วยเกษตรกรหาจุดอ่อน ปัญหา และแนวทางแก้ไข โดยจัดหาผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้เกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินในแต่ละพื้นที่เกี่ยวกับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเกษตรและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตน รวมทั้งร่วมสร้างภาคีเครือข่ายกับหน่วยงานอื่นเพื่อพัฒนาต่อยอดและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตร โดย สำนักงานการปฏิรูปที่ดินควรจัดหางบประมาณมาสนับสนุน หาวัดอุทิศ หาดลาด เพื่อขับเคลื่อนให้เกษตรกรในแต่ละพื้นที่รวมกลุ่มกันพัฒนาอาชีพกันของตนอย่างจริงจัง จนนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

การอภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า การคุ้มครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมสามารถดำเนินการกับผู้รับมอบที่ดินที่ไม่ปฏิบัติตามสัญญาได้อย่างถูกต้องและชอบธรรมได้ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น เกษตรกรนำที่ดินไปขาย หรือขาดคุณสมบัติในการเป็นเกษตรกร โดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สำนักงานการปฏิรูปที่ดินมีกฎหมาย กุระเบียบมากอยู่แล้ว ควรนำมาใช้กับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามสัญญาโดยผู้ที่นำที่ดินไปขาย รวมทั้งผู้ซื้อต้องได้รับโทษจำคุกตามกฎหมาย เนื่องจาก สำนักงานการปฏิรูปที่ดินมีวัตถุประสงค์ในการจัดสรรที่ดินเพื่อเป็นที่ทำกิน ไม่ได้จัดสรรให้เอาไปขาย ดังนั้น สำนักงานการปฏิรูปที่ดินควรดำเนินการตามระเบียบและกฎหมายอย่างถูกต้องยุติธรรม และควรที่จะดำเนินการอย่างเร่งด่วน

รวดเร็ว เจียบขาด และการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน ควรจะมีอำนาจในการดำเนินการตามกฎหมายการบุกรุกที่ดินของรัฐที่ชัดเจน และสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน ควรที่จะมีการประสานงานและแก้ไขปัญหาพร้อมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยที่ผู้เชี่ยวชาญที่เห็นด้วยส่วนใหญ่ (จำนวน 11 ท่าน) ที่มีความเห็นว่า สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน ได้มีกฎหมายบังคับใช้และมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกอยู่แล้ว โดยที่ผ่านมา สำนักงานการปฏิรูปที่ดินและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการบุกยึดคืนพื้นที่กับผู้บุกรุก และผู้ที่ทำกิจการผิดวัตถุประสงค์ของ สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน ได้หลายแห่งเป็นจำนวนหลายพันไร่ และกระบวนการดำเนินการยึดคืนพื้นที่กับผู้บุกรุกของ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินนั้น มีความเด็ดขาด รวดเร็วดี และประสิทธิภาพในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมีความเห็นตรงกันว่า สำนักงานการปฏิรูปที่ดินควรให้ความสำคัญกับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพให้เกษตรกรเป็นอย่างยั่งยืน โดยที่ผู้เชี่ยวชาญท่าน 2 ท่าน คือ ทู๋ ส่องแจ้ง และสุพัตรา ฉัตรรักษา ได้แสดงทรรศนะที่ตรงกันว่า หากกลุ่มเกษตรกรได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตจะไม่มีวันจน และผู้เชี่ยวชาญอีก 2 ท่าน คือ ลำดวน สอนเสนา และนางอรนิรันดร์ ชัยราช ได้แสดงทรรศนะที่สอดคล้องกันเพิ่มเติมว่าหากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินให้ความสำคัญส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรให้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตแล้วนั้นจะช่วยให้เกษตรกรสามารถพัฒนาอาชีพอย่างสัมฤทธิ์ผลและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่คิดว่า สำนักงานการปฏิรูปที่ดินควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรให้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตโดย สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน ควรลงพื้นที่เพื่อเข้ามาดูแลเป็นที่เลี้ยยกอยให้คำปรึกษา พัฒนาบูรณาการร่วมกัน พร้อมทั้งช่วยเกษตรกรหาจุดอ่อน ปัญหา และแนวทางแก้ไข โดยจัดหาผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้เกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินในแต่ละพื้นที่เกี่ยวกับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาการเกษตรและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองรวมทั้งร่วมสร้างภาคีเครือข่ายกับหน่วยงานอื่นเพื่อพัฒนาต่อยอดและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตร โดยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินควรจัดหางบประมาณมาสนับสนุน หาวัดอุดิบท หาดลาด เพื่อขับเคลื่อนให้เกษตรกรในแต่ละพื้นที่รวมกลุ่มกันพัฒนาอาชีพกันของตนอย่างจริงจัง จนนำสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2.) คือ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมควรเพิ่มจำนวนบุคลากรให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงานในการจัดที่ดินแก่เกษตรกร สอดคล้องกับความเห็นของไกรวัลย์ พรทิตยกุล สุราษ โกงสูงเนิน แป้ง เพ็ชรสาย สุขศรี จารุชัย ลำดอน สอนเสนา และคำเบ้า พิมพ์ไธสง (2560, สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ) ที่กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจะต้องมีบุคลากรเพียงพอ เพราะเกษตรกรต้องการที่ดินเป็นจำนวนมากหลายแสนราย ตั้งแต่ พ.ศ. 2553-2560 ยังไม่แล้วเสร็จ เกษตรกรบางส่วนยังไม่ได้รับการจัดที่ดิน บางรายยังหาที่ดินของตัวเองไม่เจอ ควรมีการกระจายบุคลากรไปยังสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมต่างจังหวัดเนื่องจากมีเกษตรกรอีกจำนวนมากที่ยังรอการจัดที่ดินทำกินอยู่ให้มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงตามแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (แนวคิดข้างหน้านี้ นำมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ)

2. ข้อเสนอแนะสำหรับปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 3.) คือ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมควรบูรณาการข้อมูลร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ และชัดเจน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรได้อย่างถูกต้อง สำหรับการตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรนี้ พอเทียบเคียงได้กับแนวคิดของ เดวิด ออสมอร์น และเท็ด เกเบลอร์ (David Osborne & Ted Gaebler, 1992, p. 18) ในหนังสือ เรื่อง “Reinventing Government: How the Entrepreneurial is Transforming the Public Sector” ที่ ได้ แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการปรับโฉมหน้าของภาครัฐ (Reinventing Government) ไว้ 10 ข้อ แต่ในที่นี้ ผู้ศึกษาขอเสนอเฉพาะที่เกี่ยวข้องเพียง 1 ข้อ ได้แก่ ความต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่มุ่งสนองตอบต่อการเรียกร้องของลูกค้ามากกว่าที่จะสนองตอบต่อความต้องการของตัวระบบราชการ และข้าราชการเอง (a customer-driven government) (ข้อเสนอแนะ หรือแนวคิดข้างหน้านี้ นำมาจากบทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หัวข้อ 4. แนวคิดเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ)

3. ข้อเสนอแนะสำหรับปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านการจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 4.) คือ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมควรวางแผนในการจัดหา

ที่ดินและทรัพยากรไว้เพิ่มอีก เพื่อการปฏิบัติงานของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เนื่องจากยังมีเกษตรกรจำนวนมากที่ยังต้องการที่ดินทำกิน สำหรับในเรื่องของการวางแผนในการจัดหาที่ดินและทรัพยากรไว้ในอนาคตนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ คูบริน และ ไอริแลนด์ (Dubrin and Ireland) (1993, p. 107) ในหนังสือ เรื่อง “Management & Organization” (Ohio: South-western Publishing Co.) ที่ให้ความสำคัญกับในด้านการวางแผน และการควบคุมไว้ด้วยว่า “กระบวนการในการกำหนดเป้าหมายไว้ในอนาคต การใช้ทรัพยากร และการปฏิบัติงานที่จะให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ การวางแผนจะเกี่ยวเนื่องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์

4. ข้อเสนอแนะตามกรอบแนวคิดอื่น และแนวคิดอื่น คือ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมควรอบรมบุคลากรของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมให้มีความรู้ ทักษะในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการที่ดินที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมอยู่เสมอ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้รวดเร็วยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ เครือวัลย์ ล้อมภิชาติ (2537, หน้า 6-7) ที่กล่าวถึงการที่บุคลากรต้องเข้ารับการพัฒนาหรือฝึกอบรมมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กรมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การฝึกอบรมช่วยให้บุคลากรเรียนรู้ได้เร็วยิ่งขึ้น (ข้อเสนอแนะ หรือแนวคิดข้างหน้านี้ นำมาจากบทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หัวข้อ 4. แนวคิดเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ)

รายการอ้างอิง

- กัญแก้วพารณ์ กลิ่นนันทนวล. (2554). *ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก ตามหลักอิทธิบาท 4*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เกษม วัฒนชัย. (2550). *ยูเอ็นนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเผยแพร่ 114 ประเทศทั่วโลก*. วันที่ค้นข้อมูล 6 มิถุนายน 2561, เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx>
- ไกรวัลย์ พรทิตยกุล, สุราช ใจกสูงเนิน, แป้ง เพ็ชรสาย, สุขศรี จารุชัย, ลำดวน สอนเสนา และคำเป้า พิมพ์โสภา. (2560). *สัมภาษณ์*.
- เครือวัลย์ ล้อมภิชาติ. (2537). *หลักและเทคนิคการจัดฝึกอบรมและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สยามศิลป์การพิมพ์.

- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ. (2547). *โครงการพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรส่วนท้องถิ่น โดยการจัดทำตัวชี้วัดประสิทธิภาพการบริหารงาน*. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วรเวทย์ ชำราชัญญาลักษณ์. (2527). *การปฏิรูปที่ดินญี่ปุ่นในทศวรรษที่ปฏิรูปที่ดินไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2551). การวิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายของการบริหาร การจัดการ การบริหารการพัฒนา และการบริหารจัดการ. *รัฐศาสตร์*, 56(3), 89-91.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2555). *หลักการและเทคนิคการเขียนงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และรายงาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2543). *หลักการตลาด*. กรุงเทพฯ: บริษัท ซีระฟิล์มและโซเท็กซ์จำกัด. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2543). *25 ปี การปฏิรูปที่ดิน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.
- David, O., & Ted, G. (1992). *Reinventing Government: How the Entrepreneurial is Transforming the Public Sector*. MA: Addison-Wesley.
- Dubrin, A. J., & Ireland, R. D. (1993). *Management & Organization*. Ohio: South-western Publishing.

ภัยร้ายในพื้นที่สาธารณะ:หนทางแก้ไขปัญหาการคุกคามทางเพศกับ
การตกเป็นเหยื่อของผู้หญิง บนรถโดยสารประจำทางในกรุงเทพมหานคร^{*}
**The Danger on Public Spaces: The Way to Fix Sexual Harassment in
the Victimization of Women on a Bus in Bangkok Metropolitan**

วรภัทร พึ่งพงศ์ (Worapat Phuengpong)

นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม)

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Graduate Student Master of Arts in Criminology and Criminal Justice, Department of Sociology
and Anthropology, Faculty of Political Science Chulalongkorn University

E-mail: worapat.jr@gmail.com

Received: 10 May 2019

Revised: 18 August 2019

Accepted: 14 October 2019

บทคัดย่อ

ปัจจุบันปัญหาการคุกคามทางเพศ (Sexual Harassment) เป็นปัญหาที่กำลังลุกลามไปอย่างรวดเร็วทั่วโลก โดยสังเกตได้จากปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวทางสังคม เมื่อปี พ.ศ. 2561 ที่เกิดปรากฏการณ์ Me Too จากการเชิญชวนของ อะลิซซา มิลาน นักแสดงหญิงของประเทศสหรัฐอเมริกา ให้เผยแพร่วลีนี้ที่เป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์ให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความแพร่หลายของปัญหาทางเพศ โดยวลีดังกล่าวเป็นแรงบันดาลใจมาจากผู้เป็นเจ้าของวลีนี้ อย่างทารานา เบิร์ก นักกิจกรรมสังคมและนักจัดการชุมชน ที่ผลักดันการสร้างพลังด้วยการรับรู้ร่วมกันใน

^{*} บทความนี้ประยุกต์มาจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความร่วมมือระหว่างองค์การภาครัฐและองค์การพัฒนาเอกชนในการป้องกันอาชญากรรม: ศึกษากรณี โครงการรณรงค์ป้องกันการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม) ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2561 โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. จุลณี เทียนไทย เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

กลุ่มผู้หญิงผิวสีที่มีประสบการณ์ถูกทารุณทางเพศ ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมครั้งสำคัญที่สร้างปรากฏการณ์ให้สังคมทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย บทความชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นศึกษาองค์ประกอบของปัญหาการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะ ทั้งสภาพปัญหา รูปแบบลักษณะของการคุกคาม ตลอดจนวิธีการแก้ไขปัญหามาของประเทศไทย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารประเภทงานบทความวิจัย และงานบทความวิชาการของต่างประเทศมาเป็นกรณีศึกษาทั้งหมด 6 ประเทศ เปรียบเทียบกับของไทยที่ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มประชากร 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ใช้บริการรถโดยสารประจำทางที่เป็นเพศหญิงและเคยตกเป็นเหยื่อการคุกคามทางเพศบนรถฯ จำนวน 13 คน และกลุ่มที่ 2 ตัวแทนเจ้าหน้าที่และผู้บริหารขององค์การภาคีรัฐบาลกับองค์การพัฒนาเอกชน (NGO) จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) สาเหตุของปัญหาการคุกคามทางเพศที่ปรากฏบนรถโดยสารประจำทางเกิดจากผลพวงของมายาคติชายเป็นใหญ่ที่ฝังรากลึกอยู่ในวัฒนธรรมค่านิยมของสังคมไทย 2) ลักษณะการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะในสังคมไทยมักปรากฏในรูปแบบการคุกคามทางเพศด้วยวิธีการสัมผัส เช่น การแตะอวัยวะ การนำอวัยวะเพศชายดูใกล้ เป็นต้น 3) มุมมองผู้ใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะที่เป็นเพศหญิงต่อปัญหาการคุกคามทางเพศ จะมีการลดทอนคุณค่าในความเป็นเพศสภาพของตนว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ ไร้กำลังกว่าเพศชาย และระบบขนส่งสาธารณะเป็นพื้นที่สาธารณะที่เสี่ยงสูงต่อการเกิดอาชญากรรม เพราะมีความแออัดจากผู้ที่ใช้บริการเป็นจำนวนมาก 4) วิธีการแก้ไขปัญหามาขององค์การภาครัฐ และ/หรือ องค์การพัฒนาเอกชน (NGO) ทั้งในปัจจุบันและอนาคต จะต้องมีความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้บริการรู้สึกถึงความปลอดภัย และต้องมีการให้ความสำคัญกับสภาพปัญหาอย่างจริงจัง พร้อมเปิดโอกาสสร้างความร่วมมือกับองค์การภาคส่วนต่างๆ ในการช่วยขจัดปัญหานี้ให้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษานี้คือ เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จะสะท้อนให้เห็นพัฒนาการของการแก้ไขปัญหาการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทางของไทย ที่สามารถนำไปพัฒนาเพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัญหานี้ต่อไปได้ในอนาคต

คำสำคัญ: การคุกคามทางเพศ, อาชญากรรมในระบบขนส่งสาธารณะ, การป้องกันอาชญากรรม, เหยื่อเพศหญิง

Abstract

In the present, the sexual harassment problem is highly threatened spread over the world observed by the social movement in 2018, “Me Too” from Alisa Milano, an actress of The United States who published this phase as a part of this campaign for awareness of the prevalence of sexual harassment problems, and this phase is inspired by the owner’s such as “Tarana Burke” a social activist and community manager, who want to push the empower to become aware of women African American who had experienced of abuse sex. Which is an important social movement that creates a phenomenon in society around the world and also including Thailand. This article is qualitative research focuses on the element of sexual harassment problem on buses, problems, threatening style, how to solve problems in public transport of Thailand. By data analysis in foreign document obtained from all 6 countries to compare with Thai document which from in-depth interviews of 2 group population. The First group, the female bus users who used to be victims of sexual harassment 13 people and Second group, the officers, administrators of government organizations and NGOs members 10 people, all 25 people. The results of the study were as follows: 1) The cause of the problem of sexual harassment on the bus due to the myth that men are deeply rooted in the culture, social values Thailand. 2) The sexual harassment on public transportation in Thailand often appears by touch, such as molest, etc. 3) The point of view of female user in public transport have the opinion of there has diminished the value of sexuality, his condition as being a weak sex, weaker than males and the public transport area has high risk of crime because of the overcrowding of user. 4) The implement to solve a problem of the public organizations and/or non-governmental organization (NGO) both, at present and in the future must have to assure of safety for users and need to give precedence in problem along with collaborations with partnership organizations in various sectors, to eliminate this problem be concreted. Suggestions from this study are the new knowledge that reflects on the development issue of sexual harassment on public transportation in Thailand and can be further developed to study this issue in the future.

Keywords: Sexual harassment, Public transportation crime, Crime prevention, Female victims

บทนำ

ปรากฏการณ์ปัญหาการคุกคามทางเพศ (Sexual Harassment) เป็นปัญหาที่กำลังคุกคามอย่างมากในสังคมทั่วโลก ซึ่งสังเกตได้ว่าสภาพปัญหาการคุกคามทางเพศมักถูกศึกษาวิจัยอย่างแพร่หลายในบริบทของสถานที่ทำงาน และสถานศึกษา แต่ในบริบทของพื้นที่สาธารณะอย่างบนระบบขนส่งสาธารณะแทบจะน้อยนักที่จะมีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจัง ประกอบกับปัญหานี้ในวันจะทวีคูณความร้ายแรงและสร้างความบอบช้ำให้กับผู้ตกเป็นเหยื่อและครอบครัวของเหยื่อ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2544, หน้า 1) ดังปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวทางสังคมครั้งยิ่งใหญ่ที่กำลังเป็นที่รู้จักในชื่อว่า Me Too ที่มีจุดเริ่มต้นจากการเชิญชวนของ อะลิซซา มิลาโน นักแสดงหญิงของประเทศสหรัฐอเมริกา ให้เผยแพร่วลีนี้ที่เป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์ให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความแพร่หลายของปัญหาทางเพศ โดยวลีดังกล่าวเป็นแรงบันดาลใจมาจากผู้เป็นเจ้าของวลีนี้ อย่าง ทารานา เบิร์ก นักกิจกรรมสังคมและนักจัดการชุมชน ที่ผลักดันการสร้างพลังด้วยการรับรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้หญิงผิวสีที่มีประสบการณ์ถูกทารุณทางเพศ ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้หญิงที่เคยตกเป็นเหยื่อการคุกคามทางเพศออกมาบอกเล่าประสบการณ์อันเลวร้ายที่ซ่อนเร้นอยู่ในสังคมทั่วโลก ซึ่งลักษณะพฤติกรรมการคุกคามทางเพศสามารถแสดงออกได้หลายรูปแบบ อาทิ การใช้คำพูดจา การแสดงออกทางการกระทำ หรือการสัมผัสทางร่างกาย (เจนวิทย์ นวลแสง, ภัทราภรณ์ เกษตรสาระ และอชิรญา ภู่งงศกร, 2559, หน้า 330) ตลอดจนการแสดงออกที่ใช้ช่องทางการสื่อสาร (เช่น การส่งข้อความผ่านโทรศัพท์มือถือ) ในขณะที่ปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวทางสังคมอย่าง Me Too กำลังได้รับความสนใจจากผู้คนและแพร่กระจายความนิยมไปทั่วโลกอยู่ในปัจจุบัน แต่ปัญหาการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะในสังคมทั่วโลกกลับเป็นที่กล่าวถึงน้อย

สำหรับประเทศไทย ปัญหาการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะเริ่มเป็นที่กล่าวถึงหลังจากมีการจัดเก็บข้อมูลทางสถิติอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2560 โดยเครือข่ายเมืองปลอดภัยเพื่อผู้หญิงร่วมกับคณะวิจัยของคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อรุณ เกตุสาคร และรณภูมิ สามัคคีคารมย์, 2560) ได้ดำเนินการสำรวจผู้ใช้บริการขนส่งสาธารณะเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2560 จำนวน 1,654 คน ประกอบด้วย ผู้หญิง ผู้ชาย และเพศอื่นๆ ซึ่งปรากฏผลเฉลี่ยจากผู้หญิงที่ตอบแบบสอบถามได้ระบุว่าเคยเจอเหตุการณ์การคุกคามทางเพศขณะใช้บริการขนส่งสาธารณะ ถึงร้อยละ 45 และผู้ที่เป็นเพศทางเลือก ประมาณร้อยละ 38 ได้ระบุว่าเคยพบเห็นเหตุการณ์การถูกคุกคามทางเพศ รวมถึงผู้ชายอีกร้อยละ 15 ที่เคยพบเห็นเหตุการณ์การคุกคามทางเพศเช่นเดียวกัน อีกทั้งงานวิจัยดังกล่าวได้มีการนำเสนอและจัดลำดับประเภทของระบบขนส่งสาธารณะในกรุงเทพมหานคร ซึ่งร้อยละ 50 ของผู้ตอบแบบสำรวจทั้งหมดที่เคยพบเจอ

เหตุการณ์คุกคามทางเพศ ได้ระบุว่า รถโดยสารประจำทาง (รถเมล์) เป็นระบบขนส่งสาธารณะในกรุงเทพมหานครที่มีการพบเจอเหตุการณ์คุกคามทางเพศมากที่สุด (อันดับ 1) ประกอบกับผลการสำรวจถึงลักษณะของพฤติกรรมการคุกคามทางเพศที่ผู้ใช้บริการขนส่งสาธารณะในกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,654 คน ได้ให้ข้อมูลว่าพฤติกรรมการคุกคามทางเพศที่ปรากฏอยู่บ่อยครั้ง มีจำนวน 2 รูปแบบ ได้แก่ การลวนลามด้วยสายตา เช่น มองซ่อนใต้กระโปรง มองหน้าอก คิดเป็นร้อยละ 18.8 และพฤติกรรมที่ตึงใจเบียดชิด แต่ะอึ้ง ลูกคล้ำ คิดเป็นร้อยละ 15.4

จากข้อมูลทางสถิติในข้างต้น สะท้อนภาพรวมของประเทศไทยที่ต้องเผชิญกับปัญหาการคุกคามทางเพศในพื้นที่สาธารณะอย่างบนระบบขนส่งสาธารณะ และในทำนองเดียวกันนั้นปัญหาดังกล่าวก็ปรากฏพบในประเทศอื่นๆ ที่ต้องเผชิญหน้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ได้แก่ ประเทศเนปาล ประเทศอินเดีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเม็กซิโก ประเทศญี่ปุ่น และประเทศอิตาลี ซึ่งรูปแบบของลักษณะพฤติกรรมการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะก็ย่อมมีความแตกต่างกันในเชิงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศเหล่านั้น นักวิจัยจึงมุ่งศึกษาเอกสารบทความวิจัย และบทความวิชาการของทั้ง 6 ประเทศดังกล่าว เพื่อให้ทำความเข้าใจในสภาพปัญหาการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะที่ปรากฏขึ้นว่ามีองค์ประกอบของสภาพปัญหาลักษณะปัญหา มุมมองของผู้หญิงที่มาใช้บริการ และวิธีการแก้ไขขององค์การภาครัฐ และ/หรือ องค์การพัฒนา นั้นเป็นอย่างไร และนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศไทยผ่านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกถึงมุมมองของผู้หญิงที่เคยตกเป็นเหยื่อจากการใช้บริการรถโดยสารประจำทางในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตลอดจนมุมมองของตัวแทนองค์การภาครัฐ และ/หรือ องค์การพัฒนาเอกชน (NGO) ที่เกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อนำมาสู่การจัดทำข้อเสนอแนะของงานวิจัยชิ้นนี้เกี่ยวกับวิธีการป้องกันปัญหานี้ที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของสภาพปัญหาการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะของต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะปัญหาของประเทศไทยจากมุมมองของผู้หญิงที่มาใช้บริการรถโดยสารประจำทางในกรุงเทพมหานครว่ามีความสอดคล้อง หรือความแตกต่างกันอย่างไร

2. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันปัญหาการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทางในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จากมุมมองของผู้ใช้บริการรถโดยสารประจำทางที่เป็นเพศหญิงในสังคมไทย ให้แก่องค์การภาครัฐและองค์การพัฒนาเอกชน (NGO) ที่เกี่ยวข้อง

ทบทวนวรรณกรรม

1. ความเกี่ยวพันของเพศสภาพและการคุกคามทางเพศ

ในมุมมองของ Farley Lin (1978) ผู้ที่ริเริ่มนำคำว่า การคุกคามทางเพศ (Sexual Harassment) มาใช้เป็นคนแรก ได้เขียนหนังสือชื่อ “Sexual Shakedown: The Sexual Harassment on the Job” เมื่อปี ค.ศ. 1978 ที่พบว่า ผู้ชายมักใช้ความเป็นชายกดขี่ทางเพศและสร้างคุณค่าในความเป็นเพศหญิงขึ้นมาใหม่เพื่อให้เป็นแค่เพียงวัตถุทางเพศ (Sex Object) คอยตอบสนองต่ออารมณ์ความต้องการของผู้ชายเท่านั้น (Farley Lin อ้างถึงใน ทิพย์วรรณ แซ่ป้ง, 2552, หน้า 14) ซึ่งมายาคติชายเป็นใหญ่ได้ถูกส่งผ่านจากในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยเกิดจากการถ่ายทอดผ่านกระบวนการจัดเกลาทางสังคม (Socialization) เช่น กลุ่มเพื่อน สื่อสารมวลชน เป็นต้น และในขณะเดียวกันการคงอยู่ของมายาคติชายเป็นใหญ่ที่เสมือนเป็นรากเหง้าแห่งปัญหาทางสังคมที่เกิดจากความไม่เท่าเทียมทางเพศ ก็ได้สร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับปัญหาอาชญากรรม อย่างปัญหาการคุกคามทางเพศ ซึ่งยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ทั้งในบริบทสถานที่ทำงาน สถานศึกษา สถาบันครอบครัว รวมถึงระบบขนส่งสาธารณะด้วย

จากมายาคติชายเป็นใหญ่ที่ได้สร้างกรอบบรรทัดฐานทางสังคมให้กับบทบาทความเป็นเพศหญิงแก่ผู้หญิง ส่งผลรุนแรงต่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่มักถูกมองจากผู้ชายบางกลุ่มว่าเป็นผู้มีร่างกายอ่อนแอ และมีพลังกำลังไม่ทัดเทียมกับผู้ชาย เป็นผลให้ผู้หญิงมักต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมต่างๆ อยู่บ่อยครั้ง รวมถึงการตกเป็นเหยื่อการคุกคามทางเพศก็เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Lawrence Cohen และ Marcus Felson ที่ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ง่าย เช่น เด็ก ผู้หญิง หรือคนชรา ซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางที่มีลักษณะทางกายภาพร่างกายอ่อนแอเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และมีการตั้งสมมติฐานว่าการเกิดอาชญากรรม หรือการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมย่อมเกิดจากการกระทำที่เป็นกิจวัตรประจำวันของตัวเหยื่อประกอบกับองค์ประกอบต่างๆ ที่เหมาะสม เช่น บุคลิกภาพของเหยื่อที่อาจจะเหมาะสมตามเป้าประสงค์ของอาชญากร จึงมีแนวโน้มสูงที่เหยื่อสามารถกลับตกเป็นเหยื่อ หรือเป้าหมายซ้ำอีกรอบได้อีก (Lawrence Cohen, & Marcus Felson, 1979 อ้างถึงใน พรชัย ชันดี และคณะ, 2558, หน้า 73)

ดังนั้น จากแนวคิดของ Lawrence Cohen และ Marcus Felson ผู้หญิง หรือผู้มีเพศสภาพที่แสดงออกถึงความเป็นเพศหญิงจึงตกเป็นเหยื่อ หรือเป้าหมายที่เหมาะสม (Suitable Target) ในทัศนะของผู้กระทำผิด หรืออาชญากรที่ต้องการก่ออาชญากรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. พื้นที่สาธารณะกับวิธีการป้องกันการคุกคามทางเพศ

ปัญหาการคุกคามทางเพศในพื้นที่สาธารณะที่ปรากฏขึ้นในสังคมทั่วโลก ไม่ได้เกิดขึ้นจากสาเหตุที่เกี่ยวกับมายาคติชายเป็นใหญ่แค่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่สภาพแวดล้อมในพื้นที่สาธารณะ ก็ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ที่สร้างช่องโอกาสให้ผู้กระทำผิดสามารถก่ออาชญากรรมได้อย่างง่ายดาย และหากพิจารณาจากความหมายของคำว่า พื้นที่สาธารณะ (Public Space) ที่ผู้เชี่ยวชาญด้านอาชญาวิทยาของไทย ประชัช เปี่ยมสมบูรณ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาณาบริเวณซึ่งบุคคลโดยทั่วไปสามารถเข้าถึงได้โดยชอบธรรม หรือ สามารถใช้ในการสัญจรไปมาได้โดยอิสระภายใต้ขอบเขตกฎระเบียบที่กำหนดไว้ ตัวอย่างพื้นที่สาธารณะ เช่น ระบบขนส่งสาธารณะ สถานีรถไฟ สวนสาธารณะ โรงพยาบาล ท่าอากาศยาน และทางหลวงเท้า เป็นต้น และพื้นที่สาธารณะจึงไม่อยู่ในความควบคุม หรือครอบครองของบุคคลใด หรือกลุ่มบุคคลใดโดยเฉพาะ (ประชัช เปี่ยมสมบูรณ์, 2545, หน้า 36-37)

หนึ่ง ระบบขนส่งสาธารณะ เช่น รถโดยสารประจำทาง เรือ รถไฟฟ้า เป็นต้น ล้วนเป็นพื้นที่สาธารณะ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว กล่าวคือ เป็นพื้นที่สาธารณะที่เคลื่อนตัวอยู่ตลอดเวลา และย่อมมีการพัฒนา หรือยกระดับคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบสาธาณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนต้องมีสิทธิ์เข้าถึงการบริการได้ง่ายและต้องมีคุณภาพความปลอดภัยต่อผู้ใช้บริการทุกคน แต่ในขณะเดียวกัน การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเพื่อมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคมนาคมของประเทศ ก็ได้ก่อให้เกิดภัยร้ายที่แอบแฝงโดยอาศัยช่องโอกาสที่ผู้มีอำนาจมองไม่ครอบคลุมและเติบโตเป็นเงาตามตัวมากับการพัฒนาดังกล่าว นั่นคือความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนการพัฒนาดังกล่าวยังได้ส่งผลกระทบให้กับสังคมทั้งในแง่ของปัญหาการจราจร ความคับคั่งของชุมชน รวมถึงอาชญากรรมที่รุนแรงทั้งทางจิตใจและร่างกายอย่างการคุกคามทางเพศด้วย (วรรณิกา กุศลิสตา, 2559, หน้า 372) ดังนั้น การยับยั้งภัยร้ายที่แอบแฝงมากับการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะคือ การสร้างวิธีป้องกันปัญหาให้รอบคอบและรัดกุมมากที่สุด ซึ่งหากพิจารณาในมิติอาชญาวิทยาจะพบว่า ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Crime Control Theory through Environmental Design: CED) ของ Jeffery C. Ray สามารถนำมาอธิบายถึงวิธีการป้องกันปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ที่ปรากฏบนระบบขนส่งสาธารณะได้อย่างเป็นรูปแบบ เช่น ปัญหาการคุกคามทางเพศ เป็นต้น ซึ่งจะใช้หลักการของสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์โดยให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการช่วยขัดขวางพฤติกรรมละเมิดกฎหมาย หรือลดช่องโอกาสที่จะผู้กระทำผิดจะฉวยโอกาสนั้นกระทำได้ กล่าวคือ ลักษณะองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางกายภาพบนระบบขนส่งสาธารณะ จำต้องพิจารณาออกแบบและปรับปรุงเพื่อป้องกันอาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้นได้ โดยองค์การภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

ควรคำนึงถึงจุดแสงสว่าง มุมมองและการมองเห็น การสามารถมองเห็นได้จากบุคคลอื่น การส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานที่ การให้ข่าวสารข้อมูลและการใช้เครื่องหมายสัญลักษณ์ และคุณภาพในการออกแบบพื้นที่ทางกายภาพโดยรวม (Jeffery C. Ray, 1971 อ้างถึงใน ดวงกมล จิตวิวัฒนา, 2542, หน้า 108)

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทย การยับยั้งปัญหาการคุกคามทางเพศในพื้นที่สาธารณะ อย่างบรรทัดโดยสารประจำทางอาจจะอยู่ในระยะเริ่มต้นที่ต้องใช้ระยะเวลาในการเข้าใจสภาพปัญหา กับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ก่อนที่จะสร้างวิธีการป้องกันปัญหา รวมถึงการศึกษาวิจัยใน ประเด็นนี้ยังไม่มีแพร่หลายมากนักในแวดวงวิชาการของไทย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรทำการศึกษาวิจัย เพื่อนำไปสู่หนทางที่จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของวิธีการป้องกันปัญหาการคุกคามทางเพศ บรรทัดโดยสารประจำทางที่มีอยู่เดิมให้มีมากยิ่งขึ้น ถึงกระนั้นหากการเพิ่มประสิทธิภาพของวิธีการ ป้องกันปัญหานี้ ไร้ผลอาจจะส่งผลกระทบให้ช่องโอกาสในการก่ออาชญากรรมนั้นมีเพิ่มขึ้น เช่นกัน ดังนั้น ในบทความวิจัยนี้จึงจะเจาะจงไปในพื้นที่สาธารณะ ก็คือรถโดยสารประจำทางใน เขตการเดินรถที่ 1 (เขตการเดินรถบางเขน) ของจังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีลักษณะทางกายภาพที่ รอบล้อมด้วยละแวกของสถานที่ราชการ ชุมชน สถานประกอบการ หรือบริษัทเอกชน และวัด อีกทั้งเป็นเขตพื้นที่การเดินรถที่มีประชาชนใช้สัญจรอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งต้องการจะศึกษาวิธีการ ป้องกันปัญหาการคุกคามทางเพศบรรทัดโดยสารประจำทางในปัจจุบันเป็นอย่างไร ประกอบกับใน ทักษะของผู้ให้บริการรถโดยสารประจำทางที่เป็นเพศหญิงที่มีต่อประสิทธิภาพของวิธีการป้องกัน ดังกล่าวนั้นมีมากนักน้อยเพียงใด

ขอบเขตของการศึกษา

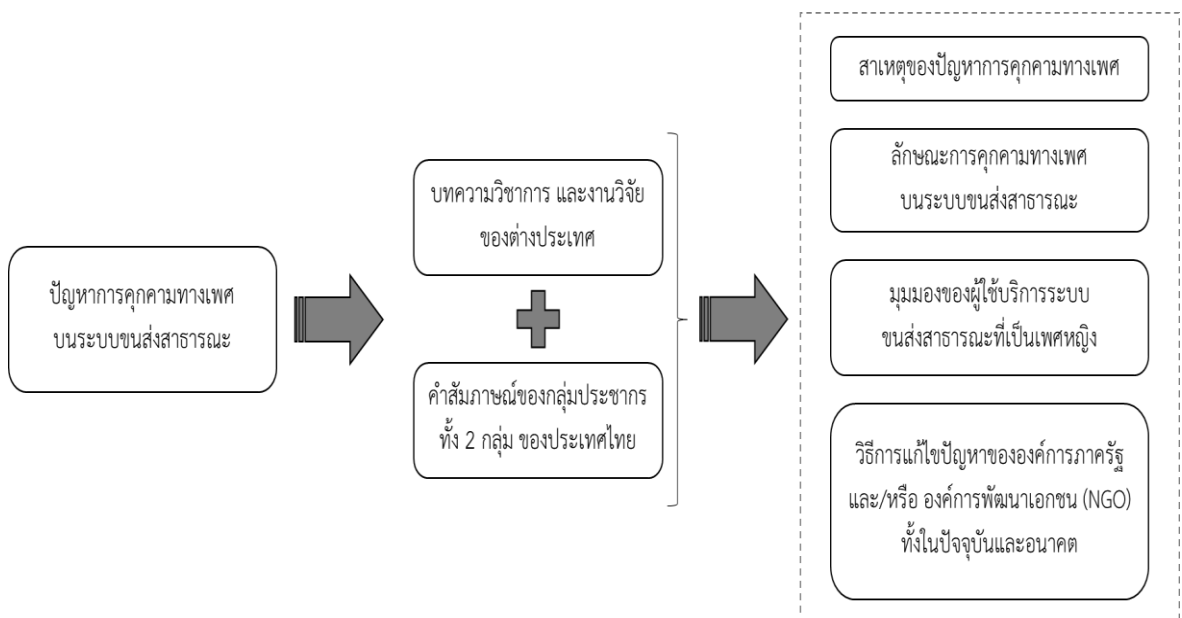
1. ขอบเขตของกลุ่มประชากร ซึ่งประชากรในการวิจัยครั้งนี้จะแบ่งเป็น 2 กลุ่มประชากร ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ใช้บริการรถโดยสารประจำทาง (รถเมล์) ที่เป็นเพศหญิงจากหลากหลายอาชีพ ช่วงอายุ 18-35 ปี ที่สัญจรในเส้นทางเดินรถโดยสารประจำทางของพื้นที่สังกัดเขตการเดินรถที่ 1 (เขตการเดินรถบางเขน) จังหวัดกรุงเทพมหานคร จากเขตการเดินรถขององค์การขนส่งมวลชน กรุงเทพมหานคร (ขสมก.) ที่มีให้บริการอยู่ปัจจุบันทั้งหมด 8 เขต และเคยตกเป็นเหยื่อบรรทัดโดยสาร ประจำทาง จำนวน 13 คน และกลุ่มที่ 2 ตัวแทนจากองค์การภาครัฐและองค์การพัฒนาเอกชน (NGO) จำนวน 10 คน สามารถจำแนกออกเป็นตัวแทนจากองค์การภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการ ให้บริการรถโดยสารประจำทางในพื้นที่ดังกล่าว จำนวน 4 คน และตัวแทนจากองค์การพัฒนา เอกชน (NGO) ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาการคุกคามทางเพศบรรทัดโดยสารประจำทาง จำนวน 6 คน ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มประชากรจะมีเกณฑ์คัดเลือกให้เข้าร่วมการวิจัยนี้ จากการขออนุญาตถึง

ความยินยอมสมัครใจของกลุ่มประชากร ประกอบกับกลุ่มที่ 1 จะต้องเป็นผู้ที่เคยใช้บริการรถโดยสารประจำทางที่เป็นคนไทย เพศหญิงที่ใช้บริการอย่างน้อย 3 ครั้งต่อสัปดาห์ และกลุ่มที่ 2 จะต้องเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ หรือแผนงานด้านป้องกันปัญหาการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทาง

2. ขอบเขตของระยะเวลาที่ทำการศึกษา ตั้งแต่การเขียนโครงร่างงานวิจัย ทบทวนวรรณกรรมทั้งเอกสารบทความวิชาการ และงานวิจัยในประเทศไทยและต่างประเทศ ตลอดจนพื้นที่วิจัยเพื่อเก็บข้อมูลหลังจากที่ได้รับการอนุมัติผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 และมีเลขที่โครงการวิจัยที่ 015.1/62 โดยเริ่มดำเนินการศึกษาตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ปี พ.ศ. 2561 ถึงเดือน เมษายน ปี พ.ศ. 2562 รวมเป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 11 เดือน

กรอบแนวคิดการทำวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำวัตถุประสงค์การวิจัยผสมผสานกับการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบสร้างเป็นกรอบแนวคิดการทำวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการทำวิจัย เรื่อง ภัยร้ายในพื้นที่สาธารณะ: สะท้อนประสบการณ์ของเพศหญิงที่ตกเป็นเหยื่อคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทางในกรุงเทพมหานคร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเริ่มต้นด้วยวิธีการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นเอกสารบทความวิจัยและบทความทางวิชาการ ที่ได้ค้นคว้ารวบรวมมาจากต่างประเทศ ทั้งชาติตะวันตกกับตะวันออก โดยคำนึงถึงเนื้อหาที่มีประเด็นการศึกษาสอดคล้องกับบริบทในสังคมไทย และอยู่ภายใต้ขอบเขตการวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้เข้าใจในบริบทของสภาพปัญหาการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะที่ปรากฏขึ้นในสังคมทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยด้วย ประกอบกับผู้วิจัยจะนำมาประยุกต์ต่อยอดสำหรับการสร้างชุดคำถามสัมภาษณ์กลุ่มประชากรทั้ง 2 กลุ่ม

นอกจากนี้ผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการขอความยินยอมในบันทึกเสียงตลอดการสัมภาษณ์จากกลุ่มประชากรก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ในทุกครั้ง ซึ่งในส่วนของเทคนิคที่ใช้ในการวิจัยจะเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหานี้ที่เป็นบริบทในสังคมไทย โดยเตรียมชุดคำถามเบื้องต้นและจะมีการสร้างข้อคำถามเพิ่มเติมจากการได้รับฟังคำตอบของกลุ่มประชากรทั้ง 2 กลุ่ม และตัวอย่างข้อคำถามที่เตรียมไว้เบื้องต้นสำหรับกลุ่มประชากรทั้ง 2 กลุ่ม จะสามารถจำแนกหมวดหมู่ของชุดคำถามได้เป็น 2 ชุดคำถาม ได้แก่ 1) ชุดคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ที่เคยตกเป็นเหยื่อการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทาง สำหรับผู้หญิงที่มาใช้บริการรถโดยสารประจำทาง 2) ชุดคำถามเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหาการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทาง สำหรับตัวแทนจากองค์การภาครัฐและองค์การพัฒนาเอกชน (NGO)

ในส่วนวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากวิธีการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ประกอบกับดำเนินการถอดเทปข้อมูลที่บันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มประชากร และจะดำเนินการตรวจสอบข้อมูลจำแนกและจัดระเบียบข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเรียบเรียงใหม่ และอภิปรายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย อีกทั้งผู้วิจัยได้คัดลอกคำพูด (Quotation) เพื่อสะท้อนให้เห็นประสบการณ์โดยตรงของเหยื่อเพศหญิง และมุมมองวิธีการแก้ปัญหามาของตัวแทนองค์การภาครัฐ และ/ หรือ องค์การพัฒนาเอกชน (NGO) มานำเสนอในงานวิจัยครั้งนี้

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สืบค้นเอกสารบทความวิชาการ และงานวิจัยของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศเนปาล ประเทศอินเดีย ประเทศอียิปต์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเม็กซิโก และประเทศญี่ปุ่น มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเด็นการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะ และนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับประเทศไทยที่ได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์คำสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของกลุ่มประชากรทั้ง 2 กลุ่ม โดยนำเสนอตารางข้อมูลเปรียบเทียบในภาพรวมของผลการวิจัย และจะมีการอธิบายรายละเอียดของแต่ละประเด็นที่ค้นพบทั้ง 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) สาเหตุของปัญหาการคุกคามทางเพศ 2) ลักษณะการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะ 3) มุมมองของผู้ใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะที่เป็นเพศหญิงต่อปัญหาการคุกคามทางเพศ และ 4) วิธีการแก้ไขปัญหาขององค์กรภาครัฐ และ /หรือองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลปัญหาการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะของต่างประเทศและประเทศไทย

ประเด็นสำคัญ \ ประเทศ	เนปาล	อินเดีย	อียิปต์	สหรัฐอเมริกา	เม็กซิโก	ญี่ปุ่น	ไทย
1. สาเหตุของปัญหาการคุกคามทางเพศ	- โครงสร้างทางวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ - อิทธิพลระบอบการปกครองแบบปิตาธิปไตย - ผู้หญิงมีสถานะเป็นสิ่งของสำหรับผู้ชาย - การกีดกันทางเพศในสังคม	- โครงสร้างทางวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ - อิทธิพลระบบชนชั้นวรรณะทางสังคม - ผู้หญิงมีสถานะเป็นสิ่งของสำหรับผู้ชาย - มีกีดกันทางเพศในสังคม	- โครงสร้างทางวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ - ความเป็นธรรมทางกฎหมาย - การมีตัวตน หรือ สิทธิเสรีภาพของผู้หญิงน้อยกว่าผู้ชาย	- ความไม่เท่าเทียมทางเพศในสังคม - ขาดนโยบาย หรือ กฎหมายในบางรัฐที่เปิดโอกาสการมีบทบาทของสตรีในสังคม	- โครงสร้างทางวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ - ผู้หญิงมีสถานะเป็นสิ่งของสำหรับผู้ชาย - มีกีดกันทางเพศหญิงในกฎหมายส่วนใหญ่ไม่เป็นธรรมต่อเพศหญิง	- โครงสร้างทางวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ - ผู้หญิงต้องมีบทบาททำหน้าที่คอยสนับสนุนผู้ชายในทุกเรื่อง - ความไม่เท่าเทียมทางเพศระหว่างชายและหญิง - กฎหมายบางส่วนไม่เป็นธรรมต่อเพศหญิง	- โครงสร้างทางวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ - ผู้หญิงต้องมีบทบาททำหน้าที่คอยสนับสนุนผู้ชายในทุกเรื่อง - ความไม่เท่าเทียมทางเพศระหว่างชายและหญิง - กฎหมายบางส่วนไม่เป็นธรรมต่อเพศหญิง
2. ลักษณะการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะ	- ส่วนใหญ่คุกคามทางเพศด้วยวาจา เช่น การฉีกปาก การแซว การร้องเพลงจีบ เป็นต้น	- ส่วนใหญ่คุกคามทางเพศด้วยวาจา เช่น การฉีกปาก การแซว การร้องเพลงจีบ เป็นต้น	- คุกคามทางเพศด้วยวาจา เช่น การฉีกปาก การแซว การใช้คำดูแคลด เป็นต้น - มีการทารุณกรรมทางเพศ และการข่มขืนค่อนข้างมาก	- คุกคามทางเพศด้วยการสัมผัสเป็นส่วนใหญ่ เช่น การไอ้วะเพศชายมาถูโดนตัวผู้หญิง เป็นต้น - มีการข่มขืนและการร่วมเพศทางทวารหนัก - เกิดในสภาพแวดล้อมที่แออัด	- ส่วนใหญ่คุกคามทางเพศด้วยการสัมผัส เช่น การใช้สายตามอง การแซว การแตะตัว เป็นต้น	- ส่วนใหญ่คุกคามทางเพศด้วยการสัมผัส ที่เรียกเป็นภาษาญี่ปุ่นว่า "Chikan" (จิคัน แปลว่า ลูบคลำ) - เกิดในสภาพแวดล้อมที่แออัด	- ส่วนใหญ่คุกคามทางเพศด้วยการสัมผัส เช่น การไอ้วะเพศชายมาถูโดนตัวผู้หญิง เป็นต้น - เกิดในสภาพแวดล้อมที่แออัด
3. มุมมองของผู้ใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะที่เป็นเพศหญิงต่อปัญหาการคุกคามทางเพศ	- คุกคามทางเพศเป็นเรื่องปกติในสังคม - ผู้หญิงต้องดูแลตนเอง เช่น ร่ายผู้ชาย เป็นต้น - ผู้หญิงต้องปฏิบัติตามธรรมเนียมอย่างเคร่งครัด	- ผู้หญิงต้องอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม เช่น บ้าน เป็นต้น - ผู้หญิงต้องปฏิบัติตามธรรมเนียมอย่างเคร่งครัด - ผู้หญิงต้องดูแลปกป้องตนเอง เวลาากลางคืน - ควรอยู่ในบ้าน เป็นต้น	- คุกคามทางเพศเป็นเรื่องปกติในสังคม - ผู้หญิงเมื่อตกเป็นเหยื่อมักถูกเจ้าหน้าที่และสังคมกล่าวโทษเป็นต้นตอของปัญหา เช่น การแต่งกายยั่วยวนผู้ชาย เป็นต้น	- ระบบขนส่งสาธารณะเป็นสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยสำหรับผู้หญิง - การตรวจตราของเจ้าหน้าที่ไม่ครอบคลุม - เกิดช่องโหว่ที่ทำให้เกิดเป็นเหยื่อได้ง่าย	- การเข้าถึงโดยผู้ใช้บริการจะใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะ - มีนโยบายทางสังคมและกฎหมายที่กีดกันทางเพศสร้างความไม่เท่าเทียมทางเพศ	- ผู้หญิงเมื่อตกเป็นเหยื่อจะรู้สึกอับอาย - สังคมบางส่วนมักเพิกเฉยในการช่วยเหลือเหยื่อในเหตุการณ์	- รวดโดยสารประจำทางเป็นพื้นที่เสี่ยงของการเกิดปัญหาการคุกคามทางเพศ - สังคมบางส่วนมักเพิกเฉยในการช่วยเหลือเหยื่อในเหตุการณ์ - พื้นที่แออัด เจ้าหน้าที่ประจำรถ ตรวจตราไม่ทั่วถึง
4. วิธีการแก้ไขปัญหขององค์กรภาครัฐ และ/หรือ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ทั้งในปัจจุบันและอนาคต	ปัจจุบัน - กฎหมายและเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่มีความน่าเชื่อถือ - ผู้หญิงปกป้องตนเอง และใช้กลุ่มเพื่อน หรือ ครอบครัวคอยป้องกันตนเอง อนาคต - รัฐต้องอบรมให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้าใจปัญหา ไม่กล่าวโทษเหยื่อ - รัฐต้องใช้กระบวนการชี้แจงทางสังคมปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้หญิง - รัฐต้องมีกฎหมายและหน่วยงานให้การช่วยเหลือ	ปัจจุบัน - รัฐร่วมกับ NGO สร้างระบบขนส่งสาธารณะสำหรับผู้หญิงโดยเฉพาะ เช่น ตู้ขบวนรถไฟโดยสารและขบวนรถโดยสารสำหรับผู้หญิง และการจ้างเจ้าหน้าที่ผู้หญิงมาปฏิบัติงาน เป็นต้น อนาคต - รัฐกับ NGO สร้างโครงการเมืองปลอดภัยเพื่อผู้หญิงให้ครอบคลุมทั่วประเทศ และเข้ากับบริบทโครงสร้างวัฒนธรรมทางสังคม	ปัจจุบัน - รัฐกับ NGO ร่วมมือจัดทำกิจกรรมรณรงค์ และเปิดช่องทางช่วยเหลือเหยื่อทั้งทางจิตใจกับทางกฎหมายในการดำเนินคดี อนาคต - รัฐกับ NGO ต้องปรับมุมมองการทำงานแบบองค์รวมให้ตรงกัน และมีการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับการช่วยเหลือเหยื่อ - มีกิจกรรมรณรงค์สื่อสารให้ทุกคนโดยเฉพาะผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วม	ปัจจุบัน - มีความร่วมมือระหว่างผู้ใช้บริการ กับหน่วยงานรัฐท้องถิ่น - มีสร้างช่องทางรับเรื่องและแจ้งเหตุเกิดการคุกคามทางเพศ อนาคต - ขยายการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ใช้บริการกับหน่วยงานรัฐท้องถิ่นอย่างจริงจัง - เพิ่มจุดตรวจตราให้ครอบคลุมพื้นที่ในระบบขนส่งสาธารณะ	ปัจจุบัน - รัฐร่วมมือกับ NGO ดำเนินการสร้างระบบขนส่งสาธารณะสำหรับผู้หญิงเท่านั้น เช่น รถไฟ และ รถโดยสารประจำทางสีชมพู เป็นต้น อนาคต - รัฐต้องขยายผลการสร้างพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัยกับผู้หญิงเพิ่มมากขึ้น - ผลักดันการปรับปรุงกฎหมายที่ตรงต่อความต้องการของสังคม - กำหนดแนวทางในการช่วยเหลือเหยื่อจากปัญหาการคุกคามทางเพศ	ปัจจุบัน - มีกฎหมายลงโทษเกี่ยวกับปัญหาที่น้อยชัดเจน - มีพื้นที่สำหรับผู้หญิงโดยเฉพาะ เช่น ตู้ขบวนรถไฟโดยสารและขบวนรถโดยสารสีชมพูเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น เป็นต้น - มีห้องสำหรับ chikan (จิคัน) โดยเฉพาะไว้ในสถานี อนาคต - รัฐต้องใช้กระบวนการชี้แจงทางสังคมปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้หญิง - มีกิจกรรมรณรงค์สื่อสารที่ให้อีกกลุ่มผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น	ปัจจุบัน - รัฐมีการติดตั้งกล้องวงจรปิดในรถโดยสารประจำทาง - รัฐมีจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการปัญหาการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทางให้แก่พนักงานปฏิบัติการประจำรถ อนาคต - รัฐควรทบทวนพิจารณาการร่วมมือกับภาค NGO สร้างแนวทางป้องกันปัญหาอย่างจริงจัง - NGO ทำข้อเสนอแนะจากเหยื่อ ให้รัฐนำไปปรับปรุงนโยบาย หรือ กฎหมายให้ครอบคลุมถึงปัญหาที่ยังมี

1. สาเหตุของปัญหาการคุกคามทางเพศ

จากตารางที่ 1 ในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาการคุกคามทางเพศที่ปรากฏบนระบบชนสงฆ์สาธารณะ จะพบได้ว่าทุกประเทศที่นำมาศึกษาล้วนมีรากเหง้าของปัญหาจากโครงสร้างทางวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมของประเทศเหล่านั้นมายาวนาน และส่งผลให้บรรทัดฐานทางสังคมปรากฏเป็นความไม่เท่าเทียมกันทางเพศระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง รวมถึงการกีดกันทางเพศในสังคมที่ผู้หญิงมีสถานะเป็นเพียงวัตถุทางเพศ (Sex Object) สำหรับผู้ชาย อีกทั้งกฎหมาย หรือนโยบายที่ได้รับอิทธิพลจากระบบการปกครองแบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) ตลอดจนระบบชนชั้นทางสังคม ก็เป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้มายาคติชายเป็นใหญ่ยังคงฝังรากลึกอยู่ในสังคมของประเทศเหล่านั้นตั้งแต่ในอดีตจวบจนปัจจุบัน (Gita Neupane, 2017)

สำหรับประเทศไทย ปัญหาการคุกคามทางเพศบนระบบชนสงฆ์สาธารณะ โดยเฉพาะกับรถโดยสารประจำทางในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จากคำบอกเล่าที่ได้สัมภาษณ์กลุ่มประชากรทั้ง 2 กลุ่ม จะพบว่า เป็นปัญหาที่มีรากเหง้ามาจากมายาคติเกี่ยวกับโครงสร้างทางวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนานในสังคมไทย และมีการส่งต่อตามกาลเวลาของยุคสมัยผ่านกระบวนการขัดเกลากายทางสังคม ดังใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์บางส่วนที่ว่า

“มีงานวิจัยของไทยหลายชิ้นที่บ่งบอกว่าในยุคอดีตของสังคมไทย บทบาทของผู้หญิง หรือ ภรรยา ต้องมีหน้าที่คอยดูแลและสนับสนุนสามีที่เป็นผู้นำครอบครัว และคอยปฏิบัติตนในอยู่แต่ในบ้านงานเรือน ประกอบกับการอบรมสั่งสอนลูกที่เป็นผู้หญิงก็มักเน้นเรื่องการรักษาวนสงวนตัว การห้ามไม่ให้ทำเรื่องอื้อฉาวต่อหน้าสาธารณชน ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเพศยิ่งถือเป็นเรื่องใหญ่ที่จะสร้างความเสื่อมเสียเกียรติและศักดิ์ศรีแก่วงศ์ตระกูล ด้วยวิธีความคิดในอดีตของสังคมไทยจึงทำให้ผู้ชายมักมีบทบาทที่อยู่เหนือบทบาทของผู้หญิง ปัญหาความรุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงในสังคมไทยปัจจุบัน รวมถึงปัญหาการคุกคามทางเพศด้วย จึงพอเทียบเคียงได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นอิทธิพลจากมายาคติชายเป็นใหญ่ ที่อาจจะสร้างแรงจูงใจให้ผู้กระทำผิดมองผู้หญิงนั้น มีอำนาจการขัดขืนน้อยกว่าตนเอง”

(ID1 ผู้บริหารขององค์การพัฒนาเอกชน หรือ NGO แห่งหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าว)

จากคำสัมภาษณ์ในข้างต้นนี้ เป็นหนึ่งในตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของมายาคติชายเป็นใหญ่ที่ประกอบสร้างทัศนคติให้กับผู้ชายบางส่วนในสังคมไทยปัจจุบันนั้นมองว่าตนเองมีอำนาจและบทบาทเหนือกว่าผู้หญิง ซึ่งนำไปสู่การเกิดปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง อย่างเช่นปัญหาการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทาง ซึ่งหากพิจารณาเพิ่มเติมในบริบทของรถโดยสาร

ประจำทาง ปัญหาการคุกคามทางเพศนั้นยังคงเป็นปัญหาที่สังคมไทยละเลย หรือเพิกเฉยในการให้ความสำคัญและแสวงหาหนทางป้องกันแก้ไขอย่างจริงจัง ดังใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์บางส่วนที่ว่า

“พฤติกรรมคุกคามทางเพศที่มีให้เห็นบนรถโดยสารประจำทางแสดงถึงความคิดแบบชายเป็นใหญ่ เพราะส่วนใหญ่เวลาเกิดเหตุสังคมชอบมองว่าเป็นเรื่องไม่ได้สร้างความเสียหาย ไม่ใช่เรื่องใหญ่อย่างการข่มขืน หรือขโมยทรัพย์สิน ซึ่งสังคมถูกปลูกฝังมาอย่างนั้น มักจะมีเสียงของสังคมมองว่าผู้ชายอาจจะไม่ได้ตั้งใจก็ได้ คงเป็นเพราะสภาพแวดล้อมตอนนั้นแออัด เบียดเสียดมากกว่า ซึ่งผู้หญิงจำเป็นต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบและบางครั้งก็ถูกตั้งคำถามว่าเป็นเพราะตัวผู้หญิงเองที่แต่งตัว หรือทำท่าทางดึงดูดให้ผู้กระทำผิดเข้ามาหาหรือเปล่า และเวลาเกิดปัญหานี้ยากมากที่จะหาหลักฐาน ไปยืนยันเพื่อจับกุมผู้กระทำผิดได้ ผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อจึงต้องยอมทนเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น”

(ID2 เจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการของรถรถเมล์ในเขตพื้นที่ กทม.)

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าว สะท้อนถึงสถานการณ์ทางสังคมที่กำลังปรากฏอยู่ในสังคมไทย ปัจจุบันที่มองว่าปัญหาการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทางนั้นเป็นเรื่องปกติ และไม่ใช่เรื่องที่สร้างความอันตรายถึงขั้นร้ายแรงมากเท่าไรเมื่อเปรียบเทียบกับปัญหาการข่มขืน หรือลักขโมยทรัพย์สิน ประกอบกับทัศนคติของสังคมไทยเริ่มจะคุ้นชินกับพฤติกรรมเช่นนี้ อีกทั้งยังมีการตั้งข้อสังเกตที่มุ่งเน้นต่อผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อว่าเกิดจากพฤติกรรมของตนเองโดยทั้งสิ้น ซึ่งส่งผลกระทบให้ผู้ตกเป็นเหยื่อการคุกคามทางเพศจำต้องแบกรับทนต้องความสูญเสียทางจิตใจ และความกลัวในการใช้ชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มีหน้าซ้ำเกิดทัศนคติที่กดขี่คุณค่าทางเพศสภาพของตนเองด้วย ดังใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์บางส่วนที่ว่า

“เราคิดว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ร่างกายอ่อนแอ ไม่มีอำนาจ เขาคงคิดว่าเราไม่สามารถทำอะไรผู้ชายได้ หรือไม่กล้าที่จะตอบโต้ เราเองก็มีความกลัวที่เคยตกเป็นเหยื่อในเหตุการณ์นี้มาก่อน รู้สึกอับอาย ไม่กล้าร้องขอความช่วยเหลือใคร และไม่กล้าไปแจ้งความ ในขณะที่เดียวกันเราก็คิดเหมือนกันว่าอาจจะเป็นที่พฤติกรรมของเราเองที่อาจจะไปกระตุ้นให้ผู้ชายเข้ามากระทำโดยที่เราไม่รู้ตัวก็ได้ ส่วนเรื่องการแต่งกายคิดว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพราะอาจจะอยู่ที่ความตั้งใจของผู้ชายที่จะกระทำว่าสามารถกระทำได้ด้วยสภาพแวดล้อมบนรถโดยสารประจำทางที่เป็นลักษณะแออัดแบบนี้มากกว่า”

(ID3 ผู้หญิงที่เคยตกเป็นเหยื่อคุกคามทางเพศบนรถรถเมล์ในเขตพื้นที่ กทม.)

ในคำสัมภาษณ์ข้างต้น เป็นส่วนหนึ่งที่ฉายภาพสำคัญให้เห็นถึงมุมมองและความรู้สึกของกลุ่มผู้หญิงที่เคยตกเป็นเหยื่อคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทางจะมีมุมมองที่คล้ายกัน กล่าวคือ กลุ่มผู้หญิงที่เคยตกเป็นเหยื่อมักรู้สึกอับอายเมื่อตนเองประสบเหตุการณ์นี้ ประกอบมีความเชื่อว่าลักษณะทางกายภาพของตนเองที่เป็นเพศหญิงนั้นสะท้อนถึงความอ่อนแอ ไร้อำนาจที่จะต่อสู้ขัดขืนกับเพศชายได้ อีกทั้งการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมก็ยิ่งแต่จะสร้างความอับอายให้กับตนเองและครอบครัวเสื่อมเสียศักดิ์ศรี

ดังนั้น จากมายาคติชายเป็นใหญ่ที่นำไปสู่การปฏิบัติต่อผู้หญิงอย่างไม่เท่าเทียม อันเป็นสาเหตุของปัญหาความรุนแรงต่างๆ ในทุกสังคมของประเทศที่นำมาศึกษา เช่น ปัญหาการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทาง จึงส่งผลกระทบต่อผู้หญิงบางกลุ่มจำต้องเรียนรู้การปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันให้เข้าใจสภาพปัญหาที่ปรากฏขึ้นในทุกสังคม รวมถึงสังคมไทยในปัจจุบันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. ลักษณะการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะ

ในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับลักษณะการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะ พบว่าในประเทศทั้งหมดที่ได้นำมาศึกษามักปรากฏปัญหาการคุกคามทางเพศในรูปแบบลักษณะการคุกคามทางเพศด้วยวาจาและการสัมผัสเป็นส่วนใหญ่ เช่น การแซว การผิวปาก การแตะเนื้อต้องตัวผู้หญิง และการใช้วาทะเพศชายมาดูโดนตัวผู้หญิง เป็นต้น (Amy Dunckel-Graglia, 2014) ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นได้ในทุกช่วงเวลาทั้งเวลากลางวันและเวลากลางคืนในพื้นที่สาธารณะ แต่ถึงกระนั้นในประเทศสหรัฐอเมริกากับประเทศญี่ปุ่น พฤติกรรมเหล่านี้จะเกิดขึ้นบ่อยเมื่อสภาพแวดล้อมบนระบบขนส่งสาธารณะมีความแออัดของผู้มาใช้บริการเป็นจำนวนมาก (Mitsutoshi Horii, & Adam Burgess, 2012, pp. 41-55)

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทย รูปแบบลักษณะการคุกคามทางเพศที่ปรากฏนั้นจะเป็นการคุกคามทางเพศด้วยการสัมผัสเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการคุกคามทางเพศลักษณะนี้เป็นพฤติกรรมที่อาศัยช่องโอกาสของพื้นที่บนรถโดยสารประจำทางที่มีสภาพแวดล้อมแออัด หรือแม้กระทั่งไม่แออัดก็ตามในการก่อเหตุขึ้น ประกอบกับกลไกการป้องกันของรถโดยสารประจำทางก็ยังไม่ครอบคลุมในทุกพื้นที่ของรถฯ เป็นผลให้รถโดยสารประจำทางนั้นเกิดช่องโอกาส หรืออาจเรียกว่าเกิดพื้นที่มุมอับให้กับผู้กระทำความผิดสามารถก่อเหตุและหลบหนีได้ง่าย ทั้งนี้จากคำสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ใช้บริการรถโดยสารประจำทางที่เป็นเพศหญิง ช่วงอายุ 18-35 ปี จำนวน 13 คน ที่เคยมีประสบการณ์การตกเป็นเหยื่อการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทาง ล้วนให้ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ตนเองเคยถูกผู้กระทำความผิดนำวาทะเพศชายมาดูโดนตัว รวมถึงผู้กระทำความผิดนำมือมาสัมผัสโดนบนเรือนร่างด้วย ซึ่งประสบการณ์เช่นนี้ได้สร้างความบอบช้ำทางจิตใจแก่เหยื่อ

เป็นอย่างมาก โดยในสถานการณ์ลักษณะนี้ไม่สามารถที่จะเอาผิดดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมได้เท่าที่ควร จึงทำได้แค่จำยอมต่อการถูกกระทำและต้องนำพาตนเองออกจากพื้นที่นั้นให้เร็วที่สุด เฉกเช่นในกรณีตัวอย่างของผู้ที่เคยตกเป็นเหยื่อ จำนวน 2 คน จาก 13 คน ที่ฉายภาพถึงภัยอันตรายของการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทางได้อย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด ซึ่งมีความสำคัญจากคำสัมภาษณ์บางส่วนของทั้ง 2 คน ดังนี้

“ก่อนเกิดเหตุ เป็นช่วงเวลาเช้า เราก็ขึ้นรถเมล์ตามปกติ แต่เราเป็นคนตัวไม่สูง ตอนนั้นจังหวะคนบนรถเมล์เยอะมาก ทำให้เราถูกเบียดและด้วยความที่กลัวตัวเองจะล้ม เลยพยายามที่จะเอื้อมไปจับราวเกาะบนเพดานของรถเมล์ แต่ตอนนั้นก็มีผู้ชายตัวใหญ่ๆ ที่ยืนอยู่ข้างหน้าและหันหลังให้เรา อยู่ดีๆ เขาก็เอนหลังมาโดนตัวเรา ตอนแรกเราก็ไม่ประหลาดใจอะไร ก็ทำตัวปกติ แต่อีกสักพักเราเริ่มรู้สึกมีสิ่งแปลกๆ เกิดขึ้น ผู้ชายคนนั้นได้เอื้อมมือมาข้างหลังตัวเรา และมาสัมผัสโดนอวัยวะเพศของเรา ตอนนั้นเรตกใจมาก แต่เราทำอะไรไม่ถูก ไม่รู้จะหลุดพ้นสถานการณ์นั้นอย่างไร ซึ่งพอได้สติกลับมาบ้าง เลยตัดสินใจรีบเบียดเพื่อพยายามเอาตัวเองออกจากพื้นที่ตรงนั้น โดยก่อนลงรถเมล์ ด้วยความแค้นเราเลยเหยียบเท้าผู้ชายคนนั้น ไปหนึ่งที และลงจากรถเมล์ทันที”

(ID4 ผู้หญิงที่เคยตกเป็นเหยื่อคุกคามทางเพศบนรถเมล์ในเขตพื้นที่ กทม.)

“ในตอนนั้น หนูเพิ่งเลิกเรียนเสร็จ และขึ้นรถเมล์สายหนึ่งเพื่อเดินทางกลับบ้าน ตอนนั้นเป็นช่วงเวลาเที่ยง บนรถเมล์โล่งมาก มีอยู่ประมาณ 4 คน นับรวมหนูกับกระเป๋ารถเมล์แล้ว พอหนูนั่งไป สักพักก็มีผู้ชายคนหนึ่งขึ้นมาบนรถเมล์ เขาแต่งตัวเหมือนพนักงานรักษาความปลอดภัยและใส่หมวกกับผ้าปิดปาก และมานั่งข้างหนู ทั้งๆ ที่เก้าอี้ที่เหลือบนรถเมล์ก็ว่าง แต่หนูก็ไม่ได้คิดอะไร สักพักเขาเอื้อมมือมาทางช่องข้างล่างของเบาะแล้วมาจับก้นหนู ตอนนั้นหนูสะดุ้งตกใจกลัว แต่ก็พยายามรวบรวมสติแล้วตะโกนไล่ว่าแบบเหยี่ยวทำอะไร ที่นี้พี่กระเป๋ารถเมล์ได้ยินเลยถามกลับมาว่าเกิดอะไรขึ้น และถามผู้ชายคนนั้นว่าทำจริงหรือเปล่า แต่พอดีช่วงนั้นรถเมล์กำลังจอดเทียบป้ายรถเมล์พอดี เขาเลยอาศัยจังหวะนั้นรีบถูลงจากรถเมล์ไปทันทีเลยคะ พี่กระเป๋ารถเมล์ก็บอกให้คราวหลังหนูต้องระวังตัวมากกว่านี้ หนูก็ยังคงนั่งรถเมล์ต่อจนถึงบ้าน และหลังจากนั้นได้คุยกับเพื่อน ก็รู้ว่าคนนี้เขาเหมือนเป็นขาประจำที่ชอบมาทำแบบนี้บ่อยๆ แต่ยังไม่มีการจัดการเขาสักที”

(ID5 ผู้หญิงที่เคยตกเป็นเหยื่อคุกคามทางเพศบนรถเมล์ในเขตพื้นที่ กทม.)

อนึ่ง จากคำสัมภาษณ์ของเหยื่อทั้ง 2 คน ข้างต้นนั้น ได้เน้นย้ำถึงข้อค้นพบที่ว่ารูปแบบลักษณะการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทางของไทย มักใช้วิธีการคุกคามทางเพศด้วยการสัมผัส ซึ่งสภาพแวดล้อมบนรถโดยสารประจำทางที่มีความแออัดจึงเอื้อให้สถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นได้ง่าย ประกอบกับผู้กระทำผิดจะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยแฝงตัวเป็นผู้ใช้บริการรถโดยสารประจำทางเหมือนผู้อื่น แต่ในทำนองเดียวกันก็ควรตั้งข้อสังเกตว่าทำไมบางครั้งการเกิดคุกคามทางเพศนั้นสามารถเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ไม่แออัดได้เช่นเดียวกัน ซึ่งอาจจะสะท้อนถึงแรงจูงใจของผู้กระทำผิด หรือความคุ้นชินในพื้นที่ของผู้กระทำผิดที่สามารถก่อเหตุแล้วหลบหนีการถูกลงโทษดำเนินคดีใดๆ ได้ตลอดทุกครั้ง อีกทั้งมาตรฐานการปกป้องคุ้มครอง หรือการเข้าไปให้ความช่วยเหลือเหยื่อของพนักงานปฏิบัติการเก็บค่าโดยสารประจำรถฯ ก็มีแนวทางที่ไม่เหมือนกัน เป็นผลให้เหยื่อจำต้องปกป้องคุ้มครองตนเองเป็นหลักโดยที่ตนกำลังตกอยู่ภายใต้สภาวะความรู้สึกหวาดกลัวต่อสถานการณ์ที่เผชิญอยู่

เช่นนั้นแล้ว ลักษณะการคุกคามทางเพศที่ปรากฏในทุกประเทศที่นำมาศึกษาจึงมีรูปแบบการคุกคามทางเพศที่คล้ายคลึงกัน แต่อาจจะแตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับบริบทของสภาพแวดล้อมบนระบบขนส่งสาธารณะในประเทศเหล่านั้น

3. มุมมองของผู้ใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะที่เป็นเพศหญิงต่อปัญหาการคุกคามทางเพศ

ในส่วนประเด็นเกี่ยวกับมุมมองของผู้ใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะที่เป็นเพศหญิงต่อปัญหาการคุกคามทางเพศ พบว่า มุมมองของผู้หญิงในหลายประเทศที่นำมาศึกษานั้น จะรับรู้ถึงบทบาทของตนเองที่สังคมกำหนดให้ต้องปกป้องตนเองเพื่อพ้นจากปัญหาการคุกคามทางเพศ (Kalpana Viswanath, & Surabhi Tandon Mehrotra, 2007, pp. 1542-1548) ประกอบกับการมีนโยบาย หรือกฎหมายที่เฝ้านัยของการกีดกันทางเพศในสังคม ซึ่งเป็นผลให้การดำเนินชีวิตของผู้หญิงย่อมมีความยากลำบากในการเข้าถึงระบบสาธารณูปโภคอย่างระบบขนส่งสาธารณะ (Shelly Tara, 2011, pp. 71-74) รวมถึงการทำหน้าที่ของผู้พิทักษ์ในพื้นที่ที่ป้องกัน ไม่ครอบคลุมและไม่ทั่วถึง อีกทั้งค่านิยมของผู้คนในสังคมที่มีทัศนคติต่อปัญหาการคุกคามทางเพศว่าเป็นเรื่องปกติ ไม่ใช่เรื่องที่อันตรายร้ายแรง (Martha J. Smith, & Ronald V. Clarke, 2000, pp. 169-233) จึงเป็นการประกอบสร้างบรรทัดฐานทางสังคมที่เกิดสภาวะเพิกเฉยไม่ให้การช่วยเหลือเมื่อปรากฏสถานการณ์เช่นนี้

สำหรับประเทศไทย มุมมองของผู้หญิงที่มีต่อปัญหาการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะ เช่น รถโดยสารประจำทาง พบว่า รถโดยสารประจำทางนั้นเป็นพื้นที่ที่เสี่ยงอันตรายที่สามารถเกิดปัญหาอาชญากรรมได้ตลอดเวลา รวมถึงปัญหาการคุกคามทางเพศด้วยเช่นกัน ซึ่งหาก

พิจารณาว่าเหตุใดจึงเป็นพื้นที่เสี่ยงนั้นก็เพราะรถโดยสารประจำทางเป็นพื้นที่สาธารณะและส่วนหนึ่งของระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่บุคคลใดก็ได้สามารถเข้าออกในพื้นที่นี้ได้อย่างอิสระเสรี ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่ทรุดโทรมของตัวรถโดยสารประจำทาง ทำให้พื้นที่นี้มีช่องโหว่หรือมุมอับเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์บางส่วนที่ว่า

“รถเมล์ไทยยังงี้ก็ดูเสี่ยงอันตราย ก็ดูสภาพที่ใช้ในปัจจุบันทั้งรถเมล์แอร์และรถเมล์ร้อน ถ้าไม่รวมรถเมล์ที่เพิ่งสั่งซื้อเข้ามาใหม่ละ ส่วนใหญ่รถก็มีสภาพโทรมมากทั้งเก่าทั้งสกปรก เบาะก็ขาด แล้วค่ารถที่ราคาถูกใครๆ ก็สามารถใช้บริการรถเมล์ได้ ซึ่งตรงนี้และที่รู้สึกว่ามันเสี่ยง เพราะการที่คนหมู่มากที่ไม่รู้จักกันต้องมาอยู่แบบแออัดบนรถเมล์ที่มีพื้นที่คับแคบจะเกิดอะไรขึ้นบ้างก็ไม่รู้ แล้วถ้าเกิดขึ้นก็ไม่มีใครอยากที่เข้ามายุ่ง เพราะเรื่องอะไรที่คนจะต้องมาเสี่ยงกับเรื่องของคนอื่นด้วย”

(ID7 ผู้หญิงที่เคยตกเป็นเหยื่อคุกคามทางเพศบนรถเมล์ในเขตพื้นที่ กทม.)

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นชัดว่ารถโดยสารประจำทางของไทยมีองค์ประกอบที่เอื้ออำนวยให้ผู้กระทำความผิดสามารถก่อเหตุการคุกคามทางเพศได้อย่างง่ายดาย ซึ่งเป็นผลมาจากคุณภาพของรถฯ ที่ให้บริการส่วนใหญ่มักจะมีสภาพเก่าและทรุดโทรม สภาพแวดล้อมเช่นนี้จึงประกอบสร้างเป็นมุมมองของผู้หญิงที่ใช้บริการรถโดยสารประจำทางจะรับรู้ถึงความเสี่ยงและไม่ปลอดภัยที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ขณะที่อยู่ในพื้นที่นั้น อีกทั้งประเด็นที่ค้นพบว่าเมื่อเกิดเหตุขึ้นในพื้นที่นั้นผู้คนมักเพิกเฉยไม่ให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อที่กำลังประสบภัยอยู่ รวมถึงสภาพแวดล้อมที่แออัดทำให้การดูแลของพนักงานปฏิบัติการเก็บค่าโดยสาร ไม่สามารถตรวจตราได้อย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์บางส่วนของผู้หญิงอีกท่านที่เคยตกเป็นเหยื่อการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทาง ดังนี้

“ตอนที่พี่โดนผู้ชายคนนั้นเข้ามาคุกคาม พี่ตะโกนออกไป ก็ไม่มีใครเข้ามาช่วยเหลือ มีแต่คนมอง แต่ไม่ได้เข้ามาช่วยอะไร พนักงานกระเป๋ารถเมล์ยังไม่สนใจพี่เลย พี่ก็ต้องดูแลตัวเอง ซึ่งผู้ชายคนนั้นก็เอาแต่หลบหน้า พอถามก็บอกแต่ไม่ได้ทำอะไร ให้โซว้หลักฐานที่เขาทำ ซึ่งตอนนั้นพี่ก็ตกใจกลัว ใครจะไปมีหลักฐานได้ พี่ก็เลยทำได้แค่รีบลงจากรถไปแล้วหลังจากนั้นถ้าพี่เลี้ยงได้ พี่ก็จะเลี้ยงไม่ขึ้นรถเมล์อีก เพราะไม่อยากเอาตัวเองไปอยู่ในที่ที่ไม่ปลอดภัย”

(ID8 ผู้หญิงที่เคยตกเป็นเหยื่อคุกคามทางเพศบนรถเมล์ในเขตพื้นที่ กทม.)

อนึ่ง ตามใจความสำคัญของคำสัมภาษณ์บางส่วนในข้างต้น ยิ่งฉายภาพตอกย้ำถึงความไม่ปลอดภัย หรือความเป็นพื้นที่เสี่ยงอันตรายของรถโดยสารประจำทาง ประกอบกับการเพิกเฉยของผู้คนในสังคมบนพื้นที่นั้นที่ไร้การให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ ตลอดจนประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานปฏิบัติการประจำรถฯ ที่อาจจะยังให้ความสำคัญกับปัญหาลักษณะนี้ที่น้อยเกินไป จึงเกิดการสอดส่องดูแลได้อย่างไม่ครอบคลุมทั่วถึง

ดังนั้น มุมมองของผู้หญิงที่ใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศที่นำมาศึกษานั้น ล้วนมองว่าการให้ความสำคัญกับปัญหาคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะของผู้คนในสังคม รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีน้อยเกินไป และการประกอบสร้างทัศนคติจนเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่มีมุมมองต่อปัญหานี้ว่าเป็นเรื่องปกติของสังคม ตลอดจนเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ผู้อื่นไม่ควรเข้าไปข้องเกี่ยวให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองเมื่อพบเจอเหตุการณ์ปัญหาดังกล่าว

4. วิธีการแก้ไขปัญหขององค์การภาครัฐ และ/ หรือองค์การพัฒนาเอกชน (NGO) ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ประเด็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหขององค์การภาครัฐ และ/ หรือองค์การพัฒนาเอกชน (NGO) ทั้งในปัจจุบันและอนาคต พบว่า ในปัจจุบันประเทศต่างๆ เหล่านี้ที่นำมาศึกษา จะมีวิธีการแก้ไขโดยออกกฎหมายมาบังคับใช้ให้ครอบคลุมถึงปัญหาการคุกคามทางเพศในพื้นที่สาธารณะ อย่างระบบขนส่งสาธารณะ (Martha J. Smith, 2008, pp. 117-133) นอกจากนี้วิธีการแก้ไขโดยการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับกลุ่มองค์การพัฒนาเอกชน (NGO) หรือภาคประชาชน ก็เป็นอีกหนึ่งวิธีที่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าว (Abdel Rahman & Lamiaa Farag, 2015) ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จากความร่วมมือระหว่างองค์การภาคส่วนต่างๆ นั้นจะเป็นการสร้างพื้นที่บนระบบขนส่งสาธารณะที่ปลอดภัยสำหรับผู้หญิง เช่น การสร้างพื้นที่ชานชาลาสถานีรถไฟกับตู้ขบวนรถไฟสำหรับผู้หญิงในประเทศเม็กซิโกและประเทศญี่ปุ่น (Amy Dunckel-Graglia, 2013, pp. 265-276) การสร้างช่องทางรับเรื่องแจ้งเหตุคุกคามทางเพศโดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา (Martha J. Smith, 2008, pp. 117-133) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรนั้นยังคงมีข้อบกพร่องที่ต้องดำเนินการแก้ไขในการวางแผน หรือควรมีการกำหนดกลยุทธ์ที่มีทิศทางไปในทางเดียวกัน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการแก้ไขสำหรับในอนาคตที่ต้องมุ่งให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในกลุ่มประเทศเหล่านี้จำเป็นต้องสร้าง ความตระหนักรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวโดยใช้กลไกของกระบวนการจัดการทางสังคมต่างๆ อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ให้ประกอบสร้างทัศนคติที่จะช่วยทลายกำแพงแห่งความไม่เท่าเทียมทางเพศ หรือการกีดกันทางเพศให้หมดไปจากผู้คนในสังคมปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย วิธีการแก้ไขปัญหขององค์การภาครัฐ และ/ หรือองค์การพัฒนาเอกชน (NGO) พบว่า ในปัจจุบันบรรดาโดยสารประจำทางทางองค์การภาครัฐที่รับผิดชอบโดยตรง ได้ทำการติดตั้งกล้องวงจรปิด (CCTV) จำนวน 4 ตัว เพื่อหวังที่จะเป็นเครื่องมือในการเฝ้าระวังภัยอาชญากรรมต่างๆ รวมถึงภัยคุกคามทางเพศด้วย นอกจากนี้ พนักงานปฏิบัติการประจำรถโดยสารประจำทางทั้งพนักงานขับรถกับพนักงานเก็บค่าโดยสาร จะต้องผ่านหลักสูตรอบรมเกี่ยวกับการรับมือและจัดการปัญหาการคุกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทาง ดังใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์บางส่วนที่ว่า

“ณ ตอนนี้เรามีการติดตั้งวงจรปิดจำนวน 4 ตัว ซึ่งครอบคลุมทั้งหมดในจำนวนรถที่เราีสั่งกักในการเดินรถองค์การ แต่ถ้าเป็นของเอกชนที่ร่วมเดินรถด้วยนั้น ขึ้นอยู่กับความพร้อมของทางเอกชนว่าจะติดตั้งได้เมื่อไหร่ ซึ่งสุดท้ายต้องมีติดตั้งกล้องวงจรปิดทั้งหมด เพราะเป็นแนวทางของกระทรวงที่มีคำสั่งลงมา และเราก็มีการจัดหลักสูตรอบรมเกี่ยวกับการรับมือและจัดการปัญหาการคุกคามทางเพศจนไปถึงปัญหาอื่นๆ เช่น ลักขโมย การทะเลาะวิวาท เป็นต้นที่สามารถเกิดขึ้นได้บนรถโดยสารประจำทางของเรา แต่ตรงนี้ต้องเข้าใจก่อนว่าองค์การและพนักงานในสังกัดของเราทำได้เพียงแทรกแซงเหตุการณ์ หรือเป็นสื่อกลางในการประสานกับทางตำรวจ จะไม่ใช่เข้าไปป้องกัน หรือปราบปรามเหตุการณ์ เนื่องจากเราก้คำนึงถึงพนักงานประจำรถของเราต้องปลอดภัยด้วยเช่นกัน ซึ่งเราก็มีช่องทางติดต่อ (Call Center) รองรับเอาไว้ รวมถึงสามารถมาขอภาพกล้องวงจรปิดไปประกอบเป็นหลักฐานได้เช่นเดียวกัน”

(ID10 ผู้บริหารจากองค์การภาครัฐที่รับผิดชอบการเดินรถเมล์ในเขตพื้นที่ กทม.)

จากคำสัมภาษณ์ในข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าองค์การภาครัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับรถโดยสารประจำทางในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้มีการสร้างระบบป้องกันในเบื้องต้นไว้ ทั้งการติดตั้งกล้องวงจรปิด การเปิดช่องทางสื่อสารรับเรื่องแจ้งเหตุ และการฝึกอบรมพนักงานในสังกัด เพื่อมุ่งอำนวยความสะดวกให้กับพนักงานในสังกัดและผู้มาใช้บริการ ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาวินัยหนึ่งที่องค์การภาครัฐนี้สามารถทำได้ภายใต้ขอบเขตของบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ แต่ถึงกระนั้นวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นได้มากพอ อาจจะเนื่องด้วยการประชาสัมพันธ์สื่อสารที่ไม่แพร่หลาย ทำให้ประชาชนในสังคม เมื่อมาใช้บริการรถโดยสารประจำทางจึงไม่รู้ถึงวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์บางส่วนของผู้หญิงที่มาใช้บริการรถโดยสารประจำทางและเคยตกเป็นเหยื่อการคุกคามทางเพศที่ว่า

“พี่ไม่เคยรับรู้เลยว่าเวลาเกิดเหตุแบบนี้กับพี่ หรือกับใครก็ตาม จะต้องไปแจ้งช่องทางใดได้บ้าง พี่คิดออกแต่ว่าต้องไปแจ้งความตำรวจเท่านั้น ซึ่งกล้องวงจรปิดในรถเมล์พี่ก็คิด

ว่าด้วยมุกกล้องอะ จะไปเห็นคนร้ายกำลังทำอะไรเราได้ยังไง ก็ในเมื่อหลังการเมล์ดี้มาก องค์การกล้องก็ระดับเท่ากับหัวคนแล้ว และยิ่งเวลาเบียดเสียดกันก็แทบจะไม่เห็นอะไรเลยด้วยซ้ำ อีกอย่าง พี่เองก็ไม่เชื่อมั่นเลยสักนิดว่าการมีกล้องวงจรปิดแล้วจะทำให้พี่รู้สึกปลอดภัย เอาเข้าจริงเป็นกล้องที่ใช้ได้จริงหรือเปล่าก็ไม่รู้ การให้ความรู้วิธีการป้องกันตัวเองให้คนในสังคมรับรู้ก็ไม่เห็นมี สุดท้าย พี่ก็ต้องดูแลปกป้องตัวเองอยู่ดี”

(ID11 ผู้หญิงที่เคยตกเป็นเหยื่อคุกคามทางเพศบนรถเมล์ในเขตพื้นที่ กทม.)

อนึ่ง คำสัมภาษณ์ในข้างต้นได้บ่งชี้ถึงความไม่เชื่อมั่น หรือไร้ศรัทธาในระบบการป้องกันที่เป็นวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวบนรถโดยสารประจำทาง ซึ่งส่งผลให้เกิดการตั้งข้อสังเกตถึงวิธีการแก้ไขที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้นสามารถช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาการคุกคามทางเพศได้จริงเพียงใด อย่างไรก็ดี หนทางในอนาคตหากต้องมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขปัญหานี้ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์การภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงอาจจำเป็นต้องปรับคุณภาพของรถโดยสารประจำทางเสียก่อน รวมถึงการติดตั้งกล้องวงจรปิดเพิ่มเพื่อให้จับภาพได้ครอบคลุมทั่วทั้งคันรถ และควรมีการติดตั้งจอแสดงผลภาพกล้องวงจรปิดขนาดปานกลางให้เห็นในรถโดยสารประจำทาง ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการให้รู้สึกปลอดภัย และสร้างความหวาดกลัวแก่ผู้กระทำผิดไม่ให้กล้าที่จะกระทำการก่อเหตุ นอกจากนี้ การปรับโครงสร้างภายในตัวรถโดยสารประจำทางก็เป็นอีกหนึ่งวิธีแก้ไขที่อาจจะส่งเสริมให้ปัญหาดังกล่าวลดลงได้ กล่าวคือ การปรับผังเก้าอี้ที่นั่งใหม่ เพื่อลดมุมอับที่เกิดจากการทับซ้อนกันของเก้าอี้ที่นั่งแบบเดิม โดยอาจจะให้ผังเก้าอี้ที่นั่งเป็นลักษณะหันหน้าเข้าหากัน และเปิดพื้นที่ตรงกลางรถให้โล่งเพื่อรองรับผู้ใช้บริการที่ต้องยืนสัญจร อีกทั้งยังเป็นการจัดทิศทางทางกายภาพของผู้ใช้บริการให้เหมือนประหนึ่งช่วยสอดส่องดูแลซึ่งกันและกัน

จึงสรุปได้ว่าวิธีการแก้ไขปัญหขององค์การภาครัฐ และ/ หรือองค์การพัฒนาเอกชน (NGO) ทั้งในปัจจุบันและอนาคต จากที่ได้ศึกษาของประเทศเหล่านี้ มักมีวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เน้นสร้างความร่วมมือกับองค์การพัฒนาเอกชน (NGO) หรือภาคประชาชน โดยขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ประเทศไทยก็ควรจะมีการสร้างความร่วมมือเช่นนี้กันอย่างจริงจัง เพราะว่าวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวสำหรับในยุคปัจจุบันจวบจนในอนาคตไม่สามารถยึดการมอบหมายบทบาทหน้าที่ให้องค์การใดองค์การหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบแก้ไขปัญหายิ่งฝ่ายเดียวเป็นหลัก แต่ควรมีความร่วมมือระหว่างองค์การภาคส่วนต่างๆ เพื่อระดมทรัพยากรและองค์ความรู้ที่จะเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการสร้างวิธีแก้ไขปัญหาคูคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะให้ได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการศึกษาประกอบกับการทบทวนวรรณกรรม สามารถอภิปรายผลได้เป็น 2 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับเพศสภาพและการคุกคามทางเพศ และประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะกับวิธีการป้องกันการคุกคามทางเพศ

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับเพศสภาพและการคุกคามทางเพศ จากที่ค้นพบว่าในหลายประเทศที่ได้นำเอกสารงานวิจัย และงานวิชาการมาศึกษา ทั้งของประเทศเนปาล ประเทศอินเดีย ประเทศอียิปต์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเม็กซิโก ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย มีความสอดคล้องกันที่รากเหง้าของปัญหาการคุกคามทางเพศมาจากวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน เป็นผลทำให้ปรากฏความไม่เท่าเทียมทางเพศขึ้นในสังคม ประกอบกับลักษณะการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะส่วนใหญ่มักใช้รูปแบบทางวาจาและการสัมผัส แต่ในขณะเดียวกันประเทศไทยก็มีความแตกต่างจากประเทศเนปาล ประเทศอินเดีย และประเทศอียิปต์ ที่ปัญหาการคุกคามทางเพศที่ปรากฏไม่ได้มีสาเหตุหลักมาจากการได้รับอิทธิพลทางการเมือง จึงอาจจะกล่าวได้ว่าความรุนแรงของปัญหาการคุกคามทางเพศในไทยนั้นเบาบางกว่ากลุ่มประเทศดังกล่าว และลักษณะการคุกคามทางเพศจะมีรูปแบบของทางการสัมผัสเป็นหลัก ทั้งนี้ความไม่เท่าเทียมทางเพศที่มีเหมือนกันในทุกสังคมของประเทศเหล่านี้ ได้ประกอบสร้างเป็นทัศนคติของผู้คนในสังคมที่มองผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ (Sex Object) และถ่ายทอดส่งต่อผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ Farley Lin ที่อ้างถึงในงานวิจัยของทิพย์วรรณ แซ่ป้ง (2552) ที่ค้นพบว่า ผู้หญิงมักเป็นวัตถุทางเพศ (Sex Object) คอยตอบสนองต่ออารมณ์ความต้องการของผู้ชายเท่านั้น ผสมผสานกับงานวิจัยของ ทิพย์วรรณ แซ่ป้ง (2552) โดยศึกษาเรื่องพฤติกรรมการคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงาน: กรณีศึกษาพยาบาล โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี โดยค้นพบว่า วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ยังคงมีปรากฏอยู่ในสังคมไทย และทัศนคติที่มองผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ (Sex Object) ก็ถูกถ่ายทอดผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เช่น สถานที่ทำงาน เป็นต้น ทำให้ความเป็นเพศสภาพของเพศหญิงจึงถูกกดขี่และเกิดช่องว่างแห่งความไม่เท่าเทียมทางเพศที่นำไปสู่การเริ่มต้นของปัญหาอาชญากรรมทางเพศต่างๆ รวมถึงปัญหาการคุกคามทางเพศด้วย

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะกับวิธีการป้องกันการคุกคามทางเพศ จากที่ค้นพบว่าในหลายประเทศที่นำมาศึกษาจนได้เป็นผลการวิจัย จะมีความสอดคล้องกันถึงความเป็นพื้นที่สาธารณะอย่างระบบขนส่งสาธารณะที่ผู้คนจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาใช้บริการในทุกวัน ซึ่งถือเป็นระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ทุกประเทศต้องมีในสังคม แต่ในขณะเดียวกันจำนวนผู้คนที่มากล้นจากการมาเข้าถึงพื้นที่นี้ก็ย่อมมีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ขึ้นได้

ตลอด เช่น ปัญหาการคุกคามทางเพศ เป็นต้น ระบบขนส่งสาธารณะจึงกลายเป็นพื้นที่ที่ไม่ปลอดภัยจากมุมมองของผู้ใช้บริการที่เป็นเพศหญิง อีกทั้งสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยให้เกิดมุมมองของพื้นที่ที่ผู้กระทำผิดสามารถใช้เป็นช่องโอกาสในการกระทำผิดได้นอกจากนี้วิธีป้องกัน หรือแก้ไขปัญหาการคุกคามทางเพศ อย่างในประเทศอินเดีย ประเทศอียิปต์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเม็กซิโก และประเทศญี่ปุ่น ได้มีการสร้างระบบขนส่งสาธารณะที่เฉพาะสำหรับผู้หญิงเท่านั้นที่เป็นความร่วมมือระหว่างองค์การภาครัฐกับองค์การพัฒนาเอกชน (NGO) หรือภาคประชาชน เช่น ตู้ขบวนโดยสารรถไฟและพื้นที่ขานขาลาสำหรับผู้หญิงในประเทศอินเดียกับประเทศญี่ปุ่น ระบบขนส่งสาธารณะสีชมพูสำหรับผู้หญิงในประเทศเม็กซิโก เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมของ Jeffery C. Ray ซึ่งอ้างถึงในบทความทางวิชาการของดวงกมล จิตวิวัฒนา (2542) ซึ่งได้เน้นย้ำถึงหลักการของสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์โดยให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการช่วยขัดขวางพฤติกรรมละเมิดกฎหมาย หรือลดช่องโอกาสที่จะผู้กระทำผิดจะฉวยโอกาสนั้นกระทำผิดได้ แต่สำหรับประเทศไทย จะมีความแตกต่างจากประเทศเหล่านั้น เป็นเพราะระบบขนส่งสาธารณะอย่างรถโดยสารประจำทางในปัจจุบัน ยังคงมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สะท้อนถึงคุณภาพที่ไม่ดีเท่าที่ควรของรถโดยสารประจำทาง ประกอบกับทัศนคติในสังคมไทยที่ยังให้ความสำคัญกับปัญหาการคุกคามทางเพศที่น้อยเกินไป ทำให้วิธีการแก้ไขที่ควรจะมีจากองค์การภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรง หรือจะร่วมมือกับองค์การภาคส่วนต่างๆ เช่น กลุ่ม NGO ภาคประชาชน เป็นต้น จึงแทบจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างจริงจัง จึงเป็นผลให้ปัญหานี้ยังคงถูกละเลยต่อเนื่องอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อทางวิชาการและสังคมที่สามารถนำไปพัฒนาเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับประเด็นการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะของไทยได้ ดังนี้

1) การศึกษาวิจัยประเด็นเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะของไทย ยังมีผู้ศึกษาวิจัยในจำนวนที่น้อยมาก และหากในอนาคตนักวิจัยสนใจศึกษาวิจัยเพื่อเป็นพัฒนาต่อยอดประเด็นดังกล่าวจึงควรศึกษาปัญหาการคุกคามทางเพศที่เกิดขึ้นกับกลุ่มประชากรที่เป็นเพศชายและเพศทางเลือกด้วย เนื่องจากในบริบททางสังคมปัจจุบันมีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น ซึ่งเชื่อว่าปัญหาการคุกคามทางเพศจึงไม่ได้ถูกจำกัดว่าจะต้องเกิดขึ้นกับเพศหญิงเท่านั้น

2) งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยที่รวบรวมมุมมองที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้บริการรถโดยสารประจำทางของไทยที่เป็นเพศหญิงและเคยตกเป็นเหยื่อการคุกคามทางเพศ รวมถึงตัวแทนเจ้าหน้าที่จากองค์การภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ที่ได้ให้ข้อมูลตามความเป็นจริงที่

ปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน จึงสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปต่อยอดเพื่อพัฒนาเป็นแนวทางการป้องกัน หรือวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมไทยต่อไปในอนาคต

3) งานวิจัยชิ้นนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของการแก้ไขปัญหาคูกคามทางเพศบนรถโดยสารประจำทางในสังคมไทย ที่มีความแตกต่างจากพัฒนาการของการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในสังคมต่างประเทศ ผลการวิจัยนี้จึงถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่อาจจะเป็นการช่วยให้นักวิจัยในอนาคตที่สนใจศึกษาวิจัยในประเด็นด้านนี้ได้เข้าใจถึงสภาพปัญหาที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยอย่างแท้จริง

รายการอ้างอิง

- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2544). ปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเพศของผู้หญิงไทย. ใน รายงานการวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หน้า 1). กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจนวิทย์ นวลแสง, ภัทราภรณ์ เกษตรสาระ และอชิรญา ภู่งงศกร. (2559). ความรับผิดชอบทางอาญาและการเยียวยาผู้เสียหายจากการคุกคามทางเพศ ศึกษากรณี ประเทศไทย สหพันธ์รัฐเยอรมนี และเครือรัฐออสเตรเลีย. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย มหาวิทยาลัยบูรพา, 8(2), 325-368.
- ดวงกมล จิตวิวัฒนา. (2542). ลักษณะองค์ประกอบสภาพแวดล้อมกายภาพเพื่อการป้องกันอาชญากรรม: กรณีศึกษาย่านศูนย์การค้าปทุมวัน. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 17, 102-119.
- ทิพย์วรรณ แซ่ป้ง. (2552). พฤติกรรมการคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงาน: กรณีศึกษาพยาบาลโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2545). การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม หลักทฤษฎีและมาตรการ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991.
- พรชัย ขันดี. (2558). ทฤษฎีอาชญาวิทยา หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- วรรณภา คุณสีลา. (2559). ทางเลือกสาธารณะว่าด้วยการจัดการระบบขนส่งสาธารณะในเขตเมืองเชียงใหม่. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย มหาวิทยาลัยบูรพา, 8(3), 369-396.

- อารุณ เกตุสาคร และรณภูมิ สามัคคีคารมย์. (2560). *สถานการณ์การคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร*. โครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ปทุมธานี: คณะสาธาณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Rahman, A., & Farag, L. (2015). *Role of Non-Governmental Organizations (NGOs) In Combating Sexual Harassment in Egypt*. Master's Thesis, Public Policy and Administration Department, The American University in Cairo.
- Graglia, A. D. (2013). 'Pink transportation' in Mexico City: Reclaiming Urban Space through Collective Action Against Gender-based Violence. *Gender & Development*, 21(2), 265-276.
- Graglia, A. D. (2014). *The Gendered City: The Politics of Violence against Women in Mexico city's Public Transit System*. Doctoral Dissertation, Department of Sociology, The Graduate School, Stony Brook University.
- Farley, L. (1978). *Sexual shakedown: The sexual harassment of woman on the job*. New York: McGraw-Hill.
- Neupane, G. (2017). *Sexual Harassment and Reproduction of Patriarchy in Public Space in Nepal*. Doctoral Dissertation, Department of Sociology, The Graduate Division, University of Hawai'i at Manoa.
- Viswanath, K., & Mehrotra, S. T. (2007). 'Shall We Go out?' Women's Safety in Public Spaces in Delhi. *Economic and Political Weekly*, 42(17), 1542-1548.
- Martha, J. S. (2008). Addressing the Security Needs of Women Passengers on Public Transport. *Security Journal*, 21, 117-133.
- Martha, J. S., & Clarke, R. V. (2000). Crime and Public Transport. *Crime and Justice*, 27, 169-233.
- Horii, M., & Burgess, A. (2012). Constructing Sexual Risk: 'Chikan', Collapsing Male Authority and the Emergence of Woman-only Train Carriages in Japan. *Health, Risk & Society*, 14(1), 41-55.
- Tara, S. (2011). Private Space in Public Transport: Locating Gender in the Delhi Metro. *Economic and Political Weekly*, 46(51), 71-74.

ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศ
ด้านการเงินและบัญชีในความร่วมมือ 5 สถาบัน
**Factors Influencing Work Effectiveness Enhancement through Financial
and Accounting Information System: Cases of 5 Institution**

มนีรัตน์ ข่ายพิลาป (Maneerat Khaipilap)¹

เนตรดาว ชัยเขต (Netdao Chaiyakhet)²

¹นิสิตหลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา

Student Master of Accountancy at Faculty of Management and Tourism,

Burapha University

²อาจารย์ ดร., ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Dr., Thesis Advisor

E-mail: tudtu220@gmail.com

Received: 26 June 2018

Revised: 13 August 2018

Accepted: 1 October 2018

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ในความร่วมมือ 5 สถาบัน ด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรที่อยู่ในตำแหน่งนักวิชาการเงินและบัญชี นักวิชาการพัสดุ ของ 5 สถาบัน จำนวน 409 คน การสุ่มตัวอย่างของ Hair, Black, Babin & Anderson (2010) โดยปัจจัยที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงาน ปัจจัยด้านการควบคุมภายใน ปัจจัยด้านนโยบายและกฎหมาย และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน Bartlett's Test of Sphericity และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการศึกษาพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี คือ ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบ โดยมีค่าน้ำหนักเท่ากับ .709 และปัจจัยด้านการควบคุมภายใน มีค่าน้ำหนักเท่ากับ .590 ในขณะที่ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงาน มีอิทธิพลทางตรงในเชิงลบ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ -.312 และเมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกต่อปัจจัยด้านการควบคุมภายใน คือ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงาน มีค่าน้ำหนักมากที่สุดคือ .003 ในขณะที่ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบมีอิทธิพลทางตรงในเชิงลบ ค่าน้ำหนักเท่ากับ -.1931

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, ระบบสารสนเทศ, การเงินและบัญชี

Abstract

This research aimed to study on the factors influencing work efficiency enhancement through financial and accounting information system: the case of five institutions collaboration. The questionnaire was used to collect the data from 409 samples who were the financial and accounting analysts and supply analysts personnel from five institutes using the random sampling method of Hair, Black, Babin & Anderson (2010). The factors to study consisted of factor of supporting from the unit, factor of internal control, factor of laws and policy and factor of work efficiency from financial and accounting information system. The statistics used for data analysis were average, standard deviation, Pearson's Correlation Coefficient, Bartlett's Test of Sphericity and testing on the conformity of structural equation model that was developed with the empirical data

It was found from the results at the statistical significance level of 0.01; the factor with direct positive influence on the efficiency of operation by financial and accounting information system was the factor of law and policy with the weight value of .709 and the factor of internal control with the weight value of .590, while the factor of supporting from the unit had the direct negative influence with the weight value of -.312. If considering on the factor with the direct positive influence on the internal control, the factor of supporting from unit had the most of weight value at .003 while the factor of policy and rule of regulation had the direct negative influence with the weight value of -.1931.

Keywords: Efficiency, Information system, Finance and accounting

บทนำ

ตามที่คณะรัฐมนตรีมีมติในคราวประชุมเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2541 เห็นชอบในหลักการ จัดสรรงบประมาณให้แก่มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลที่เปลี่ยนสถานะตามกฎหมายแล้ว ให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไป และในหลักการที่ปรับเปลี่ยนไปเป็น มหาวิทยาลัย/สถาบันในกำกับรัฐบาลนั้น มีเป้าหมายให้มหาวิทยาลัย/สถาบันของรัฐ ต้องปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และการเก็บค่าเล่าเรียนจะต้องสะท้อนต้นทุนการเรียน การสอนที่แท้จริงมากขึ้น ทบวงมหาวิทยาลัยหรือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ต้องควบคุมดูแลสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้รับหลักการและได้กำหนดหลักการจัดสรรงบประมาณในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไปอย่างเป็นระบบ โดยจะใช้ค่าใช้จ่ายต่อหน่วย (Unit cost) เป็นเกณฑ์ในการจัดสรรจึงให้หาค่าใช้จ่ายต่อหน่วยให้เป็นที่ยอมรับและสามารถนำไปจัดสรรใช้จริง ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถรายงานข้อมูลของระบบบัญชีต้นทุน ประกอบกับกระทรวงการคลัง ได้แจ้งให้มหาวิทยาลัย/สถาบันของรัฐ ที่เตรียมจะออกจากระบบราชการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ ตามเงื่อนไขของรัฐบาล ปรับเปลี่ยนระบบบัญชีที่ใช้อยู่จากเกณฑ์เงินสด (Cash basis) เป็นระบบบัญชีที่มหาวิทยาลัยจะกำหนดให้เหมาะสมกับภารกิจและความต้องการ การใช้ข้อมูลเพื่อการ บริหารจัดการ โดยใช้ฐานข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนของกิจกรรม (Activity based costing) หรือภารกิจ ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการประเมินประสิทธิภาพและการขอรับการสนับสนุนจากรัฐบาลได้อย่าง เหมาะสมและเป็นธรรม และการสร้างรายงานเพื่อการบริหารและการจัดการ ทบวงมหาวิทยาลัย หรือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) จึงได้ดำเนินการพัฒนาระบบงบประมาณ พัสดุ การเงินและบัญชีกองทุน โดยใช้เกณฑ์พึงรับ-พึงจ่าย ลักษณะ 3 มิติ ที่อิงฐานกิจกรรม (Activity based costing) ซึ่งสามารถรายงานค่าใช้จ่ายต่อหน่วยผลงานตามกิจกรรมและแสดงผลการ ดำเนินการได้ และเป็นไปตามหลักบัญชีสากล ที่มีความพร้อมนำต้นแบบระบบรายงานนี้ไปแทน ระบบบัญชีส่วนราชการปัจจุบัน (ชลีพันธุ์ วงศ์คำตัน, 2553)

จากมติดังกล่าวจึงได้ลงนามบันทึกข้อตกลงโครงการพัฒนาระบบงบประมาณ พัสดุ การเงินและบัญชีกองทุน โดยเกณฑ์พึงรับ-พึงจ่าย ลักษณะ 3 มิติ โดยความร่วมมือ 5 สถาบัน กับ ทบวงมหาวิทยาลัยหรือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2546 โดยมีความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องของระบบงานที่จะต้องสอดคล้องกับลักษณะโครงสร้างการ บริหารของมหาวิทยาลัย การพัฒนาระบบงบประมาณ พัสดุ การเงินและบัญชีกองทุน โดยเกณฑ์ พึงรับ-พึงจ่าย ลักษณะ 3 มิติ เป็นการพัฒนาโปรแกรมมาเพื่อใช้งาน ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะ 3

มิติ ประกอบไปด้วย 1. มิติแผนงาน คือ การทำงานของแต่ละหน่วยงานต้องมีแผนที่ชัดเจน และกำหนดไว้ก่อนภายในแผนงานอาจมีโครงการ ดังนั้นมิตินี้จึงมองที่ประสิทธิผลของแผนงานได้ และสามารถควบคุมให้เป็นไปตามแผนได้ 2. มิติหน่วยงาน คือ มีการแยกการทำงานของหน่วยงานแต่ละหน่วยงานออกจากกันอย่างชัดเจน เพื่อสะท้อนให้เห็นการทำงานของแต่ละหน่วยงานว่าได้ดำเนินการใช้จ่ายงบประมาณไปเท่าไร และงบประมาณคงเหลือเท่าไรเพื่อเป็นข้อมูลในการบริการเบิกจ่ายครั้งต่อไป 3. มิติกองทุน คือ เปรียบเทียบเสมือนกองทุนที่แยกออกเป็นกองๆ แต่ละกองมีกฎเกณฑ์การรับ – จ่าย อย่างชัดเจนแสดงถึงการใช้จ่ายเงินของหน่วยงานใด มีระบบงบประมาณและวัตถุประสงค์ของกองทุนที่ชัดเจน (จงลักษณ์ สมร่าง, 2554) สามารถแสดงผลการดำเนินงานได้หลายมุมมอง และมีความชัดเจนในแต่ละมุมมอง โดยมิติแผนงานจะแสดงให้เห็นว่าในแต่ละแผนงานมีกิจกรรมอะไรบ้าง กิจกรรมดังกล่าวหน่วยงานใดเป็นผู้ปฏิบัติ และการดำเนินการของกิจกรรมนั้นใช้ทรัพยากรจากกองทุนใด จะเห็นได้ว่า ระบบดังกล่าวได้ถูกออกแบบให้สามารถช่วยในการปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และยังช่วยในการประมวลผลเพื่อรายงานการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ซึ่งนำไปใช้ในการตัดสินใจของผู้บริหารได้ด้วย กล่าวได้ว่าระบบเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

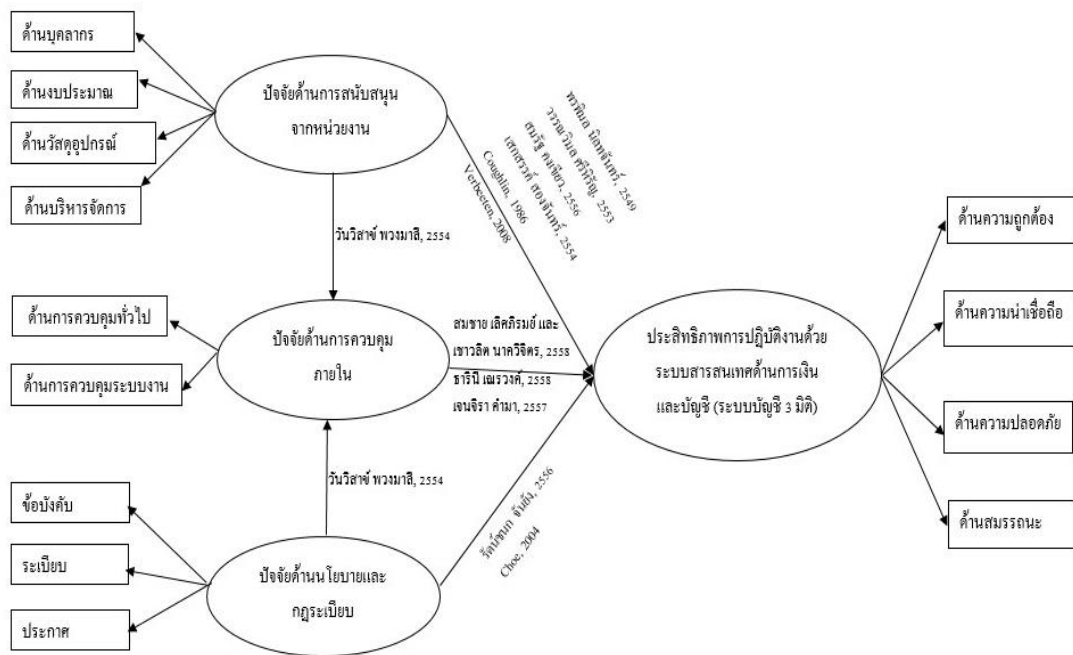
อย่างไรก็ตาม แม้มหาวิทยาลัยจะมีการนำระบบสารสนเทศมาช่วยในการปฏิบัติการ แต่การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปต้องนำเอาระบบ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ มาใช้ประกอบด้วย และโดยส่วนใหญ่มหาวิทยาลัยยังไม่สามารถรวบรวมหรือทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สะท้อนถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยได้อย่างแท้จริง เนื่องจากระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี มีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ ในการประมวลผลเพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ในความร่วมมือ 5 สถาบัน โดยเน้นที่ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ในความร่วมมือ 5 สถาบัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโดยจัดลำดับเชิงสาเหตุและผลระหว่างตัวแปรต่างๆ ดังภาพ

ภาพที่ 1 โมเดลประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี (ระบบบัญชี 3 มิติ)

สมมติฐานการวิจัย

H_1 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี

H_2 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านการควบคุมภายใน

H_3 ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี

H_4 ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านการควบคุมภายใน

H_5 ปัจจัยด้านการควบคุมภายในมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี

ทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ในความร่วมมือ 5 สถาบัน มีจุดมุ่งหมายที่จะแสวงหาและเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าตามแนวคิด ทฤษฎี เพื่อเป็นแนวทางประกอบการวิจัย ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระบบบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์

(Government Fiscal Management Information System: GFMS)

ความหมายของ GFMS

GFMS คือโครงการเปลี่ยนแปลงการเงินการคลังภาครัฐสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งย่อมาจาก Government Fiscal Management Information System ซึ่งโครงการนี้เริ่มมาจากการที่รัฐบาลมีนโยบายดำเนินการโครงการปรับปรุงการบริหารงานการคลังภาครัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับการทำงาน ด้านการบริหารงานการคลังของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารงานไปเป็นการเน้น ผลผลิต ผลลัพธ์ และเป้าหมายของการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถแปลงนโยบายและวิสัยทัศน์ของรัฐ สู่การปฏิบัติได้จริงและเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถตอบสนองต่อการบริหารประเทศที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง พร้อมกับเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ เพื่อความโปร่งใสในการดำเนินงาน “สร้างและ ดำเนินการจัดทำ ระบบหลักด้านการเงินการคลังภาครัฐ (Core function) ที่รองรับการบริหาร งบประมาณ การบริหารการคลัง และบัญชีหลัก ที่ครอบคลุมการเงินการคลังเป็นระบบเดียว เชื่อมโยงอย่างบูรณาการ ครบวงจร สามารถรวบรวมข้อมูลด้านการเงินการคลังพันธกิจและการบริหารงบประมาณ รายรับรายจ่ายเงินนอกงบประมาณ การกู้ยืมและการบริหารฐานะเงินคงคลัง ที่ถูกต้อง รวดเร็ว ทันเวลา (Online real-time) ระบบนี้เป็นการปฏิรูปการบริหารงานในแนวทางรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) ระบบ GFMS นี้บังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2547 โดยให้ส่วนราชการส่งข้าราชการเข้ารับการอบรมกับโครงการและนำมา ปฏิบัติงาน โดยเริ่มแรกให้ทำลักษณะคู่ขนาน คือทำตามระบบเดิม และระบบ GFMSควบคู่กันไป และทยอยเลิกระบบคู่ขนาน วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2548 และใช้ระบบนี้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (จารุวัลย์ อินธิสร, 2556)

หลักการและขอบเขตของการดำเนินงาน

ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐแบบ อิเล็กทรอนิกส์หรือระบบ GFMS เป็นการดำเนินงาน ปรับปรุงระบบการจัดการด้านการเงินการคลังของภาครัฐให้มีความทันสมัย และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อปรับกระบวนการดำเนินงาน และการจัดการ ภาครัฐด้านการงบประมาณ การบัญชี การจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่าย และการบริหาร

ทรัพยากร ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันนโยบายการปฏิรูประบบการที่เน้นประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการดำเนินงาน รวมทั้งมุ่งหวังให้เกิดการใช้ทรัพยากรภายในองค์กรอย่างคุ้มค่าเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล สถานภาพการคลังภาครัฐที่ถูกต้องรวดเร็ว สามารถตอบสนองนโยบายการบริหารเศรษฐกิจของ ประเทศ ส่วนขอบเขตของระบบ GFMIS จะประกอบด้วยงาน 2 ด้านหลัก ได้แก่ 1. ระบบด้านปฏิบัติการ 2. ระบบข้อมูลด้านการบริหาร

วัตถุประสงค์หลักของระบบ GFMIS

วัตถุประสงค์หลักของระบบ GFMIS คือ เพื่อออกแบบและจัดสร้างระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐของประเทศไทยอย่างสมบูรณ์ แบบทั้งในด้าน รายรับรายจ่าย เงินคงคลัง บัญชีการเงินตามเกณฑ์คงค้าง บัญชีทรัพย์สินถาวร บัญชีต้นทุน บัญชีบริหาร รวมถึงการจัดซื้อจัดจ้าง การจัดทำการอนุมัติการเบิกจ่ายการปรับปรุงและการติดตามการ ใช้งบประมาณ ที่เน้นการวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแบบ Output – Outcome เพื่อให้เกิดฐานข้อมูลกลางด้านการเงินการคลังภาครัฐแบบ Matrix และ Online Real Time ตามโครงสร้าง กระทรวง ทบวงกรม และพื้นที่ จังหวัดโดยให้ทุกส่วนราชการเริ่มใช้งานระบบการเงินการคลังแบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือ ระบบ GFMIS ได้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2547

ระบบงาน GFMIS

การใช้งานในระบบ GFMIS สามารถบันทึกข้อมูลและรับข้อมูลได้ 3 วิธีคือ

1. บันทึกโดยตรงเข้าระบบ SAP (Terminal GFMIS) ที่ติดตั้งให้ส่วนราชการ
2. Load ผ่านเข้าระบบ ผ่านระบบ Web Excel Loader วิธีนี้สำหรับส่วนราชการที่ไม่ได้รับการจัดสรร Terminal GFMIS ให้สามารถนำเข้าข้อมูลประเภทที่เกิดขึ้นประจำเข้าสู่ระบบ GFMIS จาก File Excel Format มาตรฐานที่โครงการสร้างขึ้นในแต่ละระบบงาน
3. Interface ข้อมูลเข้ามาจากระบบอื่น ซึ่งเป็นการรับข้อมูล Text File ที่ประมวลผลจากระบบบัญชีการเงินของส่วนราชการ (ที่มีระบบของตนเอง) มาบันทึกในระบบ GFMIS

กระบวนการ GFMIS เป็นระบบที่มีการบูรณาการ (Intergrated) เชื่อมโยงภายในแต่ละระบบงานอย่างสมบูรณ์ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ส่วนราชการต่างๆ สำนักงานงบประมาณ กรมบัญชีกลางธนาคารกรุงไทย จะนำข้อมูลที่รับผิดชอบเข้าสู่ระบบเพียงครั้งเดียว (Single entry) และระบบจะบันทึกรายการที่เกี่ยวข้องให้อัตโนมัติในการปรับปรุงข้อมูลจะเป็นแบบทันทีทันใด (Online real time) ผู้ใช้และผู้บริหารทุกระดับ ตามสิทธิหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง (Authorization) สามารถเรียกดูรายงานตามรูปแบบได้หลายมิติ เช่น ตามรหัสโครงสร้างส่วนราชการ และพื้นที่ตามรหัสงบประมาณ ผลผลิต ผังบัญชีรหัสพัสดุ GPSC และรหัสผู้ขาย เพราะข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเข้าระบบจะถูกเก็บไว้ในฐานข้อมูลกลาง จากการเชื่อมโยงข้อมูลทางด้านการเงินของส่วนราชการต่างๆ

นายกรัฐมนตรีสามารถเรียกดูข้อมูลต่างๆ ของส่วนราชการ ตลอดจนสามารถเปรียบเทียบการดำเนินงานทางการเงิน การคลังของแต่ละส่วนราชการได้ว่า ส่วนราชการใดใช้จ่ายงบประมาณเป็นเงินเท่าใดเกิดความคุ้มค่า ประหยัด และมีประสิทธิภาพมากน้อย

ประโยชน์ของระบบ GFMIS

1. ลดความซ้ำซ้อนในการบันทึกข้อมูลและลดขั้นตอน/ภาระในการจัดทำเอกสาร
2. ติดตามสถานการณ์เบิกจ่ายงบประมาณในระบบได้ทุกขั้นตอน
3. มีเครื่องมือในการจัดสรร/ ติดตาม/ บริหารงบประมาณ ภายในหน่วยงาน
4. ได้รับความสะดวกรวดเร็วในการเบิกจ่ายงบประมาณ ลดภาระการจ่ายเงิน
5. มีระบบเพื่อรองรับการบริหารต้นทุน โดยเฉพาะต้นทุนกิจกรรม เพื่อประเมินผลสำเร็จของผลผลิตและผลลัพธ์

6. สามารถเรียกดูข้อมูล รายงาน ในระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ถูกต้องและทันทีเพื่อการตรวจสอบ (ณัชชา ศิริพงษ์ศุภมาส, 2555)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าส่วนราชการจะต้องดำเนินงานในระบบ GFMIS ตามนโยบายที่รัฐบาลกำหนดโดยการดำเนินงานดังกล่าว จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกหน่วยงาน และบุคลากรทุกฝ่าย/ ทุกคน โดยเฉพาะผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยผลักดันและเร่งดำเนินการในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้สัมฤทธิ์ผลเพื่อนำไปสู่องค์กรที่มีการบริหารจัดการด้านการเงินการคลังที่มีประสิทธิภาพต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระบบบัญชีเกณฑ์พึงรับ-พึงจ่าย ลักษณะ 3 มิติ

สุจิตรา กระฐินทอง (2553) กล่าวว่า ระบบบัญชีเกณฑ์พึงรับ-พึงจ่าย ลักษณะ 3 มิติ เป็นการบันทึกการรับรู้ รายได้และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นของหน่วยงาน โดยบันทึกรายการต่างๆ ให้อยู่ในรอบระยะเวลาบัญชี มีลักษณะดังนี้

1. ระบบบัญชีกองทุน เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษามีพันธกิจหลายประการ การบริหารการเงินของสถาบันอุดมศึกษาจึงต้องดำเนินการ โดยใช้เงินทุนของสถาบันอุดมศึกษาจัดแบ่งออกเป็นกองทุน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการใช้ทรัพยากรสำหรับแต่ละพันธกิจในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา

2. ระบบบัญชีเกณฑ์พึงรับ-พึงจ่าย หรือเกณฑ์สิทธิหรือเกณฑ์คงค้าง (Accrual Basis) คือ บันทึกรายได้ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นแล้วในรอบระยะเวลาบัญชี ไม่ว่าจะได้รับหรือจ่ายเป็นเงินสดแล้วหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งต้องมีบันทึกแสดงรายการและมูลค่าทรัพย์สิน หนี้สินในระบบบัญชีด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลทางบัญชีที่แสดงผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินที่ถูกต้องยิ่งขึ้น ระบบบัญชีเกณฑ์พึงรับ-พึงจ่ายนี้ จึงแตกต่างจากระบบบัญชีราชการแบบเดิมที่ใช้เกณฑ์เงินสด (Cash basis)

ซึ่งเป็นการบันทึกบัญชีเฉพาะเมื่อมีการรับ-จ่ายเงินเท่านั้น การเปลี่ยนระบบบัญชีเป็นเกณฑ์พึงรับ-พึงจ่าย จึงสอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนระบบบัญชีส่วนราชการ ที่กระทรวงการคลังประกาศเปลี่ยนหลักการบัญชีภาครัฐจากระบบบัญชีที่ใช้เกณฑ์เงินสดเป็นเกณฑ์พึงรับ-พึงจ่าย หรือเกณฑ์คงค้าง

3. ระบบบัญชีต้นทุนที่อิงฐานกิจกรรม กล่าวคือข้อมูลทางการบัญชีสามารถนำไปสู่การคำนวณต้นทุนตามฐานกิจกรรม (Activity based costing) โดยเฉพาะการคำนวณต้นทุนหลักสูตรกิจกรรมและกิจกรรมย่อย ดังนั้น การคำนวณต้นทุนตามมิติแผนงาน จึงสามารถคำนวณต้นทุนหลักสูตรและลงไปถึงกิจกรรมย่อยของหลักสูตรด้วย โดยสรุปการคำนวณต้นทุนอิงฐานกิจกรรมเป็นการเก็บรวบรวมต้นทุนตามกิจกรรมหรืองานที่ทำเพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิต (Output)

4. ระบบบัญชีที่มีคุณสมบัติเป็นลักษณะ 3 มิติ คือ มิติแผนงาน มิติหน่วยงาน และมิติกองทุน

แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ระบบสารสนเทศ

ระบบสารสนเทศ

ข้อมูล (Data) หมายถึง ข้อเท็จจริงที่ได้รับการรวบรวมหรือป้อนเข้าสู่ระบบ ซึ่งอาจจะแทนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในองค์กรก่อนจะถูกนำมาจัดการให้เหมาะสมกับการนำไปใช้งานในโอกาสต่อไป (Laudon & Laudon, 1996) หรือหมายถึง คำอธิบายพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์ กิจกรรมหรือธุรกรรมซึ่งได้รับการบันทึก จำแนกและเก็บรักษาไว้อย่างไม่เป็นระบบเพื่อที่จะให้ความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งที่แน่ชัด (Turban and other, 2002) หรือหมายถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจจะเป็นตัวเลขหรือข้อความที่ทำให้ผู้อ่านทราบความเป็นไปได้ ส่วนสารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลที่ได้รับการประมวลผลหรือปรุงแต่งให้มีความหมายและเกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้ เช่น กิจการได้รับข้อมูลจากผู้จำหน่ายคอมพิวเตอร์เกี่ยวกับประสิทธิภาพและราคาของคอมพิวเตอร์ในราคาเครื่องละ 25,000 บาท ข้อมูลชนิดนี้หากผู้รับเป็นเพียงเจ้าหน้าที่บัญชีของกิจการ ข้อมูลนี้อาจไม่มีผลต่อการตัดสินใจ จึงไม่เรียกว่าสารสนเทศ แต่ข้อมูลชนิดเดียวกัน หากผู้รับเป็นเจ้าหน้าที่จัดซื้อของกิจการ เมื่อได้รับข้อมูลดังกล่าวอาจมีผลกระทบต่อการตัดสินใจได้ จึงเรียกว่าสารสนเทศ แต่อย่างไรก็ตาม สารสนเทศดังกล่าวนี้หากได้รับล่าช้า ทำให้เสียโอกาสต่อการตัดสินใจแล้ว ข้อมูลนี้ก็ไม้อาจถือเป็นสารสนเทศได้

ลักษณะของสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ มีดังนี้ (วัชนิพร เศรษฐฐักโก, 2555)

1. เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relavant) สารสนเทศดังกล่าวนี้ถือว่ามีความสำคัญมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจก็ต่อเมื่อช่วยลดความไม่แน่นอน และเพิ่มความสามารถของผู้ตัดสินใจได้ดีขึ้น

2. เชื่อถือได้ (Reliable) สารสนเทศจะเชื่อถือได้ เมื่อมีเอกสารหลักฐาน สนับสนุนความถูกต้องของข้อมูลนั้น
3. ครบถ้วน (Complete) สารสนเทศจะสมบูรณ์เมื่อไม่มีการขาดตกบกพร่องของข้อมูลที่สำคัญ
4. ทันต่อเวลา (Timely) สารสนเทศต้องทันต่อการตัดสินใจของผู้ใช้
5. เข้าใจง่าย (Understandable) สารสนเทศถูกจัดให้อยู่ในรูปแบบที่เป็นประโยชน์และง่ายต่อความเข้าใจ
6. ตรวจสอบได้ (Verifiable) การประมวลผลสารสนเทศทุกครั้งต้องได้ผลลัพธ์ที่ตรงกัน
7. คุ่มทุน (Cost effective) พิจารณาระหว่างต้นทุนที่เสียไปและประโยชน์ที่ได้รับของสารสนเทศ

ระบบสารสนเทศทางการบัญชี (วัชนิพร เศรษฐกิจโก, 2555)

ระบบสารสนเทศทางการบัญชี เป็นระบบที่ทำหน้าที่รวบรวม บันทึก เก็บรักษา และประมวลผลรายการค้าและข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์กับผู้ใช้สำหรับการวางแผน ควบคุม ตัดสินใจ ในการดำเนินธุรกิจ

ส่วนประกอบของระบบสารสนเทศทางการบัญชี

1. เอกสารและบันทึกทางการบัญชี ได้แก่ แบบฟอร์ม เอกสารต่างๆ ที่ต้องจัดเตรียมให้ทั้งผู้ใช้ภายในและภายนอก
2. วิธีการปฏิบัติและขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการประมวลผลรายการค้า ได้แก่ ขั้นตอนการจัดเตรียมเอกสาร การอนุมัติรายการ การจัดเตรียมรายงาน
3. การควบคุมภายใน ประกอบด้วยนโยบาย การปฏิบัติ และกระบวนการที่ใช้ในองค์กร ซึ่งตามแนวทางของ COSO (The Committee of Sponsoring Organization of The Treadway Commission) ซึ่งประกอบด้วย (สมชาย เลิศภิรมย์สุข และเชาวลิต นาควิจิตร, 2558)

การแบ่งประเภทการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชี หากแบ่งตามลักษณะการควบคุม แบ่งได้ เป็น 2 ประเภท คือ (ธารินี เณรวงศ์, 2558)

1. การควบคุมทั่วไป

การควบคุมทั่วไปเป็นพื้นฐานของการควบคุมระบบคอมพิวเตอร์กล่าวคือ ถ้าปราศจากการควบคุมทั่วไปแล้วจะทำให้การควบคุมการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การควบคุมทั่วไปอาจไม่มีผลกระทบโดยตรงต่อการควบคุมความถูกต้องของข้อมูล แต่จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการควบคุมโดยตรงของข้อมูลในแต่ละระบบงานสารสนเทศ การควบคุมทั่วไปในระบบสารสนเทศ หมายถึง การควบคุมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

สภาพแวดล้อมของการควบคุมภายใน นโยบายและวิธีการในการควบคุมระบบสารสนเทศ การจัดแบ่งส่วนงานและหน้าที่ รวมทั้งวิธีการปฏิบัติงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบสารสนเทศ การควบคุมการพัฒนาและปรับปรุงระบบ และการป้องกันความเสียหาย หรือลดความเสียหายของระบบ การควบคุมทั่วไปเป็นการควบคุมภายในสำหรับองค์กร หรือการควบคุมที่ควรมีในทุกๆ ส่วนของระบบสารสนเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าระบบคอมพิวเตอร์โดยรวมขององค์กรมีความเสถียร มีการจัดการที่ดี และเป็นส่วนหนึ่งที่จะก่อให้เกิดคุณภาพของระบบสารสนเทศของกิจการ ซึ่งแตกต่างจากการควบคุมภายในของระบบซึ่งใช้เฉพาะในระบบงานแต่ละระบบ เช่น ระบบลูกหนี้และระบบเงินเดือนและค่าแรง การควบคุมทั่วไปในระบบสารสนเทศ ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การวางแผนรักษาความปลอดภัย การแบ่งแยกหน้าที่งานในระบบสารสนเทศ การควบคุมการพัฒนา ระบบสารสนเทศ การควบคุมการเข้าถึงอุปกรณ์ คอมพิวเตอร์ การควบคุมการเข้าถึงระบบงาน การควบคุมการเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากรสารสนเทศ การควบคุมการจัดเก็บข้อมูล การควบคุมการสื่อสารข้อมูล การกำหนดมาตรฐานของเอกสารระบบสารสนเทศ การลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับระบบคอมพิวเตอร์และการวางแผนแก้ไข ความเสียหายจากเหตุฉุกเฉินการควบคุมทั่วไปที่ไม่เหมาะสมก่อให้เกิดความเสี่ยงในด้านต่างๆ เช่น การควบคุมภายในของระบบสารสนเทศในภาพรวมขาดประสิทธิภาพ ข้อมูลหรือโปรแกรมของระบบสารสนเทศอาจเกิดข้อผิดพลาดหรือถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ผิดไปจากข้อเท็จจริง ข้อมูลหรือโปรแกรมของระบบสารสนเทศอาจถูกนำไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต และระบบงานอาจหยุดชะงักหรือไม่สามารถดำเนินต่อไปได้

2. การควบคุมระบบงาน

การควบคุมระบบงานเป็นการควบคุมโดยตรงในแต่ละระบบงาน ประกอบด้วย การควบคุมด้านการนำเข้า ประมวลผล และผลลัพธ์ ซึ่งการควบคุมนี้อาจแตกต่างกันในแต่ละระบบงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสำคัญของข้อมูลซึ่งประมวลผลและจัดเก็บอยู่ในแต่ละระบบงาน การควบคุมระบบงาน อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลักๆ ได้แก่ 1. การควบคุมการเข้าถึงระบบหรือข้อมูล กิจการมักใช้รหัสผ่านในการควบคุมการเข้าถึงระบบหรือข้อมูลรหัสที่ให้แก่งานใช้ทุกคนหรือกลุ่มคน กลุ่มเดียวกันใช้รหัสเดียวกันเป็นการละเลยการควบคุมที่ดี แต่การใช้รหัสเฉพาะบุคคลเพื่อทำงานแต่ละอย่างอาจทำให้เกิดความสับสนแก่ผู้ใช้นั้น เนื่องจากบุคคลนั้นจะต้องจดจำหลายรหัสเพื่องานต่างๆ กัน 2. การควบคุมเกี่ยวกับการนำเข้าข้อมูล การควบคุมเกี่ยวกับการนำเข้าข้อมูลเข้าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับระบบบัญชี โดยคอมพิวเตอร์เป็นตัวควบคุมให้แน่ใจได้ว่าข้อมูลที่ป้อนเข้าเครื่องเป็นไปอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ ข้อมูลเข้าเป็นต้นกำเนิดของการประมวลผล ผลลัพธ์ที่ได้จะเที่ยงตรงแม่นยำมากแค่ไหนขึ้นอยู่กับความถูกต้องของข้อมูลเข้า 3. การควบคุมเกี่ยวกับการ

ประมวลผล เมื่อข้อมูลถูกนำเข้าเครื่องเรียบร้อยแล้ว จะต้องมีความคุมที่จะทำให้การประมวลผลเป็นไปอย่างถูกต้อง การควบคุมเกี่ยวกับการเสนอข้อมูลออก ข้อมูลที่ได้รับจากการประมวลผลอาจอยู่ในรูปแบบของรายงานหรือคำตอบสั้นๆ ข้อมูลเหล่านี้ควรได้รับการตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้เทคนิคควบคุมโดยรวม (Control total) หรือสุ่มตัวอย่างโดยการประมวลผลด้วยมือและนำผลลัพธ์มาเปรียบเทียบกับข้อมูลออกที่ได้จากการประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

4. บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งงาน ได้แก่ ผู้จัดการฝ่ายบัญชี นักบัญชีการเงิน ผู้ตรวจสอบภายใน ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษี ผู้พัฒนาระบบงาน และผู้ตรวจสอบบัญชี

5. โครงสร้างเทคโนโลยีสารสนเทศ

เทคโนโลยีสารสนเทศ คือ การประยุกต์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในระบบสารสนเทศ ตั้งแต่กระบวนการจัดเก็บ ประมวลผล และการเผยแพร่สารสนเทศ เพื่อช่วยให้ได้สารสนเทศที่มีประสิทธิภาพและรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ โดยเทคโนโลยีสารสนเทศอาจประกอบด้วย

1. เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องใช้สำนักงาน อุปกรณ์สื่อสารโทรคมนาคมต่างๆ รวมทั้งซอฟต์แวร์ทั้งแบบสำเร็จรูปและแบบพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการงานเฉพาะด้าน ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้จัดเป็นเครื่องมือทันสมัย และใช้เทคโนโลยีระดับสูง (High technology)

2. กระบวนการในการนำอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ข้างต้นมาใช้งาน เพื่อรวบรวม จัดเก็บ ประมวลผล และแสดงผลลัพธ์เป็นสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป เช่น การจัดเก็บข้อมูลในลักษณะของฐานข้อมูล เป็นต้น

ประโยชน์ของสารสนเทศทางการบัญชี (วรรณวิมล ศรีหิรัญ, 2553)

1. ให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานประจำวันแก่ผู้บริหารระดับล่างและพนักงานเพื่อใช้ในการประสานงาน ประเมินผลการปฏิบัติงาน ควบคุมและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในหน้าที่งาน หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ตัวอย่างสารสนเทศได้แก่

1.1 รายงานการขายสินค้าแยกตามสายผลิตภัณฑ์ ทำให้ทราบว่าสินค้าชนิดใดขายดีและไม่ดี กิจกรรมควรสนับสนุนการผลิตสินค้าประเภทใด

1.2 รายงานสินค้าคงเหลือ ทำให้ทราบว่า สินค้าประเภทใดควรสั่งซื้อเพิ่มเติม และสั่งเวลาใด เพื่อให้กิจการมีสินค้าเพียงพอต่อการผลิตให้ทันต่อความต้องการของลูกค้า

2. ให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ วางแผน และการควบคุมการดำเนินงานทั้งระยะสั้นและระยะยาวแก่ผู้บริหารระดับกลางและผู้บริหารระดับสูง เพื่อนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลที่มีใช้

ตัวเลขทางการเงิน สำหรับการบริหารงานด้านการตลาด การเงิน การผลิต หรือการวางแผน ทรัพยากรบุคคล ตัวอย่างสารสนเทศ ได้แก่

2.1 การจัดทำรายงานยอดขายรายเดือนของงวดปัจจุบันเปรียบเทียบกับยอดขายรายเดือนของงวดก่อน เพื่อวิเคราะห์แนวโน้ม การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของยอดขาย โดยประกอบการตัดสินใจร่วมกับข้อมูลอื่น เช่น ภาวะเงินเฟ้อ กำลังซื้อของผู้บริโภค คู่แข่งขัน เพื่อนำมาวางแผนการตลาดในอนาคต

2.2 การจัดทำตารางการผลิตเพื่อวางแผนการจัดเตรียมวัตถุดิบ แรงงานในการผลิต เครื่องจักรที่ใช้ ปริมาณสินค้าที่ต้องการผลิตในแต่ละช่วงเวลา และปริมาณการผลิตเสร็จแต่ละครั้ง

3. ให้ข้อมูลทางการเงินตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนดแก่ผู้ใช้อย่างนอก ได้แก่ รายงานทางการเงินที่จัดทำขึ้นตามมาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการรายงานทางการเงิน

การสนับสนุนจากหน่วยงาน

สนับสนุนจากหน่วยงาน คือ การรับรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับหน่วยงานถึงสภาพการณ์ด้านต่างๆ ที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับจากหน่วยงาน ภายใต้การปฏิบัติงานที่มีความสอดคล้องกับการสนับสนุน (Eisenberger et al., 2001) ซึ่งผู้ปฏิบัติงานคาดหวังจากหน่วยงานตลอดจนให้การสนับสนุนการดำเนินงานที่เป็นบทบาทภายนอก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อที่มีต่อสังคม และแสดงถึงความรู้สึกที่รับผิดชอบต่อการยอมรับบรรทัดฐานของหน่วยงาน (Witt, 1991 อ้างถึงใน จันระ จันทะเสนา, 2558) ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการสนับสนุนจากหน่วยงานดังนี้

สมคิด บางโม (2547) กล่าวว่า การจัดการหรือการบริหารกิจการต่างๆ จำเป็นต้องมีทรัพยากรเป็นปัจจัยพื้นฐานทางการจัดการ ปัจจัยสำคัญของการจัดการมี 4 ประการ ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และการจัดการ (Management) ปัจจัยการบริหารทั้ง 4 ประการเป็นสิ่งจำเป็นเพราะประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์และคุณภาพของปัจจัยในด้านธุรกิจ

ธีรวิสิฐ มุลงามกุลจ์ และกล้าณรงค์ สุทธิรอด (2556) กล่าวว่าไว้ดังนี้

1. ด้านบุคลากร

ทรัพยากรมนุษย์ (Man) มนุษย์เป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการเกิดองค์การและการบริหาร องค์การและการบริหารทำให้เกิดระบบ การแบ่งหน้าที่กันทำงานโดยยึดหลักความสามารถและความถนัด ความรู้ในเรื่องการแบ่งหน้าที่กันทำงาน จัดเป็นเทคโนโลยีของสังคมอย่างหนึ่ง ส่วนความสามารถและความถนัดของมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาตามระดับสติปัญญา และระบบการศึกษาของสังคม

2. ด้านงบประมาณ

ทรัพยากรในรูปเงินทุน (Money) เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรอื่นๆ เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าพัฒนาบุคลากร จัดเป็นค่าใช้จ่ายในด้านการจัดหาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เงินยังเป็นปัจจัยในการจัดหาเทคโนโลยีต่างๆ รวมถึงเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาองค์ความรู้ในการบริหาร

3. ด้านวัสดุอุปกรณ์

ทรัพยากรในรูปวัสดุสิ่งของ (Material) วัสดุสิ่งของจัดเป็นอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกในการบริหาร อาจมองได้ว่าเป็นเทคโนโลยีทางการบริหาร พิจารณาได้ตั้งแต่อาคาร ที่ทำงาน อุปกรณ์เครื่องใช้ในสำนักงาน รถยนต์ เครื่องมือสื่อสาร ตลอดจนวัตถุดิบต่างๆ รวมไปถึงเครื่องจักรกลที่จำเป็น สิ่งเหล่านี้อาจพิจารณาได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุที่มนุษย์มีการพัฒนาถ่ายทอดสืบต่อกันมา จัดได้ว่าเป็นเทคโนโลยีในการบริหารงาน

4. ด้านบริหารจัดการ

ความรู้ในการบริหารจัดการ (Management) ความรู้ในการบริหารจัดการเป็นความสามารถของผู้บริหารในอันที่จะดูแลและประสานกิจกรรมต่างๆ ให้ดำเนินคล่องไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ความรู้ในการจัดการอาจเกิดได้จากประสบการณ์ในฐานะที่เคยเป็นผู้ปฏิบัติงานในแผนกต่างๆ ขององค์การ อยู่ในองค์การมานานหลายๆ ปี รวมทั้งการได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ขององค์การเองจากอดีตถึงปัจจุบัน ความรู้ในการจัดการยังเป็นเรื่องของศาสตร์ที่สามารถไปเรียนรู้จากตำรา งานวิจัยและประสบการณ์ของ องค์การอื่นๆ ในสังคม มีการจดหลักสูตรการปรับปรุงคุณภาพ การทำงานในกิจกรรมต่างๆ เช่น ความรู้ในการปรับปรุงโครงสร้างองค์การ ความรู้ด้านการบริหารงานบุคคล ความรู้ด้านจัดทำงบประมาณ เป็นต้น

ดังนั้นประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์และปัจจัยการบริหารหรือทรัพยากรการบริหาร ได้แก่ บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการบริหารจัดการ (Management) เรียกย่อๆ ว่า 4M's ซึ่งผู้วิจัยได้นำปัจจัยทั้ง 4 ด้าน มาเป็นปัจจัยที่สนับสนุนจากหน่วยงาน

ปัญหาและอุปสรรค

พัทธธีรา สมทรง (2554) ให้ความหมายคำว่าปัญหา หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ถือเป็นสิ่งที่ขัดขวางมิให้มนุษย์ได้พบกับความต้องการของตนเอง หรือเรียกว่า สิ่งที่เป็นอุปสรรค ขัดขวางข้อขัดข้องต่างๆ ที่เป็นเหตุให้การปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ส่วนคำว่า อุปสรรค หมายถึง สิ่งหรือเหตุที่มาขัดขวางไม่ให้เกิดความสำเร็จ ในทุกองค์การย่อมพบ

กับปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในการบริหารจัดการ โดยปัญหาและ อุปสรรคในการดำเนินงานขององค์กร โดยเฉพาะปัญหาด้านบุคลากร (ขรรค์ชัย หันจรัส, 2556) มีดังนี้

1. ปัญหาด้านคุณภาพและศักยภาพของบุคลากร มักมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ แต่บางส่วนขาดความรับผิดชอบ ขาดความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ คำนึงแต่สิทธิที่พึงมี พึงได้มากกว่าหน้าที่ความรับผิดชอบ ที่พึงปฏิบัติบางส่วนขาดความเสียสละ ขาดการอุทิศร่างกาย แรงใจอย่างจริงจังเพื่อองค์กร และที่สำคัญมากๆ ก็คือการขาดจิตวิญญาณของความเป็นเจ้าของ องค์กรและความจงรักภักดีต่อองค์กร

2. ปัญหาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล ในภาพรวมผู้บริหารหน่วยงานทุกระดับ ไม่สามารถบริหารจัดการบุคลากรที่มีอยู่ให้ทำงานได้เต็มความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ทรัพยากรบุคคลมากเกินไปจนเกิดความจำเป็นส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ผู้บริหารหน่วยงานมิได้ตระหนักและยอมรับในบทบาทของความเป็นผู้บริหารทรัพยากรบุคคล ควบคู่ไปกับการเป็นผู้บริหารงานในหน้าที่

3. ปัญหาด้านค่าจ้างค่าตอบแทน ค่าจ้างค่าตอบแทนไม่สะท้อนถึงค่าของงานอย่างแท้จริง ไม่สามารถจูงใจและรักษามูลค่าบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและมีผลการทำงานที่ดีให้เข้ามาทำงาน หรืออยู่ทำงานกับองค์กรได้ โดยเฉพาะบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ เฉพาะด้าน แต่ขณะเดียวกัน บุคลากรในระดับปฏิบัติการต่างๆ ไป บางส่วนเป็นแรงงานไร้ฝีมือแต่มี ระยะเวลาการทำงานมานาน มีอัตราค่าจ้างค่าตอบแทนสูงมาก (ซึ่งเป็นไปตามระยะเวลาการทำงาน) แต่ค่าของ งานและผลงาน ไม่คุ้มค่าจ้างค่าตอบแทน

4. ปัญหาด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ไม่เอื้ออำนวยให้บุคลากรขององค์กรได้ ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานในหน้าที่ควบคู่กันไป เนื่องจากกฎ ระเบียบ ข้อบังคับมักกำหนดถึงสิทธิต่างๆ เป็นหลักในทางนิติศาสตร์ที่เป็น รูปธรรม ซึ่งต้องปฏิบัติ ตามละเอียดมิได้ แต่หน้าที่ความรับผิดชอบและการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นหลักการบริหารหรือ การจัดการในเชิงรัฐศาสตร์ของหัวหน้าหน่วยงานซึ่งเป็นเชิงนามธรรม แม้จะมีการละเอียด ย่อหย่อน ก็มีได้มีบทลงโทษเหมือนอย่างกฎระเบียบข้อบังคับ เช่น มักอ้างเรื่องของสภาพการจ้างในหลาย ประเด็น ทำให้การจะพิจารณาปรับปรุงแก้ไขปัญหาด้านบุคลากรมีปัญหามากมาย

ประสิทธิภาพระบบสารสนเทศ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานนับว่ามีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานทั้งต่อบุคคลและองค์กร องค์กรที่คาดหวังที่จะให้บุคลากรมีผลการ ปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการ ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ

ความหมายเกี่ยวกับประสิทธิภาพ แนวทางคิดทฤษฎีต่างๆ ที่กล่าวถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยทั่วไปจะกล่าวถึงผลการปฏิบัติงาน (Performance) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน (Efficiency) คือ เมื่อมีผลการปฏิบัติที่ดีว่ามีประสิทธิภาพในการทำงานสูง ถ้าผลการปฏิบัติงานไม่ดีก็ถือว่าไม่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่ำ ซึ่งในส่วนของความหมายของคำว่า ประสิทธิภาพ ได้มีผู้ให้ความหมายต่างๆ ไว้ที่สำคัญมีดังนี้

ดิน ปรัชญพฤธี (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การสนับสนุนให้วิธีการบริหารที่จะได้รับผลดีมากที่สุด โดยสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด นั่นก็คือ การลดค่าใช้จ่ายด้านวัสดุและบุคลากรลง ในขณะที่พยายามเพิ่มความมั่นคง ความรวดเร็ว และความราบเรียบของการบริหารให้มากขึ้น

ศศนันท์ วิวัฒนชาติ (2549) ได้ศึกษาความหมายของประสิทธิภาพจากทฤษฎีของบุคคลต่างๆ พบว่า มีองค์ประกอบตรงกันอยู่หนึ่งคือ ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปโดยดีที่สุด ซึ่งความหมายของคำว่า โดยดีที่สุด ในด้านธุรกิจ หมายถึง การให้ได้ผลกำไรสูงสุด แต่ถ้าเป็นการบริหารราชการ หมายถึง ความสามารถในการสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนผู้รับบริการ ได้สูงสุด

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพหมายถึงการวัดผลการทำงานขององค์กรนั้นว่าทำงานได้ปริมาณงานมากน้อยแค่ไหน ใช้เงิน ใช้เวลา ใช้แรงงานไปมากน้อยแค่ไหน เป็นผลดีต่อผู้รับบริการมากน้อยแค่ไหน โดยรวมความมีประสิทธิภาพเราจะให้ความหมายถึงการทำงานได้ปริมาณและคุณภาพมาก องค์กรโดยรวมมีความสมัครสมานสามัคคี มีสันติภาพและมีความสุขรวม เป็นผลดีต่อส่วนร่วมและผู้รับบริการแต่ใช้แรงงานและงบประมาณน้อย

โพลแมนและปีเตอร์สัน (Plowman & Peterson, 1989) ได้ให้แนวคิด โดยคัดทอนบางข้อลง และสรุปองค์ประกอบของประสิทธิภาพไว้ 4 ข้อด้วยกัน

1. คุณภาพของงานจะต้องมีคุณภาพสูง คือ ผู้ผลิตและผู้ใช้ได้ประโยชน์คุ้มค่าและมีความพึงพอใจ
2. ปริมาณงาน งานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน
3. เวลา คือ เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการเหมาะสมกับงานและทันสมัย
4. ค่าใช้จ่าย ในการดำเนินการทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงาน และวิธีการก็จะต้องลงทุนน้อยและได้กำไรมากที่สุด

โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์ (2555) กล่าวว่า การประเมินประสิทธิภาพของเครือข่าย ในการพิจารณาประเมินประสิทธิภาพของการทำงานของเครือข่ายคอมพิวเตอร์มีการพิจารณา 3 ส่วน คือ

1. สมรรถนะ (Performance) ของเครือข่ายสามารถประเมินได้หลายทางซึ่งประกอบด้วย เวลาที่ใช้ในการส่งข้อมูล และเวลาตอบสนอง เวลาที่ใช้ในการขนส่งข้อมูล คือ เวลาที่ข้อมูลข่าวสารได้เดินทางจากอุปกรณ์หนึ่งไปยังอุปกรณ์หนึ่ง ในขณะที่เวลาตอบสนอง คือ ช่วงระยะเวลาระหว่างที่มีการร้องขอข้อมูล สมรรถนะของเครือข่ายขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้านด้วยกัน เช่น จำนวนผู้ใช้งาน ชนิดของตัวกลางที่ใช้ในการสื่อสาร ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ที่ใช้ใช้งาน

2. ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ความน่าเชื่อถือของระบบเครือข่ายสามารถประเมินได้จากสิ่งต่อไปนี้

2.1 ระบบจะต้องมีเสถียรภาพที่ดี คือ ระบบเครือข่ายที่มีความน่าเชื่อถือสูงจะต้องมีเสถียรภาพ หรือการประสบกับภาวะล้มเหลวของระบบน้อยที่สุด

2.2 การกู้คืนระบบ คือ การเรียกการทำงานของระบบให้กลับมามีสภาพพร้อมใช้งานให้เร็วที่สุด และส่งผลกระทบต่อผู้ใช้งานเครือข่ายน้อยที่สุด หากระบบเครือข่ายประสบปัญหาการล้มเหลวและการกู้คืนระบบกลับสู่สภาวะปกติล่าช้า ย่อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของระบบเครือข่าย

2.3 ความถี่ของความล้มเหลวต่างๆ เครือข่ายมีโอกาสเกิดความล้มเหลวได้ แต่หากเครือข่ายเกิดขัดข้อง ควรจะส่งผลกระทบต่อผู้ใช้งานให้น้อยที่สุด

3. ความปลอดภัย (Security) ความปลอดภัยของระบบเครือข่ายคือหัวใจของการปกป้องข้อมูลในระบบเครือข่าย และปกป้องการทำงานของระบบเครือข่ายให้อยู่ในสภาวะปกติ ซึ่งระบบเครือข่ายมีโอกาสเสี่ยงต่อความปลอดภัยของระบบโดยเจตนาหรือไม่เจตนา ระบบเครือข่ายที่ดีและมีความน่าเชื่อถือจะต้องมีนโยบายว่าด้วยเรื่องความปลอดภัยของระบบเครือข่ายที่ชัดเจน เพื่อป้องกันความเสียหายต่อระบบเครือข่าย

ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามแนวความคิดส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องผลการปฏิบัติงาน โดยใช้การประเมินประสิทธิภาพของเครือข่ายเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพการทำงาน เมื่อบุคลากรมีผลของการปฏิบัติงานดีคู่กับการลงทุน ก็ถือได้ว่าการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูง ถ้าผลของการปฏิบัติงานไม่ดี ไม่คู่กับการลงทุน ก็ถือได้ว่าประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยทำการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยการแจกแบบสอบถาม บุคลากรที่อยู่ในตำแหน่ง นักวิชาการเงินและบัญชี นักวิชาการพัสดุ ของ 5 สถาบัน ทำการวิเคราะห์ ด้วยวิธีการทางสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน Bartlett's Test of Sphericity และตรวจสอบความสอดคล้อง ของโมเดลสมการโครงสร้างที่ พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การกำหนดประชากรและการกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ทำการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักวิชาการเงินและบัญชี นักวิชาการพัสดุ ในความร่วมมือ 5 สถาบัน จำนวน 744 คน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แนวคิดของ Hair, Black, Babin & Anderson (2010) จำนวน 409 คน โดยได้มีการนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ทำการตรวจสอบ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item – objective congruence: IOC) หลังจากนั้นนำแบบสอบถามเข้าตรวจสอบจริยธรรม และทำการแจกแบบสอบถามกับนักวิชาการเงินและ บัญชี นักวิชาการพัสดุ ในความร่วมมือ 5 สถาบัน นำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ต่อไป

ตารางที่ 1 สัญลักษณ์ตัวแปร

สัญลักษณ์	ความหมาย
POS	ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงาน
CON	ปัจจัยด้านการควบคุมภายใน
POL	ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบ
EFF	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบ สารสนเทศด้านการเงินและบัญชี
PER	ด้านบุคลากร
BUD	ด้านงบประมาณ
MAT	ด้านวัสดุอุปกรณ์
MGT	ด้านบริหารจัดการ
GEN	ด้านการควบคุมทั่วไป
SYS	ด้านการควบคุมระบบงาน
RUL	ข้อบังคับ
REG	ระเบียบ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

สัญลักษณ์	ความหมาย
NOT	ประกาศ
ACC	ด้านความถูกต้อง
REL	ด้านความน่าเชื่อถือ
SEC	ด้านความปลอดภัย
CAP	ด้านสมรรถนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ในความร่วมมือ 5 สถาบัน การสรุปผลการวิจัยในส่วนนี้เป็นการอธิบายถึงประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1. สรุปผลการวิจัยโดยทั่วไป 2. สรุปผลการวิเคราะห์คุณลักษณะทางประชากร 3. สรุปผลการวิเคราะห์ลักษณะของตัวแปรที่ทำการศึกษา 4. สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และ 5. สรุปข้อค้นพบที่สำคัญ ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละประเด็นดังนี้

1. สรุปผลการวิจัยโดยทั่วไป

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ในความร่วมมือ 5 สถาบัน ซึ่งกำหนดสมมติฐานไว้ 5 สมมติฐาน ได้แก่

H_1 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี

H_2 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านการควบคุมภายใน

H_3 ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี

H_4 ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านการควบคุมภายใน

H_5 ปัจจัยด้านการควบคุมภายในมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ สถาบันในความร่วมมือ 5 แห่ง จำนวน 409 คน ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ตัวแปรแฝงใน 2 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยด้านการควบคุมภายใน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ตัวแปรแฝงนอก 2 ตัว ได้แก่ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงาน และปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบ โดยมีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 13 ตัวแปร ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ทำการทดสอบความตรงและความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริง หลังจากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อทำความเข้าใจลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติความแปร ความโค้ง เพื่อตรวจสอบการแจกแจงของข้อมูล วิเคราะห์ เพื่อทดสอบเมทริกซ์เอกลักษณะและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยค่าดัชนี KMO วิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันเพื่อทดสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัด สุดท้ายทำการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาและทำการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. สรุปผลการวิเคราะห์คุณลักษณะทางประชากร

จากการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 82.64 มีอายุในช่วง 21 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.59 ด้านการศึกษา พบว่าส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 71.15 และร้อยละ 43.28 มีประสบการณ์ทำงาน 3 – 6 ปี ในขณะที่ร้อยละ 24.69 ของผู้ตอบแบบสอบถามปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยนเรศวร

3. สรุปผลการวิเคราะห์ลักษณะของตัวแปรที่ทำการศึกษา

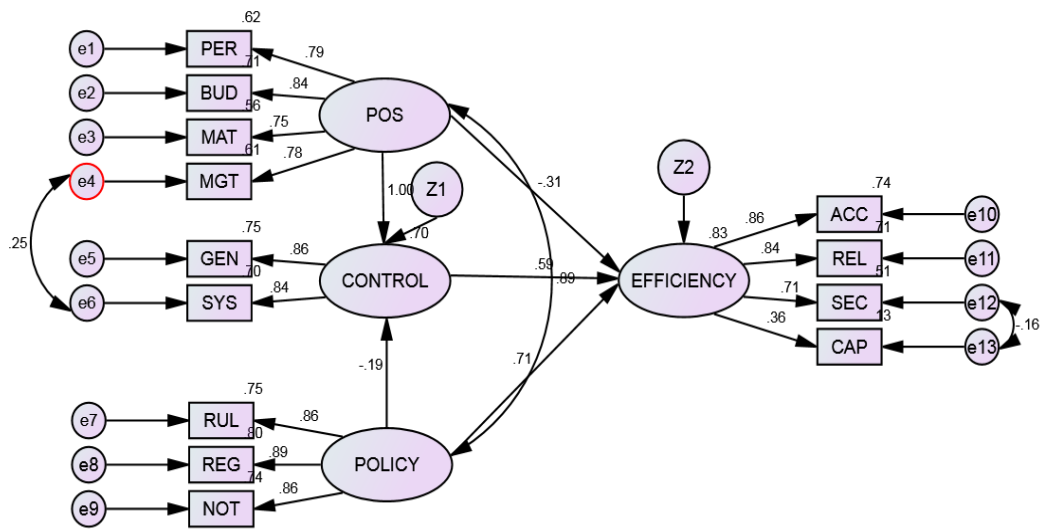
ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงาน ปัจจัยด้านการควบคุมภายใน ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบ และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี อยู่ในระดับมาก หากพิจารณาปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากหน่วยงานได้นำผลการดำเนินงานจากระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี มาปรับใช้ในปีงบประมาณต่อไปหน่วยงานได้ใช้ข้อมูลจากระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี มาใช้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ นอกจากนี้หน่วยงานมีเครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องปริ้นเตอร์ ที่ทันสมัย สำหรับงานระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี เป็นต้น ต่อมาปัจจัยด้านการควบคุมภายในโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากมีการควบคุมให้เกิดความครบถ้วนในการบันทึกข้อมูล ควบคุมให้เกิดความถูกต้องในการบันทึกข้อมูล และควบคุมการแก้ไขการเปลี่ยนแปลงข้อมูล เป็นต้น ส่วนปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งหน่วยงานของท่านมีการแจ้งให้ทราบถึงประกาศที่เกี่ยวข้องกับระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี อย่างชัดเจน ท่านเข้าใจในประกาศที่เกี่ยวข้องกับระบบสารสนเทศด้านการเงิน

และบัญชี เป็นอย่างดี และประกาศที่เกี่ยวข้องกับระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี มีความเหมาะสมและเอื้อประโยชน์ต่อการทำงาน เป็นต้น และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี มีประสิทธิภาพ มีการแจ้งเตือนให้เปลี่ยนรหัสผ่านตามกำหนดระยะเวลา และมีเจ้าหน้าที่ดูแลระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ให้คำปรึกษาและการแก้ไขสำหรับการใช้งาน เป็นต้น

4. สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การตรวจสอบเบื้องต้น และการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง

1. การตรวจสอบเบื้องต้น เป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบปัญหาตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเองสูงหรือไม่ ซึ่งพบว่า ไม่มีปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองสูง ขึ้นต่อไปวิเคราะห์การแจกแจงของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงแบบปกติ เนื่องจากค่าความเบ้และค่าความโด่ง อยู่ในช่วง ± 1.00 ดังนั้น จึงมีความเหมาะสมที่จะนำตัวแปรเหล่านั้นไปทำการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง ต่อมาทำการทดสอบแมทริกซ์เอกลักษณ์ พบว่า มีแมทริกซ์สหสัมพันธ์มีความแตกต่างจากแมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่าดัชนี KMO ซึ่งมีค่าใกล้ 1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรต่างๆ มีความสัมพันธ์กันมากและมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ขั้นตอนสุดท้ายวิเคราะห์ห่อองค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า โมเดลการวัดของตัวแปรปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงาน ปัจจัยด้านการควบคุมภายใน ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบ และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี มีความตรงเชิงโครงสร้างทั้งหมด ดังนั้น จึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง

Chi-square = 161.218, df = 59, Chi-square/df = 2.733, p = .000,
GFI = .940, AGFI = .908, CFI = .972, RMSEA = .065, RMR = .023, NFI = .957

ภาพที่ 2 โมเดลประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชีที่ผ่านการปรับโมเดล

2. การวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง ผลการวิเคราะห์ในครั้งแรก พบว่า โมเดลสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับหนึ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการปรับโมเดล ส่งผลให้ได้โมเดลที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี

		POS	CON	POL	EFF
CON	TE	.003	-	-.1931	-
	DE	.003	-	-.1931	-
	IE	-	-	-	-
EFF	TE	.279	.590	.595	-
	DE	-.312	.590	.709	-
	IE	.591	-	-.114	-

หมายเหตุ: TE = อิทธิพลรวม DE = อิทธิพลทางตรง IE = อิทธิพลทางอ้อม

5. สรุปข้อค้นพบที่สำคัญ ได้แก่

ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานมีอิทธิพลทางตรงในเชิงลบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี

ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานมีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกต่อปัจจัยด้านการควบคุมภายใน

ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบมีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี

ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบมีอิทธิพลทางตรงในเชิงลบต่อปัจจัยด้านการควบคุมภายใน

ปัจจัยด้านการควบคุมภายในมีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี

อภิปรายผล

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานมีอิทธิพลทางตรงในเชิงลบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แตกต่างจากผลการศึกษาของนักวิชาการส่วนใหญ่พบว่า ปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน เช่น ผลการวิจัยของ วรณวิมล ศรีหิรัญ (2553) พบว่า ปัจจัยการสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูงส่งผลต่อประสิทธิภาพการใช้สารสนเทศทางการบัญชีของผู้บริหารบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ สมรัฐ คงเขียว (2556) พบว่า การสนับสนุนจากองค์กรอยู่ในระดับมากที่มีความสัมพันธ์ต่อการใช้โปรแกรม JHCIS ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงผลการศึกษาของ Verbeeten (2008) พบว่า แรงสนับสนุนจากองค์กรส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน ซึ่งอาจเกิดจากมุมมองการวัดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี และปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานแตกต่างกัน โดยงานวิจัยฉบับนี้วัดปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงาน ในด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการบริหารจัดการว่าส่งผลต่อความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ ความปลอดภัย และสมรรถนะ ซึ่งการสนับสนุนของ 5 สถาบัน ยังไม่สามารถส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชีได้

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านการควบคุมภายใน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานมีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกต่อปัจจัยด้านการควบคุมภายใน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ แสดงว่า เมื่อมีการสนับสนุนจากหน่วยงานให้บุคลากรมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถในการใช้ระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี มีการจัดสรรงบประมาณในระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชีที่เพียงพอในการบริหารจัดการ และวัตถุประสงค์ที่เพียงพอและทันสมัยสะท้อนให้เห็นถึงการควบคุมการเข้าถึงข้อมูล ความครบถ้วนและความถูกต้องในการบันทึกข้อมูลในระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วันวิสาข์ พวงมะลิ (2554) พบว่า ปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชาและการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารส่งผลต่อประสิทธิผลในการควบคุมภายในตามแนวทาง COSO กรณีสึกษาการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขต 1 (ภาคใต้) จังหวัดเพชรบุรี

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบมีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า การแจ้งให้ทราบอย่างชัดเจน การเข้าใจ ความเหมาะสมและเอื้อประโยชน์ในการทำงานของข้อบังคับ ระเบียบและประกาศ ส่งผลให้ระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Choe (2004) พบว่า การรับรู้ เกี่ยวกับการเรียนรู้ในองค์กรมีผลกระทบเชิงบวกเกี่ยวกับสารสนเทศทางการบัญชีบริหาร เพราะเมื่อบุคคลมีการเรียนรู้หรือเรียนรู้ง่ายจะทำให้การจัดเตรียมสารสนเทศง่ายขึ้น นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตน์ชนก จันยัง (2556) พบว่า ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการทำงานด้านการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

สมมติฐานที่ 4 ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านการควบคุมภายใน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านนโยบายและกฎระเบียบมีอิทธิพลทางตรงในเชิงลบต่อปัจจัยด้านการควบคุมภายใน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน แสดงให้เห็นว่า นโยบายและกฎระเบียบที่บุคลากรมีความเข้าใจ มีความเหมาะสมและเอื้อประโยชน์ในการปฏิบัติงานนั้น ยังไม่สะท้อนให้เห็นถึงการควบคุมภายในซึ่งวัดจาก การควบคุมเรื่องการเข้าถึงอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ การเข้าถึงข้อมูล และความครบถ้วนในการบันทึกข้อมูล แตกต่างจากผลการวิจัยของ วันวิสาข์ พวงมะลิ (2554) พบว่า ปัจจัยด้านกฎระเบียบและการติดต่อสื่อสารส่งผลต่อระดับประสิทธิผลในการควบคุมภายในตามแนวทาง COSO กรณีสึกษาการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขต 1 (ภาคใต้) จังหวัดเพชรบุรี มากที่สุด เนื่องจากองค์กรมีการกำหนดระเบียบที่ชัดเจน เข้าใจง่ายและไม่คลุมเครือก็จะทำให้พนักงานในองค์กรทุกคนเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานได้จริงตามระเบียบ

สมมติฐานที่ 5 ปัจจัยด้านการควบคุมภายในมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการควบคุมภายในมีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าการควบคุมภายในด้านทั่วไป เช่น การเข้าถึงข้อมูล เข้าถึงอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เข้าถึงระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี เป็นต้น และด้านระบบ เช่น การอนุมัติก่อนบันทึกรายการ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูล เป็นต้น ส่งผลให้ระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สมชาย เลิศภิรมย์สุข และเชาวลิต นาควิจิตร (2558) พบว่า การควบคุมภายในส่งผลต่อระบบสารสนเทศทางการบัญชีในด้านการควบคุมทั่วไปและด้านการควบคุมระบบงาน เช่น การควบคุมการเข้าถึงระบบงานและการควบคุมให้เกิดความครบถ้วนในการทำงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้ปฏิบัติงานควรให้ความสำคัญต่อนโยบายและกฎระเบียบของหน่วยงาน เนื่องจากนโยบายและกฎระเบียบเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชีมากที่สุด โดยการทำความเข้าใจกับข้อบังคับ ระเบียบ และประกาศของหน่วยงาน เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรหาแนวทางเพิ่มในการควบคุมภายใน เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอันดับสองที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชี เช่น การนำออกข้อมูลในรูปแบบของ PDF

3. หน่วยงานควรสนับสนุนและให้ความสำคัญกับการควบคุมภายในของหน่วยงาน โดยกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในความร่วมมือ 5 สถาบัน ฉะนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาในระบบสารสนเทศด้านการเงินและบัญชีอื่น เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าโมเดลที่ได้รับการพัฒนาสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่นได้หรือไม่

2. ควรดำเนินการศึกษาแบบผสมผสาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้นและอธิบายผลประกอบกันกับผลการวิเคราะห์ทางสถิติ ซึ่งทำให้ผลการวิจัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- ขรรค์ชัย หันจิรัฐ. (2556). ระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
จังหวัดกาฬสินธุ์. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- จงลักษณ์ สมร่าง. (2554). ระบบการจัดการความรู้งานการเงินและบัญชี วิทยาลัยศิลปะ สื่อ และ
เทคโนโลยี. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จารุวัตร อินธิสร. (2556). การเบิกจ่ายเงินงบประมาณในระบบ GFMS สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษากาฬสินธุ์และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24.
สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ, คณะบริหารธุรกิจและ
การบัญชี, มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- ฉันทะ จันทะเสนา. (2558). แบบจำลองเชิงสาเหตุของความต้องการลาออกของพนักงาน
มหาวิทยาลัยราชภัฏ. วารสารปัญญาวิวัฒน์, 7(2), 84–95.
- จุลพันธ์ วงศ์คำตัน. (2553). ระบบบัญชี 3 มิติ. วันที่ค้นข้อมูล 7 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก
www.libarts.mju.ac.th/LibDocument/KM/ระบบบัญชี_3_มิติคืออะไร.docx
- ณัชชา ศิริพงศ์สุกมาส. (2555). ประสิทธิภาพและผลกระทบจากการนำระบบการบริหารการเงิน
การคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ (GFMS) มาประยุกต์ใช้ในสถาบันการศึกษาของ
รัฐบาล กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์.
รายงานการศึกษาอิสระบัญชีมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบัญชี, คณะบริหารธุรกิจและ
การบัญชี, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดิน ปรัญญฤทธิ์. (2542). ทฤษฎีองค์การ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธารินี เณรวงศ์. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชี
ภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐของหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่าย
การเมือง. วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย
ไทย, 4(1), 76–91.
- ธีรวิสิฐ มุลงามภูถัจ และกล้าณรงค์ สุทธิรอด. (2556). ทฤษฎีการบริหารและสภาพแวดล้อมทาง
การบริหาร. วันที่ค้นข้อมูล 12 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก
<http://khlonglan.files.wordpress.com>
- พัทธธีรา สมทรง. (2554). การพิชิตปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน. วันที่ค้นข้อมูล 12 มกราคม
2561, เข้าถึงได้จาก <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=ajarnben&month=15-08-2009&group=12&gblog=32>

- รัตน์ชนก จันยัง. (2556). *ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร*. งานนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทั่วไป, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วัชนีพร เสธฐธักโก. (2555). *ระบบสารสนเทศทางการบัญชี* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: วิ. เจ. พรินต์ติ้ง.
- วันวิสาข์ พวงมะลิ. (2554). *ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการควบคุมภายในตามแนวทาง COSO กรณีศึกษา การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขต 1 (ภาคใต้) จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบัญชี, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรณวิมล ศรีหิรัญ. (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการใช้สารสนเทศทางการบัญชีของผู้บริหารบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. งานวิจัยทุนสนับสนุนจากงบประมาณรายได้, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ศศนันท์ วิวัฒนชาติ. (2549). *เทคนิคการขายอย่างมีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตรา กระฐินทอง. (2553). *ปัญหาและอุปสรรคการใช้งานในระบบงบประมาณพัสดุการเงินและบัญชี ตามเกณฑ์ พึ่งรับ-พึงจ่าย ลักษณะ 3 มิติ ของหน่วยงานในมหาวิทยาลัยรามคำแหง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สมคิด บางโม. (2547). *องค์กรและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชาย เลิศภิรมย์สุข และเชาวลิต นาควิจิตร. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชี: มุมมองของผู้ทำบัญชีในเขตพระโขนง บางนา และจังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบัญชี, คณะบัญชี, มหาวิทยาลัยธนบุรี.
- สมรัฐ คงเขียว. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้โปรแกรมระบบฐานข้อมูลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (JHCIS) ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). *สังคมวิทยาองค์กร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2555). *การวิเคราะห์และออกแบบระบบ* (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม) กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

- Choe, J. M. (2004). The relationships among management accounting information, organizational learning and production performance. *The Journal of Strategic Information Systems*, 13(1), 61-85.
- Eisenberger, R., Armeli, S., Rexwinkel, B., Lynch, P. D., & Rhoades, L. (2001). Recipioction of perceived organization support. *Journal of Applied Psychology*, 86(5-6), 42-51.
- Laudon, K. C., & Laudon, L. P. (1996). *Management information systems* (4th ed.) New Jersey: Prentice – Hall.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7nd ed.). N.J.: Pearson Prentice Hall.
- Plowman, G. E., & Peterson, E. (1989). *Business Organization and Management*. Illinois: Irwin.
- Turban and others. (2002). *Introduction to information technology*. Toronto: John Wiley & Sons.
- Verbeeten, F. H. M. (2008). Performance management practices in public sector organizations: Impact on performance. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 21(3), 427-454.

ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร

(Enterprise Resource Planning: ERP)

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

Opinion about Quality of Use Enterprise Resource Planning (ERP)

A Case Study: Kasetsart University, Bangkhen Campus

วิไลภรณ์ แสงสุวรรณ (Wilaiporn Sangsuwan)¹

กิริดา ชัยรัตน์ (Pirada Chairatana)²

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Master of Arts Program in Political Science, Faculty of Social Science, Kasetsart University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Asst. Prof., Ph.D., Department of Political Science and Public Administration,

Faculty of Social Science, Kasetsart University

E-mail: rdiwps@ku.ac.th

Received: 29 October 2018

Revised: 16 December 2018

Accepted: 30 January 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน 2. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน 3. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล 4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนจากผู้บริหารกับความคิดเห็นเกี่ยวกับ

คุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนบริหารทรัพยากรองค์กร ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานด้านพัสดุ ด้านการเงินและบัญชี จำนวน 164 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนจากผู้บริหารและคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับการทดสอบสมมติฐาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างสังกัดหน่วยงาน ประสบการณ์ทำงานในระบบ ERP ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน แตกต่างกัน ในขณะที่การสนับสนุนจากผู้บริหาร มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร, ความคิดเห็น, การสนับสนุน, คุณภาพ

Abstract

The objective of this research were is 1. to study the levels management supportive about operate enterprise resource planning (ERP) a case study: kasetsart university, bangkhen campus, 2. to study the levels opinion about quality of use enterprise resource planning (ERP) a case study : kasetsart university, bangkhen campus, 3. to compare the opinion about quality of use enterprise resource planning (ERP) a case study : kasetsart university, bangkhen campus to their personal factors, and 4. to study the relationship between the management supportive with quality of use enterprise resource planning (ERP) a case study : kasetsart university, bangkhen campus. The sample size in the research is enterprise resource planning officer composed of supply officer finance and accounting officer 164 personal. The data were collected by questionnaires and analyzed the data statistical were percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA and pearson's product moment correlation was at the 0.05 level of significance.

The results of the research found that the management supportive and quality of use enterprise resource planning (ERP) a case study: kasetsart university, bangkhen campus was

moderate. The hypothesis testing revealed that the sample with work departments and experience in enterprise resource planning (ERP) have difference opinion about quality of use enterprise resource planning (ERP) a case study: kasetsart university, bangkhen campus. while management supportive moderate positive correlations with quality of use enterprise resource planning (ERP) a case study: kasetsart university, bangkhen campus at the 0.05 level of significance.

Keywords: Enterprise resource planning, Opinion, Supportive, Quality

บทนำ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐมีหน่วยงานในสังกัดระดับคณะ/ สำนัก/ สถาบันจำนวนมาก ในการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบด้วยการนำเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศที่ทันสมัยเข้ามาใช้แทนวิธีการทำงานเดิมแบบ Manual โดยเฉพาะการปฏิบัติงานด้านพัสดุ ด้านการเงินและบัญชีที่มีปัจจัยจากสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ได้แก่ การปรับปรุงระบบบัญชีส่วนราชการให้เป็นหลักบัญชีคู่และเกณฑ์คงค้าง เพื่อให้ระบบบัญชีหน่วยงานภาครัฐเป็นไปตามหลักบัญชีสากล การเข้าตรวจสอบบัญชีจากสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน การประกาศใช้ระเบียบเงินรายได้ และระเบียบบริหารโครงการพิเศษที่กำหนดให้ทุกหน่วยงานทำบัญชีตามระบบบัญชีภาครัฐและหลักบัญชีสากล และคณะกรรมการตรวจสอบมหาวิทยาลัยมีมติให้ปรับปรุงระบบบัญชี วิธีการทางการเงิน รายงานทางการเงินที่สะท้อนปัญหาและความเป็นจริง รวมถึงให้พัฒนานวัตกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2555) จึงเป็นที่มาของการนำระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (Enterprise Resource Planning: ERP) ซอฟต์แวร์ Microsoft Dynamic AX เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานด้านพัสดุ ด้านการเงินและบัญชีในทุกวิทยาเขตของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2555 เป็นต้นมา และจากการตรวจสอบงบการเงินของมหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2557 - 2558 พบประเด็นการแสดงรายละเอียดข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ รายการที่ไม่สามารถตรวจสอบให้ได้หลักฐานการสอบบัญชีที่เหมาะสมอย่างเพียงพอเป็นเหตุผลให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินไม่แสดงความเห็นหรือแสดงความเห็นแบบมีเงื่อนไขต่องบการเงินของมหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2558)

ปัจจุบันการดำเนินงานด้านพัสดุ ด้านการเงินและบัญชี ยังคงปฏิบัติงานในระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) อย่างต่อเนื่อง แต่กลับพบว่ามหาวิทยาลัยยังไม่เคยมีการสำรวจ

ความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การซึ่งเป็นผู้คุ้นเคยและทำงานใกล้ชิดกับระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นประเด็นที่น่าศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนา ระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) รวมถึงสนับสนุนการทำงานของผู้ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง ครบถ้วน น่าเชื่อถือ และพร้อมรองรับการตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานการระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน
2. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน
3. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนจากผู้บริหารกับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) และการวัดคุณภาพระบบสารสนเทศ

ระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) เกิดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) จากการวางแผนความต้องการวัสดุ (Material Requirement Planning: MRP) และได้มีการพัฒนาซอฟต์แวร์ให้สามารถควบคุมวางแผนความต้องการวัสดุและการผลิตไปพร้อมกัน โดยทำการควบคุมสินค้าคงคลังจากคอมพิวเตอร์ (MRP Closed Loop) พร้อมขยาย MRP ไปยังกระบวนการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์แบบบูรณาการร่วมกับคอมพิวเตอร์ (Computer Integrated Manufacturing: CIM) รวมถึงมีการนำเอาซอฟต์แวร์ด้านการเงิน การจัดส่ง การผลิต มาใช้งาน (Manufacturing

Resource Planning: MRPII) การพัฒนาซอฟต์แวร์มีมาอย่างต่อเนื่องจนกลายมาเป็นระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ในปี ค.ศ. 1990 (พ.ศ. 2533) ซึ่งระบบสามารถทำรายการได้ทั้งกระบวนการธุรกิจ (ค่านาย อภิปรีชาสกุล, 2557) ลักษณะการทำงานของระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ที่เป็นระบบสารสนเทศขนาดใหญ่ใช้ซอฟต์แวร์สำเร็จรูปทำหน้าที่เชื่อมโยงระบบงานต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันภายในองค์กรมารวมไว้ในฐานข้อมูลเดียวกัน เพื่อการประมวลผลในภาพรวมองค์กรแบบ Real Time โดยสมาชิกองค์กรสามารถใช้ข้อมูลร่วมกันเพื่อนำไปสู่การวางแผน การบริหารทรัพยากรและการตัดสินใจอย่างสะดวกและรวดเร็วผ่านกระบวนการทำงานของระบบสารสนเทศ ได้แก่ ข้อมูล (Data) ประมวลผล (Process) สารสนเทศ (Information) และข้อมูลย้อนกลับที่มีคุณภาพ (Feedback) ซึ่งในการวัดคุณภาพของระบบสารสนเทศ สามารถวัดได้จากคุณลักษณะเด่นหลายประการ ได้แก่ ความเกี่ยวข้อง (Relevant) ความทันเวลา (Timely) ความถูกต้อง (Accurate) ความสมบูรณ์ (Complete) ความประหยัด (Economical) ความน่าเชื่อถือ (Reliable) ตรวจสอบได้ (Verifiable) ความง่าย (Simple) ความยืดหยุ่น (Flexible) เข้าถึงได้ง่าย (Accessible) ความปลอดภัย (Secure) ความสามารถทำนาย (Predict) และรูปแบบการนำเสนอ (Present) (พนิดา พานิชกุล และสุธี พงศาสุกลชัย, 2552; โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2554; Carter, 1996; Stair and Reynolds, 2001)

นอกเหนือจากคุณลักษณะเด่นของระบบสารสนเทศที่ดีมีคุณภาพตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ระบบสารสนเทศจะต้องมีความเป็นมิตรกับผู้ใช้งาน โดยนักวิชาการ Polona and Maja (2008); Christensson (2014) ได้กล่าวถึงลักษณะระบบสารสนเทศที่มีความเป็นมิตรกับผู้ใช้งาน ซึ่งวัดได้จากลักษณะที่สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย การใช้งานไม่ซับซ้อน เชื่อมต่อได้เร็ว จัดระเบียบ ค้นหา เรียนรู้ได้ไม่ยาก มีคำอธิบายการใช้งาน สามารถใช้งานร่วมกันอุปกรณ์อื่น และมีความน่าเชื่อถือ

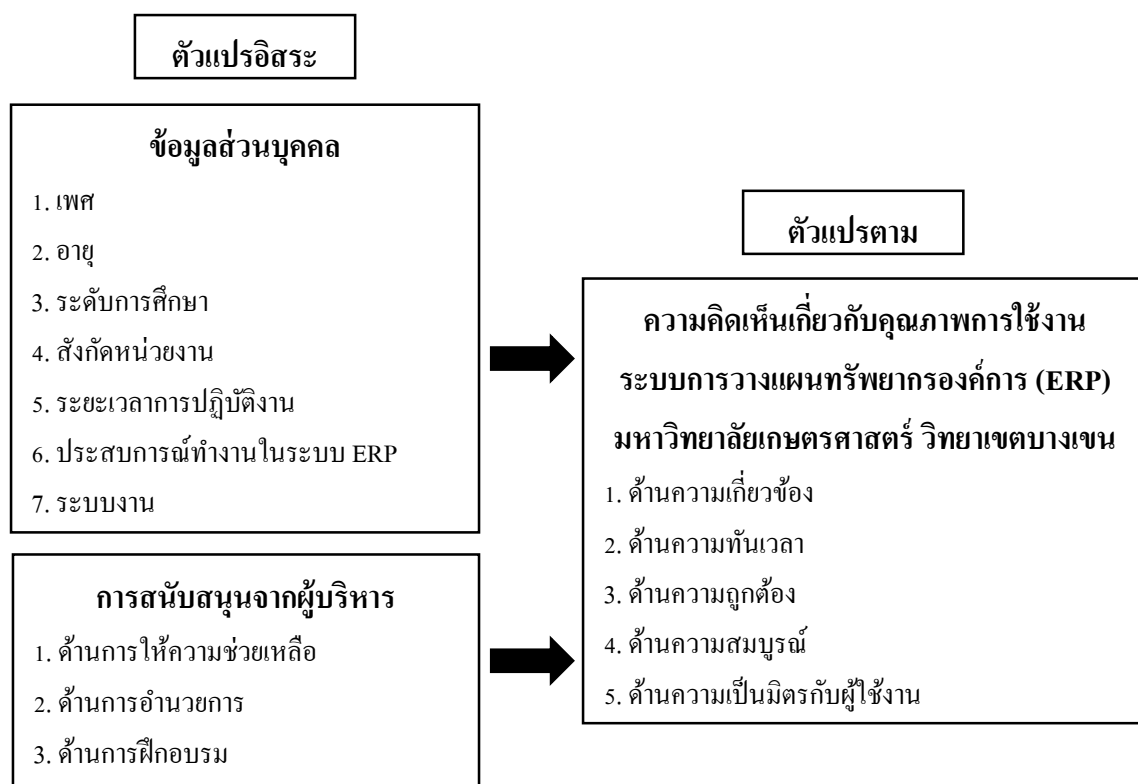
แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนจากผู้บริหาร

การสนับสนุนจากผู้บริหาร ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายและทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในแง่มุมที่แตกต่างกัน แต่อยู่บนพื้นฐานเดียวกัน กล่าวคือ ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่สนับสนุนการทำงานของผู้อื่นให้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนด ด้วยความสามารถหรือคุณลักษณะเฉพาะตัวในการสร้างวิสัยทัศน์ แรงจูงใจ บริหารทีมงาน ด้วยเทคนิคการสอนงาน แนะนำปรึกษา รวมถึงเป็นนักคิด นักวางแผน แก้ไขปัญหาด้วยการตัดสินใจอย่างฉลาดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยใช้หน้าที่ทางการบริหาร 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การวางแผน (Plan) การจัดองค์การ (Organize) การบังคับ

บัญชา (Command) การประสานงาน (Coordinate) และการควบคุม (Control) (Smith and Medley, 1987) สำหรับบทบาทหน้าที่การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ตามความเห็นของนักวิชาการหลายท่านสามารถสรุปได้ว่า ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้นำในการบริหารงาน อำนาจการใช้อำนาจ และให้ความช่วยเหลือซึ่งแสดงออกในรูปการบริหารจัดการและมอบหมายงาน กระตุ้นเสริมสร้างแรงจูงใจ สื่อสารเพื่อสร้างทัศนคติและบรรยากาศที่ดี (พะยอม วงศ์สารศรี, 2548) ส่งเสริมความรู้ อบรม ให้ข้อมูลย้อนกลับ รวมถึงช่วยแก้ปัญหาให้คำแนะนำชี้ทางเลือกที่เหมาะสม สร้างบรรยากาศการทำงานและพัฒนาความร่วมมือในทุกแผนกขององค์กร (พิชิต เทพวรรณ, 2555) และผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการนำระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) เข้ามาใช้งาน โดยมีการสื่อสารทำความเข้าใจ กำหนดขอบเขตและวิธีการวิเคราะห์ผลได้ผลเสีย รวมถึงการสนับสนุนด้านทรัพยากรต่างๆ

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการตรวจสอบเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้พัฒนามาเป็น ตัวแปรและกำหนดประเด็นในการศึกษา ซึ่งประยุกต์มาจากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน โดยสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กรที่มีข้อมูลส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.1 ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.2 ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.3 ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.4 ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กรที่มีสังกัดหน่วยงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.5 ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.6 ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การที่มีประสบการณ์ทำงานในระบบ ERP ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

สมมติฐานที่ 2.1 การสนับสนุนจากผู้บริหารด้านการให้ความช่วยเหลือ มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

สมมติฐานที่ 2.2 การสนับสนุนจากผู้บริหารด้านการอำนวยความสะดวก มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

สมมติฐานที่ 2.3 การสนับสนุนจากผู้บริหารด้านการฝึกอบรม มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (Enterprise Resource Planning: ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดวิธีการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ ประกอบด้วย ผู้ปฏิบัติงานด้านพัสดุและผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี ที่สังกัดอยู่ในคณะ/สำนัก/ สถาบันของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน จำนวน 279 คน และทำการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 164 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ ส่วนที่ 2 ระดับการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ส่วนที่ 3 ระดับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Try Out) กับผู้ปฏิบัติงานด้านพัสดุ ด้านการเงินและบัญชี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 30 คน ด้วยวิธีการ Alpha Coefficient Reliability ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่นการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน = .952 และคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน = .950

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผล

ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน 2561 และใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ผล ดังนี้

1. สถิติค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร

2. สถิติค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับวิเคราะห์ระดับการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน และระดับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน จากนั้นทำการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรอิสระที่จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ด้วยค่าที (t-test) และตัวแปรอิสระที่จำแนกตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป ด้วยค่าความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างจึงวิเคราะห์รายคู่ด้วยวิธีการ LSD สำหรับเกณฑ์การแปลความหมายแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
5.00-3.68	มาก
3.67-2.34	ปานกลาง
2.33-1.00	น้อย

3. สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient: r) สำหรับวิเคราะห์ระดับการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน กับระดับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน สำหรับเกณฑ์การแปลความหมายแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ความหมาย
1.00-0.70	ความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก
0.69-0.30	ความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง
0.29-0.10	ความสัมพันธ์อยู่ในระดับน้อย

สำหรับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดไว้ที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (Enterprise Resource Planning: ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน สามารถสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล ได้ดังนี้

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร

ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 93.3 อายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.4 ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 79.8 สังกัดอยู่ในหน่วยงานระดับคณะ/ วิทยาลัย คิดเป็นร้อยละ 54.9 ระยะเวลาการปฏิบัติงานระหว่าง 2-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.4 และมีประสบการณ์ทำงานในระบบ ERP ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 54.3 และปฏิบัติงานระบบงานบริหารบัญชีแยกประเภท (GL) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 18.4

ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.01$) โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุด คือ ด้านการให้ความช่วยเหลือ ($\bar{X} = 3.08$) รองลงมาคือ ด้านการอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 3.04$) และด้านที่มีการสนับสนุนจากผู้บริหารน้อยที่สุด คือ ด้านการฝึกอบรม ($\bar{X} = 2.93$) เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายข้อมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการให้ความช่วยเหลือ พบว่า ผู้บริหารอนุมัติจัดหาอุปกรณ์ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์คอมพิวเตอร์ ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพอย่างเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 3.72$) แสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร พอใจกับการจัดหาอุปกรณ์ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพสำหรับการปฏิบัติงานในระบบ ERP สอดคล้องกับแนวคิดของ Smith and Medley (1987) ที่กล่าวว่า หน้าที่การบริหาร คือ การจัดกิจกรรมที่จำเป็นและทรัพยากร รวมถึงจัดหาเครื่องมือสำหรับการปฏิบัติงาน ในขณะที่ผู้บริหารกำหนดให้มีการทดสอบซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์ ระบบ ERP โดยรวม มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.78$) อาจเป็นเพราะผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กรมีความเห็นว่า ผู้บริหารสั่งการให้มีการทดสอบซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์ระบบ ERP นานๆ ครั้ง ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการทดสอบซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์จำเป็นต้องใช้ทั้งงบประมาณ เวลา และเจ้าหน้าที่ จึงเป็นเหตุผลให้การทดสอบซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์ระบบ ERP ทำได้ไม่สม่ำเสมอ

2. ด้านการอำนวยความสะดวก พบว่า ผู้บริหารมีการมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบรวมถึงแบ่งงานในระบบ ERP อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 3.28$) แสดงให้เห็นว่า ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การรู้หน้าที่และความรับผิดชอบปฏิบัติงานในระบบ ERP ของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ Smith and Medley (1987); พะยอม วงศ์สารศรี (2548) และคำนาย อภิปรัชญาสุกุล (2557) ที่ว่า ผู้บริหารมีหน้าที่ในการนำหรืออำนวยความสะดวกโดยศึกษารูปแบบพฤติกรรมความสามารถของพนักงานเพื่อกำหนดและมอบหมายความรับผิดชอบ รวมถึงระบุกิจกรรมในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมสร้างความรู้และแรงจูงใจเพื่อเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี ในขณะที่ผู้บริหารมีการกระตุ้นจูงใจการทำงานในระบบ ERP ด้วยการให้รางวัลหรือผลตอบแทน เช่น ค่าตอบแทนพิเศษ ค่าประสบการณ์ เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.78$) อาจเป็นเพราะผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การมีความเห็นว่าผู้บริหารไม่ค่อยกระตุ้นจูงใจด้วยการให้รางวัลหรือผลตอบแทน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการให้รางวัลและผลตอบแทนเกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายงบประมาณของส่วนงาน ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบก่อนดำเนินการอนุมัติค่าใช้จ่ายดังกล่าว ดังนั้น ผู้บริหารควรหาแนวทางกระตุ้นจูงใจผู้ปฏิบัติงานให้ทำงานในระบบ ERP ด้วยรูปแบบอื่น เช่น การยกย่องชมเชย การจัดทีมงานช่วยเหลือ การมอบหมายงานที่เหมาะสม เป็นต้น

3. ด้านการฝึกอบรม พบว่า ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมให้มีโอกาสเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา ที่เกี่ยวกับระบบ ERP เพื่อเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 3.20$) แสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การได้เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา เพื่อพัฒนาความรู้และวิธีปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบ ERP อยู่เสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของ พะยอม วงศ์สารศรี (2548) และพิชิต เทพวรรณ (2555) ที่ว่า ผู้บริหารมีหน้าที่ส่งเสริมกิจกรรมสร้างความรู้ ความพร้อม การสื่อสารและทัศนคติที่ดีของผู้ได้บังคับบัญชา รวมถึงหามาตรการสนับสนุนอบรมให้ความรู้เพื่อจูงใจพนักงานให้มั่นใจและยินดีเปลี่ยนแปลงไปพร้อมองค์การ ในขณะที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการเลือกวิทยากรนำเสนอความรู้เกี่ยวกับระบบ ERP มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.75$) อาจเป็นเพราะผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การมีความเห็นว่าไม่ค่อยได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการเลือกวิทยากรนำเสนอความรู้เกี่ยวกับระบบ ERP ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากในบางครั้งการฝึกอบรมเพื่อต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานในระบบ ERP อย่างเร่งด่วน จึงต้องดำเนินการจัดฝึกอบรมโดยเร็วที่สุด การเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกวิทยากรนำเสนอความรู้เกี่ยวกับระบบ ERP อาจทำให้เกิดความล่าช้าและแก้ไขปัญหาได้ไม่ทันการณ์

ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$) โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุด คือ ด้านความเกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 3.36$) รองลงมา คือ ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 3.26$) ด้านความทันเวลา ($\bar{X} = 3.20$) ด้านความเป็นมิตรกับผู้ใช้งาน ($\bar{X} = 3.10$) และด้านที่มีคุณภาพน้อยที่สุด คือ ด้านความสมบูรณ์ ($\bar{X} = 3.00$) เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายข้อมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านความเกี่ยวข้อง พบว่า ระบบ ERP มีการจำกัดการเข้าถึงข้อมูลเฉพาะผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 3.48$) แสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กรมีความเห็นว่าระบบ ERP มีความปลอดภัย เนื่องจากอนุญาตให้เข้าถึงข้อมูลได้เฉพาะผู้ปฏิบัติงานด้านพัสดุ ด้านการเงินและบัญชี สอดคล้องกับแนวคิดการวัดคุณภาพระบบสารสนเทศที่กล่าวว่า ความเกี่ยวข้องมีลักษณะสอดคล้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบ สัมพันธ์เชื่อมโยงกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ผู้รับต้องการ รวมถึงเชื่อมโยงกับงานปัจจุบัน ในขณะที่สารสนเทศจากระบบ ERP ที่ถูกประมวลผลมีเนื้อหา รายละเอียดสอดคล้องกับความต้องการใช้งาน และระบบ ERP อนุญาตให้เข้าถึงและเลือกใช้งานฟังก์ชันที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบตามต้องการได้ (ข้อ 1 และข้อ 2) มีค่าเฉลี่ยเท่ากันและเป็นค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.26$) อาจเป็นเพราะผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กรมีความเห็นว่าเนื้อหา รายละเอียดของสารสนเทศจากระบบ ERP ตอบสนองความต้องการใช้งานของผู้ปฏิบัติงานยังไม่ครอบคลุมทุก ประเด็นอย่างเพียงพอ และมีการจำกัดการเข้าถึงและการเลือกใช้งานฟังก์ชันระบบ ERP ได้อย่างอิสระในบางฟังก์ชัน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากสารสนเทศจากระบบ ERP ถูกกำหนดรูปแบบที่เป็นมาตรฐานจากผู้ผลิต เนื้อหาและรายละเอียดจึงอาจไม่ครอบคลุมทุกความต้องการของผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงสิทธิการเข้าถึงระบบ ERP อาจไม่ได้กำหนดให้กับผู้ปฏิบัติงานทุกคนและทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานขนาดเล็กระดับภาควิชาและหน่วยงานภายใต้สังกัดสำนักงานอธิการบดี

2. ด้านความทันเวลา พบว่า ระบบ ERP จัดเก็บข้อมูลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถเรียกใช้งานข้อมูลได้ตลอดเวลา มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 3.39$) แสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กรมีความเห็นว่าระบบ ERP รองรับข้อมูลได้เป็นจำนวนมาก และสามารถสืบค้นข้อมูลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ตลอดเวลา สอดคล้องกับแนวคิดการวัดคุณภาพระบบสารสนเทศที่กล่าวว่า ความทันเวลามีลักษณะเป็นปัจจุบันทันเหตุการณ์

ไม่ล่าสมัย ได้มาในเวลาไม่เร็วเกินไปหรือช้าจนใช้ประโยชน์ไม่ได้ โดยมีข้อมูลทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน และสามารถใช้เพื่อการพยากรณ์อนาคตได้ ในขณะที่ระบบ ERP สามารถเชื่อมโยงระบบงานต่างๆ เข้ากันได้อัตโนมัติอย่างรวดเร็ว มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.10$) อาจเป็นเพราะผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การมีความเห็นว่าการประมวลผลและเชื่อมโยงระบบงาน ERP ต้องใช้ระยะเวลาการประมวลผล ในบางครั้งระบบ ERP มักจะค้างและหยุดการเชื่อมต่อบางงาน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากระบบ ERP ใช้งานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 อย่างต่อเนื่องในทุกวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ส่งผลให้อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับระบบเสื่อมสมรรถนะ เช่น เซิร์ฟเวอร์ประมวลผลการทำงานได้ช้า รวมถึงขาดการทดสอบระบบอย่างสม่ำเสมอ จึงเป็นเหตุผลการประมวลผลและเชื่อมโยงระบบงานต่างๆ ยังเป็นปัญหา

3. ด้านความถูกต้อง พบว่า ระบบ ERP สามารถตรวจสอบความถูกต้องของแหล่งที่มาข้อมูลได้ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 3.31$) แสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การมีความเห็นที่สามารถสืบค้นที่มาที่ไปของแหล่งข้อมูลเพื่อความมั่นใจได้ว่าข้อมูลถูกต้อง สอดคล้องกับแนวคิดการวัดคุณภาพระบบสารสนเทศที่กล่าวว่า ความถูกต้องต้องมีลักษณะเป็นความจริงปราศจากความคลาดเคลื่อนและข้อผิดพลาด การประมวลผลถูกต้องตามที่คาดหวัง มีระดับของความรายละเอียดเที่ยงตรง แม่นยำ ผลลัพธ์เป็นที่น่าเชื่อถือ ในขณะที่ระบบ ERP แสดงภาษาอย่างถูกต้องไม่สื่อความหมายผิดพลาด มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.21$) อาจเป็นเพราะผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การมีความเห็นว่าระบบ ERP มีรูปแบบภาษาในบางระบบงานที่ทำให้เกิดความสับสนและเข้าใจคลาดเคลื่อน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากระบบ ERP ถูกกำหนดรูปแบบภาษาที่เป็นมาตรฐานจากผู้ผลิต ดังนั้น ระบบ ERP ควรจะมีรูปแบบภาษาที่เป็นกลางเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

4. ด้านความสมบูรณ์ พบว่า สารสนเทศจากระบบ ERP รวบรวมข้อเท็จจริงและรายละเอียดข้อมูลที่สำคัญไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 3.29$) แสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การมีความเห็นว่าข้อมูลสำคัญด้านพัสดุ ด้านการเงินและบัญชีได้ถูกรวบรวมไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์สามารถนำไปใช้งานได้ สอดคล้องกับแนวคิดการวัดคุณภาพระบบสารสนเทศที่กล่าวว่าความสมบูรณ์ มีลักษณะรายละเอียดเนื้อหา และข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ภายใต้ขอบเขตที่กำหนด โดยรวบรวมข้อเท็จจริงที่สำคัญทั้งหมดไว้ ในขณะที่ระบบ ERP มีความเสถียรไม่หลุดหรือล่มบ่อย แม้ใช้งานต่อเนื่องเป็นเวลานาน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.45$) อาจเป็นเพราะผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การมีความเห็นว่าระบบ ERP มักจะค้างและหยุดการเชื่อมต่อบางงาน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากอุปกรณ์เสื่อมสมรรถนะ เช่น เซิร์ฟเวอร์ สายสัญญาณ สัญญาณอินเทอร์เน็ต หรือมีจำนวนผู้ใช้

งาน (User) จำนวนมากเกินกว่าที่ระบบรองรับได้ จึงเป็นเหตุผลให้ระบบ ERP ยังมีปัญหาด้านความเสถียร

5. ด้านความเป็นมิตรกับผู้ใช้งาน พบว่า ระบบ ERP มีขั้นตอนการเข้าสู่ระบบง่าย ไม่ซับซ้อนเพียงใส่รหัสผ่านนันทรี มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 3.32$) แสดงให้เห็นว่า ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การมีความเห็นว่าการเข้าสู่ระบบ ERP ขั้นตอนไม่ยุ่งยาก มีกระบวนการสั้นและกระชับ สอดคล้องกับงานวิจัยและแนวคิดของ Polona (2008) และ Christensson (2014) ที่ว่า ความเป็นมิตรกับผู้ใช้งาน ต้องมีลักษณะใช้งานง่าย ไม่ยากที่จะเรียนรู้หรือเข้าใจ มีประสิทธิภาพ ในขณะที่ระบบ ERP ง่ายต่อการเรียนรู้ ผู้ไม่มีทักษะสามารถทำความเข้าใจและใช้งานได้ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.81$) อาจเป็นเพราะผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ มีความเห็นว่าผู้ที่ไม่มีทักษะการปฏิบัติงานในระบบ ERP จะไม่มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติงานย่อมเกิดข้อผิดพลาด อาจส่งผลกระทบต่องบการเงินของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในภาพรวมได้ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากระบบ ERP เป็นระบบสารสนเทศขนาดใหญ่ ประกอบด้วย 9 ระบบงาน การที่จะปฏิบัติงานในระบบ ERP ได้นั้น จำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งจากการฝึกอบรมภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความชำนาญและสามารถปฏิบัติในระบบงานได้จริงอย่างถูกต้อง

ผลการทดสอบสมมติฐาน

เปรียบเทียบความแตกต่างจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1.1 - 1.3 และ 1.5 พบว่า ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) เป็นระบบสารสนเทศขนาดใหญ่มีหลายระบบงาน ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การไม่มีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ใช้งานมาก่อน ดังนั้น จึงต้องเรียนรู้การปฏิบัติงานในระบบใหม่ทั้งหมด ทำให้มีความรู้ความสามารถในใช้งานไม่ได้แตกต่างกัน รวมถึงมีความต้องการใช้งานและได้รับสารสนเทศจากระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) ที่มีคุณภาพเหมือนกัน จึงเป็นสาเหตุให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์การ (ERP) ด้านความเกี่ยวข้อง ด้านความทันเวลา ด้านความถูกต้อง ด้านความสมบูรณ์ และด้านความเป็นมิตรกับผู้ใช้งาน ไม่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1.4 และ 1.6 พบว่า ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสังกัดหน่วยงานต่างกันมีลักษณะการทำงานที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติงานที่สังกัดสำนัก/สถาบัน ส่วนใหญ่จะเป็นบุคลากรส่วนกลางปฏิบัติงานด้านพัสดุ ด้านการเงิน และบัญชี ในระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ทุกขั้นตอนเสร็จสิ้นในทีเดียว ทำให้ได้รับคุณภาพจากการใช้งานและสารสนเทศจากระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ได้มากกว่า ผู้ปฏิบัติงานที่สังกัดคณะ/วิทยาลัย ที่ปฏิบัติงานด้านพัสดุ ด้านการเงินและบัญชี ทั้งที่ส่วนกลางคณะ/วิทยาลัย และกระจายไปยังเจ้าหน้าที่ภาควิชาต่างๆ ทำให้การปฏิบัติงานในระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มีลักษณะเป็นการส่งต่อไม่เสร็จสิ้นในทีเดียวและปฏิบัติงานโดยคนหลายกลุ่ม ส่วนผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ ประสิทธิภาพการทำงานในระบบ ERP ด้วยวิธี LSD พบว่า ผู้ปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพการทำงานในระบบ ERP ต่ำกว่า 1 ปี มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ($\bar{X} = 3.40$) มากกว่าผู้ปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพการทำงานในระบบ ERP 2-4 ปี มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.04$) อาจเป็นเพราะส่วนใหญ่ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กรที่มีประสิทธิภาพการทำงานในระบบ ERP ต่ำกว่า 1 ปี จะเป็นบุคลากรที่เพิ่งบรรจุเข้าทำงานใหม่ งานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา ยังมีไม่มาก ทำให้การใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ไม่ลึกซึ้งและหลายระบบงาน เพราะอยู่ในช่วงเริ่มต้นของเรียนรู้ จึงมีความคิดเห็นแตกต่างจากผู้ปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ 2-4 ปี ที่ใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มาเป็นเวลานาน ทำงานหลายระบบงาน มีมุมมองและประสบการณ์ ในด้านต่างๆ มากมาย จึงเป็นสาเหตุให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ทั้งในด้านความเกี่ยวข้อง ด้านความทันเวลา ด้านความถูกต้อง ด้านความสมบูรณ์ และด้านความเป็นมิตรกับผู้ใช้งาน แตกต่างกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน กับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2.1 – 2.3 พบว่า การสนับสนุนจากผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ด้านการให้ความช่วยเหลือ ($r=0.548$) ด้านการอำนวยความสะดวก ($r=0.524$) ด้านการฝึกอบรม ($r=0.520$) และในภาพรวม ($r=0.581$) มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง กับคุณภาพการใช้งานระบบ

การวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้บริหารทั้งระดับกลางและระดับสูงให้การสนับสนุนทั้งในด้านการให้ความช่วยเหลือ ด้านการอำนวยความสะดวก และด้านการฝึกอบรม เช่น การจัดสรรทรัพยากรในการปฏิบัติงาน การให้คำปรึกษาแก้ไขปัญหา การถ่ายทอดข้อมูล การมอบหมายสั่งการปฏิบัติงาน การติดตามผลการดำเนินงาน การกระตุ้นจูงใจการทำงาน การฝึกอบรม และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นกับกระบวนการฝึกอบรม เป็นต้น ถือเป็นการช่วยเหลือ ส่งเสริมเกื้อหนุนให้ผู้ปฏิบัติงานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กรสามารถทำงานได้อย่างคล่องตัว ชัดเจน รวมถึงเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) เพื่อให้ผลการดำเนินงานมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ

สรุปผลการทดสอบสมมติฐานตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	P	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
		เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
1. ข้อมูลส่วนบุคคล			
1.1 เพศ	0.417		✓
1.2 อายุ	0.593		✓
1.3 ระดับการศึกษา	0.090		✓
1.4 สังกัดหน่วยงาน	0.003*	✓	
1.5 ระยะเวลาการปฏิบัติงาน	0.297		✓
1.6 ประสบการณ์การทำงานในระบบ ERP	0.015*	✓	
2. การสนับสนุนจากผู้บริหาร	0.000*	✓	

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ควรให้ความสำคัญกับการนำระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มาใช้ในการปฏิบัติงานด้านพัสดุ ด้านการเงินและบัญชีอย่างจริงจังและเป็นระบบ โดยมีการกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการเงินการคลังของมหาวิทยาลัยอย่างเป็นรูปธรรม

2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ควรมีการทำแผนจัดโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งเก่าและใหม่ รวมถึงหน่วยงานผู้ทำหน้าที่ดูแลระบบเพื่อเป็นการต่อยอดความรู้ ความชำนาญในการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) และเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในทุกขั้นตอนของการฝึกอบรม และเมื่อเริ่มปีงบประมาณใหม่ควรมีการจัดประชุมซักซ้อมความเข้าใจถึงแนวทางและวิธีปฏิบัติงานในระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) เป็นประจำทุกปี

3. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ควรมีจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดหาอุปกรณ์ที่ใช้ร่วมกับระบบวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ที่มีประสิทธิภาพสูง เช่น เครื่องเซิร์ฟเวอร์ เพื่อความรวดเร็วในการปฏิบัติงานและความปลอดภัยของข้อมูลงานด้านพัสดุ ด้านการเงินและบัญชี รวมถึงจัดทำแผนการบำรุงรักษาอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานกับระบบวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ประจำปีและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

4. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานระบบวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้บริหารส่วนงาน ทีมผู้ใช้งานหลัก (Key User) และผู้เกี่ยวข้องด้านต่างๆ เพื่อทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบ ภาพรวมงบการเงินของมหาวิทยาลัยให้มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ รวมถึงทบทวนปัญหา อุปสรรค และให้เสนอแนะแนวทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาการใช้งานระบบวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน เช่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งานระบบวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) หรือปัญหาการใช้งานระบบวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP)

2. ควรขยายขอบเขตเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาให้กว้างขึ้น นอกเหนือจากแบบสอบถาม เช่น การสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกประกอบกับข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อทำให้ทราบถึงปัญหาที่ควรพัฒนาและปรับปรุงเกี่ยวกับระบบวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ให้มากยิ่งขึ้น

3. ควรศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการใช้งานระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (ERP) ในทุกวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อนำมารวบรวมและจัดทำแนวทางแก้ไขปัญหาย่อยอย่างเป็นรูปธรรม

รายการอ้างอิง

- คำนาย อภิปรัชญาสกุล. (2557). *คู่มือซอฟต์แวร์การวางแผนทรัพยากรองค์กร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท โฟกัสมีเดีย แอนด์ พับลิชชิง จำกัด.
- พยอม วงศ์สารศรี. (2548). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์สุภา.
- พนิดา พานิชกุล และสุธี พงศาสกุลชัย. (2552). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยเจริญการพิมพ์.
- พิชิต เทพวรรณ. (2555). *เครื่องมือการจัดการทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: บริษัท วิ.พรินทร์ (1991) จำกัด.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2555). *การนำระบบบริหารทรัพยากรองค์กร (ERP) สู่การปฏิบัติด้านการเงินและบัญชีของมหาวิทยาลัย (Go Live KU-ERP)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2558). *มติคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 9/2558*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2554). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ*. กรุงเทพฯ: บริษัท ส. เอเชียเพรส (1989) จำกัด.
- Carter, R. (1996). *Information Technology* (2nded.). Oxford, London: Martin's The Printer Ltd.
- Christensson, P. (2014). *User-Friendly Definition*. Retrieved May 6, 2018, from <https://techterms.com/definition/user-friendly>
- Polona, V., & Maja, Z. (2008). Perceptions and Importance of User Friendliness of IR Systems According to Users' Individual Characteristics and Academic Discipline. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 59(12).
- Smith, A. N., & Medley, D. B. (1987). *Information Resource Management*. Ohio USA: South-Western Publishing Co.
- Stair, R. M., & Reynolds, G. W. (2001). *Principles of Information Systems* (5thed.). Boston USA: Course Technology.

แนวทางการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพขององค์กรภาคอุตสาหกรรม

จังหวัดปทุมธานี

Guidelines for the Development of Healthy Organization Industrial in
Pathumthani Province

ภูชิสต์ ศรีเจริญ (Phuchit Sricharoen)¹

ชัยวุฒิ จันมา (Chaiwut Chanma)²

อนันต์ ธรรมชาลัย (Anan Thamchalai)³

¹นักศึกษาลัทธิศาสตร์ปรัชญาคุณูปกต สาขาวิชาการจัดการ

Doctor of Philosophy Program Management Program

^{2,3}อาจารย์ ดร., ประจำลัทธิศาสตร์ปรัชญาคุณูปกต สาขาวิชาการจัดการ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

Dr. Lecturer, Doctor of Philosophy Program Management Program

Faculty of Political Science, North Bangkok University

E-mail: puchiss99@hotmail.com

Received: 11 September 2018

Revised: 2 November 2018

Accepted: 7 January 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยแวดล้อมขององค์กรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพองค์กร 8 ประการ 2. เพื่อศึกษาปัจจัยแวดล้อมขององค์กรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่อยู่ร่วมกัน และ 3. เพื่อศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี การวิจัยแบบผสมทั้งเชิงปริมาณโดยเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามจำนวน 400 บริษัท และเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหาร ผู้จัดการและหน่วยงานภาครัฐจำนวน 17 คน พบว่า 1) ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรโดยรวมสามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพองค์กร 8 ประการโดยรวมได้ร้อยละ 34.7 (Adjusted $R^2 = .347$) โดยมีปัจจัยแวดล้อมของ

องค์กรด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ และด้านทัศนคติ ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านนโยบายและกฎระเบียบส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักของผลกระทบของตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวม พบว่า ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบมีน้ำหนักมากที่สุด ($Beta = .248$) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวม 2) ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรโดยรวมสามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอยู่ร่วมกันโดยรวมได้ร้อยละ 42.4 ($Adjusted R^2 = .424$) โดยมีปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านนโยบายและกฎระเบียบ และด้านทัศนคติ ส่งผลต่อพฤติกรรมอยู่ร่วมกันโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านหน้าที่ความรับผิดชอบส่งผลต่อพฤติกรรมอยู่ร่วมกันโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) แนวทางการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย (1) มาตรการเชิงรุก (2) มาตรการเชิงรับ (3) มาตรการเชิงป้องกัน และ (4) มาตรการการมีส่วนร่วมในการการสร้างเสริมสุขภาวะทั้ง 4 ส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนา, การสร้างเสริมสุขภาวะ, องค์กรภาคอุตสาหกรรม

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study environmental factors of organization affecting the creation of happy 8 workplace. 2) to study environmental factors of organization affecting cohabitation behavior and 3) to study how to create happy workplace for industrial organization in Pathumthani province. This mixed methodology research consisted of 400 samples and in-depth interview of 17 people including executives, managers and other staff of government organizations. The researcher found that 1) the multiple linear regression: the environmental factors affecting behavior creation of happy 8 workplace were 34.7% ($Adjusted R^2 = .347$). The statistical significance of environmental factors of organization in responsibilities and attitudes were 0.1 and in policies and regulations were .05. The independent variables affected the creation of happy 8 workplace which the responsibilities were the most important factor loading ($Beta=.248$). The organizational environment affected factors cohabitation behavior 42.4% ($Adjusted R^2 = .424$). The other factors including policies, regulations and

attitudes affected cohabitation behavior at statistical level of .01. The responsibilities affected cohabitation behavior at statistical level of .05. The attitudes were the most important factor loading which affected the cohabitation behavior (Beta = .283). The direction to develop happy workplace for industrial organization in Pathumthani province as following 1) proactive measure 2) reactive measure 3) preventive measure 4) collaborative measure to efficiently create happy workplace.

Keywords: Development, Happy workplace creation, Industrial organization

บทนำ

องค์การอนามัยโลกให้คำนิยามองค์กรสุขภาพ (Healthy Workplace) ว่าเป็นสถานที่ทำงานซึ่งพนักงานและผู้บริหารร่วมมือกันเพื่อพัฒนากระบวนการของการปกป้อง และสนับสนุน สุขภาพ ความปลอดภัย และความเป็นอยู่ของพนักงานทุกคน และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนใน 4 มิติ คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคมจิตวิทยา ทรัพยากรบุคลากรที่มีสุขภาพดี และการมีส่วนร่วมของชุมชนกับองค์กร (Burton, J., 2010) องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization: ILO) ได้ระบุผลสำรวจว่า ประเทศต่างๆ ทั่วโลกมีแนวโน้มที่จะกำหนดเพดานการทำงานของคนไว้ไม่เกินสัปดาห์ละ 40 ชั่วโมง แต่ก็ยังมีประเทศกำลังพัฒนาที่ยังมี ปัญหาคนทำงานหนักเกินไป มีสาเหตุ เช่น บุคคลต้องการทำงานจำนวนชั่วโมงมากขึ้น เพื่อให้มี รายได้พอเพียงต่อการเลี้ยงชีพ หรือการที่นายจ้างขอให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลาเป็นประจำเพื่อเพิ่ม การผลิตให้กับธุรกิจ ซึ่งประเทศไทยมีสัดส่วนคนทำงานจำนวนชั่วโมงมากที่สุดในอันดับที่ 3 ของโลก โดยร้อยละ 46.7 ทำงานมากกว่า 48 ชั่วโมง/ สัปดาห์ และประเทศไทยมีวันหยุดประจำปี ขึ้นต่ำน้อยมากในเอเชีย ซึ่งน้อยกว่าประเทศกัมพูชา อินโดนีเซีย และเวียดนาม (ภาณุภาคย์ พงศ์อดิชาติ, 2550) ประเทศไทยก็มีแนวคิดการสร้างองค์กรแห่งความสุข โดยสภาอุตสาหกรรม แห่งประเทศไทยได้ริเริ่มโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานในสถานประกอบการ เพื่อสร้าง เสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทำงานในสถานประกอบการที่จะเกิดความมั่นคงยั่งยืน ซึ่งเป็น สิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยการสนับสนุนในด้านงบประมาณของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยจัดตั้งเป็น มาตรฐานระบบบริหารจัดการคุณภาพชีวิตการทำงานในสถานประกอบการ (Management System of Quality of Work Life: MS-QWL) โดยครอบคลุมสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน คือ สุขภาวะกาย สุขภาวะ อารมณ์ สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางจิตวิญญาณ มีผลวิจัยว่ามาตรฐาน MS-QWL ช่วยลด

อัตราการลาป่วยได้ร้อยละ 17.13 และอัตราการลาและการขาดงานลดลงร้อยละ 42.89 ต่อมา แผนงานสุขภาวะองค์กรภาคเอกชน สสส. ได้นำเสนอแนวทางการสร้างองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) โดยประกอบไปด้วยความสุข 8 ประการ คือ การมีสุขภาพดี การมีน้ำใจงาม การผ่อนคลาย การใฝ่หาความรู้ การมีคุณธรรม การปลอดหนี้ การมีครอบครัวที่ดี และการมีสังคมดี ซึ่งจะก่อให้เกิดสุขภาวะที่ดี 4 มิติ คือ กาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งการสร้างความสุขในที่ทำงานจะทำให้พนักงานมีความสุขดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม มีความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่เพื่อนร่วมงาน เกิดบรรยากาศในการทำงานที่ดี มีแรงจูงใจในการทำงานมากยิ่งขึ้น องค์กรเองจะได้รับประโยชน์จากการมีบุคลากรที่กระตือรือร้น เปี่ยมไปด้วยพลังแห่งความคิดและการเพิ่มผลการปฏิบัติงาน ความสุข 8 ประการ จึงหมายถึง การจัดสมดุลชีวิตมนุษย์ผ่านความสุขในโลก 3 ใบที่ทับซ้อนกัน คือ ความสุขของตนเอง ครอบครัว และองค์กร สังคม การบริหารองค์กรสมัยใหม่มีแนวโน้มเป็นการบริหารองค์กรแบบองค์รวม (Holistic Management) มากยิ่งขึ้น และเน้นการเติบโตอย่างยั่งยืน (Sustainable Growth) การมีคุณธรรมในการดำเนินธุรกิจ เน้นการเพิ่มผลผลิต (High Performance Organization) ขณะเดียวกันก็เน้นการปรับตัว (Adaptive Organization) เป็นองค์กรที่พนักงาน ชุมชน และภาคส่วนมีความสุข (Living Organization) แนวทางการบริหารเพื่อให้องค์กรสามารถอยู่รอดจากวิกฤตต่างๆ และทำให้องค์กรเติบโตอย่างยั่งยืน โดยได้ทั้งผลผลิต และพนักงานมีความสุข รวมเรียกว่า “องค์กรสุขภาวะ” (Healthy Organization) นอกจาก “องค์กรสุขภาพดี” แล้วยังมีการบริหารจัดการที่มีรูปแบบคล้ายกัน หรือมีลักษณะอย่างเดียวกัน ซึ่งถูกเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น จิตวิญญาณแห่งองค์กร (Spirituality Organization) องค์กรแห่งความเบิกบานใจ (Joyful Organization) องค์กรที่มีความยืดหยุ่น (Flexible Organization) บริษัท สุขภาพดี (Healthy Companies) สถานที่ทำงานที่ดี (Healthy Workplace) องค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) เป็นต้น การนำเสนอกรอบความคิดเรื่ององค์กรแห่งความสุขของประเทศไทย ซึ่งสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาวะให้มีความหมายขององค์กรแห่งความสุข (ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์, จุลยวรรณ ค้วงโคตะ และนพพร ทิแก้วศรี, 2556) ประกอบด้วย 2 มุมมอง

1. การอธิบายองค์กรแห่งความสุข ที่เน้นกระบวนการ ซึ่งองค์กรแห่งความสุข หมายถึง กระบวนการพัฒนาคนในองค์กรอย่างมีเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้องค์กรมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง นำพาองค์กรไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน
 2. การอธิบายองค์กรแห่งความสุข ที่เน้นลักษณะขององค์กรแห่งความสุข ซึ่งองค์กรแห่งความสุข หมายถึง องค์กรที่คนทำงานมีความสุข ที่ทำงานน่าอยู่ ชุมชนสมานฉันท์ ประกอบด้วย
- 1) คนทำงานมีความสุข (Happy People) หมายถึง พนักงานตระหนักว่าตนเองเป็นบุคคลที่มี

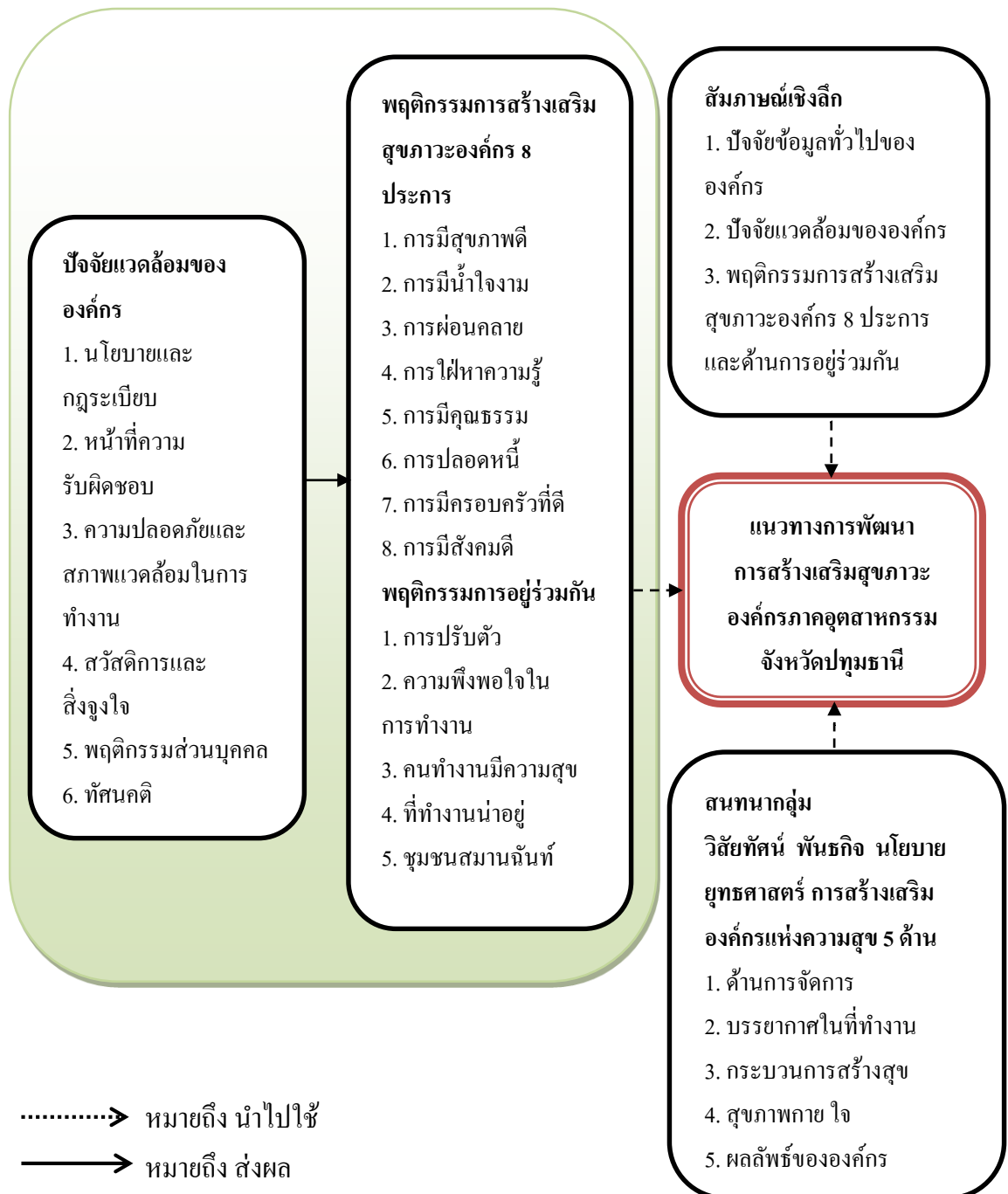
ความสำคัญขององค์กร มีความเป็นมืออาชีพ มีความจำเป็นอยู่ มีครอบครัวที่อบอุ่น มีศีลธรรมอันดีงาม และเอื้ออาทรต่อตนเองและสังคม 2) ที่ทำงานน่าอยู่ (Happy Home) พนักงานต้องรู้สึกที่ทำงานคือ บ้านหลังที่ 2 ของพนักงาน มีความรัก ความสามัคคีในองค์กร โดยที่ทำงานน่าอยู่นี้ประกอบด้วย ความอบอุ่นของบ้าน (House) คนในองค์กร (Human) และความสุข (Happy) และ 3) ชุมชนสมานฉันท์ (Happy Team Work) ชุมชนต้องมีความสามัคคี มีการทำงานเป็นทีม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน และเอื้ออาทรกับสังคมรอบข้างชุมชนสมานฉันท์ หมายความว่า ลูกค้าหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กร รวมถึงชุมชน สังคมพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานขององค์กร

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมานี้ การทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต แต่สถานการณ์ในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า บุคคลขาดความสุขในการทำงาน เนื่องมาจากการแข่งขันที่สูงขึ้น ชั่วโมงการทำงานยาวนานมากขึ้น เทคโนโลยีที่ทันสมัย สิ่งเหล่านี้ทำให้บุคคลขาดความสุขในการทำงาน ส่งผลต่อองค์กรทั้งในด้านอัตราการลาออก ประสิทธิภาพการทำงานลดลง ขวัญกำลังใจตกต่ำลง รวมทั้งความเจ็บป่วยและความไม่ปลอดภัยในการทำงานที่เพิ่มขึ้นของกลุ่มคนทำงานในภาคอุตสาหกรรม และจากการที่ผู้วิจัยได้ร่วมดำเนินโครงการในการสร้างเสริม สุขภาวะองค์กร ระยะที่ 2 โดยสภาอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีร่วมกับแผนงานสุขภาวะองค์กรภาคเอกชน (สสส.) จึงสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริม สุขภาวะองค์กร 8 ประการ ภาคอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี เพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้บริหารองค์กรได้นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนา การวางแผนกลยุทธ์และนโยบาย ในการบริหารจัดการองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งความสุขต่อไปผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร ภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี เนื่องการภาคอุตสาหกรรมเป็นชุมกำลังหลักในการขับเคลื่อนประเทศ ดังนั้นเมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยประกอบด้วย มาตรการเชิงรุก มาตรการเชิงรับ มาตรการเชิงแก้ไขป้องกัน และ มาตรการการมีส่วนร่วมในการการสร้างเสริมสุขภาวะทั้ง 4 ส่วนอย่างมีประสิทธิภาพอันจะนำไปสู่ความสูญเสียในด้านต้นทุนและทรัพย์สิน ดังเจตนารมณ์ขององค์กรต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร ภาคอุตสาหกรรม หรือการสร้างองค์กรแห่งความสุข สามารถสร้างองค์กรแห่งความสุขด้วยกิจกรรม Happy Workplace 8 ประการนั้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วนประกอบสำคัญ โดยส่วนแรกคือ ปัจจัยแวดล้อมขององค์กร ประกอบด้วย 1. นโยบายและกฎระเบียบ 2. หน้าที่ความรับผิดชอบ 3. ความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน 4. สวัสดิการและสิ่งจูงใจ

5. พฤติกรรมส่วนบุคคล และ 6. ทักษะคน ส่วนที่สองคือ พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการ 1. การมีสุขภาพดี 2. การมีน้ำใจงาม 3. การผ่อนคลาย 4. การใฝ่หาความรู้ 5. การมีคุณธรรม 6. การปลอดหนี้ 7. การมีครอบครัวที่ดี 8. การมีสังคมดี และส่วนที่สามคือ พฤติกรรมการอยู่ร่วมกัน 1. การปรับตัว 2. ความพึงพอใจในการทำงาน 3. คนทำงานมีความสุข 4. ที่ทำงานน่าอยู่ 5. ชุมชนสมานฉันท์ ดังที่ปรากฏตามกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยแวดล้อมขององค์กรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยแวดล้อมขององค์กรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการอยู่ร่วมกัน
3. เพื่อศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี

สมมติฐานของงานวิจัย

1. ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการ
2. ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรส่งผลต่อพฤติกรรมการอยู่ร่วมกัน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้วิธีการผสมผสาน ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative and Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาถึงระบบการจัดการของเสียภายในโรงงานอุตสาหกรรมพลาสติกของไทยปัจจุบัน โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ดังนี้

ประชากร คือ สถานประกอบการภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี โดยผู้แทนเป็นผู้บริหาร/ ผู้จัดการ ที่ยังคงปฏิบัติงานสถานประกอบการอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี ซึ่งในปัจจุบันมีสถานประกอบการภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี จำนวน 3,682 บริษัท (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี, 2559)

กลุ่มตัวอย่าง (เชิงปริมาณ) ผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรเท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่าง 351 บริษัท โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เก็บตัวอย่างเพิ่มอีก 49 บริษัทรวมทั้งสิ้น 400 บริษัท

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ (แบบสอบถาม) จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการของเสียทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นคำถามแบบตรวจรายการให้เลือกคำตอบ (Check List) จำนวน 99 ข้อ โดยนำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นมาหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยได้รับความอนุเคราะห์จาก

ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนเป็นผู้ประเมินแบบสอบถามโดยได้ผลการประเมิน IOC 0.88 และผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง (Try Out) จำนวน 30 บริษัทเพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.91

กลุ่มตัวอย่าง (เชิงคุณภาพ) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากผู้บริหารระดับสูง ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ คณะกรรมการความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน คณะกรรมการสวัสดิการ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant Person) ด้วยการเจาะจงเลือก (Purposive Sampling) จากผู้บริหารภาครัฐและเอกชน จำนวน 17 คน และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่มจากผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจำนวน 10 คน เพื่อศึกษาข้อมูลที่ครอบคลุมเกี่ยวกับปัจจัยภายในองค์กรที่สร้างความสุขในการทำงาน และเสนอแนวทางการพัฒนาการสร้างความสุขภาวะองค์กรภาคอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานีที่เหมาะสมต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นต้นแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาระบบการโดยผ่านรูปแบบการพัฒนาศักยภาพหลากหลายรูปแบบและพัฒนาในด้านต่างๆ ของบุคคลให้สอดคล้องและมีทิศทางเดียวกันกับความต้องการขององค์กรและสังคม
2. เป็นต้นแบบกำหนดนโยบาย ได้แก่ สร้างวัฒนธรรมในการทำงาน ส่งเสริมความรักความสามัคคีระหว่างคนในองค์กร ส่งเสริมให้บุคคลแสดงความคิดเห็นความสามารถตนเองได้อย่างเต็มที่
3. เป็นต้นแบบด้านการบริหาร ด้านความสัมพันธ์ในองค์กรทั้งภายในองค์กร และภายนอกองค์กร
4. เป็นต้นแบบการทำสถานที่ทำงานให้เป็นเสมือนบ้านหลังที่สอง การให้ทั้งความสุขทางกายและความสุขทางใจ รวมทั้งจิตวิญญาณ มีความเอื้ออาทรกันความอบอุ่นสุขุมในครอบครัว เป็นที่ปรึกษาและดูแลพนักงานอย่างลือที่ลืออาศัยระหว่างกัน มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมการทำงานด้วยความรู้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ มีระบบสอนงานจากรุ่นพี่ ถ่ายทอดประสบการณ์การทำงาน รวมทั้งดูแลสวัสดิการรายได้เป็นอย่างดี เพียงพอ ลดภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ เพื่อให้พนักงานคลายความกังวลและสามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการ

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแวดล้อมขององค์กรส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวม

ปัจจัยแวดล้อมขององค์กร	Unstandardized		Standardized	t	Sig
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std.Err	Beta		
ค่าคงที่	1.527	.173		8.833**	.000
1. ด้านนโยบายและกฎระเบียบ	.130	.054	.154	2.384*	.018
2. ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ	.205	.051	.248	3.991**	.000
3. ความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน	-.104	.055	-.111	-1.909	.057
4. ด้านสวัสดิการและสิ่งจูงใจ	.059	.054	.066	1.094	.275
5. ด้านพฤติกรรมส่วนบุคคล	.114	.063	.114	1.807	.072
6. ด้านทัศนคติ	.193	.052	.217	3.733**	.000
Adjusted R ² = .347, R ² = .357					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรโดยรวมสามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวมได้ร้อยละ 34.7 (Adjusted R² = .347) โดยมีปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ และด้านทัศนคติ ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านนโยบายและ

กฎระเบียบส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักของผลกระทบของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวม พบว่า ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบมีน้ำหนักมากที่สุด (Beta = .248) ที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวม

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการอยู่ร่วมกัน

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแวดล้อมขององค์กรส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการอยู่ร่วมกันโดยรวม

ปัจจัยแวดล้อมขององค์กร	Unstandardized		Standardized	t	Sig
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std.Err	Beta		
ค่าคงที่	1.370	.151		9.074**	.000
1. ด้านนโยบายและกฎระเบียบ	.144	.048	.184	3.032**	.003
2. ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ	.107	.045	.139	2.381*	.018
3. ความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน	.003	.048	.003	0.053	.958
4. ด้านสวัสดิการและสิ่งจูงใจ	.058	.047	.069	1.225	.221
5. ด้านพฤติกรรมส่วนบุคคล	.103	.055	.111	1.859	.064
6. ด้านทัศนคติ	.234	.045	.283	5.181**	.000
Adjusted R ² = .424, R ² = .433					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรโดยรวมสามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการอยู่ร่วมกันโดยรวมได้ร้อยละ 42.4 (Adjusted R² = .424) โดยมีปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านนโยบายและกฎระเบียบ และด้านทัศนคติส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการอยู่ร่วมกันโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ปัจจัย

แวดล้อมขององค์การด้านหน้าที่ความรับผิดชอบส่งผลต่อพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักของผลกระทบของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อส่งผลต่อพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันโดยรวม พบว่า ด้านทัศนคติมีน้ำหนักมากที่สุด ($Beta = .283$) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันโดยรวม

3. เพื่อศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี

สรุปผลจากการวิจัยในภาพรวม ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอในวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่ามีแนวทางการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีประกอบด้วย (1) มาตรการเชิงรุก (2) มาตรการเชิงรับ (3) มาตรการเชิงป้องกัน และ (4) มาตรการการมีส่วนร่วมในการการสร้างเสริมสุขภาวะในองค์กร

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรโดยรวมสามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวมได้ร้อยละ 34.7 ($Adjusted R^2 = .347$) โดยมีปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ และด้านทัศนคติ ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านนโยบายและกฎระเบียบส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักของผลกระทบของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวม พบว่า ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบมีน้ำหนักมากที่สุด ($Beta = .248$) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร 8 ประการโดยรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกิสรา หวังดี (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้สุนทรียศาสตร์เพื่อพัฒนาความผูกพันในองค์กร กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี พบว่า แนวความคิดความสุข 8 ประการ สามารถช่วยเพิ่มความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กรได้จริง โดยสามารถดำเนินกิจกรรมให้เกี่ยวเนื่องกับการสร้างความผูกพันของคนในองค์กรได้ 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมที่ไม่ต้องใช้งบประมาณกับกิจกรรมที่ต้องใช้งบประมาณ และยังคงพบความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาที่เสมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน การสร้างบรรยากาศในการทำงาน การมีส่วนร่วมในองค์กร ที่สำคัญการเปิดใจรับสิ่งใหม่ๆ ที่ดีๆ เป็นการค่อยๆ ซึมซับการเพิ่มความผูกพันต่อองค์กร ผูกพันต่อคนในองค์กรด้วยกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรโดยรวมสามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานร่วมกันโดยรวมได้ร้อยละ 42.4 (Adjusted R² = .424) โดยมีปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านนโยบายและกฎระเบียบ และด้านทัศนคติ ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ปัจจัยแวดล้อมขององค์กรด้านหน้าที่ความรับผิดชอบส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักของผลกระทบของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันโดยรวม พบว่า ด้านทัศนคติน้ำหนักมากที่สุด (Beta = .283) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันโดยรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงเนตร ธรรมกุล (2555) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างสุขภาวะในองค์กร พบว่าหลักการที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากในการปรับปรุงสุขภาวะ ความปลอดภัยและความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงาน คือ (1) ต้องมีการพัฒนานโยบายและนำไปปฏิบัติในระดับชาติและระดับองค์กรเพื่อสนับสนุนสุขภาวะของพนักงาน (2) ต้องมีการป้องกันและสนับสนุนสุขภาวะในสถานประกอบการ (3) ต้องมีการปรับปรุงสิทธิในการเข้าถึงการบริการอาชีวอนามัยขั้นพื้นฐาน (4) ต้องมีการสื่อสารถึงการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงสุขภาวะของพนักงาน และ (5) ควรมีการนำประเด็นสุขภาวะของพนักงานมาพิจารณาในระดับกว้างทั้งในบริบทการศึกษา การค้าขายและธุรกิจ และการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานีประกอบด้วย (1) มาตรการเชิงรุก (2) มาตรการเชิงรับ (3) มาตรการเชิงป้องกัน และ (4) มาตรการการมีส่วนร่วมในการการสร้างเสริมสุขภาวะในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของวิชา หวังพลายเจริญสุข (2558) การดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร กรณีศึกษาองค์กรสร้างสุข พบว่า 1) ผลการศึกษาความสุขในการทำงานของบุคลากรองค์กรสร้างสุข พบว่า ความสุขในการทำงานเกิดจาก ลักษณะของงาน สัมพันธภาพในการทำงาน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงาน การได้รับการสนับสนุนสวัสดิการขององค์กร และการได้รับการยอมรับทางสังคม และ 2) พบว่า การดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร ประกอบไปด้วย การได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงขององค์กร การมีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมายที่เอื้อต่อการเป็นองค์กรสร้างสุข มีคณะกรรมการ หน่วยงาน หรือบุคลากรที่ดูแลงานด้านการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เกิดขึ้นในทุกระดับตั้งแต่ในระดับบุคคล กลุ่ม และ องค์กร พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกอย่างจริงจังให้บุคลากรมีความคิดที่เป็นระบบ เพื่อนำมาบูรณาการใช้กับการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
2. มีการสร้างความตระหนักและสร้างความกระตือรือร้นให้คนในองค์กรทราบถึงความสำคัญของการเรียนรู้
3. มีการสื่อสารวิสัยทัศน์ขององค์กรให้ชัดเจนซ้ำแล้วซ้ำเล่า มีการจัดแบ่งหน้าที่ในการบริหารงานเอาไว้อย่างชัดเจน ภายใต้การมีวิสัยทัศน์ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
4. ส่งเสริมการมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร โดยการปลูกฝังให้แก่งานเพื่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อองค์กรและเป็นการรักษาคนให้อยู่กับองค์กรนานมากขึ้น ทั้งนี้ ผู้บริหารต้องมอบอำนาจ มอบความไว้วางใจ และต้องกล้าเสี่ยงที่จะมอบหมายงานสำคัญ
5. ส่งเสริมความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานให้ตรงกับงานในหน้าที่ และการจัดเก็บงานอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการจัดการความถูกต้องของข้อมูล การจัดทำความรู้และจัดเก็บให้เป็นที่เป็นทาง เพื่อให้สามารถค้นหาได้ง่ายขึ้น และทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลนั้นได้ง่ายมากขึ้น
6. ปรับปรุงระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ให้สอดคล้องกับการใช้งานเทคโนโลยีขององค์กร เพียงพอต่อการใช้งาน และทันต่อความต้องการของเด็กนักเรียน
7. สร้างบุคคล กลุ่ม องค์กร ที่เป็นต้นแบบเพื่อให้เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มเติมการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น วิธีการประชุมระดมสมอง (Brainstorming Session) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเชิงวิชาการในการลด การควบคุม การป้องกัน และการแก้ไขทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรภาคอุตสาหกรรม
2. ควรทำการศึกษาวิจัยโดยการทดลองใช้กับหน่วยงานย่อยในโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากในแต่ละโรงงานต่างๆ จะมีหลายหน่วยผลิตย่อยที่มีคุณลักษณะเฉพาะจึงควรศึกษาอันจะพัฒนาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรภาคอุตสาหกรรมจากระดับองค์กรสู่ระดับหน่วยงานย่อยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

รายการอ้างอิง

- ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์, จุลยวรรณ ค้างโคตะ และนพพร ทิแก้วศรี. (2556). *มาสร้างองค์กรแห่งความสุข*. นนทบุรี: บริษัทสองขา ศรีเอชัน จำกัด.
- ดวงเนตร ธรรมกุล. (2555). *การสร้างสุขภาวะในองค์กร*. นนทบุรี: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี. ภาณุภาคย์ พงศ์ดิชาติ. (2550). *สมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน (Work life Balance) ในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและการทำงานกระแสใหม่ของการบริหารทรัพยากรบุคคล*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ
- วิชา หวังพลายเจริญสุข. (2558). *การดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร: กรณีศึกษาองค์กรสร้างสุข*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ, คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศุภิสรา หวังดี. (2558). *การประยุกต์ใช้สุนทรียสาธกเพื่อพัฒนาความผูกพันในองค์กร กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี. (2559). *รายงานวิเคราะห์สถานะเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ปี 2559 (มกราคม-มิถุนายน 2559)*. ปทุมธานี: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี.
- Burton, J. (2010). *WHO Healthy Workplace Framework and Model: Background and Supporting literature and Practices*. Submitted to Evelyn Kortum. Geneva, Switzerland: WHO Headquarters.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

รูปแบบการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก
A Model for the Establishment of a Book Center for Higher Education
Institutions in the Eastern Region Network

ณปภา จิรมงคลเลิศ (Napapha Jiramongkollert)¹

บรรพต วิรุณราช (Banpot Wiroonrath)²

¹นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ

Ph.D.Candidate, Doctor of Philosophy Program in Public Enterprise Management

²รศ.ดร., ที่ปรึกษาหลักสูตรนิพนธ์, วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Thesis Advisor, Assoc. Prof. Dr., Graduate School of Commerce, Burapha University

E-mail: napaphaj@gmail.com

Received: 1 August 2019

Revised: 15 September 2019

Accepted: 24 October 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและภารกิจของศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก เพื่อตอบวัตถุประสงค์ดังกล่าว งานวิจัยนี้อาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก จำนวน 17 คน การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยเทคนิคเดลฟาย และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติข้อมูลค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ การตรวจสอบความถูกต้องและรับรองผลการศึกษาวิจัยด้วยการขอความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ (โดยกำหนดให้เป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไปและมีประสบการณ์การเขียนหนังสือหรือตำรา) จำนวน 6 คน

ผลการวิจัยพบว่า ในการพัฒนารูปแบบการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรแบ่งเป็น 4 พันธกิจหลัก คือ

1. กิจกรรมต้นน้ำ คือ ต้นฉบับหนังสือตำรา ได้แก่ 1) ด้านการแสวงหาอาจารย์หรือนักวิชาการ ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับมีมาตรฐานตามหลักวิชาการ 2) ด้านการเขียนหนังสือตำรา ต้นฉบับ และ 3) ด้านการสร้างคุณค่าให้กับหนังสือตำรา ตรงตามความต้องการของผู้อ่าน

2. กิจกรรมกลางน้ำ คือ ผลิตหนังสือตำรา ได้แก่ 1) ด้านวิธีการนำข้อมูลต้นฉบับมาจัดพิมพ์ ออกแบบปก เนื้อใน การใช้กระดาษ ความสวยงาม 2) ด้านกระบวนการจัดพิมพ์ต้องทันสมัย ถูกต้อง รวดเร็ว เคลือบปก เข้าเล่มเรียบร้อย และ 3) ด้านรูปเล่มมีสีสันสวยงามดึงดูดความสนใจ น่าอ่าน ทำให้เกิดมูลค่าในตัวหนังสือตำรา

3. กิจกรรมปลายน้ำ คือ จำหน่ายหนังสือตำรา ได้แก่ 1) ด้านหนังสือ ตำรา มีความถูกต้องเรียบร้อย ตรงรูปแบบ 2) ด้านคลังสินค้า สถานที่จัดจำหน่ายสวยงาม ทำเลที่ตั้ง ควรเป็นมหาวิทยาลัยบูรพา และ 3) ด้านการบริการก่อน-ระหว่าง-หลังการขาย ที่ดีมีประสิทธิภาพ พนักงานมีจิตใจในการให้บริการ

4. ประเด็นอื่นๆ การบริหารจัดการศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก ควรเป็นแบบเครือข่าย โดยการส่งตัวแทนจากทุกสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก เพื่อมาเป็นคณะกรรมการบริหาร (บอร์ดบริหาร) เป็นผู้กำหนดนโยบายในการบริหารจัดการทั้งกิจกรรมต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ 2) ด้านการลงทุนร่วมกัน โดยส่วนงานใดมีงบประมาณมากลงทุนมากส่วนงานใดมีงบประมาณน้อยลงทุนน้อย ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบหุ้นเช่นเดียวกับสหกรณ์ออมทรัพย์ และ 3) ด้านการแบ่งผลประโยชน์ ให้เป็นไปตามการลงทุนในสัดส่วนที่เท่ากับงบประมาณการลงทุน แต่ต้องเป็นองค์การที่ไม่หวังผลกำไรสูงสุด

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดตั้ง, ศูนย์หนังสือ, สถาบันอุดมศึกษา, เครือข่ายภาคตะวันออก

Abstract

The purpose of this research was to study a model and missions of a book center for higher education institutions in the Eastern region network. In order to fulfill this objective, this research employed a qualitative research methodology. Key-informants are 17 authorities and experts in administrating higher education institutions in the Eastern region network. The data had been collected by taking in-depth interviews with Delphi Technique. Data was statistically analyzed by using median and interquartile range. Research results was verified and rectified by

approaching opinions from 6 authorities (who were at least assistant professor and experienced in publishing books or textbooks).

The research found that, to develop a model of a book center for higher education institutions in the Eastern region network, stakeholders should fulfill 4 main tasks as the followings:

1. Upstream activities should focus on a manuscript of books and textbooks: 1) a search for instructors or academics who had empirical and well-known publications with academic standard; 2) a writing of manuscript; and 3) a value enhancement on books and textbooks matching with readers' needs.

2. Midstream activities should focus on a publishing process of books and textbooks: 1) a process on publishing manuscript, designing cover, formatting content, and choosing proper paper; 2) a publishing process must be modern, accurate, fast, and neat; and 3) a production should be colorful, attractive, and adorable for enhancing value-added products.

3. Downstream activities should focus on selling concerning on: 1) books and textbooks with accuracy and correct specification; 2) stocks, stores, and a center located at Burapha University; and 3) pre-sales, mid-sales, and after sales services with efficiency and service-mind officers.

4. Others relevant issues were those of: 1) in terms an administrative structure, a board committee of a book center for higher education institutions in the Eastern region network should be collected from representatives from each member. They should be mutually responsible for formulating management policies from upstream, midstream, and downstream; 2) in terms of collective investment, institution with high budgets should invest more than those who had lower budgets. A board committee might consider for an establishment of cooperative unit; and 3) in terms of profit sharing, a board committee must concern on investing proportions corresponding with initial budgets. Notwithstanding, a book center network should stand on non-maximizing profit organization.

Keywords: Model for the establishment, Book center, Higher education, Institutions in the eastern region

บทนำ

สถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของโลก ที่มีชื่อเสียงมาอย่างยาวนานเป็นแหล่งการเรียนรู้ในด้านวิชาการ การวิจัยทางการศึกษาแล้ว ยังเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ทางด้านวิชาการแขนงต่างๆ ให้กับนิสิตนักศึกษา นักวิชาการ นักวิจัย และประชาชนทั่วไป สามารถแสวงหานำหนังสือ ตำราเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ให้กับตนเองและต่อยอดทางการศึกษาได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ตามที่ได้กล่าวมานี้ สถาบันอุดมศึกษาระดับ Top30 ของโลกทุกแห่งมีศูนย์หนังสือหรือสถานที่จำหน่ายจัดแสดงหนังสือ ตำรา อุปกรณ์การเรียน สภาพแวดล้อมหรือสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ถือว่ามีความสำคัญในฐานะปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำได้เป็นอย่างดี บทบาทของศูนย์หนังสือของมหาวิทยาลัยได้ทำหน้าที่ในฐานะแหล่งเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการตลอดจนนิสิตนักศึกษา และยังมีความสำคัญต่อผู้ศึกษาค้นคว้าในฐานะแหล่งเรียนรู้ สถานที่ซื้อขายหนังสือของบุคคลทั่วไป เพื่อได้ใช้ประโยชน์และยังสามารถบริการวิชาการให้แก่ชุมชนในมหาวิทยาลัยและบริเวณใกล้เคียงได้อีกด้วย

สำหรับประเทศไทยมีศูนย์หนังสือของมหาวิทยาลัยต่างๆ จำนวน 24 สถาบัน อันประกอบไปด้วย 1) ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 4) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยรามคำแหง 5) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 6) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 7) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยมหิดล 8) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยขอนแก่น 9) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 10) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยมหาสารคาม 11) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 12) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยศิลปากร 13) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 14) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ 15) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยสวนดุสิต 16) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยศรีปทุม 17) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยพายัพ 18) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยรังสิต 19) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 20) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 21) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี 22) ศูนย์หนังสือพระจอมเกล้าธนบุรี (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี) 23) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร และ 24) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

เมื่อนำมาจำแนกตามการจัดอันดับมหาวิทยาลัยของ QS World Ranking ในกรณีของประเทศไทย มหาวิทยาลัยชั้นนำ 8 แห่ง จะพบว่ามีศูนย์หนังสือเป็นของสถาบันตนเองทั้งสิ้น 1) ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยมหิดล 3) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 4) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 5) ศูนย์หนังสือ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 6) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยขอนแก่น 7) ศูนย์หนังสือพระจอมเกล้าธนบุรี 8) ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (QS World Ranking, 2560)

ซึ่งจะเห็นได้ว่าศูนย์หนังสือของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งจำเป็นต้องมีการแข่งขันกัน ในแง่ของผู้ประกอบการแบบธุรกิจ เพื่อสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 65 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร トラไว้ ณ วันที่ 6 เมษายน พุทธศักราช 2560 เป็นปีที่ 2 ในรัชกาลปัจจุบัน รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศ อย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการ เพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว การจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วยยุทธศาสตร์ชาติ (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก, 2560) สำหรับกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติได้ดำเนินการยกร่างกรอบยุทธศาสตร์แห่งชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปี โดยกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและยุทธศาสตร์ ดังนี้

วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และเป็นคตินัยประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข ตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ ในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ระดับสูง เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว และสร้างความสุขของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย 6 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง 2) ยุทธศาสตร์การสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน 4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม 5) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 6) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนา ระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2559)

ดังจะเห็นได้ว่าการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก นั้น ได้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ในข้อ 2 ยุทธศาสตร์การสร้างความสามารถในการแข่งขัน กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาสามารถสร้างสมรรถนะทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการค้าและการลงทุน สะท้อนความต้องการและศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษา ในพื้นที่ภาคตะวันออก อีกทั้งอยู่บนการแข่งขันที่เป็นธรรมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนพัฒนาทักษะและองค์ความรู้

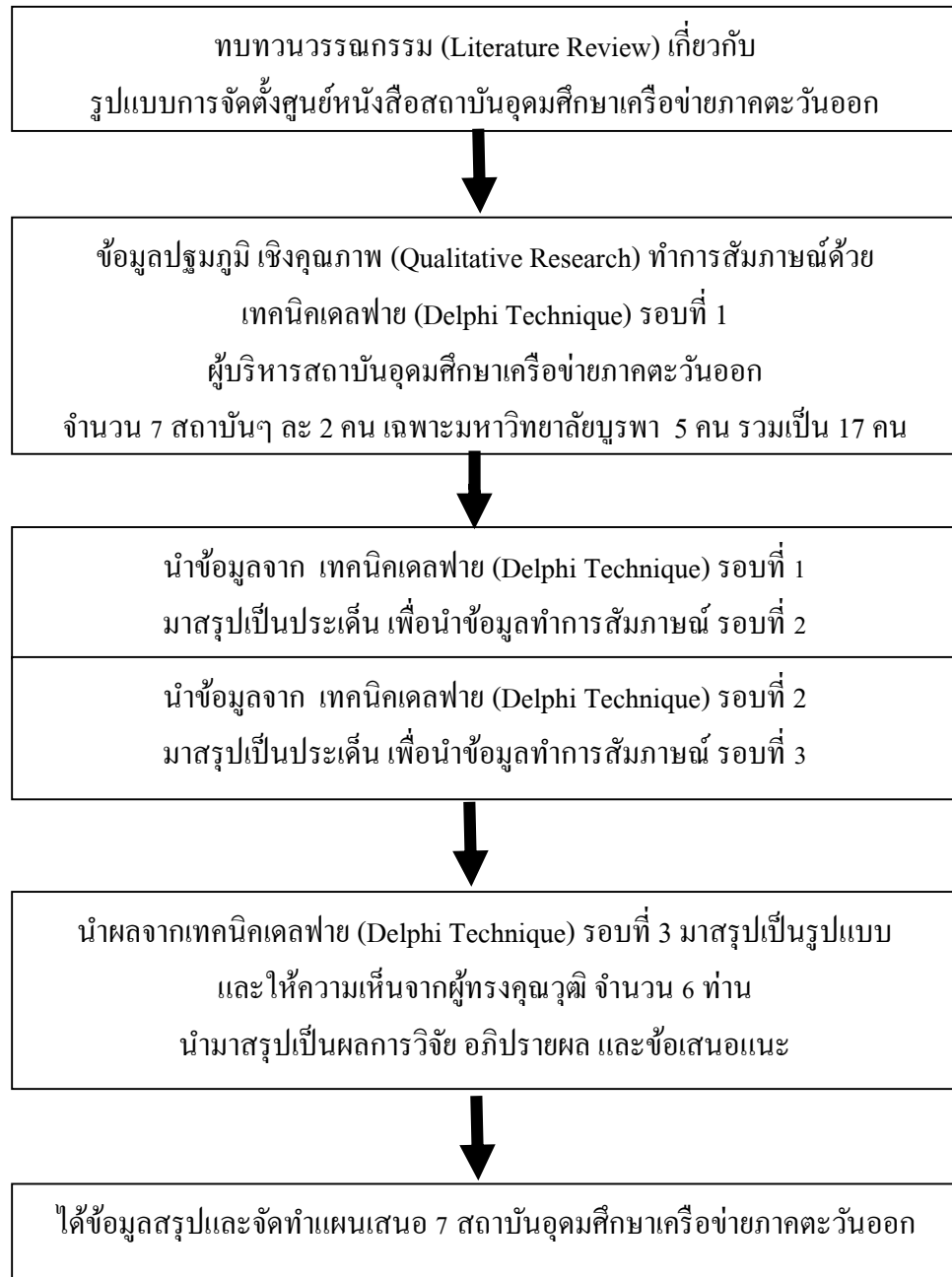
การเป็นผู้ประกอบการ ในการสร้างสรรค์ศูนย์หนังสือให้มีสินค้าและบริการรูปแบบใหม่ให้มีจุดเด่น เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ลูกค้า และก้าวทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึงยังเป็นการส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นภาคตะวันออก ให้เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ วิชาการ การวิจัย ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ภูมิปัญญาชาวบ้าน จนสามารถพัฒนาศูนย์หนังสือที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีความหลากหลายในแง่ของวิชาการ เพื่อสนองตอบผู้บริโภคทุกระดับและรณรงค์ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ นักศึกษา นักเรียน และประชาชนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก เห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของศูนย์หนังสือในสถาบัน ให้เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ เตรียมความพร้อมสำหรับรูปแบบการดำเนินธุรกิจใหม่ๆ อาทิเช่น การซื้อขายผ่านทางเว็บไซต์ หรือเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

มหาวิทยาลัยบูรพา ประกอบด้วย 3 วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตบางแสน วิทยาเขตจันทบุรี และวิทยาเขตสระแก้ว โดยคณาจารย์ บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ และนิสิต เป็นจำนวนมาก ได้มีภารกิจหลักในการผลิตบัณฑิตทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ออกไปรับใช้สังคมเป็นจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อให้บุคลากรทางการศึกษาต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นมีแหล่งเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ ซึ่งแสดงตัวตนของสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก อันได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยบูรพา (แม่ข่าย) 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี 3) มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ 4) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก 5) วิทยาลัยเฉลิมกาญจนาจารย์ของ 6) วิทยาลัยชุมชนตราด และ 7) วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2560) เพื่อให้เกิดการส่งเสริมทางด้านวิชาการ และอำนวยความสะดวกสำหรับบุคลากรในมหาวิทยาลัยบูรพา ตลอดจนสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายในภาคตะวันออกที่ยังไม่มีศูนย์หนังสือประจำสถาบัน ในการนี้ หากมีการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเป็นการสำเร็จจะเป็นการจากการสร้างรายได้ให้กับสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก ตลอดจนคณาจารย์และนักวิชาการประจำสถาบันอุดมศึกษา และยังสามารถส่งเสริมศักยภาพทางด้านวิชาการ ทั้งเป็นการสนับสนุน จัดหา จำหน่ายหนังสือ ตำรา คู่มือ สื่อการเรียนการสอน เอกสารทางวิชาการ ต่างๆ วัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา ตลอดจนของที่ระลึกประจำสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายภาคตะวันออก ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา บุคลากร บุคคลทั่วไป ให้สามารถศึกษาค้นคว้าได้อย่างทั่วถึงและสะดวกมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

รูปแบบและภารกิจของศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก

กรอบดำเนินการทำวิจัย

ทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management)

Hopp (2007); พิภพ ลลิตาภรณ์ (2559); Lee (2556); Zigiari (2000) ได้กล่าวว่า การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) คือ การรวมเอาหัวใจสำคัญของ กระบวนการทางธุรกิจ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การแยกวัตถุดิบไปจนกระทั่งถึงเสร็จสิ้นกระบวนการเป็นสินค้า หรือบริการถึงมือลูกค้าตรงกับความต้องการและก่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด ตลอดจน กระบวนการที่อยู่ระหว่างกลางที่เรียกได้ว่าเป็นห่วงโซ่ระหว่างกิจกรรมหรือหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ ผู้จัดหาวัตถุดิบ หรือสินค้า (Suppliers) การผลิต (Manufacturing) การขนส่ง (Transportation, Logistic) การเก็บสินค้า (Warehouse, Storage) การกระจายสินค้า (Distributor) ข้อมูลสารสนเทศ (Information) เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) เครือข่ายต่างๆ ทั้งในและนอก องค์กร (Network) การขายสินค้า (Sell) และลูกค้า (Customers) ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้จะ จัดระบบให้ประสานกันอย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำ ซึ่งปัจจัยทั้งหมด ล้วนสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในช่วงเวลานั้นๆ ดังนั้น องค์กรต้องสามารถจัดการกับความไม่แน่นอนได้ ตลอดจนการจัดการกับห่วงโซ่อุปทานนั้น จึงต้องมีการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ทุกหน่วยงานทุกแผนกในห่วงโซ่อุปทานได้รับทราบ และสร้างหรือก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจและพร้อมใช้งานกลยุทธ์หรือแผนที่ได้กำหนดหรือ วางไว้และทำให้แต่ละหน่วยงานสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงเปรียบเสมือนกับการ รักษาสมดุลของกระบวนการที่ซับซ้อน เพื่อพร้อมรับมือกับสถานการณ์ในอนาคตที่เปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization)

ทฤษฎีการจัดการห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Management)

Porter (1985); บุรณะศักดิ์ มาดหมาย (2552); เอกมล เอี่ยมศรี (2556); Martin and Flinn (2003) ได้กล่าวถึง ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) เป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่เป็นการสร้างความได้เปรียบ ในการแข่งขันให้กับองค์กรผ่านการวิเคราะห์กิจกรรมต่างๆ ในห่วงโซ่ กล่าวคือ กิจกรรมหลัก และ กิจกรรมสนับสนุน ที่ต้องเชื่อมโยงกันจนทำให้เกิดคุณค่าหรือค่านิยมให้กับลูกค้า ผ่านการวิเคราะห์ ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการที่มีประโยชน์ต่อการส่งมอบคุณค่าให้ลูกค้าและ ทบทวนทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถทำเพื่อเพิ่มมูลค่าในสินค้าหรือบริการได้ในกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ (1) การวิเคราะห์กิจกรรม คือ ระบุกิจกรรมที่นำไปสู่การส่งมอบสินค้าหรือบริการขององค์กร ซึ่งต้องอาศัยการใช้แรงงานได้อย่างเหมาะสม การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (2) การวิเคราะห์คุณค่า คือ ระบุสิ่งที่มีคุณค่าของลูกค้า ในกระบวนการที่ดำเนินการแต่ละกิจกรรมแล้วมีผลงานออกมา มีการเปลี่ยนแปลงถ้าจำเป็นและการต้องให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อที่มีต่อลูกค้าและสังคม

และ (3) การประเมินผลและการวางแผนการ คือ ตัดสินใจเลือกสิ่งที่จะต้องเปลี่ยนแปลง และทำการวางแผนว่าองค์กรจะทำให้ให้กับลูกค้าได้บ้างและสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่งคือการใช้ระบบตลาดอย่างเหมาะสมไม่แสวงหากำไรจนเอาเปรียบผู้อื่น ตลอดจนการพึงเลี้ยงสะท้อนจากลูกค้าให้มากยิ่งขึ้น

ทฤษฎีการพัฒนาองค์กร (Organization Development)

การพัฒนาองค์กร (Organization Development) เป็นกระบวนการที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้ามุ่งสู่การปรับปรุงพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ซึ่งกระบวนการนี้ต้องอาศัยทุกภาคส่วนหรือหน่วยงานในองค์กรต้องมีวัตถุประสงค์เดียวกัน ร่วมกันทำงานเป็นทีม มีระบบและประสานงานกันมีระบบการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร มีการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาองค์กร ทั้งนี้ ต้องมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิกในองค์กรทุกหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและร่วมมือกันหาทางแก้ไขข้อบกพร่องนั้น และสิ่งที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาองค์กร คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้น จึงต้องมีการส่งเสริมให้บุคลากรได้เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ความชำนาญอยู่เสมอเช่นเดียวกับการปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยเสมอเช่นกัน และในการนี้ องค์กรต้องมีความรับผิดชอบต่อลูกค้าและสังคมสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีจริยธรรมและศีลธรรมอันดีสำหรับการบริหารจัดการองค์กรอีกด้วย

แนวคิดองค์กรแบบเครือข่าย (Networking Organization)

องค์กรแบบเครือข่าย (Network Organization) เป็นกลยุทธ์ของการปรับตัวด้วยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือท่ามกลางการแข่งขันระหว่างผู้ที่มีส่วนได้เสียกับธุรกิจไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการผู้ขาย คู่แข่งทางธุรกิจ ลูกค้า เพื่อให้เกิดความช่วยเหลือหรือพึ่งพาอาศัยกันในด้านต่างๆ เช่น แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี ทรัพยากรทางการบริหาร นำสื่อสังคมออนไลน์ (Social Network) อาทิเช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ มีการระดมสมอง ร่วมกันแบ่งงานกันทำ ติดต่อประสานงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน จนกระทั่งนำไปสู่การลดต้นทุน การพัฒนาปรับปรุง และการสร้างเครือข่ายที่แข็งแกร่งและยั่งยืนในอนาคตต่อไป

กรอบแนวคิด 7 ประการของแมคคินซี (McKinsey 7's Framework)

McKinsey 7's Framework หรือ 7S Model ประกอบด้วยกรอบแนวคิด 7 ประการ ได้แก่ (1) โครงสร้าง (Structure) (2) ยุทธศาสตร์ (Strategy) (3) พนักงาน (Staff) (4) สไตล์การบริหาร (Management Style) (5) ระบบและวิธีการดำเนินงาน (System and Procedure) (6) ทักษะ (Skill) และ (7) คุณค่าร่วม (Shared Value) โดยตัวแปรทั้ง 7 ประการมีความสัมพันธ์ซึ่งกัน เหมาะสำหรับ

ใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบวินิจฉัยภายในองค์กรซึ่งเป็นเครื่องมือที่เข้าใจง่ายและสามารถตรวจสอบได้อย่างรอบด้าน ซึ่งจะช่วยให้ค้นพบความไม่เหมาะสมหรือปัญหาขององค์ประกอบต่างๆ ซึ่งองค์การและที่ปรึกษาด้านการพัฒนาองค์กรสามารถใช้เป็นแนวทางในการเลือกเครื่องมือหรือในการปรับปรุงหรือแทรกแซงการพัฒนาองค์กรให้เหมาะสมเพื่อสร้างให้คนในองค์กรมีค่านิยมร่วมกัน มีทัศนคติที่ดียอมรับต่อความเปลี่ยนแปลง และมีวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนต่อการเปลี่ยนแปลงที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดความสอดคล้องขององค์ประกอบทั้งหมดขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตลอดจนความยั่งยืนขององค์กรต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษารูปแบบการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นศึกษาถึงประเด็นต่างๆ ทั้งกิจกรรมต้นน้ำ กิจกรรมกลางน้ำ กิจกรรมปลายน้ำ และประเด็นอื่นๆ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะเป็นสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี 3) มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา 4) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดชลบุรี 5) วิทยาลัยเฉลิมกาญจนาภิเษยของ จังหวัดระยอง 6) วิทยาลัยชุมชนตราด จังหวัดตราด และ 7) วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยการสังเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เก็บข้อมูลผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานสถาบันอุดมศึกษา ด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) จำนวน 17 ท่าน และตรวจสอบความถูกต้องและรับรองผลการศึกษาโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการให้ความเห็นจาก ผู้ทรงคุณวุฒิ (ตำแหน่งทางวิชาการผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป) ในมหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 6 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบในการหาความสอดคล้องและเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการวิจัย

รูปแบบการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยเทคนิคเดลฟาย ที่มีค่ามัธยฐาน (Median: Md) น้อยกว่า 3.50 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range: IQR) ไม่เกิน 1.50 ซึ่งปรากฏว่าของรูปแบบการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถูกคัดออก จาก 41 ประเด็น คงเหลือ 38 ประเด็น เนื่องจากมีค่าพิสัย

ระหว่างควอไทล์เกิน 1.50 สรุปได้ว่า รูปแบบและภารกิจการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษา เครือข่ายภาคตะวันออก ที่ผ่านเกณฑ์ในรอบที่ 2 ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้ (Practicality) เพื่อสร้างเป็นรูปแบบการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่าย ภาคตะวันออก นั้น ประกอบด้วย 4 พันธกิจหลัก คือ กิจกรรมต้นน้ำ กิจกรรมกลางน้ำ กิจกรรมปลายน้ำ และประเด็นอื่นๆ รวมเป็น 37 ประเด็นที่เป็นไปได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เทคนิคเดลฟาย ทั้ง 3 รอบ ประกอบด้วย 4 พันธกิจหลัก คือ

กิจกรรมต้นน้ำ

ประเด็นที่ 1 การแสวงหาอาจารย์หรือนักวิชาการ มาเขียนหนังสือ-ตำรา ด้นฉบับ มีวิธีการต่างๆ ดังนี้

1) ติดต่อเชิญอาจารย์-นักวิชาการ ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และยอมรับมีมาตรฐานตามหลักวิชาการมาเขียนหนังสือ-ตำรา

2) ทาบทามอาจารย์ผู้ประเมิณผลงานวิชาการ (ผศ., รศ., ศ.) และมีตำแหน่งทางวิชาการ มาเขียนด้นฉบับให้สอดคล้องกับหลักสูตร

3) รับด้นฉบับจากอาจารย์-นักวิชาการที่สนใจส่งมาให้พิจารณาตามความต้องการของตลาด

4) จัดอบรมการเขียนหนังสือ-ตำรา เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมจะได้เขียนหนังสือ-ตำรา มาให้พิจารณาต่อไป

5) สรรหาเรื่องราวจากชุมชนและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจากผลงานวิจัยมาทำเป็นหนังสือโดยขออนุญาตจากเจ้าของผลงาน

6) เปิดช่องทางให้อาจารย์ - นักวิชาการ นำเอกสารประกอบการสอนหรือคู่มือการสอนมาเสนอให้ผลิตเป็นหนังสือ

7) เปิดช่องทางให้อาจารย์-นักวิชาการ ที่จะขอผลงานทางวิชาการนำผลงานของตนเองมาผลิตเป็นหนังสือ-ตำราตามเกณฑ์คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) กำหนดในการจ้างศูนย์หนังสือฯ จัดพิมพ์

8) ประสานไปยังคณะในสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก ให้คัดเลือกอาจารย์-นักวิชาการ มาเขียนหนังสือ-ตำราตามเงื่อนไขและข้อตกลง

ประเด็นที่ 2 การเขียนหนังสือ-ตำรา ด้นฉบับ

1) ได้จากผู้เขียนที่มีชื่อเสียงและมีประสบการณ์ทำให้มีวิธีการเขียนที่น่าสนใจ

2) สถาบันอุดมศึกษาส่งเสริมให้อาจารย์เขียนผลงานทางวิชาการต้องเป็นเรื่องที่น่าสนใจทันสมัย

3) จัดประกวดหนังสือ-ตำราแต่ละสาขา เพื่อให้ได้ผลงานที่ดีที่สุดและน่าสนใจออกสู่ตลาด

4) คัดเลือกผลงานทางวิชาการของอาจารย์ที่ยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการที่เหมาะสมกับหลักสูตรของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก ตามบริบททางสังคมในปัจจุบัน

5) คัดเลือกหนังสือ-ตำราที่เน้นบริบทเกี่ยวกับภาคตะวันออก ทางทะเล การค้าชายแดน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

6) รูปแบบการเขียนหนังสือ-ตำราต้องอ่านง่าย เข้าใจง่าย เหมาะกับศักยภาพของผู้เรียน

7) แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก มาเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพดีพิมพ์เป็นหนังสือ-ตำราออกสู่ตลาด

8) คัดเลือกผลงานทางวิชาการที่ยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการ และผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก (Peer Review) ในระดับดีมากนำมาผลิตเป็นหนังสือ-ตำรา

ประเด็นที่ 3 ได้ดัดฉบับหนังสือ-ตำราที่มีคุณค่าตรงตามความต้องการ

1) ต้องมีวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี จะทำให้หนังสือ-ตำราเกิดคุณค่ามากยิ่งขึ้น

2) สร้างคุณค่าให้กับหนังสือ-ตำราโดยการเชิญอาจารย์ตัวแทนตามสาขาวิชาของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกมาเขียนร่วมกัน และใช้ในการเรียนการสอนร่วมกัน

3) จัดประกวดเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับหนังสือ-ตำราแต่ละสาขาวิชาที่ชนะเลิศ

4) ทำวิจัยถึงความต้องการของนิสิตนักศึกษาและนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เสนอแนะเพื่อนำมาเขียนเป็นหนังสือ-ตำราตรงตามความต้องการของผู้เรียนจริง

5) สร้างความแตกต่างให้กับหนังสือ-ตำราสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับภาคตะวันออก

6) จัดทำเป็น E-book เพื่อให้น่าสนใจ และให้เข้าถึงได้สะดวกมีผู้อ้างอิง (Citation) จำนวนมาก

กิจกรรมกลางน้ำ

ประเด็นที่ 1 นำหนังสือ-ตำรา ดัดฉบับมาเรียบเรียงให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

1) โรงพิมพ์เอกชนที่มีประสบการณ์ ความชำนาญ เชี่ยวชาญ มาตรฐาน ISO และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

2) เจ้าของผลงานทางวิชาการเป็นผู้ออกแบบโดยได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ

3) แต่งตั้งคณะกรรมการกลางของศูนย์หนังสือฯ ที่มีความรู้ด้านอักษรศาสตร์ นิเทศศาสตร์ เป็นบุคลากรประจำศูนย์หนังสือฯ

ประเด็นที่ 2 การจัดทำหน้า (page) จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มหนังสือ-ตำรา

1) จ้างโรงพิมพ์เอกชนเนื่องจากมีเครื่องจักร อุปกรณ์ที่ทันสมัย มีความชำนาญและเชี่ยวชาญอยู่แล้ว

2) ในระยะเริ่มแรกของศูนย์หนังสือฯ ควรจ้างโรงพิมพ์เอกชน หากในอนาคตมีผลประกอบการดีมาก ค่อยลงทุนเครื่องจักร อุปกรณ์ และบุคลากรเอง

ประเด็นที่ 3 ได้หนังสือ-ตำรารูปเล่มสวยงาม น่าอ่าน มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการ

1) จ้างเอกชนผู้มีประสบการณ์ มีความชำนาญ

2) ศูนย์หนังสือฯ มีเจ้าหน้าที่ประจำเอง เพื่อประสานกับความต้องการของเจ้าของผลงาน

กิจกรรมปลายน้ำ

ประเด็นที่ 1 รับหนังสือ-ตำราจากโรงพิมพ์-สำนักพิมพ์ ตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อย ศูนย์หนังสือฯ แต่งตั้งกองบรรณาธิการ และเจ้าหน้าที่ประจำ เป็นผู้ตรวจสอบ ตลอดจนนำเทคโนโลยี โปรแกรมสำเร็จรูป ที่ทันสมัยมาช่วยในการตรวจสอบ

ประเด็นที่ 2 ทำเลที่ตั้งคลังสินค้าและหน้าร้านของศูนย์หนังสือฯ เพื่อการจัดจำหน่าย มหาวิทยาลัยบูรพา มีทำเลที่ตั้งที่ดีที่สุด เนื่องจากเป็นศูนย์กลางของภาคตะวันออก มีประชากร นิสิต นักศึกษา นักเรียน ตลอดจนมีสถาบันการศึกษาจำนวนมาก

ประเด็นที่ 3 การจัดจำหน่ายหนังสือ-ตำรา

1) สินค้าต้องดีมีคุณภาพ มีราคายุติธรรม

2) พนักงานต้องมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหนังสือ-ตำราสินค้าต่างๆ ภายในศูนย์หนังสือฯ สามารถแนะนำเบื้องต้นได้เป็นอย่างดี

3) พนักงานต้องมีความตั้งใจในการให้บริการ ยิ้มแย้ม แจ่มใส ยินดีให้บริการทั้งหน้าร้าน และใน Website, Line, Applications ต่างๆ

4) ศูนย์หนังสือฯ ควรมี QR-Code เพื่อให้ลูกค้าสามารถแนะนำความคิดเห็น (Feedback) ด้านต่างๆ ได้ เพื่อนำมาปรับปรุงสินค้าและบริการต่อไป

ประเด็นอื่นๆ โครงสร้างการบริหารจัดการและการแบ่งผลประโยชน์

1. โครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์หนังสือฯ ควรเป็นแบบเครือข่าย โดยการส่งตัวแทนจากทุกสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก เพื่อมาเป็นคณะกรรมการบริหาร (บอร์ดบริหาร)

เป็นผู้กำหนดนโยบาย การบริหารจัดการทั้งระบบต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และแต่งตั้งหรือจัดจ้างผู้จัดการศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก เพื่อบริหารจัดการแบบบูรณาการด้วย

2. การลงทุนร่วมกัน โดยการใคร่มีงบประมาณมากลงทุนมาก ใครมีงบประมาณน้อยลงทุนน้อย อาจอยู่ในรูปแบบหุ้นเช่นเดียวกับสหกรณ์ออมทรัพย์

3. การแบ่งผลประโยชน์ เป็นไปตามการลงทุน ในสัดส่วนที่เท่ากับจำนวนเงินการลงทุน แต่ต้องเป็นองค์การที่ไม่หวังผลกำไรสูงสุด

2. ผลการวิเคราะห์การให้ความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 6 ท่าน ให้ความเห็นชอบกับกิจกรรมต้นน้ำ กิจกรรมกลางน้ำ และประเด็นอื่นๆ ส่วนกิจกรรมปลายน้ำ ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความคิดเพิ่มเติม คือ ศูนย์หนังสือฯ 1) ควรเพิ่มหน้าร้านที่เป็นแบบออนไลน์ มีเว็บไซต์อย่างเป็นทางการ ตลอดจนแอปพลิเคชัน (Applications) 2) ควรมีการจำหน่ายอุปกรณ์การศึกษาต่างๆ ของที่ระลึกของสถาบันอุดมศึกษา เครือข่ายภาคตะวันออก และของที่ระลึกของฝากภาคตะวันออก 3) สร้างค่านิยมให้กับนิสิต นักศึกษาให้รักหนังสือ รักการอ่าน 4) จัดโซน (Zone) หนังสือให้หลากหลาย มุมสบาย หนังสือ น่าอ่าน 5) ควรมีมุมเล็กๆ ในห้องสมุดหรือจุดที่เหมาะสมเพื่อเป็นการแนะนำหนังสือตำราของ อาจารย์ และ 6) ควรมีจัดกิจกรรม (Event) เพื่อจัดอบรม พบปะ พูดคุย เวียนไปในแต่ละสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายฯ

อภิปรายผล

กิจกรรมต้นน้ำ คือ ต้นฉบับหนังสือ-ตำรา

1. ด้านการแสวงหาอาจารย์หรือนักวิชาการที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานตามหลักวิชาการ ประกอบด้วย การติดต่อเชิญอาจารย์หรือนักวิชาการที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานตามหลักวิชาการมาเขียนหนังสือ-ตำรา การทาบทามอาจารย์ผู้ประเมินผลงานวิชาการ (ผศ., รศ., ศ.) และมีตำแหน่งทางวิชาการมาเขียนต้นฉบับให้สอดคล้องกับหลักสูตร ซึ่งจะสอดคล้องกับ Slone, Mentzer and Dittmann (2013) ที่กล่าวว่า การแสวงหาคนที่มีความสามารถให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆ มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

ส่วนการรับต้นฉบับจากอาจารย์หรือนักวิชาการที่สนใจส่งมาให้พิจารณาตามความต้องการของตลาด การจัดอบรมการเขียนหนังสือ-ตำราเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมจะได้เขียนหนังสือ-ตำรามาให้พิจารณาต่อไป การสรรหาเรื่องราวจากชุมชนและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจากผลงานวิจัยของอาจารย์หรือนักวิชาการมาทำเป็นหนังสือโดยขออนุญาตจากเจ้าของผลงาน สอดคล้องกับ

Fisher (2013) ที่กล่าวว่า การผลิตสินค้าหรือบริการต้องดำเนินการผลิตให้สอดคล้องตรงตามความต้องการของตลาด ตลอดจนการเปิดช่องทางให้อาจารย์หรือนักวิชาการ นำเอกสารประกอบการสอนหรือคู่มือการสอนมาเสนอให้ผลิตเป็นหนังสือหรือที่จะนำผลงานทางวิชาการ นำผลงานของตนเองมาผลิตเป็นหนังสือ-ตำรา ตามเกณฑ์คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) กำหนดในการจ้างศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเพื่อจัดพิมพ์ และประสานไปยังคณะต่างๆ ในสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก ให้คัดเลือกอาจารย์หรือนักวิชาการ มาเขียนหนังสือ-ตำราตามเงื่อนไขและข้อตกลง ซึ่งจะสอดคล้องกับ Lee (2013) และ Slone, Mentzer and Dittmann (2013) ที่กล่าวว่าในการจัดการการผลิตสินค้าต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีความถนัดและมีความชำนาญแตกต่างกันเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิตรวมทั้งต้องดึงบุคลากรที่มีความสามารถ ความเชี่ยวชาญในด้านที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้สินค้ามีคุณภาพ

2. ด้านการเขียนหนังสือ-ตำราต้นฉบับ ประกอบไปด้วย การได้รับคำแนะนำชี้แนะจากผู้เขียนที่มีชื่อเสียงและมีประสบการณ์ทำให้มีวิธีการเขียนที่น่าสนใจ การส่งเสริมให้อาจารย์เขียนผลงานทางวิชาการ และต้องเป็นเรื่องที่น่าสนใจมีความทันสมัย การจัดประกวดหนังสือ-ตำราแต่ละสาขา เพื่อให้ได้ผลงานที่ดีที่สุดและน่าสนใจผลิตเป็นหนังสือ-ตำราออกสู่ตลาด การคัดเลือกผลงานทางวิชาการของอาจารย์ที่ยื่นของตำแหน่งทางวิชาการที่เหมาะสมกับหลักสูตรของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายฯ ตามบริบททางสังคมในปัจจุบัน ตลอดจนคัดเลือกหนังสือ-ตำราที่เน้นบริบทเกี่ยวกับภาคตะวันออก ทางทะเล การค้าชายแดน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ Christensen (2015) ที่อธิบายว่าในการผลิตและนำสินค้าไปสู่ผู้บริโภคนั้นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสินค้าให้มีรูปแบบใหม่และมีความทันสมัย เหมาะสมกับสถานการณ์ในแต่ละยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปและสอดคล้องกับบริบทความต้องการของสังคม ซึ่งรูปแบบการเขียนหนังสือ-ตำราต้องอ่านง่าย เข้าใจง่าย เหมาะกับศักยภาพของผู้เรียน และต้องมีการคัดเลือกผลงานทางวิชาการที่ยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการ และผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก (Peer Review) ในระดับดีมากนำมาผลิตเป็นหนังสือ-ตำรา และที่สำคัญต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์หนังสือฯ มาเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกผลงานทางวิชาการที่มีดีมีคุณภาพตีพิมพ์เป็นหนังสือ – ตำราออกสู่ตลาดต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ Martin and Flinn (2003) ที่กล่าวว่าความสามารถในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าโดยต้องคำนึงถึงการใช้งานที่เหมาะสม สะดวกในทุกด้านและมีจุดเด่นที่น่าสนใจโดยที่ยังรักษาคุณภาพของสินค้า

3. ด้านการสร้างคุณค่าให้กับหนังสือ-ตำรา ตรงตามความต้องการของผู้อ่าน ประกอบด้วย ต้องมีวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี จะทำให้หนังสือ-ตำรา

เกิดคุณค่ามากยิ่งขึ้น สร้างคุณค่าให้กับหนังสือ-ตำรา โดยการเชิญอาจารย์ตัวแทนตามสาขาวิชาของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก มาเขียนร่วมกันและใช้ในการเรียนการสอนร่วมกัน หรือการจัดประกวดเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับหนังสือ-ตำราแต่ละสาขาวิชาที่ชนะเลิศ รวมถึงการทำวิจัยถึงความต้องการของนิสิตนักศึกษาและนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เสนอแนะเพื่อนำมาเขียนเป็นหนังสือ-ตำรา ตรงตามความต้องการของผู้เรียนจริง เพื่อสร้างความแตกต่างให้กับหนังสือ-ตำรา สะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับภาคตะวันออก และที่สำคัญต้องจัดทำเป็น E-book เพื่อนำมาสนน และให้เข้าถึงได้สะดวกมีผู้อ้างอิง (Citation) จำนวนมาก สอดคล้องกับ Fisher (2013) ที่กล่าวว่าสินค้าต้องตรงกับความต้องการของตลาด และสอดคล้องกับ Lambert and Knemeyer (2013 อ้างถึงใน Lee, H. L., 2013) ที่กล่าวว่า สินค้าและบริการต้องมีความเหมาะสมกับกลุ่มลูกค้า สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ Martin and Flinn (2003) กล่าวว่าการผลิตสินค้าย่อมมีโอกาสในการแข่งขันกับคู่แข่งจำนวนมาก จึงต้องสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าด้วยการปรับปรุงคุณภาพและสร้างนวัตกรรมใหม่ที่ตรงกับความต้องการของลูกค้า

กิจกรรมกลางน้ำ คือ ผลิตหนังสือ - ตำรา

1. ด้านกระบวนการออกแบบและผลิตหนังสือ-ตำรา ที่ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ 1) ด้านวิธีการนำข้อมูลต้นฉบับมาจัดพิมพ์ ออกแบบปก เนื้อใน การใช้กระดาษ ความสวยงาม ดำเนินการโดยใช้โรงพิมพ์เอกชนที่มีประสบการณ์ ความชำนาญ เชี่ยวชาญ มาตรฐาน ISO และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเจ้าของผลงานทางวิชาการเป็นผู้ออกแบบโดยได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ และต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลางของศูนย์หนังสือฯ ที่มีความรู้ด้านอักษรศาสตร์ นิเทศศาสตร์ หรือเทคโนโลยีการศึกษา เป็นบุคลากรประจำศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก และ 2) ด้านกระบวนการจัดพิมพ์ต้องทันสมัย ถูกต้อง รวดเร็ว เคลือบปก เข้าเล่ม เรียบร้อย ดำเนินการโดยการจ้างโรงพิมพ์เอกชนเนื่องจากมีเครื่องจักร อุปกรณ์ ที่ทันสมัย มีความชำนาญและเชี่ยวชาญอยู่แล้ว ซึ่งในระยะเริ่มแรกของศูนย์หนังสือฯ ควรจ้างโรงพิมพ์เอกชน หากในอนาคตมีผลประกอบการดีมาก ค่อยลงทุนเครื่องจักร อุปกรณ์ และบุคลากรเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Douglas and Hunsaker (2014) กล่าวว่าในการพัฒนาและผลิตสินค้าต้องให้ความสำคัญกับการพิจารณาจุดอ่อน จุดแข็ง ของตนเอง เมื่อค้นพบจุดอ่อนในกระบวนการผลิตสินค้าในด้านใดด้านหนึ่งต้องมีการว่าจ้างบริษัทอื่นที่มีความสามารถ ความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ เข้ามาช่วยในการผลิต เพื่อเป็นการกำจัดจุดอ่อน

2. ด้านรูปเล่มมีสีสันสวยงามดึงดูดความสนใจ น่าอ่าน ทำให้เกิดมูลค่าในตัวหนังสือ-ตำรา ดำเนินการโดยจ้างเอกชนผู้มีประสบการณ์ มีความชำนาญ และศูนย์หนังสือฯ มีเจ้าหน้าที่

ประจําเอง เพื่อประสานกับความต้องการของเจ้าของผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับ Chauhan (2015) ที่กล่าวว่าในการผลิตสินค้าและบริการสู่ผู้บริโภคจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ที่มีความสวยงาม สร้างความดึงดูดใจให้กับลูกค้า

กิจกรรมปลายน้ำ คือ จำหน่ายหนังสือ - ตำรา

1. ด้านหนังสือ ตำรา มีความถูกต้อง เรียบร้อย ตรงรูปแบบ (Spec.) ดำเนินการโดยศูนย์หนังสือฯ แต่งตั้งกองบรรณาธิการ และเจ้าหน้าที่ประจำ เป็นผู้ตรวจสอบ ตลอดจนนำเทคโนโลยีโปรแกรมสำเร็จรูป ที่ทันสมัยมาช่วยในการตรวจสอบ ซึ่งสอดคล้องกับ Dawn (2013) ที่กล่าวว่ากระบวนการในการทำงานส่วนต่างๆ จะต้องมีการตรวจสอบผลการทํางานให้มีความถูกต้องตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ซึ่งจะเป็นการช่วยระบุตรวจสอบและอุดช่องว่างกระบวนการต่างๆ ไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด

2. ด้านคลังสินค้า (Stock) สถานที่จัดจำหน่ายสวยงาม ทำเลที่ตั้ง ควรตั้งศูนย์หนังสือฯ ที่มหาวิทยาลัยบูรพา เพราะมีทำเลที่ตั้งที่ดีที่สุด เนื่องจากเป็นศูนย์กลางของภาคตะวันออก มีประชากร นิสิต นักศึกษา นักเรียน ตลอดจนมีสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับ Levi, Kaminsky and Levi (2007) และ Slone, Mentzer and Dittmann (2013) ที่กล่าวว่าเป้าหมายหลักของการนำสินค้าที่ถูกผลิตกระจายไปยังผู้บริโภคต้องคำนึงถึงเทคนิคการเลือกที่ตั้งฐานการผลิตอย่างชาญฉลาด มีสถานที่ที่มีความเหมาะสมเป็นศูนย์กลางและมีความพร้อมในด้านต่างๆ จะช่วยลดต้นทุนในกระบวนการต่างๆ ได้อย่างเป็นระบบ

ในการนี้ ศูนย์หนังสือฯ ควรเพิ่มหน้าร้านที่เป็นแบบออนไลน์ มีเว็บไซต์อย่างเป็นทางการ ตลอดจนแอปพลิเคชัน (Applications) และควรมีการจำหน่ายอุปกรณ์การศึกษาต่างๆ ของที่ระลึกของสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก และของที่ระลึกของฝากภาคตะวันออก

3. ด้านการบริการก่อน – ระหว่าง-หลังการขาย ที่ดีมีประสิทธิภาพ พนักงานมีจิตใจในการให้บริการ ดำเนินการโดยอันดับแรกสินค้าต้องดีมีคุณภาพ มีราคายุติธรรม พนักงานต้องมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหนังสือ-ตำรา ตลอดจนสินค้าต่างๆ ภายในศูนย์หนังสือฯ สามารถแนะนำเบื้องต้นได้เป็นอย่างดี พนักงานต้องมีจิตใจในการให้บริการ ยิ้มแย้ม แจ่มใส ยินดีให้บริการทั้งหน้าร้าน Website, Line, Applications ตลอดจนสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ และควรมี QR-Code เพื่อให้ลูกค้าสามารถแนะนำความคิดเห็น (Feedback) ด้านต่างๆ ได้ เพื่อสามารถนำมาปรับปรุงสินค้าและบริการต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ Chauhan (2015) กล่าวว่า การจำหน่ายสินค้าและบริการจะต้องสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้แก่ลูกค้าด้วยการยกระดับการบริการที่ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับ Littlewood and Bick (2015) ที่ได้กล่าวว่า ประเด็นด้านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ มีความสำคัญ

อย่างยิ่งในการสร้างห่วงโซ่คุณค่า เพราะจะทำให้ธุรกิจเติบโตและขยายตัวได้อย่างรวดเร็วและสร้างความสัมพันธ์เชิงสังคมกับลูกค้าได้เป็นอย่างดี

ในการนี้ สถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต้องสร้างค่านิยมให้กับนิสิตนักศึกษาให้รักหนังสือ รักการอ่าน มีการจัดโซน (Zone) หนังสือให้หลากหลาย มีมุมสบาย หนังสือให้อ่าน ทั้งนี้ ทุกสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรมีมุมเล็กๆ ในห้องสมุดหรือจุดที่เหมาะสมเพื่อเป็นการแนะนำหนังสือตำราของอาจารย์ ตลอดจนควรมีจัดกิจกรรม (Event) เพื่อจัดอบรม พบปะ พูดคุย เวียนไปในแต่ละสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประเด็นอื่นๆ การบริหารจัดการศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์หนังสือฯ ควรเป็นแบบเครือข่าย โดยการส่งตัวแทนจากทุกสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อมาเป็นคณะกรรมการบริหาร (บอร์ดบริหาร) เป็นผู้กำหนดนโยบาย การบริหารจัดการทั้งกิจกรรมต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และแต่งตั้งหรือจัดจ้างผู้จัดการศูนย์หนังสือฯ เพื่อบริหารจัดการแบบธุรกิจด้วย Townsend (2013) กล่าวว่าในการบริหารจัดการต้องมุ่งมั่นและให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายที่จะช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนาองค์กรร่วมกัน สอดคล้องกับ Warrick (2016) ที่กล่าวว่า ความสามารถขององค์กรในการสร้างการทำงานเป็นทีมและทีมงานที่มีศักยภาพสูงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (competitive advantage) การทำงานเป็นทีมสามารถพัฒนาความสามารถในการทำงาน ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ขวัญกำลังใจ ความพึงพอใจในการทำงานร่วมกัน

2. ด้านการลงทุนและการแบ่งผลประโยชน์ ที่ประกอบด้วย การลงทุนร่วมกัน โดยสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนงานใดมีงบประมาณมากลงทุนมากส่วนงานใดมีงบประมาณน้อยลงทุนน้อย ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบหุ้นเช่นเดียวกับสหกรณ์ออมทรัพย์ และการแบ่งผลประโยชน์ ให้เป็นไปตามการลงทุน ในสัดส่วนที่เท่ากับงบประมาณการลงทุน แต่ต้องเป็นองค์กรที่ไม่หวังผลกำไรสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับ Cooper and Ellram (1993) ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการองค์กรต้องมีความรับผิดชอบต่อความเสี่ยงและการแบ่งปันรางวัลร่วมกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระยะยาว และสอดคล้องกับ Bierema (2010) ที่กล่าวว่าองค์กรต่างๆ ต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมโดยการแสวงหากำไรต้องเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมที่เป็นที่ยอมรับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาอาจารย์หรือนักวิชาการ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับการเขียนหนังสือ-ตำรา ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและให้เป็นหนังสือ-ตำรา ที่มีความทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี สังคม และเศรษฐกิจในสถานการณ์ปัจจุบัน
2. ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต้องมีการวางแผน และกำหนดนโยบายร่วมมือกันในการมีส่วนร่วมช่วยในการผลักดันให้ผลิตหนังสือ-ตำรา ให้มีคุณภาพและตรงกับความต้องการของของนิสิตนักศึกษา ตลอดจนหนังสือที่ให้ความรู้และเหมาะสมกับประชาชน และสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. ผู้บริหารมหาวิทยาลัยบูรพา ในฐานะมหาวิทยาลัยแม่ข่าย และจากการวิจัยค้นพบว่า สถานที่ตั้งศูนย์หนังสือฯ ควรอยู่ที่มหาวิทยาลัยบูรพา ดังนั้น มหาวิทยาลัยบูรพา ต้องมีการจัดสรรพื้นที่เพื่อเป็นสถานประกอบการต่อไป
4. ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต้องมีการส่งตัวแทนที่มีความสามารถในเชิงธุรกิจ และมีความเต็มใจที่จะมาร่วมกันบริหารจัดการศูนย์หนังสือฯ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ต้องมีการคัดเลือกนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ ในเขียนหนังสือ-ตำรา มาให้ความรู้โดยการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการทุกๆ 3-6 เดือน เพื่อให้อาจารย์หรือนักวิชาการเกิดแรงกระตุ้น ให้เขียนหนังสือ-ตำรา มากขึ้น
2. ต้องมีการคัดเลือกหนังสือ-ตำรา เบื้องต้นที่ได้จากการขอตำแหน่งทางวิชาการที่มีผลการประเมินในระดับดีในแต่ละสาขามาผลิตเป็นหนังสือ-ตำรา ที่ใช้ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และดำเนินการจัดจ้างโรงพิมพ์ที่มีความชำนาญมาผลิตหนังสือ เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น
3. ต้องกำหนดพื้นที่ในมหาวิทยาลัยบูรพา ให้เป็น สถานที่ตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. กำหนดช่วงระยะเวลาที่ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชุมร่วมกันเพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์หนังสือเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้เป็นแหล่งสรรหาผลิต และจัดจำหน่าย หนังสือ-ตำรา อุปกรณ์ประกอบการศึกษา ตลอดจนของที่ระลึกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ราบรื่น ต่อเนื่อง และยั่งยืน ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยเชิงปริมาณ เพิ่มเติม เพื่อให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์หนังสือสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก ให้หลากหลายแง่มุม และทุกกลุ่ม อาทิเช่น กลุ่มอาจารย์ นักวิชาการ และกลุ่มนิสิตนักศึกษา เป็นต้น
2. ควรมีการสร้างแนวทางการร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชนอื่นๆ ในภาคตะวันออก เพื่อให้ครอบคลุมถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น ครอบคลุมทั่วทั้งภาคตะวันออก
3. ควรมีการสร้างความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษากับกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนและประเทศอื่นๆ ที่มีความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก เพื่อเป็นฐานในการสรรหา ผลิต จัดจำหน่าย หนังสือ-ตำรา ฯลฯ ต่อไป

รายการอ้างอิง

- QS World Ranking. (2560). *อันดับมหาวิทยาลัยโลก*. วันที่ค้นข้อมูล 1 มิถุนายน 2560, เข้าถึงได้จาก <http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2016>
- บุรณะศักดิ์ มาดหมาย. (2552). บริหารโซ่แห่งคุณค่า (Value chain) อย่างไรให้เกิดผล ตอนที่ 1. *วารสาร For Quality*, 16(139), 35-39.
- พิภพ สถิตาภรณ์. (2559). *การจัดการวัสดุคงคลังในโซ่อุปทาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก.
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2559). *ยุทธศาสตร์แห่งชาติ ระยะ 20 ปี*. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2560). *สถาบันอุดมศึกษาเครือข่ายภาคตะวันออก*. วันที่ค้นข้อมูล 1 มิถุนายน 2560, เข้าถึงได้จาก www.mua.go.th/users/bphe/cooperative
- เอกกมล เอี่ยมศรี. (2556). *การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า: Value chain analysis*. วันที่ค้นข้อมูล 1 มิถุนายน 2560, เข้าถึงได้จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=887739>
- Bierema, L. (2010). *Implementing a Critical Approach to Organization Development*. Florida, US: Krieger Publishing.
- Chauhan, R. (2015). *Military Supply Chain Management and People's Liberation Army Logistics*. New Delhi: Vij Books India Private Limited.

- Christensen, L. (2015). Creating Cultural Change in a 115-Year-Old R&D Organization. *Research Technology Management*, 58(3), 30-38.
- Cooper, M., & Ellram, L. (1993). Characteristics of Supply Chain Management and the Implications for Purchasing and Logistics Strategy. *The International Journal of Logistics Management*, 4(2), 13-24.
- Dawn, A. (2013). What's in a Name? A Comparison of Instructional Systems Design, Organization Development, and Human Performance Technology/ Improvement and Their Contributions to Performance Improvement. *Performance Improvement*, 52(6), 28-35.
- Douglas, T., & Hunsaker, T. (2014). Disrupting the Value Chain. *BizEd Magazine*, (September-October 2014), 66-67.
- Fisher, M. L. (2013). Foreword: Issue on Retail Operations. *Production and Operation Management*, 22(4), 755-757.
- Hopp, W. J. (2007). *Supply Chain Science*. New York: McGraw-Hill Higher Education.
- Lee, H. L. (2013). *Harvard business review on managing supply chains*. Brighton, Massachusetts: Harvard Business School Publishing Corporation.
- Levi, S. D., Kaminsky, P., & Levi, S. E. (2007). *Designing and Managing the Supply Chain: Concepts, Strategies, and Case Studies*. New York: McGraw-Hill Education.
- Littlewood, K., & Bick, G. 2015. *Developing the Social Media Value Chain: A Conceptual Framework for the Measurement of Social Media*. In Proceedings of the 2nd European Conference on Social Media. Held at School of Accounting and Administration at the Polytechnic Institute of Porto, Portugal. During 9-10 July 2015.
- Martin, T., & Flinn, L. (2003). The Global Workforce: Opportunities and the Value Chain. *Community College Journal*. (January 2003), 11-14.
- Porter, M. (1985). *Competitive Advantage*. New York: The Free Press.
- Slone, R. E., Mentzer, J. T., & Dittmann, J. P. (2013). *The new supply chain agenda: a synopsis and directions for future research*. Bingley, UK: Emerald Publishing.
- Townsend, A. (2013). Rethinking networks in education: Case studies of organizational development networks in neoliberal contexts. *Interchange*, 43, 343-362.

- Warrick, D. (2016). What Leaders Can Learn about Teamwork and Developing High Performance Teams from Organization Development Practitioners. *Performance Improvement*, 55(3), 13-21.
- Zigiaris, S. (2000). *Supply Chain Management*. Retrieved June 20, 2017, from www.adi.pt/docs/innoregio_supp_management.pdf

การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของ
สายงานเลขานุการทางการแพทย์

Development of Personnel Competency Assessment Standard Criteria for
Medical Secretary

ปวีณา สปีลเลอร์ (Pawina Spiller)¹

ธีระวัฒน์ จันทิก (Thirawat Chantuk)²

พิทักษ์ ศิริวงศ์ (Phitak Siriwong)³

¹นักศึกษาลัทธิศาสตร์ปรัชญาคุณูปบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Ph.D. Candidate, Doctor of Philosophy Program in Management

^{2,3} รศ. ดร., ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

Assoc.Prof.Dr., Faculty of Management Science, Silpakorn University Phetchaburi IT Campus

Email: pawina9@hotmail.com

Received: 25 December 2018

Revised: 22 January 2019

Accepted: 25 February 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสายงานเลขานุการทางการแพทย์ การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การศึกษาคูณลักษณะบุคลากรของสายงานเลขานุการทางการแพทย์ โดยใช้เทคนิคการวิจัยเอกสาร และการวิเคราะห์เนื้อหาแนวโน้มนักคุณลักษณะ ตอนที่ 2 การพัฒนาองค์ประกอบเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสายงานเลขานุการทางการแพทย์ โดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคต (Ethnographic Delphi Futures Research: EDFR) ด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน เรื่องแนวโน้มน้องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสายงานเลขานุการทางการแพทย์ จากนั้นจึงตรวจสอบเกณฑ์ประเมินด้วยค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัยพบว่า เกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์มี 8 มาตรฐาน 18 ตัวบ่งชี้ (3AIECoST) ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านทักษะทางวิชาการ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ 2) สมรรถนะด้านความรับผิดชอบ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ 3) สมรรถนะด้านความมีศีลธรรมจรรยา จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ 4) สมรรถนะด้านความใส่ใจ จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ 5) สมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ 6) สมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีม จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ 7) สมรรถนะด้านการประสานงาน จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ และ 8) สมรรถนะด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง จำนวน 2 ตัวบ่งชี้

คำสำคัญ: เกณฑ์มาตรฐานการประเมิน, สมรรถนะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์

Abstract

This research aims to development of personnel competency assessment standard criteria for medical secretary. The research was divided into two phases, part 1: medical personnel characteristics of medical secretaries using documentary research techniques and content analysis of medical secretary characteristic's trends and part 2: development of medical personnel competency assessment standard criteria for medical secretary using of Ethnographic Delphi Futures Research: EDFR technique by interviewing 17 expert, the trends of the main components and sub-components of medical personnel competency assessment standard criteria for medical secretary. And researcher was to measure an efficiency of the assessment criteria by applying IOC technique from expert.

The results showed that the trends of the principle components and subcomponents of medical personnel competency assessment standard criteria for medical secretary consist of 8 principle components and 18 subcomponents (3AIECoST); 1) Academics was consisted of 3 subcomponents. 2) Accountability was consisted of 3 subcomponents. 3) Integrity was consisted of 2 subcomponents. 4) Empathy was consisted of 2 subcomponents 5) Analytical and Innovation Thinking was consisted of 2 subcomponents, 6) Team working was consisted of 2 subcomponents 7) Cooperation was consisted of 2 subcomponents. And 8) Self development was consisted of 2 subcomponents.

Keywords: Assessment standard criteria, Medical personnel competency for medical secretary

บทนำ

แนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ประเทศไทย มุ่งสร้างความเข้มแข็งจากภายในควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ” ซึ่งพบว่าสิ่งที่คนไทยคาดว่าจะได้รับจากประเทศไทย 4.0 คือ สังคมไทย 4.0 เป็นสังคมที่มีความหวัง เปี่ยมสุข มีความสมานฉันท์ มีความพอเพียง เกิดความเท่าเทียม ความเหลื่อมล้ำอยู่ในระดับต่ำ มีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ดีทั้งนี้รัฐบาลได้กำหนดให้อุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร (Medical Hub) เป็นอุตสาหกรรมแห่งอนาคต ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ (The New S-Curves) เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาขีดความสามารถให้มีศักยภาพรองรับการแข่งขันในอนาคต (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559) ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นโดยมุ่งเน้นการให้บริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานของประเทศที่จำเป็นของประชาชน

การบริการสุขภาพถือเป็นบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานของประเทศที่สำคัญและจำเป็นของประชาชน ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ การนำเข้ายารักษาโรค และเวชภัณฑ์ในการรักษาพยาบาลต่อปีเป็นจำนวนมาก ทำให้การให้บริการยังไม่ทั่วถึง ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ส่งผลต่อความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการ การขับเคลื่อนการให้บริการด้านสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรทั้งในประเทศและในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการดำเนินงานของ WHO และ ITU ที่ได้มุ่งเป้าหมายไปที่สุขภาพ (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2559) และความพึงพอใจในการได้รับบริการด้านสุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพทั่วถึง เป็นธรรม และปลอดภัย ของประชาชนเป็นสำคัญ การร่วมมือกันของทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาสังคมเป็นการพัฒนาคุณภาพการให้บริการด้านสุขภาพของประเทศในวิธีการต่างๆ ถือเป็นเรื่องสำคัญที่จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อเพิ่มศักยภาพการให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานของประเทศให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน (Kim et al., 2014) ที่มีความคาดหวังในการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และส่งเสริมนโยบายการเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ของประเทศไทย ที่สามารถรองรับความต้องการของประชาชนทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ (ปิณดา สปิไลเลอร์ และพิทักษ์ ศิริวงษ์, 2560) ทั้งนี้โรงพยาบาลเป็นองค์การด้านสุขภาพที่ประกอบไปด้วยบุคลากรสหวิชาชีพที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะ และสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้เข้ารับบริการ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม และการเผชิญกับการเกิดใหม่ของโรคต่างๆ ซึ่งมีความต้องการบุคลากรทางการแพทย์ที่มีสมรรถนะเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน (พรมิตร กุลกาลยีนขง, 2560)

บุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ จัดอยู่ในกลุ่มบุคลากรบริการทางการแพทย์ที่มีความจำเป็นในการให้บริการทางการแพทย์ที่ควบคู่ไปกับการให้บริการด้านการรักษาพยาบาล และเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมประสานในการขับเคลื่อนให้บริการทางการแพทย์และการดำเนินงานฝ่ายต่างๆ ของโรงพยาบาลสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้มากยิ่งขึ้นเป็นผลให้โรงพยาบาลสามารถให้บริการได้ดีขึ้น (Medford, 2013) ทำให้โรงพยาบาลสามารถให้บริการสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศด้านสาธารณสุขและเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น (ปวีณา สปิเตอร์ และชีระวัฒน์ จันทิก, 2560) โดยหากผู้ปฏิบัติงานสายสนับสนุนในโรงพยาบาลสามารถช่วยแบ่งเบางานของบุคลากรสายหลัก หรือสายบริการทางการแพทย์ได้ จะทำให้โรงพยาบาลสามารถให้บริการด้านสุขภาพแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Hoffmann et al., 2017) ในขณะที่บุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ยังมีสมรรถนะไม่เพียงพอในการให้บริการของโรงพยาบาล (ปวีณา สปิเตอร์ และชีระวัฒน์ จันทิก, 2561)

จะเห็นได้ว่าบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการและการบริหารจัดการงาน โรงพยาบาลให้เป็นไปอย่างราบรื่นและมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล รวมถึงจะต้องสามารถแบ่งเบางานของบุคลากรด้านการรักษาพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในปัจจุบันบุคลากรทางการแพทย์ของสายงานเลขานุการทางการแพทย์ยังคงขาดแคลนและยังไม่มีสมรรถนะที่ตรงกับสายงาน (Minnesota Instructional Material Center, 1976) บุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ควรจะเป็นผู้ที่สามารถบริหารจัดการงานต่างๆ ในสำนักงานของโรงพยาบาลได้รอบทิศ และครบวงจรเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรทางการแพทย์สายงานการรักษาพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Chaudhury and Banerjee, 2013) ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานในโรงพยาบาลบริหารจัดการ การสื่อสาร การติดต่อและการบริการ ประสานงานทางการแพทย์ การบริการ และการดำเนินงานทางการแพทย์ของโรงพยาบาลให้มีความสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้โรงพยาบาลสามารถใช้สมรรถนะของบุคลากรได้ตรงกับงานและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ปวีณา สปิเตอร์ และชีระวัฒน์ จันทิก, 2560)

สมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานแต่ละวิชาชีพย่อมไม่เหมือนกันและแม้แต่สมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพเดียวกัน ซึ่งหากมีความแตกต่างในด้านบริบทของสภาพการณ์และตำแหน่งงาน สมรรถนะในงานย่อมแตกต่างกัน (บุญใจ ศรีสถิตยัณราทร, 2550) การประเมินสมรรถนะของ

ผู้ปฏิบัติงานให้ได้ผลที่ยังตรง โดยไม่มีอคตินั้นจึงเป็นประเด็นที่สำคัญมากในการตัดสินใจว่าจะนำสมรรถนะมาใช้ในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Hertting et al, 2003) ในขณะเดียวกันการประเมินสมรรถนะยังเป็นการปรับพฤติกรรมของบุคลากรให้เป็นไปในทิศทางที่องค์กรต้องการได้เช่นเดียวกัน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในการรับบริการด้านสุขภาพให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทของรัฐบาลในการพัฒนาระบบสาธารณสุขของชาติที่ดีการให้คนไทยได้รับบริการด้านสาธารณสุขที่ดีเทียบเท่ากับประเทศที่เจริญแล้วอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นความมุ่งหวังของชาติ (Joshi, 2012) ดังนั้น หากมีการประเมินสมรรถนะของบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์อย่างมีมาตรฐานตามบริบทจริงของการดำเนินงาน ก็จะสามารถพัฒนาการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ตลอดจนพัฒนาการบริการสุขภาพของโรงพยาบาลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Hertting et al, 2003)

จากความสำคัญของการพัฒนาระบบสุขภาพและการพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีสมรรถนะในงานด้านเลขานุการทางการแพทย์โดยตรง และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงพอต่อความต้องการของโรงพยาบาล จะทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวงการแพทย์ในการเกิดสายอาชีพใหม่ที่เป็นที่ยอมรับในประเทศไทย ที่มีความเข้มแข็งและสามารถช่วยขับเคลื่อนให้การทำงานของโรงพยาบาลให้มีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น (ปวีณา สปิเตอร์ และธีระวัฒน์ จันทิก, 2560)

ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายในการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะของบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ เพื่อให้บุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ มีความเข้มแข็งและเป็นการเพิ่มศักยภาพในการให้บริการด้านสุขภาพของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนผู้รับบริการและผู้ให้บริการด้านสุขภาพดียิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถพัฒนาสู่การเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ของอาเซียนด้านการบริการด้านสุขภาพได้อย่างเต็มศักยภาพ (ปวีณา สปิเตอร์, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับการก้าวเข้าสู่ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจในภูมิภาคประชาคมอาเซียนมากขึ้น รวมถึงความต้องการเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนร่วมกลุ่มของภูมิภาคในการรองรับประชากรราว 3,300 ล้านคน หรือร้อยละ 50 ของประชากรโลก ซึ่งเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกหุ้นส่วนเศรษฐกิจในภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RECP) (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะเลขานุการทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์

ทบทวนวรรณกรรม

สมรรถนะบุคลากรทางการแพทย์ของสายงานเลขานุการทางการแพทย์

บุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ เป็นบุคลากรทางการแพทย์ที่มีบทบาทหน้าที่ในด้านบริการโรงพยาบาลหรืออาจกล่าวได้ว่างานเลขานุการทางการแพทย์มักจะทำงานควบคู่ไปด้วยกันกับการบริหารจัดการโรงพยาบาล โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาลหรืองานบริการทางการแพทย์ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี เจ้าหน้าที่งานพัสดุ พนักงานจ่ายยา พนักงานขับรถ พนักงานทำความสะอาด เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์เป็นบุคลากรทางการแพทย์ที่ปฏิบัติงานซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาลหรืองานบริการทางการแพทย์ เช่น เจ้าหน้าที่เลขานุการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและบัญชี เจ้าหน้าที่งานพัสดุ พนักงานจ่ายยา พนักงานขับรถ พนักงานทำความสะอาด เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย เป็นต้น ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการสำนักงานทางการแพทย์ สถานพยาบาลให้มีความคล่องตัว รวมถึงเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับหน่วยงานต่างๆ ในองค์กร ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้ที่ย่อยแบ่งเบาภาระของผู้บริหารในโรงพยาบาล หรือแพทย์ ตลอดจนองค์กรสุขภาพ คอยช่วยเหลืองานของแพทย์ให้สะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในด้านของงานสำนักงาน งานเอกสาร งานติดต่อประสานงานภายในและภายนอกองค์กร งานพัสดุ งานจัดการประชุมสัมมนาทางธุรกิจ และการจัดประชุมทางการแพทย์ และงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรทางการแพทย์ของสายงานเลขานุการทางการแพทย์ถือเป็นการจัดการทรัพยากรสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ ทำให้การบริการสุขภาพมีความคล่องตัวและการบริการทางการแพทย์มีประสิทธิภาพ (Oliveira, 2013) ทั้งนี้บุคลากรทางการแพทย์ สายงานเลขานุการทางการแพทย์จำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมและเอื้อต่อการปฏิบัติงานและการพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพซึ่ง ประกอบด้วย ลักษณะท่าทาง (Personal Appearance) บุคลิกลักษณะ (Personality) ความปราดเปรียวทางแนวความคิด (Mental Alertness) ความน่าไว้วางใจ (Dependability) และมีความสามารถในการปฏิบัติงาน (Production Ability) (ปวีณา สปิเตอร์, 2561 และ Alexander and Coll Gen Pract, 1981) ทั้งนี้ต้องเป็นผู้ที่มีสามัญสำนึกในการปฏิบัติงานในหน้าที่ มีน้ำใจ ตรงต่อเวลา รู้จักกาลเทศะ มีความเป็นมิตรกับ

คนรอบข้าง มีความสุขุมรอบคอบ มีไหวพริบดี เข้าใจคำสั่งได้ง่าย มีทัศนคติที่ดี มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ไว้วางใจ มีจินตนาการที่ไม่เพ้อฝัน มีความอุทิศตนในการทำงาน สุขภาพแข็งแรง มีระเบียบวินัย มีความจำดี รู้จักรักษาและบริหารอารมณ์มีความมั่นคงทางอารมณ์สูงสามารถควบคุมตนเองได้ ดังนั้นบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ ถือเป็นส่วนสำคัญในการบริการด้านสุขภาพ และเป็นฝ่ายสนับสนุนงานบริหาร ในขณะเดียวกันจากการวิจัยเกี่ยวกับสุขภาพจิตสังคม และการประกอบอาชีพได้ปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มผู้ประกอบอาชีพเลขานุการทางการแพทย์ที่เป็นเพศหญิงถูกละเลยด้านสุขภาพจิต และพบว่าบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการ ทางการแพทย์ ส่วนใหญ่มีความผิดปกติของกล้ามเนื้อและกระดูกอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมในการทำงานทางจิตสังคม Hertting Nilsson, Theorell and Larsson (2003) การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ซึ่งโรงพยาบาลจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อความอยู่รอด ได้ในสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันสูง และพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาความไม่แน่นอนจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำงานให้สอดคล้องและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรมีความสามารถแข่งขันและอยู่รอดได้ ในขณะเดียวกัน การให้บริการทางการแพทย์ของโรงพยาบาลในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากการเป็นสมาชิกกลุ่มประชาคมอาเซียน ของประเทศไทย และการประกาศตัวเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ในหลายด้าน รวมถึงการมีนโยบาย ส่งเสริมการท่องเที่ยว (พิทักษ์ ศิริวงศ์, ชีระวัฒน์ จันทิก และ นภนัท หอมสุต, 2560 หน้า 203) การเคลื่อนย้ายแรงงาน ซึ่งส่งผลให้โรงพยาบาลจำเป็นต้องเร่งพัฒนาศักยภาพการให้ บริการเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการแข่งขันภายในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

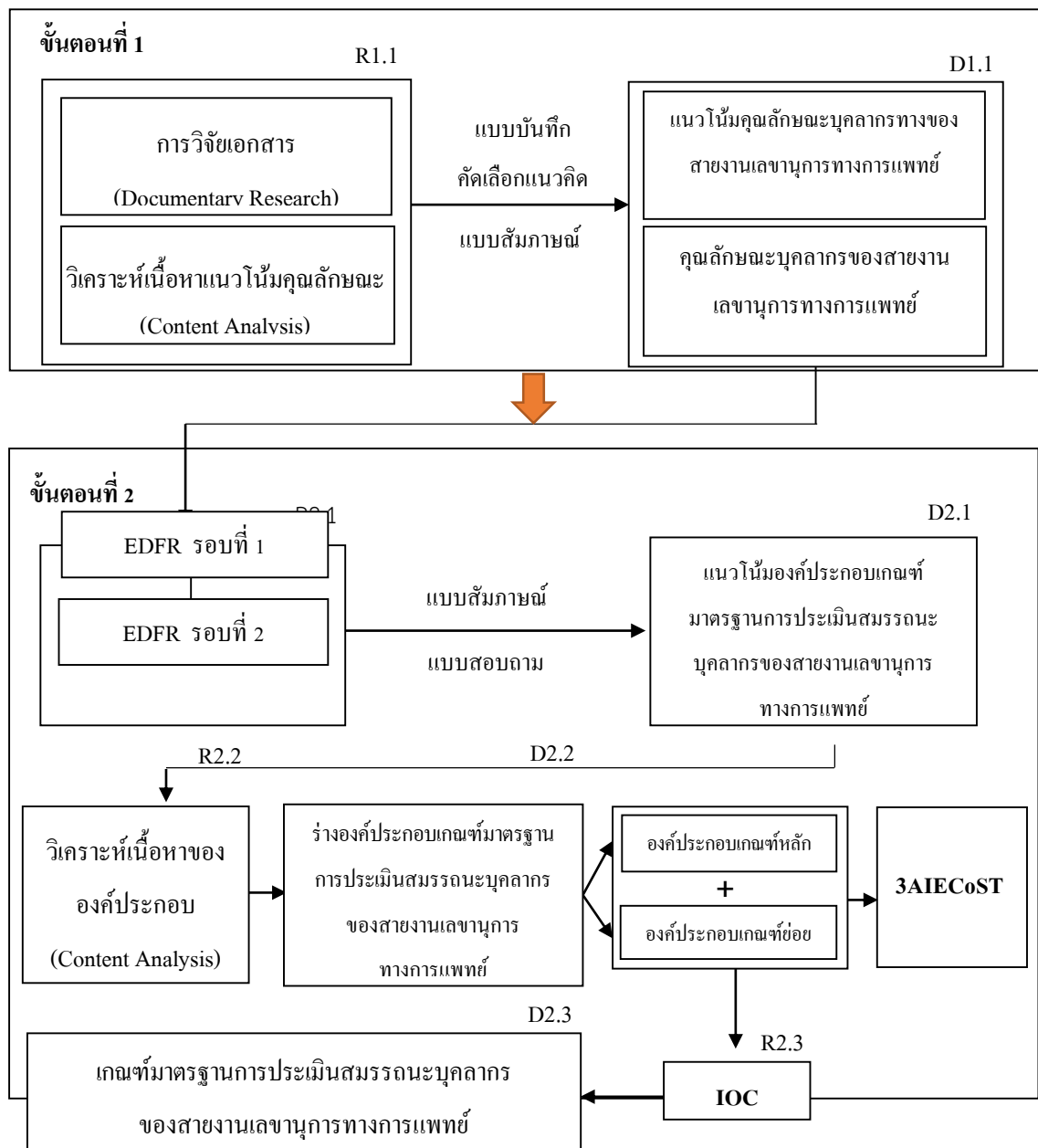
แนวคิดเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะ

สมรรถนะมีประโยชน์ต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรหลายด้าน ประกอบด้วย การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร การบริหารผลการปฏิบัติงาน การวิเคราะห์และการออกแบบงาน การระบุคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่ง การจัดทำประวัติการทำงานของพนักงาน การรับสมัครพนักงาน การกำหนด บุคคลเข้าไปทำงานในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถกำหนดผู้ปฏิบัติงานได้ตรงตามความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์กับงาน และทำให้งานมีประสิทธิภาพ รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการฝึกอบรม ด้านการพัฒนา และด้านการเรียนรู้จะส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร (วงพักรัตน์ ภูพันธ์ศรี และวีระยุทธ พรพจน์ธนาศ, 2561 หน้า 328) ทั้งนี้ การพัฒนาสายอาชีพ และการเรียนรู้ ทั้งนี้ ระบบสมรรถนะไปใช้ภายในองค์กร เพื่อประโยชน์ในการบริหารทรัพยากรบุคคลในองค์กร ซึ่งมีประโยชน์เป็นอย่างมากต่อบุคลากร

ผู้บริหาร หน่วยงาน ผู้บริหารระดับสูง และฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคล โดยในด้านประโยชน์ต่อบุคลากร สมรรถนะเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคลากรทราบถึงระดับความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ว่าอยู่ในระดับใด มีข้อดี ข้อด้อยในเรื่องใดบ้าง และควรพัฒนาสมรรถนะในเรื่องใดบ้าง รวมถึงทำให้ทราบถึงกรอบพฤติกรรมมาตรฐาน หรือพฤติกรรมที่องค์กรคาดหวังให้บุคลากรแสดงพฤติกรรมในตำแหน่งนั้นได้อย่างเหมาะสม สามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดผลความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการปฏิบัติงานได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นระบบมาตรฐานเดียวกันทั้งองค์กร รวมถึงเป็นการช่วยให้พนักงานทราบถึงเส้นทางความเจริญเติบโตก้าวหน้าในสายวิชาชีพของตนเอง และ แนวทางการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้การพัฒนาบุคลากรโดยการประเมินสมรรถนะเพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นประโยชน์ต่อองค์กรในทุกระดับในระดับผู้บริหารระดับหน่วยงาน (Director) ช่วยให้ทราบถึงสมรรถนะที่บุคลากรในหน่วยงานของตนเองจำเป็นต้องมี เพื่อให้การปฏิบัติงานในตำแหน่งนั้นได้ประสบความสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย และเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานของตนเป็นรายบุคคล รวมถึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาสรรหาและคัดเลือกบุคลากรของหน่วยงานให้ตรงกับคุณสมบัติของตำแหน่งงานนั้นๆ ประโยชน์ต่อผู้บริหารระดับสูง (Top Executive) สามารถเชื่อมโยงหรือแปลงวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัฒนธรรมองค์กร หรือยุทธศาสตร์ขององค์กรมาสู่กระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคลได้อย่างชัดเจน โดยสามารถใช้สมรรถนะเป็นตัวหลักดันให้วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัฒนธรรมองค์กรหรือยุทธศาสตร์ขององค์กรบรรลุเป้าหมายในการดำเนินงาน ช่วยให้องค์กรสามารถประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนในศักยภาพของบุคลากรในองค์กร และสามารถนำไปใช้ในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังคน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวได้ รวมถึงสามารถนำไปใช้วัดผลการดำเนินงานขององค์กรได้อย่างเป็นระบบและชัดเจน และประโยชน์ต่อฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคล ทำให้เห็นภาพรวมของสมรรถนะองค์กร สมรรถนะหลัก และสมรรถนะตามกลุ่มงานหรือสาย วิชาชีพของบุคลากรทุกตำแหน่งงาน ทำให้สามารถวิเคราะห์ความจำเป็นในการพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรในองค์กรได้ตรง ตามความต้องการของบุคลากรและหน่วย และนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการบริหารทรัพยากรบุคคลในองค์กรได้ ดังนั้นการประเมินคุณภาพให้เป็นมาตรฐานจะนำไปสู่ความเป็นสากล และเปรียบเสมือนระบบการบริหารจัดการที่องค์กรได้ประโยชน์ทุกขั้นตอน (ชีระวัฒน์ จันทิก และ เสรี ชัดแจ้ง, 2557)

กรอบแนวคิดการวิจัย

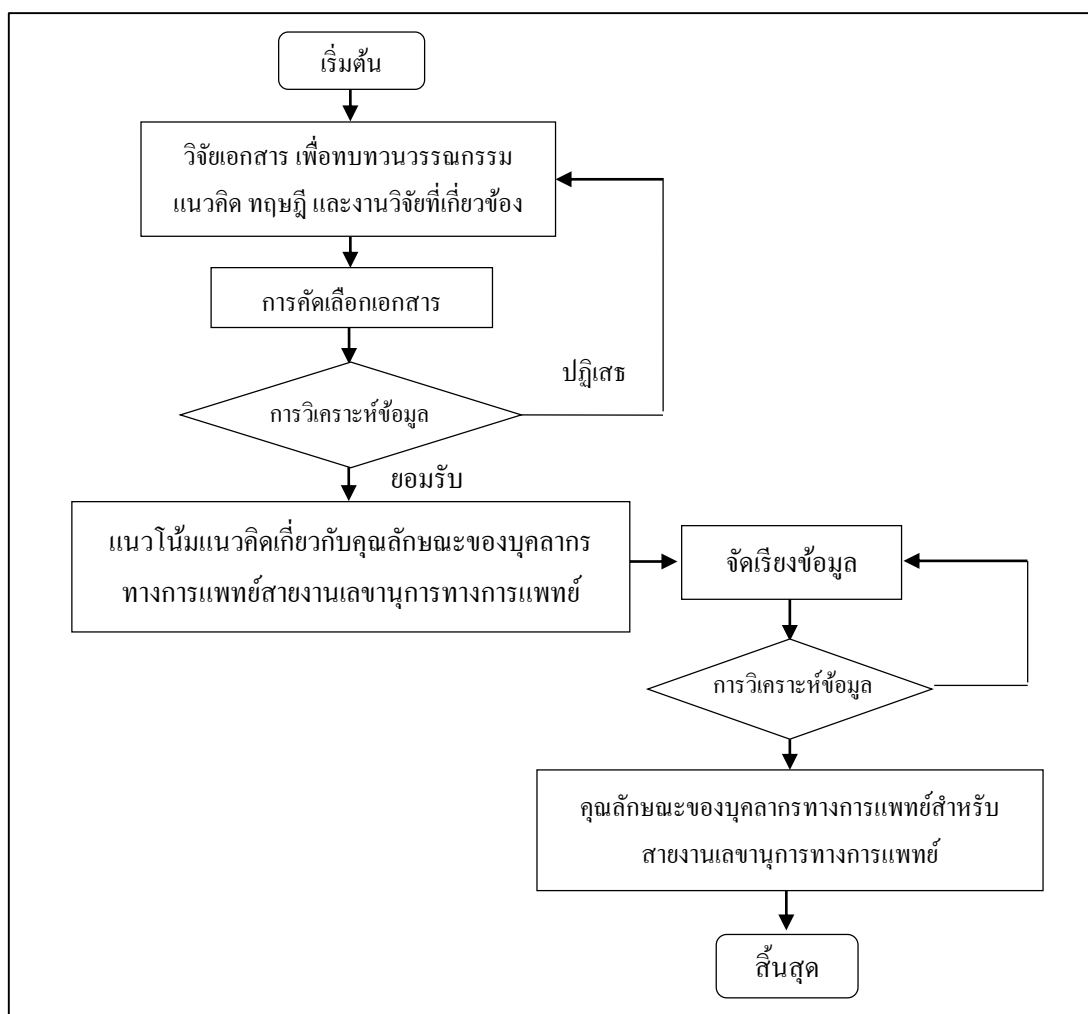
การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะของบุคลากรของ
 สาขางานเลขานุการทางการแพทย์ มีรูปแบบวิธีการตามแนวทางของระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา
 (Research and Development: R&D) ทำให้กรอบแนวคิดของงานวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเชิงขั้นตอนการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะของบุคลากรสายงานเลขานุการทางการแพทย์เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาแนวโน้มคุณลักษณะบุคลากรของสายงานเลขานุการทางการแพทย์ โดยการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขตศึกษา และศึกษาคุณลักษณะของบุคลากรสายงานเลขานุการทางการแพทย์ บทบาทหน้าที่ของบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมิน และสร้างแบบบันทึกแนวคิดเพื่อนำเสนอรวบรวมข้อมูลแนวโน้มคุณลักษณะของบุคลากรสายงานเลขานุการทางการแพทย์

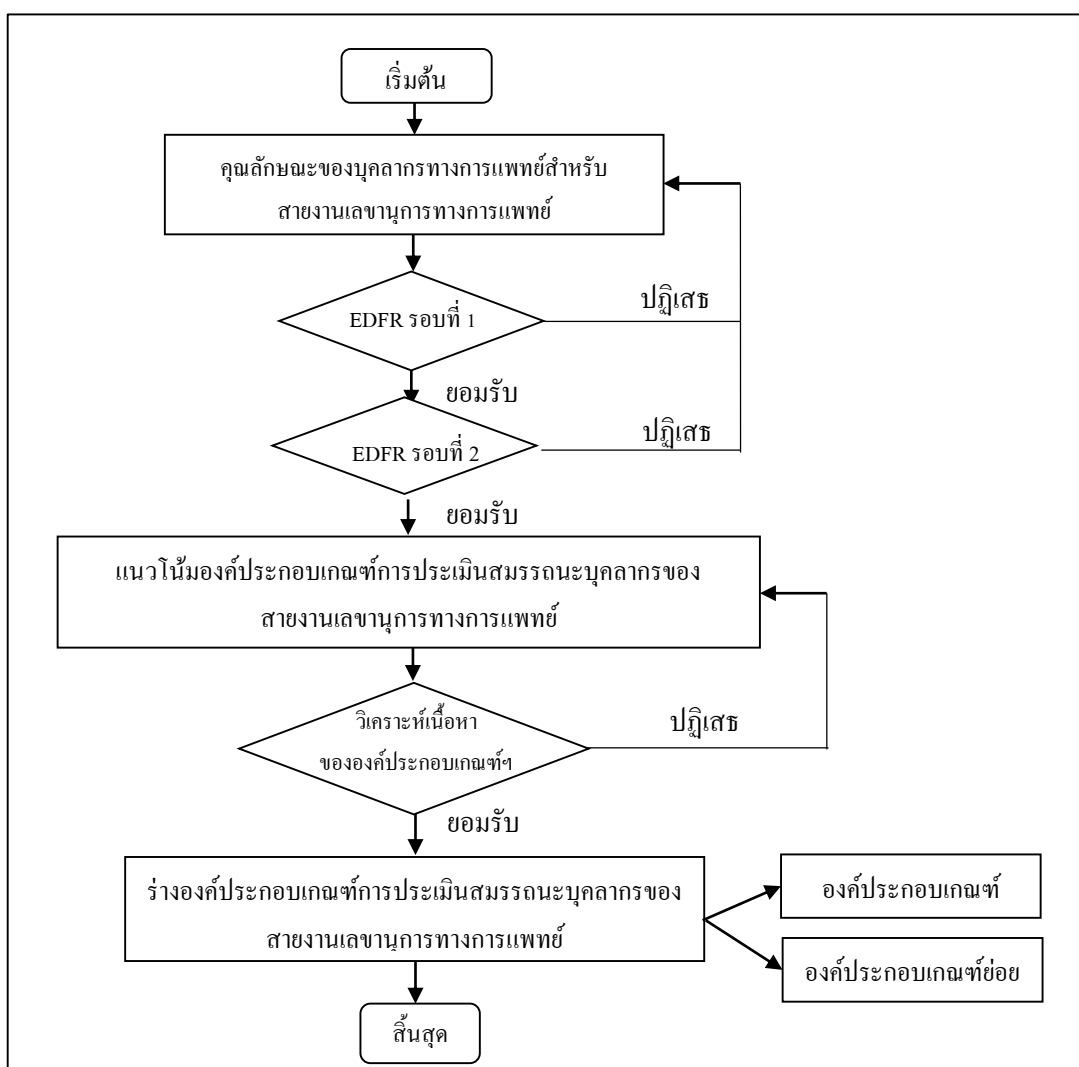
ภาพที่ 2 แผนภาพลำดับขั้นตอน (Flow Chart) แสดงกระบวนการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาคุณลักษณะของบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์

จากนั้นสังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารเพื่อนำเสนอแนวโน้มคุณลักษณะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ จากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลโดยวิธี สามเส้า (Triangulation) ด้วยการทดลองใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธีการ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการสังเกต เพื่อศึกษาคุณลักษณะของบุคลากรทางการแพทย์ของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ แล้วสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอคุณลักษณะบุคลากรสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ ดังภาพที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาแนวโน้มองค์ประกอบเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ด้วยการใช้เทคนิควิจัยอนาคต (EDFR) จำนวน 2 รอบ เพื่อที่จะนำไปพัฒนาเป็นองค์ประกอบเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ต่อไป โดยกำหนดผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณวุฒิความรู้หรือประสบการณ์เฉพาะด้านการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ด้วยเทคนิคการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยผู้วิจัยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจากกลุ่มคน 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้บริหารโรงพยาบาลภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจำนวน 6 คน 2) กลุ่มกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์สาขางานเลขานุการทางการแพทย์จากโรงพยาบาลภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 6 คน และ 3) กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ อาจารย์ผู้มีความรู้ด้านเลขานุการทางการแพทย์ และการจัดทำเกณฑ์ประเมินสมรรถนะ จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 17 คน จากนั้นผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure) เพื่อเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลวิจัยรอบที่ 1 โดยใช้หลักการตามรูปแบบของ EFR (Ethnographic Future Research) แล้วถอดเทปการสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วรวบรวมและจัดหมวดหมู่ เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จัดบันทึกไว้ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้ไปสร้างเป็นแบบสอบถาม ที่ใช้รูปแบบเดลฟาย (Delphi) ประยุกต์ตามแนวทางของเทคนิคการวิจัยอนาคต (EDFR)

จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลความเห็น ข้อเสนอแนะที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 1 ไปสร้างเครื่องมือแนวคำถามการสัมภาษณ์ (Research Guideline) เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลรอบที่ 2 เพื่อเป็นการตรวจสอบยืนยันการให้ข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นผู้วิจัยทำเทคนิคการวิจัยอนาคต (EDFR) รอบที่ 2 โดยนำข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มที่ 2 มาพัฒนาเป็นแบบสอบถามเพื่อนำกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มที่ 2 อีกครั้งหนึ่ง เพื่อตรวจสอบ พื้นที่ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้บริหารโรงพยาบาล กลุ่มบุคลากรสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ที่มีประสบการณ์การทำงานในโรงพยาบาลภาครัฐและเอกชน และกลุ่มนักวิชาการด้านเลขานุการทางการแพทย์ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย แนวสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนการ EDFR รอบที่ 1 ดำเนินการถอดเทปคำสัมภาษณ์และสังเคราะห์

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการสัมภาษณ์ในรอบที่ 1 เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 จากนั้นผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืน เพื่อนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range: IR) และค่ามัธยฐาน (Median: Md) เพื่อหาแนวโน้มองค์ประกอบเกณฑ์การประเมินสมรรถนะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ และวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อพัฒนาร่างองค์ประกอบเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ในองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย แล้วจึงนำข้อมูลไปพัฒนาเป็นร่างเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์

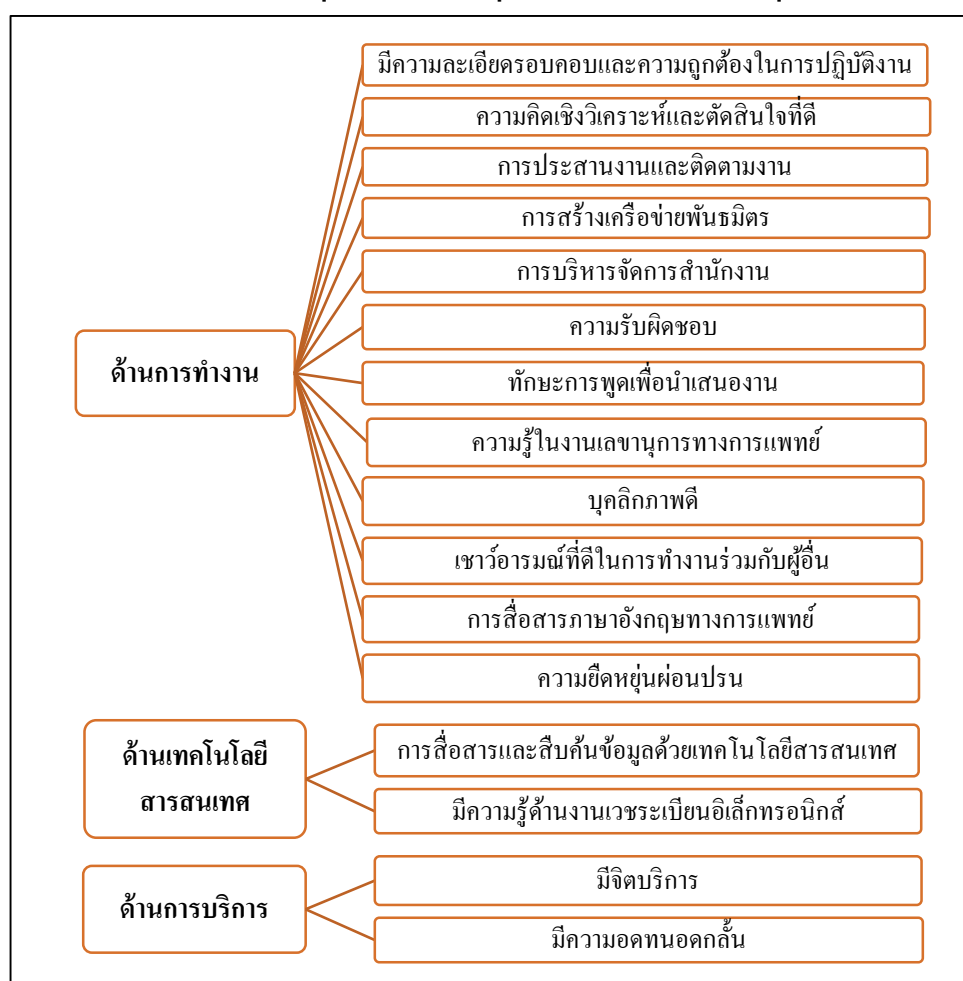

ภาพที่ 3 แผนภาพลำดับขั้นตอน (Flow Chart) แสดงกระบวนการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาแนวโน้มองค์ประกอบเกณฑ์การประเมินสมรรถนะของบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์

จากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งเป็นการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ของเกณฑ์การประเมินสมรรถนะบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ โดยเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป โดยใช้สถิติพรรณนา (Description Statistics) (จิตพนธ์ ชุมเกตุ, พิทักษ์ ศิริวงศ์ และธีระวัฒน์ จันทิก, 2560, หน้า 224) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ ผู้บริหารโรงพยาบาล และนักวิชาการด้านเลขานุการทางการแพทย์ ซึ่งเป็นการเลือกตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Non Probability Sampling) และนำเสนอเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรทางการแพทย์ของสายงานเลขานุการทางการแพทย์ ดังภาพที่ 3

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะของบุคลากรของสายงานเลขานุการทางการแพทย์

ภาพที่ 4 คุณลักษณะบุคลากรของสายงานเลขานุการทางการแพทย์

จากการศึกษาพบว่า คุณลักษณะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ ประกอบด้วย คุณลักษณะ 3 ด้านหลัก คือ ด้านการทำงาน ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการบริการ โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) คุณลักษณะด้านการทำงาน ได้แก่ ความละเอียดรอบคอบและความถูกต้องในการปฏิบัติงาน ความคิดเชิงวิเคราะห์และตัดสินใจที่ดี การประสานงานและติดตามงาน การสร้างเครือข่าย พันธมิตรการบริหารจัดการสำนักงาน ความรับผิดชอบ ทักษะการพูดเพื่อนำเสนองาน ความรู้ในงานเลขานุการทางการแพทย์ บุคลิกภาพดี เชี่ยวชาญมรรยาทที่ดีในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสารภาษาอังกฤษทางการแพทย์ ความยืดหยุ่นผ่อนปรน 2) คุณลักษณะ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ การสื่อสารและสืบค้นข้อมูลด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ และมีความรู้ด้านงานเวชระเบียน อิเล็กทรอนิกส์ และ 3) คุณลักษณะด้านการบริการ ได้แก่ มีจิตบริการ และมีความอดทนอดกลั้น ดังภาพที่ 4

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาคำประกอบเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นถึงเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสาขางานเลขานุการทางการแพทย์ ประกอบด้วย 8 มาตรฐาน 18 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ด้านทักษะทางวิชาการ (Academic) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย พบว่า มีความเป็นไปได้ในระดับมาก และมีความเหมาะสม สอดคล้องในทุกประเด็น โดยที่มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 3.94-4.59 ค่าฐานนิยมอยู่ระหว่าง 4-5 และค่า Q3-Q1 มีค่าระหว่าง 0.49-0.83

มาตรฐานที่ 2 ด้านสมรรถนะด้านความรับผิดชอบ (Accountability) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ หลักและองค์ประกอบย่อย พบว่า มีความเป็นไปได้ในระดับมาก และมีความเหมาะสมสอดคล้องในทุกประเด็น โดยที่มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 4.24-4.65 ค่าฐานนิยม อยู่ระหว่าง 4-5 และค่า Q3-Q1 มีค่าระหว่าง 0.44-0.61

มาตรฐานที่ 3 ด้านความมีศีลธรรมจรรยา (Integrity) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย พบว่า มีความเป็นไปได้ในระดับมาก และมีความเหมาะสมสอดคล้อง ในทุกประเด็น โดยที่มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 4.35-4.76 ค่าฐานนิยม อยู่ระหว่าง 4-5 และค่า Q3-Q1 มีค่าระหว่าง 0.44-0.62

มาตรฐานที่ 4 ด้านความใส่ใจ (Empathy) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย พบว่า มีความเป็นไปได้ในระดับมาก และมีความเหมาะสมสอดคล้อง ในทุกประเด็น โดยที่มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 3.94-4.59 ค่าฐานนิยม อยู่ระหว่าง 4-5 และ ค่า Q3-Q1 มีค่าระหว่าง 0.49-0.83

มาตรฐานที่ 5 ด้านการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ (Analytical and Innovation Thinking) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย พบว่า มีความเป็นไปได้ในระดับมาก และมีความเหมาะสมสอดคล้อง ในทุกประเด็นโดยที่มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 3.94-4.65 ค่าฐานนิยม อยู่ระหว่าง 4-5 และค่า Q3-Q1 มีค่าระหว่าง 0.49-0.75

มาตรฐานที่ 6 ด้านการทำงานเป็นทีม (Team working) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย พบว่า มีความเป็นไปได้ในระดับมาก และมีความเหมาะสมสอดคล้อง ในทุกประเด็นโดยที่มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 3.76-4.82 ค่าฐานนิยม อยู่ระหว่าง 4-5 และค่า Q3-Q1 มีค่าระหว่าง 0.39-0.86

มาตรฐานที่ 7 ด้านการประสานงาน (Cooperation) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย พบว่า มีความเป็นไปได้ในระดับมาก และมีความเหมาะสมสอดคล้อง ในทุกประเด็นโดยที่มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 3.76-4.65 ค่าฐานนิยม อยู่ระหว่าง 4-5 และค่า Q3-Q1 มีค่าระหว่าง 0.33-0.81

มาตรฐานที่ 8 ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง (Self development) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย พบว่า มีความเป็นไปได้ในระดับมาก และมีความเหมาะสมสอดคล้อง ในทุกประเด็นโดยที่มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 3.94-4.59 ค่าฐานนิยม อยู่ระหว่าง 4-5 และค่า Q3-Q1 มีค่าระหว่าง 0.49-0.83

สรุปองค์ประกอบเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของสายงานเลขานุการทางการแพทย์ องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นการสัมภาษณ์ทั้ง 8 มาตรฐาน 18 ตัวบ่งชี้ ดังภาพที่ 5

มาตรฐานที่ 1 ทักษะทางวิชาการ	1) การสื่อสารภาษาอังกฤษทางการแพทย์ 2) การจัดการสำนักงานทางการแพทย์ 3) สถิติและการวิจัย
มาตรฐานที่ 2 ความรับผิดชอบและรับชอบ	1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) ความรับผิดชอบต่อสังคม และ 3) ความเข้าใจองค์กร
มาตรฐานที่ 3 ความมีศีลธรรมจรรยา	1) ความซื่อสัตย์ 2) มีความเสียสละ
มาตรฐานที่ 4 ความใส่ใจ	1) มีมนุษยสัมพันธ์ 2) มีน้ำใจ เปิดใจกว้าง
มาตรฐานที่ 5 ทักษะการวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์	1) ความสามารถในการแก้ไขปัญหา 2) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ
มาตรฐานที่ 6 การทำงานเป็นทีม	1) ความร่วมแรงร่วมใจ 2) เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม
มาตรฐานที่ 7 การประสานงาน	1) การเจรจาต่อรอง 2) การติดตามงาน
มาตรฐานที่ 8 ความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง	1) ใฝ่ศึกษาหาความรู้ 2) การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ

ภาพที่ 5 โครงสร้างของเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากร
ของสาขานาเลขาการทางการแพทย์

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสมรรถนะบุคลากรของ
สาขานาเลขาการทางการแพทย์ พบว่า เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดมีความสอดคล้องรองรับการ
ปฏิบัติงานของเลขาการทางการแพทย์ในโรงพยาบาลในทุกด้าน โดยองค์ประกอบของพฤติกรรม
ที่ได้นำมาพัฒนาเป็นมาตรฐานหลัก และตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงสมรรถนะตามสาขานา มีดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ทักษะทางวิชาการ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ การสื่อสารภาษาอังกฤษทางการแพทย์ การจัดการสำนักงานทางการแพทย์ สถิติและการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับ Hoffmann, Wojczewski, Aarendonk, Maier, Dorner and Maeseneer (2017) ที่ได้ให้ความเห็นไว้ว่าเลขาการ
ทางการแพทย์ว่าเป็นบุคลากรด้านสุขภาพที่จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจศัพท์สามัญทาง

การแพทย์และสามารถใช้สื่อสารในการทำงานร่วมกับแพทย์และพยาบาลได้ถูกต้องตรงกันเพื่อการปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ Muldoon, Roberts, Le-Gallez, Hughes, Daulman and Grubb, et al., (2011) เห็นว่าเลขานุการทางการแพทย์เป็นเสมือนศูนย์กลางการทำงานของฝ่ายบริการด้านการแพทย์ของโรงพยาบาลคอยควบคุมการขับเคลื่อนการทำงานด้านข้อมูลข่าวสาร ระบบงานเอกสาร มีความสามารถในการจัดประชุม การพิมพ์บันทึกและรายงานของแพทย์ และเป็นผู้ที่สามารถบริหารจัดการเวลาในการทำงานให้งานแล้วเสร็จในระยะเวลาที่กำหนดได้จึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจด้านศัพท์สามัญทางการแพทย์ ในขณะที่ Medford (2013) ให้ทัศนะไว้ว่าเลขานุการทางการแพทย์มีบทบาทในการเป็นผู้ที่สื่อสารกับบุคลากรทางการแพทย์ในฝ่ายต่างๆ ของโรงพยาบาลได้อย่างชัดเจนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ในการสื่อสารภาษาอังกฤษทางการแพทย์ และ Clarke (2013) ที่เห็นว่าเลขานุการทางการแพทย์เป็นผู้ช่วยที่สำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานของแพทย์ ทำหน้าที่ตรวจสอบกลั่นกรองเอกสารด้วยความรอบครอบ ประสานงานระหว่างแพทย์และผู้ป่วย และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของบุคลากรฝ่ายต่างๆ ในโรงพยาบาล เพื่อให้การทำงานราบรื่น ทำให้แพทย์มีเวลาในการตรวจรักษาผู้ป่วยได้มากขึ้น มีประสิทธิภาพในการให้บริการด้านสุขภาพ และเป็นผู้ที่คอยสื่อสารและให้ข้อมูลข้อเท็จจริงการรักษายาบาลแก่ผู้ป่วย ซึ่งถือเป็นบทบาทสำคัญของเลขานุการทางการแพทย์ รวมถึงการประสานงานและอำนวยความสะดวกในการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ ผู้บริหารโรงพยาบาล ที่ปรึกษา เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการทำงานขององค์กร มีความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานซึ่งเป็นลักษณะของงานสำนักงานทางการแพทย์ ส่วน Johansen, Pedersen and Ellingsen (2015) ได้ให้ทัศนะไว้ว่าเลขานุการทางการแพทย์ว่าเป็นบุคลากรทางการแพทย์ที่มีบทบาทสำคัญในการประกันคุณภาพ การจัดทำประวัติทางการแพทย์ งานเวชระเบียน และงานเวชระเบียนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการให้บริการของโรงพยาบาล ซึ่งเลขานุการทางการแพทย์ในอนาคตจำเป็นต้องมีสมรรถนะเกี่ยวกับการบันทึกข้อมูลสุขภาพอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อสนับสนุนการทำงานของแพทย์ เนื่องจากการบันทึกข้อมูลสุขภาพของผู้ป่วยจำเป็นต้องใช้เวลาในการจัดทำเป็นเวลานาน และมีความละเอียดและสำคัญมาก และเพื่อป้องกันความผิดพลาดของข้อมูลสุขภาพของโรงพยาบาล เพื่อการพัฒนาการทำงานให้รวดเร็วขึ้นจึงจำเป็นต้องมีระบบ Electronic Health Record (EHR) รวมถึง Drury (1996) ที่ให้ความเห็นไว้ว่าเลขานุการทางการแพทย์ควรมีความสามารถในการรวบรวมและประมวลผลข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย

มาตรฐานที่ 2 ความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ คือ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ ความรับผิดชอบ ต่อสังคม ความเข้าใจองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Muldoon, Roberts, Le-Gallez, Hughes,

Daulman and Grubb, et al., (2011) ได้ให้แนวคิดไว้ว่าเลขานุการทางการแพทย์ควรเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสามารถบริหารจัดการเวลาในการทำงานให้งานแล้วเสร็จในระยะเวลาที่กำหนดได้ ในขณะที่ Drury (1996) ได้กล่าวไว้ว่าเลขานุการทางการแพทย์ควรเป็นผู้ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมทางการแพทย์และรู้จักกาลเทศะและมารยาทในการทำงาน เข้าใจในลักษณะงานของแพทย์และงานบริการทางการแพทย์เป็นสำคัญ ในขณะที่ Joshi (2012) ให้ได้ความเห็นไว้ว่าเลขานุการทางการแพทย์ต้องเป็นผู้ที่มีความอดทน มุมานะ (Persistence) ในการทำงานทุกงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น (Ambition) อยากทำงานใหม่ที่ท้าทายความสามารถและทำงานด้วยความเต็มใจให้สำเร็จอย่างรวดเร็ว ทำงานด้วยความรู้สึกว่ามันเป็นของตนเองมุ่งให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมไปถึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน (Production Ability)

มาตรฐานที่ 3 ด้านความมีศีลธรรมจรรยา ประกอบด้วยจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ความซื่อสัตย์ และ 2) มีความเสียสละ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Joshi (2012) ได้กล่าวไว้ว่าเลขานุการทางการแพทย์ต้องเป็นผู้ที่มี เอาใจใส่งานทุกประเภทเป็นอย่างดี ต้องเป็นผู้ที่น่าไว้วางใจ (Dependability) ประกอบด้วยการเป็นผู้ที่มีความตรงต่อเวลา (Punctuality) เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี (Loyalty) กล่าวคือทำงานด้วยความรู้สึกว่ามันเป็นของตนเองมุ่งให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมไปถึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน (Production Ability) และเป็นผู้ที่สามารถคิดค้นหาวิธีปฏิบัติงานที่ดี (Resourcefulness) โดยค้นหาวิธีปฏิบัติและสามารถแก้ปัญหาการทำงานให้ดีขึ้นเสมอ Drury (1996) มีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมทางการแพทย์และรู้จักกาลเทศะและมารยาทในการทำงาน

มาตรฐานที่ 4 ด้านความใส่ใจ ประกอบด้วยจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ คือ 1) มีมนุษยสัมพันธ์ 2) มีน้ำใจ เปิดใจกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับ Drury (1996) ที่ให้ความเห็นไว้ว่าเลขานุการทางการแพทย์ควรเป็นผู้ที่มีความยืดหยุ่นประนีประนอม สามารถบริหารความขัดแย้ง มีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย และจริยธรรมทางการแพทย์และรู้จักกาลเทศะและมารยาทในการทำงาน สามารถเรียนรู้และปรับตัวในการทำงานในบริบทแวดล้อมร่วมกับบุคลากรทางการแพทย์ได้ดีทุกสายงานได้ดีตลอดจนงานที่ได้รับมอบหมายจากโรงพยาบาล สามารถช่วยเหลืองานของแพทย์ได้ ในขณะที่ ปวีณา สปีลเลอร์ (2560) และ Alexander and Coll Gen Pract (1981) ได้ให้ทัศนะไว้ว่าเลขานุการทางการแพทย์ควรเป็นผู้ที่มีความโดดเด่นในด้านลักษณะท่าทาง (Personal Appearance) ด้านบุคลิกภาพ (Personality) ด้านความปราดเปรียวทางแนวความคิด (Mental Alertness) ด้านความน่าไว้วางใจ (Dependability) และ ด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน (Production Ability) และสอดคล้องกับ

แนวคิดของ Joshi (2012) ได้กล่าวไว้ว่าเลขานุการทางการแพทย์ต้องเป็นผู้ที่มีความเอาใจใส่งานทุกประเภทเป็นอย่างดี

มาตรฐานที่ 5 ด้านการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วยจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ความสามารถในการแก้ไขปัญหา และ 2) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ Hertting Nilsson, Theorell and Larsson (2003) ที่ได้เสนอแนวคิดไว้ว่าเลขานุการทางการแพทย์เป็นบุคลากรที่มีส่วนสำคัญในการบริการและเป็นฝ่ายสนับสนุนงานบริหาร สามารถทำงานภายใต้ความกดดันสูงสามารถแก้ไขปัญหาภายใต้ความกดดันสูงได้ ในขณะที่เดียวกับ Joshi (2012) ได้กล่าวไว้ว่าเลขานุการทางการแพทย์ต้องเป็นผู้ที่มีความปราดเปรียวทางแนวความคิด (Mental Alertness) ประกอบด้วยการเป็นผู้ที่เข้าใจเกี่ยวกับคำแนะนำทั้งวาจาและลายลักษณ์อักษร (Oral or Written Instruction) สามารถเข้าใจคำแนะนำที่ได้รับอย่างรวดเร็วถูกต้อง เป็นผู้ที่มีการตัดสินใจ (Judgement) ได้ดี สามารถแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล เป็นผู้ที่มีทัศนคติทางคุณค่าของงาน (Sense of Value) ถือว่างานทุกประเภทมีความสำคัญเท่ากัน เอาใจใส่งานทุกประเภทเป็นอย่างดี เป็นผู้ที่มีความฉับพลันของการแสดงออกทางความคิด (Speed of Mental Reaction) ใช้ความคิดได้ถูกต้อง ฉับพลันทันที่ รวมถึงต้องเป็นผู้ที่น่าไว้วางใจ (Dependability) ประกอบด้วยการเป็นผู้ที่มีความตรงต่อเวลา (Punctuality) ตรงเวลาเสมอ ทั้งการนัดหมายและการทำงาน เป็นผู้ที่มีความอดุสาหะ มุมานะ (Persistence) ในการทำงานทุกงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น (Ambition) อยากทำงานใหม่ที่ทำท้าทายความสามารถและทำงานด้วยความเต็มใจให้สำเร็จอย่างรวดเร็ว และเป็นผู้ที่สามารถคิดค้นหาวิธีปฏิบัติงานที่ดี (Resourcefulness) โดยค้นหาวิธีปฏิบัติและสามารถแก้ปัญหการทำงานให้ดีขึ้นเสมอ

มาตรฐานที่ 6 ด้านการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วยจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ความร่วมแรงร่วมใจ และ 2) เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ Alexander and Coll Gen Pract (1981) ได้กล่าวไว้ว่าเลขานุการทางการแพทย์เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการทำงานเป็นทีม ร่วมกับบุคลากรทางการแพทย์ในสหวิชาชีพ และมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมในโรงพยาบาลที่ต้องปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เคารพแนวความคิด มุมมองและความรู้สึกของผู้ร่วมงานเป็นสำคัญ โดยต้องเป็นผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่องานเลขานุการทางการแพทย์ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำงาน ในขณะที่ Drury (1996) เห็นว่าเลขานุการทางการแพทย์ควรเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ รู้จักกาลเทศะและมารยาทในการทำงานสามารถเรียนรู้และปรับตัวในการทำงานในบริบทแวดล้อมร่วมกับบุคลากรทางการแพทย์ได้ดีทุกสายงานได้ดี

มาตรฐานที่ 7 ด้านการประสานงาน ประกอบด้วยจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ บ่งชี้ คือ 1) การเจรจาต่อรอง และ 2) การติดตามงาน Drury (1996) เป็นผู้ที่มีศิลปะในการติดต่อประสานงาน มีความ

ยืดหยุ่นประนีประนอม สามารถบริหารความขัดแย้ง ในขณะที่ Clarke (2013) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า เลขาธิการทางการแพทย์เป็นผู้ช่วยที่สำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานของแพทย์ ประสานงาน และอำนวยความสะดวกในการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ ผู้บริหารโรงพยาบาล ที่ปรึกษา เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการทำงานขององค์กร มีความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานซึ่งเป็นลักษณะของงานสำนักงานทางการแพทย์

มาตรฐานที่ 8 ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง ประกอบด้วยจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ใฝ่ศึกษาหาความรู้ และ 2) การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ Medford and Standen (2003) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าเลขาธิการทางการแพทย์เป็นสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญของทีมงานด้านการแพทย์ทั้งในการดูแลผู้ป่วยปฐมภูมิและทุติยภูมิที่มีทักษะด้านเลขานุการเพียงพอ มีความรู้ด้านคำศัพท์ทางการแพทย์และกระบวนการในงานด้านบริการสุขภาพแห่งชาติ (National Health Services: NHS) มีคุณสมบัติเลขานุการทางการแพทย์ที่เพียงพอในการทำงาน มีความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการ การติดต่อประสานงานทางการแพทย์ และมีประสบการณ์ในการทำงาน เลขานุการทางการแพทย์ มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ในขณะที่ Gok, Karatuna and Karaca (2015) เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานในสายงานนี้จำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานให้เข้ากับบริบทขององค์กรและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ Minnesota Instructional Material Center (1976) ได้ให้ความเห็นไว้ว่าบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์จึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะเฉพาะที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ Hertting Nilsson, Theorell and Larsson (2003) ได้กล่าวถึงเลขานุการทางการแพทย์ว่าเป็นบุคลากรที่มีส่วนสำคัญในการบริการและเป็นฝ่ายสนับสนุนงานบริหารสามารถทำงานภายใต้ความกดดันสูง แต่อย่างไรก็ตามอีกด้านหนึ่ง Robbins, Bradley, Spicer and Mecklenburg (2001) ได้กล่าวถึงบุคลากรทางการแพทย์ของสายงานเลขานุการทางการแพทย์ไว้ว่าเป็นส่วนสำคัญของการบริการและฝ่ายสนับสนุนการบริหารงานในโรงพยาบาลแต่เป็นกลุ่มอาชีพที่ได้รับการละเลยในการให้ความสำคัญในกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ โดยเสนอข้อมูลไว้ในการวิจัยเกี่ยวกับสุขภาพจิตสังคมและการประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิจัยหนึ่งของเลขานุการทางการแพทย์พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่ มีความผิดปกติของกล้ามเนื้อและกระดูก อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมในการทำงานจากทางจิตสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ได้ทราบถึงคุณลักษณะเฉพาะ และสมรรถนะหลัก สมรรถนะตามสายงานของบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ ซึ่งโรงพยาบาลภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำคุณลักษณะเฉพาะของของบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนามูลฐาน การประเมินมูลฐาน และใช้ในการรับสมัครบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ที่ชัดเจนและสามารถสนับสนุนงานของแพทย์และผู้บริหารโรงพยาบาลได้มากขึ้น

2. หน่วยงานการศึกษา มหาวิทยาลัยสามารถนำเกณฑ์การประเมินนี้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาเลขานุการทางการแพทย์ หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาเลขานุการทางการแพทย์และสาธารณสุข และหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงพยาบาล เป็นต้น

3. หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข สถานศึกษา โรงพยาบาล และองค์กรบริการสุขภาพ สามารถนำเกณฑ์การประเมินสมรรถนะบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนามูลฐานทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์และสายงานใกล้เคียง ทำให้สามารถพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในองค์กรตลอดจนเป็นการพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้า ตลอดจนเป็นประโยชน์ในการพัฒนามูลฐานให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของโรงพยาบาลมากยิ่งขึ้นจึงเป็นการส่งเสริมการดำเนินงานของโรงพยาบาลมีคุณภาพในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้นและนำไปสู่การยกระดับการให้บริการของโรงพยาบาลให้ดียิ่งขึ้น

ประโยชน์ทางวิชาการ

การพัฒนาเกณฑ์การประเมินสมรรถนะบุคลากรในงานด้านอื่นๆ ที่แตกต่างออกไป นอกจากการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในโรงพยาบาล เช่น การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในองค์กรอื่นๆ ได้แก่ เลขานุการในอุตสาหกรรมบริการ การท่องเที่ยว องค์กรธุรกิจ และองค์กรภาครัฐ ซึ่งสามารถนำกระบวนการพัฒนาเกณฑ์การประเมินสมรรถนะบุคลากรทางการแพทย์ไปพัฒนาเกณฑ์การประเมินสมรรถนะบุคลากรได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเพื่อจัดทำคู่มือเกณฑ์การประเมินสมรรถนะบุคลากรทางการแพทย์สายงานเลขานุการทางการแพทย์ประจำกระทรวงสาธารณสุขเพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข เนื่องจากยังไม่มีคู่มือเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมินสมรรถนะของบุคลากรทางการแพทย์ของสายงานเลขานุการทางการแพทย์ ซึ่งจะทำให้เกิดระบบการส่งเสริมสมรรถนะของบุคลากรเพื่อยกระดับการบริการของโรงพยาบาลในประเทศไทย

รายการอ้างอิง

- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) พ.ศ. 2560 - 2569. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). พิมพ์เขียวและแผนปฏิบัติการขับเคลื่อน Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน. วันที่ค้นข้อมูล 21 ธันวาคม 2561, เข้าถึงได้จาก http://digital.forest.ku.ac.th/TFCC/TCERN2017/PW/Thailand_40_PM.pdf
- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะเวลา 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579).
- จิตพนธ์ ชุมเกตุ, พัทธ์ชัย ศิริวงศ์ และชีระวัฒน์ จันทิก. (2560). การพัฒนาเกณฑ์การประเมินมาตรฐานระบบการจัดการเชิงสร้างสรรค์ ของกลุ่มธุรกิจชุมชนในภูมิภาคตะวันตก ของประเทศไทย. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 6(1), 211-241.
- ชีระวัฒน์ จันทิก และเสรี ชัดแฉ่ม. (2557). การพัฒนาเกณฑ์การประเมินการจัดการคุณภาพของวิสาหกิจชุมชน. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 6(1), 99-129.
- บุญใจ ศรีสถิตยัณราทร. (2555). การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: คุณสมบัตินิเทศเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปวีณา สปิเตอร์. (2561). ทักษะงานธุรการและงานสารบรรณ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- ปวีณา สปิเตอร์. (2561). หลักการเลขานุการทางการแพทย์ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

- ปวีณา สปิเตอร์ และธีระวัฒน์ จันทิก. (2560). บทบาทหน้าที่เลขานุการทางการแพทย์ใน
ศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ธัญบุรี*, 4(1), 1-16.
- ปวีณา สปิเตอร์ และพิทักษ์ ศิริวงษ์. (2560). รูปแบบ สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหาร
จัดการงานเลขานุการทางการแพทย์ของโรงพยาบาลเอกชนขนาดกลางในกรุงเทพมหานคร.
วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 9(4), 166-188.
- พิทักษ์ ศิริวงษ์, ธีระวัฒน์ จันทิก และณนันทน์ หอมสุต. (2560). การพัฒนารูปแบบการตลาด
ท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์เชิงรุกภูมิภาคตะวันตกสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุที่มี
คุณภาพ. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 10(2), 199-233.
- พรมิตร กุลกาลยีนง. (2560). การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทย : ความท้าทายและการ
พัฒนา. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 1(9), 125-132.
- วงพักรตร์ ภูพันธ์ศรี และวีระยุทธ พรพจน์ธนาศ. (2561). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อ
ประสิทธิภาพองค์กร: กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดระยอง. *วารสาร
การเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 10(2), 311-330.
- Alexander, D. A. (1981). The medical secretary: her views and attitudes.
The Journal of the Royal college of General Practitioners, 31(227), 368–371.
- Chaudhury, S., & Banerjee, A. (2004). Correlates of Job Satisfaction in Medical Officers. *Med
J. Armed Forces India*, 60(4), 329-332.
- Clarke, J. (2013). Doctors no longer need medical secretaries. *British Medical Journal*,
346(f1538), 1.
- Drury, V. W. (1996). The training of medical secretaries. *The Journal of the College of General
Practitioners*, 12(1), 121–124.
- Gok, S., Karatuna, I., & Karaca, P. O. (2015). The Role of Perceived Supervisor Support and
Organizational Identification in Job Satisfaction. *Turkey, Procedia - Social and
Behavioral Sciences*, 177(April), 38–42.
- Hertting, A., Nilsson K., Theorell, T., and Larsson, U.S. (2003). Personnel reductions and
structural changes in health care: Work-life experiences of medical secretaries.
Journal of Psychosomatic Research, 54, 161-170.

- Hoffmann, K., Wojczewski, S., Aarendonk, D., Maier, M., Dorner, T. E., & Maeseneer, J. D. (2017). No common understanding of profession terms utilized in health services research. *The Central European Journal of Medicine*, 129, 52–58.
- Johansen, M. A., Pedersen, A. M., & Ellingsen, G. (2015). *Secretaries' role in HER Documentation and the Implication of Englishing a Structured HER System*. University Hospital of North Norway: IMIA and IOS Press. p. 878.
- Joshi, M. M. (2012). *Administration Skills*. London: BookBoon.
- Kim, D. I., Loo, L., Au, H., Fargo, R., Garrison, R. C., Thompson, G., & Yu, M. (2014). “Code R”: Introduction of a hospital-Wide Peer Review Process to Access Residents' Potential Impact on patient safety and Quality. JGIM, The 37th Annual Meeting of the Society of General Internal Medicine. April, p.S2.
- Medford, A. R. L. (2013). Medical secretaries are an essential cog in the wheel Andrew R L Medford chest physician. *British Medical Journal, BMJ. March*, 346(f1538), 1.
- Medford, A. R. L., & Standen, S. (2003). In praise of medical secretaries. *British Medical Journal*, 327(7421), 988-991.
- Minnesota Instructional Material Center. (1976). *Medical Secretary: Task List Competency Record*. Minnesota State Dept. of Education, St. Paul. Div. of Vocational and Technical Education. Minnesota. ERIC Number: ED133541.
- Muldoon, Roberts, Le-Gallez, Hughes, Daulman and Grubb, et al., (2011).
- Oliveira, C. M. (2013). Adoption of an Ophthalmologic Electronic Record (Medisoft Ophthalmology) – Case Study and Success Factors. *Procedia Technology, December*, 9, 1065 – 1073.
- Robbins, C. J., Bradley, E. H., Spicer, M., Mecklenburg, G. A. (2001). Developing leadership in healthcare administration: A competency assessment tool/ Practitioner application. *Chicago, Journal of Healthcare Management*, 46(3), 188-202.

นวัตกรรมจัดการ
Innovation Management

นัยนา รัตนสุวรรณชาติ (Naiyana Ratanasuwanachart)¹

เขมมารี รัชชชุฬ (Khemaree Rudchoochip)²

ศิริภัสสรศรี วงศ์ทองดี (Sirapatsorn Wongthongdee)³

¹ดร., อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
จังหวัดนครสวรรค์

Dr., Faculty of Humanities and Social Science, Major Public Administration,
Chaopraya University, Nakhon Sawan Province

²ผศ.ดร., อาจารย์คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
จังหวัดชลบุรี

Asst.Prof.Dr., Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Chonburi Province

³รศ.ดร., ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพมหานคร

Assoc.Prof.Dr., Master of Public Administration, Faculty of Public Administration,
Dhurakij Pundit University

E-mail: Naiyana.rata@gmail.com

Received: 3 May 2019

Revised: 8 June 2019

Accepted: 18 July 2019

บทคัดย่อ

นวัตกรรมมีความหมายหลายอย่าง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ (Quinn, 1992) นวัตกรรม คือ การสร้างหรือการประดิษฐ์ โดยใช้ทรัพยากร คือ คน เวลา เงิน ในการประดิษฐ์สินค้าใหม่ บริการใหม่ แนวความคิดใหม่, นวัตกรรม คือ สิ่งที่หล่อหลอมและการเรียนรู้ ให้ความสนใจไปยังการดึงเอาแนวคิดตัวสินค้าและบริการมาพัฒนาใหม่, นวัตกรรม คือ การเปลี่ยนแปลง บางสิ่งบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย ในขณะที่บางสิ่งบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคน,

นวัตกรรม คือ กระบวนการ เป็นกระบวนการของกิจกรรมที่นำไปสู่การผลิต ซึ่งเป็นขั้นตอนของแต่ละกิจกรรม, นวัตกรรม คือ บริบท (ระดับภูมิภาค ประเทศ) เป็นระดับของกระบวนการ นอกเหนือจากระดับของบุคคล ระดับขององค์กรแล้ว ยังเป็นเรื่องของสถาบัน เครือข่ายทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม

คำสำคัญ: นวัตกรรม, การจัดการ

Abstract

Indeed it is a subject that taxes the prowess of some of the most capable scholars and practitioners alike (Quinn, 1992) In looking at the multiplicity of meanings given to innovation it is possible to discern a number of characteristics: Innovation as creation (invention): The focus is on use of resources (people, time and money) to invent or develop a new product, service, new way of doing things, new way of thinking about things. , Innovation as diffusion and learning: The focus is on acquiring, supporting or using product, service or ideas. , Innovation as an event: The focus of attention here is on a discrete event, such as the development of a single product, service, idea or decision. , Innovation as a (stream of innovations) trajectory: This is recognition that a single act of innovation (as that in a discrete event) can facilitate a family of innovations to be derived from the original Source. , Innovation as change (incremental or radical): innovations enacts change. Some innovations are minor adjustments whilst other innovations are radical or discontinuous in nature. , Innovation as (firm-level) process: In this view innovation is not a single act, but a series of activities that are carried out by a firm to lead to the production of an outcome (namely, the innovation). , Innovation as a context (region, nation, etc.) level process: This view sees innovation as an act beyond the confines of an individual or firm. The view captures institutional frameworks, socio-political networks, and proximal factor endowments as factors in the act of innovation. The focus is switched from the firm to the peculiar endowments and characteristics of a specific context (region, nation, etc.).

Keywords: Innovation, Management

บทนำ

นวัตกรรมเป็นตัวกำหนดรูปร่างหน้าตาของสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของสังคมแห่งความรู้ ซึ่งถูกสร้างขึ้นและนำความรู้ใหม่มาใช้ ทั้งระดับชาติและระดับองค์กร ความคิดใหม่ๆ วิธีการใหม่ๆ โครงสร้างใหม่ๆ สินค้าใหม่ๆ คือ ตัวขับเคลื่อนที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงขององค์กร และก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โลกสมัยใหม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับความพยายามของนวัตกรรม องค์กรสมัยใหม่ผลิตและส่งสินค้าที่มีคุณภาพสูง และบริการไปยังประเทศต่างๆ ทำให้เกิดกระบวนการของตลาดใหม่เกิดขึ้น ตลาดเก่าก็ขยายเพิ่มเติม และบางตลาดก็ถูกปิดลง ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เกิดการสร้างตลาดอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการทำลายตลาดที่ไม่ได้พัฒนานวัตกรรม

นวัตกรรม คือ ความรู้พื้นฐานที่ก่อให้เกิดการได้เปรียบเชิงการแข่งขันขององค์กรต่างๆ ภูมิภาค และประเทศ ในขณะเดียวกันระบบตลาดก็ต้องพึ่งพาความสามารถทางด้านการสร้างสินค้าใหม่ และหาวิธีผลิตสินค้าใหม่ๆ สังคมร่วมสมัยมองหามาตรฐานความเป็นอยู่ที่สูงขึ้น และความต้องการในสิ่งที่ทันสมัยมากขึ้น ดังนั้น นวัตกรรม คือ ปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ และเจริญเติบโต แต่บทบาทของนวัตกรรมและผลกระทบของนวัตกรรมเป็นสิ่งที่มีความซับซ้อนสูง

คำจำกัดความของนวัตกรรม

นวัตกรรม คือ แหล่งของความก้าวหน้าและการพัฒนา องค์กรและชาติต่างๆ ที่มีการจัดการนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดสภาพเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีนักวิชาการชื่อ Peter Drucker ให้คำจำกัดความของนวัตกรรมว่า “เป็นเครื่องมือเฉพาะของผู้ประกอบการ” คือ พลิกการเปลี่ยนแปลงเป็นโอกาส (Drucker, 1985).

Tushman and Nadler (1996) ชี้ให้เห็นว่า นวัตกรรมคือการสร้างสินค้าใหม่ บริการใหม่ หรือกระบวนการใหม่ ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนด้วยกัน คือ การสร้างแนวความคิดหรือการประดิษฐ์ และผลของแนวความคิดและการประดิษฐ์ที่ทำให้เกิดเป็นเชิงพาณิชย์

นวัตกรรมมีความหมายหลายอย่าง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ (Quinn, 1992)

1. นวัตกรรม คือ การสร้างหรือการประดิษฐ์ โดยใช้ทรัพยากร คือ คน เวลา เงิน ในการประดิษฐ์สินค้าใหม่ บริการใหม่ แนวความคิดใหม่
2. นวัตกรรม คือ สิ่งที่หล่อหลอมและการเรียนรู้ ให้ความสนใจไปยังการดึงเอาแนวคิดตัวสินค้าและบริการมาพัฒนาใหม่
3. นวัตกรรม คือ การเปลี่ยนแปลง บางสิ่งบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย ในขณะที่บางสิ่งบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคน

4. นวัตกรรม คือ กระบวนการ เป็นกระบวนการของกิจกรรมที่นำไปสู่การผลิต ซึ่งเป็นขั้นตอนของแต่ละกิจกรรม

5. นวัตกรรม คือ บริบท (ระดับภูมิภาค ประเทศ) เป็นระดับของกระบวนการ นอกเหนือจากระดับของบุคคล ระดับขององค์กรแล้ว ยังเป็นเรื่องของสถาบัน เครือข่ายทางด้าน เศรษฐกิจ และสังคม

สรุปได้ว่า

1. นวัตกรรม คือ กระบวนการเพิ่มมูลค่าและผลลัพธ์ การจัดการนวัตกรรม คือ การจัดการในการเพิ่มมูลค่า และดำเนินการในกระบวนการของธุรกิจโดยสมบูรณ์

2. นวัตกรรม คือ ความสามารถในการควบคุมองค์การ ให้สามารถแข่งขันได้โดยใช้ ปัจจัยต่างๆ เข้าสู่กระบวนการของนวัตกรรม ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 ความใหม่ที่เข้ามาสู่โลก (New to World) สินค้าที่มีความใหม่และมีความแปลก เช่น โทรศัพท์มือถือเครื่องแรก ไมโครเวฟเครื่องแรก Sony Walkman และอื่นๆ

2.2 สินค้าใหม่ของบริษัท (New to Firm) สินค้าใหม่ของบริษัทแต่ไม่ใช่สินค้าใหม่ของโลก เช่น Asda เข้าไปสู่การขายปลีกเสื้อผ้าผ่านการพัฒนาของยี่ห้อ George

2.3 การขยายสายผลิตภัณฑ์ (Product line extension) เช่น caffeine free Nescafe Persil Bio

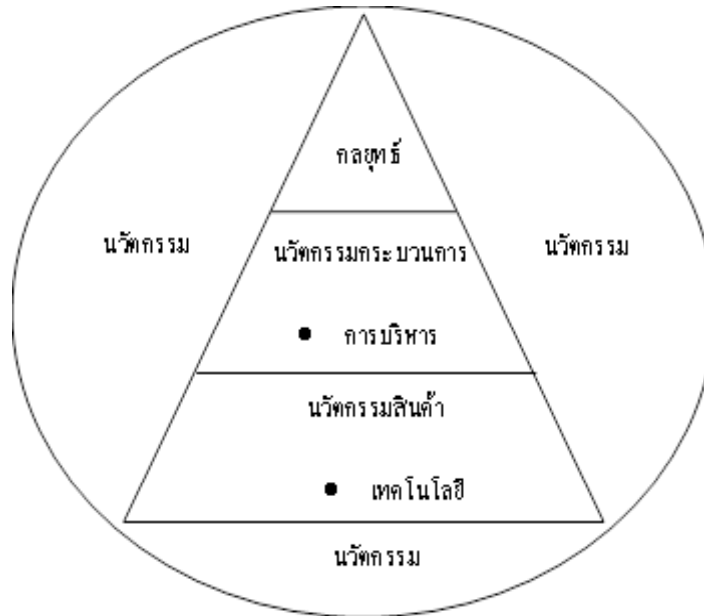
2.4 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product improvement) คือ สินค้าปัจจุบันได้รับการผลิต และปรับปรุงมาตรฐาน

2.5 การจัดตำแหน่งใหม่ให้สินค้า (Product repositioning) คือ การผลิตสินค้าที่เข้าไปสู่กลุ่มเป้าหมายใหม่ หรือผู้ใช้รายใหม่ เช่น ยาสิฟัน

เนื้อหา

รูปแบบของนวัตกรรม

รูปแบบนวัตกรรมแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่องค์กรสามารถควบคุมได้ซึ่งอยู่ภายในองค์กรเอง และรูปแบบที่อยู่ภายนอกองค์กรถูกควบคุมโดยสิ่งภายนอกองค์กร

ภาพที่ 1 รูปแบบของนวัตกรรม

นวัตกรรมผลิตภัณฑ์

นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ถูกขับเคลื่อนโดยเทคโนโลยีหรือการตลาด เช่น รูปร่างหน้าตาของตัวสินค้า จะเห็นได้ว่าเครื่องพิมพ์ดีดสมัยก่อนเป็นเครื่องพิมพ์ดีดไฟฟ้า ซึ่งถูกแทนที่ด้วย Word Processor หรือ Personal Computer (PC) ส่วนนวัตกรรมการตลาดจะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่จับต้องได้ และสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น แชมพู 2 in 1 สมัยนั้นจะเป็นเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่ไม่สามารถขายได้ เมื่อ Procter & Gamble เข้ามาทำการตลาดโดยใช้แนวความคิด **Wash & Go** ซึ่งมีรูปร่างหน้าตาคล้ายกับ 2 in 1 โดยสร้างแบรนด์ที่เข้มแข็งขึ้นและจัดตำแหน่งให้สินค้าใหม่ ทำให้กลายเป็นสินค้าที่ขายดีมาก

นวัตกรรมกระบวนการ

นวัตกรรมกระบวนการ คือ การเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมขององค์กร เช่น นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาหรือนำโครงสร้างของการบริหารสมัยใหม่เข้ามา หรือนำระบบการปฏิบัติการใหม่ๆ เข้ามา เมื่อพูดถึงกระบวนการนวัตกรรมเทคโนโลยีแล้วก็อาจหมายถึง การพัฒนา การผลิต หรือการปรับปรุงประสิทธิภาพของตัวสินค้า เช่น ดิจิตอลเทคโนโลยี นวัตกรรมการบริหารจัดการ คือ การปรับปรุงโครงสร้างของการบริหาร เช่น เมื่อ Henry Ford ได้พัฒนาระบบปฏิบัติการโดยใช้การ

ผลิตแบบมวลรวมทำให้ต้นทุนลดลงใน ขณะเดียวกันการให้การสนใจในเรื่องของการจัดการคุณภาพก็เป็นเรื่องของนวัตกรรมกระบวนการเช่นกัน

นวัตกรรมกลยุทธ์

นวัตกรรมกลยุทธ์เกี่ยวข้องกับการจัดการธุรกิจปัจจุบันและรูปแบบธุรกิจใหม่ ซึ่งอาจจะมาจากการแข่งขันทางด้านนวัตกรรมภายนอก ดังนั้น ธุรกิจจึงต้องเปลี่ยนแปลงจากวิธีเก่าๆ มาทำธุรกิจโดยใช้ไอทีเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น เช่น การเข้ามาของระบบอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดรูปแบบธุรกิจ E-business ทำให้เกิดข้อมูลข่าวสารออนไลน์มากขึ้น ทำให้เกิด Service delivery นอกจากนี้การค้าปลีกของ Wal-Mart, Tesco และอื่นๆ ได้พัฒนาขนาดให้ใหญ่ขึ้นจึงต้องมีการควบคุมทางด้าน Supply chain ปัจจัยภายนอก เช่น การรวมตัวกัน (Merger), การขยายธุรกิจ (Diversification) และการรวบรวม (Consolidations) ก็คือ นวัตกรรมกลยุทธ์อย่างหนึ่ง นอกจากนี้บริษัทได้ให้ความสนใจต่อลูกค้ามากขึ้น โดยการปรับรูปแบบการบริหารจากโครงสร้างแบบแนวดิ่งให้เป็นโครงสร้างแบบแนวนอนมากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้ดี

นวัตกรรมสังคม

สังคมสมัยนี้เป็นสังคมของการเปลี่ยนแปลง ผู้คนจำนวนมากมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านความต้องการ รสนิยม และสิ่งดึงดูดใจ ทำให้บริษัทต่างๆ ต้องจัดเตรียมและสร้าง Premium brand สังคมนวัตกรรมไม่ได้ถูกกำหนดโดยบริษัทใหญ่อย่างเดียว แต่ค่อยๆ เกิดขึ้นอย่างช้าๆ โดยบริษัทมากมาย สังคมนวัตกรรม คือ ผลลัพธ์ของปัจจัยจำนวนมากที่มารกระตุ้นสังคมให้ไปในทิศทางใหม่ พวกแฟชั่น เสื้อผ้า กลายเป็นส่วนหนึ่งของตลาดที่มีศักยภาพ นอกจากนี้พวก Vegetarian ก็เป็นอีกสังคมหนึ่ง และการเข้ามาของ pop musicians เป็นการนำอีกรูปแบบหนึ่งของการเข้าไปช่วยเหลือคนยากไร้ นอกจากนี้ความกดดันทางสภาพแวดล้อมนำไปสู่นวัตกรรมทางการเมือง เช่น นำไปสู่สังคมที่สนใจสิ่งแวดล้อม

นวัตกรรมการเมือง

นวัตกรรมการเมือง คือ รูปแบบของกฎระเบียบ การปฏิรูปสถาบัน ทิศทางของสังคมและธรรมาภิบาล นอกจากนี้การสนับสนุนเทคโนโลยีจากประเทศตะวันตกให้ประเทศญี่ปุ่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ทำให้เป็นการจัดการวางพื้นฐานให้กับการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

นวัตกรรมปรัชญา

นวัตกรรมปรัชญา คือ ความคิดใหม่ที่มีผลกระทบต่อสังคม และการบริหารจัดการของตนเอง ความคิดทางด้านปรัชญาเป็นการนำสังคมไปสู่สังคมแห่งความก้าวหน้า เป็นการกำหนดสังคมของความถูกต้องและความไม่ถูกต้อง สังคมสมัยใหม่เป็นเรื่องของความคิด ศิลปะ

วิทยาศาสตร์ และสังคม ผลกระทบของนวัตกรรมปรัชญาเป็นสิ่งที่กว้างใหญ่ การปฏิวัติทางด้านปรัชญาในจีนและรัสเซีย การยอมรับการเปลี่ยนแปลงในการเข้าไปสู่ตลาดแบบทุนนิยม เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงความคิดทางด้านคอมมิวนิสต์และสังคมนิยม ทำให้มีการเปิดตลาดผู้บริโภคมากกว่า 1.7 พันล้านคน

คำจำกัดความของช่องว่างของนวัตกรรม กลยุทธ์แผนที่ (Defining the innovation space: strategic mapping)

รูปแบบของนวัตกรรมองค์การถูกกำหนดเป็นกลยุทธ์แผนที่เป็นสามมิติ คือ ตัวสินค้า กระบวนการ และกลยุทธ์ แผนที่ช่วยพัฒนาองค์การและช่วยในการตัดสินใจ เป็นการตรวจสอบมิติทางด้านผลิตภัณฑ์ ระดับของการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ การเข้าไปเจาะตลาด การเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์

การเปลี่ยนแปลง อย่างถอนรากถอน โคน	การปฏิรูปสินค้า	กระบวนการหรือ ปรับระบบ	การเปลี่ยนแปลง กลยุทธ์	(New to World / New to firm)
การเปลี่ยนแปลงที่ เพิ่มขึ้น	การปฏิรูปสินค้า	การเปลี่ยนแปลง กระบวนการ/ การ ปรับปรุง	การพัฒนา	Product line extension / product
ปัจจุบัน (ไม่มีการ เปลี่ยนแปลง)	การเจาะตลาด	ประสิทธิภาพ กระบวนการ	การให้ความสนใจ ไปยังกลยุทธ์	Repositioning
	สินค้า บริการ	กระบวนการ	กลยุทธ์	

ภาพที่ 2 แผนที่ช่องว่างนวัตกรรม

การเจาะตลาด (เพิ่มปริมาณการขาย) Market penetration (volume growth)

กลยุทธ์หลัก คือ การเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาดของสินค้า โดยการทำนวัตกรรมทางการตลาด เพื่อจับตลาดเป้าหมายที่มีประสิทธิภาพมากกว่าคู่แข่ง กลยุทธ์นี้คือ กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาการตลาด หรือการนำสินค้าเข้าไปสู่ตลาดใหม่หรือตลาดเล็กๆ ที่มีศักยภาพ

การวิวัฒนาการผลิตภัณฑ์ (การพัฒนาผลิตภัณฑ์) Product evolution (product development)

เป็นความพยายามขององค์กรที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ ให้เข้ากับความต้องการของตลาดในปัจจุบัน เช่น ปรับปรุงสูตรของแฮมพู หรือปรับปรุงส่วนผสม เป็นการหาผู้ใช้รายใหม่ หรือเป็นการนำเทคโนโลยีมาปรับปรุงใหม่ โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์เก่าให้ดีขึ้น เป็นการขยายความรู้ ทักษะ และสมรรถนะเพื่อโอกาสที่เปิดกว้างให้กับบริษัท

การปฏิรูปผลิตภัณฑ์ (Product revolution)

การปฏิรูปของสินค้า คือ การเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงของสินค้า และเทคโนโลยี เช่น เทคโนโลยีเครื่องบินเปลี่ยนจาก aircraft technology ไปเป็น jet engine นอกจากนี้ การพิมพ์ด้วยระบบมือไปเป็นระบบไฟฟ้า และไปเป็นระบบคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์

ประสิทธิภาพกระบวนการ (Process efficiency)

ประสิทธิภาพกระบวนการถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งจะเป็นการนำเอาทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้ ยิ่งเรียนรู้มาก มีประสบการณ์มาก ยิ่งทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้น ยังเป็นการช่วยลดต้นทุนและเพิ่มผลตอบแทนให้กับองค์กร นอกจากนี้ Magnum ice cream คือสินค้าที่ถูกเคลือบด้วยช็อกโกแลต แต่กระบวนการผลิตยังเหมือนเดิม ทำให้เกิดนวัตกรรมการตลาด มีคนนิยมทานไอศกรีมเคลือบช็อกโกแลตมากมาย Pervaiz K. Ahmed and Charles D. Shepherd (2010)

การปรับปรุงกระบวนการ (Process improvement)

การปรับปรุงกระบวนการเกิดขึ้นเมื่อถูกนำมาใช้ภายในองค์กร เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติการให้ดีขึ้น เช่น การนำเทคนิค การพัฒนาคุณภาพทำให้เกิดประสิทธิภาพภายใน โดยการลดระดับของเสียให้ลดลง พร้อมทั้งปรับปรุงตัวสินค้าให้ได้ตามที่ลูกค้าคาดหวัง การปรับปรุงกระบวนการมี 2 ระดับ คือ 1. การปรับปรุงการผลิตและการปฏิบัติการ 2. ปรับปรุงตัวสินค้าเพื่อให้ได้ตัวสินค้าตามที่ลูกค้าคาดหวัง การนำสินค้าเข้าสู่ตลาดโดยการพัฒนาสินค้า ต้องทำอยู่ตลอดเวลาและอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสนอตัวสินค้าที่มีคุณภาพและราคาที่สมารถจับต้องได้ให้กับลูกค้า

การปรับปรุงกระบวนการทางด้านวิศวกรรม (Process re-engineering)

กระบวนการนี้เป็นการเปลี่ยนทั้งกระบวนการผลิตและเป็นไปได้ที่จะพัฒนาสินค้าตัวใหม่ หรือลักษณะหน้าตาของสินค้าที่แตกต่างไปจากเดิม เป็นการออกแบบโครงสร้างใหม่ที่ทันสมัยขึ้นทั้งหมด เนื่องจากประสิทธิภาพของกระบวนการมีความล่าช้า ไม่สามารถที่จะแข่งขันได้ จึงต้องเริ่มออกแบบและดำเนินการปรับปรุงกระบวนการใหม่ทั้งหมด

มุ่งตรงไปสู่กลยุทธ์ (Strategic focus)

การมุ่งไปสู่กลยุทธ์นี้เป็นการเน้นในเรื่องสมรรถนะหลัก และการพัฒนาจุดแข็ง พร้อมทั้งความสามารถในการเข้าไปสู่ตลาดของการแข่งขัน สิ่งแรกที่องค์กรจะต้องทำก็คือ ผลิตภัณฑ์จะต้องได้รับการพัฒนา ทั้งทางด้านเทคนิคและความสามารถทางการตลาด ก็จะต้องใช้ความรู้อย่างลึกซึ้ง

การพัฒนากลยุทธ์ (Strategic development)

เนื่องจากความต้องการทางการตลาดได้เปลี่ยนไป ทำให้กลยุทธ์เก่าๆ ไม่สามารถนำมาใช้ได้กับความต้องการทางการตลาดยุคใหม่ คู่แข่งรายใหม่อาจจะเข้ามาทำให้องค์กรต้องพัฒนากลยุทธ์ใหม่ๆ ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางการตลาด ดังนั้น สมรรถนะใหม่ๆ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เช่น สายการบินได้เลือกกระบวนการจองตั๋วร่วมกับบริษัททัวร์ ให้กลายเป็นเครือข่ายในการทำธุรกิจร่วมกัน และอีกตัวอย่างหนึ่ง เช่น ร้านอาหารที่มีบริการส่งถึงบ้าน ทำให้ลูกค้าได้รับความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น

การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ (Strategic transformation)

เมื่อองค์กรได้ทำการเปลี่ยนแปลงในตัวสินค้าและเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่ตลาด องค์กรจะต้องเปลี่ยนทิศทางของกลยุทธ์ด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมนาฬิกาได้เปลี่ยนเป็นระบบเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ และเทคโนโลยีระบบ quartz ดังนั้น องค์กรจะต้องสร้างสมรรถนะใหม่เพื่อเข้าไปแข่งขันกับสินค้าและตลาดที่เปลี่ยนแปลงใหม่ให้ได้ บางองค์กรเข้าไปร่วมกับองค์กรอื่นที่มีทักษะเหล่านี้

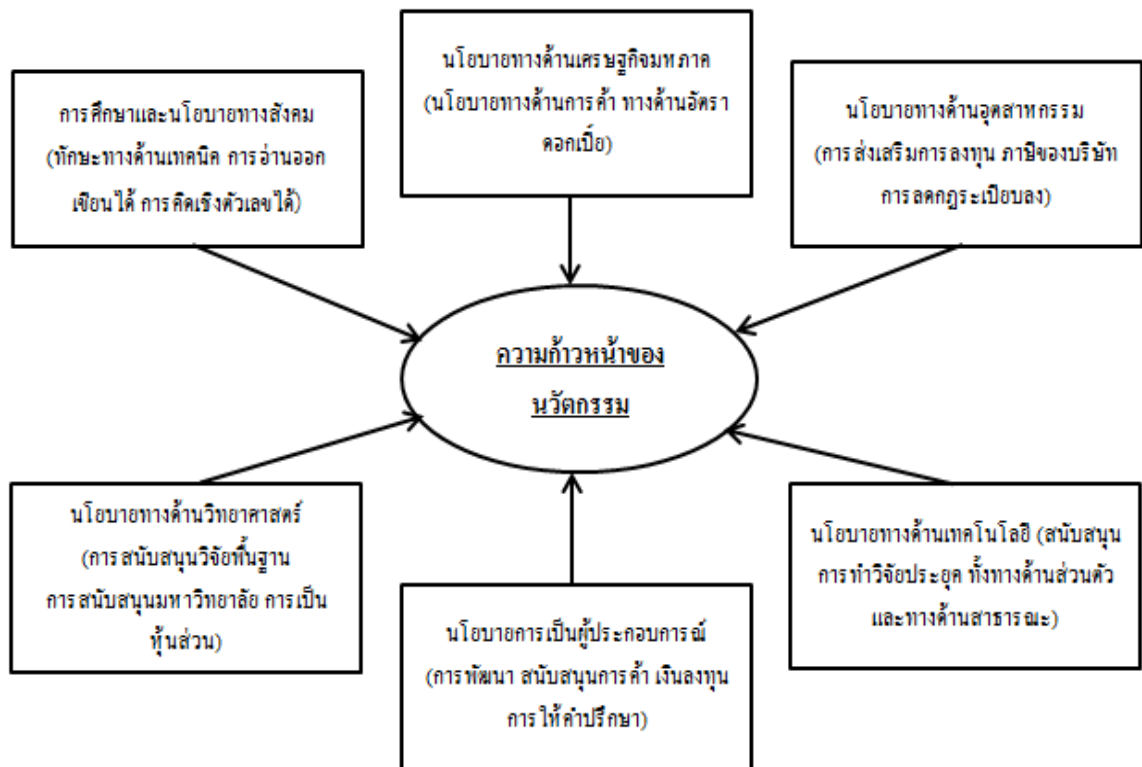
รูปแบบของนวัตกรรม (Models of innovation)

Teece (1986) กล่าวว่า องค์กรจะได้กำไรจากนวัตกรรม ก็คือในเรื่องของเทคโนโลยีที่สามารถปกป้องไม่ให้คู่แข่งเลียนแบบได้ และในเรื่องของการผลิตและช่องทางการจัดจำหน่ายด้วย

Roberts and Berry (1995) ให้เหตุผลว่า การยอมรับนวัตกรรมได้ก็ต่อเมื่อ มีการพัฒนาภายใน การไปซื้อบริษัทอื่น สิทธิบัตร การเข้าร่วมเป็นพันธมิตร การลงทุนที่มีความเสี่ยงเหล่านี้ เป็นต้น

Abernathy and Clark (1985) ชี้ให้เห็นว่า นวัตกรรมองค์กรก็คือ ความรู้ทางด้านเทคโนโลยี และความเป็นเลิศทางการตลาด ถ้าองค์กรไม่สามารถที่จะพัฒนาเทคโนโลยีให้เหนือคู่แข่งได้ องค์กรเหล่านั้นก็ต้องล่มสลายไป

วัตถุประสงค์ของนโยบายนวัตกรรมก็คือ การส่งเสริมการพัฒนา การกระจายและประสิทธิภาพการใช้สินค้าใหม่ การบริการใหม่ และกระบวนการทางการตลาด ทั้งภายในบริษัทและองค์กรสาธารณะ (Lundvall and Borras, 1997)

ภาพที่ 3 นโยบายในการส่งเสริมนวัตกรรม

สรุป

นวัตกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จต่อองค์กร นวัตกรรมจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับมูลค่าที่เพิ่มให้กับตัวสินค้า เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการหรือกิจกรรมในการผลิตสินค้าใหม่ๆ ออกมา ดังนั้น สามารถที่จะกล่าวได้ว่านวัตกรรมอยู่ในรูปแบบของตัวสินค้า กระบวนการหรือกลยุทธ์ ดังนั้น กิจกรรมต่างๆ ที่จะส่งผลให้เกิดนวัตกรรมเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน

นวัตกรรมมีบทบาทสำคัญในสังคมทำให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความเจริญมั่งคั่งในระยะยาว นวัตกรรมเกิดขึ้นเป็นวัฏจักร แต่ละวัฏจักรจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับชนิดของอุตสาหกรรมและเงื่อนไขต่างๆ

นวัตกรรมเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับองค์กรว่าจะอยู่รอดหรือจะล้มสลาย องค์กรจะต้องทำงานอย่างหนัก ทั้งระดับองค์กร ระดับชาติ และระดับนานาชาติ เพื่อจะทำให้เห็นนวัตกรรมเกิดขึ้นให้ได้

สรุปได้ว่า

1. นวัตกรรมคือกระบวนการเพิ่มมูลค่าและผลลัพธ์ การจัดการนวัตกรรมคือ การจัดการในการเพิ่มมูลค่า และดำเนินการในกระบวนการของธุรกิจโดยสมบูรณ์
2. นวัตกรรม คือ ความสามารถในการควบคุมองค์การ ให้สามารถแข่งขันได้โดยใช้ปัจจัยต่างๆ เข้าสู่กระบวนการของนวัตกรรม ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้
 - 2.1 ความใหม่ที่เข้ามาสู่โลก (New to World) สินค้าที่มีความใหม่และมีความแปลก เช่น โทรศัพท์มือถือเครื่องแรก ไมโครเวฟเครื่องแรก Sony Walkman และอื่นๆ
 - 2.2 สินค้าใหม่ของบริษัท (New to Firm) สินค้าใหม่ของบริษัทแต่ไม่ใช่สินค้าใหม่ของโลก เช่น Asda เข้าไปสู่การขายปลีกเสื้อผ้าผ่านการพัฒนาของยี่ห้อ George
 - 2.3 การขยายสายผลิตภัณฑ์ (Product line extension) เช่น caffeine free Nescafe, Persil Bio
 - 2.4 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product improvement) คือ สินค้าปัจจุบันได้รับการผลิตและปรับปรุงมาตรฐาน
 - 2.5 การจัดตำแหน่งใหม่ให้สินค้า (Product repositioning) คือ การผลิตสินค้าที่เข้าไปสู่กลุ่มเป้าหมายใหม่ หรือผู้ใช้รายใหม่ เช่น ยาสิฟัน

รายการอ้างอิง

- Abernathy, W., & Clark; K. B. (1985). Mapping the winds of creative destruction. *Research Policy*, 14(1), 3-22.
- Drucker, P. (1985). *Innovation and entrepreneurship*. New York: Harper Row Publishing.
- Lundvall, B. A., & Borras, S. (1997). *The globalizing learning economy: Implications for innovation policy*. Report based on contributions from seven projects under the TSER programme DG XII, Commission of the European Union. December 1997.
- Pervaiz, K. A., & Shepherd, C. D. (2010). *Innovation Management: Context, strategies, systems and processes*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Quinn, J. (1992). *Intelligent enterprise*. New York: Free Press.
- Roberts, E. B., & Berry, C. A. (1995). Entering new businesses: Selecting strategies for Success. *Sloan Management Review*, 26(3), 3-17.

Teece, D. J. (1986). Profiting from technological innovation: Implications for integration, collaboration, licensing and public policy. *Research Policy*, 15, 285-306.

Tushman, M. L., & Nadler, D. (1996). Organizational determinants of technological change: Toward a sociology of technological evolution. *Research in Organizational Behaviors*, 14, 311-147.

กฎหมาย Extreme Pornography: การควบคุมสื่อโป๊รุนแรงในประเทศอังกฤษ
Extreme Pornography Law: The Regulation of Violent Pornography
in England

จอมพล พิทักษ์สันตโยธิน (Jompon Pitaksantayothin)

อาจารย์ประจำ ภาควิชาสังคมและสุขภาพ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
(Lecturer, Department of Society and Health, Faculty of Social Sciences and Humanities,
Mahidol University)

E-mail: tikpik@hotmail.com; jompon.pit@mahidol.ac.th

Received: 16 October 2018

Revised: 12 December 2018

Accepted: 18 February 2018

บทคัดย่อ

โศกนาฏกรรมการเสียชีวิตของ Jane Longhurst จากการถูกฉกฉวยเนื้อหนังเพศสัมพันธ์ นำมาซึ่งการรณรงค์ของภาคประชาชนเพื่อต่อต้านสื่อโป๊ที่นำเสนอภาพความรุนแรงในกิจกรรมทางเพศในประเทศอังกฤษ และในที่สุดการรณรงค์นี้ก็ได้รับผลสำเร็จจนนำไปสู่การที่รัฐสภาของสหราชอาณาจักรพิจารณาและการผ่าน Section 63 of the Criminal Justice and Immigration Act 2008 (หรือที่รู้จักกันในนาม “กฎหมาย extreme pornography”) โดยสาระสำคัญของกฎหมายนี้วางหลักเกณฑ์ห้ามการครอบครองสื่อโป๊ที่นำเสนอพฤติกรรมความรุนแรงในบริบทเพื่อกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ (extreme pornography) กฎหมายมีความเข้มงวดมาก แม้การมีไว้ซึ่ง extreme pornography เพื่อการรับชมส่วนตัวก็ถือเป็นความผิดอาญา สหราชอาณาจักร* ถือเป็นประเทศแรกในยุโรปและในโลกตะวันตกที่มีการออกกฎหมายห้ามการครอบครองสื่อโป๊ผู้ใหญ่

* กฎหมายนี้มีผลใช้บังคับในประเทศอังกฤษ ประเทศเวลส์ และประเทศไอร์แลนด์เหนือ ในขณะที่ประเทศสกอตแลนด์มีกฎหมายซึ่งมีเนื้อหาใกล้เคียงกันแตกต่างกันหากเป็นของตัวเอง อย่างไรก็ตาม ในบทความนี้จะกล่าวถึงประเทศอังกฤษเท่านั้น

(adult pornography)* ประเด็นสำคัญที่บทความนี้มุ่งจะเสนอคือ การออกกฎหมาย extreme pornography ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการในการควบคุมสื่อไปจากแนวคิดเรื่องศีลธรรมไปเป็นแนวคิดเรื่องการป้องกันอันตรายที่จะเกิดกับร่างกายและชีวิตของผู้แสดง บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะชี้ให้เห็นถึงที่มา และอธิบายด้วยบทกฎหมายที่มีความสลับซับซ้อน รวมไปถึงวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพื่อชี้ให้เห็นจุดเด่นและจุดด้อยซึ่งเป็นที่โต้แย้งกันของกฎหมายนี้

คำสำคัญ: Extreme pornography, กฎหมายเกี่ยวกับควบคุมสื่อโป๊, ประเทศอังกฤษ

Abstract

In the wake of the tragic death of Jane Longhurst who was strangled by her partner while having sex, a campaign against violent pornography was launched in England. As a consequence, the United Kingdom Parliament passed a law which is prescribed in Section 63 of the Criminal Justice and Immigration Act 2008 (also known as the “extreme pornography law”) to regulate violent pornography. In essence, the extreme pornography law criminalises the possession of pornographic material depicting sexually violence which falls within the scope of “extreme pornographic material”. Interestingly, the possession of extreme pornography for personal use is also outlawed. As a result, the United Kingdom** has become the first country in Europe and in the western world which prohibits the possession of adult pornography. The significant issue of this law is that its justification has shifted from morality-based to harm-based, as to protect the physical safety and lives of those participating in the production of violent pornography. This article aims to tell the story behind the passage of the “extreme pornography law” and provides an explanation of this complicate law. In addition, it critically analyses the law to point out its debatable strengths and weaknesses.

Keywords: Extreme pornography, Laws concerning pornography regulation, England

* แม้หลายๆ ประเทศจะกำหนดโทษทางอาญากับการครอบครองสื่อลามกเด็ก (child pornography) แต่ไม่ค่อยมีประเทศใดที่มีกฎหมายกำหนดโทษทางอาญากับการมีสื่อลามกผู้ใหญ่ (adult pornography) ไว้ในครอบครอง

** It should be noted that the extreme pornography law is enforced only in England, Wales and Northern Ireland. Scotland has its own law which is similar to the extreme pornography law. However, this article focuses only on the law in England.

บทนำ

ภาพตัวแทนเรื่องเพศและกิจกรรมทางเพศ (Visual representation of sex) ในหลากหลายรูปแบบปรากฏตัวอยู่คู่กับสังคมมนุษย์อย่างช้านาน อันจะเห็นได้จากวัตถุโบราณ ภาพเขียนฝาผนัง และภาพสลักไม้ของอารยธรรมเก่าแก่ต่างๆ ทั่วโลก เช่น ภาพวาดกิจกรรมทางเพศบนแจกัน และเครื่องถ้วยชามของกรีก ภาพเขียนผนังในเมืองปอมเปอีของโรมัน ภาพสลักหินกามาสุตราแห่งคาจูราโซของอินเดีย ภาพพิมพ์แกะสลักไม้ “ซุงกะ” (春画) ที่แสดงภาพการร่วมเพศของญี่ปุ่น และแม้กระทั่งของไทยเองก็มีภาพจิตรกรรมเชิงสังวาสที่วัดบางยี่ขัน เป็นต้น (จอมพล พัทธกัญสันตโยธิน, 2559, หน้า 80) “สื่อโป๊” (pornography)* ก็เป็นภาพตัวแทนเรื่องเพศและกิจกรรมทางเพศประเภทหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นอารมณ์ทางเพศแก่ผู้ดู อย่างไรก็ตาม ในสังคมปัจจุบันสื่อโป๊ถูกตีกรอบโดยข้อจำกัดทางกฎหมายซึ่งขึ้นอยู่กับว่าแต่ละสังคมจะยอมให้ภาพตัวแทนเรื่องเพศประเภทนี้สามารถนำเสนอต่อสาธารณะได้มากน้อยเพียงใด ในประเทศที่ต้องการคุมสื่อโป๊ก็จะมีกฎหมายสื่อลามก (obscenity law)** ออกมาใช้บังคับ (จอมพล พัทธกัญสันตโยธิน, 2555, หน้า 453-460) เหตุผลทางด้านศีลธรรมเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้กฎหมายสื่อลามกถูกบัญญัติขึ้น*** อาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าศีลธรรมเป็นรากฐานแนวคิดที่สำคัญในการออกกฎหมายเพื่อจำกัดการนำเสนอภาพตัวแทนเรื่องเพศสู่สาธารณะชน (จอมพล พัทธกัญสันตโยธิน, 2559, หน้า 87-93)

อย่างไรก็ตาม สื่อโป๊ไม่ได้มีแต่ภาพกิจกรรมการมีเพศสัมพันธ์แบบธรรมดา (vanilla sex) เท่านั้น แต่สื่อโป๊บางประเภทนำเสนอกิจกรรมทางเพศที่มีการใช้ความรุนแรงกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยซึ่งก็มีตัวอย่างให้เห็นมาแต่ยุคโบราณ เช่น ภาพเขียนผนังปูนเปียก (fresco) ในสุสานแห่งการเฆี่ยนตี (Tomb of Whipping) ที่แสดงภาพการร่วมเพศของหญิง 1 ชาย 2 โดยชายคนหนึ่งกำลังเฆี่ยนตีที่เหมือนแสบกำลังจะฟาดลงบนเนื้อตัวของผู้หญิง (จอมพล พัทธกัญสันตโยธิน, กฤษฎา แสงเจริญทรัพย์ และอรวิภา พิงเงิน, 2558, หน้า 22) กิจกรรมทางเพศที่มี

* สื่อโป๊ (pornography) ในที่นี้หมายถึง สื่อโป๊ที่มีผู้ใหญ่ (ผู้มีอายุเกิน 18 ปี) ปรากฏอยู่ในสื่อโป๊เท่านั้น ไม่รวมสื่อโป๊เด็ก (child pornography) ที่นำเสนอภาพกิจกรรมของเด็ก (ผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปี)

** สื่อโป๊ (pornography) และสื่อลามก (obscene material) มีความหมายต่างกัน โดย “สื่อโป๊” หมายถึงสื่อที่ผู้แสดงเปิดเผยร่างกายและอวัยวะเพศแสดงการร่วมเพศอย่างเปิดเผยซึ่งสื่อประเภทนี้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อกระตุ้นอารมณ์ทางเพศของผู้ชม ในขณะที่ “สื่อลามก” หมายถึง การแสดงหรือพรรณนาเกี่ยวกับเรื่องทางเพศในลักษณะคำทราชมหยาบช้า หยาบโลน น่ารังเกียจ ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม ซึ่งเป็นสื่อที่ถูกกฎหมายในหลายประเทศมุ่งที่จะจำกัดและควบคุมทั้งการผลิตและการเผยแพร่สู่สาธารณะ

*** อย่างไรก็ตาม กฎหมายสื่อลามกแตกต่างกันไปตามบริบทสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

ความรุนแรงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยในลักษณะนี้ปัจจุบันรู้จักกันในนาม “BDSM” * (สาวตรี สุขศรี, 2558, หน้า 418) ตัวอย่างเช่น การถูกมัดพันธนาการด้วยเชือก หรือเครื่องมืออื่นๆ การเล่นบทบาทเป็นทาสและนายทาส และ/ หรือ การใช้ความรุนแรงต่อร่างกาย เช่น ไข่เส้ฟาด หรือเอาน้ำตาเทียนหยดตามร่างกาย เป็นต้น ในยุคของอินเทอร์เน็ต ภาพกิจกรรมที่เต็มไปด้วยการใช้ความรุนแรงสามารถหาดูได้ง่ายเพียงแค่การค้นหาดตามเสิร์ชเอนจิน (search engine) ต่างๆ และมีให้เลือกดูมากมายหลากหลายรูปแบบอย่างมหาศาลอย่างไม่เคยมีมาก่อนในยุคใด

ในประเทศอังกฤษ จากโศกนาฏกรรมคดีสะเทือนขวัญของ Jane Longhurst ที่ถูกคู่นอน Graham Coutts รัดคอจนเสียชีวิต ขณะมีเพศสัมพันธ์ เมื่อวันที่ 4 มีนาคม ค.ศ. 2003 (BBC, 2004, online) กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการรณรงค์ต่อต้านสื่อโป๊ที่นำเสนอความรุนแรงที่กระทำต่อเนื้อตัว ร่างกาย และชีวิต และการรณรงค์นี้ได้จุดประกายให้รัฐสภาสหราชอาณาจักรผ่าน Section 63 of the Criminal Justice and Immigration Act 2008 หรือเรียกกันอย่างติดปากว่า “extreme pornography law” และมีผลใช้บังคับตั้งแต่ 26 มกราคม ค.ศ. 2009 เป็นต้นมา (Fae, J., 2008, online) ซึ่งกฎหมายนี้มีผลทำให้การครอบครองสื่อโป๊ที่นำเสนอภาพความรุนแรงทางกายภาพ แม้ไว้เพื่อรับชมส่วนตัวโดยมิได้เจตนาเผยแพร่หรือประสงค์ทางการค้าก็เป็นความผิดอาญาแล้ว อาจกล่าวได้ว่า อังกฤษเป็นประเทศแรกในยุโรปและโลกตะวันตกที่ออกกฎหมายห้ามการครอบครองสื่อโป๊ผู้ใหญ่ (adult pornography) ** แม้เพื่อการรับชมส่วนตัว (Clough, J., 2015, p. 133) เป็นที่น่าสังเกตว่า ในหลายๆ ประเทศแม้จะมีกฎหมายห้ามการผลิต มีไว้ในครอบครองด้วยเหตุผลทางการค้า ส่งผ่าน และ/ หรือเผยแพร่สื่อโป๊สู่สาธารณะแต่ไม่มีกฎหมายที่ห้ามการครอบครองสื่อโป๊ผู้ใหญ่เพื่อการรับชมส่วนตัวเลย *** นอกจากนี้ ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่กฎหมาย extreme pornography

* BDSM ย่อมาจาก Bondage and Discipline (B&D), Dominant and Submissive (D&S) และ Sadism and Masochism (S&M)

** หลายๆ ประเทศ รวมถึงประเทศไทยมีการบัญญัติกฎหมายห้ามครอบครองสื่อโป๊เด็ก (child pornography) ซึ่งแนวคิดในการบัญญัติกฎหมายเป็นอิสระประเด็นกับการควบคุมสื่อลามกผู้ใหญ่

*** ตัวอย่างกฎหมายสื่อลามก เช่น มาตรา 287 แห่งประมวลกฎหมายอาญาของไทยบัญญัติว่า “ผู้ใด (1) เพื่อความประสงค์แห่งการค้า หรือโดยการค้า เพื่อการแจกจ่าย หรือเพื่อการแสดงอวดแก่ประชาชน ทำผลิต มีไว้ นำเข้า หรือยังให้นำเข้า ในราชอาณาจักร ส่งออกหรือยังให้ส่งออกป็นนอกราชอาณาจักร พาไปหรือ ยังให้พาไปหรือทำให้แพร่หลายโดยประการใดๆ ซึ่งเอกสาร ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี สิ่งพิมพ์ รูปภาพ ภาพโฆษณา เครื่องหมาย รูปถ่าย ภาพยนตร์ แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพหรือสิ่งอื่นใดอันลามก (2) ประกอบการค้า หรือมีส่วนหรือเข้าเกี่ยวข้องกับการค้าเกี่ยวกับ วัตถุหรือสิ่งของลามกดังกล่าวแล้ว แจกจ่ายหรือแสดงอวดแก่ประชาชน หรือให้เช่นวัตถุหรือสิ่งของเช่นนั้น

ถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อควบคุมสื่อโป๊ผู้ใหญ่จากฐานแนวคิดของเรื่องความรุนแรง และอันตรายทางกายภาพมากกว่าที่จะเป็นฐานแนวคิดเรื่องศีลธรรมอันดี ซึ่งเป็นเหตุผลหลักในการควบคุมสื่อโป๊มาแต่ดั้งเดิม

บทความนี้มุ่งที่จะชี้ให้เห็นถึงที่มาของการออกกฎหมาย extreme pornography ของประเทศอังกฤษและอธิบายกฎหมายนี้ รวมไปถึงการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เพื่อจะพิจารณาว่ากฎหมายนี้มีจุดเด่นและจุดด้อยอย่างไร โดยในส่วนแรกจะเป็นการนำเสนอคดีฆาตกรรม Jane Longhurst ซึ่งเป็นเหตุผลหลักในการเสนอและผ่านกฎหมาย extreme pornography ในส่วนที่สองจะเป็นการแยกองค์ประกอบความผิดของการมีไว้ซึ่งสื่อโป๊ extreme pornography ในครอบครอง ส่วนที่สามจะเป็นการกล่าวถึงข้อยกเว้น กฎหมายที่จะไม่ใช่บังคับกับสื่อโป๊ที่มาจากภาพยนตร์ที่ได้รับการจัดประเภทโดยคณะกรรมการจัดประเภทภาพยนตร์แห่งอังกฤษ (British Board of Film Classification หรือ BBFC) ส่วนที่สี่นำเสนอการวิเคราะห์ว่ากฎหมาย extreme pornography เป็นจุดเปลี่ยนของแนวทางในการควบคุมสื่อโป๊จากฐานแนวคิดเดิมที่อิงเรื่องศีลธรรมเป็นหลัก มาเป็นฐานแนวคิดเรื่องความเป็นอันตรายต่อร่างกายและชีวิต (harm-based) ส่วนที่ห้ากล่าวถึงข้อต่อสู้ที่จำเลยในความผิดฐานครอบครอง extreme pornography สามารถยกขึ้นอ้างต่อศาลได้ ส่วนที่หกเป็นการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ว่าบรรทัดฐานในการตัดสินว่าสิ่งใดเป็น extreme pornography ยังคงมีลักษณะเป็นอัตวิสัย (subjective) อย่างมาก ส่วนที่เจ็ดเป็นการตั้งข้อสังเกตหาตัวแสดงในสื่อ extreme pornography ถูกสร้างโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทั้งหมด ทำให้ไม่มีนักแสดงที่เป็นมนุษย์คนใดได้รับอันตรายเลย กฎหมาย extreme pornography ที่อิงกับการป้องกันอันตรายที่จะเกิดกับนักแสดงที่เป็นมนุษย์จะปกป้องคุ้มครองใคร และในส่วนที่แปดเป็นการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ว่าข้อยกเว้นของข้อยกเว้นตาม Section 64(1) ของกฎหมาย Extreme Pornography ละเมิดเพศวิถี ความเป็นส่วนตัว และอัตตาณัติ (autonomy) ของบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ที่จะเลือกความชอบและเพศวิถีของตนเองได้

เนื้อหาในบทความนี้อาจเป็นข้อมูลอันเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาทางนิติศาสตร์ในประเด็นการควบคุมสื่อโป๊ที่นำเสนอภาพความรุนแรงต่อไป

1. คดีฆาตกรรมของ Jane Longhurst และ การผ่านกฎหมาย Extreme Pornography

ในปี ค.ศ. 2003 Jane Longhurst หญิงสาวชาวอังกฤษอายุ 31 ปี มีอาชีพเป็นครูโรงเรียนถูกคู่นอน Graham Coutts นักดนตรี วัย 39 ปี รัศคอด้วยทางเงงรัศรูปของเธองเองจนเสียชีวิตในขณะมีกิจกรรมทางเพศกัน หลังจาก Jane Longhurst เสียชีวิต Graham Coutts ได้ไปเข้าพื้นที่เก็บของในเมือง Brighton เพื่อเก็บศพของเธอไว้ในกล่องเป็นเวลาหลายสัปดาห์ก่อนที่จะพยายามใช้ไฟเผาศพ

อำพรางคดีในพื้นที่ป่าห่างไกลในเขต Wiggonholt Common แต่เปลวไฟทำให้คนที่สัญจรผ่านไปมา ผิดสังเกตและแจ้งเจ้าหน้าที่นำไปสู่การจับกุม Graham Coutts (BBC, 2007, online) ในที่สุด

ในปี ค.ศ. 2005 Graham Coutts ถูกนำตัวขึ้นพิจารณาคดีในศาล Crown Court (ศาลชั้นต้นในคดีอาญาสำคัญ) หลักฐานจากกล้องวงจรปิดเผยให้เห็นภาพ Graham Coutts ขณะกำลังลากกล่องกระดาษที่เชื่อว่ามีศพของ Jane Longhurst อยู่ในนั้นออกมาจากพื้นที่เก็บของที่เช่าไว้ อย่างไรก็ตาม Graham Coutts ปฏิเสธความผิดฐานฆ่าคนตายและพยายามแย้งว่าทั้งตนและ Jane Longhurst ต่างก็สมัครใจร่วมกิจกรรมทางเพศที่มีการปิดกั้นอากาศหายใจเพื่อความสุขทางเพศ (erotic asphyxiation หรือ breath control play) ซึ่งเป็นกิจกรรม BDSM แบบหนึ่ง (The Telegraph, 2004, online) และการตายของ Jane Longhurst เป็นเพียงอุบัติเหตุเท่านั้น แต่ทาง John Kelsey-Fry QC (ผู้ทำหน้าที่คล้ายอัยการในประเทศไทย) พยายามที่จะนำสืบหักล้างข้ออ้างของ Graham Coutts ในการนำสืบพยานในคดีมีการยกพยานหลักฐานที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปตรวจค้นในบ้านของ Graham Coutts และพบว่าในเครื่องคอมพิวเตอร์ของเขามีการดาวน์โหลด (download) ภาพโป๊ที่มีแสดงภาพการรัดคอ (strangulation) และภาพกิจกรรมทางเพศกับศพ (necrophilia)* อยู่เป็นจำนวนมาก และพบว่ามี การดาวน์โหลดภาพจำนวนหนึ่งมาเก็บไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์เพียงหนึ่งวัน ก่อนที่ Jane Longhurst จะหายตัวไปและพบว่าเสียชีวิตในเวลาต่อมา (Sutcliffe, L., 2004, online) มีการตั้งข้อสันนิษฐานในชั้นศาลว่า Graham Coutts มีความลุ่มหลงภาพโป๊ที่เสนอความรุนแรง (violent pornography) โดยเฉพาะที่เป็นการการรัดคอขณะมีกิจกรรมทางเพศ รวมไปถึงมีรสนิยมทางเพศชื่นชอบศพ (necrophilia) ด้วย** Graham Coutts ถูกศาล Crown Court โดยความเห็นของคณะลูกขุนพิพากษาให้จำคุก แต่ Graham Coutts ยื่นอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ และในปี ค.ศ. 2006 Lords of Appeal in Ordinary (Law Lords) ร้องขอให้ยกคำพิพากษาความผิดฐานฆ่าคนตายและส่งคดีกลับไปให้มีการพิจารณาใหม่ (re-trial) ทั้งนี้เนื่องจากคณะลูกขุนไม่ได้รับการเสนอให้พิจารณาประเด็นความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา (manslaughter) (The Telegraph, 2006, online) ต่อมา มีการเริ่มพิจารณาคดีของ Graham Coutts ใหม่อีกครั้งที่ Central Criminal Court of England and Wales (หรือที่รู้จักกันในนาม Old Bailey) ณ กรุง London ในปี ค.ศ. 2007 ศาลมีคำพิพากษามาตามความเห็นของคณะลูกขุนว่า Graham Coutts มีความผิดฐานฆ่าคนตาย และศาลได้พิพากษาจำคุก Graham Coutts ตลอดชีวิต (BBC, 2007, online)

การเสียชีวิตของ Jane Longhurst จากการที่ถูกล่อลวงของเธอ Graham Coutts รัดคอในระหว่างมีกิจกรรมทางเพศ ได้จุดประกายให้ Liz Longhurst แม่ของเธอออกมารณรงค์ต่อต้านสื่อโป๊

* ภาพเหล่านี้เป็นภาพที่เป็นการจัดฉากขึ้นมา ไม่ใช่ภาพของจริง

** *R v. Coutts* (2005) 1 WLR 1605, para.41

ที่นำเสนอความรุนแรงในประเทศอังกฤษ ซึ่งการรณรงค์ของเธอได้รับแรงสนับสนุนจากทั้งสมาชิกรัฐสภาและประชาชนทั่วไปถึง 50,000 ชื่อ (BBC, 2006, online) และที่สำคัญ David Blunkett ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็น Home Secretary (ซึ่งทำหน้าที่คล้ายกับรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยของประเทศไทย) ก็ให้การสนับสนุนการรณรงค์ต่อต้านสื่อโป๊ที่เสนอความรุนแรงโดยการนำของ Liz Longhurst นี้ด้วย (Antoniou, and Akrivos, 2017, p. 121) จนนำไปสู่การสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ

ในช่วงปี ค.ศ. 2005 Home Office ของอังกฤษ และ Scottish Executive ของสกอตแลนด์ (สองหน่วยงานนี้ทำหน้าที่คล้ายๆ กับกระทรวงมหาดไทยของประเทศไทย) ได้จัดทำการศึกษาความคิดเห็นสาธารณะเกี่ยวกับการออกกฎหมายทำให้การครอบครองสื่อโป๊ที่เสนอความรุนแรงภายใต้ชื่อ “extreme pornography” * เป็นสิ่งผิดกฎหมาย ในลักษณะเดียวกับการครอบครองสื่อโป๊เด็ก (child pornography) ที่ถือเป็นการกระทำผิดกฎหมายอยู่แล้ว ในเอกสารสำรวจความคิดเห็น Consultation: On the Possession of Extreme Pornographic Material (Home Office and Scottish Executive, 2005) กล่าวว่า สื่อโป๊แบบ extreme pornography นั้นผิดกฎหมายภายใต้ Obscene Publications Act 1959 และ 1964 ** ซึ่งเป็นกฎหมายควบคุมสื่อลามกของอังกฤษอยู่แล้ว ดังนั้นการจัดพิมพ์ ผลิต เผยแพร่ และส่งออกสื่อโป๊ประเภทนี้ย่อมผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตาม Obscene Publications Act 1959 และ 1964 ไม่ได้ห้ามการครอบครองไว้ใช้รับชมส่วนตัว จุดมุ่งหมายของการเสนอกฎหมาย extreme pornography คือต้องการจำกัดความต้องการสื่อโป๊ประเภทนี้โดยเชื่อว่าเมื่อจำกัดอุปสงค์ (demand) ได้ อุปทาน (supply) ก็จะลดลง (Home Office and Scottish Executive, 2005, p. 1) นอกจากนี้ในเอกสารดังกล่าวยังยกตัวอย่างสื่อโป๊ที่อาจถือว่าเป็น extreme pornography เช่น ภาพต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึง “เหยื่อ” (ซึ่งโดยมากจะเป็นผู้หญิง) ถูกมัดหรือพันธนาการด้วยเครื่องมือต่างๆ ถูกแทงด้วยมีด ตะขอ และวัตถุอื่นๆ รวมไปถึงภาพที่ผู้หญิงถูกแขวนคอด้วยตะขอแขวนเนื้อสัตว์ ซึ่งภาพเหล่านี้เข้าถึงได้อย่างง่ายดายบนอินเทอร์เน็ต (Home Office and Scottish Executive, 2005, p.4)

ร่างกฎหมาย Extreme Pornography ได้รับการพิจารณาในรัฐสภาทั้งในชั้น House of Commons (สภาสามัญ) และ House of Lords (สภาขุนนาง) (Murray, A., 2009, pp. 80-86) และผ่าน

* ทำ्यที่สุดแล้วในตอนผ่านกฎหมาย “extreme pornography” นอกจากสื่อโป๊ที่นำเสนอภาพความรุนแรงแล้ว ยังมีความหมายรวมถึง สื่อโป๊ที่นำเสนอกิจกรรมทางเพศกับสัตว์ (bestiality) และ สื่อโป๊ที่นำเสนอกิจกรรมทางเพศกับศพ (necrophilia) ด้วย แต่บทความนี้มุ่งที่จะทำการวิเคราะห์สื่อโป๊ที่เสนอความรุนแรงต่อคนเพียงอย่างเดียว

** กฎหมายนี้มีผลบังคับใช้เฉพาะในอังกฤษและเวลส์เท่านั้น ส่วนสกอตแลนด์มีกฎหมายอื่นคล้ายๆ กันนี้แยกต่างหาก

ออกมาเป็น Sections 63 แห่ง the Criminal Justice and Immigration Act (CJIA) 2008 เป็นกฎหมาย
บทหลัก (Section 64-68 เป็นข้อยกเว้น) และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 มกราคม ค.ศ. 2009*

จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมาย extreme pornography มีต้นกำเนิดมาจากความวิตกกังวลรวม
ไปถึงความตื่นกลัวที่ประชาชนมีต่อสื่อโป๊ที่นำเสนอภาพความรุนแรง ซึ่งถูกจุดประกายและ
โหมกระพือด้วยคดีฆาตกรรม Jane Longhurst โดยมี Liz Longhurst เป็นหัวหอกในการรณรงค์
ต่อต้านสื่อโป๊ประเภทนี้ บวกกับแรงสนับสนุนสมาชิกรัฐสภา ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทั้งจากภาค
ประชาชนและการเมืองในระดับรัฐสภา หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า extreme pornography
เป็นการก่อร่างของกฎหมายที่เริ่มจากระดับล่าง คือ การเคลื่อนไหวของภาคประชาชน แล้วขึ้นไปสู่
ระดับสูง คือ ฝ่ายนิติบัญญัติภายใต้บริบททางสังคมและการเมืองของประเทศไทย

นอกจากนี้การผ่านกฎหมาย extreme pornography มีประเด็นที่น่าสังเกตด้วยกันสอง
ประการหลัก ในประเด็นแรก การบังคับใช้กฎหมายสื่อลามกที่มีอยู่เดิม คือ Obscene Publications
Act 1959 และ 1964 และกฎหมาย extreme pornography มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ กฎหมาย
extreme pornography ไม่ได้เข้ามาแทนที่กฎหมายสื่อลามก Obscene Publications Act 1959 และ
1964 แต่อย่างใด แต่กฎหมายทั้งหมดนี้ถูกใช้บังคับควบคู่กันไปตามแต่ว่ากฎหมายฉบับใดจะเข้ากับ
กรณีใด กล่าวคือ หากสื่อโป๊นั้นเข้าข่ายเป็นสื่อลามก แต่ยังไม่ถึงขนาดเข้าข่ายเป็น extreme
pornography กฎหมายสื่อลามก Obscene Publications Act 1959 และ 1964 ก็จะถูกนำมาใช้บังคับ
ในการห้ามการผลิตเผยแพร่สื่อลามกสู่สาธารณะ แต่สามารถมีไว้ในครอบครองเพื่อการรับชม
ส่วนตัว อย่างไรก็ตาม หากสื่อโป๊นั้นมีลักษณะเข้าข่าย extreme pornography กฎหมาย extreme
pornography จะถูกนำมาใช้บังคับ ซึ่งห้ามการมีสื่อโป๊ประเภท extreme pornography ไว้ใน
ครอบครองแม้จะมีไว้เพื่อการรับชมส่วนตัวก็ตาม

ในประเด็นที่สอง กฎหมาย extreme pornography ซึ่งบัญญัติอยู่ใน Section 63 ของ CJIA
2008 เป็นการขยายขอบเขตของกฎหมาย ให้ผู้บังคับใช้กฎหมายมีเครื่องมือในการควบคุมสื่อโป๊
ประเภทที่มีการเสนอภาพความรุนแรงต่อร่างกายและชีวิตเป็นการเฉพาะ เพิ่มเติมจากที่มี Obscene
Publications Act 1959 และ 1964 อยู่แล้วเพื่อควบคุมสื่อลามกธรรมดา

* กฎหมาย extreme pornography มีการแก้ไขเพิ่มเติม Criminal Justice and Courts Act 2015 เพื่อเพิ่มเนื้อหาเรื่อง
สื่อโป๊ที่นำเสนอการข่มขืนกระทำชำเรา แต่ประเด็นนี้อยู่นอกเหนือขอบเขตบทความนี้ ซึ่งหากมีโอกาสผู้เขียนจะ
ได้นำเสนอประเด็นนี้ต่อไปในอนาคต

2. กฎหมาย Extreme Pornography

2.1 การมีไว้ในครอบครอง (possession): Section 63(1) ห้ามไม่ให้มีภาพ (image) ประเภท extreme pornography ไว้ในครอบครอง ภาพในที่นี้หมายความว่าทั้งภาพนิ่ง (still image) ภาพเคลื่อนไหว (moving image) ทั้งที่อยู่ในรูปแบบจับต้องได้ (tangible material) และภาพที่เป็นข้อมูลดิจิทัล (digital data)* ในส่วนภาพที่เป็นข้อมูลดิจิทัลได้นั้น องค์ประกอบความผิดที่สำคัญคือ ผู้ครอบครองจะต้องรู้ว่ามีข้อมูลนั้นในเครื่องคอมพิวเตอร์ของตน หรือสามารถที่จะก๊อปปี้ภาพนั้นกลับมาได้ใหม่ (เทียบเคียงกับการมีสื่อโป๊เด็กไว้ในครอบครอง) (จอมพล พัทธกัญสันตโยธิน, 2551-2552, หน้า 19-24) กฎหมาย extreme pornography มุ่งบังคับใช้กับภาพที่มองเห็นเท่านั้น (image) เท่านั้น จะไม่รวมถึงสื่อประเภทอื่น เช่น สิ่งบันทึกเสียง หรือ ตัวหนังสือ

2.2 ภาพ extreme pornography จะต้องมียุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้:

2.2.1 เป็นภาพโป๊ (pornographic)** กล่าวคือ ต้องเป็นภาพที่โดยลักษณะของภาพเองสามารถที่จะสันนิษฐานอย่างมีเหตุผลได้ว่าเป็นภาพที่ถูกผลิตขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการกระตุ้นอารมณ์ทางเพศเป็นหลัก*** ในกรณีที่ภาพนั้นเป็นหนึ่งในชุดภาพ (a series of images) การพิจารณาว่าภาพนั้นเป็นภาพโป๊หรือไม่ จะต้องพิจารณาจากตัวภาพนั้นเองและบริบทโดยรวมที่ภาพนั้นอยู่ในชุดภาพนั้นด้วย**** ตัวอย่างเช่น ภาพกิจกรรมทางเพศระหว่างชายกับหญิงภาพหนึ่งซึ่งสามารถกระตุ้นอารมณ์ทางเพศแก่ผู้ชมได้ ภาพประเภทนี้ถือได้ว่าเป็นภาพโป๊โดยตัวเอง แต่หากภาพนั้นเป็นภาพๆ หนึ่งในชุดภาพสารคดีเกี่ยวกับการเจริญพันธุ์ของมนุษย์ หรือเป็นภาพที่ดัดแปลงมาจากคลิปวิดีโอเรื่องอนามัยทางเพศที่ผลิตขึ้นมาเพื่อการศึกษา (กล่าวคือชุดภาพหรือคลิปวิดีโอไม่ได้ถูกผลิตเพื่อกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ) เช่นนี้ภาพเดี่ยวๆ ภาพกิจกรรมทางเพศระหว่างชายกับหญิงภาพนั้นก็จะไม่ถือว่าเป็น “ภาพโป๊” (pornography) ในเงื่อนไขของกฎหมาย extreme pornography

* Section 63 (8) of CJIA 2008.

** Section 63 (2)(a) of CJIA 2008

*** Section 63 (3) of CJIA 2008

**** Section 63 (4)(a) and Section 63 (4)(b) of CJIA 2008

2.2.2 ต้องเป็นภาพที่เข้าข่าย “extreme”^{*} ซึ่งมีการกำหนดรายละเอียดไว้ใน Section 63 (7) และ Section 63 (7A) อันจะได้กล่าวต่อไป

2.2.3 ภาพโป๊ดังกล่าวจะต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดในสามลักษณะดังต่อไปนี้^{**} มีลักษณะน่าขุ่นเคืองใจเป็นที่น่ารังเกียจ (grossly offensive) น่าขยะแขยง (disgusting) หรือไม่เช่นนั้นก็มีลักษณะเข้าข่ายลามก (obscene character) (จอมพล พัทธ์สันตโยธิน, 2556, หน้า 31-43) ซึ่งหมายความว่าภาพโป๊ที่น่าเสนอภาพตามที่ระบุไว้ใน Section 63(7) นั้นถ้าเข้าข่ายลักษณะใดลักษณะหนึ่งตามสามลักษณะที่กล่าวมา ไม่จำเป็นต้องครบทั้งสามลักษณะ ก็จะถือว่าเป็น extreme pornography ในประเด็นที่ว่าภาพ extreme pornography จะต้องมีลักษณะ “ลามก” (obscene) นั้น House of Lords ได้ให้เหตุผลว่าเพื่อให้ กฎหมาย extreme pornography นั้นสอดคล้องกับกฎหมาย ควบคุมสื่อลามก Obscene Publications Act 1959 และ 1964 กล่าวคือ ภาพนั้นเป็น ภาพ extreme pornography ภาพนั้นก็จะเป็ภาพลามกด้วย (Lord Hunt of Kings Health, 2008) ซึ่งนี่เป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐสภารวมถึงรัฐบาลสหราชอาณาจักรต้องการจะให้ extreme pornography เป็นรูปแบบย่อย (subset) ของสื่อลามก อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าสังเกตว่าการที่กฎหมาย extreme pornography ได้บัญญัติเพิ่มภาพที่มีลักษณะก่อให้เกิดความขุ่นเคืองใจเป็นที่น่ารังเกียจ (grossly offensive) น่าขยะแขยง (disgusting) นั้นเท่ากับเป็นการขยายขอบเขตของกฎหมายไปไกลกว่ากฎหมายที่ใช้ควบคุมสื่อลามกอย่าง Obscene Publications Act 1959 และ 1964 กล่าวคือ แม้ภาพโป๊นั้นจะไม่เข้าข่ายภาพลามก หากว่าภาพโป๊นั้นมีลักษณะก่อให้เกิดความขุ่นเคืองใจเป็นที่น่ารังเกียจ หรือน่าขยะแขยง ภาพนั้นก็อาจถือเป็น extreme pornography ได้เช่นกันโดยไม่จำเป็นต้องสนใจ ประเด็นเรื่องลักษณะความลามกของภาพเลย

ซึ่งการจะพิจารณาตัดสินว่าภาพดังกล่าวมีลักษณะที่จะเป็น extreme pornography หรือไม่นั้นเป็นหน้าที่ของคณะลูกขุนตามระบบ Common Law (Ministry of Justice, 2009; Susan Easton, 2011, p. 393)

2.2.4 นอกจากนี้ การที่จะถือว่าภาพเป็น extreme pornography ได้ ภาพนั้นจะต้องนำเสนอกิจกรรมทางเพศที่ต้องห้ามซึ่งบัญญัติอยู่ใน Section 63(7)^{***}

^{*} Section 63 (2)(b) and Section 36 (5A)(b) of CJIA 2008

^{**} Section 36 (5A)(b) of CJIA 2008

^{***} นอกจากนี้กฎหมาย extreme pornography ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย Criminal Justice and Courts Act 2015 นั้นได้ ได้ขยายขอบเขตของภาพโป๊ที่มีเกี่ยวข้องกับการข่มขืนกระทำชำเราด้วยใน Section 63 (7A) ซึ่งประเด็นเรื่องการข่มขืนกระทำชำเราและภาพบันทึกการข่มขืนกระทำชำเราแม้จะเป็นความรุนแรงทางเพศรูปแบบหนึ่ง แต่อยู่นอกเหนือขอบเขตของบทความนี้

2.2.4.1 ภาพโป๊ที่แสดงการกระทำที่เป็นภัยต่อชีวิตคน (an act which threatens a person's life) เช่น การรัดคอ เอาถุงพลาสติกคลุมหัว การจับกดน้ำ หรือการใช้ไฟฟ้าช็อต เป็นต้น

2.2.4.2 ภาพโป๊ที่แสดงการกระทำซึ่งมีผลทำให้ หรือมีแนวโน้มที่จะเกิดการบาดเจ็บอย่างร้ายแรงต่อทวาร หน้าอก หรืออวัยวะเพศของบุคคล (an act which results, or is likely to result, in serious injury to a person's anus, breasts or genitals) เช่น การใช้นุหรี หรือใช้ของมีคมกับทวาร หน้าอก หรืออวัยวะเพศ

ภาพโป๊ในสองลักษณะดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความรุนแรงทางเพศโดยตรง และเป็นเป้าหมายหลักของการควบคุมสื่อโป๊ที่เสนอความรุนแรง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากคดีฆาตกรรม Jane Longhurst และการรณรงค์ต่อต้านสื่อโป๊ที่นำเสนอความรุนแรงของ Liz Longhurst ซึ่งขยายจากแค่การกระทำที่เป็นอันตรายต่อชีวิตให้รวมไปถึงการกระทำที่ทำให้เกิดอาการบาดเจ็บด้วย โดยมีเงื่อนไขว่าภาพโป๊ที่นำเสนอการกระทำตามรายการเหล่านี้จะต้องมีลักษณะเห็นได้ชัดเจน (explicit) และมีความสมจริง (realistic) ซึ่งก็หมายความว่า จะต้องไม่เป็นภาพเลียนๆ มองจากแต่ไกล หรือเป็นภาพเงาเท่านั้น และที่สำคัญต้องเป็นภาพที่มีความสมจริง กล่าวคือ เป็นภาพที่วิญญูชนดูแล้วคิดว่าเป็นการกระทำความรุนแรงทางเพศจริงๆ ไม่ใช่การแสดงหรือเป็นภาพวาด ภาพการ์ตูน ฯลฯ ดังนั้น ภาพที่สร้างจากคอมพิวเตอร์กราฟฟิคจนดูสมจริงอาจเข้าข่ายเป็น extreme pornography ด้วย

นอกจากนี้ Section 63(7) ยังห้ามการครอบครองสื่อโป๊ที่แสดงกิจกรรมทางเพศกับสัตว์ (bestiality) และศพ (necrophilia) และ Section 63(7A) เป็นเรื่องของสื่อโป๊ที่นำเสนอการข่มขืนกระทำชำเรา แต่เนื่องจากบทความนี้มุ่งวิเคราะห์กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศที่มีลักษณะสมยอมเป็นสำคัญ (consensual sexual violence) จึงขอละไม่กล่าวถึงประเด็นเรื่องสื่อโป๊ที่แสดงกิจกรรมทางเพศกับสัตว์และศพ และประเด็นเรื่องสื่อโป๊ที่เสนอภาพการข่มขืนกระทำชำเรา

3. ข้อยกเว้นของกฎหมาย Extreme Pornography

เนื่องจากผู้ร่างกฎหมายได้คำนึงถึงอุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่ในบางครั้งมีการนำเสนอความรุนแรงทางเพศที่อาจตกอยู่ในข่ายของ extreme pornography ได้ ซึ่งการห้ามไม่ให้มีการครอบครองภาพยนตร์เหล่านี้ อาจเป็นการรีดรอนต่อเสรีภาพในรับชมภาพยนตร์ ซึ่งเป็นสิทธิหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมภาพยนตร์ จึงมีการบัญญัติข้อยกเว้นใน Section 64(1) โดย Section 63 จะไม่ใช้บังคับกับภาพโป๊ที่เข้าข่าย extreme pornography ที่มาจากภาพยนตร์ที่ได้รับการจัดประเภทภาพยนตร์ (classified work)

จากคณะกรรมการจัดประเภทภาพยนตร์แห่งอังกฤษ หรือ British Board of Film Classification (BBFC) กล่าวคือ บุคคลสามารถครอบครองภาพโป๊ที่เข้าข่าย extreme pornography หากภาพนั้นมาจากภาพยนตร์ที่ได้รับการจัดประเภท (อนุญาตให้ขายหรือเช่า) โดย BBFC

อย่างไรก็ตาม กฎหมายนี้ยังมีข้อยกเว้นในข้อยกเว้นอยู่อีก กล่าวคือ ใน Section 64(3) ภาพโป๊ที่ต้องห้ามตาม Section 63(7) แม้จะเป็นการดึงมาจากภาพยนตร์ที่ได้รับการจัดประเภทโดย BBFC หากแต่ภาพนั้นๆ โดยลักษณะของภาพเองมีเหตุผลอันเพียงพอที่จะสันนิษฐานว่าภาพนั้นๆ ถูกใช้ไปเพื่อวัตถุประสงค์กระตุ้นอารมณ์ทางเพศเพียงอย่างเดียว ภาพโป๊นั้นก็จะถือว่าเป็น extreme pornography ที่ห้ามมีการครอบครองตาม Section 63 ด้วย ตัวอย่างเช่น ภาพยนตร์เรื่อง *The Realm of Senses* (1976) หรือในชื่อญี่ปุ่น *愛のコリーダ* (Ai No Korida) ของผู้กำกับ Nagisa Oshima ซึ่งมีฉากการรัดคอระหว่างมีเพศสัมพันธ์เพื่อความสุขทางเพศ (erotic asphyxiation) จนกระทั่งฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต ซึ่งฉากนี้เป็นฉากที่เห็นได้ชัดเจนและสมจริงมาก โดยปกติการครอบครองภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดกฎหมาย extreme pornography เนื่องจากเป็นภาพยนตร์ที่ได้รับการจัดประเภทโดย BBFC ในเรต 18 ตามข้อยกเว้นใน Section 64(2) อย่างไรก็ตาม หากบุคคลหนึ่งดึงเฉพาะฉากที่มีการร่วมเพศและรัดคอจนเสียชีวิตมาเก็บไว้เป็นวิดีโอคลิปและมีเหตุผลที่จะสันนิษฐานได้ว่าบุคคลนั้นครอบครองคลิปวิดีโอฉากนั้นไว้เพื่อวัตถุประสงค์หลักในการกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ ก็ถือว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดตาม Section 63(1)

ซึ่งการพิจารณาว่าภาพโป๊หรือคลิปโป๊ที่ดึงมาจากภาพยนตร์ที่ได้รับการจัดประเภทจาก BBFC ว่ามีวัตถุประสงค์หลักเพื่อกระตุ้นอารมณ์ทางเพศหรือไม่นั้น คณะลูกขุนจะเป็นผู้พิจารณาโดยมองจากบริบทต่างๆ เช่น เก็บคลิปจากความรุนแรงทางเพศที่ดึงมาจากภาพยนตร์ไว้ใน folder ที่มีแต่ภาพโป๊หรือคลิปโป๊ที่มีแต่ความรุนแรงหรือไม่ เป็นต้น

4. การควบคุมสื่อโป๊จากฐานความคิดเรื่องความอันตราย (Harm-Based)

อย่างที่ได้อ้างไว้ข้างต้นว่า กฎหมายควบคุมสื่อลามกส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บนฐานของการปกป้องศีลธรรมอันดีงามในเรื่องทางเพศ (morality-based) ในประเทศอังกฤษเอง Obscenity Publications Act 1959 และ 1964 ก็มีฐานจากเรื่องศีลธรรมมาก่อน อันจะเห็นได้จากบรรทัดฐานในการตัดสินสื่อลามกซึ่งให้ดูจากผลของสื่อที่ว่าจะทำให้บุคคลที่อ่านหรือดูเกิดความเสื่อมเสียและเสื่อมทรามทางศีลธรรมหรือไม่ (deprave and corrupt)* ซึ่งโดยปกติจะให้ความเห็นร่วมกันของ

* กฎหมายควบคุมสื่อลามกของประเทศไทยเองแม้จะไม่ได้มีบัญญัติไว้ในตัวบทกฎหมาย คำพิพากษาของศาลฎีกาได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่าการปกป้องศีลธรรมอันดีงามเป็นเหตุผลสำคัญในการที่ต้องบังคับใช้กฎหมายสื่อลามก เช่น ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2875/2531 7416/2537 และ 2787/2541

คณะลูกขุนเป็นผู้ตัดสินว่าสื่อโป๊นั้นจะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียและเสื่อมทรามทางศีลธรรมแก่ผู้อ่านหรือผู้ดูหรือไม่

กฎหมาย extreme pornography ของอังกฤษถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่มองว่าสื่อโป๊นั้นมีหลากหลายรูปแบบ แต่สื่อโป๊ที่กฎหมายน่าจะเข้าไปควบคุมถึงในระดับที่ห้ามมีการครอบครอง แม้เพื่อการรับชมส่วนตัว คือ สื่อโป๊ที่นำเสนอภาพความรุนแรง เนื่องจากสื่อโป๊ลักษณะนี้เป็นการละเมิดทางกายภาพและกระทำการรุนแรงต่อตัวนักแสดงจนเกิดอันตรายต่อร่างกายและชีวิต เป็นการปรับฐานแนวคิดในการบังคับใช้กฎหมายต่อสื่อโป๊ จากแต่เดิมที่มุ่งเรื่องปกป้องศีลธรรมของสังคม มาเป็นเพื่อป้องกันอันตรายที่เกิดกับนักแสดง (harm-based) *

ในอุตสาหกรรมสื่อโป๊นั้น โดยเฉพาะสื่อโป๊ประเภท BDSM จริงอยู่ที่ผู้แสดงสมัครใจเข้ามาแสดงและรู้ด้วยว่าตนเองจะถูกกระทำการรุนแรงทางกายภาพ ซึ่งเท่ากับว่านักแสดง “ยินยอม” ที่จะให้มีการใช้ความรุนแรงกับตน แต่จากคดี *R. v. Brown* ** ที่กลุ่มชายรักร่วมเพศร่วมทำกิจกรรม SM ที่มีการใช้ความรุนแรงทั้งการใช้ตะขोแทงทะลุหนัง หรือการใช้เหล็กกร้อนทาบบนผิวหนังและบันทึกวิดีโอเก็บไว้ ซึ่งต่อมาถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับและถูกส่งฟ้องศาล แม้กลุ่มจำเลยจะยกข้อต่อสู้ว่าการกระทำการรุนแรงต่อผู้ร่วมกิจกรรม SM เกิดจากความสมัครใจและมีการให้ความยินยอมแล้ว แต่ House of Lords ศาลสูงสุดของอังกฤษในขณะนั้น *** มองว่ากลุ่มจำเลยกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย โดยเสียงส่วนใหญ่ของผู้พิพากษาในคดีนี้วางหลักไว้ว่า “ความยินยอมให้ทำอันตรายแก่ร่างกาย แม้ในกิจกรรมที่อาจยังไม่ต้องห้ามตามกฎหมายไม่เป็นเหตุยกเว้นความผิดได้” (สาวตรี สุขศรี, 2558, หน้า 428) ซึ่งหลักกฎหมายที่ว่าความยินยอมไม่อาจยกเว้นความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยเฉพาะหากเกิดอันตรายต่อร่างกายที่เกินกว่าความบาดเจ็บเล็กน้อย หรือความบาดเจ็บในระดับธรรมดา (สาวตรี สุขศรี, 2558, หน้า 429) สอดรับกับกฎหมาย extreme

* ซึ่งการดำเนินการที่ใกล้เคียงที่สุดประเทศไทยก็คือ การเสนอร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามสิ่งชั่วร้าย พ.ศ. ที่ห้ามการทำ ผิด หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุชั่วร้าย พ.ศ. ที่อยู่ภายใต้หัวข้อ “การกระทำวิปริตทางเพศ” ที่หมายถึง วัตถุที่นำเสนอ การใช้ความรุนแรงถึงขนาดที่น่าจะเป็นอันตรายต่อร่างกาย หรือโดยใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายหรือชีวิต (มาตรา 3 และมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามสิ่งชั่วร้าย พ.ศ.) แต่ถึงกระนั้นก็ตามร่างกฎหมายฉบับนี้ของไทยก็ไม่ได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนเหมือนอย่างกฎหมาย extreme pornography ของอังกฤษว่า จุดมุ่งหมายในการบังคับใช้กฎหมายตั้งอยู่บนฐานแนวคิดเรื่องของการคุ้มครองอันตรายต่อร่างกายและชีวิตที่อาจเกิดขึ้นกับนักแสดง และยิ่งไปกว่านั้น ณ ปัจจุบันนี้ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าร่างกฎหมายดังกล่าวอยู่ในขั้นตอนใดของกระบวนการนิติบัญญัติ

** [1993] 2 All ER 75

*** ณ ปัจจุบัน Supreme Court of United Kingdom ที่จัดตั้งขึ้นในปี 2009 ทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุดแทน

pornography เป็นอย่างดี ที่ห้ามครอบครองภาพโป๊ที่เสนอความรุนแรงแม้จะมีการให้ความยินยอมจากผู้แสดงก็ตาม ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิในเนื้อตัวร่างกายและสิทธิคุ้มครองจากการได้รับการทรมาน กระทำการโหดร้าย ปฏิบัติอย่างลดทอนคุณค่า ตาม Article 5 แห่ง Universal Declaration of Human Rights^{*} ซึ่งอาจถือเป็นจุดเด่นของกฎหมาย extreme pornography

5. ข้อต่อสู้ในกฎหมาย Extreme Pornography

การครอบครอง extreme pornography เป็นความผิดที่จริง แต่ Section 65 ก็ได้บัญญัติข้อต่อสู้ (defense) เอาไว้ซึ่งสามารถยกขึ้นอ้างต่อศาลได้ อันได้แก่

5.1 บุคคลนั้นสามารถครอบครองภาพ extreme pornography ได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจครอบครอง extreme pornography ในระหว่างการดำเนินคดี เป็นต้น

5.2 บุคคลนั้นได้รับภาพ extreme pornography มาโดยไม่ยังไม่ได้เปิดดูภาพ extreme pornography นั้น และไม่มีเหตุอันควรต้องสงสัยว่าภาพที่ตนได้รับมาเป็นภาพ extreme pornography

5.3 บุคคลนั้นได้รับภาพ extreme pornography โดยไม่ได้ร้องขอมาก่อน และแม้จะได้เห็นภาพ แต่ก็ได้เก็บภาพนั้นไว้นานจนเกินควร (คือรีบทำลายหรือลบภาพนั้นทิ้ง)

ซึ่งข้อต่อสู้ในทางกฎหมายเหล่านี้มีความสมเหตุสมผลเพื่อป้องกันให้เจ้าหน้าที่ซึ่งต้องทำงานเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับภาพ extreme pornography หรือบุคคลที่ได้รับภาพ extreme pornography โดยไม่ตั้งใจ สามารถไม่ต้องรับโทษฐานมีภาพ extreme pornography ไว้ในครอบครอง นับว่าเป็นจุดเด่นอีกประการหนึ่งของกฎหมายนี้

6. บรรทัดฐานในการตัดสิน Extreme Pornography ที่ยังคงเป็นอัตวิสัย (Subjective)

ถึงกระนั้นก็ตาม extreme pornography ก็มีจุดด้อยอยู่เช่นกัน อย่างที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น การที่กฎหมาย extreme pornography ให้ความสำคัญกับความรุนแรงที่นำเสนอในสื่อโป๊ อันเป็นก้าวสำคัญที่ทำให้การควบคุมสื่อโป๊เปลี่ยนจากฐานแนวคิดเรื่องศีลธรรม มาสู่ฐานแนวคิดเรื่องอันตรายต่อร่างกายและชีวิต (ของผู้แสดง) อย่างไรก็ตาม หนึ่งในองค์ประกอบหลักของกฎหมาย extreme pornography ที่ทำให้กฎหมายนี้ยังไม่อาจหลุดพ้นจากแนวคิดเรื่องศีลธรรม คือ

^{*} Article 5 of the Universal Declaration of Human Rights “No one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.”

การกำหนดให้สื่อโป๊นั้นต้องมีลักษณะลามก ซึ่งปัจจัยเรื่อง “ความลามก” ของสื่อโป๊นั้นมีรากฐานมาจากแนวคิดเรื่องศีลธรรมอย่างเห็นได้ชัดว่า “ความโป๊” (การเปิดเผยร่างกายเปลือยเปล่า) ในระดับมากน้อยเท่าใดและ “กิจกรรมทางเพศ” ในลักษณะใดเป็นที่ยอมรับของสังคมหนึ่งๆ เท่ากับว่ากฎหมาย extreme pornography ไม่ได้เป็นกฎหมายที่อยู่บนฐานแนวคิดเรื่องอันตรายต่อร่างกายและชีวิตอย่างแท้จริงแต่ยังคงติดพันอยู่กับมาตรฐานศีลธรรมทางเพศ และนอกจากนี้เนื่องจาก Obscene Publications Act 1959 และ 1964 ยังมีผลใช้บังคับอยู่ คำถามจึงอยู่ที่ว่าเหตุใดจึงจำเป็นต้องบัญญัติองค์ประกอบเรื่อง “ความลามก” ลงไปในกฎหมาย extreme pornography ด้วย กล่าวได้ว่าเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ซ้ำซ้อนและไร้ความจำเป็น และประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ บรรทัดฐาน “ความลามก” ที่ขัดแย้งกับ “ศีลธรรมทางเพศมีความเป็นอัตวิสัยสูง คณะลูกขุนคณะหนึ่งอาจเห็นว่าสื่อโป๊หนึ่งมีความลามก แต่หากให้คณะลูกขุนอีกคณะหนึ่งพิจารณาสื่อโป๊เดียวกันนี้ก็อาจมองว่าไม่ลามกก็เป็นได้”

นอกจากนี้ องค์ประกอบเรื่อง “กระตุ้นอารมณ์ทางเพศ” “ความรู้สึกชุ่นเคืองใจเป็นที่น่ารังเกียจ” และ “ความน่าขยะแขยง” นั้นมีลักษณะอัตวิสัยเป็นอย่างมาก คนหนึ่งอาจมองภาพโป๊ภาพหนึ่งแล้วเกิดอารมณ์ทางเพศ เกิดความรู้สึกน่ารังเกียจ น่าขยะแขยง ในขณะที่อีกคนมองภาพเดียวกันอาจไม่รู้สึกอะไรก็ได้ การที่กฎหมาย extreme pornography บัญญัติไว้ชัดเจนว่าการจะคู่ว่าเป็น extreme pornography ให้พิจารณาจากการกระทำที่เป็นอันตรายต่อชีวิต หรืออาจทำให้รู้ทวารหน้าอก และอวัยวะเพศได้รับบาดเจ็บ อาจตีความได้โดยนัยว่า กฎหมายนี้มุ่งที่จะทำให้บัญญัติมีความเป็นภววิสัย (objective) มากกว่า กล่าวคือ กฎหมายไม่ยอมให้ตัดสินว่าภาพนั้นเป็น extreme pornography จากความรู้สึกอย่างไรในกรณีของ Obscene Publications Act 1959 และ 1964 แต่องค์ประกอบ “กระตุ้นอารมณ์ทางเพศ” “ความรู้สึกชุ่นเคืองใจเป็นที่น่ารังเกียจ” และ “ความน่าขยะแขยง” อาจทำลายความเป็นภววิสัยของกฎหมาย extreme pornography เป็นอย่างมาก

ทั้ง “ความลามก” “กระตุ้นอารมณ์ทางเพศ” “ความรู้สึกชุ่นเคืองใจเป็นที่น่ารังเกียจ” และ “ความน่าขยะแขยง” ล้วนเป็นสิ่งที่สั่นคลอนความเป็นภววิสัยของบรรทัดฐานในการพิจารณาว่าสื่อโป๊นั้นเป็น extreme pornography หรือไม่ทั้งสิ้น บรรทัดฐานเหล่านี้ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนของการบังคับใช้กฎหมาย เช่น ภาพโป๊หนึ่งอาจถูกพิจารณาว่าเป็นภาพ extreme pornography โดยคณะลูกขุนหนึ่ง แต่คณะลูกขุนอีกคณะหนึ่งอาจไม่ถือว่าภาพเดียวกันนี้เป็นภาพ extreme pornography ก็ได้ ซึ่งความไม่แน่นอนเช่นนี้ทำให้ประชาชนทั่วไปยากที่จะรู้ได้ว่าสื่อโป๊ใดเข้าข่ายเป็น extreme pornography ซึ่งต้องห้ามไม่ให้มีการครอบครองตามกฎหมาย อาจกล่าวโดยรวมได้ว่าความเป็นอัตวิสัยที่แฝงอยู่ในองค์ประกอบบรรทัดฐานการพิจารณา extreme pornography ถือเป็นจุดด้อยสำคัญอีกประการหนึ่ง

ส่วนประเด็นเรื่อง “ความจริง” ก็มีข้อโต้แย้งเช่นเดียวกัน เพราะความจริงมีลักษณะเป็นอัตวิสัยขึ้นอยู่กับคนมอง ขณะลูกขุนคนหนึ่งอาจมองภาพๆ หนึ่งว่าสมจริงและเชื่อว่ามีการใช้ความรุนแรงทางกายภาพในการถ่ายทำหนังโป๊จริง แต่ภาพเดียวกันนั้นเมื่อนำเสนอต่อคณะลูกขุนอีกคณะ อาจได้ข้อสรุปว่าภาพดังกล่าวไม่มีความสมจริงเลย เป็นต้น

7. ภาพสมจริงที่เกิดจากการสร้างด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ในปัจจุบัน โปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟฟิกสามารถสร้างภาพคนได้เหมือนจริงมากๆ จนบางครั้งผู้ชมทั่วไปที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญไม่สามารถแยกออกได้ว่าแท้จริงแล้ว คนที่ปรากฏอยู่ในภาพเป็นคนจริงๆ หรือเป็นแค่ภาพสร้างโดยคอมพิวเตอร์เท่านั้น อย่างไรก็ตามไว้ในตอนต้นว่า กฎหมาย extreme pornography บัญญัติขึ้นโดยฐานแนวคิดเรื่องการป้องกันอันตรายต่อร่างกายและชีวิต (harm-based) ที่อาจเกิดกับนักแสดงได้ แต่ถ้าคนในภาพนั้นเป็นเพียงแค่ภาพที่โปรแกรมคอมพิวเตอร์สร้างขึ้น ก็ไม่มีบุคคลใดได้รับบาดเจ็บเป็นอันตรายต่อร่างกายหรือชีวิตจริงๆ เลย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการที่กฎหมาย extreme pornography ให้ใช้บังคับกับภาพที่สมจริง โดยไม่ได้ยกเว้นให้กับภาพที่สร้างโดยคอมพิวเตอร์ จึงเกิดเป็นคำถามที่ว่าในกรณีนี้ กฎหมาย extreme pornography ค้ำครองปกป้องใคร ในเมื่อไม่มีใครได้รับบาดเจ็บเลย บุคคลที่ปรากฏอยู่ในสื่อโป๊ก็เป็นเพียงข้อมูลดิจิทัลเท่านั้น

8. ข้อยกเว้นของข้อยกเว้นตาม Section 64(3)

อย่างที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นแล้วว่า Section 64(1) ได้กำหนดข้อยกเว้นเรื่องการครอบครองภาพ extreme pornography ถ้าภาพโป๊ที่เข้าข่าย extreme pornography นั้นมาจากภาพยนตร์ที่ได้รับการจัดประเภทโดย BBFC แต่ก็ได้กำหนดข้อยกเว้นในข้อยกเว้นอีกใน Section 64(3) ว่าถ้าภาพที่เข้าข่าย extreme pornography นั้นถูกดึงออกมาจากภาพยนตร์ที่ได้รับการจัดประเภทโดย BBFC แล้วเพื่อวัตถุประสงค์ในการกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ ภาพนั้นก็จะถือเป็น extreme pornography ตาม Section 63 และการมีไว้ในครอบครองเป็นความผิด ประเด็นที่น่าสนใจคือ เป็นที่ค่อนข้างชัดเจนว่ากฎหมาย extreme pornography ต้องการที่จะคุ้มครองปกป้องเนื้อตัวร่างกายและชีวิตของผู้แสดงที่อยู่ในภาพ extreme pornography โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำรุนแรงนั้นเกิดขึ้นจริงๆ กับตัวผู้แสดง แต่เป็นการยากที่จะจัดการกับผู้ผลิต extreme pornography โดยเฉพาะที่อยู่ต่างประเทศ รัฐบาลอังกฤษจึงหันมาควบคุมผู้ชมในประเทศแทนเพื่อลดอุปสงค์ลง โดยหวังว่าอุปทานก็จะหายไปตามกลไกตลาด

แต่กระนั้นก็ตาม Section 64(3) เหมือนจะบัญญัติให้กฎหมายมีขอบเขตการบังคับใช้ที่กว้างเกินความจำเป็น ภาพที่เข้าข่าย extreme pornography นั้นถูกดึงออกมาจากภาพยนตร์ที่ได้รับการจัดประเภทโดย BBFC ย่อมรู้ได้อยู่แล้วว่ามัน คือ การแสดง ความบาดเจ็บต่างๆ รวมถึงการเสียชีวิตล้วนเป็นการแสดงทั้งสิ้น การผลิตภาพยนตร์โดยเฉพาะผู้ผลิตรายใหญ่ๆ ย่อมมีการเตรียมการเรื่องความปลอดภัยให้กับนักแสดงเป็นอย่างดี คำถามคือ ในเมื่อรู้อยู่แล้วว่านักแสดงในภาพยนตร์เหล่านั้นไม่ได้รับบาดเจ็บหรือตายจริงๆ เหตุใดรัฐบาลอังกฤษจึงต้องบังคับใช้กฎหมาย extreme pornography กับผู้ที่ครอบครองภาพ โป๊ที่มีการบาดเจ็บและการตายปลอมด้วย

การบังคับใช้กฎหมายเช่นนี้ถือเป็นการละเมิด เพศวิถี (sexuality) ความเป็นส่วนตัว (privacy) และอัตตาณัติ (autonomy) ของบุคคล โดยเฉพาะผู้ใหญ่ที่โตและมีวิจารณญาณของตนเองแล้วหรือไม่ เพราะผู้ที่เป็นผู้ใหญ่แล้วมีสิทธิที่จะเลือกความชอบและวิถีทางเพศของตนเองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความชอบและวิถีทางเพศเหล่านั้นไม่ได้ก่อให้เกิดอันตราย ความบาดเจ็บ หรือความเสียหายแก่ผู้ใด เพราะทุกอย่างที่เห็นเป็นแค่การแสดงเท่านั้น ประเด็นนี้อาจถือได้ว่าจุดอ่อนของกฎหมาย extreme pornography อีกประการหนึ่งที่น่านำมาขบคิดต่อไป

บทสรุป

การเสียชีวิตก่อนวัยอันควรของ Jane Longhurst ที่ถูก Graham Coutts คู่ซัดคอจนเสียชีวิตในขณะที่มีเพศสัมพันธ์ และการรณรงค์ต่อต้านสื่อโป๊ที่เสนอความรุนแรงของ Liz Longhurst (มารดาของ Jane Longhurst) นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของกฎหมายควบคุมสื่อโป๊ในประเทศอังกฤษ คือ การผ่านกฎหมาย extreme pornography ซึ่งนอกจากจะเป็นกฎหมายแรกในกลุ่มประเทศยุโรปและโลกตะวันตกที่ห้ามครอบครองสื่อโป๊ผู้ใหญ่แม้เพื่อการรับชมส่วนตัว ยังเป็นกฎหมายที่เปลี่ยนฐานแนวคิดในการควบคุมสื่อโป๊จากเหตุผลทางศีลธรรมมาเป็นเหตุผลอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเนื้อตัวร่างกายและชีวิตของผู้แสดงในสื่อโป๊ที่นำเสนอความรุนแรงด้วย

จุดเด่นและข้อดีของกฎหมาย extreme pornography คือ เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาโดยเฉพาะเจาะจงโดยมุ่งที่จะคุ้มครองสวัสดิภาพในเนื้อตัวร่างกายและชีวิตของผู้แสดงในสื่อโป๊ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อโป๊ประเภทที่นำเสนอความพฤติกรรมทางเพศที่รุนแรงสุดเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายต่อร่างกายและชีวิตของผู้แสดงได้ และอาจกล่าวได้ว่ากฎหมาย extreme pornography สอดรับกับการให้ความสำคัญกับสิทธิในเนื้อตัวร่างกายและสิทธิความเป็นอิสระจากการทรมานหรือกระทำทารุณ รวมไปถึงเป็นไปตามหลักการเรื่องบุคคลไม่อาจให้ความยินยอมให้คนอื่นทำอันตรายต่อร่างกายหรือชีวิตตนเองได้ จากแนวทางในคดี *R. v. Brown* (1993) และนอกจากนี้ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพยายามของฝ่ายนิติบัญญัติที่จะควบคุมสื่อโป๊โดยใช้บรรทัดฐาน

ภาพความรุนแรงซึ่งต่างจากบรรทัดฐานความลามกซึ่งอิงกับศีลธรรมทางเพศ ซึ่งมีความเป็นอัตวิสัยสูงและขาดความแน่นอน และนอกจากนี้ extreme pornography ยังมีข้อต่อสู้ที่ทำให้เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องมีภาพ extreme pornography ไว้ในครอบครองเพื่อการปฏิบัติงานและผู้ที่ได้รับภาพเช่นนี้มาโดยไม่ตั้งใจและไม่ได้ร้องขอ สามารถยกขึ้นสู่ในชั้นศาลเพื่อไม่ต้องโดนพิจารณาพิพากษาว่ากระทำความผิด ซึ่งมาตรการเหล่านี้เป็นกลไกคุ้มครองให้เจ้าหน้าที่และประชาชนผู้บริโภคที่สำคัญซึ่งที่มีอยู่ในกฎหมาย extreme pornography นี้

อย่างไรก็ตาม กฎหมาย extreme pornography ก็มีจุดด้อยและข้อจำกัดอันเกิดจากตัวบทบัญญัติที่มีความสลับซับซ้อนทั้งในเรื่องบรรทัดฐานที่จะตัดสินว่าภาพใดเป็นภาพ extreme pornography ต้องห้ามตามกฎหมายใน Section 63 และข้อยกเว้นของข้อยกเว้นใน Section 64(3) ในประเด็นแรกแม้โดยรวมๆ Section 63 สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของฝ่ายนิติบัญญัติที่จะสร้างบรรทัดฐานในการควบคุมสื่อโป๊ให้มีความเป็นภววิสัย ที่อิงอยู่กับเรื่องการภาพความรุนแรงที่สัมพันธ์ต่อการเกิดอันตรายต่อร่างกายและชีวิตของผู้แสดงในสื่อโป๊ ซึ่งโดยทั่วไปเมื่อคณะลูกขุนเห็น “พฤติกรรมที่มีความรุนแรงที่น่าเสนอในสื่อโป๊” ก็จะเข้าใจตรงกันว่านั่นคือ “ภาพความรุนแรงในกิจกรรมทางเพศ” ทำให้คณะลูกขุนแม้จะต่างคณะกันแต่ก็อาจมีความเห็นสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกันหรือไม่แตกต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตาม ท้ายสุด Section 63 คงบัญญัติให้ใช้ “ความลามก” เป็นหนึ่งในบรรทัดฐานการพิจารณาว่าเป็น extreme pornography หรือไม่ซึ่ง “ความลามก” นี้มีฐานมาจากแนวคิดทางศีลธรรมทางเพศ ทำให้ Section 63 ยังไม่สามารถก้าวข้าม “ความลามก” และ “ศีลธรรมทางเพศ” ที่มีความเป็นอัตวิสัยได้เสียที และนอกจากนี้ Section 63 ยังต้องสูญเสียความเป็นภววิสัยไปอีกเนื่องด้วยองค์ประกอบ “กระดุนอารมณ์ทางเพศ” นอกจากนี้บรรทัดฐานเรื่อง “ความรู้สึกขุนเคืองใจเป็นที่น่ารังเกียจ” “ความน่าขยะแขยง” และ “ความสมจริง” ซึ่งล้วนมีความเป็นอัตวิสัยสูงทั้งสิ้น ซึ่งสุดท้ายแล้วบรรทัดฐานเหล่านี้ก็จะนำไปสู่ความไม่แน่นอนในการพิจารณาและตัดสินของคณะลูกขุนว่าสื่อโป๊นั้นเป็น extreme pornography หรือไม่ ความไม่แน่นอนนี้ ซึ่งเป็นไปในลักษณะเดียวกับความไม่แน่นอนที่เกิดกับบรรทัดฐาน “ความลามก” ในการบังคับใช้ Obscene Publications Act 1959 และ 1964 กล่าวคือ トラบเท่าที่บรรทัดฐานในการพิจารณายังมีความเป็นอัตวิสัยสูง คณะลูกขุนคณะหนึ่งเห็นว่าสื่อโป๊นั้นเป็น extreme pornography แต่ก็มีความเป็นไปได้ที่คณะลูกขุนอีกคณะหนึ่งมองว่าสื่อโป๊เดียวกันไม่เป็น extreme pornography ก็ได้ การบังคับใช้กฎหมายที่มีลักษณะไม่แน่นอนแบบนี้ส่งผลกระทบต่อประชาชน กล่าวคือ ประชาชนทั่วไปไม่อาจรู้ได้ล่วงหน้าเลยว่าสื่อโป๊ใดจะเข้าข่าย extreme pornography อันเป็นสื่อโป๊ที่ผิดกฎหมายและห้ามครอบครอง ซึ่งขัดกับหลักการที่ว่ากฎหมายโดยเฉพาะที่มีโทษทางอาญา ประชาชนต้องรู้เป็นแน่ชัดก่อนว่าสิ่งใดผิดกฎหมาย

ส่วนจุดด้อยประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เรื่องของการที่ไม่มีใครได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการถ่ายทำจริงๆ ในประเด็นเรื่องภาพที่เกิดจากการสร้างด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟฟิค และภาพการบาดเจ็บหรือตายปลอมที่อยู่ในภาพยนตร์ที่ BBFC อนุญาตให้ฉายได้ กล่าวคือ ในเมื่อรัฐบาลและฝ่ายนิติบัญญัติต้องการที่จะไม่ให้กฎหมาย extreme pornography มาใช้บังคับกับภาพยนตร์ที่ผ่านการจัดประเภทโดย BBFC ซึ่งเท่ากับเป็นการกรองเนื้อหาในชั้นหนึ่งมาแล้ว ทำไมจึงต้องมี Section 64(3) ตั้งเป็นข้อยกเว้นของข้อยกเว้นอีก ภาพยนตร์ที่ผ่านการพิจารณาของ BBFC มาแล้วก็เท่ากับว่าเป็นการอนุญาตให้ครอบครองภาพที่อยู่ในภาพยนตร์นั้นแล้ว การที่บุคคลจะดึงเฉพาะฉากใดฉากหนึ่งมาเก็บไว้เพื่อวัตถุประสงค์ทางเพศก็ไม่น่าจะผิดอะไร เพราะนอกจากเป็นที่แน่นอนว่าฉากอันตรายต่อชีวิต และฉากการได้รับบาดเจ็บที่รู้ทวาร หน้าอก หรืออวัยวะเพศ ล้วนแต่เป็นเรื่องการแสดงทั้งสิ้นไม่มีใครบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจริงๆ ยังเป็นการที่รัฐเข้ามายุ่งย่ำในเพศวิถี (sexuality) ความเป็นส่วนตัว (privacy) และอัตตาณัติ (autonomy) ของบุคคลอีกด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่อาจไม่เข้ากับสังคมเสรีประชาธิปไตยอย่างเช่นประเทศสหราชอาณาจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอังกฤษเป็นอย่างมาก

รายการอ้างอิง

- จอมพล พัทธ์สันตโยธิน. (2551-2552). ความผิดฐานครอบครองสื่อลามกเด็กในระบบคอมพิวเตอร์ตามกฎหมายอังกฤษ. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 2(1), 9-29.
- จอมพล พัทธ์สันตโยธิน. (2555). หนังสือ : สื่อลามกและการแสดงความคิดเห็น. ใน นฤมล กล่าวทักวัน (บรรณาธิการ). *Marathon: อินเทอร์เน็ต การเมือง วัฒนธรรม 1* (หน้า 452-465). กรุงเทพฯ: เครือข่ายพลเมืองเน็ต.
- จอมพล พัทธ์สันตโยธิน. (2556). บรรทัดฐานในการตัดสินสื่อลามกของกฎหมายอังกฤษและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น. *วารสารหอกฎหมาย*, 5(1), 31-43.
- จอมพล พัทธ์สันตโยธิน, กฤษฎา แสงเจริญทรัพย์ และอรวิภา พึ่งเงิน. (2558). BDSM: กามารมณ์ภายใต้อำนาจและความเจ็บปวด. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*, 3(2), 19-35.
- จอมพล พัทธ์สันตโยธิน. (2559). ภาพโป๊: กฎหมายสื่อลามกและศีลธรรม. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 12(1), 77-100.
- สาวตรี สุขศรี. (2558). BDSM Contract: คำบังคับแห่งสัญญาในทางแพ่งกับหลักความยินยอมไม่เป็นความผิดทางอาญา. *วารสารนิติศาสตร์*, 44(2), 415-442.

- Antoniou, A.K., & Akrivos, A. (2017). *The Rise of Extreme Porn: Legal and Criminological Perspectives on Extreme Pornography in England and Wales*. London: Palgrave Macmillan.
- Clough, J. (2015). Possession of Extreme Pornography: Where's the Harm?. *Canadian Journal of Law and Technology*, 13, 131-169.
- Easton, S. (2011). Criminalising the Possession of Extreme Pornography: Swords or Shield?. *Journal of Criminal Law*, 75(5), 391-413.
- Fae, J. (2008). *Government Finally Names the Day for Porn Ban*. Retrieved January, 6, 2018, from https://www.theregister.co.uk/2008/11/26/pr0n_ban_date/
- Home Office and Scottish Executive. (2005). *Consultation: On the Possession of Extreme Pornographic Material*. Retrieved January 6, 2018, from <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/57346/0017059.pdf>
- Lord Hunt of Kings Health. (2008). *House of Lords Hansard, Volume 699, Column 894*. Retrieved January 10, 2018, from <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200708/ldhansrd/text/80303-0005.htm#0803034000479>
- BBC. (2007). *Man 'murdered out of perversion'*. Retrieved January, 6, 2018, from http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/southern_counties/6744817.stm
- Ministry of Justice. (2009). *Possession of Extreme Pornography Images and Increase in the Maximum Sentence Offender Under the Obscene Publication Act 1959: Implementation of Section 63-67 and Section 71 of the Criminal Justice and Immigration Act 2008*. Circular No. 2009/01.
- BBC. (2007). *Mother's relief as killer jailed*. Retrieved January, 6, 2018, from http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/6274330.stm
- BBC. (2006). *Mother wins ban on violent porn*. Retrieved January, 6, 2018, from http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/berkshire/5297600.stm
- Murray, A. (2009). The Reclassification of Extreme Pornographic Images. *The Modern Law Review*, 72(1), 73-90.
- Sapstes, D. (2006). *Teacher killer wins conviction appeal*. Retrieved January, 6, 2018, from <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1524372/Teacher-killer-wins-conviction-appeal.html>

CHAPTER 25

Sutcliffe , L. (2004). *Phone call to a killer*. Retrieved January, 6, 2018, from http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/southern_counties/3342313.stm

The Telegraph. (2004). *Teacher 'strangled for sexual kicks and kept in box'*. Retrieved January, 6, 2018, from <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1451659/Teacher-strangled-for-sexual-kicks-and-kept-in-box.html>

กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

Model Law on Dispute Resolution in Criminal Justice Procedure

ชยานิส ภาชีรัตน์ (Chayanid Pacheeratana)¹

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (Sunee Mallikamarl)²

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Doctor of Laws, Sripatum University

²ศ.ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Prof. Dr., Research Advisor

E-mail: kungkato13@gmail.com

Received: 14 June 2019

Revised: 18 July 2019

Accepted: 13 August 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ และการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น

การวิจัยพบว่า ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถใช้วิธีการระงับข้อพิพาทที่จะทำให้คดีอาญาลดลงไปได้ ซึ่งจะส่งผลดีทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยที่รูปแบบการระงับข้อพิพาทสามารถทำได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และ ต้องมีกฎหมายรองรับตามกฎหมายต้นแบบที่จัดทำขึ้น โดยมีโครงสร้างกฎหมายประกอบด้วย การไกล่เกลี่ย การชะลอฟ้อง การสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ การเจรจาต่อรอง นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

การวิจัยเสนอแนะให้มีการนำเอาผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์โดยการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ด้วยการนำกฎหมายต้นแบบจากการวิจัยไปใช้ ข้อเสนอแนะเรื่องที่วิจัยต่อไปคือ “กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางแพ่ง”

คำสำคัญ: การระงับข้อพิพาท, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา, กฎหมายต้นแบบ

Abstract

The objective of the research is to create a model law on dispute resolution in criminal justice procedure. Research methodology is Qualitative research consisting of Documentary research; In-depth interviews; Participatory Design, Co- Design; and Hearing.

Research found out that in the criminal justice procedure, dispute resolution can be adopted to reduce criminal cases which will cause positive impact to minimize court cases and conflicts, resulting in reconciliation in society, reduce national budget, and strengthen the society in living together in a normal happy way. The dispute resolution model can be done at all stages of the judicial process and must have laws to support according to the model law created. The structure of model law consisting of Mediation; Suspension of prosecution; No prosecution to non-public interest; Plea-bargaining, which will lead to the amendment of the Mediation Dispute Act BE 2562.

Research recommended that the Model Law of this research should be utilized for the amendment of the Mediation Dispute Act BE 2562. Further research are " Model Law on Promoting Mediation Disputes Resolution in the Community" and " Laws on Civil Dispute Resolution".

Keywords: Dispute resolution, Criminal Justice, Model law

บทนำ

สถานการณ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในปัจจุบันพบว่ามียุติความคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมากดังสถิติจำนวนคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลในแต่ละปีมีเป็นจำนวนมาก เช่น ในปี พ.ศ. 2555 มียุติความคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้น จำนวน 619,684 คดี ปี พ.ศ. 2556 มียุติความคดีขึ้นสู่ศาลชั้นต้นจำนวน 684,845 คดี ปี พ.ศ.2557 มียุติความคดีจำนวน 665,722 คดีปี 2558 มียุติความคดีจำนวน 647,664 คดี (สำนักงานศาลยุติธรรมรายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555-2558) โดยมีสาเหตุหลายประการ เช่น จากผลของการพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจตกต่ำ ปัญหาสังคม ปัญหาอาชญากรรม ฯลฯ ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ของไทยมุ่งเน้นการปราบปรามโดยการนำกฎหมายอาญาและโทษทางอาญามาใช้เป็นมาตรการควบคุมพฤติกรรมอย่างเคร่งครัด มีการกำหนดบทลงโทษที่ไม่เหมาะสมกับความเป็นอาชญากรรมของการกระทำความผิด และไม่เหมาะสมกับประเภทอาชญากรรม รวมทั้งข้อจำกัดของการระงับข้อพิพาททางอาญาโดยองค์กรที่เกี่ยวข้องก่อนนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลทำให้คดีทุกประเภทเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ส่งผลให้มีจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้นจนเรือนจำไม่สามารถรองรับได้ตามมาตรฐานเรือนจำ (จำนวนผู้ต้องขัง 336,235 คน มาตรฐานพื้นที่ของเรือนจำ 179,085 คน สำรวจ ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2562 กรมราชทัณฑ์) ปัญหาที่ติดตามมาก็คือ ขาดประสิทธิภาพในการฟื้นฟูผู้ต้องขังเพื่อให้กลับเข้าสู่สังคมทำให้เมื่อพ้นโทษอาจต้องกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก และที่สำคัญผู้ต้องขังมีโอกาสเรียนรู้พฤติกรรมและวิธีการประกอบอาชญากรรมที่ทำให้อาชญากรรมมีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นด้วยวิธีการและรูปแบบใหม่ๆ

ปัญหาและผลกระทบดังกล่าวย่อมต้องหามาตรการและวิธีการที่จะลดคดีขึ้นสู่ศาลให้น้อยลงเพื่อตัดโอกาสจะขังผู้กระทำความผิดอาญาบางประเภทที่ไม่จำเป็นต้องใช้โทษจำคุกในเรือนจำลงไปได้ และเป็นการสร้างโอกาสในการกลับตนเป็นคนดีได้และเป็นการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักโดยการใช้อนุโลมทางเลือกอื่นหรือมาตรการพิเศษเข้ามาใช้ในกระบวนการยุติธรรมกับอาชญากรรมบางประเภทที่ไม่สมควรลงโทษด้วยการจำคุก เช่น การใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาที่ไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะในชั้นของพนักงานอัยการ การใช้การไต่ถามถ้อยคำประณอมข้อพิพาทในชั้นก่อนฟ้อง หรือแม้แต่ในชั้นศาลเองก็มีการนำกระบวนการไต่ถามถ้อยคำประณอมข้อพิพาทมาใช้ก่อนเข้าสู่กระบวนการสืบพยาน กระบวนการต่างๆ เหล่านี้ต่างมีเป้าหมายเดียวกันคือการลดปริมาณคดีให้เข้าสู่การพิจารณาในชั้นศาลให้น้อยลง อันมีผลรวมไปถึงการลดจำนวนผู้ต้องขังให้ลดลงด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม รวมทั้งเป็นการป้องกันมลทินติดตัวโดยการใช้โทษจำคุกและเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชนอย่างแท้จริง

จากความเป็นมาของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาและวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการดำเนินการและมาตรการในการระงับข้อพิพาทที่เหมาะสมเพื่อที่จะลดปริมาณคดีอาญาในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม โดยมีกฎหมายกลางเป็นต้นแบบรองรับมาตรการที่เป็นข้อค้นพบ เพื่อให้มาตรการการระงับข้อพิพาททางอาญาเพื่อลดปริมาณคดีสามารถนำไปใช้บังคับได้ทุกขั้นตอนอย่างเป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพ ซึ่งการวิจัยนี้กำหนดเป็นหัวข้อเรื่อง “กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและวิจัย หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาททางอาญา เพื่อนำไปสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบ (Model Law) ว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

สมมติฐานการวิจัย

ปริมาณคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมากส่งผลทำให้การพิจารณาคดีล่าช้า และไม่เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างแท้จริง การมีกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยมีโครงสร้างกฎหมายประกอบด้วย การไกล่เกลี่ย การชะลอฟ้อง การสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และการเจรจาต่อรองคำรับสารภาพ เพื่อสามารถนำไปใช้บังคับในการระงับข้อพิพาททางอาญาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม จะส่งผลให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง การดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมีประสิทธิภาพและสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้อย่างแท้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย(Research Methodology)

งานวิจัยนี้กำหนดวิธีวิทยาการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การมีส่วนร่วมออกแบบ, ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-design) (สุนีย์ มัลลิกะมาสย์, 2560) และการประชุมรับฟังความคิดเห็น (Hearing) โดยนำข้อมูลที่ได้จากวิธีวิทยาการวิจัยมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อนำไปสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเป็นคำตอบของงานวิจัยประกอบด้วย

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

เอกสารที่วิเคราะห์ คือ

1.1 หลักการ ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

- (1) หลักการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ (Crime Prevention)
- (2) หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหรือผู้ต้องหา (Due Process)
- (3) หลักการดำเนินคดีอาญาที่มีประสิทธิภาพด้วยความรวดเร็วถูกต้องและเป็นธรรม

- (4) หลักการลดทอนความเป็นอาชญากรรม
- (5) ทฤษฎีการปราบปรามผู้กระทำความผิด
- (6) ทฤษฎีความยุติธรรม
- (7) แนวคิดความยุติธรรมสมานฉันท์
- (8) แนวคิดความยุติธรรมเชิงฟื้นฟู
- (9) แนวคิดการเบี่ยงเบนคดี (Diversion)
- (10) แนวคิดว่าด้วยอำนาจในการยุติคดีอาญา

1.2 กฎหมายไทย

- (1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- (2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
- (3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
- (4) ประมวลกฎหมายอาญา
- (5) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- (6) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550
- (7) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
- (8) พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545
- (9) พระราชบัญญัติองค์การและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553
- (10) พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562
- (11) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2562
- (12) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457
- (13) ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554
- (14) ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2560
- (15) ระเบียบการตำรวจว่าด้วยข้อบังคับในการปฏิบัติงานด้านคดี
- (16) ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วย การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 54
- (17) ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555

(18) ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ปี 2554 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2561

1.3 กฎหมายระหว่างประเทศ

- (1) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1948 ข้อ 10
- (2) International Covenant on Civil and Political Rights, 1967: ICCPR กติกา
ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1966
มาตรการองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ข้อ 14/3
- (3) United Nations Charter on Peaceful Dispute Resolution (1954) กฎบัตร
สหประชาชาติ หมวด 6 การระงับข้อพิพาทโดยสันติ ข้อ 33
- (4) United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The
Tokyo Rules) (1990) กฎมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว
(กฎโตเกียว) ข้อ 5,6
- (5) อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะ
องค์กร ข้อ 26(2)
- (6) Guidelines on the Role of Prosecutors (1980) แนวทางเกี่ยวกับบทบาทของอัยการรับรองโดย
รัฐสภาแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1980

1.4 กฎหมายต่างประเทศ

- (1) กฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ปี ค.ศ. 1975
- (2) กฎหมายของสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) (Code for Crown Prosecutors, 1994)
- (3) กฎหมายของประเทศอเมริกา รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาและ (Federal Rule of
Criminal Procedure)
- (4) กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และ Indicting Authority Principle of Mandatory
Prosecution.

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

ประชากรสัมภาษณ์กำหนดให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายอาญา
และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

รวมจำนวน 10 คน โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกประชากรสัมภาษณ์ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วยฝ่ายละ 2 คน ได้แก่

- (1) พนักงานสอบสวนหรือผู้ที่เคยปฏิบัติงานด้านการสอบสวน
- (2) พนักงานฝ่ายปกครองที่ปฏิบัติงานด้านการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทในชั้นชุมชน
- (3) พนักงานอัยการที่ปฏิบัติงานด้านคดีอาญาหรือเคยปฏิบัติงานด้านคดีอาญา
- (4) ผู้พิพากษาหรือผู้ปฏิบัติงานในการประนอมข้อพิพาททางอาญาในชั้นศาล
- (5) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

3. การมีส่วนร่วมออกแบบ, ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-design)

งานวิจัยนี้มีเป้าหมายที่จะจัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อเป็นกฎหมายกลางในการระงับข้อพิพาททางอาญาในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปริมาณคดี ดังนั้น โครงสร้างของกฎหมายจะต้องมีสาระสำคัญที่เกิดจากการที่ผู้มีส่วนร่วมโดยตรงกับการบังคับใช้กฎหมาย การวิจัยนี้จึงได้นำเอาแนวคิด (Concept) ของวิธีการมีส่วนร่วมออกแบบ, ร่วมออกแบบ หรือ Participatory Design (PD) หรือ Co-design มาประยุกต์ใช้ แนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่ศาสตราจารย์ ดร. สุนีย์ มัลลิกะมาส ได้นำมาใช้ทดลองกับการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดทำประมวลกฎหมายอาญาเสพติดและประสบความสำเร็จอย่างมาก เนื่องจากวิธีดังกล่าวเป็นกระบวนการออกแบบที่ได้กำหนดให้มีกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องโดยตรง (Stakeholders) ในการบังคับใช้กฎหมายจากรูปแบบและโครงสร้างของกฎหมายต้นแบบ (Model Law) ที่จะกำหนดขึ้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบ เพื่อให้แน่ใจว่ากฎหมายต้นแบบดังกล่าว จะสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ไขปัญหาปริมาณคดีชั้นศาล กระบวนการยุติธรรมล่าช้า อันเป็นกระบวนการวิธีการที่เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงได้ช่วยกันคิดหาคำตอบเกี่ยวกับ โครงสร้างว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา โดยมีกระบวนการวิธีดำเนินการแยกประชากรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเฉพาะ ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรเฉพาะที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในด้านการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แยกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 4 คน ประกอบด้วย พนักงานฝ่ายปกครอง พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศาลอาญา และกลุ่มผสมจากการให้ประชากรกลุ่มเฉพาะแต่ละกลุ่มมารวมกัน เป็น 4 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีทั้งพนักงานฝ่ายปกครอง พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาผู้ปฏิบัติหน้าที่ในศาลอาญา ในแต่ละกลุ่มจะร่วมกันอภิปรายตามประเด็นจากโครงสร้างของกฎหมายต้นแบบที่การวิจัยได้ค้นพบเป็นร่างไว้แล้ว ซึ่งคำตอบของการวิจัย จะทำให้ได้คำตอบที่ตรงกับความประสงค์และต้องการของผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Hearing)

เป็นการนำเอาข้อค้นพบจากการวิจัยนำเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อการวิพากษ์เพื่อนำคำวิพากษ์และข้อเสนอแนะไปสู่การปรับปรุงแก้ไขร่างกฎหมายต้นแบบให้เป็นงานวิจัยที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปเป็นกลไกใช้ระงับข้อพิพาททางอาญาที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ผลจากการวิจัย

1. ข้อจำกัดของการระงับข้อพิพาททางอาญาของประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผ่านมา พบว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ การหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลหรือผู้ต้องหา และคุ้มครองผู้เสียหายที่ถูกล่วงละเมิด ซึ่งจะนำไปสู่ความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมของไทยจึงต้องสร้างความสมดุลในกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและสามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลผู้ถูกกล่าวหาโดยไม่มุ่งเน้นวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งมากเกินไป ระบบการดำเนินคดีอาญาที่รวดเร็วถูกต้องและเป็นธรรมมีประสิทธิภาพเป็นหัวใจสำคัญในความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันพบว่าระบบการดำเนินคดีอาญายังไม่มีประสิทธิภาพ การค้นหาความจริงเกิดความล่าช้า การส่งเสริมให้มีมาตรการในการลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ศาลหรือการลดปริมาณคดีเข้าสู่ระบบสายพาน หมายถึงการปรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในทุกชั้นให้เป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นกลไกไม่ให้ความยุติธรรมเกิดความล่าช้า ดังภาษิตทางกฎหมายที่ว่า ความยุติธรรมที่ล่าช้า ก็คือ การปฏิเสธความยุติธรรม (Justice delayed, Justice denied) ดังนั้น จึงต้องมีการใช้มาตรการอื่นๆ เข้ามาทดแทนเช่น มาตรการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมให้มีมาตรการที่เป็นทางเลือกในการยุติข้อขัดแย้งนอกกระบวนการตามปกติ (Alternative dispute resolution) ให้มากขึ้น เช่น การส่งเสริมให้มีการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาท การชะลอฟ้อง การสั่งไม่ฟ้อง และการเจรจาต่อรอง เพื่อหันเหคดีบางประเภทออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ไม่ว่าจะเป็นในชั้นชุมชนโดยพนักงานฝ่ายปกครอง เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการหรือศาล จึงเป็นสิ่งจำเป็น

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลพบว่าปริมาณคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้นยังมีปริมาณสูงอย่างต่อเนื่อง มีจำนวนผู้ต้องขังสูงเกินกว่ามาตรฐานรองรับของเรือนจำและมีอัตราการกระทำผิดซ้ำสูงอย่างต่อเนื่องทั้งในส่วนของการใช้งบประมาณภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พบว่าในปี พ.ศ. 2553 ใช้งบประมาณในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกือบ

ร้อยละ 10 ของงบประมาณของประเทศชี้ให้เห็นว่ามาตรการในการระงับข้อพิพาททางอาญาของไทยยังเป็นกลไกที่มีข้อจำกัด และยังมีความบกพร่องในการบังคับใช้

ข้อค้นพบประการต่อมา คือสาเหตุของการที่มีจำนวนคดีที่เข้าสู่ระบบงานยุติธรรมมากเกินไปมีสาเหตุมาจากเหตุผลหลายประการ กล่าวคือ มีการนำเอากฎหมายอาญาและโทษทางอาญามาใช้เป็นมาตรการควบคุมพฤติกรรมมากเกินไปจนเกินไป ซึ่งปัจจุบันพบว่านอกจากประมวลกฎหมายอาญาที่กำหนดโทษในทางอาญาแล้วยังมีพระราชบัญญัติอื่นที่มีโทษทางอาญาอีกกว่า 380 ฉบับ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากมุ่งเน้นการปราบปรามเป็นหลักโดยคำนึงถึงสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน ตามทฤษฎีหลักนิติธรรม (Due process) เป็นลำดับรองรวมทั้งระบบงานยุติธรรมยังขาดกลไกปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดตามมาตรการยุติธรรมทางเลือกที่เหมาะสม (Alternative Dispute Resolutions) เช่น การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยชุมชน (community-base correction) การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (noncustodial treatment of offender) การหันเหผู้กระทำผิดออกจากระบบเรือนจำ (diversion from custodial) การใช้ทางเลือกอื่นแทนการกักขัง (alternatives to incarceration) การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุก (alternatives to prison) การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้ระบบที่เป็นทางการ (non-institutional treatment of offender) และการดำเนินคดีอาญาอย่างไม่เป็นทางการ (informal justice) ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้น และได้รับการจัดเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มีความสำคัญ ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) ยุติธรรมชุมชน (community justice) และมาตรการการลงโทษระดับกลาง (intermediate sanction) โดยในแนวคิดมาตรการดำเนินคดีดังกล่าวนี้เป็นกลไกสากลที่นานาประเทศนำมาบังคับใช้ โดยมีรูปแบบการระงับข้อพิพาททางอาญามาใช้เป็นกลไกในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่ไม่มีความจำเป็นต้องใช้โทษจำคุก จนประสบความสำเร็จสามารถแก้ไขปัญหาปริมาณคดีล้นศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ปัญหาการขาดประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญข้อหนึ่งเกิดจากการที่ขาดมาตรการที่หลากหลายและเป็นเอกภาพในการที่จะจัดการกับคดีหลายประเภทที่เข้ามาสู่ระบบ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า คดีที่เข้ามาสู่ระบบไม่ว่าเป็นคดีซึ่งเกิดจากการกระทำโดยเจตนาหรือโดยประมาท คดีที่เป็นการกระทำความผิดหรืออาชญากรรมอาชิวหรือคดีที่กระทำความผิดเพียงเล็กน้อยก็จะมีกระบวนการในชั้นเจ้าพนักงาน หรือการดำเนินการในชั้นศาลในลักษณะที่คล้ายกัน กล่าวคือ พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานแล้วสรุปสำนวนพร้อมความเห็นการสั่งคดีของพนักงานอัยการและพนักงานอัยการก็จะพิจารณาสำนวนและพยานหลักฐาน ถ้ามีพยานหลักฐานพอพ้องก็จะฟ้องคดีไปสู่ศาลทำให้กระบวนการในการดำเนินคดีเกือบทั้งหมดจึงต้องไปยุติลงที่ศาล ปัญหาที่ตามมาก็คือ ทำให้เกิดปัญหาคดีล้นศาลทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วคดีบางประเภทสามารถจะ

มีมาตรการในการดำเนินการอื่นที่ส่งผลดีกว่าการส่งฟ้องไปที่ศาลทำให้ศาลต้องรับภาระเกินสมควร จนไม่สามารถมีเวลาไปใช้ในการพิจารณาคดีที่สำคัญ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหากระทบต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดี กล่าวคือต้องสูญเสียเสรีภาพระหว่างการสอบสวนฟ้องร้องและต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการถูกดำเนินคดีซึ่งในหลายกรณีมีวิธีการที่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ดีกว่าการจำคุกในเรือนจำโดยเฉพาะในเรื่องความผิดเล็กน้อย ความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือโดยพลั้งพลาด หรือความผิดหลุโทษ การขาดประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมของไทยทั้งระบบดังกล่าวจึงนำมาสู่การหาแนวทางในการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล โดยองค์กรที่เกี่ยวข้องต่างหาวิธีการ แนวทางภายใต้กรอบขอบเขตของตนเอง เช่น พนักงานสอบสวนทำการไต่ถามคดีก่อนรับเรื่องร้องทุกข์ โดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจในการระงับข้อพิพาทโดยตรง พนักงานอัยการโดยสำนักงานอัยการสูงสุดออกกระเบียบบริหารคดี โดยการไต่ถาม การส่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ศาลมีการออกข้อกำหนดนาระบบการไต่ถามและประนอมข้อพิพาทมาใช้ในชั้นศาล และในส่วนภาครัฐได้มีแนวคิดในการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลอย่างเป็นทางการ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2544 ที่ให้ความเห็นชอบในแนวทางรูปแบบการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมอันได้แก่ มาตรการปรับ การระงับข้อพิพาททั้งในและนอกศาล มาตรการความผิดอันยอมความได้ มาตรการต่อรองคำรับสารภาพ มาตรการชะลอการฟ้อง การคุมประพฤติ มาตรการพักการลงโทษ มาตรการเกี่ยวกับเด็กเยาวชนและครอบครัว เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการระงับข้อพิพาททางอาญาเพื่อลดปริมาณคดี ในรูปแบบต่างๆ ดังนี้ (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 รูปแบบการระงับข้อพิพาททางอาญาเพื่อลดปริมาณคดีขององค์กรไทย

องค์กรในกระบวนการยุติธรรม	มาตรการ/ รูปแบบในการระงับข้อพิพาท			
	ไต่ถาม	ชะลอฟ้อง	คำสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์สาธารณะ	เจรจาต่อรอง
1. ชั้นพนักงานฝ่ายปกครอง	√	-	-	-
2. ชั้นพนักงานสอบสวน	√	-	-	-
3. ชั้นพนักงานอัยการ	√	√	√	-
4. ชั้นศาล	√	-	-	-

จากตาราง จะเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยโดยองค์กรที่เกี่ยวข้องได้พยายามลดปริมาณคดีโดยอาศัยกลไกหรือมาตรการดำเนินการระงับข้อพิพาททางอาญาภายใต้กรอบขอบเขตอำนาจหน้าที่และตามแนวความคิดการใช้มาตรการอื่นในการเบี่ยงเบนคดี กล่าวคือ

1. ในชั้นชุมชน ใช้รูปแบบในการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย ซึ่งมีอยู่ 2 ช่องทาง คือ การไกล่เกลี่ยโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน และการไกล่เกลี่ยในชั้นอำเภอและเขตโดยนายอำเภอ ผู้อำนวยการเขต

2. ในชั้นพนักงานสอบสวน ใช้รูปแบบการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย

3. ในชั้นพนักงานอัยการ ใช้รูปแบบการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย การชะลอฟ้อง และการสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ

4. ในชั้นศาล ใช้รูปแบบการไกล่เกลี่ยก่อนเข้าสู่กระบวนการสืบพยาน

จากข้อค้นพบ มาตรการดำเนินการระงับข้อพิพาททางอาญาขององค์กรไทยในปัจจุบันยังมีข้อจำกัด และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติเลือกที่จะใช้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเพื่อป้องกันการถูกรื้อฟื้นหรือฟ้องร้องเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ทั้งนี้สาเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจากกลไกมาตรการ การระงับข้อพิพาทดังกล่าวมิได้เป็นกลไกทางกฎหมายที่บัญญัติให้อำนาจผู้ปฏิบัติไว้รองรับการปฏิบัติหน้าที่ที่ชัดเจน บางหน่วยงานเป็นเพียงระเบียบปฏิบัติภายในองค์กรเท่านั้นจึงทำให้ผลลัพธ์ที่ได้ยังไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ กล่าวคือนอกจากไม่สามารถระงับข้อพิพาทเพื่อลดปริมาณคดีในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ดังสถิติปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลที่ได้กล่าวไว้แล้ว ยังพบว่ารัฐต้องสูญเสียงบประมาณเพิ่มเติมมาบริหารจัดการคดีปริมาณคดีอาญานอกจากทางบริหารจัดการด้านกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักอีก นับว่าเป็นภาระแก่องค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณและบุคลากร จึงอาจกล่าวได้ว่ามาตรการ และรูปแบบการระงับข้อพิพาททางอาญาที่บังคับใช้ในปัจจุบันยังเป็นกลไกที่มีอุปสรรค ปัญหาและข้อจำกัดทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการปริมาณคดีตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งนับเป็นกฎหมายต้นแบบในด้านการไกล่เกลี่ยที่กำหนดเป็นกฎหมายกลางให้หน่วยงานภาครัฐบังคับใช้ แต่อย่างไรก็ดีกฎหมายการไกล่เกลี่ยดังกล่าวเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งในการระงับข้อพิพาททางอาญาเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมและแก้ไขปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบเหมือนกับนานาประเทศที่สามารถแก้ไขปัญหากระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้านคดีชั้นศาล คนล้นคุกลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม แนวคิดเรื่องยุติธรรมสมานฉันท์การตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการ

ยุติธรรมทางอาญา หลักเกณฑ์รูปแบบในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกระดับระหว่างประเทศและในต่างประเทศ ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับประเทศไทยเพื่อวางแนวทางเป็นกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญาที่เหมาะสมกับประเทศไทย และบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. มาตรการที่มีประสิทธิภาพและจำเป็นต่อการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การกำหนดประเด็นที่เป็นสาระสำคัญของโครงสร้างและเนื้อหาของกฎหมายต้นแบบ

ข้อค้นพบจากการศึกษาวิเคราะห์มาตรการที่มีประสิทธิภาพและจำเป็นต่อการระงับข้อพิพาททางอาญาปรากฏอยู่ในหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งได้กำหนดคกฏเกณฑ์หรือแนวทางการปฏิบัติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ ข้อ 10 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1948) ข้อ 14/3 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (หลักการเพื่อคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก ค.ศ. 1988 ข้อ 38) และปรากฏในกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร (อังกฤษ) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ในรูปแบบการไต่ถาม การตั้งไม่ฟ้อง การชะลอฟ้อง และการเจรจาต่อรอง

ข้อค้นพบของการวิจัยพบว่า องค์การในกระบวนการยุติธรรมของไทยมีรูปแบบการระงับข้อพิพาทบางรูปแบบที่เป็นไปตามหลักสากล และมีความเหมือนและความต่างกับมาตรการหรือรูปแบบการระงับข้อพิพาททางอาญาของต่างประเทศในบางประการ ดังนั้น เพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างของรูปแบบการระงับข้อพิพาททางอาญาในกลไกทางกฎหมายของไทยกับต่างประเทศอื่นจะนำไปสู่การพัฒนากรอบรูปแบบการระงับข้อพิพาททางอาญาของไทยให้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักสากลจึงเปรียบเทียบให้เห็นตามตารางดังนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบกลไกทางกฎหมายในการระงับข้อพิพาทของไทยและต่างประเทศ

มาตรการระงับข้อพิพาท คดีอาญา	กฎหมายต่างประเทศ				
	เยอรมนี	ฝรั่งเศส	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ	ไทย
1. การไต่ถามหรือประนอมข้อพิพาทอาญา					
- กระบวนการไต่ถาม	✓	✓	✓	✓	✓ (ในชั้น ชุมชน)
- ประเภทคดีความผิด	✓	✓	✓	✓	✓ (ในชั้น ชุมชน)
- ระยะเวลาไต่ถาม	✓	✓	✓	✓	✓
2. ความตกลงทางอาญา					
- ขอบเขตความตกลงคดีทางอาญา	✓	✓	✓	✓	×
- วิธีการตกลงคดีทางอาญา	✓	✓	✓	✓	×
3. การชะลอฟ้อง	✓	✓	✓	✓	×
4. การสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน	✓	✓	✓	✓	×

ตารางที่ 2 (ต่อ)

มาตรการระงับข้อพิพาทคดีอาญา	กฎหมายต่างประเทศ				
	เยอรมนี	ฝรั่งเศส	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ	ไทย
5. การต่อรองคำให้การ					
- กระบวนการต่อรองคำให้การและจำเลยรับสารภาพ	✓	✓	✓	✓	×
- อัยการมีหน้าที่ต่อรองคำให้การกับจำเลย	✓	✓	✓	✓	×
- อัยการมีอำนาจลดข้อกล่าวหาและเสนอการลงโทษที่แน่นอน	✓	✓	✓	✓	×

จากตารางเปรียบเทียบ รูปแบบการระงับข้อพิพาททางอาญาข้างต้นจะเห็นได้ว่าทุกรูปแบบการระงับข้อพิพาทของต่างประเทศใช้ในรูปแบบกลไกทางกฎหมายรองรับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำให้การบังคับใช้กฎหมายในด้านการระงับข้อพิพาทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต่างจากกลไกการระงับข้อพิพาทของไทยที่ยังไม่มีกลไกทางกฎหมายที่ชัดเจนรองรับดุลพินิจการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ส่งผลทำให้การบริหารจัดการคดียังไม่บรรลุเป้าประสงค์ และยังคงทำให้ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยประสบภาวะปริมาณคดีล้นศาล คนล้นคุก ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

จากการวิเคราะห์ทั้งหมด ทำให้ได้ข้อค้นพบที่เป็นสาระสำคัญที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

2.1 การไกล่เกลี่ยคดีอาญา

การไกล่เกลี่ย (mediation) คือ การที่บุคคลที่สามซึ่งเป็นที่ยอมรับเป็นอิสระ เป็นกลาง และไม่มีอำนาจในการตัดสินชี้ขาด เข้ามาเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทเพื่อช่วยคู่พิพาทในการระงับข้อพิพาทในประเด็นต่างๆ หรืออาจกล่าวได้ว่า การไกล่เกลี่ยซึ่งรวมถึงยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ที่พัฒนาการมาเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอีกชั้นหนึ่งที่ “คนกลาง” ยินยอมลดทอนบทบาทความสำคัญของตนในเวทีการจัดการความขัดแย้ง

นั้นๆ และขณะเดียวกันก็สนับสนุนให้คู่กรณี ได้มีพื้นที่แห่งอำนาจเพิ่มมากขึ้นเพื่อจัดการความขัดแย้งของตนอย่างสันติวิธีต่อหน้าคนกลางนั่นเอง

การไกล่เกลี่ย เป็นรูปแบบหนึ่งของการระงับข้อพิพาททางอาญาที่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมไทยนำมาบังคับใช้อยู่แล้วในปัจจุบัน ตั้งแต่ในชั้นชุมชน ชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและศาล เพียงแต่โดยอาศัยอำนาจตามระเบียบ และกฎหมายที่แตกต่างกันดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้น จึงทำให้รูปแบบการระงับข้อพิพาทในด้านการไกล่เกลี่ยยังขาดความเป็นเอกภาพ ไม่รองรับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่

2.2 การชะลอการฟ้องคดีอาญา

การชะลอการฟ้อง (Suspension of prosecution) หมายถึง การที่พนักงานอัยการยังไม่ฟ้องคดีแต่จะชะลอคดีไว้ชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งโดยกำหนดเวลาให้ผู้ต้องหาปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดหากปฏิบัติตามเงื่อนไข พนักงานอัยการก็จะสั่งไม่ฟ้อง ซึ่งมาตรการรองรับการสั่งไม่ฟ้องโดยมีเงื่อนไขคือ การแก้ไขฟื้นฟูนอกระบบเรือนจำ (Non-institutional Based Treatment) มาตรการดังกล่าวถือเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นใหม่ในปัจจุบัน แต่มีการนำไปใช้อย่างแพร่หลายในหลายประเทศทั่วโลกโดยในแต่ละประเทศก็จะกำหนดมาตรการที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมในประเทศของตน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับปณิธานสหประชาชาติว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการอำนวยความยุติธรรมต่อผู้เสียหายในคดีอาญาและผู้เสียหายจากการใช้อำนาจโดยมิชอบ

สำหรับการชะลอฟ้องของไทยในปัจจุบันปรากฏอยู่เพียงในกฎหมายฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยในระดับนโยบาย อัยการสูงสุด เป็นกรรมการในคณะกรรมการฟื้นฟูซึ่งมีหน้าที่กำหนดนโยบายและระเบียบต่างๆ ในระดับปฏิบัติ ปลัดกระทรวงยุติธรรมได้ขอความร่วมมือให้สำนักงานอัยการสูงสุดจัดหาผู้แทนเพื่อแต่งตั้งให้เป็นประธานอนุกรรมการฟื้นฟูฯ ในแต่ละพื้นที่และพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนก็มีหน้าที่ในการพิจารณาว่าผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะได้รับการฟื้นฟูหรือไม่ ทั้งนี้สำนักงานอัยการสูงสุดได้กำหนดแนวทาง ในการดำเนินคดีฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและเวียนแจ้งให้ถือปฏิบัติตามหนังสือสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส (สฝ.ปฝ.) 0018/ว.46 ลงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2546

ประเด็นการชะลอฟ้องได้ข้อค้นพบว่าการนำเอามาตรการชะลอการฟ้องมาใช้ในคดีที่ไม่มีความจำเป็นต้องใช้มาตรการทางศาลเพื่อลดปัญหาปริมาณคดีล้นศาล เช่น ความผิดที่ได้กระทำผิดเล็กน้อย การกระทำความผิดโดยประมาท หรือความผิดที่อยู่ในเกณฑ์เมื่อฟ้องไปแล้ว ศาลอาจมีดุลพินิจในการรอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ได้

ก็ไม่ควรใช้วิธีการดำเนินคดีด้วยการฟ้องเพื่อทำให้คดีรกราก และสร้างผลกระทบในด้านอื่นๆ โดยไม่มีความจำเป็น เป็นต้น

2.3 การสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

ประเทศที่ใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunity principles) จะมีหลักการที่แตกต่างจากหลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาทั้งปวงที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย (Law enforcement) เป็นภารกิจและความรับผิดชอบของฝ่ายบริหารทั้งสิ้น ส่วนฝ่ายตุลาการถือว่ามีอำนาจว่าด้วยการวินิจฉัยคดี (Adjudication) ซึ่งมีเนื้อหาอันคนละส่วนกับการบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้น ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยดุลพินิจจึงเป็นระบบที่ทำให้เจ้าพนักงานฝ่ายบริหารมีบทบาทเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรม เจ้าพนักงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจสั่งคดีได้ โดยพิจารณาถึงภูมิหลังของอาชญากร สิ่งแวดล้อมตลอดจนนโยบายแห่งรัฐ พนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องในคดีบางคดี แม้จะปรากฏว่ามีหลักฐานเพียงพอและมีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง โดยให้ใช้ดุลพินิจพิจารณาตามความเหมาะสมเป็นคดีๆ ไป ซึ่งทางด้านการพิจารณาทางด้านสังคม ด้านรัฐประศาสนศาสตร์และด้านอาชญาวิทยาจะเป็นส่วนประกอบอันสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าข้อพิจารณาตามกฎหมาย

หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจจึงเป็นหลักผ่อนคลายความเข้มงวดในการใช้กฎหมาย อันเนื่องมาจากทฤษฎีการลงโทษในปัจจุบันได้แปรเปลี่ยนไป ในปัจจุบันประเทศต่างๆ ส่วนมากได้เลิกใช้ทฤษฎีแก้แค้นและเห็นว่าการลงโทษจะต้องให้เหมาะสมกับความผิดและความชั่วของผู้กระทำความผิดเพื่อให้เขาได้มีโอกาสในการปรับปรุงตนเอง ไม่กระทำความผิดเช่นนั้นซ้ำขึ้นอีกและเพื่อให้เขากลับสู่สังคมได้อีก เช่น สหราชอาณาจักร (อังกฤษ) สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลีใต้ สาธารณรัฐโปแลนด์ และประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น

การสั่งไม่ฟ้องคดีบางประเภท เพื่อกันผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมคดีนั้น ถือเป็น รูปแบบหนึ่งของการนำผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติ (Diversion) สำหรับประเทศไทย พนักงานอัยการมีดุลพินิจในการสั่งคดีอย่างชัดเจน กล่าวคือ การสั่งไม่ฟ้องโดยไม่มีเงื่อนไขซึ่งเดิมกำหนดไปตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 78 ประกอบระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนหรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติหรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554 ซึ่งอาศัยอำนาจตามมาตรา 21 วรคสองและวรคสามแห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ในกรณีนี้เห็นว่าแม้พระราชบัญญัติดังกล่าวจะกำหนดให้อำนาจการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการไว้อย่างชัดเจน และ

มีการออกระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดมาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขไว้แล้วก็ตามแต่กรณีดังกล่าวไม่ทำให้เกิดความชัดเจนและให้เกิดความเชื่อมั่นกับประชาชนเกี่ยวกับคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยจึงเห็นว่าไม่ควรกำหนดหลักการสั่งไม่ฟ้องไว้ในระเบียบที่อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 เนื่องจากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นเพียงกฎหมายจัดตั้งองค์กรและกำหนดอำนาจหน้าที่และโครงสร้างในทางบริหารเท่านั้น และไม่ควรกำหนดให้อำนาจการสั่งเป็นอำนาจของอัยการสูงสุด เพราะจะทำให้การพิจารณาคดีเกิดความล่าช้า ควรให้เป็นอำนาจของพนักงานอัยการตามลำดับชั้น เหมือนคดีที่สั่งไม่ฟ้องโดยทั่วไป

2.4 การต่อรองคำรับสารภาพ (Plea - bargaining)

การต่อรองการรับสารภาพ คือ การเจรจาต่อรองระหว่างพนักงานอัยการและจำเลยในคดีอาญา เพื่อหาข้อตกลงที่พึงพอใจร่วมกัน โดยจำเลยให้การรับสารภาพเพื่อลดจำนวนข้อหา ความผิดลง หรือลดจำนวนกระทงความผิดหลายกรรม ซึ่งโดยปกติจะเป็นไปเพื่อให้จำเลยได้รับโทษจำคุกที่เบากว่าโทษที่อาจได้รับ หรือการยกเลิกข้อหาใดข้อหาหนึ่ง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การต่อรองการรับสารภาพ คือ กระบวนการยุติคดีอาญาอันเป็นผลจากความตกลงระหว่างพนักงานอัยการและจำเลยซึ่งในความตกลงดังกล่าวจำเลยที่จะให้การรับสารภาพภายใต้ข้อตกลงที่จะไม่มีการพิจารณาคดีเต็มรูปแบบและพนักงานอัยการตกลงที่จะยกเลิกข้อหาบางข้อหาหรือทั้งหมด หรือเสนอโทษอันเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย เป็นคำแนะนำให้ศาล

ซึ่งการเจรจาต่อรองการรับสารภาพ นับเป็นรูปแบบหนึ่งของการระงับข้อพิพาทที่สามารถลดปริมาณคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ใช้รูปแบบนี้ในการระงับข้อพิพาทและประสบความสำเร็จในการลดปริมาณคดีลงได้ถึงร้อยละ 90

สำหรับประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวกับการต่อรองการรับสารภาพโดยตรง แต่ศาลไทยได้ใช้วิธีการที่ใกล้เคียงกับต่อรองการรับสารภาพในทางปฏิบัติมานานแล้วเพียงแต่มิได้หยิบยกกันมาให้ชัดเจน เช่น การรับสารภาพของจำเลยในชั้นศาล ที่ศาลชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จำเลยจะได้รับจากการรับสารภาพ และจำเลยก็ใช้โอกาสนั้นตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 ที่บัญญัติว่า เมื่อปรากฏว่ามีเหตุบรรเทาโทษ ไม่ว่าจะได้มีการเพิ่มโทษ หรือการลดโทษตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่นแล้วหรือไม่ ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดโทษไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดก็ได้ นอกจากนี้ยังปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 ว่าในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เป็นต้น แต่จะเห็นได้ว่าวิธีการดังกล่าวก็คล้ายกับหลักการต่อรองคำรับสารภาพโดยนัยที่นำมาใช้ในการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมไทยในปัจจุบัน

จากข้อค้นพบการวิจัยได้คำตอบเป็นรูปแบบการระงับข้อพิพาททางอาญาที่เหมาะสมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจำนวน 4 รูปแบบ คือ การไกล่เกลี่ย การชะลอฟ้อง การสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และการเจรจาต่อรองคำรับสารภาพ จึงนำไปสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา

3. กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในทางอาญา

การจัดทำร่างกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นคำตอบที่ได้จากกระบวนการที่กำหนดไว้ 2 ส่วน คือ การกำหนดประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่จะนำไปสู่โครงสร้างของกฎหมายและกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบกฎหมายและคำตอบที่ได้นำไปสู่คำตอบของการวิจัยคือ การจัดทำกฎหมายต้นแบบ (Model Law) เพื่อลดปริมาณคดี โดยนำเอาข้อค้นพบของงานวิจัยตามวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้มาวิเคราะห์สังเคราะห์และจัดทำเป็นร่างพระราชบัญญัติการระงับข้อพิพาทในทางอาญา พ.ศ. และดำเนินการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น (Hearing) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำความเห็นและข้อสังเกตมาแก้ไขปรับปรุงให้ร่างกฎหมายมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นสามารถนำไปใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ ร่างพระราชบัญญัติการระงับข้อพิพาทในทางอาญา พ.ศ. ที่ได้จัดทำขึ้นมีโครงสร้างกฎหมายและรายละเอียดของแต่ละมาตรานี้

3.1 โครงสร้างกฎหมาย

ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. ประกอบด้วยบทบัญญัติจำนวนมาตรา 67 แบ่งออกเป็น 5 หมวด และบทเฉพาะกาล ดังนี้

หมวด 1 การไกล่เกลี่ย (มาตรา 9 – มาตรา 44)

ส่วนที่ 1 บททั่วไป (มาตรา 9-11)

ประเภทความผิดที่ไกล่เกลี่ยได้

การแจ้งให้คู่กรณีทราบสิทธิ

หากเป็นผู้เยาว์ให้มีผู้แทน โดยชอบธรรมเข้าร่วมด้วย

ส่วนที่ 2 ผู้ไกล่เกลี่ย(มาตรา 12-22)

การขึ้นทะเบียน

คุณสมบัติ

อำนาจและหน้าที่

จริยธรรม

การถูกถอดถอน

ส่วนที่ 3 กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา(มาตรา 23-41)

การเริ่มกระบวนการไกล่เกลี่ย

การทำข้อตกลงเป็นหนังสือ

ผลการไกล่เกลี่ย

ส่วนที่ 4 การระงับข้อพิพาทภาคประชาชน(มาตรา 42-44)

การไกล่เกลี่ย

ประเภทความผิด

หมวด 2 การชะลอฟ้อง (มาตรา 45 – มาตรา 56)

ส่วนที่ 1 บททั่วไป (มาตรา 45-47)

ส่วนที่ 2 คำสั่งชะลอฟ้อง (มาตรา 48-51)

ส่วนที่ 3 ผลของคำสั่งชะลอฟ้อง (มาตรา 52-56)

หมวด 3 การสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ (มาตรา 57 - 63)

หมวด 4 การเจรจาต่อรองคำรับสารภาพ (มาตรา 64)

หมวด 5 บทกำหนดโทษ (มาตรา 65 - 66)

บทเฉพาะกาล (มาตรา 67)

3.2 เหตุผลและความจำเป็นในการตรากฎหมาย

การกำหนดเหตุผลและความจำเป็นในการตรากฎหมาย ซึ่งเป็นแก่นของกฎหมาย หมายถึง เป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของหลักการและเหตุผลในการตรากฎหมาย สำหรับร่างพระราชบัญญัติการระงับข้อพิพาทในทางอาญา พ.ศ. นี้ ร่างขึ้นด้วยเหตุผลที่ว่า โดยที่ปัจจุบันข้อพิพาททางอาญาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากเห็นควรให้นำกระบวนการระงับข้อพิพาททางอาญามากำหนดเป็นกฎหมายกลางเพื่อให้หน่วยงานของรัฐ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาลยุติธรรม หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาททางอาญาบางประเภท เพื่อให้ปริมาณคดีเข้าสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้งเกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ (หลักการและเหตุผลนี้จะปรากฏในบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติ)

สรุปผลการวิจัยข้างต้นได้เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้ว่าการมีกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อลดปริมาณคดีในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม โดยมีโครงสร้างกฎหมายประกอบด้วย การไกล่เกลี่ย การชะลอฟ้อง การสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ การต่อรองคำรับสารภาพ เพื่อสามารถนำไปใช้บังคับใน

การระงับข้อพิพาททางอาญาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเพื่อรองคดีจะส่งผลให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง การดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเอกภาพ มีประสิทธิภาพและสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้อย่างแท้จริงตามหลักการดำเนินคดีอาญาที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักสากล

ข้อเสนอแนะ

ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. ที่ได้จัดทำขึ้นนี้ หากจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการลดปริมาณคดีอันเป็นเป้าประสงค์หลักของงานวิจัย มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. โดยการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติการไต่สวนข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จะทำให้มีกฎหมายต้นแบบซึ่งเป็นกฎหมายกลางในด้านการระงับข้อพิพาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาลที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีอาญา ศูนย์ไต่สวนข้อพิพาทภาคประชาชน ใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาททางอาญาบางประเภทเพื่อให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ซึ่งมีความเป็นเอกภาพ สามารถแก้ไขปัญหาปริมาณคดีล้นศาล ซึ่งจะประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพราะเป็นกลไกกฎหมายที่รองรับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ทำให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในด้านการระงับข้อพิพาท เป็นไปด้วยความชอบธรรมภายใต้หลักนิติธรรมเกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรผลักดันร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. โดยการเสนอเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบและเข้าสู่กระบวนการตรากฎหมายตามลำดับขั้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

2.1 การตรากฎหมายลำดับรอง

เมื่อร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. มีผลเป็นกฎหมายโดยการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว จะมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไปตามความในมาตรา 7 หน่วยงานรัฐและผู้รักษาการตามกฎหมาย กล่าวคือ ประธานศาลฎีกา นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม อัยการสูงสุด และผู้

บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้มีหน้าที่ดำเนินการหรือปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติฯ ต้องดำเนินการตรากฎหมายลำดับรองจึงมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตรากฎหมายลำดับรองดังนี้

(ก) กฎกระทรวงว่าด้วยการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไถ่เกลี่ยตามกฎหมายว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 12 แห่งร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. เพื่อกำหนดวิธีการยื่นคำขอขึ้นทะเบียนผู้ไถ่เกลี่ย การออกหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียน การต่อหนังสือรับรอง แบบบัตรประจำตัวผู้ไถ่เกลี่ย การถอดถอนผู้ไถ่เกลี่ย การสิ้นสุดสภาพผู้ไถ่เกลี่ย และการเพิกถอนผู้ไถ่เกลี่ย

(ข) กฎกระทรวงว่าด้วยกระบวนการรับรองเพื่อทำข้อตกลงในคดีอาญาตามกฎหมายว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 64 แห่งร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.... เพื่อกำหนดประเภทความผิดกระบวนการ วิธีการ ในการเจรจาต่อรองคำรับสารภาพเพื่อทำข้อตกลงในคดีอาญา

(ค) ระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์การยื่นคำร้องขอไถ่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อกำหนดรายละเอียดของคำร้อง ระยะเวลาในการพิจารณา คำร้องขอไถ่เกลี่ยข้อพิพาทตามร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.

(ง) คำสั่งแต่งตั้งผู้ไถ่เกลี่ยตามร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. เป็นคำสั่งเพื่อให้มีเจ้าหน้าที่รัฐที่มีอำนาจตามที่บัญญัติในกฎหมายอำนาจดังกล่าว ทำหน้าที่ผู้ไถ่เกลี่ยตามอำนาจและหน้าที่ที่กำหนดในพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.

2.2 ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

การวางแผนทางประกอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานทุกองค์กรในการปฏิบัติหน้าที่ตามร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. ให้เป็นแนวทางเดียวกัน และเกิดประโยชน์ต่อสังคมและผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง ผู้วิจัยเสนอให้ออกเป็นคำแนะนำของหน่วยงานของรัฐว่าด้วยการใช้ดุลพินิจกำหนดตามร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญานี้ วาระระเบียบราชการเพื่อให้กิจการดำเนินไปโดยเรียบร้อยและเป็นระเบียบเดียวกัน และมีอำนาจให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติตามระเบียบวิธีการต่างๆ ที่กำหนดขึ้น โดยกฎหมายหรือโดยประการอื่นให้เป็นไปโดยถูกต้อง ชอบธรรม

2.3 ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการ

ข้อเสนอแนะเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายตามร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.... และเพื่อประโยชน์ในการประสานงานในการปฏิบัติหน้าที่จึงให้หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการจัดทำข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในคดีระหว่างหน่วยงานของรัฐ การแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาท ตลอดจนการสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาท ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายโดยตรง ได้แก่สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ความร่วมมือแก่เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมายนี้

3. ข้อเสนอแนะประเด็นวิจัยต่อไป

การระงับข้อพิพาทในระดับชั้นชุมชนเป็นการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อันเป็นกระบวนการยุติธรรมขั้นพื้นฐานให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย ดังนั้น เพื่อยกระดับการดำเนินงานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน และพัฒนาประสิทธิภาพการบริการประชาชนให้เข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ทว่าถึงโดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและชุมชน การวิจัยนี้จึงเสนอแนะให้มีการวิจัยต่อไปเรื่อง

- กฎหมายต้นแบบเพื่อการส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนเพื่อการระงับข้อพิพาททางอาญา
- กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางแพ่ง

รายการอ้างอิง

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554. (2554, 7 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 128 ตอนที่ 73 ก.

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2560. (2560, 3 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 49 ก.

ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499. (2499, 13 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 73 ตอนที่ 95

ฉบับพิเศษ.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477. (2477, 7 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 52.

หน้า 598.

พระราชบัญญัติการไถ่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562. (2560, 22 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา.

เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550. (2550, 15 กันยายน).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124 ตอนที่ 55 ก.

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457. (2457, 17 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 31 หน้า 229.

พระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553. (2553, 7 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา.

เล่ม 127 ตอนที่ 75 ก.

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการไถ่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นของ

พนักงานอัยการ พ.ศ. 2555. วันที่ค้นข้อมูล 20 เมษายน 2561, เข้าถึงได้จาก

<http://www.legald.go.th/index.php/2015-04-01-09-11-20>

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนหรือจะมี

ผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของ

ประเทศ ปี 2554 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2561. วันที่ค้นข้อมูล 20 เมษายน 2561, เข้าถึงได้จาก

<http://www.legald.go.th/index.php/2015-04-01-09-11-20>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540, 11 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา.

เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (2550, 24 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา.

เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา.

เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก.

สุณีย์ มัลลิกะมาส. (2560). วิธีวิทยาการวิจัยทางนิติศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ:

อาร์ทิพานีย์.

กฎหมายว่าด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของสภาอุดมศึกษาของรัฐตามหลักนิติธรรม
และหลักธรรมาภิบาล

**The Model Law on the Execution of Authority of the National Higher
Education Council on the Principle of the Rule of Law and Good Governance**

ณรงค์ พลมาตร¹ (Narong polmart)¹

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (Sune Mallikamarl)²

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Doctor of Laws, Sripatum University

²ศ.ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Pro Dr., Research Advisor

E-mail: love_thailand55@winndowslive.com

Received: 10 May 2019

Revised: 18 August 2019

Accepted: 14 October 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของ
สภาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล โดยมีวิธีวิทยาการวิจัยเป็น
วิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การมีส่วนร่วมออกแบบ และ
การรับฟังความคิดเห็น

ข้อค้นพบของการวิจัยคือการใช้อำนาจหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีหลัก
นิติธรรมและธรรมาภิบาล โดยมีกฎหมายต้นแบบเพื่อการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติ
การอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 ที่มีโครงสร้างกฎหมายประกอบด้วย การได้มาซึ่งกรรมการ
สภาสถาบันอุดมศึกษา อำนาจและหน้าที่ หลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล การตรวจสอบการใช้
อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษา และความรับผิดชอบของสภาสถาบันอุดมศึกษา

ข้อเสนอแนะของการวิจัย คือ การนำกฎหมายต้นแบบของการวิจัยเพื่อการปรับปรุงแก้ไข
เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 เพื่อให้

สถาบันอุดมศึกษาใช้อำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้มีมาตรฐานการศึกษา ข้อเสนอแนะเรื่องที่เกี่ยวข้อง คือ กฎหมายว่าด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารสถาบันอุดมศึกษาตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล

คำสำคัญ: หลักนิติธรรม, หลักธรรมาภิบาล, อำนาจหน้าที่, สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

The objective of this research is to create a model law on the execution of the authority of the Higher Education Council according to the rule of law and good governance. Research methodology is Qualitative research consisting of Documentary research; In-depth interview; Participatory Design, Co- Design; and Hearing.

The research found out that the execution of the authority of the Higher Education Council must have the rule of law and good governance. The model law for the amendment of the Higher Education Act, BE 2562 with a legal structure consisting of the acquisition of the Higher Education Council; authority; principle of the rule of law and good governance; examination of the execution of the authority and liability of the Higher Education Council.

The recommendation of the research is to apply the model law of the research for the improvement to be a guideline for the amendment of the Higher Education Act, BE 2562 in order to execute the authority to control the management of the Higher Education Administration for better education standard. Further research recommended to be “A Model law for the execution of Higher Education Administration according to the rule of law and good governance”.

Keywords: Higher education council, Rule of law, Good governance, Authority

ความเป็นมาของปัญหาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของคนซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศทุกประเทศทั่วโลก ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาในทุกะดับรวมถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษามาโดยตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการศึกษาระดับอุดมศึกษาถือว่าเป็นการศึกษาระดับสูงสุดที่มีความสำคัญเพราะเป็นการศึกษาในระดับที่มีการค้นคว้าวิจัย ในศาสตร์ นำไปสู่การพัฒนา

การเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ นวัตกรรมใหม่ และนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อมุ่งหวังให้คนในชาติ มีความรู้ความสามารถ พร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งในการจัดการการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นมี “สถาบันอุดมศึกษา” เป็นองค์กรหลักที่มีหน้าที่ ดำเนินการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มาตรฐาน คุ่มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดตามนโยบายของ ประเทศที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ จัดให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามแผนการพัฒนาศึกษาของชาติ และให้สถาบันอุดมศึกษา ของรัฐมีธรรมาภิบาลและมีมาตรฐานทางจริยธรรม

การบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษานั้น “สภาสถาบันอุดมศึกษา” เป็นองค์กรสูงสุดมี อำนาจหน้าที่โดยตรงต่อการจัดการสถาบันอุดมศึกษาโดยเริ่มตั้งแต่อำนาจหน้าที่ในการสรรหา กรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา สรรหาหรือและแต่งตั้งอธิการบดี ฝ่ายบริหาร การวางนโยบายใน การพัฒนาบริหาร ออกข้อบังคับภายในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหาร กำกับ ควบคุม และตรวจสอบการบริหารให้เป็นไปตามกฎหมาย และมีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ในกรณีเกิดปัญหาในการปฏิบัติ กล่าวได้ว่า สภาสถาบันอุดมศึกษาใช้อำนาจนิติบัญญัติ และในบาง กรณีมีอำนาจในการบริหารจัดการ ให้คุณให้โทษกับบุคลากร นอกจากนี้สภาสถาบันอุดมศึกษายังมี อำนาจหน้าที่ในการตัดสินวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นพิพาทในฐานะผู้บังคับบัญชาสูงสุดซึ่งถือเป็นการ ใช้อำนาจตุลาการ เป็นที่สุดหน่วยงานภายในที่ใช้อำนาจทางการปกครองถือเป็นการใช้อำนาจนิติ บัญญัติไปในตัว ไม่มีผู้บังคับบัญชาลำดับขั้นต่อไป ดังนั้น “สภาสถาบันอุดมศึกษา” จึงมี ความสำคัญอย่างยิ่งต่อมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาเพราะนอกจากจะจัดการศึกษาแล้ว “สถาบัน อุดมศึกษา” ต้องเป็นแบบอย่างองค์กรที่ดีด้านมีคุณธรรม จริยธรรม หากมีการบริหารจัดการที่ขอบ ด้วยกฎหมาย หรือต้องบริการจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ก็จะทำให้ผลการจัดการระดับอุดมศึกษา มีคุณภาพและมาตรฐาน จึงกล่าวได้ว่า “หลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล (The Rule of Law and Good Governance)” เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยนำมา กำหนดเป็นแนวทางในการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐก็ถือได้ว่าเป็น หน่วยงานที่สำคัญหน่วยงานหนึ่งที่จะต้องดำเนินกิจกรรมตามหลักธรรมาภิบาล ด้วยเช่นกัน และ จากการสำรวจความสัมพันธ์ของหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการกิจการบ้านเมือง สามารถ แบ่งเป็น 3 ช่วง ดังต่อไปนี้

1. ช่วงการมีกฎหมายว่าด้วยการมีหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในหน่วยงานรัฐ

นับตั้งแต่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาประเทศไทยเริ่มนำหลัก ธรรมาภิบาล มากำหนดเป็นแนวทางบริหารจัดการบ้านเมืองโดยปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมในระยะเบิบบ้านัก

นายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และได้กำหนดหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2546 ได้ตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ต่อมาในปี พ.ศ. 2549 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบวาระแห่งชาติด้านจริยธรรม ธรรมาภิบาล และการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นใจ ศรัทธา ไว้วางใจในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลและหน่วยงานของภาครัฐและการใช้จ่ายเงินของแผ่นดิน โดยได้กำหนดหลักการบริการกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า เป็นหลักการสำคัญในการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐก็เป็นหน่วยงานของรัฐหน่วยงานหนึ่งที่จะต้องบริหารจัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาลและหลักกฎหมายตามที่กล่าวมาข้างต้น

แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาช่วงเวลาดังกล่าวนี้อีกยังไม่เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลแต่อย่างใด เนื่องจากพบว่าการทุจริตคอร์รัปชัน มีการประพฤติมิชอบของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา ไม่มีกลไกทางกฎหมาย และขาดกลไกในการควบคุมตรวจสอบ การบริหารจัดการของสภาอุดมศึกษายังคงเป็นไปในลักษณะของวัฒนธรรมอุปถัมภ์ของกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่งผลให้มีการฟ้องคดีเป็นจำนวนมาก จึงกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาในช่วงดังกล่าวแม้ว่าจะเริ่มนำหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการบ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้นำหลักธรรมาภิบาลมากำหนดเป็นหลักเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในกฎหมายเพื่อให้มีสภาพบังคับแต่อย่างใด ซึ่งหากพิจารณาในบริบทของประเทศที่เป็นนิติรัฐ คือ การปกครองด้วยกฎหมายโดยมี ธรรมาภิบาลในการใช้อำนาจหน้าที่อยู่ด้วย แต่ในช่วงเวลานี้ที่แม้จะมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแล้วก็ตาม แต่เมื่อยังไม่มีการนำหลักธรรมาภิบาลมากำหนดเป็นหลักเกณฑ์ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมก็มิผลเท่ากับยังไม่มีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลแต่อย่างใด

2. ช่วงผลกระทบจากการไม่มีหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา

ในช่วงปี พ.ศ. 2559 สืบเนื่องจากการบริหารจัดการของสภาอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาลทำให้มีการฟ้องร้องคดีเป็นจำนวนมากในข้อหาการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายของสภาสถาบันอุดมศึกษา

และฝ่ายบริหารสร้างผลกระทบต่อมาตรฐานการศึกษา ดังนั้น จึงได้มี “คำสั่งคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ที่ 39/2559 เรื่องการออกคำสั่งเพื่อแก้ไขธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษา” อันเนื่องมาจากสถาบันอุดมศึกษาขาดธรรมาภิบาลในหลายด้าน เช่น การจัดการการศึกษาไม่มีคุณภาพมาตรฐาน การออกกฎระเบียบไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายการจัดการทรัพย์สินไม่เป็นไปตามระเบียบ เกิดความขัดแย้งในการสรรหาอธิการบดี เล่นพรรคเล่นพวก มีการฟ้องร้องกันต่อศาล จนไม่อาจแก้ปัญหาภายในสถาบันอุดมศึกษาโดยกฎหมายปกติได้ ซึ่งเหตุผลในการออกคำสั่งของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติล้วนแต่เป็นเหตุที่มาจากการใช้อำนาจของสภาสถาบันอุดมศึกษาที่ไม่เป็นสามารภใช้อำนาจให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ดีของการจัดการอุดมศึกษาไปตามหลักธรรมาภิบาล เกิดความเสียหาย และมาตรฐานการศึกษาดกต่ำมีผลการจัดอันดับคุณภาพศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยถูกจัดให้อยู่ในอันดับ 8 จาก 10 ประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียน นับว่าเป็นความตกต่ำด้านการศึกษาของประเทศไทยในยุคปัจจุบันหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือเป็นช่วงตกต่ำของการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาที่ยังไม่เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลนั่นเอง

3. ช่วงการนำหลักธรรมาภิบาลมาตราไว้ในพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562

จากปัญหาของการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาในช่วงที่ผ่านมา นับตั้งแต่ช่วงที่หนึ่ง และช่วงที่สองดังที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ได้นำหลักธรรมาภิบาลไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวดที่ 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 ว่า “รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว...” นอกจากนี้ได้นำหลักธรรมาภิบาลไปไว้ในยุทธศาสตร์ส่วนที่ 4 และยุทธศาสตร์ส่วนที่ 6 ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2560-2564) และมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการศึกษา คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติส่งเสริมงานภายในของสถาบันอุดมศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2562 นอกจากนี้ได้ตรากฎหมายใหม่ คือ พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติสถานประกอบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2562 จะเห็นได้ว่าประเทศไทยก็ให้ความสำคัญต่อการศึกษาและเล็งเห็นว่าหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มีความสำคัญต่อการ

บริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเป็นอย่างดี ดังที่ปรากฏให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมในพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทการอุดมศึกษาได้มีการกำหนดหมวดกรรมาภิบาล ไว้ในมาตรา 19 ถึงมาตรา 22 มีการกำหนดวิธีการกำกับดูแลและควบคุมและตรวจสอบอย่างแบบเข้มข้นขึ้นมาก รวมถึงมีการบัญญัติบทกำหนดโทษทางปกครอง และทางอาญาไว้ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการนำหลักกรรมาภิบาลไปบัญญัติไว้ในกฎหมายแล้วก็ตามแต่ จากการศึกษากลับพบว่า ยังขาดสภาพบังคับที่ชัดเจน จึงกล่าวได้ว่าแม้จะมีการบัญญัติหลักกรรมาภิบาลอย่างเป็นรูปธรรมในกฎหมายแล้วแต่ก็ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักกรรมาภิบาลแต่อย่างใด

จากที่กล่าวมา จึงเห็นได้ว่าหลักกรรมาภิบาลเป็นหลักการสากลซึ่งประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือระบบนิติรัฐต้องใช้เป็นหลักในการบริหารประเทศ และสถาบันอุดมศึกษาก็เป็นหน่วยงานหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศที่จะต้องนำหลักกรรมาภิบาลไปเป็นหลักในการบริหารจัดการด้วยเช่นกัน สำหรับสถาบันอุดมศึกษานั้น สถานสถาบันอุดมศึกษามีความสำคัญอย่างมากต่อการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา จึงเป็นปัญหาการใช้อำนาจและหน้าที่ของสถานสถาบันอุดมศึกษาที่ขาดหลักนิติธรรมและหลักกรรมาภิบาลส่งผลต่อมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศ และมีการฟ้องร้องเป็นคดีขึ้นสู่ศาลจำนวนมาก ดังนั้น การที่จะทำให้สถานสถาบันอุดมศึกษาใช้อำนาจและหน้าที่ได้ถูกต้องนั้น จะต้องมีการตอบถึงกลไกและวิธีการตรวจสอบที่เหมาะสมจะมาจากการนำเอาทฤษฎีและหลักการและกฎหมายที่เกี่ยวข้องรวมทั้งแนวทางของมหาวิทยาลัยต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การจัดทำเป็นกฎหมายว่าด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของสถานสถาบันอุดมศึกษาตามหลักนิติธรรมและหลักกรรมาภิบาล ที่จะทำได้ต้นแบบกฎหมายที่จะนำไปสู่การตรวจสอบการใช้อำนาจและหน้าที่ของสถานสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งย่อมเป็นผลดีต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย

จากความเป็นมาของปัญหานี้เองที่การวิจัยนี้มีแนวคิดในการจัดทำกฎหมายต้นแบบสำหรับการใช้อำนาจหน้าที่ของสถานสถาบันอุดมศึกษาตาม “หลักนิติธรรมและหลักกรรมาภิบาล (The Rule of Law and Good Governance)” โดยคาดหวังว่าจะส่งผลต่อมาตรฐานการศึกษา เป็นการป้องกันการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ลดข้อพิพาทการนำคดีขึ้นสู่ศาล ลดการสูญเสียด้านบุคลากร ลดเวลา ค่าใช้จ่ายงบประมาณค่าใช้จ่ายอันเกิดจากพิพาทเป็นคดีต่อกัน เกิดความคุ้มค่าต่อเนื่องในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาการด้านมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาของสถานสถาบันอุดมศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

การวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นเป้าหมายหลัก คือการจัดทำกฎหมายว่าด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของสภาอุดมศึกษาของรัฐตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล เป็นกฎหมายต้นแบบเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 ให้เป็นกฎหมายที่มีการนำเอาหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาลไปใช้ได้เป็นรูปธรรม

สมมุติฐานการวิจัย (Hypothesis)

การใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษา ที่ขาดหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล และการขาดการตรวจสอบส่งผลต่อมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา การมีกฎหมายที่จะควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล โดยมีโครงสร้างของกฎหมายประกอบด้วย การได้มาซึ่งกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษาตามหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล การตรวจสอบการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษา และความรับผิดชอบของสภาสถาบันอุดมศึกษา จะทำให้มีกลไกทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพและจะนำไปสู่คุณภาพและมาตรฐานของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)

การวิจัยได้กำหนดวิธีวิทยาการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร คือ ตำรา กฎหมาย รายงานการวิจัย บทความในวารสาร เอกสารสัมมนา และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตที่เป็นข้อมูลด้านบทความและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เอกสารที่เกี่ยวข้องมีทั้งเอกสารภาษาไทยและต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา โดยกำหนดประเด็นการวิเคราะห์ คือ

1.1 หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น หลักนิติธรรม (Rule of law) หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) หลักทฤษฎีอำนาจรัฐ (State Power) ทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Power) ทฤษฎีการกระจายอำนาจ (Decentralization) ทฤษฎีการบริการการศึกษา

1.2 กฎหมายต่างประเทศ โดยศึกษาวิเคราะห์หลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษาของต่างประเทศ ได้แก่

1) เครือรัฐออสเตรเลีย (Australia) ที่มีหลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัยของเครือรัฐออสเตรเลีย (University governance in Australia, 2548) และ “ข้อกำหนดธรรมาภิบาลระดับประเทศ (National Governance Protocols: NGP, 2016)” ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลที่ใช้บังคับกับมหาวิทยาลัยของเครือรัฐออสเตรเลีย และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเจมส์คุก ค.ศ. 1997 (James Cook University act 1997)

2) สหราชอาณาจักร (United Kingdom) มีหลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัยของสหราชอาณาจักร (University governance in United Kingdom, 2018) ประมวลธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษา (Code of Good Higher Education Governance, 2017) และประมวลธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษาของสกอตแลนด์ (Scottish Code of Good Higher Education Governance, 2017)

1.3 กฎหมายไทย ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติระเบียบบริหาร กระทรวงกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติส่งเสริมงานภายในของสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2561 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ 39/2559 เรื่องการจัดการระเบียบและแก้ไขปัญหารรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษา นอกจากนี้ได้ศึกษากฎหมายว่าด้วยมหาวิทยาลัยของรัฐ

ทั้งนี้ รวมทั้งนโยบายและกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2660-2564)

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มีเป้าหมายที่จะได้ความคิดเห็นของประชากรสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ประกอบด้วย นักกฎหมายหรือผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย การบริหารสภาสถาบันอุดมศึกษา นายกสภาสถาบันอุดมศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายอธิการสภาสถาบันอุดมศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรในสภาสถาบันอุดมศึกษา สายบริหาร วิชาการ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษาตามหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล

3. การมีส่วนร่วมออกแบบ - ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design)

เป็นวิธีวิทยาการวิจัยแนวใหม่ ที่ สุนีย์ มัลลิกะมาส (2560) นำมาใช้โดยมีแนวคิดให้ประชากรผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง (Stakeholders) ได้มีส่วนร่วมในการออกแบบข้อบัญญัติกฎหมายที่ต้องการให้มีการตราในกฎหมายเพื่อให้มีการนำเอาหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลมาใช้ในการใช้อำนาจหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา โดยมีกระบวนการวิธีดำเนินการ แยกประชากรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเฉพาะ เป็นกลุ่มประชากรเฉพาะที่มีประสบการณ์ในการใช้อำนาจและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาตามหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล แยกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 4 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา กรรมการสถาบันอุดมศึกษา นักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา อาจารย์ประจำสถาบันอุดมศึกษา และกลุ่มผสมจากการให้ประชากรกลุ่มเฉพาะแต่ละกลุ่มมารวมกัน เป็น 4 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา กรรมการสถาบันอุดมศึกษา นักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา อาจารย์ประจำสถาบันอุดมศึกษา รวม 4 คน ทั้งกลุ่มเฉพาะและกลุ่มผสมในแต่ละกลุ่มจะร่วมกันอภิปรายตามประเด็นจากโครงร่างของกฎหมายต้นแบบที่การวิจัยได้ค้นพบเป็นร่างไว้แล้ว ซึ่งคำตอบที่ได้มาทั้งหมดจะวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มเพื่อให้เป็นคำตอบที่การวิจัยจะได้นำไปวิเคราะห์กับร่างรูปแบบกฎหมาย ซึ่งจะทำได้กฎหมายต้นแบบที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Hearing)

เป็นการนำเอาข้อค้นพบจากการวิจัยนำเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อการวิพากษ์ ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เป็นงานวิจัยที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ข้อค้นพบจากการวิจัย

การวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล และศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ข้อยกจำกัด ผลกระทบจากการใช้อำนาจและหน้าที่ของและกฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบันของประเทศไทย นอกจากนี้ ได้ศึกษาและวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัย (University Good Governance) และกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา ของรัฐตามหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลเพื่อจัดทำกฎหมายต้นแบบการจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการใช้อำนาจและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาตามหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล สืบเนื่องมาจากสภาพในปัจจุบันที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา ยังคงประสบปัญหาที่ไม่สามารถกำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบ การบริหารจัดการ

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาของรัฐหลายแห่งยังมีปัญหาด้านมาตรฐานหลักสูตร การบริหารจัดการไม่เป็นไปตามหลักนิธธรรมและหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่สอดคล้องกับ “หลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัย (University Good Governance)” อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นปัญหาและความสำคัญที่การวิจัยนี้มุ่งค้นหาคำตอบที่นำไปสู่การเสนอให้นำ “หลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัย (University Good Governance)” อันเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์ที่นำไปสู่การสร้างกลไกทางกฎหมายที่ใช้กำกับดูแลการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีสภาพบังคับทางกฎหมาย ซึ่งการวิจัยนี้ได้ดำเนินการจนบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว และเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ จึงสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

ประเทศไทยเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล โดยกำหนดเป็นแนวนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นอกจากนั้นได้ตรากฎหมายอีกหลายฉบับที่มีบทบัญญัติที่ขึ้นถึงถึงความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล เช่น พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการอุดมศึกษาโดยตรง เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว พบว่า ยังไม่มีการบัญญัติหลักธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษาไว้อย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม และมีสภาพบังคับให้ใช้ได้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้น ข้อเท็จจริงภายในสถาบันอุดมศึกษาเองได้มีการออกข้อบัญญัติว่าด้วย ธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งมาใช้ในการปฏิบัติงานเป็นเวลานาน แต่ไม่มีการอบสภาพบังคับและไม่มีการอบในการตีความการใช้อำนาจหน้าที่ที่มีความชัดเจนในหลักธรรมาภิบาลเพื่อให้มีสภาพบังคับ เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่เหมาะสม โดยเฉพาะกับผู้ใช้อำนาจบริหารจัดการการศึกษาสูงสุด คือ สภาสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งควรให้มีความเหมาะสมและให้เข้ากับบุคคลากรที่ทรงคุณค่าทางการศึกษา นอกจากการเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายด้วยการนำหลักธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษาไปบัญญัติเป็นตัวบทกฎหมายที่ทำให้หลักธรรมาภิบาลมีสภาพบังคับตามกฎหมายแล้ว การวิจัยนี้ได้เสนอให้นำหลักนิธธรรมและหลักธรรมาภิบาลไปเป็นกรอบในการเสนอให้มีการตรากฎหมายในประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษา ดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างและการได้มาซึ่งกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา ข้อค้นพบของการวิจัยสรุปว่าการได้มาซึ่งกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา ยังคงมีปัญหาด้านนิธธรรม สาเหตุจากการที่กฎหมายจัดตั้งสภาสถาบันอุดมศึกษากำหนดให้สภาสถาบันอุดมศึกษาสามารถออกกฎหมายระดับ

รอง คือ ข้อบังคับว่าด้วยคุณสมบัติ และวิธีการสรรหากรรมการสถานบันอุดมศึกษาในการออกกฎหมายเอง ซึ่งสามารถทำได้ง่ายและมีการออกกฎเพื่อเอื้อประโยชน์แก่พวกพ้องฝ่ายบริหาร และสัดส่วนการได้มาซึ่งกรรมการสถานบันอุดมศึกษา สมรรถนะและความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การวิจัยได้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนการได้มาซึ่งกรรมการสถานบันอุดมศึกษา และสัดส่วนการได้มา เพื่อให้การใช้อำนาจและหน้าที่ของสถานบันอุดมศึกษามีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) การได้มาซึ่งกรรมการสถานบันอุดมศึกษาประกอบด้วยกรรมการสรรหาที่มาจากบุคคลภายนอกและภายใน และไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในสถานบันอุดมศึกษา และที่สำคัญต้องมีความเป็นกลาง

2) สัดส่วนการได้มาซึ่งกรรมการสถานบันอุดมศึกษา มีสัดส่วนที่เหมาะสม กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอกมากกว่าบุคคลภายใน เพราะเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญ ซึ่งให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ

3) คุณสมบัติของกรรมการสถานบันอุดมศึกษาประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ ต้องมีความรู้ความสามารถ สมรรถนะตรงตามวัตถุประสงค์ของสถานบันอุดมศึกษา

4) กรรมการจากบุคคลภายในประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้แทนคณาจารย์ ผู้ปฏิบัติงานในสถานบันอุดมศึกษา เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายจัดตั้ง

5) กฎหมายกำหนดวิธีการได้มา คุณสมบัติกรรมการสถานบันอุดมศึกษา ต้องมีความชัดเจน เปิดเผยเป็นกฎหมายกลางเป็นไปตามหลักนิติธรรม โดยผ่านการตรวจสอบโดยการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ข้อสรุปด้านการได้มาของคณะกรรมการสถานบันอุดมศึกษาจะส่งผลให้ได้กรรมการที่มีสมรรถนะและประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการใช้อำนาจหน้าที่โดยชอบ และจะเป็นการป้องกันการสืบทอดอำนาจของฝ่ายบริหารได้

2. อำนาจและหน้าที่ของสถานบันอุดมศึกษา ข้อค้นพบของการวิจัยสรุปว่า การใช้อำนาจหน้าที่ของสถานบันอุดมศึกษาเป็นการบริหารงานแบบกลุ่มคณะบุคคลโดยการประชุมและออกเสียงข้างมากตามรูปแบบการบริหารจัดการคล้ายกับบริษัท บริษัทมหาชน และอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ชัดเจนตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา และพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยนั้นๆ ถือว่าเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายบัญญัติไว้ แต่ที่เป็นปัญหาคือ หลักธรรมาภิบาลที่บัญญัติไว้ในกฎหมายปฏิบัติหน้าที่การใช้อำนาจหน้าที่ของสถานบันอุดมศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ตามมาตรา 19 ถึงมาตรา 21 ยังไม่มีข้อบัญญัติ

ธรรมาภิบาลเป็นกรอบการใช้ดุลพินิจให้มีสภาพบังคับเป็นกฎหมายเป็นรูปธรรม อาจทำให้การใช้อำนาจหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาที่นำไปสู่การมีธรรมาภิบาล พบว่า มีดังนี้

1) ให้มีการกำหนดความหมายของธรรมาภิบาลของสถาบันอุดมศึกษาให้ชัดเจนไว้ในกฎหมายพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการใช้อำนาจหน้าที่และปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

2) ให้มีการกำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจการใช้อำนาจหน้าที่ของนายกสภาสถาบันอุดมศึกษา กรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษาและผู้บริหารให้ชัดเจน เพื่อให้สอดคล้องกับภาระหน้าที่ เพื่อจะได้สอดคล้องกับความรับผิดชอบตามอำนาจหน้าที่

3. หลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาลของสถาบันอุดมศึกษา ข้อค้นพบจากการวิจัยสรุปได้ว่า “หลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล” เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา เนื่องจากเป็นหลักการสำคัญของการปกครองในระบบนิติรัฐ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐต้องปฏิบัติตาม “หลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัย (University Good Governance)” ที่นานาชาติใช้เป็นหลักที่สำคัญอย่างเฉพาะเจาะจงเพื่อใช้เป็นกรอบหรือหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่ใช้ในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งจากเดิมหลักธรรมาภิบาลมีหลักการที่เป็นนามธรรม แต่ข้อค้นพบจากการวิจัยสรุปได้ว่า ในการบริหารจัดการกิจการสถาบันอุดมศึกษานั้นหลาย ๆ ประเทศได้ให้ความสำคัญต่อหลักธรรมาภิบาลที่ใช้อย่างเฉพาะเจาะจงกับสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ “หลักธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษา” ซึ่งหมายถึงแนวคิด หลักการพื้นฐานของการกำกับดูแลกิจการที่ดีที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องนำไปเป็นกรอบในการตรากฎหมายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และได้นำมาเป็นหลักสำคัญในการสร้างกลไกทางกฎหมายที่ใช้บริการจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เช่น เครือรัฐออสเตรเลียได้กำหนดหลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัยของเครือรัฐออสเตรเลีย (University governance in Australia) อย่างเฉพาะเจาะจงและนำหลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัยไปกำหนดอย่างเป็นรูปธรรมในฉบับกฎหมายที่เรียกว่า “ข้อกำหนดธรรมาภิบาลระดับประเทศ (National Governance Protocols : NGP)” ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัยที่ใช้บังคับกับมหาวิทยาลัยของรัฐออสเตรเลียทั้งหมด รวมถึงมหาวิทยาลัยในเครือที่เปิดทำการสอนอยู่ต่างประเทศด้วย เช่น มหาวิทยาลัยในเครือที่เปิดทำการสอนอยู่ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ เป็นต้น นอกจากนี้สหราชอาณาจักร (United Kingdom) ก็ให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัยด้วยเช่นกัน โดยได้กำหนดหลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัยของสหราชอาณาจักร (University governance in United Kingdom) แล้วนำหลักการสำคัญในหลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัยไปกำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรมในฉบับกฎหมายที่เรียกว่า “ประมวลธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษา

(Code of Good Higher Education Governance)” โดยมีวัตถุประสงค์ให้มหาวิทยาลัยของสหราชอาณาจักรอังกฤษ เวลส์ และสกอตแลนด์ ตรากฎหมายที่มีเนื้อหาและบทบัญญัติสอดคล้องกับประมวลธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งพอสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัย (Elements of University Good Governance) ได้แก่ หลักนิติธรรม (Rule of Laws) หลักจริยธรรม (Ethics) หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หลักความรับผิดชอบต่อองค์กรและสังคม (Accountability) หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) หลักความคุ้มค่า (Utility) ซึ่งการวิจัยนี้ได้นำเอาองค์ประกอบทั้ง 7 ประการของ “หลักธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษา” มาเป็นกรอบสำคัญรวมถึงนำไปบัญญัติเป็นกฎหมายที่ใช้บริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งทุกองค์ประกอบเป็นหลักการสำคัญของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและหมายความรวมถึงการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาด้วย มีรายละเอียดที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1) หลักนิติธรรม (Rule of Laws) หลักนิติธรรมเป็นหลักที่เป็นกรอบในการตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสถาบันอุดมศึกษา และสังคมภายในสถาบันอุดมศึกษายินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎข้อบังคับนั้นถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคลในการนำหลักนี้มาปฏิบัติจะต้องคำนึงถึงเรื่องความเป็นธรรมและความยุติธรรม ดังนั้น จากหลักนิติธรรมตามที่กล่าวมาข้างต้น การวิจัยนี้จึงเห็นว่าการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม ต้องกำหนดเนื้อหาสาระในกฎหมายต้นแบบโดยกำหนดกรอบไว้ว่า ให้จัดทำกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่ทันสมัย มีความเป็นธรรมและยุติธรรม รัดกุม รวดเร็วและใช้บังคับได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องประกอบด้วย การแบ่งแยกอำนาจ การกระจายอำนาจ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ การใช้ อำนาจ การเป็นอิสระที่ไม่ถูกแทรกแซงโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หลักนิติธรรม จึงเป็นการตรา กฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสถาบันอุดมศึกษา และสังคมภายในสถาบันอุดมศึกษายินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎข้อบังคับนั้น

2) หลักจริยธรรม (Ethics) หลักจริยธรรมเป็นข้อกำหนดในการปฏิบัติหรือกฎ หลักเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติให้สอดคล้องหรือเป็นไปตามหลักคุณธรรม โดยที่หลักคุณธรรมเป็นหลักการสำคัญที่เกิดจากจิตสำนึกของบุคคลที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและตระหนักรู้ว่า สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด หรือกล่าวอีกนัยก็คือ หลักคุณธรรมเป็นพื้นฐานของหลักจริยธรรมนั่นเอง ดังนั้น จากหลักจริยธรรมตามที่กล่าวมาข้างต้น การวิจัยนี้จึงเห็นว่าการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามหลักจริยธรรม ต้องกำหนดเนื้อหาสาระในกฎหมายต้นแบบโดยกำหนดกรอบไว้ว่า “ให้จัดทำประมวลจริยธรรมเพื่อให้บรรลุดุติประสงค์ตามหลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัยที่มุ่งไปสู่ความซื่อสัตย์ ขยัน มีระเบียบวินัย หน่วยงานและบุคลากรต้องมีความสุจริต ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่

ตามมาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณ” หลักจริยธรรมโดยจัดทำประมวลจริยธรรมเพื่อให้บรรลुวัตถุประสงค์ตามหลักธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งไปสู่ความซื่อสัตย์ ขยัน มีระเบียบวินัย หน่วยงานและบุคลากรต้องมีความสุจริต ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณ

3) หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักความโปร่งใสเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและเข้าใจง่าย มีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้และนอกจากนั้นการตัดสินใจและการปฏิบัติงานของสถาบันอุดมศึกษามีความโปร่งใส เปิดเผยให้สาธารณชน ตรวจสอบได้ เรื่องนี้เป็นประเด็นสำคัญในการตัดสินใจที่เหมาะสมของภาครัฐและเอกชน ประชาชนตัดสินใจได้ถูกต้อง และมีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของภาครัฐมากขึ้นด้วย ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเห็นว่าการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามหลักความโปร่งใส ต้องกำหนดเนื้อหาสาระในกฎหมายต้นแบบ โดยกำหนดกรอบไว้ว่า “ให้กำหนดวิธีการและวิธีปฏิบัติที่ทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้” หลักความโปร่งใส เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส นอกจากนั้นการตัดสินใจและการปฏิบัติงานของสถาบันอุดมศึกษา มีความโปร่งใส เปิดเผยให้สาธารณชนตรวจสอบได้

4) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้มีส่วนได้เสีย มีส่วนร่วมรับรู้และได้เสนอ ความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของภายในสถาบันอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การปรึกษาหารือ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ ตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายกำหนด ซึ่งฝ่ายบริหารสถานสถาบันอุดมศึกษาหรือบุคคลภายในสถาบันอุดมศึกษาให้มีสิทธิมีส่วนร่วมกับการกำหนดนโยบาย ตัดสินใจ วางแผนพัฒนาระบบการศึกษาและวิชาการ ตลอดจนส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษา ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเห็นว่าการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วม ต้องกำหนดเนื้อหาสาระในกฎหมายต้นแบบโดยกำหนดกรอบไว้ว่า “ให้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและวิธีปฏิบัติเพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมเสนอและร่วมตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ตลอดจนการบริหารจัดการอย่างเสมอภาค” หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และได้เสนอ ความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของภายในสถาบันอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การปรึกษาหารือ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

5) หลักความรับผิดชอบต่อองค์กรและสังคม (Accountability) หลักความรับผิดชอบต่อองค์กรและสังคมเป็นหลักที่เน้นในเรื่องของการตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากการกระทำของตน ดังนั้น กรรมการสถาบันอุดมศึกษา ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ พนักงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย และใช้อำนาจโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและมีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเห็นว่าการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามหลักความรับผิดชอบต่อองค์กรและสังคม ต้องกำหนดเนื้อหาสาระในกฎหมายต้นแบบโดยกำหนดกรอบไว้ว่า “ให้กำหนดอำนาจและหน้าที่ให้ชัดเจน ตลอดจนสนับสนุนให้มีการพัฒนาจริยธรรมในการทำงานที่มีเป้าหมายที่นำไปสู่การตระหนักในหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อหน่วยงานและต่อสังคม และต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายรวมถึงมีกลไกที่สามารถตรวจสอบได้” หลักความรับผิดชอบต่อองค์กรและสังคม โดยกำหนดอำนาจและหน้าที่ให้ชัดเจน ตลอดจนสนับสนุนให้มีการพัฒนาจริยธรรมในการทำงานที่มีเป้าหมายที่นำไปสู่การตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อหน่วยงานและต่อสังคม และต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายรวมถึงมีกลไกที่สามารถตรวจสอบได้

6) หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) หลักความรับผิดชอบเป็นหลักการที่แสดงความรับผิดชอบและรับผิดชอบในผลของการกระทำตามบทบาทและหน้าที่ของผู้กระทำ ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเห็นว่าการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามหลักความรับผิดชอบต้องกำหนดเนื้อหาสาระในกฎหมายต้นแบบโดยกำหนดกรอบไว้ว่า “โดยกำหนดให้มีความรับผิดชอบทั้งทางปกครอง ทางแพ่งและทางอาญา” หลักความรับผิดชอบ โดยกำหนดให้ผู้กระทำให้มีความรับผิดชอบทั้งทางปกครอง ทางแพ่งและทางอาญาในผลการปฏิบัติ

7) หลักความคุ้มค่า (Utility) หลักความคุ้มค่า เป็นหลักการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม ให้มีความประหยัด ใช้อย่างคุ้มค่า และสร้างสรรค์ระบบวิชาการและการบริหารงานให้มีคุณภาพและสามารถแข่งขันได้ นอกจากนั้นแล้วรัฐบาลควรเข้มงวดในการใช้งบประมาณอย่างประหยัดและทบทวนให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างหมุนเวียน มีการปรับปรุงระบบงบประมาณ ระบบการบริหารบุคคล ปรับเปลี่ยนกฎหมายให้ทันสมัย และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม ค่านิยมให้สอดคล้องกับการบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษา ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเห็นว่าการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามหลักความคุ้มค่า ต้องกำหนดเนื้อหาสาระในกฎหมายต้นแบบโดยกำหนดกรอบไว้ว่า “โดยกำหนดให้มีการบริหารจัดการตามหลักการ

บริการจัดการบ้านเมืองที่ดีเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า โดยมีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ” หลักความคุ้มค่า เป็นหลักการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม ให้มีความประหยัด ใช้ของอย่างคุ้มค่าและสร้างสรรค์ระบบวิชาการ และการบริหารงานให้มีคุณภาพและสามารถแข่งขันได้

ข้อค้นพบของการวิจัยสรุปว่า หลักนิธิตรรมและหลักธรรมาภิบาลมีความเป็นสากลและยอมรับกันทั่วโลกว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการที่ดีควรกำหนดให้ชัดเจนไว้เป็นกฎหมาย กลางไว้ในกฎหมายแม่บทเป็นกฎหมายกลางสำหรับสภาสถาบันอุดมศึกษา เหมือนกับต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการกำกับดูแล ควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย ตลอดจนนำไปสู่ การบริหารจัดการที่ดี ดังนั้น หลักธรรมาภิบาลของสถาบันอุดมศึกษาจึงมีองค์ประกอบทั้ง 7 ด้าน ดังกล่าว

การให้สภาสถาบันอุดมศึกษามีการใช้อำนาจหน้าที่ภายใต้หลักนิธิตรรมและธรรมาภิบาล ย่อมนำไปสู่การควบคุมการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อ การสร้างมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้น และสามารถลดปัญหาข้อพิพาทที่นำไปสู่การฟ้องร้องเป็นคดีให้น้อยลงไปได้

4. การตรวจสอบการใช้อำนาจและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา

ข้อค้นพบของการวิจัยสรุปว่า กลไกกฎหมายใช้ในการควบคุม การกำกับ การตรวจสอบ การใช้อำนาจหน้าที่สภาสถาบันอุดมศึกษา หลายแห่งยังคงมีความบกพร่องขาดประสิทธิภาพ นำไปสู่ปัญหาการจัดการอุดมศึกษา ต่อผลมาตรฐานการศึกษา เกิดปัญหาพิพาท อันนำไปสู่การ วินิจฉัยหรือตัดสินปัญหาของศาลซึ่งเป็นการแก้ปัญหาลายเหตุ การควบคุมตรวจสอบเป็นหลัก ธรรมาภิบาล ที่สำคัญในการจัดการศึกษา การใช้อำนาจบริหารจัดการการศึกษาของ สภาสถาบันอุดมศึกษาเป็นการใช้อำนาจทางปกครอง การควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ ของสภาสถาบันอุดมศึกษาตามกฎหมายจัดตั้งตามวัตถุประสงค์ ต้องเน้นการตรวจสอบภายใน องค์การที่ใช้อำนาจให้เข้มแข็งก่อน ซึ่งการตรวจสอบภายในของสภาสถาบันอุดมศึกษาที่เป็น องค์การสูงสุดย่อมเป็นการยากต่อการตรวจสอบ ปัญหากรรมตรวจสอบภายใน สถาบันอุดมศึกษาส่วนมากเป็นบุคลากรภายในสถาบันอุดมศึกษา และได้รับการแต่งตั้งโดย สภาสถาบันอุดมศึกษา ย่อมไม่มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบ หน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบใช้ อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษา แต่ด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบ พบว่า ยังเป็นเรื่องที่ยากในการที่จะเอาผิดได้อย่างแท้จริง เพราะโดยส่วนใหญ่แล้ว เริ่มตั้งแต่การตั้ง คณะกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา สภาสถาบันอุดมศึกษา หรือผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง เป็นไปใน

ลักษณะพวกฟ้องและเอื้อประโยชน์กัน การที่จะไปบุกรากถอนโคนเพื่อให้บุคคลดังกล่าวต้องรับผิดชอบจากการใช้อำนาจและหน้าที่ที่ไม่ชอบจึงเป็นเรื่องที่ยาก แม้ว่าในเรื่องของการตรวจสอบการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษาจะตกอยู่ภายใต้กฎหมายหลายฉบับ ข้อค้นพบของงานวิจัยนี้เห็นว่าการให้มือจักรตรวจสอบที่มีความเป็นกลางโดยมีบุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญมาจากบุคคลภายนอก ที่เข้าใจหลักการบริหารจัดการศึกษา และกำหนดอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบในเชิงสร้างสรรค์ เสนอแนะ ทบทวน ป้องกัน ความเสียหาย และมีการรายงานผลการตรวจสอบต่อสภาสถาบันอุดมศึกษา คณะกรรมการการอุดมศึกษา และประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อการจัดการการศึกษาตามหลักการทางสังคมวิชาการ

5. ความรับผิดชอบของสภาสถาบันอุดมศึกษา

ข้อค้นพบของการวิจัยสรุปว่า ความรับผิดชอบ และความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม เป็นหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญในการใช้อำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษา เป็นการใช้อำนาจรัฐในการบริการสาธารณะใช้เงินงบประมาณของแผ่นดินและมีผลกระทบต่อประชน ผู้เรียน ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษาของประชาชนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ในทางป้องกันและรับผิดชอบจากผลการกระทำโดยมีเจตนาที่ก่อให้เกิดความเสียหายและสร้างความเดือดร้อนจากการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนรับผิดชอบต่อองค์กรและรวมถึงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การกำหนดความรับผิดชอบของกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษาควรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับภาระหน้าที่และความสัมพันธ์กับผลการกระทำซึ่งอาจเป็นการกระทำทางปกครอง ความรับผิดชอบของสภาสถาบันอุดมศึกษานั้นพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 ได้มีการบัญญัติหมวดความรับผิดชอบในทางปกครองไว้ในมาตรา 73 และมาตรา 74 และมีการกำหนดโทษทางอาญาไว้ในมาตรา 75 ถึงมาตรา 78 จากการศึกษาหลักจัดการศึกษาและหลักธรรมาภิบาลสรุปว่าโทษทางปกครองและโทษทางอาญาที่บัญญัติไว้แต่ยังไม่ครบถ้วน และเพื่อให้ธรรมาภิบาลและจริยธรรม มีผลบังคับใช้แต่ไม่มีสภาพบังคับ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษาที่ใช้อำนาจหน้าที่ทางปกครองและด้านบริหารจัดการศึกษา ซึ่งต้องใช้ดุลพินิจมีความอิสระ คล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ และต้องเสียสละ เหมาะสมกับค่าตอบแทนจากการปฏิบัติหน้าที่ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่การวิจัยได้นำไปสู่การกำหนดบทลงโทษหรือความรับผิดชอบของสภาสถาบันอุดมศึกษาในทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสัดส่วนตามเจตนาและความเสียหายในการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษา และเพื่อให้มีการปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล

ข้อค้นพบของการวิจัยคือ การใช้อำนาจหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล โดยมีกฎหมายต้นแบบเพื่อการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติการ

อุดมศึกษา พ.ศ. 2562 ที่มีโครงสร้างกฎหมายประกอบด้วยการได้มาซึ่งกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา อำนาจและหน้าที่ หลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล การตรวจสอบการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษา และความรับผิดชอบของสภาสถาบันอุดมศึกษา จากสภาพในปัจจุบันที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษายังคงประสบปัญหาที่ไม่สามารถกำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบ การบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การอุดมศึกษา อันเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์ที่นำไปสู่การสร้างกลไกทางกฎหมายที่ใช้กำกับดูแลการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีสภาพบังคับทางกฎหมาย จากข้อค้นพบดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงนำไปสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาอุดมศึกษาของรัฐตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล ซึ่งกฎหมายต้นแบบ (Model Law) ในงานวิจัยนี้หมายถึง กฎหมายที่กำหนดกรอบการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษา โดยร่างพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ที่ได้จัดทำขึ้น ดังนี้

บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่าง

พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา (ฉบับที่ ..) พ.ศ.

หลักการ

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการอุดมศึกษาตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล

เหตุผล

หลักธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษามีความสำคัญต่อการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษาซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันนั้น แม้ว่าจะให้ความสำคัญต่อหลักธรรมาภิบาลแต่ก็ยังไม่มีความบังคับและไม่เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล สมควรที่มีกฎหมายที่นำหลักธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษาไปเป็นหลักการและหลักเกณฑ์สำคัญในการตราและบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้การบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องแก้ไขพระราชบัญญัตินี้

ร่าง

พระราชบัญญัติพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา (ฉบับที่..)

พ.ศ.

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการอุดมศึกษา

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา (ฉบับที่..) พ.ศ.”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้เพิ่มคำนิยามดังต่อไปนี้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562

“คณะกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา” หมายความว่า คณะบุคคลคณะหนึ่งในสถาบันอุดมศึกษา จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ กฎหมาย ระเบียบ หรือตราสารที่จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ โดยสภาสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งจะมีองค์ประกอบ และบทบาทหน้าที่แตกต่างกันตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ กฎหมาย ระเบียบ หรือตราสารจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา

“หลักธรรมาภิบาลสถาบันอุดมศึกษา” หมายความว่า (1) หลักนิติธรรม โดยให้จัดทำกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่ทันสมัย มีความเป็นธรรมและยุติธรรม รัดกุม รวดเร็วและใช้บังคับได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องประกอบด้วย การแบ่งแยกอำนาจ การกระจายอำนาจ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ การใช้อำนาจ การเป็นอิสระที่ไม่ถูกแทรกแซง โดยมีขอบด้วยกฎหมาย

(2) หลักจริยธรรม โดยจัดทำประมวลจริยธรรมเพื่อให้บรรลุดุติประสงคตามหลักธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัยที่มุ่งไปสู่ความซื่อสัตย์ ขยัน มีระเบียบวินัย หน่วยงานและบุคลากรต้องมีความสุจริต ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณ

(3) หลักความโปร่งใส โดยการกำหนดวิธีการและวิธีปฏิบัติที่ทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้

(4) หลักการมีส่วนร่วม โดยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและวิธีปฏิบัติเพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมเสนอและร่วมตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนการบริการจัดการอย่างเสมอภาค

(5) หลักความรับผิดชอบต่อองค์กรและสังคม โดยกำหนดอำนาจและหน้าที่ให้ชัดเจน ตลอดจนสนับสนุนให้มีการพัฒนาจริยธรรมในการทำงานที่มีเป้าหมายที่นำไปสู่การตระหนักในหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อหน่วยงานและต่อสังคม และต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย รวมถึงมีกลไกที่สามารถตรวจสอบได้

(6) หลักความรับผิดชอบ โดยกำหนดให้ผู้กระทำเฝ้าระวังความรับผิดชอบทั้งทางปกครอง ทางแพ่ง และทางอาญาในผลการปฏิบัติ

(7) หลักความคุ้มค่า โดยกำหนดให้มีการบริหารจัดการตามหลักการบริการจัดการบ้านเมืองที่ดีเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า โดยมีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎ ระเบียบ

“วิญญูชนของผู้มีวิชาชีพ” หมายความว่า ผู้ปฏิบัติงานจะต้องใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานของผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพเฉพาะของตนเองเป็นปกติวิสัย รู้ผิดชอบ ชั่วดี ในการทำงาน ในอาชีพเฉพาะของตน มิใช่พิจารณาจากระดับความสามารถเปรียบเทียบกับบุคคลทั่วไป”

มาตรา 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 8/1 แห่งพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562

“ให้มีคณะกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษาใช้อำนาจและหน้าที่ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ และให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

การแต่งตั้ง สรรหา การเลือกตั้ง และคุณสมบัติของนายกสภาสถาบันอุดมศึกษาและกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมายจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาและข้อบังคับของสภาสถาบันอุดมศึกษา กฎหมายหรือข้อบังคับว่าด้วยการสรรหากรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา อุดมศึกษาต้องมีบทบัญญัติว่าด้วยคุณสมบัติ วิธีการสรรหา ที่กำหนดมาตรฐานไว้ไม่ต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หากมีบทบัญญัติกฎหมายจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาและข้อบังคับของสภาสถาบันอุดมศึกษาที่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายนี้ให้นำบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้บังคับใช้แทน

ให้สภาสถาบันอุดมศึกษามีคณะกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษาจำนวนไม่น้อยกว่า 15 แต่ไม่เกิน 25 คน ประกอบด้วย กรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษาประเภทผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากบุคคลภายนอกและประเภทมาจากบุคคลภายในสถาบันอุดมศึกษาโดยการเลือกจากบุคคลภายในหรือโดยตำแหน่งตามกฎหมายจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา และให้มีจำนวนกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอกมากกว่าที่มาจากบุคคลภายในสภาสถาบันอุดมศึกษา กรรมการสภาสถาบัน

อุดมศึกษาอย่างน้อยต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านบัญชี และด้านการเงิน ด้านละหนึ่งคน และให้มีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่จัดการศึกษา

คณะกรรมการสรรหากรรมการสถาบันอุดมศึกษาต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียกับสถาบันอุดมศึกษาหรือเป็นผู้ปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษาในขณะที่มีการสรรหานั้นกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษาประเภทผู้ทรงคุณวุฒิให้มีการสรรหาจากบุคคลภายนอกจากรายชื่อผู้ขึ้นทะเบียนเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยตามสาขาอาชีพไว้กับคณะกรรมการการสภาสถาบันอุดมศึกษาอุดมศึกษา และต้องมีสัญชาติไทยและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (2) เป็นหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย
- (3) เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกไม่ว่าจะมีการรอลงโทษหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (4) เป็นหรือเคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือผู้ดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมือง เว้นแต่จะได้พ้นจากตำแหน่งดังกล่าวไม่น้อยกว่าหนึ่งปี
- (5) เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของสถาบันอุดมศึกษา ยกเว้นกรรมการสถาบันอุดมศึกษาประเภทบุคคลภายในตามกฎหมายจัดตั้ง

ให้กรรมการสภาประเภทผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปีและอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้แต่จะแต่งตั้ง ให้ดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระมิได้

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ (1) ตาย (2) ลาออก (3) มีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์ (4) เป็นผู้ที่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 8/1 (1) ถึง (5) (5) คณะกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษามีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด ทั้งนี้การลงมติให้ออกดังกล่าว ต้องแสดงเหตุผลอย่างชัดเจน”

มาตรา 5 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นส่วนที่ 6 หลักธรรมาภิบาล มาตรา 19/1 แห่งพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562

มาตรา 19/1 “ในการปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจของนายกสภาสถาบันอุดมศึกษา กรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษาและผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ความระมัดระวังและด้วยความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย วัตถุประสงค์และข้อบังคับของสภาสถาบันอุดมศึกษา และมติคณะกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา

การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและความระมัดระวัง นายกสภาสถาบันอุดมศึกษา กรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษาและผู้บริหารสภาสถาบันอุดมศึกษา ต้องกระทำเยี่ยงวิญญูชนผู้มีวิชาชีพเช่นนั้นจะพึงกระทำภายใต้สถานการณ์อย่างเดียวกัน โดยให้ยึดหลักนิติธรรม

หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า และให้เป็นไปตามข้อบังคับธรรมาภิบาลของสถาบันอุดมศึกษา

การปฏิบัติหน้าที่ใดที่นายกสถาบันอุดมศึกษา กรรมการสถาบันอุดมศึกษา และผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา พิสูจน์ได้ว่า ณ เวลาที่พิจารณาเรื่องดังกล่าว การตัดสินใจของเรามีลักษณะครบถ้วนดังต่อไปนี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้บริหารผู้นั้นได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและความระมัดระวังตามวาระหนึ่งแล้ว

(1) การตัดสินใจได้กระทำไปด้วยความเชื่อโดยสุจริต และสมเหตุสมผลว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของสถาบันอุดมศึกษาเป็นสำคัญ

(2) การตัดสินใจได้กระทำบนพื้นฐานข้อมูลที่เชื่อโดยสุจริตว่าเพียงพอ และ

(3) การตัดสินใจได้กระทำไปโดยตนไม่มีส่วนได้เสีย ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในเรื่องที่ตัดสินใจนั้น การพิจารณาว่านายกสถาบันอุดมศึกษา กรรมการสถาบันอุดมศึกษา และผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา แต่ละคนได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและความระมัดระวังให้คำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ตำแหน่งในสถาบันอุดมศึกษาที่บุคคลดังกล่าวดำรงอยู่ ณ เวลานั้น

(2) ขอบเขตความรับผิดชอบของตำแหน่งในสถาบันอุดมศึกษาของบุคคลดังกล่าวตามที่กำหนดโดย กฎหมาย หรือตามที่ได้รับมอบหมาย

(3) คุณสมบัติความรู้ความสามารถ และประสบการณ์รวมทั้งวัตถุประสงค์ของการแต่งตั้ง

การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตของกรรมการและผู้บริหารต้อง

(1) กระทำการโดยสุจริต เพื่อประโยชน์สูงสุดของสถาบันอุดมศึกษา

(2) กระทำการที่มีจุดมุ่งหมายโดยชอบและเหมาะสม และ

(3) ไม่กระทำการใดอันเป็นการขัดหรือแย้งกับประโยชน์ของสถาบันอุดมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ”

มาตรา 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 และให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน

มาตรา 21 “นายกสถาบันอุดมศึกษาและกรรมการสถาบันอุดมศึกษาต้องปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาลของสถาบันอุดมศึกษา

ให้สถาบันอุดมศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการธรรมาภิบาลและจริยธรรม และ คณะกรรมการบริหารความเสี่ยง จากบุคคลภายนอกสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกลางและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางเพื่อทำหน้าที่ตามที่กำหนด

ไว้ในข้อบังคับว่าด้วยธรรมาภิบาลของสถาบันอุดมศึกษา โดยคณะกรรมการตรวจสอบมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ทบทวนและให้ความเห็นต่อคณะกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา เกี่ยวกับระบบการควบคุมภายใน

(2) สอบทานรายงานการเงินและข้อมูลทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษา

(3) ประสานงานกับสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินในเรื่องการตรวจสอบ งบการเงิน

(4) ทบทวนและสอบทานการปฏิบัติตามกฎระเบียบ

(5) กำกับดูแลหน่วยงานตรวจสอบภายใน

(6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามที่ได้รับมอบหมาย

ให้คณะกรรมการตรวจสอบรายงานผลการตรวจสอบต่อสภาสถาบันอุดมศึกษา คณะกรรมการการอุดมศึกษา และเผยแพร่ผลการตรวจสอบต่อประชาชนทั่วไปทุกปี

มาตรา 7 ให้เพิ่มเติมความต่อไปนี้ในหมวดที่ 9 บทกำหนดโทษ

เป็นมาตรา 78/1 แห่งพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562

มาตรา 78/1 “นายกสภาสถาบันอุดมศึกษา กรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษาและผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ผู้ใดจงใจไม่ปฏิบัติหน้าที่ด้วย ปราศจากความรับผิดชอบ ความระมัดระวัง และความซื่อสัตย์สุจริต อันเป็นการฝ่าฝืน มาตรา 19/1 และมาตรา 21 จนเป็นเหตุให้สถาบันอุดมศึกษา และผู้อื่นได้รับความเสียหาย หรือทำให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ ดังกล่าว ต้องระวางโทษปรับไม่เกินจำนวนค่าเสียหายที่เกิดขึ้นหรือประโยชน์ที่ได้รับ แต่ทั้งนี้ค่าปรับ ดังกล่าวต้องไม่ต่ำกว่า.....บาท

ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งได้กระทำความผิดโดยทุจริต ต้องระวางโทษจำคุก.....หรือปรับ....ของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นหรือประโยชน์ที่ได้รับ แต่ทั้งนี้ค่าปรับดังกล่าวต้องไม่ต่ำกว่า....บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”

บทเฉพาะกาล

มาตรา 8 บรรดาบทกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศที่ใช้บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปจนกว่าจะได้มีการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 9 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....
นายกรัฐมนตรี

ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปการใช้อำนาจและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาลดังที่ได้สรุปมาข้างต้นนั้นหากจะให้มีการนำไปสู่การดำเนินการเพื่อการพัฒนา กฎหมายว่าด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาลการวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ให้มีการดำเนินการด้านกฎหมาย เนื่องจากการจะจัดการการอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพให้เป็นไปตามเจตนารมณ์กฎหมายการอุดมศึกษาและตามแนวนโยบายแห่งรัฐ เพื่อให้เกิดมาตรฐานทางการศึกษาที่สูงขึ้น การจัดการอุดมศึกษาโดยมีคณะกรรมการสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้ใช้อำนาจและหน้าที่ขับเคลื่อนสถาบันอุดมศึกษา โดยความคาดหวังว่า หากมีการปฏิบัติตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล จะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อมาตรฐานการจัดการศึกษาคือ การนำกฎหมายต้นแบบของการวิจัยเพื่อการปรับปรุงแก้ไขเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาใช้อำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้มีมาตรฐานการศึกษาตามหลักการจัดการอุดมศึกษาที่ดี สถาบันอุดมศึกษาควรใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการออกข้อบังคับปฏิบัติภายในด้านธรรมาภิบาลให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาลสากล และออกข้อบังคับมาตรฐานจริยธรรมภายในสถาบันอุดมศึกษาตามวัฒนธรรมองค์กรสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง รวมถึงให้มีการตรวจสอบประเมินผลการใช้

กฎหมายภายในให้สอดคล้องกับสถานการณ์และโดยอาศัยข้อมูลจากรายงานการตรวจสอบภายในและภายนอกเพื่อให้กฎหมายมีความทันสมัยเสมอ

ข้อเสนอแนะประเด็นวิจัยต่อไป

เนื่องจากการวิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยเฉพาะประเด็นการใช้อำนาจและหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษาตามหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลโดยเสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 ดังนั้น ผลจากการวิจัยพบว่ายังมีประเด็นสำคัญที่สมควรจะได้มีการทำวิจัยต่อ ดังนั้นข้อเสนอแนะเรื่องที่วิจัยต่อคือ “กฎหมายว่าด้วยการใช้อำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารสภาสถาบันอุดมศึกษาตามหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาล”

รายการอ้างอิง

- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2554). *ปฏิรูปสภามหาวิทยาลัย ปฏิรูปอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันคลังสมองชาติ.
- วิษณุ เครืองาม. (2530). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- วิษณุ เครืองาม. (2557). *ปรัชญารากฐานในกฎหมายมหาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชากฎหมายมหาชน หน่วยที่ 1-7 สาขานิติศาสตร์*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เวลช์, ทอมัส. (2545). *กระจายอำนาจทางการศึกษา: ทำไม เมื่อใด อะไร และอย่างไร* (*Decentralization of education: why, when, what and how ?*). กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- สถาบันคลังสมองของชาติ. (2552). *ธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: สถาบันคลังสมองของชาติ.
- สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. (2546). *ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาเพื่อการปรับเปลี่ยน*. นนทบุรี: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน.
- สุรพล นิติไกรพจน์. (2532). ข้อความคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับการกำกับดูแล. *วารสารนิติศาสตร์*, 19(4), 88.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2560). *วิธีวิทยาการวิจัยทางนิติศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อาร์ทิฟานี.
- เสถียร หอมขจร และคณะ. (2548). *ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรม 2*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12* (พ.ศ. 25603-2564). กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Code of Good Higher Education Governance. (2017). Retrieved February 18, 2019, from <https://www.universitychairs.ac.uk/wp-content/uploads/2015/02/Code-Final.pdf>

James Cook University Act 1997. (1997). Retrieved December 5, 2018, from <https://www.legislation.qld.gov.au/view/pdf/2017-10-13/act-1997-045>

National Governance Protocols : NGP. (2016). Retrieved April 20, 2018, from http://www.curriculum.edu.au/verve/_resources/34_-_James_Cook_University.pdf

Scottish Code of Good Higher Education Governance. (2017). Retrieved June 10, 2018, from <http://www.scottishuniversitygovernance.ac.uk/2017-code/>

University governance in Australia. (2005). Retrieved January 5, 2019, from <https://ucc.edu.au/university-governance-in-australia>

University governance in United Kingdom. (2018). Retrieved February 18, 2019, from <https://ris.utwente.nl/ws/portalfiles/portal/29069159/11.pdf>

กฎหมายไทย

ประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) ที่ 39/2559 เรื่องการออกคำสั่งเพื่อแก้ไขธรรมนูญสถาบันอุดมศึกษา. (2559, 4 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 155 ง. หน้า 21-24.

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. (2546, 9 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 120 ตอนที่ 100 ก.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก. หน้า 49.

พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก. หน้า 54.

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. (2540, 10 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 114 ตอนที่ 46 ก. หน้า 1-14.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542. (2542, 17 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก.

CHAPTER 27

พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวงกรม (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก. หน้า 9.

พระราชบัญญัติมาตรฐานจริยธรรม พ.ศ. 2562. (2562, 16 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก. หน้า 1-10.

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539. (2539, 14 พฤศจิกายน).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 113 ตอนที่ 60 ก.

พระราชบัญญัติสภานโยบายกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2562.

(2562, 1 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก. หน้า 8.

พระราชบัญญัติระเบียบบริหาร กระทรวงกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก. หน้า 79.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา.

เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก.

กรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT
Framework Law for the Protection of the Consumer Rights of
CLMVT Group

อานิตยา มาบัว (Anittaya Mabua)¹

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (Sune Mallikamarl)²

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Doctor of Laws, Sripatum University

²ศ.ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Prof. Dr., Research Advisor

E-mail: nidsupergirl@gmail.com

Received: 28 June 2019

Revised: 25 July 2019

Accepted: 19 August 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT เพื่อเป็นประเด็นการเจรจาตกลงระหว่างกลุ่ม CLMVT ในการจัดทำเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลางกลุ่ม CLMVT โดยมีวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการใช้สื่อ E-mail และการรับฟังความคิดเห็น

ข้อค้นพบของการวิจัย คือ การจะคุ้มครองผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT ให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันจะต้องมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลาง ซึ่งการวิจัยได้จัดทำเป็นกรอบกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในลักษณะเป็น soft law ที่ไม่มีสภาพบังคับตามกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อกำหนดเป็นประเด็นนำไปสู่การเจรจาระหว่างกลุ่ม CLMVT เพื่อการจัดทำเป็นกฎหมายกลาง โดยมีสาระสำคัญของกรอบกฎหมายประกอบด้วย สิทธิผู้บริโภคจากการบริโภคสินค้าและบริการในด้านต่างๆ คือ ความปลอดภัย การเลือกสินค้าและบริการ การรับทราบข้อมูลข่าวสาร การเรียกร้อง ร้องเรียน ฟ้องร้อง เรียกค่าเสียหาย การเลือกใช้วิธีการระงับข้อพิพาท การร้องขอในการรับฟังและระงับข้อพิพาท และการได้รับการเยียวยาเบื้องต้นจากกองทุนคุ้มครองผู้บริโภค

การวิจัยเสนอแนะให้นำกรอบกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในกลุ่ม CLMVT ไปใช้เป็นกรอบเจรจาในการจัดทำกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลาง ข้อเสนอแนะหัวข้อวิจัยต่อไป คือ “การจัดทำกฎหมายกลางว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT”

คำสำคัญ: กรอบกฎหมาย, สิทธิผู้บริโภค, CLMVT, ข้อตกลงร่วมกัน, กฎหมายกลาง

Abstract

The objectives of the research is to create a legal framework for the protection of CLMVT consumers in order to be the essences for negotiation among CLMVT for mutual agreement to enact Common Law on Consumer Protection of CLMVT. The research methodology is Qualitative research including Documentary research; In-depth interviews by E-mail media; and Hearing.

The research found out that the protection of consumers of CLMVT equally must have a common consumer protection law. The research created a Framework Law on Consumer Protection as a soft law with no sanction according to international law in order to be the essences for negotiation among CLMVT to enact Common Law on Consumer Protection of CLMVT with major essences consisting of the consumer rights from various consumption of goods and services which including safety from consumption; selection goods and service; access to information; claim and complaint, sue, claim for damage; choose dispute resolution methods and request for hearing; and initial remedies from the consumer protection fund.

The research recommendation is CLMVT set up a negotiation among CLMVT in order to enact a Common Consumer Protection Law of CLMVT by adopting the essences of the Framework Law of the research for negotiation. Further research is “The Preparation of Common Consumer Protection Law of CLMVT”

Keywords: Legal framework, Consumer rights, CLMVT, Mutual agreement, Common law

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การคุ้มครองผู้บริโภคในกลุ่ม CLMVT ที่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อการค้าขายระหว่างประเทศ ซึ่งกลุ่มนี้ประกอบไปด้วยราชอาณาจักรกัมพูชา (Kingdom of Cambodia) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Laos People's Democratic Republic) สหภาพเมียนมาร์ (พม่า) (Union of Myanmar) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Socialist Republic of Vietnam) และราชอาณาจักรไทย โดยมีเป้าหมายของการรวมตัว คือ การค้าขายระหว่างประเทศ และเป็นศูนย์กลางการค้าของกลุ่มประเทศอาเซียนเพราะกลุ่ม CLMVT มีอาณาเขตของพื้นที่ประเทศติดต่อกันโดยมีแม่น้ำโขงไหลผ่านทุกประเทศ

การค้าขายระหว่างกันของกลุ่ม CLMVT นี้ย่อมนำมาซึ่งผู้บริโภคของแต่ละประเทศ ทำให้มีทั้ง ผู้ค้าหรือผู้ประกอบการ กับผู้บริโภคเกิดขึ้น ปัญหาก็คือการเป็นผู้บริโภคในกลุ่ม CLMVT นี้จะมีสถานะของการเป็นผู้บริโภคเหมือนกัน แต่ที่เป็นปัญหาก็คือจะทำอะไรที่จะให้ผู้บริโภคของแต่ละประเทศได้รับการคุ้มครองที่เหมือนกัน โดยมีแนวคิดในการคุ้มครองจากหลักสิทธิมนุษยชนที่กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity) และการคุ้มครองผู้บริโภคถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ประชาชนไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใดหรือมีเชื้อชาติ สัญชาติ หรือเผ่าพันธุ์ใด ก็ย่อมที่จะมีสิทธิเท่าเทียมกัน ในอันที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอภาคกัน แต่ที่เป็นปัญหาก็คือการคุ้มครองผู้บริโภคจะต้องมีกฎหมายคุ้มครองซึ่งในกลุ่มประเทศ CLMVT นี้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค 5 ประเทศ คือ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค คือ Law on Protection of Consumer Rights, 2010 สหภาพเมียนมาร์ (พม่า) มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค คือ The Consumer Protection Law, 2014 สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค คือ Law on Protection of Consumer Rights, 1992 และไทย มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2556 และฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 ส่วนราชอาณาจักรกัมพูชา ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค และแม้ว่า 4 ประเทศใน 5 ประเทศของกลุ่ม CLMVT จะได้มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของแต่ละประเทศแล้วก็ตามที่จะเป็นปัญหาก็คือ สิทธิผู้บริโภคที่จะได้รับการคุ้มครองนั้นยังไม่พบว่ามีการศึกษาและวิจัยเชิงเปรียบเทียบความแตกต่างของสิทธิผู้บริโภค นอกจากนี้การเป็นผู้บริโภคไม่ว่าจะเป็นประชาชนที่เป็นชนชาติใดในกลุ่ม CLMVT ก็ย่อมจะต้องได้รับการคุ้มครองที่เหมือนกัน มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และการที่ประเทศส่วนใหญ่มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคย่อมแสดงว่าได้ให้ความสำคัญต่อผู้บริโภคของประเทศตน จึงน่าจะมีแนวคิดหรือยอมรับในแนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภคกลางที่การวิจัยนี้กำหนดเป็นวัตถุประสงค์ไว้ ดังนั้น การวิจัยจึงได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์เพื่อนำคำตอบจากประเด็นศึกษา

ไปสู่การจัดทำเป็นกรอบกฎหมาย (Framework Law) เพื่อเป็นประเด็นในการเจรจาตกลงระหว่างกลุ่ม CLMVT ในการจัดทำเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลางกลุ่ม CLMVT

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ วิเคราะห์สภาพการณ์ปัญหาและข้อจำกัดของการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศในกลุ่ม CLMVT กับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภควิเคราะห์ข้อกำหนดว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป (EUROPEAN Community Directive on Consumer Protection) ประกอบกับวิเคราะห์กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศในกลุ่ม CLMVT เพื่อเป็นแนวทางในการ
2. เพื่อจัดทำกรอบกฎหมายต้นแบบ (Framework Law Model) เพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT

สมมติฐานการวิจัย (Hypothesis)

ผู้บริโภคไม่ว่าจะเป็นประชาชนของประเทศใดในกลุ่ม CLMVT ย่อมจะได้รับการคุ้มครองที่เสมอภาคเท่าเทียมกันตามหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน โดยมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลางเป็นกฎหมายเพื่อใช้บังคับกับผู้บริโภคโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นประชาชนเชื้อชาติใด ย่อมได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายกลางนี้ ซึ่งในการจัดทำกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลางจะต้องมาจากการเจรจาตกลงร่วมกันที่จะให้มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลางโดยที่การเจรจาจะอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายที่กำหนดประเด็นสาระสำคัญของการเจรจาที่จะนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในกรณีที่ได้รับเสียหายจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์และการบริการที่มีความบกพร่อง ซึ่งกรอบกฎหมายนี้มีลักษณะเป็น soft law ที่ไม่มีสภาพบังคับตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยกรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT มีโครงสร้างอันมีสาระสำคัญประกอบด้วย สิทธิผู้บริโภคจากการบริโภคสินค้าและบริการในด้านต่างๆ คือ ความปลอดภัย การเลือกสินค้าและบริการ การรับทราบข้อมูลข่าวสาร การเรียกร้องร้องเรียน ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย การเลือกใช้วิธีการระงับข้อพิพาท การร้องขอในการรับฟังและระงับข้อพิพาท และการได้รับการเยียวยาเบื้องต้นจากกองทุนคุ้มครองผู้บริโภค การรับฟังและระงับข้อพิพาท และการได้รับการเยียวยาเบื้องต้นจากกองทุนคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นกฎหมายที่คุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และได้มาตรฐานตามสิทธิผู้บริโภคทุกคนในประเทศกลุ่ม CLMVT

วิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology)

การวิจัยได้กำหนดวิธีวิทยาการวิจัยโดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ประกอบด้วยตำรากฎหมาย รายงานการวิจัย บทความในวารสาร เอกสารสัมมนา และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตที่เป็นข้อมูลด้านบทความและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เอกสารที่เกี่ยวข้องมีทั้งเอกสารภาษาไทยและต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีบัญญัติไว้ในแต่ละประเทศ กลุ่ม CLMVT รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อกำหนดด้านการคุ้มครองผู้บริโภคของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป (European Union) ที่มีการคุ้มครองผู้บริโภคที่สามารถที่จะนำมาเปรียบเทียบเป็นแนวทางในการจัดทำกรอบกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคในกลุ่ม CLMVT

1.1 กฎหมายระหว่างประเทศ โดยศึกษาวิเคราะห์กฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคของสหภาพยุโรป และศึกษากฎหมายระหว่างประเทศทั้ง Soft Law และ Hard Law เฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “สิทธิของผู้บริโภค” ตามหลักสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1948

1.2 กฎหมายต่างประเทศ โดยศึกษาวิเคราะห์กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้บริโภค ดังนี้

- 1) Law on Protection of Consumer Rights, 2010 (สปป.ลาว)
- 2) The Consumer Protection Law, 2014 (สหภาพเมียนมาร์)
- 3) Law on Protection of Consumer Rights, 1992 (สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม)
- 4) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2556 และฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การวิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกด้วยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งกำหนดวิธีการสัมภาษณ์ 2 วิธี คือ

2.1 การสัมภาษณ์โดยตรง เป็นการสัมภาษณ์ประชากรที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการคุ้มครองผู้บริโภค ในประเทศไทย ตามประเด็นสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้

2.2 เป็นการสัมภาษณ์โดยวิธีการส่งประเด็นคำถามสัมภาษณ์ทางการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ (Email) ไปยังประชากรสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องในกลุ่มประเทศ CLMV เนื่องจากเป็นข้อจำกัดของผู้วิจัยที่ไม่สามารถเดินทางไปสัมภาษณ์ได้โดยตรงจึงใช้สื่อสารทาง Email

ประชากรสัมภาษณ์ กำหนดให้เป็นการแยกกลุ่ม

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภครวม 3 กลุ่ม กลุ่มวิชาการ กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค กลุ่มผู้บริโภครวมจากสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค ผู้เชี่ยวชาญด้านการเจรจาของกลุ่มประเทศ CLMV และกลุ่มประเทศอาเซียนจากกระทรวงพาณิชย์ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนประชากร สัมภาษณ์เชิงลึกในประเทศไทย จำนวน 5 คน คือ นักวิชาการพาณิชย์ เจ้าหน้าที่ในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ฝ่ายกฎหมายมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค และของกลุ่มประเทศ CLMVT จำนวน 4 คน ประเทศละคน คือ ราชอาณาจักรกัมพูชา (Kingdom of Cambodia) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Laos People's Democratic Republic) สหภาพเมียนมาร์ (พม่า) (Union of Myanmar) และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Socialist Republic of Vietnam) รวมประชากรสัมภาษณ์ จำนวน 9 คน

ประเด็นสัมภาษณ์ มี 5 ประเด็น ดังนี้

1. สภาพการณ์ของการรวมกลุ่ม CLMVT และผลกระทบ
2. สิทธิผู้บริโภคและการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค
3. กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคของกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปและกลุ่ม

CLMVT

4. โครงสร้างองค์ประกอบของการคุ้มครองผู้บริโภคสำหรับกลุ่ม CLMVT
5. รูปแบบกรอบกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของกลุ่ม CLMVT

พื้นที่ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

พื้นที่ในการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ หน่วยงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศในกลุ่ม CLMVT ในสถานทูตของแต่ละประเทศที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย และหน่วยงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภคที่อยู่ในประเทศกลุ่ม CLMVT โดยวิธีที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ ส่งประเด็นสัมภาษณ์ทาง Email และได้คำตอบกลับมาทาง Email

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Hearing) เป็นการนำเอาร่างกรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค เมื่อการวิจัยได้จัดทำเป็นกรอบกฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT แล้วได้นำไปสู่การจัดประชุมสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อข้อค้นพบของงานวิจัยเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาได้วิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เป็นกรอบกฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT ที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดที่จะนำไปใช้บังคับต่อไป

ประชากรที่ร่วมรับฟังความคิดเห็นเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคในกลุ่ม CLMVT ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย ที่เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และ

องค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินการด้านการคุ้มครองผู้บริโภค และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมประมาณ 30 คน โดยการจัดการรับฟังความคิดเห็นที่กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัย

จากแนวคิดการวิจัยที่มุ่งคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นประชาชนในกลุ่ม CLMVT ในกรณีที่ได้รับความสะดวกจากการบริโภคและการบริการที่จะได้รับการคุ้มครองที่เสมอภาคกันจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลางที่จะใช้บังคับร่วมกันภายใต้สิทธิผู้บริโภคเดียวกัน ซึ่งแนวคิดนี้มีในกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป (European Union: EU) ที่มีแนวทางการคุ้มครองผู้บริโภคกลางสำหรับประเทศสมาชิกซึ่งปัจจุบันมี 27 ประเทศ จะได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของแต่ละประเทศ คือ Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 ซึ่งใน EU Directive ฉบับนี้กำหนดการคุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้บริโภคไว้หลายด้าน ที่น่าสนใจก็คือ ด้านการทำสัญญาระยะไกล ที่กำหนดถึงรายละเอียดต่างๆ เช่น ข้อกำหนดด้านระยะทาง เป็นต้น นอกจากนี้จากผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่ม CLMVT เป็นประเทศที่เป็นสมาชิกของ ASEAN อยู่ด้วยและเมื่อตรวจสอบกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลางสำหรับประเทศสมาชิก ASEAN ก็ไม่พบว่ามีกฎหมายดังกล่าว แต่ก็อยู่ในระหว่างการจัดทำซึ่งย่อมแสดงให้เห็นได้ว่าในกลุ่มประเทศ ASEAN ก็เห็นถึงความสำคัญที่จะต้องมีการคุ้มครองผู้บริโภคโดยกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลาง แต่ที่เป็นปัญหาก็คือการเจรจาจัดทำได้ใช้ระยะเวลาที่ยาวนานจึงยังคงอยู่ในระหว่างดำเนินการ

การจัดทำกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลางสำหรับกลุ่ม CLMVT นี้จะเกิดจากการเจรจาร่วมกันในกลุ่มประเทศ ดังนั้น การวิจัยนี้จึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อการจัดทำประเด็นสำหรับการเจรจาในเรื่องสิทธิผู้บริโภคที่สมควรจะได้รับการคุ้มครองจากทุกประเทศในกลุ่ม CLMVT ในรูปแบบของกรอบกฎหมาย (Framework Law) ซึ่งตามนัยของกฎหมายระหว่างประเทศนั้นเป็น Soft Law ไม่ถือว่าเป็นกฎหมายที่จะมีสภาพบังคับให้ต้องปฏิบัติตามหากประเทศสมาชิกได้ลงนามรับรอง แต่เป็นกฎหมายในลักษณะของการไม่มีสภาพบังคับและไม่มีผลผูกพันประเทศสมาชิก (Non- Legal Binding) แต่ผลของการเจรจาจะนำไปสู่การจัดทำเป็นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลางซึ่งมีลักษณะเป็น Hard Law ในนัยของกฎหมายระหว่างประเทศที่จะมีผลผูกพัน และมีพันธกรณีเกิดขึ้นกับประเทศที่ให้การรับรอง (Legal Binding) การจัดทำกรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT นี้จึงเป็น Soft Law ที่ไม่มีผลผูกพันตามกฎหมายแต่เป็นการกำหนดประเด็นว่าด้วยสิทธิต่างๆ ที่ควรจะได้รับจากการคุ้มครองผู้บริโภคที่จะใช้ในการเจรจาหาข้อตกลงร่วมกันในระหว่างประเทศกลุ่ม CLMVT นี้

ผลของการวิจัยจากการเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของกลุ่ม CLMVT คือ Law on Protection of Consumer Rights, 2010 (สปป.ลาว) The Consumer Protection Law, 2014 (สหภาพเมียนมาร์) Law on Protection of Consumer Rights, 1992 (สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม) และ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2556 และฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 กับ Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 ปรากฏประเภทของสิทธิผู้บริโภคที่จะได้รับการคุ้มครอง ดังนี้

สิทธิผู้บริโภค	EU	ไทย	เมียนมาร์	เวียดนาม	ลาว	กัมพูชา
1. สิทธิในการคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัย	✓	✓	✓	✓	✓	✗
2. สิทธิในการคุ้มครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ	✓	✗	✗	✗	✗	✗
3. สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหาย	✓	✓	✓	✓	✓	✗
4. สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร	✓	✓	✓	✓	✗	✗
5. สิทธิที่จะได้รับการรับฟังในการถูกร้องเรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✗
6. สิทธิในการทำสัญญาระยะไกลกับสัญญานอกพื้นที่	✓	✗	✗	✗	✗	✗
7. สิทธิที่จะได้รับการรับฟังในการถูกร้องเรียน	✓	✓	✗	✓	✓	✗
8. สิทธิที่จะได้อิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ	✓	✓	✗	✓	✓	✗

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาและวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามวิธีวิทยาทางการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ได้ข้อค้นพบที่นำไปสู่คำตอบของงานวิจัย ดังนี้

ข้อค้นพบว่าการจะให้ผู้บริโภคของประชาชนในกลุ่ม CLMVT นี้ได้รับการคุ้มครองเหมือนกันได้นั้นจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลางที่กำหนดประเภทสิทธิผู้บริโภคเพื่อให้เป็นการคุ้มครองแก่ผู้บริโภคทุกคนของกลุ่ม CLMVT ซึ่งการวิจัยสรุปข้อค้นพบได้ว่า สิทธิของผู้บริโภคมี 7 ข้อ ประกอบด้วย

- (1) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคสินค้าและบริการ
- (2) สิทธิที่จะเลือกสินค้าและบริการตามความต้องการ

(3) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริโภค และการบริการ

(4) สิทธิที่จะเรียกร้อง ร้องเรียน ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากการบริโภคสินค้า และ บริการ

(5) สิทธิที่จะเลือกใช้วิธีการระงับข้อพิพาท

(6) สิทธิที่จะร้องขอในการรับฟังและระงับข้อพิพาท

(7) สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาเบื้องต้นจากกองทุนคุ้มครองผู้บริโภค

การคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคตามสิทธิดังกล่าวจะจัดทำเป็นกรอบกฎหมาย (Framework Law) ซึ่งเป็นกรอบกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในลักษณะเป็น soft law ที่ไม่มีสภาพบังคับตามกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อกำหนดเป็นประเด็นนำไปสู่การเจรจาระหว่างกลุ่ม CLMVT เพื่อให้เป็นประเด็นที่ทั้ง 5 ประเทศจะได้นำไปสู่การเจรจาข้อตกลงร่วมกันในการจัดทำเป็นกฎหมาย กลางว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคต่อไปซึ่งย่อมเป็นผลดีต่อผู้บริโภคของประชาชนทุกคนที่จะได้รับการคุ้มครองและจะทำให้กลุ่ม CLMVT มีการพัฒนาด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้านการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีความก้าวหน้าและทันสมัยมากกว่าประเทศในกลุ่มอาเซียนทั้งที่เป็นกลุ่มประเทศที่มีการรวมตัวกันช้ากว่ากลุ่มประเทศอาเซียน

จากการจัดทำกรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT ด้วยการวิเคราะห์ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของสหภาพยุโรป และกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศ ราชอาณาจักรกัมพูชา (Kingdom of Cambodia) สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (Republic of the Union of Myanmar) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Socialist Republic of Vietnam) และ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Laos People's Democratic Republic) และราชอาณาจักร ไทยในกลุ่ม CLMVT ประเภทสิทธิผู้บริโภคที่จะได้รับการคุ้มครองในด้าน

(1) การคุ้มครองความปลอดภัยด้านสินค้าและบริการ

(2) ด้านสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

(3) ด้านการโฆษณา

(4) ด้านฉลาก

(5) ด้านการคุ้มครองด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

4. กรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT จากข้อค้นพบของ งานวิจัยดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงจัดทำกรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT ดังนี้

4.1 กรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT การวิจัยได้จัดทำเป็นกรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT เหตุผลในการจัดทำเป็นกรอบกฎหมาย คือเนื่องจากในบรรดาประเทศที่รวมกลุ่มกันนี้ยังไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนถึงการคุ้มครองผู้บริโภคเพียงแต่มีกฎหมายตามบริบทของความจำเป็นที่ต้องมีซึ่งราชอาณาจักรกัมพูชาก็ยังไม่ได้ให้ความสำคัญจึงยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของตนเอง ดังนั้น หากจะให้จัดทำเป็นกฎหมายกลางที่มีสภาพบังคับย่อมจะเป็นการเร็วเกินไป จะเป็นปัญหาความไม่พร้อมของประเทศในกลุ่มนี้ ทั้งนี้เนื่องจากการรวมตัวเป็นกลุ่ม CLMVT ซึ่งรวมตัวกันเมื่อปี ค.ศ. 2016 และยังมีการค้าขายกันไม่มากนัก ดังนั้น จึงเป็นการเร็วเกินไปที่จะจัดทำเป็น Hard Law การวิจัยจึงจัดทำเป็นกรอบกฎหมายที่เป็น Soft Law เท่านั้นเพื่อให้เป็นแนวทางสำหรับกลุ่ม CLMVT จะได้นำไปพัฒนากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคภายในของประเทศตน รวมทั้งเป็นประเด็นหรือแนวทางในการให้สิทธิแก่ผู้บริโภคไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดในกลุ่ม CLMVT ที่จะได้รับการคุ้มครองให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยการนำไปพัฒนาให้เป็นกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลางในอนาคตต่อไป

ข้อค้นพบที่ได้คือ กรอบกฎหมายต้นแบบ (Model of Framework Law) ชื่อ “กรอบกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT” การวิจัยนี้มีการนำเสนอให้จัดทำเป็นกรอบกฎหมาย (Framework Law) ซึ่งคำว่า กรอบกฎหมายในการวิจัยนี้ หมายถึง “การกำหนดสาระสำคัญหลักที่จะให้มีอยู่ในกฎหมาย ที่มีองค์ประกอบกฎหมายกำหนดถึงพันธกรณีที่สมควรจะได้ดำเนินการ ซึ่งกรอบกฎหมายของการวิจัยนี้ก็คือการกำหนดถึงสิทธิของผู้บริโภคกับการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT” และกรอบกฎหมายนี้มีลักษณะของการบัญญัติหลักกฎหมายที่มีลักษณะเป็น Soft Law นัยเดียวกันกับปณิญาสากลหลายฉบับที่ปรากฏในกฎหมายระหว่างประเทศนั่นเอง สำหรับกรอบกฎหมายที่จัดทำขึ้นมานั้นมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อใช้เป็นประเด็นที่จะนำไปสู่การเจรจาระหว่างประเทศในกลุ่ม CLMVT ในเรื่องการให้สิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค กับเพื่อเป็นสาระสำคัญที่จะนำไปสู่การจัดทำเป็นกฎหมายกลางเพื่อการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคของประชาชนในกลุ่ม CLMVT หากปรากฏภายหลังว่ามีการจัดการเจรจาและได้ข้อตกลงร่วมกันในการจัดทำกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลาง ซึ่งในกรอบกฎหมายนี้ได้กำหนดสาระสำคัญของการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT ซึ่งในกรอบกฎหมายนี้ได้กำหนดสาระสำคัญของการรับรองสิทธิคุ้มครองผู้บริโภค ดังนี้

ส่วนที่ 1 บทนำ มี 1 ข้อ คือ อารัมภบท เป็นการกล่าวถึงการนำเสนอหลักกฎหมายที่สำคัญที่ยืนยันว่าผู้บริโภคในกลุ่ม CLMVT มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีความเสมอภาคที่จะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และเป็นไปตามปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ค.ศ. 1948 (United Nations Universal Declaration of Human Rights: UDHR, 1948)

และสิทธิผู้บริโภคตามหลักสากลที่ถูกกำหนดขึ้นโดยสหพันธ์ผู้บริโภค เพื่อเป็นการกล่าวนำถึงกรอบกฎหมายนี้ยืนยันความเป็นสากล ความเชื่อมโยง ความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันของสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งกรอบกฎหมายนี้ยืนยันว่าการละเลย เพิกเฉยต่อหลักสิทธิมนุษยชนและสิทธิของผู้บริโภคส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภคว่าสิทธิมนุษยชน

ส่วนที่ 2 มี 3 ข้อ เป็นส่วนที่ระบุถึงชื่อของกรอบกฎหมาย เพื่อแสดงถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคของประชาชนในกลุ่ม CLMVT การใช้บังคับกรอบกฎหมายเนื่องจากเป็นกรอบกฎหมายที่จัดทำขึ้นในลักษณะของการไม่มีผลบังคับให้เป็นพันธกรณีสำหรับ กลุ่ม CLMVT ที่จะต้องปฏิบัติตาม จึงเป็นกรอบกฎหมายที่เป็น Soft Law ตามนัยของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้เป็นกรอบประเด็นในการเจรจาระหว่างกลุ่ม CLMVT ที่จะนำไปเป็นแนวทางในการตราเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับในลักษณะของการเป็น Hard Law ตามนัยของกฎหมายระหว่างประเทศ

สาระสำคัญของส่วนที่ 2 นี้ครอบคลุมไปถึง การนิยามศัพท์ เพื่อสร้างให้เกิดความเข้าใจ และการตีความที่มีความหมายเดียวกัน

ส่วนที่ 3 มี 3 ข้อ เป็นการกำหนดให้มีองค์กรกลางที่เป็นองค์กรร่วมระหว่างประเทศในกลุ่ม CLMVT ทำหน้าที่ในการคุ้มครองผู้บริโภคในกรณีที่มีปัญหาจากการบริโภคผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่มีความบกพร่องหรือการบริหารที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ในรูปแบบของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคในกลุ่มประเทศ CLMVT ที่มาจากตัวแทนจากประเทศ 5 ประเทศ คือ ราชอาณาจักรกัมพูชา (Kingdom of Cambodia) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Laos People's Democratic Republic) สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (Republic of the Union of Myanmar) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Socialist Republic of Vietnam) และราชอาณาจักรไทย (Kingdom of Thailand) เพื่อมีตัวแทนของแต่ละประเทศในการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการดำเนินการต่างๆ ในอันที่จะปกป้องคุ้มครองผู้บริโภค และเพื่อเป็นการกำหนดที่มาของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคในกลุ่ม CLMVT ว่ามีที่มาจากตัวแทนของทั้ง 5 ประเทศ โดยมีการบัญญัติถึง อำนาจ หน้าที่ ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคในกลุ่ม CLMVT ให้ชัดเจน เพื่อการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ การกำหนดให้มีคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค จำเป็นที่จะต้องกำหนดถึงขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคด้วย ทั้งนี้ รวมทั้งการกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่งด้วยเพื่อให้รู้ถึงช่วงระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นองค์กรปกป้องและคุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้บริโภค

ส่วนที่ 4 การคุ้มครองผู้บริโภค มี 2 ข้อ เป็นการกำหนดประเภทของสิทธิผู้บริโภคที่จะให้แก่ผู้บริโภคที่เป็นประชาชนในกลุ่ม CLMVT เพื่อผลต่อการรับรู้ถึงสิทธิผู้บริโภคที่พึงจะได้รับ

การคุ้มครองตามที่มีกำหนดไว้ ซึ่งเป็นสิทธิที่มีตราไว้ในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคคือ Law on Protection of Consumer Rights, 2010 ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว Law on Protection of Consumer Rights, 1992 ของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม The Consumer Protection Law, 2014 ของสหภาพเมียนมาร์ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ของราชอาณาจักรไทย ทั้งนี้รวมทั้ง EU Directive on Consumer Protection ของ สหภาพยุโรป

ส่วนที่ 5 องค์การคุ้มครองผู้บริโภค มี 2 ข้อ เป็นการกำหนดให้มีองค์กรผู้บริโภคในกลุ่ม CLMVT เพื่อให้เป็นองค์กรกลางที่ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิผู้บริโภคให้แก่ผู้บริโภคของทุกประเทศในกลุ่ม CLMVT นี้ และกำหนดให้องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้

ส่วนที่ 6 การระงับข้อพิพาท มี 3 ข้อ เป็นการกำหนดวิธีการระงับข้อพิพาทมี 4 วิธี คือ การเจรจา การไกล่เกลี่ย อนุญาโตตุลาการ และการฟ้องเป็นคดี เพื่อเป็นวิธีในการระงับข้อพิพาทระหว่างผู้บริโภคกับผู้ละเมิดสิทธิของผู้บริโภค รวมทั้งการกำหนดวิธีการเยียวยาและชดเชยค่าเสียหาย เพื่อเป็นการกำหนดวิธีการเยียวยา และชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคในกลุ่ม CLMVT ที่ถูกละเมิดสิทธิ

ส่วนที่ 7 กองทุนคุ้มครองผู้บริโภค มี 1 ข้อ เป็นการกำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนคุ้มครองผู้บริโภคในกลุ่ม CLMVT เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับ ความเสียหายจากการบริโภค หรือการรับบริการเป็นการเบื้องต้น ทั้งนี้เนื่องจากหากผู้บริโภคได้รับความเสียหายแล้วใช้วิธีการระงับข้อพิพาทไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตามย่อมต้องใช้เวลาที่อาจจะยาวนาน ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศในกลุ่มนี้ยังยากจนอยู่จึงอาจเป็นความเดือดร้อนในการรอรับการเยียวยา ดังนั้น การจัดให้มีกองทุนจึงเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคได้วิธีหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปรูปแบบการคุ้มครองผู้บริโภคของแต่ละประเทศในกลุ่ม CLMVT นั้น หากจะให้มีการนำไปสู่การดำเนินการเพื่อพัฒนากรอบกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคแล้วการวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ด้านการจัดตั้งกองทุนคุ้มครองผู้บริโภค

ด้วยเหตุที่กฎหมายภายในของแต่ละประเทศได้มีการกำหนดสิทธิในการคุ้มครองบริโภคภายในไว้ในบางส่วนที่เหมือนและแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละประเทศ การจะจัดทำกรอบกฎหมายกลางในการคุ้มครองผู้บริโภคของกลุ่ม CLMVT ขึ้นมาใหม่ได้นั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดให้มีคุ้มครองผู้บริโภคแห่งชาติไว้ด้วยในแต่ละประเทศของตน ซึ่งการวิจัยได้ค้นพบถึงการจัดตั้ง

กองทุนในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของกลุ่มสหภาพยุโรป (EU) อันเป็นกลุ่มประเทศต้นแบบที่กลุ่ม CLMVT นำมาวิเคราะห์เทียบเคียงเพื่อให้การจัดทำกรอบกฎหมายกลางนี้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่เป็นมาตรฐานเดียวกันใช้ร่วมกันในกลุ่ม CLMVT

2. ด้านการระงับข้อพิพาท ในประเด็นนี้หากจัดทำกรอบกฎหมายกลางในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคของกลุ่ม CLMVT นี้ การวิจัยกำหนดให้มีการระงับข้อพิพาทไว้ 4 ด้าน ด้านการเจรจา ด้านการไกล่เกลี่ย ด้านอนุญาโตตุลาการ และด้านการฟ้อง ซึ่งหากนำไปพัฒนาในกรอบกฎหมายกลางในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในกลุ่ม CLMVT ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยการบัญญัติกฎหมายที่จะนำไปใช้ในกฎหมายกลางที่จะใช้บังคับร่วมกันโดยกำหนดการระงับข้อพิพาทไว้ให้ชัดเจนจะได้ไม่มีปัญหาในการตีความหรือบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ

3. ด้านสัญญาระยะทางไกล กับสัญญานอกพื้นที่ เนื่องจาก ประเทศในกลุ่ม CLMVT นั้น ตั้งอยู่ห่างไกลจากกันดังนั้นการทำสัญญาเนื่องจากการมีระยะทางห่างไกลจากกัน หรือเป็นการทำสัญญานอกพื้นที่ที่หากจะให้เกิดความเป็นธรรมเกิดขึ้นกับคู่สัญญาก็จำเป็นต้องมีการกำหนดรายละเอียดและความชัดเจนของสัญญา การวิจัยจึงเสนอแนะให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และข้อกำหนดของสัญญาให้ชัดเจนก่อนทำสัญญาโดยการศึกษารายละเอียดจาก EU Directives ทั้งนี้ หมายความว่ารวมถึงการทำสัญญากับประเทศอื่นที่ไม่ใช่ประเทศในกลุ่ม CLMVT ด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า มีประเด็นที่สามารถนำไปสู่การศึกษาวิจัยต่อไป เพื่อให้กลุ่ม CLMVT นำประเด็นต่างๆ เป็นกรอบเจรจาในการจัดทำกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งจากการวิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคเป็นหลักเพื่อให้ได้มาตรฐานเดียวกันเพื่อนำไปสู่กรอบกฎหมายกลางที่ใช้ร่วมกัน ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า ยังมีประเด็นสำคัญที่สมควรจะได้มีการทำวิจัยเพิ่มเติมต่อไปอีกเพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคของกลุ่มประเทศ CLMVT มีความสมบูรณ์มากขึ้น ดังนั้น การวิจัยจึงเสนอแนะประเด็นที่จะเป็นหัวข้อการวิจัยต่อ ดังนี้

1) การวิจัยเรื่อง กฎหมายกลางในการคุ้มครองผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT เป็นกรอบเจรจาในการจัดทำกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกลาง เพื่อการจัดทำกฎหมายกลางเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคกลุ่ม CLMVT ต่อไป

รายการอ้างอิง

- ปริญญสาครว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948. (1948). วันที่ค้นข้อมูล 16 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก <http://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/udhr-th-en.pdf>
- พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551. (2551, 20 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 36 ก.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. (2522, 4 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 96 ตอนที่ 72 ฉบับพิเศษ.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541. (2541, 24 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 115 ตอนที่ 15 ก.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2556. (2556, 18 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 130 ตอนที่ 25 ก.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 27 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 69 ก.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540. (2540, 16 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 72 ก.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540, 11 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (2550, 24 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก.
- Law on Protection of Consumer Rights, 2010 (สปป.ลาว)*. (2010). วันที่ค้นข้อมูล 13 กันยายน 2560, เข้าถึงได้จาก <https://www.laosermicesportal.gov.la/index.php?r=site%2Fdis>
- Law on Protection of Consumer Rights, 1992 (สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม)*. (1992). วันที่ค้นข้อมูล 13 กันยายน 2560, เข้าถึงได้จาก <https://www.mayerbrown.com/en/events/consumer-rights-Protection-law-in-vietnam>
- The Consumer Protection Law, 2014 (สหภาพเมียนมาร์)*. (2014). วันที่ค้นข้อมูล 9 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <https://www.myanmar-law-library.org.th>

ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

Local Regulation Model for the Management of Songkhla Lake Basin

กรกฎ ทองชะโชค (Korakod Tongkachok)¹

นันทพล กาญจนวัฒน์ (Nuntapol Karnjanawat)²

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Doctor of Laws, Sripatum University

²ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Dr., Research Advisor

E-mail: tkorakod@hotmail.com

Received: 19 June 2019

Revised: 3 July 2019

Accepted: 1 August 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพการณ์แห่งปัญหาและผลกระทบของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำตามกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย และรูปแบบโครงสร้างการบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบว่าด้วยการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเจาะจง การมีส่วนร่วมออกแบบและการรับฟังความคิดเห็น

ข้อค้นพบของการวิจัย คือ สาเหตุของปัญหาและอุปสรรคในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มี 3 ด้าน คือ ด้านองค์กรดำเนินงาน มีหลายหน่วยงานดำเนินการโดยไม่มีการประสานความร่วมมือกัน และไม่มียุทธศาสตร์ปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมดำเนินการด้วย ด้านการจัดการที่ขาดประสิทธิภาพทำให้เป็นปัญหาความไม่เหมาะสมในการใช้ที่ดินในลุ่มน้ำ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำ การควบคุมมลพิษ ด้านสภาพบังคับตามกฎหมายที่ไม่มีประสิทธิภาพในเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย และค่าชดเชยความเสียหาย

การวิจัยเสนอแนะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นตามแนวทางของข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากข้อค้นพบของการวิจัยเพื่อนำไปใช้ และข้อเสนอแนะประเด็นวิจัยต่อไป คือ การศึกษาวิจัยข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อกำหนดให้เป็นเขตพื้นที่ความมั่นคงด้านอาหารในลุ่มน้ำ

คำสำคัญ: ลุ่มน้ำ, ทะเลสาบสงขลา, การจัดการ, ข้อบัญญัติท้องถิ่น

Abstract

The objective of the research is to study and analyze the situation of problems and impacts of Songkhla Lake Basin. The study basing on Basin area management according to foreign laws and Thai laws and Songkhla Lake Basin Management Model as well in order to create a local regulation model on Songkhla Lake Basin Management. The research methodology is qualitative research consisting of Documentary research; In-depth interview; Focus group; Participatory Design, Co-design; and Hearing.

The research found out that there are 3 aspects cause problems and obstacles in the management of Songkhla Lake Basin. There are too many agencies operating without cooperation and no local administrative organization involved. Inefficient management causes problems in an appropriated Basin land use; natural resources conservation; and pollution control. Ineffectiveness law enforcement and compensation for damage.

Research recommendation is local administrative organizations issue local regulation in accordance with the guidelines of the local regulation model on Songkhla Lake Basin Management. And further research recommended is a research on local regulation model for the designation of food security areas in the Watershed.

Keywords: Basin, Songkhla Lake, Management, Local regulation

บทนำ

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนในสามจังหวัดภาคใต้ (จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช) ที่ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มี

ความหลากหลาย ดังนั้น ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในลุ่มน้ำ ความสวยงามของพื้นที่จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนในบริเวณลุ่มน้ำ แต่ในปัจจุบันพบว่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีปัญหาด้านมลพิษในแหล่งน้ำที่มีสาเหตุจากการประกอบกิจกรรมของประชาชน มีการบุกรุกถ่วงลำเข้าไปในทะเลสาบเพื่อการประกอบการค้า เช่น การทำรีสอร์ต ร้านอาหาร การบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำเพื่อปลูกยางพาราและสร้างที่อยู่อาศัย และทำกิจกรรมอื่น การใช้พื้นที่ทำเกษตรกรรม เช่น การเลี้ยงกุ้ง และการทำประมง ปัญหาดังกล่าวนี้นี้ในปัจจุบันยังคงมีอยู่และ นับวันยิ่งจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ

ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีทั้งพื้นที่ป่า พื้นที่ดิน และทะเลสาบสงขลาอันประกอบเป็นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจะมีระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกัน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำก็จะสัมพันธ์หลักในการบริหารจัดการภาครัฐอย่างเป็นระบบโดยมีทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นร่วมดำเนินการ แต่ที่ยังคงเป็นปัญหาก็คือ พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับประชาชนในพื้นที่ที่เป็นทั้งผู้ใช้ประโยชน์และผู้ทำลาย แต่กลับไม่พบว่าไม่มีกฎหมายใดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการอยู่ด้วย ดังนั้น การวิจัยจึงได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ในการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ระดับท้องถิ่นรองรับ การวิจัยจึงได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การจัดทำเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันท้องถิ่นที่เข้าร่วมจัดการตามอำนาจหน้าที่ซึ่งน้อยมาก ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนการมีส่วนร่วมของประชาชนตามที่สุณีย์ มัลลิกะมาส (2545, หน้า 56-57) กล่าวไว้ว่าแต่เดิมมักจะใช้วิธีการที่เรียกว่า Top-down approach หมายถึง โครงการต่างๆ เกิดจากการคิด การริเริ่มและการดำเนินการจะมาจากภาครัฐ แล้วสั่งการให้ภาคประชาชนปฏิบัติ วิธีนี้ไม่ประสบความสำเร็จเพราะเมื่อภาครัฐเปลี่ยนแปลงนโยบาย โครงการนั้นก็จะถูกยกเลิกไป ดังนั้น ในปัจจุบันจึงได้พยายามใช้อีกวิธีการหนึ่งที่เรียกว่า Bottom-up approach หมายถึง โครงการที่เกิดจากการเกิด การริเริ่ม การดำเนินการตามความต้องการของประชาชน โดยประชาชนวิธีการนี้ก็ยากที่จะประสบความสำเร็จเพราะขาดความช่วยเหลือสนับสนุนจากภาครัฐ และอาจดำเนินการได้ไม่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาว่าพื้นที่ลุ่มน้ำอยู่ภายใต้ขอบเขตพื้นที่ที่โดยความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แล้ว ย่อมหมายความว่า การจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้น การจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะใดที่สมควรให้

เป็นหน้าที่และอำนาจโดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ หรือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการใดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2558, หน้า 45-89)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจและหน้าที่ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยตรงในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554, หน้า 145-180) มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ตามมาตรา 16 (24) หากแต่การบริหารจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ยังคงเป็นปัญหาก็คือ ในการใช้อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ระดับท้องถิ่น (กรกฎ ทองชะโชค, 2555, หน้า 132-152) รองรับนั่นก็คือ ข้อบัญญัติท้องถิ่นซึ่งก็พบว่ายังไม่มีข้อบัญญัติท้องถิ่นที่จะนำมาใช้เพื่อการบริหารจัดการลุ่มน้ำ โดยเฉพาะลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งความถูกต้องชัดเจนในรูปแบบการบริหารจัดการที่ถูกต้องและกฎหมายที่เป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นที่จะรองรับการใช้อำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กอบกุล ราชะนาคร และคณะ, 2555, หน้า 77-120) หากเป็นเช่นนี้ต่อไปปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำโดยเฉพาะในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จึงเป็นที่มาของปัญหาที่จะนำไปสู่การวิจัยเรื่อง ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อกำหนดขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตามรูปแบบการจัดการที่เหมาะสมโดยมีประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อให้ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และยังไม่มีการดำเนินการใดๆ ที่แสดงถึงการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และปัญหานั้นยังมีต่อเนื่องซึ่งผู้ได้รับผลจากปัญหาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาคือ ประชาชนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เนื่องจากใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาไม่ว่าเป็นสัตว์น้ำ และการผันน้ำไปใช้เพื่อการเกษตร และการดำรงชีวิตประจำวันจากปัญหานี้พบว่าการจัดการลุ่มน้ำที่ดำเนินกันมานี้ เป็นอำนาจหน้าที่ของส่วนกลางทั้งนั้น โดยมีส่วนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมไม่มากนัก ทั้งที่พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นพื้นที่ท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันมีรูปแบบท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสามรูปแบบ คือ องค์กรปกครองส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล แล้วแต่ความเจริญของพื้นที่ การวิจัยจึงมีแนวคิดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการลุ่มน้ำ เนื่องจากเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับประชาชน

นอกจากนี้โดยเหตุผลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นของประชาชนดังที่กล่าวไว้แล้ว ดังนั้น ประชาชนเหล่านั้นที่น่าจะมีบทบาทเข้ามีส่วนร่วม ซึ่งแต่เดิมเป็นแบบ Top-down approach คือคิดมาจากภาครัฐ อย่างไรก็ตาม หากจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นน่าจะมีบทบาทร่วมกับประชาชนอยู่ด้วย และจะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ความสำคัญของแนวคิดวิจัยการตรวจสอบอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดทำเป็นกฎหมายระดับท้องถิ่นเพื่อจัดทำข้อกำหนดให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทั้งนี้เพื่อกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อให้มีสิทธิ หน้าที่ของประชาชน

จากแนวคิดดังกล่าวนี้ประกอบกับการจัดการกลุ่มน้ำต่างประเทศมีแนวคิดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการและประชาชนจัดการกลุ่มน้ำ จึงเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์เพื่อจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการกลุ่มน้ำ โดยการวิจัยนี้ได้กำหนดให้เป็นการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบสำหรับข้อบัญญัติท้องถิ่น อันเนื่องจากความสำคัญต่อการแก้ไขและป้องกันปัญหา กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การวิจัยนี้ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้ได้คำตอบในการนำไปสู่ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพการณ์แห่งปัญหาและผลกระทบของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การจัดการพื้นที่กลุ่มน้ำเพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบว่าด้วยการจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

สมมติฐานการวิจัย(Hypothesis)

การบริหารจัดการพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาตินั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยมีกฎหมายรองรับโดยมีโครงสร้างกฎหมายประกอบด้วย หลักการและเหตุผล ขอบเขตแห่งอำนาจ และหน้าที่ การบริการจัดการและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การประสานการดำเนินการ การบริหารจัดการระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาครัฐอื่น

วิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology)

การวิจัยได้กำหนดวิธีวิทยาการวิจัยโดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ประกอบด้วย ตำรา กฎหมาย รายงานการวิจัย บทความในวารสาร เอกสารสัมมนา และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตที่เป็นข้อมูลด้าน บทความและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เอกสารที่เกี่ยวข้องมีทั้งเอกสารภาษาไทยและต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำ ดังนี้

1.1 หลักการ ทฤษฎี แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับหลักการจัดการลุ่มน้ำ หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักการกระจายอำนาจ หลักการอนุรักษ์หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทฤษฎีอำนาจรัฐ แนวคิดการกำกับดูแลในการปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 กฎหมายต่างประเทศ โดยศึกษาวิเคราะห์กฎหมายต่างประเทศที่ยอมรับรูปแบบการจัดการลุ่มน้ำตามกฎหมายนี้

1) เครือรัฐออสเตรเลีย กฎหมายลุ่มน้ำ (Murray-Darling Basin Act 2007) ของรัฐ South Australia เครือรัฐออสเตรเลีย

2) สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ กฎหมายน้ำ (Philippine Water Code of 1976) โดยท้องถิ่นได้ออกเทศบัญญัติจัดการลุ่มน้ำและการอนุรักษ์แหล่งน้ำของเมืองดาว่าว (Watershed Protection, Conservation and Management Ordinance of Davao City)

1.3 กฎหมายของประเทศไทย โดยศึกษานโยบายและกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

กฎหมายเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542

กฎหมายเกี่ยวข้องกับการจัดการป่าไม้ ได้แก่ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

กฎหมายเกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดิน ได้แก่ พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2517 พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518

กฎหมายเกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ ได้แก่ พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การวิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 10 คน การสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus

group) การระดมความคิดเห็นด้วยวิธีการสนทนากลุ่มเจาะจงมาจากประชากรในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 25 คน การมีส่วนร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-design) จากกลุ่มประชากรผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง (Stakeholders) จำนวน 16 คน และการรับฟังความคิดเห็น (Hearing) จำนวน 21 คน จากการจัดประชุมสัมมนาภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้จัดทำร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ในลักษณะของการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้

ข้อค้นพบของการวิจัย

ข้อค้นพบของการวิจัย คือ สาเหตุของปัญหาและอุปสรรคในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มี 3 ด้าน คือ

1. ด้านองค์กรดำเนินงาน การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับชาติ คือ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2561 มีหน้าที่และอำนาจจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ขับเคลื่อนแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำการผลักดันนโยบายไปสู่ปฏิบัติ จัดทำแผนปฏิบัติการในภาพรวมของประเทศ ภายใต้แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งในภาวะปกติและในภาวะวิกฤต เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปปฏิบัติ แต่อย่างไรก็ตามการปฏิบัติในระดับท้องถิ่นไม่สามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากการจัดการน้ำไม่มีกฎหมายระดับท้องถิ่นรองรับ ดังนั้น การวิจัยมุ่งสู่การจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการลุ่มน้ำเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบที่ผ่านมามีหน่วยงานหลักคือ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำแผนงบประมาณในเชิงบูรณาการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและมีคณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ ผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ และตัวแทนภาคประชาชน วางนโยบายและทิศทาง การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งมีการตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อบริหารจัดการ ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2546 ตามมติคณะรัฐมนตรีคณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในระยะเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 มีการประชุมทั้งสิ้น 12 ครั้ง ต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงประธานกรรมการและองค์ประกอบของคณะกรรมการอันเนื่องมาจากการ

เปลี่ยนแปลงรัฐบาลหลายครั้ง โดยต่อมาเมื่อมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2554 ได้มีการปรับปรุงองค์ประกอบของคณะกรรมการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้อยู่ในระดับกระทรวง โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประธานกรรมการเพื่อให้การบริหารจัดการและการกำกับดูแลการแก้ไขปัญหาในพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีความคล่องตัวและมีความต่อเนื่องมากยิ่งขึ้นซึ่งจากเดิมจะเป็นรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

โดยอำนาจหน้าที่คณะกรรมการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีอำนาจหน้าที่เสนอแนะนโยบาย และทิศทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควบคุมไปกับการพัฒนาพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน กำหนดกรอบและอนุมัติแผนงาน/ โครงการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554, หน้า 120-128) และโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหน่วยราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน กำกับ ตรวจสอบและติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549, หน้า 36-72) และโครงการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเฉพาะกิจ เพื่อปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการกำกับการบริหารจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มอบหมาย ปฏิบัติงานอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

จากการดำเนินงานคณะกรรมการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงประธานคณะกรรมการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจากข้าราชการประจำปลัดกระทรวง มาเป็นข้าราชการการเมืองคือ รัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้การประสานแผนงานกับหน่วยงานต่างๆ มีศักยภาพมากขึ้น การเปลี่ยนการทำแผนงบประมาณกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 มาเป็นงบประมาณบูรณาการทำให้หน่วยงานต่างๆ ให้ความสำคัญมากขึ้น การเพิ่มตัวแทนของประชาชนให้เป็นกรรมการแสดงว่าให้เห็นว่า รัฐบาลให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อย่างไรก็ตาม มีการเปลี่ยนแปลงประธานคณะกรรมการบ่อยครั้ง เนื่องจากคณะกรรมการชุดนี้เป็นคณะกรรมการตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อมีการปรับคณะรัฐมนตรีหรือเปลี่ยนรัฐบาลจะกระทบกับวาระทำงานของคณะกรรมการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และมีการเปลี่ยนประธานกรรมการซึ่งเป็นรองนายกรัฐมนตรี (ตามมติคณะรัฐมนตรีขณะนั้น) มากำกับดูแล ทำให้งานขาดความต่อเนื่อง คณะอนุกรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและประชาชนสัมพันธ์ขาดเอกภาพและประสิทธิภาพ

เพราะขาดองค์กรหรือสำนักงานสนับสนุน ขาดหน่วยงานหลักที่ดูแลลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพราะสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่เพียงประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (จุมพต สายสุนทร, 2550, หน้า 67-78)

ต่อมาเมื่อมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 อันเนื่องจากปัญหาทรัพยากรน้ำที่ความรุนแรงมากขึ้นทุกปีและเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นปัญหาน้ำขาดแคลน การแย่งชิงน้ำ การใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย ปัญหาน้ำท่วม การก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำ การบุกรุกป่า ดันน้ำและการเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำ ซึ่งมีหลายหน่วยงานดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายหลายฉบับ จึงทำให้เกิดความไม่เป็นเอกภาพในการแก้ไขปัญหา อีกทั้งปัญหาการบริหารจัดการน้ำยังทำให้ผู้ที่ไม่มีพลังต่อรองทางเศรษฐกิจอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ จึงต้องมีกฎหมายแม่บทเพื่อให้การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำดำเนินการไปอย่างเป็นระบบและเป็นธรรมบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยในระดับชาติมีคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) มีนายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการบูรณาการเกี่ยวกับการใช้การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำให้เกิดความเป็นเอกภาพ (Antonio, G. M., & Vina, L., 1994, p 246-252) และมีกรรมการในระดับลุ่มน้ำ ประกอบด้วย กรรมการลุ่มน้ำ โดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดในเขตลุ่มน้ำนั้นซึ่งประธานคณะกรรมการลุ่มน้ำก็จะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเลือกตนเอง ตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 มาตรา 27 วรรคสอง ดังนั้นในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง และผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชเลือกตนเองเพื่อเป็นประธานในระดับลุ่มน้ำ ผู้แทนกรมต่างๆ อีก จำนวน 13 กรม ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตลุ่มน้ำนั้น จังหวัดละหนึ่งคน และผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำในเขตลุ่มน้ำนั้นที่มาจากภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคพาณิชย์กรรม ภาคละสามคน กรรมการลุ่มน้ำผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ จำนวนสี่คน เห็นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้าไปร่วมในคณะกรรมการระดับน้ำลุ่มได้เพียงจังหวัดละหนึ่งคน ดังนั้น ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจึงมีกรรมการจากผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงสามคน ทำให้การขับเคลื่อนในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการลุ่มน้ำไม่สามารถดำเนินการในระดับท้องถิ่นได้ ประชาชนในท้องถิ่นจึงไม่ให้ความสำคัญ

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกฎหมายพระราชบัญญัติว่าด้วยทรัพยากรน้ำ ลุ่มน้ำใช้บังคับก็คงไม่ได้แก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรลุ่มน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะในท้องถิ่น

ไม่สามารถเข้าร่วมในการดำเนินการได้ โดยรูปแบบการจัดการลุ่มน้ำที่ผ่านมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำหลายหน่วยงาน แต่การดำเนินงานเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำไปตามอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ (โกวิทย์ พวงงาม, 2557, หน้า 55-67) โดยไม่มีการประสานงานกันทำให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อนและสิ้นเปลืองงบประมาณ การขาดองค์กรเฉพาะที่ทำหน้าที่ประสานบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบลุ่มน้ำ ทำให้การบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพและขาดความต่อเนื่อง เป็นการบริหารจัดการที่กำหนดนโยบายและแผนการจัดการมาจากส่วนกลาง ให้นหน่วยงานในภูมิภาคและท้องถิ่นเป็นผู้ปฏิบัติ ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและองค์กรชุมชนในการบริหารจัดการทำให้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนและระหว่างประชาชนด้วยกันเอง มีการจัดตั้งคณะทำงานแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระดับลุ่มน้ำ ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้เสียทั้งราชการที่เกี่ยวข้อง องค์กรพัฒนาเอกชน ตัวแทนชาวบ้าน แต่การดำเนินงานยังขาดความต่อเนื่อง เพราะไม่มีหน่วยงานประสานการดำเนินงานของคณะทำงาน การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานต่างๆ ยังไม่เห็นความสำคัญของการบริหารจัดการในระบบนิเวศลุ่มน้ำ ซึ่งต้องมีการบริหารจัดการอย่างบูรณาการทั้งในด้านของพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้อง ระบบจัดสรรงบประมาณยังไม่สอดคล้องกับการวางแผนการจัดการในระบบลุ่มน้ำ

2. ด้านการจัดการที่ขาดประสิทธิภาพทำให้เป็น ปัญหาความไม่เหมาะสมในการใช้ที่ดินในลุ่มน้ำ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำ การควบคุมมลพิษ

การใช้ที่ดินให้ถูกต้องเหมาะสม (Good and Suitable Land Use Planning) ปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของดินตามธรรมชาติของประเทศไทยต้องใช้ระบบการเกษตรกรรมที่เหมาะสมกับสมรรถนะที่ดิน (คณะนิคศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539, หน้า 80-120) ทั้งยังหาวิธีการที่จะช่วยในการปรับปรุงและบำรุงดิน รู้จักการอนุรักษ์ดิน และน้ำให้มีคุณสมบัติและคุณภาพเหมาะสมแก่การนำมาใช้ประโยชน์ในแต่ละด้านแต่ละพื้นที่ไปการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสมกับสมรรถนะของที่ดิน เป็นการใช้ที่ดินอย่างฉลาด นอกจากจะช่วยลดความเสื่อมโทรมของดินแล้วยังช่วยสร้างความอุดม สมบูรณ์ให้แก่ดิน การใช้ที่ดินผิดประเภทหรือไม่เหมาะสมต่อสมรรถนะที่ดิน การบังคับให้เจ้าของที่ดินหรือเกษตรกรใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมกับสมรรถนะที่ดินทำได้ยาก แม้แต่การใช้กฎหมายบังคับก็ยังมีปัญหาวิธีที่เหมาะสมที่จะดำเนินการ ได้แก่ การสร้างความตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ตรงกับสมรรถนะที่ดิน และผลเสียจากการใช้ประโยชน์ที่ไม่ตรงกับสมรรถนะที่ดิน

การจัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยการอนุรักษ์ (Resources Utilization Conservation) อนุรักษ์แหล่งน้ำเดิมที่มีความสำคัญไม่ว่าจะเป็นป่าต้นน้ำของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พัฒนาหรือ

ฟื้นฟูด้วยวิธีการที่เหมาะสม ดังกฎ กติกา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และจากแหล่งน้ำ (สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ และจุฬารัตน์ กิริติภูมิธรรม, 2562, หน้า 1-23)

การจัดการควบคุมมลพิษ (Pollution Control) พื้นที่ลุ่มน้ำที่มีทรัพยากรหลายประเภท ซึ่งเมื่อเกิดมลพิษในทรัพยากรประเภทใดประเภทหนึ่ง อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรน้ำจะต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการพังทลายของดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณต้นน้ำ เพราะจะทำให้เกิดการตกตะกอนและดินเลนของทะเลสาบสงขลา นอกจากนี้ การใช้ปุ๋ยหรือการใช้สารเคมีต่างๆ ในบริเวณนั้นจะต้องระมัดระวัง เพราะจะส่งผลกระทบต่อมหาศาลต่อพื้นที่ตอนล่างของกลุ่มน้ำ

3. ด้านสภาพบังคับตามกฎหมาย ที่ไม่เหมาะสมและไม่มีประสิทธิภาพในเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย ค่าชดเชยความเสียหาย

การกำหนดแนวทางการชดเชยค่าสินไหมหรือค่าเสียหายสำหรับผลกระทบที่เกิดจากการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษหรือกิจกรรมใดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยนำหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงบทลงโทษ (Punitive Damages) เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น การกำหนดแนวทางการชดเชยค่าสินไหมหรือค่าเสียหายสำหรับกรณีเจ้าของโครงการหรือกิจการที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดไว้ในรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของรัฐเสียหายโดยกำหนดให้ชดเชยในอัตราหลายเท่าของจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการดำเนินการตามมาตรการนั้น

คำตอบดังกล่าวนำไปสู่การจัดทำเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นและมีโครงสร้างกฎหมายประกอบด้วย

องค์กรจัดทำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญเนื่องจากเป็นองค์ที่ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายวางแผน และดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในระดับท้องถิ่น ซึ่งผลจากคำตอบมีความสอดคล้องกันในด้านองค์กรในการจัดการควรเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเนื่องจากอยู่ใกล้ชิดในพื้นที่และใกล้ชิดกับปัญหาและประชาชน การบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการรักษาทรัพยากรลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อให้ท้องถิ่นบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน เพื่อร่วมกันอนุรักษ์และดูแลรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการให้กับบุคคล กลุ่มและองค์กรชุมชนในท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องดำเนินการ

โดยการมีคณะกรรมการท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อช่วยทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล/ นายกเทศมนตรี นายกเทศมนตรี เป็นประธาน กรรมการจากภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล/ เทศบาล ผู้แทนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล/ สภาเทศบาล และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล/ ผู้อำนวยการสำนักงานการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาล เป็นกรรมการและเลขานุการ และพนักงานเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล/ เทศบาลที่ได้รับมอบหมาย เป็นผู้ช่วยเลขานุการ และได้นำหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินการ ในรูปแบบของคณะกรรมการภาคประชาสังคมผู้แทนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล/ สภาเทศบาล ผู้แทนจากผู้นำชุมชน ผู้แทนจากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้แทนจากองค์กรเอกชน ผู้แทนจากสภาองค์กรชุมชน ผู้แทนจากครูในชุมชน ผู้แทนจากผู้ประกอบการ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านทรัพยากรธรรมชาติและประชาชนที่เป็นจิตอาสาอีกไม่น้อยกว่า 5 คน เนื่องจากในภาคใต้มีการร่วมตัวของกลุ่มภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายกลุ่ม และแต่ละกลุ่มก็มีความสนใจในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมเพื่อให้มีอำนาจและหน้าที่

การจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตามข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ผู้วิจัยได้ออกแบบเป็นมาตรการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ภายใต้คณะกรรมการท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อให้ประชาชนซึ่งเป็นตัวแทนผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีอำนาจหน้าที่ในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตามหลักการจัดการมีสิทธิในการจัดทำแผนปฏิบัติการการจัดการลุ่มน้ำในเขตที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูความสมบูรณ์ทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและร่วมกำหนดมาตรการในการฟื้นฟูความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพและการพัฒนารูปและการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำทะเลสาบที่เหมาะสมกับการจัดการให้สอดคล้องกับลักษณะสังคมและบริบทของชุมชนท้องถิ่น

การจัดการในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรลุ่มน้ำแบบบูรณาการและการใช้อย่างยั่งยืนเสนอการวางผังที่ดินและกำหนดโซนพื้นที่ ทั้งทางบกและในทะเลเพื่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เสนอเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เสนอการใช้พลังงานทดแทนในพื้นที่

การจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์ในท้องถิ่น กำหนดมาตรการชุมชนในการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะให้เหมาะสมกับศักยภาพทางธรรมชาติ จัดทำข้อตกลงของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินสาธารณะประโยชน์ในท้องถิ่น จัดทำข้อตกลงของชุมชนเพื่อกำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อรักษาธรรมชาติไม่ให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศ เพราะการจัดทำ

ข้อตกลงร่วมกันได้ระหว่างท้องถิ่นกับประชาชนหรือเอกชนแล้ว จะต้องดำเนินการสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนสำหรับการดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแล้ว ประชาชนถึงยินยอมในการเข้าร่วมในการตกลง และเมื่อมีข้อตกลงโดยมีข้อบัญญัติท้องถิ่นรองรับหากทำผิดข้อตกลงก็สามารถดำเนินการเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหายได้

การจัดการน้ำกำหนดมาตรการฟื้นฟูระบบทะเลสาบสงขลาและการไหลเวียนของน้ำในทะเลสาบสงขลาวางแผนและออกแบบการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ กำหนดมาตรการของชุมชนเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาในทะเลสาบสงขลา การควบคุมและป้องกันมลพิษ กำหนดมาตรการของชุมชนเพื่อควบคุมและป้องกันมลพิษ พร้อมทั้งเฝ้าระวังการปล่อยมลพิษ เพื่อการควบคุมมลพิษ

การจัดการควบคุมและป้องกันมลพิษ โดยกำหนดมาตรการของชุมชนเพื่อควบคุมและป้องกันมลพิษ พร้อมทั้งเฝ้าระวังการปล่อยมลพิษเพื่อการควบคุมมลพิษ จัดตั้งศูนย์ประสานงานการควบคุมและป้องกันมลพิษของท้องถิ่น เพื่อประสานหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้ง จักระบบการของเสียครัวเรือน ชุมชน และภาคอุตสาหกรรม เพื่อลดปัญหามลพิษจากขยะจากระบบเก็บรวบรวมของเสียของหน่วยงาน จัดทำข้อตกลงร่วมระหว่างท้องถิ่นกับผู้ก่อมลพิษ (Barber, B. R., 2003, p. 108-145)

นอกจากดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการท้องถิ่นกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังมีรูปแบบของสมาชิกเครือข่ายท้องถิ่นกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีอำนาจหน้าที่ ในการร่วมกำหนดแนวเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์และพื้นที่จัดการอื่นไม่ว่าจะเป็นเขตป่าชุมชนร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องร่วมบริหารจัดการ จัดทำแผนการจัดการ และกิจกรรมดูแลรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ร่วมจัดทำและปรับปรุงกฎระเบียบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นร่วมกับคณะกรรมการท้องถิ่นกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีสิทธิขอใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านตามกฎระเบียบของท้องถิ่นและไม่ขัดข้องต่อกฎระเบียบ

เพื่อการสนับสนุนการดำเนินงานและบริหารจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและของคณะกรรมการท้องถิ่นกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในข้อบัญญัติท้องถิ่นได้กำหนดให้มีกองทุนท้องถิ่นกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล/ เทศบาลตามที่ระเบียบและหนังสือสั่งการกำหนด การระดมทุนสนับสนุนจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เงินชดเชยค่าความเสียหายโดยความยินยอมจากผู้กระทำผิดต่อกฎระเบียบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นโดยให้นำฝากเข้าบัญชีกองทุนท้องถิ่นกลุ่มน้ำทุกครั้ง ที่มีการชดเชย การจัดเก็บเงินค่า

สมาชิกกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตามข้อตกลงและโดยความยินยอมของสมาชิกหรือการรับเงินบริจาค เพื่อการบริหารจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยให้คณะกรรมการท้องถิ่นกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีอำนาจหน้าที่ในกองทุนท้องถิ่นกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข ระเบียบและวิธีการดำเนินงานการใช้เงินกองทุนท้องถิ่นกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พิจารณาการใช้เงินกองทุนท้องถิ่นกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อใช้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ติดตาม รายงาน และประเมินผล การใช้จ่ายเงินกองทุนกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อย่างน้อยปีละสองครั้ง

สรุปอภิปรายผล

การวิจัยกำหนดประเด็นการวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อบัญญัติเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อให้เป็นกฎหมายต้นแบบ คือ องค์การในการจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ ภาครัฐ ที่เป็นองค์กรส่วนกลางที่เป็นองค์กรผู้รักษากฎหมายตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีกฎหมายรองรับในระดับท้องถิ่น

มาตรการการจัดการ มาตรการในการจัดการกลุ่มน้ำที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกิดจากการบริหารที่ไม่มีเอกภาพ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ การสร้างการบริหารที่มีเอกภาพโดยผลักดันให้มืองค์กร กฎหมาย และนโยบายขับเคลื่อน มีระบบข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผน การจัดการกลุ่มน้ำนั้น จะต้องให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีและการดำรงอยู่ โดยภาครัฐและเอกชนเป็นเพียงผู้กระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาในระยะยาว และในบรรดาการจัดการทรัพยากรนั้น การจัดการกลุ่มน้ำ ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดการเพราะมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคม การจัดการกลุ่มน้ำยังมีแนวคิดและหลักการที่สำคัญที่จะส่งเสริมให้การจัดการกลุ่มน้ำนั้นมีความเหมาะสม

ข้อค้นพบการวิจัยในการจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ระบบความสัมพันธ์และการพึ่งพา ความสัมพันธ์ประชาชนกับทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการในขอบเขตกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จะต้องมีความครอบคลุมการมองปัญหาและแก้ปัญหาอย่างเป็นองค์รวม ควรร่วมมือระหว่างประชาชนโดยสร้างเวทีการเรียนรู้ของคนในกลุ่มน้ำเดียวกัน มีการสร้างกระบวนการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในกลุ่มน้ำ พร้อมไปกับการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในบริเวณกลุ่มน้ำ

เพื่อการดำรงชีพ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและ
ทรัพยากรธรรมชาติ

การกระจายอำนาจ การบริหารนับเป็นสิ่งที่คู่ความต่อการอยู่รอดของสังคมหรือองค์กร
เนื่องจากรัฐฝ่ายเดียวไม่สามารถต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีลักษณะของ
ความหลากหลายสูงและไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมประชาธิปไตย การเปิดโอกาสให้ประชาชน
ได้มีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากร หรือสิ่งมีคุณค่าในสังคมก็นับเป็นพื้นฐานของระบบการเมือง
การปกครองแบบประชาธิปไตย

ข้อค้นพบจากการวิจัยพบว่า มาตรการจัดการที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้นยังไม่มีประสิทธิภาพ
เพียงพอที่จะแก้ไขทรัพยากรในกลุ่มน้ำให้ท้องถิ่นเกิดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรจนเป็น
ท้องถิ่นที่น่าอยู่ ทั้งนี้ เนื่องจากยังขาดมาตรการที่เหมาะสมในการจัดการ ได้แก่ มาตรการการมี
ส่วนร่วมของประชาชนด้วยการกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังเพราะเมื่อ
ประชาชนร่วมคิดและเสนอแนะการบริหารทรัพยากรในกลุ่มน้ำให้กับภาครัฐไปแล้ว ภาครัฐใน
ปัจจุบันไม่ได้ดำเนินการต่อเพราะตัวแทนของประชาชนเหล่านั้นไม่มีฐานอำนาจตามกฎหมาย ที่ยัง
ขาดมาตรการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างอื่นที่
เหมาะสม ก็มีได้มีมาตรการที่กำหนดให้ประชาชนที่เป็นผู้ประกอบการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการ
จัดการแต่อย่างใด

สภาพบังคับทางกฎหมาย คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ได้ตั้งขึ้นตาม
พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 สาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องตั้งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำ
แห่งชาติขึ้นมาก็เนื่องว่ามีหน่วยงานกรมทรัพยากรน้ำหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการใช้
การบริหารจัดการ การพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ แต่หน่วยงานในระดับท้องถิ่นยัง
ไม่มีหน่วยงานที่เข้าถึงประชาชนในท้องถิ่น ข้อค้นพบจากการวิจัย จะเห็นได้ว่าแม้ประเทศไทยจะ
ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติขึ้นมาตามกฎหมาย เพื่อทำหน้าที่ในการบริหาร
จัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวมแล้วก็ตาม แต่หากพิจารณาในด้านอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ
ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พบว่า คณะกรรมการดังกล่าวไม่มีอำนาจที่จะบังคับให้หน่วยงานอื่นต้อง
ปฏิบัติตามแนวนโยบายที่วางไว้โดยตรง เพราะคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติดังกล่าว
มีอำนาจหน้าที่เพียงเสนอแนะหรือให้ความเห็นชอบแก่คณะรัฐมนตรีเท่านั้น จึงทำให้
คณะกรรมการดังกล่าวไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากหน่วยงานอื่นๆ อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติ
ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ก็ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการลุ่มน้ำซึ่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่จะมี
คณะกรรมการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามิหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำในเขต
ลุ่มน้ำ มีหน้าที่และอำนาจ จัดทำแผนแม่บทการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา

การฟื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำเสนอ กนช. เพื่อให้ความเห็นชอบ ส่งเสริมและรณรงค์การสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนในการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำ

เมื่อวิเคราะห์ถึงกฎหมายบริหารจัดการลุ่มน้ำต่างประเทศ คือ เครื่องมือออสเตรเลีย มีกฎหมายลุ่มน้ำ (Murray-Darling Basin Act 2007) ของรัฐ South Australia ในเครือรัฐออสเตรเลีย มีรูปแบบของคณะกรรมการในการจัดการลุ่มน้ำอย่างชัดเจนและคณะรัฐมนตรีเห็นชอบและอนุมัติตามที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) เสนอคือ เห็นชอบร่างบันทึกเข้าใจระหว่าง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) กับศูนย์บริหารจัดการน้ำเครือรัฐออสเตรเลีย (International Centre of Excellence in Water Resources Management) และกฎหมายน้ำ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (Philippine Water Code of 1976) โดยให้ท้องถิ่นได้ออกเทศบัญญัติจัดการลุ่มน้ำและการอนุรักษ์แหล่งน้ำของเมืองดาवाว (Watershed Protection, Conservation and Management Ordinance of Davao City) เทศบัญญัติอ้างถึงเป็นกฎระเบียบที่ใช้ในการคุ้มครองอนุรักษ์และอนุรักษ์กฎหมายการจัดการน้ำ วัตถุประสงค์มีการประกาศใช้เพื่อกำหนดขั้นตอนและแนวทางสำหรับการดำเนินงานตามการคุ้มครองลุ่มน้ำกฎหมายอนุรักษ์และการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติตามและบรรลุดุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ดำเนินการโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการท้องถิ่น

ดังนั้น ในงานวิจัยจึงได้กำหนดให้มีองค์กรจัดการลุ่มน้ำระดับท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงคณะกรรมการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้กำหนดให้มีองค์กรการจัดการในระดับท้องถิ่น คือ คณะกรรมการท้องถิ่นเพื่อจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเป็นนอกเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อรองรับคณะกรรมการชุดนี้ให้มีบทบาทอำนาจและหน้าที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ตัวแทนภาคประชาสังคมต่างเข้าร่วมในการจัดการลุ่มน้ำ มีเครือข่าย และสมาชิกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการรักษาทรัพยากรลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมชุมชน เพื่อให้ท้องถิ่นบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน และองค์ประกอบคณะกรรมการในชุดนี้จะเน้นกรรมการจากภาคประชาสังคมจากกลุ่มตัวแทนที่หลากหลายและเกี่ยวข้องกับทรัพยากรในลุ่มน้ำ

นอกจากนี้ได้กำหนดให้มีองค์กรจัดการลุ่มน้ำระดับท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงคณะกรรมการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้กำหนดให้มีองค์กรการจัดการในระดับท้องถิ่น โดยเป็นนอกเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อรองรับท้องถิ่นให้มีบทบาทอำนาจและหน้าที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ตัวแทนภาคประชาสังคมต่างเข้าร่วมในการจัดการลุ่มน้ำ มีเครือข่าย และสมาชิกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการรักษาทรัพยากรลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

เพื่อส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมชุมชน เพื่อให้ท้องถิ่นบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน และองค์ประกอบคณะกรรมการในชุดนี้จะเน้นกรรมการจากภาคประชาสังคมจากกลุ่มตัวแทนที่หลากหลายและเกี่ยวข้องกับทรัพยากรในลุ่มน้ำเพื่อสร้างกลไกการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีบทบาทในการจัดการลุ่มน้ำโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดการปัญหาของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตั้งกล่าวให้เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง ซึ่งการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับเพื่อเป็นสภาพบังคับในการปฏิบัติตาม แต่สภาพบังคับในการจัดการปัญหาทรัพยากรลุ่มน้ำที่ประกอบด้วยรูปแบบที่รวมเอาการจัดการไว้ในกฎหมายฉบับเดียวกันเพื่อให้ง่ายต่อการบังคับใช้ของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องรวมถึงประชาชนที่มีหน้าที่ในการเข้ามาส่วนร่วมและจัดการตามบริบทของท้องถิ่น ในรูปแบบของข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หลักการให้ใช้บังคับข้อบัญญัติเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พ.ศ. ในเขต...(เทศบาล/ อบต.).....เหตุผลโดยที่ปัญหาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีฐานทรัพยากรที่มีความสำคัญ แต่ที่ผ่านมาเกิดความเสื่อมโทรมไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และส่งผลกระทบต่อการใช้สิ่งแวดล้อมที่ดี และส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในพื้นที่ ดังนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร การควบคุมป้องกันมลพิษ การจัดการทรัพยากร มีสิ่งแวดล้อมทางที่ดี และท้องถิ่นเป็นท้องถิ่นน่าอยู่ จึงจำเป็นต้องตรา...(เทศบัญญัติ/ ข้อบัญญัติ)...นี้

โดยมีโครงสร้างกฎหมาย ประกอบด้วยบทบัญญัติจำนวน 20 ข้อ แบ่งออกเป็น 5 หมวด หมวด 1 บททั่วไป หมวด 2 คณะกรรมการท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หมวด 3 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หมวด 4 สิทธิและหน้าที่ของสมาชิกเครือข่ายท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาหมวด 5 กองทุนท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ข้อสรุปของผลการวิจัยนี้เมื่อนำไปสู่การพิสูจน์สมมติฐานการวิจัย ที่กำหนดว่าการบริหารจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาตินั้น จำเป็นที่จะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยมีกฎหมายรองรับเพื่อให้เป็นฐานอำนาจในการใช้อำนาจหน้าที่ในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการ ซึ่งข้อบัญญัติท้องถิ่นออกมารองรับรูปแบบการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ขอบเขตแห่งอำนาจและหน้าที่การบริหารจัดการและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การประสานการดำเนินการจัดการระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาครัฐอื่น กฎหมายรองรับที่จัดทำเป็น

ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบที่มีโครงสร้างของกฎหมายประกอบด้วยการจัดการลุ่มน้ำ อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนและมาตรการที่นำมาใช้ เพื่อเป็นต้นแบบของข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบสำหรับให้เทศบาล/ องค์การบริหารส่วนตำบลได้ใช้เป็นแนวทางในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อไป

สรุปผลการพิสูจน์สมมติฐานการวิจัย ได้ว่า คำตอบที่ได้มาเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้การจัดการปัญหาของชุมชน คือ การมีองค์กรจัดการ มาตรการจัดการ และสภาพบังคับตามกฎหมายที่เหมาะสม พร้อมทั้งมีกฎหมายต้นแบบที่รวมเอาการจัดการปัญหาทั้ง 3 ด้านมาไว้ด้วยกัน เพื่อความสะดวกแก่ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องและประชาชน พบว่า สมมติฐานนั้นมีความถูกต้อง เพราะการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้ง 3 ด้านนั้นจะส่งต่อทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำมีความอุดมสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า ยังมีปัญหาที่จะต้องนำไปสู่การดำเนินการที่เป็นข้อเสนอแนะของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อให้ร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พ.ศ. ที่ได้จัดทำขึ้นนี้หากจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การวิจัยมีข้อเสนอแนะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นำเอาร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พ.ศ. ไปดำเนินการประยุกต์จัดทำเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นของท้องถิ่นตนตามรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เป็นเทศบัญญัติของเทศบาลหรือเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล

2. แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์สาระสำคัญจากผลการวิจัย คือ การจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งหากจะมีการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นการวิจัยขอเสนอแนะให้มีการดำเนินการเพื่อให้เกิดการรับรู้และยอมรับและปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำอันจะเกิดประโยชน์โดยตรงต่อประชาชนในพื้นที่และทำให้ท้องถิ่นมีทรัพยากรที่ยั่งยืน ดังนี้

การให้ข้อมูลข่าวสาร ปัญหาสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น จึงควรมีสถาบันให้มีการส่งเสริมให้ประชาชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงกับปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้ง 3 ด้านมีความรู้ความเข้าใจในปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวม เพื่อให้เกิดความตระหนัก ให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาทั้ง 3 ด้านมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

การมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นปัญหาที่ประชาชนเป็นผู้มีส่วนได้เสียและได้รับผลกระทบโดยตรง เนื่องจากเป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหา และเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา ดังนั้น หากประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ จะทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นลดน้อยลง ส่งผลให้การจัดการสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการตั้งแต่ในกระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผน ตลอดจนการปฏิบัติเพื่อลดปัญหาทั้ง 3 ด้านที่จะเกิดขึ้น อันจะทำให้ทรัพยากรในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการกำหนดสภาพบังคับทางกฎหมาย คือ มีทั้งโทษปรับ โทษจำคุก หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามบทบัญญัติกฎหมายระดับพระราชบัญญัติแต่ขอบเขตแห่งอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีได้เพียงการใช้อำนาจทางปกครองลงโทษปรับกรณีที่มีการฝ่าฝืนหรือละเมิดไม่ปฏิบัติตามข้อบัญญัติท้องถิ่นเท่านั้น จึงเป็นปัญหาของประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายที่ส่งผลให้ประชาชนไม่เกรงกลัวกฎหมาย การวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องให้มีการกำหนดค่าเสียหายที่ผู้ก่อให้เกิดมลพิษจำนวนหลายเท่าจากความเสียหายที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเฉพาะประเด็น โดยเฉพาะการจัดการกลุ่มน้ำเพื่อกำหนดพื้นที่ให้เป็นเขตความมั่นคงด้านอาหาร

รายการอ้างอิง

- กรกฎ ทองชะโฮก. (2555). กฎหมายกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศึกษาในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. *บทบัญญัติเนติบัณฑิตยสภา*, 68(1), 132-152.
- กอบกุล ราชะนาคร และคณะ. (2555). *การปฏิรูปกฎหมายเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพและนวัตกรรมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของอปท.* เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โกวิท พวงงาม. (2557). *การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- เกรียงไกร เจริญชนาวัดน์. (2558). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2539). *รูปแบบองค์กรบริหารการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2549). *บทบาท การกิจ และการดำเนินงานคณะกรรมการลุ่มน้ำ ศึกษากรณีคณะกรรมการลุ่มน้ำสงครามตอนล่าง*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จุมพต สายสุนทร. (2550). *กฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ: การคุ้มครองและการรักษาสิ่งแวดล้อมทางทะเล*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สุณีย์ มัลลิกะมาส. (2545). *รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุณีย์ มัลลิกะมาส และจุฬารัตน์ กิริติภูมิธรรม. (2562). บทความวิชาการ โลกทัศน์ใหม่ทางด้านสิ่งแวดล้อม. *บทบัณฑิตย*, 75(1), 1-23
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). *โครงการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การทบทวนและปรับปรุงแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2556-2559*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- Antonio, G. M., & Vina, L. (1994). The Right to a Sound Environment in the Philippines: The Significance of the Minors Oposa Case. *Review of European Community and International Environmental Law*, 3(4), 246-252.
- Barber, B. R. (2003). *Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age*. Los Angeles: University of California Press.

แนวคิดนิติเศรษฐศาสตร์ในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งและพาณิชย์
The Concept of Law and Economics in Civil and Commercial
Proceedings

คณิน วงศ์ใหญ่ (Kanin Wongyai)

อาจารย์บางส่วนเวลา ภาควิชานิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Part-time Lecturer, Department of Law, Faculty of Political Science and Law,

Burapha University

PhD Candidate in Law, Ramkhamhaeng University

E-mail: kaninwongyai@gmail.com

Received: 13 June 2019

Revised: 21 July 2019

Accepted: 28 October 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนเสนอแนวคิดในพัฒนากฎหมายที่พิจารณาจากประสิทธิภาพของกฎหมาย โดยการศึกษาหลักกฎหมายเฉพาะกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่เป็นกระบวนการอันนำตัวบทกฎหมายให้สามารถบังคับใช้ได้จริงตามเจตนารมณ์และถ้อยคำที่ได้บัญญัติไว้ในสิทธิทางแพ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีแนวคิดในทางอรรถนัยความยุติธรรม เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกันไม่เอนเอียงต่อฝ่ายใด

อย่างไรก็ตาม เพื่อพิจารณาถึงความต้องการพื้นฐานของประชาชนในปัจจุบันนั้น กฎหมายไม่ได้เป็นเรื่องความยุติธรรมเท่านั้นอีกแล้ว ซึ่งความต้องการพื้นฐานของประชาชนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือเรื่อง ปากท้อง การมีรายได้ รายจ่ายที่เหมาะสม โอกาสและการสูญเสียโอกาส อันคือเรื่องเศรษฐกิจที่ความรู้ทางกฎหมายไม่สามารถกำหนดได้ทั้งหมด เมื่อพิจารณาความหมายของเศรษฐศาสตร์ ซึ่งหมายถึง วิชาการใช้หรือการจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ให้ได้ประโยชน์สูงสุด โดยหลักเศรษฐศาสตร์มีการกิมองไปในด้านการให้คุณค่ากับมิติด้าน “ประสิทธิภาพ” เป็นสำคัญ เพราะหากกฎหมายไม่มี

ประสิทธิภาพจะกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในเชิงมหภาคด้วย เช่น การว่างงาน, ปัญหาระดับราคาสินค้า, เงินเฟ้อ, เงินฝืด ซึ่งรวมถึงยังจะเกิดปัญหาที่เกิดทางอ้อมอีกด้วย เช่น ปัญหาอาชญากรรมใน ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

ผู้เขียนจึงได้ศึกษาและเสนอหลักกฎหมายประยุกต์กับหลักเศรษฐศาสตร์ อันจะสามารถช่วยเหลือสนับสนุนกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมาก ซึ่งเรียกว่า นิติเศรษฐศาสตร์ หรือเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ว่าด้วยกฎหมาย เป็นศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาประเด็นสำคัญทางกฎหมาย ทฤษฎีกฎหมาย การตีความกฎหมาย การออกแบบกฎหมาย การประเมินคุณค่า โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้กฎหมายมีประสิทธิภาพและมีความสอดคล้องกับหลักนิติเศรษฐศาสตร์ ดังนี้

1. ผู้เขียนเสนอให้เมื่อการพิจารณาในการบัญญัติกฎหมายหรือการแก้ไขกฎหมาย ต้องให้ มีนักเศรษฐศาสตร์ หรือผู้เชี่ยวชาญทางนิติเศรษฐศาสตร์เป็นผู้ร่วมให้ความเห็นและพิจารณา กฎหมายด้วย

2. ผู้เขียนเสนอให้มีการนำเสนอความรู้นิติเศรษฐศาสตร์มาส่งเสริม โดยนำมาจัดการเรียนการสอน การอบรม และอภิปรายให้กับนักศึกษากฎหมายนักกฎหมาย รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ไม่ว่าจะเป็น ศาล อัยการคดีแพ่ง ทนายความ เจ้าพนักงานบังคับคดี เป็นต้น

3. ผู้เขียนเสนอให้มีการนำหลักนิติเศรษฐศาสตร์มาพิจารณาและใช้กฎหมายวิธีการพิจารณาคดีแพ่งมีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ โดยมีการการวัดและประเมินกระบวนการตามหลักนิติเศรษฐศาสตร์ และการใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น เทคโนโลยี, Big Data เพื่อให้การใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ผู้เขียนเสนอให้มีการนำหลักนิติเศรษฐศาสตร์มาเป็นแนวคิดในการบัญญัติกฎหมาย และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายวิธีการพิจารณาคดีแพ่ง ให้เป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ เช่น การบัญญัติกฎหมายที่กำหนดหน้าที่เพื่อป้องกันเหตุพิพาท เพื่อมิให้เกิดความเสียหายที่มากกว่าภายหลังการพิพาท หรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในเรื่องโทษ หรือผลร้ายต่อผู้ฝ่าฝืนให้เหมาะสมที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบังคับใช้กฎหมาย

กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งจึงไม่ใช่แต่เพียงการอำนวยความสะดวก ไม่เอนเอียงเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงการเยียวยาการแก้ปัญหาทางแพ่งและพาณิชย์ที่เกิดกับคู่ความ บุคคลที่เกี่ยวข้อง ค่าใช้จ่ายของรัฐ รวมถึงปัญหาเศรษฐกิจโดยรวมอีกด้วย อันที่จะทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพาณิชย์มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: นิติเศรษฐศาสตร์, เศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ว่าด้วยกฎหมาย

Abstract

This article proposes legal development and efficiency regarding civil and commercial procedural principles. Such procedural principles apply in accordance with objective and literal as specified in the civil rights. The process has the main objective to uphold justice with the aim to be fair and impartially equality. However, when considering fundamental needs of people, law does not only uphold justice but also reach the demand of public interest. Another aspect is quality of living, balance between income and expense, opportunity and loss. The content of law does not limit all aspects of life. When considering the meaning of economics, these cover the use of limited natural resources in response to human needs with the best interest. The economic principle links with legal effectiveness. If law is not effective enforcement, this will lead to some impacts in macroeconomics. For example, unemployment, goods price, inflation and other indirect problems (criminal problems in property context). Based on this reason, author studies and proposes the combination between law and economics application in order to support legal efficiency called law and economics or the analysis of legal economics. The selected issue of law, legal philosophy, legal interpretation, legal design, and legal assessment are as follows.

1. The author proposes that expertized lawyers and legal economics should work together in legal enactment or legal amendment processes.

2. The author proposes the use of law and economics knowledge in promoting teaching, training, discussing with law students and other people involved in civil and commercial procedures (e.g. courts, civil prosecutors, lawyers, executing officers).

3. The author proposes to take law and economics concept to be applied efficiently in civil and commercial procedures. The assessment is based on law and economic concepts along with the use of instruments to improve law effectiveness, for example, technology, big data etc.

4. The author proposes the law and economics concept applied in legal enactment particularly both civil and commercial and civil procedural codes amendment. In order to increase economic efficiency, legal preventive measures for settling disputes or legal punishment amendments to offenders are two instances to achieve strong legal enforcement.

Civil justice system is not only uphold justice with impartiality but also reconciling civil and commercial problems to all litigants, involved people. It also helps to safe governmental

budget and overall economic systems. All proposed law and economics concept can contribute the legal effectiveness of civil and commercial procedures.

Keywords: Law and Economics, Economic Analysis of Law

บทนำ

บทความนี้ผู้เขียนเสนอแนวคิดในพัฒนากฎหมายที่พิจารณาจากประสิทธิภาพของกฎหมาย โดยการศึกษาหลักกฎหมายเฉพาะกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่เป็นกระบวนการอันนำด้วยทฤษฎีกฎหมายให้สามารถบังคับใช้จริง ตามเจตนารมณ์และถ้อยคำที่ได้บัญญัติไว้ในสิทธิทางแพ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีพื้นฐานแนวคิดไปในทางการอำนวยความสะดวก ยุติธรรม ไม่เอนเอียงต่อฝ่ายใด และเพื่อเป็นกติกาให้สังคมมีความสงบเรียบร้อยเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม เพื่อพิจารณาถึงความต้องการพื้นฐานของประชาชนในปัจจุบันนั้น กฎหมายไม่ได้เป็นเรื่องความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้นอีกแล้ว ซึ่งเมื่อพิจารณาความต้องการพื้นฐานของประชาชนที่สำคัญนั้น คือเรื่อง ปากท้อง การมีรายได้ รายจ่ายที่เหมาะสม โอกาสและการสูญเสียโอกาส อันเป็นเรื่องเศรษฐกิจที่ความรู้ทางกฎหมายไม่สามารถกำหนดได้ทั้งหมดเมื่อเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับเศรษฐกิจการค้า กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดกติกาในเรื่องดังกล่าวไว้แล้ว โดยจะบังคับใช้กฎหมายนั้นก็จะต้องพิจารณากฎหมายวิธีพิจารณาความที่เป็นกระบวนการอันนำด้วยทฤษฎีกฎหมายไปใช้บังคับ โดยกฎหมายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นเป็นกฎหมายมีความสัมพันธ์ส่งผลต่อเศรษฐกิจไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

บทความนี้ผู้เขียนจึงได้ศึกษาหลักกฎหมายประยุกต์กับหลักเศรษฐศาสตร์ อันสามารถจะช่วยเหลือสนับสนุนกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมาก ซึ่งเรียกว่า นิติเศรษฐศาสตร์ (Law and Economics) หรือเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ด้วยกฎหมาย (Economic Analysis of Law) เป็นศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาประเด็นสำคัญทางกฎหมาย ทฤษฎีกฎหมาย การตีความกฎหมาย การออกแบบกฎหมาย การประเมินคุณค่า โดยจากการศึกษาผลว่าการพิจารณาประสิทธิภาพตามหลักเศรษฐศาสตร์นั้น เป็นการพิจารณาผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ โดยนอกจากการพิจารณาเรื่องความเป็นธรรมแล้วยังต้องพิจารณาในแง่ผลลัพธ์ที่มีปัจจัยกับเศรษฐกิจด้วย ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นที่ยอมรับในองค์กรและหน่วยงานสำคัญของโลกแล้วไม่ว่าจะเป็น European Commission on the Efficiency of Justice และธนาคารโลก (World Bank) รวมถึงแนวคิดของนักวิชาการและฝ่ายที่นำกฎหมายมาบังคับใช้อีกด้วย โดยนอกจากกฎหมายจะพิจารณาในแง่ความเป็นธรรมแล้ว กฎหมายควรกำหนดกฎเกณฑ์ในการวัดประสิทธิภาพของกฎหมายที่มีผลต่อเศรษฐกิจในรูปธรรมที่สามารถ

วัดได้ด้วย เช่น การพิจารณาค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี, การพิจารณาระยะเวลาในการดำเนินคดี, การพิจารณาจำนวนเจ้าพนักงานให้เหมาะสมกับงานของการดำเนินคดี เป็นต้น นอกจากนั้นในต่างประเทศยังมีการศึกษา และพัฒนาแนวคิดนี้อย่างแพร่หลายโดยมีจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน การสัมมนา รวมถึงการเป็นสมาคมของนักวิชาการเพื่อศึกษาและพัฒนานิติเศรษฐศาสตร์ (Law and Economics) เช่น American Law and Economics Association เป็นต้นอีกด้วย

ฉะนั้น ผู้เขียนจึงเสนอว่า ในปัจจุบันที่เรื่องเศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญสำหรับประชาชน จึงควรนำหลักกฎหมายประยุกต์กับหลักเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเรียกว่า นิติเศรษฐศาสตร์ (Law and Economics) เข้าช่วยเหลือสนับสนุนการพิจารณากฎหมายและจะทำให้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการนำมาพิจารณากฎหมายที่จะออกในอนาคตอีกด้วย

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

แนวคิดพื้นฐานในเรื่องกฎหมาย คือ เป็นกฎเกณฑ์ที่ทำให้มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคมอยู่ร่วมกันเป็นสังคมด้วยความเรียบร้อยมีสันติสุข โดยมีการออกกฎหมายเพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน กฎหมายจึงเข้ามาอำนวยความสะดวก ยุติธรรม ไม่เอินเอียง คอฝ่ายใด เพื่อให้สังคมมีความสงบเรียบร้อยเป็นสำคัญ แต่ต่อมาเมื่อสังคมซับซ้อนขึ้น ความต้องการพื้นฐานที่ได้จากรัฐนั้น ไม่ได้มีเรื่องความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้นอีกแล้ว แต่รวมถึงความต้องการพื้นฐานคือเรื่องการเงิน อันคือเรื่องเศรษฐกิจ อีกด้วย ซึ่งกฎหมายย่อมมีความสัมพันธ์ส่งผลต่อเศรษฐกิจไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม (สมยศ เชื้อไทย, 2562)

อย่างไรก็ตาม การบัญญัติและการใช้กฎหมายในปัจจุบันของประเทศไทย ยังมิได้นำหลักการที่ยอมรับและมีความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจ คือ “หลักเศรษฐศาสตร์” มาเป็นส่วนสำคัญในการบัญญัติและการใช้กฎหมาย โดยเฉพาะคดีแพ่งที่จะใช้ผ่านวิธีการพิจารณาคดีแพ่ง อันสามารถจะช่วยเหลือสนับสนุนกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การนำ นิติศาสตร์มาพิจารณาร่วมกันกับหลักเศรษฐศาสตร์นั้น ซึ่งเรียกว่า นิติเศรษฐศาสตร์ (Law and Economics) หรือเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ด้วยกฎหมาย (Economic Analysis of Law) เป็นศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาประเด็นสำคัญทางกฎหมาย ทฤษฎีกฎหมาย การตีความกฎหมาย การออกแบบกฎหมาย การประเมินคุณค่าของโดยใช้ระเบียบวิธี (Methodology) ทางเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Neoclassical Economics) เป็นกรอบและเครื่องมือมาตรฐานในการวิเคราะห์ (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2553)

ซึ่งในปัจจุบันนิติเศรษฐศาสตร์ เป็นที่ยอมรับและมีผลกระทบต่อการศึกษาด้านกฎหมายในหลายประเทศ ดังจะเห็นได้จากการที่ โรงเรียนกฎหมายในอเมริกาเหนือยุโรปเอเชียต่างมีอาจารย์

ทางเศรษฐศาสตร์ประจำอยู่ และในปัจจุบันมีนักเศรษฐศาสตร์จำนวนมาก เขียนบทความวิชาการ เชื่อมโยงระหว่างหลักกฎหมายกับหลักเศรษฐศาสตร์ ตัวอย่างของสาขาของกฎหมายที่ได้รับ อิทธิพลจากการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ อย่างเด่นชัดในช่วงแรกคือ กฎหมายการแข่งขัน (Competition Law) หรือกฎหมายป้องกันการผูกขาด (Antitrust Law) ซึ่งได้มีผลต่อมาในเรื่อง กฎหมายแพ่งอื่นๆอีกด้วย เช่น เรื่องสัญญา, ทรัพย์สิน, ละเมิด เป็นต้น (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา ประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ), 2558)

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดของกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง

1. พิจารณาความหมายของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

เมื่อพิจารณาความหมายของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ บทบัญญัติทั้งหลายที่วาง หลักเกณฑ์การดำเนินคดีแพ่ง ซึ่งถือเป็นกฎหมายมหาชนที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างศาลกับ คู่ความ กล่าวคือ เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับบุคคล (คณิต ณ นคร, 2558)

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีเนื้อหาที่ว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลตั้งแต่ การนำคดีขึ้นสู่ศาล การพิจารณา ชี้ขาดตัดสินคดี และการบังคับคดีให้เกิดความถูกต้องและเป็น ธรรม จึงจะบรรลุผลตามสิทธิและหน้าที่ที่บุคคลมีอยู่ตามกฎหมายแพ่ง โดยอาศัยอำนาจในการ บังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเจ้าพนักงานอื่น (ไพโรจน์ วายุภาค, 2561)

สรุป คือ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ บทบัญญัติทั้งหลายของรัฐที่กำหนด กระบวนการต่างๆ เพื่อให้สิทธิและหน้าที่ที่คู่ความในคดีที่มีอยู่ตามกฎหมายแพ่งได้บรรลุผล

2. พิจารณาภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ตามแนวคิดของนักกฎหมายเห็นว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นเรื่องการบังคับให้ เกิดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแพ่ง โดยมีภารกิจดังต่อไปนี้ (คณิต ณ นคร, 2558)

1) ภารกิจในการยกเลิกการช่วยเหลือตนเอง

ตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นการทำให้สิทธิของคู่ความที่มีในทางแพ่ง สามารถบังคับให้เกิดขึ้นได้จริง โดยรัฐจำต้องเข้าควบคุมโดยศาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อระงับข้อพิพาทกันเองระหว่างบุคคล อันอาจใช้กำลังหรือวิธีการที่ไม่เหมาะสมในการรักษาสิทธิ ของตนเอง ซึ่งวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นกระบวนการทางกฎหมายที่มาแทนที่ “การช่วยเหลือ ตัวเอง” ของประชาชน แล้วแทนที่ด้วยกระบวนการตามกฎหมายของรัฐแทน

2) การกึ่งในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการพัฒนากฎหมาย

เนื่องด้วยกฎหมายไม่ว่ากฎหมายใดก็ตามเป็นกระบวนการเพื่อให้สังคมมีความเป็นปกติสุข การกึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็คือ “การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม” ด้วย

นอกจากนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยังเป็นการพัฒนากฎหมายที่บัญญัติไว้คลุมเครือหรือไม่บริบูรณ์ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 4 ยังบัญญัติเกี่ยวกับการใช้กฎหมายว่า “เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับแก้คดี ให้ศาลวินิจฉัยคดี ตามจารีตประเพณี หากไม่มีกฎหมายจารีตประเพณีก็ให้ใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งและหากไม่มีตามที่กล่าวมา ให้ใช้หลักกฎหมายทั่วไป” อันแสดงให้เห็นว่า การใช้อำนาจการพิจารณาคดีของศาล โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้ จะพัฒนากฎหมายเพื่อให้สิทธิและหน้าที่ในทางแพ่ง เกิดขึ้นได้จริง

3) การกึ่งเฉพาะ

ดังที่กล่าวมาแล้วใน 2 การกึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งข้างต้น คือ การกึ่งในการยกเลิกการช่วยเหลือตนเอง และการกึ่งในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการพัฒนากฎหมาย นั้นอันเป็นการกึ่งทั่วไปแล้ว กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยังมีการกึ่งเฉพาะที่ขึ้นกับเนื้อหาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น เช่น คดีเกี่ยวกับสิทธิของสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัวก็ดี ศาลมีอำนาจหน้าที่ที่จะกระทำเพื่อ “ประโยชน์แห่งความยุติธรรม” ได้ เช่น การเรียกพยานหลักฐานมาแสดงตามที่จำเป็น เพราะในคดีเกี่ยวกับสิทธิของบุคคล และสิทธิทางครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญของประเทศที่ รัฐไม่อาจจะละเลยนิ่งเฉยได้ เป็นต้น

นอกจากการกึ่งข้างต้นแล้วการดำเนินคดีในศาล เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมตามกฎหมาย ก็มีการกำหนดหลักสำคัญ 6 ประการ เป็นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมด้วย คือ 1. สะดวก 2. รวดเร็ว 3. ยุติธรรม 4. ไม่ลำเอียง 5. สิ้นเปลืองน้อย 6. ไม่ค่อยโอกาสอีกด้วย (ไพโรจน์ วายุภาค, 2561)

จากแนวคิดข้างต้นพิจารณาได้ว่า การพิจารณาคดีทางแพ่งนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดให้มีกฎหมายที่เป็นธรรมและตอบสนองการมีหน้าที่และการใช้สิทธิทางแพ่งของประชาชน โดยมีหลักการบริหารงานยุติธรรมเข้ามาเพิ่มเติมแต่ก็ยังไม่ได้นำหลักทางเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์ถึงประสิทธิภาพกฎหมายแต่อย่างใด

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์

1. พิจารณาคความหมายของเศรษฐศาสตร์

เมื่อพิจารณาคความหมายของเศรษฐศาสตร์ หมายถึง วิชาการใช้หรือการจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ให้ได้ประโยชน์สูงสุด หรือ วิชาการใช้

ศึกษาถึงทางเลือกต่างๆไม่ว่าบุคคล ธุรกิจ รัฐบาล หรือสังคม ไปใช้ประกอบการตัดสินใจในการจัดการทรัพยากร (ณัฏฐ กุณิศ, 2555)

2. พิจารณาความสัมพันธ์ของภารกิจของกฎหมายกับหลักเศรษฐศาสตร์

เมื่อในทางหลักนิติศาสตร์ให้คุณค่ากับมิติด้าน “ความยุติธรรม” ของกฎหมายเป็นสำคัญ มองกฎหมายเป็นเครื่องมือในการผดุงความยุติธรรมของสังคม โดยกำหนดกรอบกติกาว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ปกป้องสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล สร้างกลไกในการยุติข้อพิพาทและความขัดแย้งอย่างสันติและเป็นธรรม และลงโทษผู้กระทำความผิดให้สาสมแก่ความผิดที่ก่อเพื่อคืนความเป็นธรรมและศีลธรรมแก่ผู้เสียหายและสังคม

ส่วนหลักเศรษฐศาสตร์มีภารกิจมองไปในด้านการให้คุณค่ากับมิติด้าน “ประสิทธิภาพ” (Efficiency) เป็นสำคัญ ซึ่ง “ประสิทธิภาพ” หมายถึง การที่สังคมได้รับประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรที่มี เช่น สามารถผลิตสินค้าและบริการในจำนวนที่ต้องการด้วยต้นทุนต่อหน่วยต่ำที่สุด เป็นต้น สังคมปรารถนาการจัดสรร

ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Allocative Efficiency) เพราะเป็นการเพิ่มระดับสวัสดิการของสังคมให้สูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (Maximizing Social Welfare)

ในเรื่องการจัดการของรัฐ นักเศรษฐศาสตร์เห็นว่าการใช้หลักเศรษฐศาสตร์เป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด และนำพาสังคมไปสู่ระดับสวัสดิการของสังคมสูงสุด (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2553)

ฉะนั้นนิติเศรษฐศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ที่ให้คุณค่าสูงยิ่งต่อมิติด้านประสิทธิภาพของกฎหมาย ระบบกฎหมาย ควบคู่กับการอำนวยความสะดวก

อย่างไรก็ตาม แม้วานิติเศรษฐศาสตร์จะให้มุมมอง แก่การปฏิรูประบบกฎหมายก็ตาม การปฏิรูประบบกฎหมายยังมีภาพรวมยังจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงมิติอื่นๆ อีกมาก และต้องคำนึงถึงบริบทด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคมซึ่งอาจแตกต่างกันสาระสำคัญได้ โดยการใช้พัฒนาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ในการวิเคราะห์กฎหมาย เป็นเครื่องมือเติมเต็ม (complement) แต่ไม่ได้ทดแทน (substitute) หลักกฎหมายทั้งหมด (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ, 2558)

3. พิจารณาความสัมพันธ์กับกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งกับเศรษฐกิจ

เมื่อการพิจารณาคดีแพ่งและพาณิชย์เป็นกระบวนการรัฐที่ให้สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในทางแพ่งและพาณิชย์ โดยเฉพาะในเรื่องการเงิน อันเป็นปากท้องและปัจจัยสำคัญของประชาชน และหากมีข้อพิพาทขึ้นการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพในทางแพ่งและพาณิชย์

โดยกฎหมายไม่เพียงแต่ต้องมีความเป็นธรรมเท่านั้น ต้องมีกระบวนการที่ประชาชนควรต้องเข้าถึงได้ง่าย ต้องมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมและมีความรวดเร็วอันจะทำให้เจ้าหน้าที่ได้รับชำระหนี้เร็วขึ้นจะสามารถเยียวยาความเสียหายทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการชำระหนี้ไม่ครบถ้วนหรือชำระหนี้ไม่ตรงกำหนดเวลา เนื่องจากระบบการเศรษฐกิจนั้น จะต้องมีการถือเงินไว้ แม้การถือเงินนั้นจะไม่ได้ผลตอบแทนใดๆ ก็ตาม ซึ่งการถือเงินนั้นจะแบ่งตามทฤษฎี ความต้องการถือเงิน 3 ลักษณะ ดังนี้

1) ทฤษฎีความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวัน

ทฤษฎีนี้เห็นว่า ในกิจการหรือผู้ผลิตจำเป็นต้องมีสินค้าอยู่ในคลังจำนวนหนึ่งเพื่อจะสามารถส่งมอบให้กับลูกค้าได้ทันทีในยามที่ลูกค้าสั่ง เงินก็เช่นเดียวกัน ผู้บริโภคหรือผู้ผลิตจะต้องถือเงินไว้จำนวนหนึ่ง เพื่อใช้จ่ายซื้อสินค้าและบริการได้ทันที

2) ทฤษฎีความต้องการถือเงินเพื่อสำรองการใช้จ่ายฉุกเฉิน

ทฤษฎีนี้เห็นว่า แม้บุคคลจะสามารถคาดคะเนกระแสรายได้และกระแสรายจ่ายได้อย่างแน่นอน แต่ความเป็นจริงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมีความไม่แน่นอน ในแต่ละเวลารายได้ที่ได้รับอาจไม่ตรงเวลา หรือ อาจมีสถานการณ์ที่ต้องใช้เงินไม่คาดคิด เช่น กรณีเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาโรค ดังนั้นจึงควรมีเงินเพียงพอต่อสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนอันน่าจะเกิดขึ้นนี้เพราะเงินส่วนนี้เป็นเงินที่ต้องชำระในทันที โดยจำนวนเงินส่วนนี้มักจะขึ้นกับรายได้กับเงินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

3) ทฤษฎีความต้องการถือเงินเพื่อเสี่ยงหากำไร

อุปสงค์ในการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวัน และเพื่อสำรองการใช้จ่ายฉุกเฉิน เป็นความต้องการเพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เพราะฉะนั้นจึงเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการถือเงินเป็นอย่างแคบเป็นส่วนใหญ่ แต่ทฤษฎีความต้องการถือเงินเพื่อเสี่ยงหากำไรเป็นการถือเงินเพื่อเป็นการสะสมค่าที่จะคำนึงถึงอัตราดอกเบี้ยและอัตราผลตอบแทนจากการถือเงิน (รัตนสาขกณิต, 2544)

นอกจากนั้น ระยะเวลาในการผลิต สินค้าหรือบริการ นั้นถือเป็นปัจจัยในการผลิตด้วยเช่นกัน อันจะตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อได้เหมาะสมและทันทั่วทั้งที่ นอกจากนั้นระยะเวลาในการผลิตยังกระทบต่อต้นทุนในการผลิตด้วย ซึ่งต้นทุนในการผลิตทางเศรษฐศาสตร์นั้นมีอยู่หลายประการ ดังนี้

1) ต้นทุนที่ชัดเจน (Explicit cost)

หมายถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายในการผลิตและต้องจ่ายเป็นตัวเงิน เช่น ค่าจ้าง ค่าวัตถุดิบ ดอกเบี้ยเงินกู้ เป็นต้น

2) ต้นทุนที่ไม่ชัดเจน (Implicit cost)

หมายถึง ต้นทุนแฝง หรือค่าใช้จ่ายในการผลิตที่ไม่ต้องจ่ายเป็นเงินให้ใคร เช่น เงินสะสมที่นำมาลงทุน, การที่เจ้าของกิจการนำทรัพย์สิน เช่น บ้าน หรือรถยนต์ของตนมาใช้ในการกิจการ

3) ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity cost)

หมายถึง ผลประโยชน์สูงสุดที่ผู้ผลิตต้องสูญเสียทางเลือกอื่น เพราะไม่สามารถนำปัจจัยการผลิตมาผลิตสินค้าหรือบริการ หรือ มูลค่าสูงสุดที่ต้องเสียไปเพราะ ผู้ผลิตไม่ได้เลือกสิ่งนั้น เช่น ผู้ผลิตมีโอกาสที่จะขายสินค้าได้ 3 ล้านชิ้นต่อเดือน แต่เมื่อผู้ผลิตรายนั้นไม่มีความสามารถทางการเงินพอหรือ ไม่มีระยะเวลาที่จะผลิตได้ทัน ผู้ผลิตจึงผลิตได้เพียง 1 ล้านชิ้นต่อเดือนเท่านั้น ทำให้เสียโอกาสที่จะขายสินค้าได้ไป 2 ล้านชิ้น

4) ต้นทุนด้านสังคม (Social cost)

หมายถึง ต้นทุนที่ผู้ผลิตมิได้เป็นผู้จ่ายเอง แต่เป็นรายจ่ายที่ สังคมต้องมารับผิดชอบด้วย เช่น ค่าใช้จ่ายรัฐบาลที่ต้องบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น (สุสดี นิลสมัคร, 2557)

เมื่อพิจารณาปัญหาจากค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่ไม่เหมาะสมและการที่เจ้าหน้าที่ได้รับชำระหนี้ล่าช้ากับหลักแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์แล้วนั้น จะส่งผลให้เจ้าหน้าที่ ไม่มีเงินอย่างเพียงพอที่จะใช้จ่ายประจำ ใช้จ่ายฉุกเฉิน และใช้จ่ายเพื่อการลงทุนแสวงหากำไรต่อไป ซึ่งปัญหานี้เรียกว่าปัญหาการขาดสภาพคล่อง (illiquid) และยังรวมถึงกระทบต่อสังคมด้วย ซึ่งปัญหาการขาดสภาพคล่องนี้หากมีความรุนแรง จะส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ถึงบุคคลในระบบเศรษฐกิจทั้งระบบ โดยผู้วิจัยจะยกตัวอย่างผลที่เกิดจากปัญหาการขาดสภาพคล่องอย่างรุนแรงที่เกิดขึ้นในประเทศไทยครั้งวิกฤตการณ์ปี 2540 ซึ่งธุรกิจน้อยใหญ่พากันล้มละลาย เนื่องจากไม่มีทรัพยากรการเงินหล่อเลี้ยงธุรกิจ เนื่องจากสถาบันการเงินไม่กล้าปล่อยสินเชื่อ และอีกด้านหนึ่งคือผู้บริโภคไม่มีอำนาจในการบริโภคสินค้า หรือบริการ

นอกจากนั้นในระบบเศรษฐกิจในเชิงมหภาคนั้น ด้วยหน้าที่ของรัฐจะการกำหนดเป้าหมายของระบบเศรษฐกิจไว้แล้ว เพื่อให้ไม่ให้เกิดปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น การกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจเพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน, แก้ปัญหาระดับราคาสินค้า รวมถึงการกำหนดเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม, 2547, หน้า 229-239) ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าหากมีการดำเนินคดีแพ่งที่ไม่มีประสิทธิภาพ ก็ย่อมจะเกิดปัญหาทำให้ระบบเศรษฐกิจเชิงมหภาคเสียหายไปด้วย รวมถึงยังจะเกิดปัญหาที่เกิดมาทางอ้อม อีกด้วยคือปัญหา อาชญากรรม โดยเฉพาะการกระทำผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินอีกด้วย จนสุดท้ายปัญหานั้นเป็นภาระของรัฐที่ต้องจัดหาสวัสดิการให้อีก

แนวคิดของของกระบวนการกระบวนการพิจารณาคดีแฟ่ง กับหลักเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบัน

1. แนวคิดนิติเศรษฐศาสตร์ ในการพัฒนากฎหมาย

แนวคิดในนิติเศรษฐศาสตร์ได้เริ่มเกิดขึ้นในยุคปี ค.ศ. 1910-1920 เกิดข้อพิจารณาในเรื่องข้อพิพาทที่เกิดขึ้น กระบวนการทางกฎหมายนั้นไม่ตอบสนองถึงประสิทธิภาพ และระยะเวลาในการดำเนินการที่เหมาะสม กฎหมายยังเป็นเรื่องของความเป็นธรรมของกลุ่มความ ศีลธรรม ศาสนา และสังคม จึงเริ่มมีการนำหลักเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกฎหมายเท่านั้น เมื่อได้มีการเข้าใจ ยอมรับและมีความเชื่อต่อมากว่ากฎหมายที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องครอบคลุมถึงเศรษฐกิจด้วย ด้วยเหตุดังกล่าวหลักกฎหมายจึงมีแนวคิดและบุคลิกที่เปลี่ยนไป กฎหมายนั้นจะพิจารณาโดยนำหลักเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์ประกอบด้วย การนำนิติเศรษฐศาสตร์นี้จะไม่ใช่หลักเดียวที่จะนำมาพิจารณากฎหมาย แต่ยังคงต้องพิจารณากฎหมายจากกรอบแนวคิดเรื่องความเป็นธรรม, สังคม และควมมีคุณค่าของกฎหมายอยู่ด้วย (Lewis Kornhauser, 2017)

เศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ว่าด้วยกฎหมาย (Economic Analysis of Law) เป็นการเข้ามาตอบปัญหาของกระบวนการทางกฎหมายสำคัญสองคำถามคือ ประสิทธิภาพของกฎหมายที่มีต่อคู่ความ มีหรือไม่ และ อีกหนึ่งคำถามคือ ผลของกฎหมายนั้นเป็นไปตามที่สังคมต้องการหรือไม่ ซึ่งทั้งสองคำถามย่อมต้องนำหลักเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์มาวิเคราะห์ และการใช้กฎหมายต้องมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์ผล (Louis Kaplow and Steven Shavel, 1999)

นอกจากนั้น การนำหลักนิติเศรษฐศาสตร์นั้น มาบังคับก็จะต้องพิจารณาถึงหลักเศรษฐศาสตร์ ที่มีผลต่อ ราคาสินค้า, ผลประโยชน์, ตลาดการค้า ด้วยที่รัฐจะต้องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่เหมาะสม เช่น การป้องกันเรื่องการผูกขาดทางการค้า, การป้องกันผู้มีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาไม่ให้ถูกละเมิดหรือทำซ้ำได้ ซึ่งการมีกฎหมายนั้นจะต้องนำเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์เพื่อจะพิจารณากฎหมายด้วย (Winter, Harold, 2017)

การนำเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ว่าด้วยกฎหมายเป็นการวัดประสิทธิภาพและ ความสำเร็จที่ชัดเจนของกฎหมายนั้นได้ อีกทั้งยังสามารถใช้ทำนาย วิเคราะห์ผลดีผลร้ายที่จะเกิดขึ้นของกฎหมายนั้นที่มีต่อระบบเศรษฐกิจอีกด้วย หลักนิติเศรษฐศาสตร์จึงได้ใช้อย่างประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับทั้งในสหรัฐอเมริกา แพร่หลายประเทศอื่นด้วย ตัวอย่างเช่น การมีกฎหมายควบคุมดูแลเรื่องคุณภาพการผลิตสินค้าให้แก่ผู้บริโภค จะสร้างประโยชน์สูงสุดให้กับกระบวนการทางกฎหมายและลดค่าใช้จ่าย ในสามทาง ทางที่หนึ่งคือการทำให้สินค้ามีมาตรฐานและปลอดภัย ทางที่สองจะคุ้มครองการรับผิดชอบของผู้ผลิตที่มีต่อผู้บริโภค ทางที่สามจะช่วยจำกัดความเสียหายที่จะเกิดจากสินค้าได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาผลทั้งสามทางก็จะทำให้ลดปัญหาข้อพิพาทระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคได้ รวมถึงจำกัดความรับผิดชอบไม่ให้มีเหตุร้ายแรงเกิดขึ้น เมื่อลดข้อพิพาทก็ย่อมจะลดค่าใช้จ่าย และลด

ข้อพิพาทที่จะเข้าสู่ระบบยุติธรรมได้ ซึ่งรัฐก็ได้รับประโยชน์ด้วย และอีกตัวอย่าง เช่น การมีกฎหมายควบคุมสิ่งแวดล้อม ที่กำหนดให้ต้องมีตัวกรองอากาศ ที่ได้มาตรฐานก่อนที่จะปล่อยควันออกจากโรงงาน ย่อมจะทำให้รัฐลดค่าใช้จ่ายในการบำบัดสิ่งแวดล้อมน้อยลง และลดภาระความเสี่ยงที่โรงงานจะต้องรับผิดชอบที่เกิดจากการปล่อยมลพิษด้วย (Cooter, Robert and Ulen, Thomas, 2016)

2. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในการบังคับคดีในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป (EU)

จากการแนวคิดเดิมที่การบังคับคดีเป็นการดำเนินการเพื่อให้คู่ความการบังคับตามคำพิพากษาเท่านั้น แต่เมื่อนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 ได้มีแนวคิดจากชาติตะวันตกเริ่มมีแนวคิดว่าการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมถือเป็นภารกิจสำคัญของรัฐ ที่จะดำเนินการโดยคำนึงถึงกฎหมายอย่างเดียวไม่ได้ แต่จะต้องดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพด้วย และมีการก่อตั้ง European Commission on the Efficiency of Justice ต่อไปผู้เขียนเรียกว่า CEPEJ ขึ้นมา ซึ่งแนวคิดในเรื่องประสิทธิภาพนี้ รวมถึงประสิทธิภาพในการบังคับคดีแฝงด้วย โดยได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดดั้งเดิมของวิธีพิจารณาความแพ่ง (European Commission for the Efficiency of Justice, 2019) จากวิธีพิจารณาแบบเอกชนนิยมเปลี่ยนสู่แนวคิดแบบรัฐสวัสดิการ ซึ่งมองว่ารัฐมีหน้าที่ดูแลสวัสดิการของประชาชน ซึ่งรวมถึงการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เป็นผลให้รัฐจะต้องกำหนดนโยบาย และบัญญัติกฎหมายให้บรรลุผลนี้ด้วย (วรรณชัย บุญบำรุง, 2556)

เนื่องด้วยการบังคับคดีเป็นกระบวนการที่ไม่ได้ผลเฉพาะในเรื่องความยุติธรรมเฉพาะเจ้าหน้าที่และลูกหนี้เท่านั้น แต่ถือเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม ซึ่งการบังคับคดีก็เป็นกลไกสำคัญของเศรษฐกิจ ถือเป็นภารกิจ ผลักดันเศรษฐกิจรัฐ และถือเป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับระบบเศรษฐกิจ ไม่ใช่งานด้านกฎหมายอย่างเดียวเหมือนที่ผ่านมา

แม้สหภาพยุโรป ประกอบด้วย ประเทศในยุโรปหลายประเทศ หลายระบบกฎหมาย แต่ก็ได้มีการคณะกรรมการส่วนกลางที่กำหนดนโยบาย และได้ทำการวิจัย เก็บ สถิติข้อมูล พร้อมทั้งเสนอแนะการดำเนิน ในระบบกระบวนการยุติธรรม ตามแนวนโยบายของ CEPEJ เพื่อพัฒนากฎหมายให้มีประสิทธิภาพ

อนึ่ง ประสิทธิภาพของการบังคับคดีนี้ ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม และเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตาม มาตรา 6 ของ the European Convention on Human Rights ที่จะต้องดำเนินกระบวนการยุติธรรม อย่างเป็นธรรม ด้วยระยะเวลาที่สมเหตุสมผล และยังต้องคุ้มครองสิทธิส่วนตัวของกลุ่มความด้วย

ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลประสิทธิภาพของการบังคับคดีเป็นเรื่องที่ยากเนื่องจากการดำเนินการบังคับคดีนั้น ไม่ได้ดำเนินการด้วยตัวเอง แต่จะขึ้นอยู่กับคู่ความฝ่ายชนะคดีที่จะต้องดำเนินการต่อไป CEPEJ จึงได้วิจัยโดยพิจารณาจาก องค์การบังคับคดี และเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งควรจะดำเนินการบังคับคดีในระยะที่สมเหตุ ให้เป็นไปตาม the European Convention on Human Rights โดยมีการศึกษาข้อมูล ดังนี้

1) ศึกษาสถานะของเจ้าพนักงานบังคับคดีของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

เนื่องด้วยในประเทศสมาชิก สหภาพยุโรปมีหลากหลายประเทศ เจ้าพนักงานบังคับคดี จึงมีความแตกต่างกัน โดยมีทั้งที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ประเทศ อิตาลี, ประเทศรัสเซีย, ประเทศตุรกี เป็นต้น มีทั้งประเทศที่เจ้าพนักงานบังคับคดี เป็นพนักงานวิชาชีพเอกชน เช่น สหพันธรัฐฝรั่งเศส, ประเทศเนเธอร์แลนด์, ประเทศโปแลนด์ เป็นต้น และยังมีประเทศมีเจ้าพนักงานบังคับคดีแบบระบบผสมซึ่งมีเจ้าพนักงานบังคับคดีทั้งที่เป็นเจ้าพนักงานรัฐ และเจ้าพนักงานวิชาชีพเอกชนผสมกัน เช่น ประเทศอังกฤษ, สหพันธรัฐเยอรมัน, ประเทศสเปน เป็นต้น

2) ศึกษาความชำนาญของพนักงานบังคับคดีของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

ความชำนาญของพนักงานบังคับคดีเป็นเรื่องที่สำคัญ เนื่องจาก พนักงานบังคับคดีจะต้องดำเนินการบังคับคดีอย่างเหมาะสม และต้องรับผิดชอบคำสั่งโดยในยุโรป เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องมีระดับความสามารถ เช่นเดียวกับ ผู้พิพากษา และทนายความ โดยได้กำหนดมาตรฐาน the CEPEJ European Standards on execution แห่ง โดยกำหนดมาตรฐานของพนักงานบังคับคดีไว้หลายประการ เช่น จะต้องมียศกรวิชาชีพที่ควบคุม, มีความรู้ทางกฎหมาย กฎระเบียบ, มีศีลธรรม, รักษาความลับของลูกหนี้ในการบังคับคดี, ดำเนินการบังคับคดีภายในระยะเวลาที่เหมาะสม เป็นต้น

3) ศึกษาจำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

การดำเนินการทางกฎหมายจำนวนปริมาณผู้ดำเนินการย่อมควรต้องกับปริมาณบุคคลกรด้วย ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ หรือเอกชนก็ตาม ในช่วงระยะเวลาระหว่าง ปี ค.ศ. 2004 ถึง ค.ศ. 2012 จำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ โดยในปี ค.ศ. 2012 นั้นโดยเฉลี่ยในประเทศสหภาพยุโรปมีเจ้าพนักงานบังคับคดี 6.8 คน ต่อประชากร 100,000 คน โดยเพิ่มขึ้นจากปี ค.ศ. 2010 มีเจ้าพนักงานบังคับคดี 5.2 คน ต่อประชากร 100,000 คน ตามการเติบโตของเศรษฐกิจ

4) ศึกษากระบวนการในการตรวจสอบประสิทธิภาพของการบังคับคดีของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

ในการบังคับคดีจะมีประสิทธิภาพได้ จะต้องมีการตรวจสอบการบังคับคดี โดยการศึกษาประเทศในสหภาพยุโรป มีการตรวจสอบอยู่สองวิธีคือ การตรวจสอบโดยเจ้าพนักงานตรวจสอบการดำเนินการบังคับคดี โดยเฉพาะกับการตรวจสอบการบังคับคดีระบบ โดยการตรวจสอบนี้จะตรวจสอบทั้ง สถิติข้อมูล การสอบสวนโดยเมื่อพิจารณาข้อมูลแล้ว พบว่าประเทศใหญ่ เช่น สหพันธรัฐฝรั่งเศส, สหพันธรัฐเยอรมัน และประเทศรัสเซีย มีการตรวจสอบประสิทธิภาพในการบังคับคดีทั้งสองวิธี เช่น สถิติการถูกทำโทษและร้องเรียน เป็นต้น

5) ศึกษาระยะเวลาการในบังคับคดีของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

การตรวจสอบประสิทธิภาพในการบังคับคดีนั้น จะต้องมีการตรวจสอบและตกเดือนในเรื่อง กรอบระยะเวลาในการบังคับคดี ซึ่งจะขึ้นอยู่กับขั้นตอนในการบังคับคดี และขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งระยะเวลาในการบังคับคดีนี้เป็นประโยชน์แก่คู่ความที่ต้องการการจัดการอย่างเหมาะสม (European Commission for the Efficiency of Justice, 2009)

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีแพ่ง ที่มีผลต่อเศรษฐกิจโลก ตามนโยบายของธนาคารโลก (World Bank)

เมื่อการบังคับคดีนั้นเป็นเรื่องสำคัญ และเป็นขั้นตอนหนึ่งในการประกอบธุรกิจธนาคารโลก (World Bank) จึงจัดอันดับความสะดวกของประเทศที่จะดำเนินธุรกิจ (Doing Business) โดยพิจารณาถึง ประสิทธิภาพของการบังคับให้เป็นไปตามข้อตกลง (Enforcing Contracts) เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดจากตัวชี้วัดทั้งหมด 11 ตัวชี้วัด ซึ่งประสิทธิภาพนี้ย่อมรวมถึงประสิทธิภาพของกระบวนการดำเนินคดีแพ่งด้วย โดยธนาคารโลกกำหนดตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมในเรื่องระยะเวลาการดำเนินการในชั้นศาลและชั้นบังคับคดีโดยการนับระยะเวลาเป็นรายวัน และการพิจารณาต้นทุนเป็นตัวเงินที่ใช้จ่ายไปในการดำเนินการ โดยกำหนดระดับที่เหมาะสมและมีการจัดอันดับทุกประเทศในโลก

เมื่อธนาคารโลกเห็นว่าประสิทธิภาพในการดำเนินคดีแพ่ง ไม่ว่าจะเป็นต้นทุน และระยะเวลาในการดำเนินการมีความสำคัญแล้ว การดำเนินคดีของประเทศไทยจึงควรเพิ่มประสิทธิภาพโดยพิจารณาแนวทางของธนาคารโลกที่เป็นหน่วยงานทางเศรษฐกิจที่น่าเชื่อถือและเป็นสากลนี้ โดยผลของรายงานนี้เป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาดัดสินใจของรัฐอื่นหรือบริษัทข้ามชาติที่จะเข้ามาดำเนินธุรกิจและลงทุนในประเทศด้วย (World Bank, 2019)

4. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในการประชุมระหว่างประเทศเรื่องการบังคับคดีแพ่งที่หน่วยงานรัฐของประเทศไทยเข้าไปมีส่วนร่วม

การประชุมระหว่างประเทศเรื่องการบังคับคดีแพ่งในบริบทของการผนวกรวมตัวทางเศรษฐกิจที่เป็นพลวัต (International Conference on Enforcement of Civil Judgment in the Context of Dynamic Regional Economic Integration) ระหว่างวันที่ 26-29 กรกฎาคม 2558 ณ โรงแรมสุโกศล กรุงเทพมหานคร ได้มีการแสดงกลยุทธ์และวิธีการปฏิบัติ จากหลายหน่วยงานและหลายประเทศ อาทิ เช่น ผู้บริหารของธนาคารโลก, ตัวแทนของรัฐจาก ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน, ประเทศสิงคโปร์, ประเทศมาเลเซีย รวมถึงประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคอาเซียน รวมถึงตัวแทนของประเทศไทยด้วย ได้ประชุมโดยมีแนวทางการบังคับใช้กฎหมายโดยวิธีการบังคับคดีโดยการเสนอกลยุทธ์ และแนวปฏิบัติที่ดีเลิศ เพื่อให้การบังคับคดีมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นที่ชัดเจนว่ากระบวนการบังคับคดี นั้นจะมีใช้กระบวนการที่พิจารณาข้อกำหนดเป็นสำคัญอย่างเดียวนั้นเช่นเดิมในอดีตแล้ว แต่จะเป็นกระบวนการที่ต้องพิจารณาประสิทธิภาพเป็นสำคัญ โดยนำกฎหมาย และวิธีการจัดการต่างๆ มาสนับสนุนกระบวนการบังคับคดีต่อไป โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น การกำหนดระยะเวลาในขั้นตอนต่างๆ, การใช้เทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการ, การควบคุมค่าใช้จ่าย รวมถึงการกำหนดมาตรฐานของการบังคับคดีโดยมีการควบคุมคุณภาพด้วย (กรมบังคับคดีและกระทรวงยุติธรรม, 2558)

5. แนวทางที่เสนอให้พิจารณาการพัฒนากฎหมาย ของสถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

จากการวิจัยของสถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งเสนอต่อคณะกรรมการกฤษฎีกาในเดือนธันวาคม 2557 นั้นได้เสนอเรื่องการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (Regulatory Impact Assessment หรือ RIA) ซึ่งเป็น กระบวนการที่ใช้ในการตรวจสอบและประเมินผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการบัญญัติกฎหมาย ซึ่งพบว่าการบัญญัติกฎหมายควรมี การกำหนดกรอบและวิธีการในการประเมินผลกระทบของกฎหมายที่ง่าย ชัดเจน ไม่ควรเป็นการตั้งคำถามกว้างๆ ให้หน่วยงานราชการตีกรอบและกำหนดวิธีการในการจัดทำรายงานเอง และเสนอกฎหมายเอง ซึ่งหมายความว่าจะต้องมีหน่วยงานกลางที่กำหนดรายละเอียดของรูปแบบและวิธีการในการทำ RIA ในระดับปฏิบัติเพื่อให้มีมาตรฐานกลาง โดยความสำคัญของการออกกฎหมายโดยพิจารณาผลกระทบนี้ ถือเป็นเรื่องสำคัญโดยเฉพาะเรื่องการบัญญัติกฎหมายเพื่อปฏิรูปหรือการทบทวนกฎหมายสอดคล้องกับความจำเป็นของ ภาคธุรกิจ การประสานงานและความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่ง กรณีศึกษาต่างประเทศแสดงให้เห็นว่า ประเทศที่ได้รับการจัด

อันดับว่าเป็นประเทศที่ นำลงทุนจากการมีกระบวนการและขั้นตอนทางราชการที่เอื้อต่อการประกอบธุรกิจ (สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2557)

โดยเมื่อพิจารณาตามการออกกฎหมายของประเทศ ประเทศไทยอาจกำหนดเป้าหมายในการพัฒนากฎหมาย คือเพื่อให้ประเทศไทยได้รับการจัดลำดับในรายงาน Ease of Doing Business ของธนาคารโลก (World Bank) โดยหากรัฐออกกฎหมายได้อย่างเหมาะสมก็จะไม่ได้เฉพาะผลเพียงกฎหมายที่สร้างความสะดวกรวดเร็วในการประกอบธุรกิจในประเทศเท่านั้น แต่การได้รับการจัดอันดับที่ดีขึ้นย่อมเป็นผลดีต่อทั้งภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือตามหลักสากล ที่ส่งผลให้มีการลงทุนและพัฒนาประเทศได้อย่างดีขึ้นด้วย

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

เมื่อกระบวนการพิจารณาทางกฎหมาย เป็นกระบวนการที่มีพื้นฐานแนวคิดไปในทางการอำนวยความสะดวก ซึ่งเดิมมีแนวคิด ว่า กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ที่ทำให้มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคม อยู่ร่วมกันเป็นสังคมด้วยความเรียบร้อยมีสันติสุข โดยมีการออกกฎหมายเพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน กฎหมายจึงเข้ามาอำนวยความสะดวก ยุติธรรม ไม่เอียงเอียง ค่อมฝ่ายใด เพื่อให้สังคมมีความสงบเรียบร้อยเป็นสำคัญ โดยเป็นเรื่องการใช้อำนาจของรัฐกับคู่ความในคดี แต่เมื่อพิจารณาถึงความต้องการพื้นฐานของประชาชนในปัจจุบันนั้น กฎหมายไม่ได้เป็นเรื่องความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้นอีกแล้ว ซึ่งความต้องการพื้นฐานของประชาชนที่สำคัญอย่างหนึ่งนั้น คือเรื่อง ปากท้อง การมีรายได้ รายจ่ายที่เหมาะสม โอกาสและการสูญเสียโอกาส อันคือเรื่องเศรษฐกิจที่ความรู้ทางกฎหมายไม่สามารถกำหนดได้ทั้งหมด โดยกระบวนการอันนำด้วยทกฎหมายไปใช้บังคับนั้นนอกจากความเป็นธรรมแล้วกฎหมายมียอมมีความสัมพันธ์ส่งผลต่อเศรษฐกิจไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม หากมีกระบวนการดำเนินคดีแพ่งที่ไม่เหมาะสมและการที่เจ้าหน้าที่ได้รับชำระหนี้ล่าช้ากับหลักแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แล้วนั้น จะส่งผลให้คู่ความเกิดปัญหาในทางเศรษฐกิจ และหากมีความรุนแรง จะส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ถึงบุคคลในระบบเศรษฐกิจทั้งระบบ เช่น ลูกจ้าง, คู่ค้า และสถาบันการเงิน รวมถึงเกิดปัญหาในทางมหภาค ในเรื่องการว่างงาน, ปัญหาระดับราคาสินค้า จนสุดท้ายปัญหานั้นเป็นภาระของรัฐที่ต้องจัดหาสวัสดิการให้

เมื่อพิจารณาความหมายของเศรษฐศาสตร์ หมายถึง วิชาการใช้หรือการจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ให้ได้ประโยชน์สูงสุด และเมื่อหลักเศรษฐศาสตร์มีภารกิจมองไปในด้านการให้คุณค่ากับมิติด้าน “ประสิทธิภาพ” (Efficiency) เป็นสำคัญ โดยกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งและพาณิชย์ เป็นกระบวนการที่รัฐให้สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในทางแพ่งและพาณิชย์ โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิพื้นฐานของบุคคล เรื่องการเงิน หรือ

เรื่องนี้ อันเป็นปากท้องและปัจจัยสำคัญของประชาชน เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นการบังคับใช้กฎหมายย่อมต้องมีประสิทธิภาพในทางแพ่งและพาณิชย์ โดยกฎหมายไม่เพียงแต่ต้องมีความเป็นธรรมเท่านั้น ยังต้องพิจารณาถึงประสิทธิภาพในเชิงเศรษฐศาสตร์ด้วย โดยกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งจะต้องเป็นกระบวนการที่ประชาชนควรต้องเข้าถึงได้ง่าย ต้องมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมและมีความรวดเร็วอันจะทำให้เจ้าหน้าที่ได้รับชำระหนี้เร็วขึ้น จะสามารถเยียวยาความเสียหายทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการไม่ได้รับสิทธิพื้นฐานของประชาชน หรือการชำระหนี้ไม่ครบถ้วนหรือชำระหนี้ไม่ตรงกำหนดเวลาที่เกิดขึ้น

พัฒนาการของกฎหมายไทยมีแนวโน้มที่จะมีพิจารณาการบริหารงานยุติธรรม และมีวัดผลในเชิงประสิทธิภาพมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการพิจารณาความแพ่งในปัจจุบันก็ยังไม่มีความชัดเจน รวมถึงการตรวจสอบวัดผล โดยเฉพาะในผลที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์ยังไม่ชัดเจนและจริงจัง

ผู้เขียนจึงเสนอให้นำแนวคิดนิติเศรษฐศาสตร์ (Law and Economics) หรือเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ด้วยกฎหมาย (Economic Analysis of Law) ซึ่งเป็นแนวคิดสากลที่ได้รับการยอมรับไม่ว่าจะจากหน่วยงานยุติธรรมโดยตรง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของโลก มาพิจารณากระบวนการพิจารณาความแพ่ง โดยการนำเข้ามาตอบปัญหาของกระบวนการทางกฎหมายสำคัญสองคำถามคือ ประสิทธิภาพของกฎหมายที่มีต่อคู่ความมีหรือไม่ และ อีกหนึ่งคำถามคือ ผลของกฎหมายนั้นเป็นไปตามที่ประชาชนต้องการหรือไม่ โดยมีผลอย่างเป็นรูปธรรมและวัดค่าได้เพื่อนำมาพัฒนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้เป็นกระบวนการที่มี “ประสิทธิภาพ” ต่อไป โดยมีวิธีการและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ผู้เขียนเสนอให้เมื่อการพิจารณาในการบัญญัติกฎหมายหรือการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาความแพ่งให้มี นักเศรษฐศาสตร์ หรือผู้เชี่ยวชาญทางนิติเศรษฐศาสตร์เป็นผู้ร่วมให้ความเห็นและพิจารณากฎหมายด้วย เพื่อให้กฎหมายมีประสิทธิภาพและมีความสอดคล้องกับหลักนิติเศรษฐศาสตร์

2. ผู้เขียนเสนอให้มีการนำเสนอความรู้นิติเศรษฐศาสตร์มาส่งเสริม โดยนำมาจัดการเรียนการสอน การอบรม และอภิปรายให้กับนักศึกษากฎหมายนักกฎหมาย รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ไม่ว่าจะเป็น ศาล อัยการคดีแพ่ง ทนายความ เจ้าพนักงานบังคับคดี เป็นต้น เพื่อให้การใช้และการตีความทางกฎหมายมีประสิทธิภาพและมีความสอดคล้องกับหลักนิติเศรษฐศาสตร์

3. ผู้เขียนเสนอให้มีการนำหลักนิติเศรษฐศาสตร์มาพิจารณากฎหมายวิธีการพิจารณาคดีแพ่งมีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ โดยมีการการวัดและประเมินกระบวนการตามหลักนิติเศรษฐศาสตร์และการใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น เทคโนโลยี, Big Data เพื่อให้การใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ผู้เขียนเสนอให้มีการนำหลักนิติเศรษฐศาสตร์มาเป็นแนวคิดในการบัญญัติกฎหมายและแก้ไขปรับปรุงกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายวิธีการพิจารณาคดีแพ่ง ให้เป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ เช่น การบัญญัติกฎหมายที่กำหนดหน้าที่เพื่อป้องกันเหตุพิพาทเพื่อมิให้เกิดความเสียหายที่มากกว่าภายหลังการพิพาท หรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในเรื่องโทษหรือผลร้ายต่อผู้ฝ่าฝืนให้เหมาะสมที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบังคับใช้กฎหมาย

ข้อเสนอในการนำแนวคิดนิติเศรษฐศาสตร์นั้นจะเกิดประสิทธิภาพได้ ก็ย่อมต้องเกิดจากการส่งเสริมและสนับสนุนของรัฐ ระบบราชการ และนักกฎหมาย ให้รู้ เข้าใจ และตระหนักให้ได้ว่าหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม ไม่ใช่แค่เพียงการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ไม่เอนเอียงเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงการเยียวยาการแก้ปัญหาทางแพ่งและพาณิชย์ที่เกิดขึ้นกับคู่ความ บุคคลที่เกี่ยวข้อง ค่าใช้จ่ายของรัฐ รวมถึงปัญหาเศรษฐกิจโดยรวมอีกด้วย อันที่จะทำให้อำนาจกฎหมายวิธีการพิจารณาคดีแพ่งและพาณิชย์มีประสิทธิภาพ

รายการอ้างอิง

- คณิต ฅ นร. (2558). *กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง*. กรุงเทพฯ: วิญญชน.
- ณัฏฐ กุติสร. (2555). *เศรษฐศาสตร์การจัดการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- สุสดี นิลสมักร. (2557). *หลักเศรษฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล กรุ๊ป.
- ไพโรจน์ วายุภาค. (2560). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินติ้ง.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2553). *แนวคิดประสิทธิภาพและความยุติธรรมในนิติเศรษฐศาสตร์วันที่ 24 พฤศจิกายน 2553 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. วันที่ค้นข้อมูล 27 มิถุนายน 2562, เข้าถึงได้จาก <http://pokpong.org/academic-work/efficiency-v-justice/>
- รัตนา สายคณิต. (2544). *มหเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ จากทฤษฎีสู่นโยบาย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราตรี สิทธิพงษ์. (2552). *เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- วรรณชัย บุญบำรุง. (2556). *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญชน.

- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2554). รายงานฉบับสมบูรณ์ เล่มที่ 1 เรื่อง นิติ เศรษฐศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย โครงการการวิเคราะห์กฎหมายและ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้านเศรษฐศาสตร์. วันที่ค้นข้อมูล 27 มิถุนายน 2562, เข้าถึงได้จาก http://pokpong.org/wp-content/uploads/research_law-and-econ-1.pdf
- สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2557). โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ ผลกระทบในการออกกฎหมาย (Regulatory Impact Analysis) บทสรุปสำหรับผู้บริหาร. วันที่ค้นข้อมูล 27 มิถุนายน 2562, เข้าถึงได้จาก <https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2015/04/ria-final.pdf>
- สมยศ เชื้อไทย. (2562). คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง หลักทั่วไป. กรุงเทพฯ: วิญญชน.
- อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม. (2547). เศรษฐศาสตร์มหภาค. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.
- Cooter, R. A., Ulen, T. (2016). *Law and Economics* (6th ed.). Retrieved July 27, 2019, from <https://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=books>
- European Commission For the Efficiency of Justice. (2009). *Guidelines for a better implementation of the existing Council of Europe's Recommendation on enforcement, CEPEJ 11REV2*. Retrieved July 27, 2019, from <https://rm.coe.int/european-commission-for-the-efficiency-of-justice-cepej-good-practice-/16807477bf>
- Kornhauser, L. (2017). *The Economic Analysis of Law*, New York University. Retrieved July 27, 2019, from <https://plato.stanford.edu/entries/legal-econanalysis/>
- Kaplow, L. A., Shavel, S. (1999). *Economic Analysis of Law*. Harvard Law School and National Bureau of Economic Research. Retrieved July 27, 2019, from http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/papers/pdf/251.pdf
- Harold, W. (2017). *Issues in Law and Economics*. University of Chicago Press Economics Books, University of Chicago Press. Retrieved July 27, 2019, from https://www.press.uchicago.edu/dam/ucp/books/pdf/course_intro/978-0-226-24962-9_course_intro.pdf
- World bank. (2019). *Doing Business 2019 for Reform*. Retrieved July 27, 2019, from https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf

คำแนะนำสำหรับการเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้จัดทำวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจ ได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการ ในสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง ให้ได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชน

กองบรรณาธิการวารสารจึงขอเชิญชวนคณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจ ส่งบทความวิชาการ บทความงานวิจัย และบทความปริทรรศน์ (Review Article) เพื่อจัดพิมพ์ เผยแพร่ในวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ซึ่งเป็นวารสารราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ) มีกำหนดการตีพิมพ์ในเดือน เมษายน สิงหาคม และธันวาคม ของทุกปี

ข้อกำหนดของการเขียนบทความ ดังนี้

1. ความยาวของบทความ 15-20 หน้ากระดาษ A4
2. ชนิดของอักษรที่พิมพ์ Angsana New ขนาด 16 พอยท์
3. รูปแบบการนำเสนอบทความวิชาการ

ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน (หากเป็นนิสิตระดับหลักสูตร และสถาบันการศึกษา) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทคัดย่อภาษาไทย 10-25 บรรทัด
- บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) โดยเนื้อต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาไทย
- คำสำคัญ (Keywords) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทนำ
- เนื้อหา
- บทสรุป
- รายการอ้างอิง (นาม-ปี APA)

4. รูปแบบการนำเสนอบทความงานวิจัย ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่องงานวิจัย (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน (หากเป็นนิสิตระดับหลักสูตรและสถาบันการศึกษา) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทคัดย่อภาษาไทย 10 -25 บรรทัด
- บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) โดยเนื้อต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาไทย
- คำสำคัญ (Keywords) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทนำ
- วัตถุประสงค์การวิจัย
- กรอบแนวคิดการทำวิจัยหรือสมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
- ทบทวนวรรณกรรม (แนวคิด ทฤษฎี)
- วิธีการวิจัย
- ผลการวิจัย
- อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย
- รายการอ้างอิง (นาม-ปี APA)

5. การอ้างอิงเนื้อหาใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological

Association)

ตัวอย่าง การอ้างอิงในเนื้อหา

(เชวณะ ไตรมาส, 2542 หน้า 9) หรือ เชวณะ ไตรมาส (2542, หน้า 9)

(Downs, 1957, p. 60) หรือ Downs (1957, p. 60)

ตัวอย่าง รายการอ้างอิง

เชวณะ ไตรมาส. (2542). *การเลือกตั้งแบบใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา.

Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Row.

6. บทความที่ส่งเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและต้องไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

สำหรับการจัดส่งบทความเพื่อตีพิมพ์นั้น

กรุณากรอกแบบนาส่งบทความแล้วสแกนพร้อมทั้งส่งไฟล์ข้อมูลของบทความมาที่

ระบบ ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

***** กรณีที่บทความไม่ปฏิบัติตามขั้นตอน และรูปแบบการเขียนบทความอย่างครบถ้วน
ขอสงวนสิทธิ์ในการส่งกลับไปยังผู้เขียน เพื่อความถูกต้องและเรียบร้อยต่อไป**

เบอร์โทรศัพท์ 0-3810-2369 ต่อ 105 หรือ 115, 0-3839-0243 ธารทิพย์ ภาวะวิภาต

ในกรณีที่ส่วนบุคคลภายนอก ต้องชำระค่าลงวารสารการเมือง การบริหาร และ กฎหมาย
จำนวน 2,500 บาท โดยชำระได้ที่คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หรือชำระผ่าน
ทางธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชีมหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่บัญชี 386-1-00442-9 สาขาแหลมทอง
บางแสน และส่งหลักฐานการชำระเงินมาที่ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่
169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ.เมือง ชลบุรี 20131 หรือ Fax 038-393475 ต่อ 102 หรือ Scan
แล้วส่ง E-mail: polscilawjournal@gmail.com

กองบรรณาธิการจะพิจารณาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความและแจ้งผลการพิจารณา
ให้ผู้เขียนบทความวิชาการ/ บทความวิจัยทราบ สำหรับบทความที่ผ่านการกลั่นกรองจาก
ผู้ทรงคุณวุฒิแล้วจะได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป

อนึ่ง บทความทุกเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารฯ จะได้รับการอ่านและการประเมินโดย
ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ กองบรรณาธิการของสงวนสิทธิ์ในการบรรณาธิการ และ ลำดับการ
ตีพิมพ์ก่อน – หลัง ทั้งนี้ถ้อยคำ ข้อเขียน ข้อคิดเห็นและข้อสรุปในบทความย่อและบทความทุกเรื่อง
ถือเป็นผลงานวิชาการของผู้เขียน โดยกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

The Guidelines for Articles Submitting to be Considered for Publication in Journal of Politics, Administration and Law

Faculty of Political Science and Law, Burapha University offers Journal of Politics, Administration and Law with the objectives of promoting and supporting lecturers, personnel students and interested persons to have the opportunity to present and disseminate their academic work in political science, public administration and related fields.

The editorial board welcome lecturers, personnel and interested persons to send academic articles, research articles and review articles for print publication in Journal of Politics, Administration and Law. The journal publishes every 4 months (3 issues per year). The scheduled print publication months are April, August and December. The requirements are at follows;

1. The length of an article: 15 - 20 pages of A4 paper
2. The type of the printed characters: 16-point Angsana New font 16
3. The format for submitting academic articles consists of
 - Title (Thai and English) – Abstract (Thai and English)
 - Full Name, position and organization
 - Thai and English Abstract must have the same content.
 - The content of the Thai Abstract must be in accordance with the English one. The text length of Thai and English abstract altogether must not exceed 10 - 25 lines.
 - Keywords
 - Introduction
 - Main text
 - Conclusion
 - Reference
4. The format for writing research article/ The research article format consists of
 - Research Title (Thai and English)
 - Abstract (Thai and English)
 - Thai and English Abstract must have the same content.

- Full Name, position and organization
- The content of Thai Abstract must be in accordance with the English one.

The text length of Thai and English abstract altogether must not exceed 10 - 25 lines.

- Keywords
- Introduction
- Research Objective
- Conceptual Framework/ Research Hypothesis
- Review of Related Literatures
- Research Method
- Research Result
- Discussion and Research Suggestion
- Reference

5. A footnote citation format for text references is used as shown (APA style)

Example Citing References in Text

(Downs, 2012, p. 60) or Downs (2012, p. 60)

(Fawcett and Andrew, 1999, pp. 101-110) or Fawcett and Andrew (1999, pp. 101-

110)

Example References

Ritchie, B. W. (2003). *Managing Educational Tourism*. Clevedon, UK: Channel View Publications.

Lewin, K., Lippit, R., & White, R. K. (1939). Patterns of aggressive behavior in experimentally created social climates. *Journal of Social Psychology*, 10(2), 271-301.

BBC. (2013). *Chile's judges apologize for their actions after coup*. Retrieved September 5, 2015, from <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-23967816>

The authors can contact the editorial board via Email polscilawjournal@gmail.com in order to get a file about reference method for publishing in Journal of Politics, Administration and Law. Alternatively, the authors can check the format in the journal website.

6. The articles submitted to the journal to be reviewed for publication must not have already been published elsewhere and not currently be under consideration for publication by other journals

Regarding the article sending, please send

ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

The editorial board will consider choices of referees to assess articles and notify the results to the authors of the academic/research articles. Accepted articles will be published in the Journal.

แบบนำเสนอบทความ

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

1. ชื่อบทความ

ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

2. ประเภทบทความ

☐ บทความวิจัย

☐ บทความวิชาการ

☐ บทความวิจารณ์หนังสือ

☐ บทความปริทัศน์

3. ชื่อ-สกุล ผู้เขียนบทความ

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

4. สถานที่ติดต่อเจ้าของบทความ (กรุณากรอกให้ชัดเจนด้วยตัวบรรจง)

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ บ้านเลขที่ หมู่..... ถนน..... ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์เคลื่อนที่..... E-mail.....

5. บุคคลที่สามารถติดต่อได้/ผู้ประสานงาน.....

โทรศัพท์เคลื่อนที่..... E-mail.....

6. การรับรองบทความ

☐ ขอรับรองว่าบทความต้นฉบับนี้ยังไม่เคย ได้รับการเผยแพร่และตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุในบทความจริง

7. ลายมือชื่อเจ้าของบทความร่วมในการยินยอมให้นำส่งบทความ (กรุณาลงรายชื่อให้ครบทุกคน)

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย ตัวบรรจง)	ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย ตัวบรรจง)	หน่วยงาน	โทรศัพท์	E-mail

8. เอกสารนำส่ง

ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าข้อความดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

วิสัยทัศน์

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ เป็นขุมปัญญาด้านการเมือง การปกครอง การบริหาร กฎหมายแห่งภาคตะวันออก

พันธกิจ

1. สร้างบัณฑิตให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ คุณธรรม ออกไปสร้างประโยชน์แก่สังคม
2. ผลงานวิชาการให้มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการ หรือการปฏิบัติงานสาธารณะ
3. บริการวิชาการตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคม โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม
4. สืบทอด ประยุกต์วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง การบริหาร กฎหมายไทยให้คงอยู่ คู่สังคมไทย ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

Vision

Faculty of Political Science and Law is the Wisdom of Politics, Governance, Administrations, and Law of the Eastern Region

Missions

1. To deliver graduate students as valuable human resources who occupy knowledge and ethics to provide public services
2. To create qualified academic publications which contribute to academic purpose and public services
3. To provide academic services which meet local and social demands concerning social responsibility
4. To cultivate cultural, politic, governance, and legal dimensions strengthening Thai society in circumstances of social change